

การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์

จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2556

Representation of Family in Television Soap Opera

Jurairat Thongkhumchuenvivat

**A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Communication Arts Program
Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University**

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์
ชื่อผู้เขียน	จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อศวิณ เนตรโพธิ์แก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน
หลักสูตร	นิเทศศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมด้วยภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ และเพื่อศึกษาการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์จากการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์ การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์การเข้ารหัสเนื้อหาละครโทรทัศน์ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทร โศก และกุหลาบไร้หนาม และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกทำการวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวตามรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์

ผลการวิจัยพบว่า

ละครโทรทัศน์สะท้อนภาพครอบครัวที่มีลักษณะหลากหลายและประกอบสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นครอบครัวในอุดมคติที่มีความสุขมากกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ละครโทรทัศน์ประกอบสร้างอุดมการณ์ครอบครัวตามแบบชนชั้นกลาง ที่มีการดำเนินชีวิตตามอุดมการณ์แบบทุนนิยม อุดมการณ์การใช้อำนาจ (ความรุนแรง) อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว คุณธรรมด้านความกตัญญู และการใช้ภาษาสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ได้ใช้กลยุทธ์การทำให้เห็นความจริงเพียงบางส่วนหรือกลยุทธ์การสร้างภาพแบบฉบับ กลยุทธ์การสร้างความเป็นอื่น และกลยุทธ์การผนวกความหมายและกีดกันความหมายอื่นออกไปในการประกอบสร้างภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการตอกย้ำอุดมการณ์หรือค่านิยมที่สังคมยอมรับตามบรรทัดฐานทางสังคม

ส่วนการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์ พบว่าผู้ชมละครโทรทัศน์ถอดรหัสความหมายที่สอดคล้องกับมิติที่ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนจากชีวิตครอบครัวจริง และถอดรหัสความหมายที่ต่อรองและขัดแย้งกับมิติที่ละครโทรทัศน์ประกอบสร้างความหมายครอบครัว โดยผู้ชมละครโทรทัศน์ยังคงให้ความหมายของครอบครัวที่มีครอบครัวที่มีโครงสร้างและ

หน้าที่ไปในทิศทางเดียวกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ เนื่องจากผู้ชมละครโทรทัศน์ถอดรหัสความหมายจากความจริงของตัวละครตามเนื้อหาในละครโทรทัศน์ จากบรรทัดฐานครอบครัวในอุดมคติและจากความสอดคล้องกับประสบการณ์ครอบครัวของตนเอง

Thesis Title	Representation of Family in Television Soap Opera.
Author	Jurairat Thongkhumchuenvivat
Thesis Advisor	Assist.Prof. Dr.Asawin Nedpogaeo
Co-Thesis Advisor	Assoc.Prof. Dr.Somsuk Hinviman
Department	Communication Arts
Academic Year	2012

ABSTRACT

The purpose of this research is to study family reflection and social construction of reality to family representation via television soap opera audiences' perception, meaning decoding from reflection and social construction of reality to family representation. Qualitative research is used with multiple methodologies by textual analysis to find from 4 stories. There are Ta-wan-yao-seang, Sawan-srang, Saisok and Ku-rhab-rai-nham and in-depth interview audiences decoding and family patterns.

Result of this research find that :

The family reflection to several family patterns and social construction of reality are build to complete ideal family which is happy more than incomplete family. The television soap opera presents social construction of reality to middle status family ideology. Family lifestyles is capitalism ideology, power ideology (violence), patriarchy, roles and functions family members, merits, gratitude and family communication and relationship construction are discovered. The television soap opera producers use stereotype inclusion, exclusion for social construction of reality as strategies that repeat ideologies and values are believed in social norms.

Television soap opera audiences' family meaning decoding find that they decode preferred reading to family reflection dimensions. Also, negotiated reading and oppositional reading are representation dimensions. Moreover, audiences give structure and function of family meaning construction in same direction encoding of television soap opera. Because of television soap opera audiences are encoded from realism characters from ideal family norms and preferred reading with their family experiences.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิทยานิพนธ์ในงานวิจัย เรื่อง “การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์” เป็นเอกสารเสนอวิทยานิพนธ์ตามรหัสวิชา CA910-04 ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา รวม 6 บท ได้แก่ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย บทที่ 4 ภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ บทที่ 5 ผู้ชมกับภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.อศวิน เนตรโพธิ์แก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรศ.ดร.สมสุข หินวิมาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้แนะนำแนวทางการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่แรกเริ่มจนได้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณคำแนะนำที่ได้จากรศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตราจารย์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ดร.รุ่งทิพย์ โชติณภักดิ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ และดร.จิราบุญย์ ทัศนบรรจง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่ให้ประโยชน์กับการพัฒนางานวิทยานิพนธ์ จนได้งานวิทยานิพนธ์ระดับคุณวุฒิที่สมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาในให้สัมภาษณ์หลายครั้ง และขอขอบคุณผู้ผลิตงานละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษา รวมทั้งผู้ช่วยเหลือในส่วนต่าง ๆ และกำลังใจที่ได้รับไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่อาจมีจากคุณวุฒิฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดาที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูให้การศึกษา ตลอดจนครูบาอาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนในการวางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

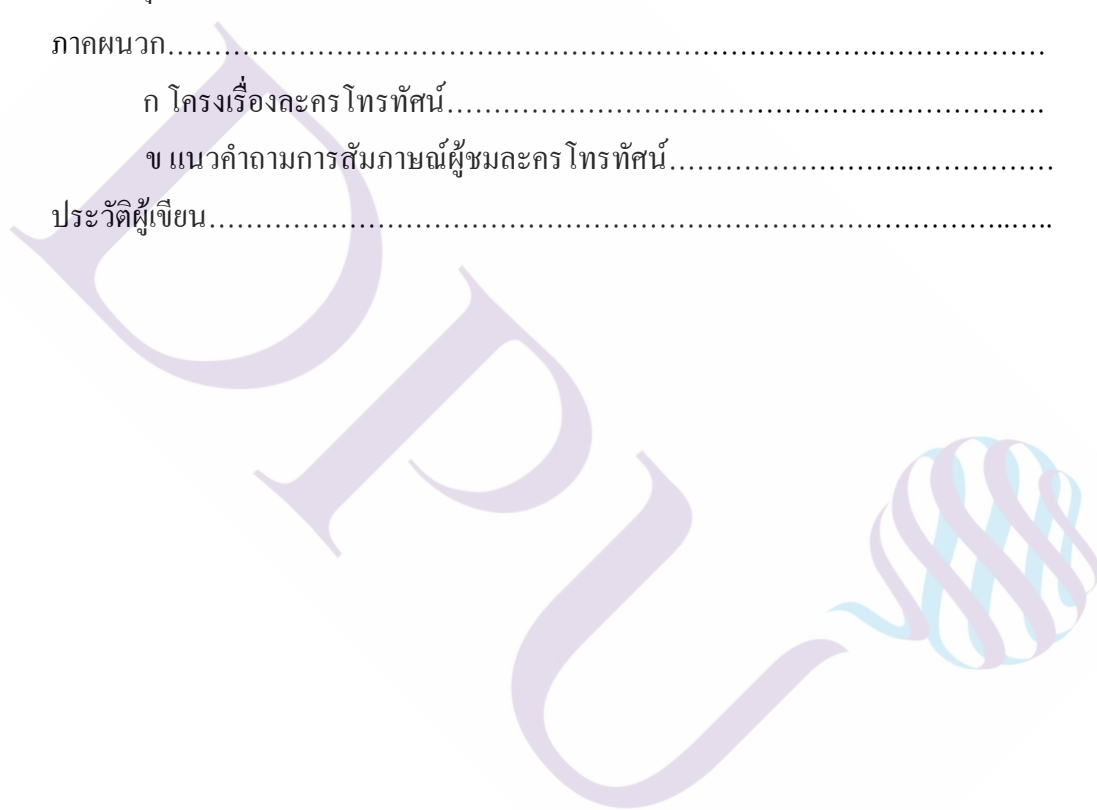
จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 ปัญหำการวิจัย.....	12
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	12
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	13
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2. แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	17
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	95
2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	105
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	105
4. ภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์.....	134
4.1 ภาพโครงสร้างครอบครัว.....	135
4.2 ภาพหน้าที่ครอบครัว.....	167
5. ผู้ชมกับภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์.....	181
5.1 การถอดรหัสความหมายรูปแบบครอบครัว.....	182
5.2 การถอดรหัสความหมายสภาพครอบครัว.....	187
5.3 การถอดรหัสความหมายค่านิยมของครอบครัว.....	207
5.4 การถอดรหัสความหมายค่าน้ำที่ของครอบครัว.....	223

สารบัญ (ต่อ)

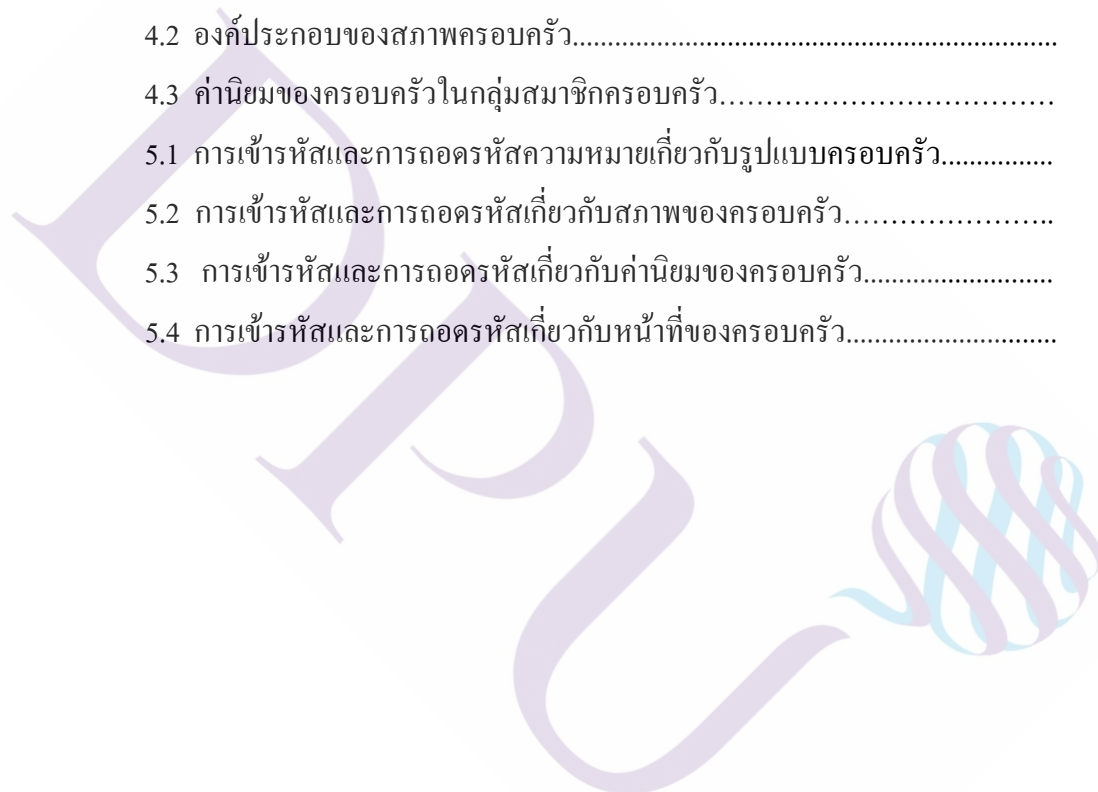
บทที่	หน้า
6. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	258
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	258
6.2 อภิปรายผล.....	265
6.3 ข้อเสนอแนะ.....	286
บรรณานุกรม.....	289
ภาคผนวก.....	299
ก โครงเรื่องละครโทรทัศน์.....	300
ข แนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้ชมละครโทรทัศน์.....	308
ประวัติผู้เขียน.....	312

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 รายชื่อละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศเวลา 20.30-22.30 น.ในช่วงเดือน มกราคม-กันยายน 2553.....	107
3.2 รูปแบบและจำนวนครอบครัวในละครโทรทัศน์.....	108
3.3 ลักษณะเนื้อหาและลักษณะครอบครัวในละครโทรทัศน์.....	109
4.1 รูปแบบและจำนวนครอบครัวในละครโทรทัศน์.....	139
4.2 องค์ประกอบของสภาพครอบครัว.....	143
4.3 ค่านิยมของครอบครัวในกลุ่มสมาชิกครอบครัว.....	154
5.1 การเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัว.....	182
5.2 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับสภาพของครอบครัว.....	187
5.3 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัว.....	208
5.4 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว.....	223

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงกับโลกแห่งความหมาย.....	24
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ทางวัฒนธรรม.....	30
2.3 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์.....	105
4.1 องค์ประกอบหน้าที่ของครอบครัว.....	167

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ครอบครัว : ความหมายและหน่วยทางวัฒนธรรม

คำว่า “ครอบครัว” โดยทั่วไปมีความหมายที่เข้าใจกันว่ามักจะประกอบด้วยคนตั้งแต่สองรุ่น คือ พ่อ แม่ และลูก หรืออาจจะมีสมาชิกประกอบด้วยคนสามรุ่น คือ ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ และลูก นอกจากนี้อาจมีญาติพี่น้องอื่น ๆ อาศัยรวมอยู่ด้วย เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิตและในทางสามี ภรรยา ชีวิตครอบครัวมักเริ่มต้นด้วยการแต่งงานของหญิงและชาย ซึ่งจะสิ้นสุดลงเมื่อคู่แต่งงานสิ้นชีวิตและมีช่วงของการดำเนินชีวิตครอบครัว สิ่งเหล่านี้เรียกว่า วัฏจักรครอบครัว (family life cycle) แต่เนื่องจากในสภาพการณ์ปัจจุบันครอบครัวมีรูปแบบและความสัมพันธ์ที่หลากหลายซับซ้อนมากขึ้น จึงทำให้คำนิยามความหมายของครอบครัวหลากหลายมากขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย ดังเช่นสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2548) ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2547-2556 ที่กำหนดความหมายของครอบครัวไว้กว้าง ๆ ว่า “ครอบครัว” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกันทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักเป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดา และบุตร

ครอบครัวปรากฏขึ้นพร้อมกับการปรากฏของมนุษย์โลก มนุษย์ทุกคนต้องเกิดมาในครอบครัว และเมื่อโตขึ้นก็ต้องตั้งครอบครัวของตนเองขึ้นใหม่ ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดและเป็น “สถาบันทางสังคม” (social institution) ซึ่งหมายความว่า ครอบครัวได้ถูกกำหนดให้มีหน้าที่หลายๆ ประการต่อปัจเจกบุคคล ต่อสถาบันสังคมอื่นๆ และต่อสังคมใหญ่ หน้าที่นี้อาจจะแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เช่น ในอดีตครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานหลักของสังคมที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ เพราะเป็นแหล่งให้กำเนิด ให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน แบ่งปันความรัก ความอบอุ่น และเป็นแหล่งพักพิงทางใจของสมาชิกครอบครัว ครอบครัวเคยทำหน้าที่ทั้งเป็นหน่วยการผลิตและหน่วยบริโภค แต่ทว่าปัจจุบันหน้าที่การผลิตได้ถูกแยกออกไปจากครอบครัว ยังคงเหลือแต่หน้าที่ทางกรบริโภค อย่างไรก็ตามท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ดังกล่าวนี้ ก็มีหน้าที่พื้นฐานอยู่ 2-3 ประการที่ยังคงยืนพื้นอย่างต่อเนื่องกัน

นั่นคือหน้าที่การให้ความอบอุ่นทางจิตใจและการพึงพิงทางอารมณ์ต่อสมาชิก หน้าที่การอบรมบ่มเพาะและเตรียมบุคคลให้เข้าสู่วัฒนธรรมใหญ่ หน้าที่การเลี้ยงดูในช่วงเยาว์วัย เป็นต้น

เมื่อกล่าวว่าการครอบครัวเป็น “หน่วยทางวัฒนธรรม” (cultural unit) จากการที่ครอบครัวเป็นหน่วยทางวัฒนธรรมหน่วยแรกของมนุษย์นั้น หมายความว่า ครอบครัวไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่หรือเป็นไปตาม “ธรรมชาติ” (natural) หากแต่ถูก “ประกอบสร้าง” (construct) ตามประวัติศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละกาลเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, น.317-318) ลักษณะของครอบครัวจะแปรเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรม แต่จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ทำให้รู้ว่ามีมนุษย์ต้องมีประสบการณ์กับครอบครัวแบบใดแบบหนึ่งอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อเท็จจริงทางกายภาพที่ว่ามนุษย์มีช่วงเวลาเป็นตัวอ่อนที่พึ่งตัวเองไม่ได้เป็นระยะเวลายาวนานเมื่อเทียบกับสัตว์ชนิดอื่น ดังนั้น จึงต้องพึ่งพาอาศัยสถาบันครอบครัวช่วยเลี้ยงดูในช่วงเริ่มแรกเพื่อเอาชีวิตรอด

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ครอบครัวเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่ทุกคนต้องมีประสบการณ์ การเป็นหน่วยทางวัฒนธรรมหน่วยแรก ๆ จึงมีผลให้ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานโดยเฉพาะในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลเป็นอย่างมาก เมื่อพิจารณาในแง่องค์ประกอบของวัฒนธรรม เช่น ลักษณะการเป็น “พิธีกรรม” (ritual) จะพบว่า ในแต่ละครอบครัวจะมีการสร้างแบบแผนที่เป็น “พิธีกรรม” ของครอบครัวขึ้นมา เช่น ต้องกินข้าวเย็นพร้อมหน้าพร้อมตากัน ไปดูหนังร่วมกัน วันอาทิตย์อยู่บ้านทำกิจกรรมร่วมกัน ฯลฯ ในบรรดาพิธีกรรมเหล่านี้คุณลักษณะย่อย ๆ ของพิธีกรรมก็เช่น สถานที่ ช่วงเวลา สมาชิกที่เข้าร่วม กิจกรรมของผู้เข้าร่วมแต่ละคน เป้าหมายของพิธีกรรม ความหมายของพิธีกรรม ข้อห้าม การให้รางวัลและการลงโทษเมื่อมีการปฏิบัติตามหรือละเมิด เป็นต้น ซึ่งการใช้สื่อ เช่น “การดูโทรทัศน์” ก็เป็นหนึ่งในพิธีกรรมเหล่านั้น

บทบาทของละครโทรทัศน์

ในโลกสมัยใหม่สื่อมวลชนถูกกำหนดหน้าที่หลักไว้ 4 ประการ ดังที่ Lasswell และ C Wright กล่าวไว้ คือ 1) หน้าที่สอดส่องดูแล คอยตรวจตราเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างถูกต้อง (surveillance) 2) หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (correlation) 3) หน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (cultural transmitting) และ 4) หน้าที่ให้ความบันเทิง (entertainment) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541, น.213) สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการอบรมเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร และสื่อสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต กลายเป็นแหล่งสังคมประจักษ์ (socialization) ของเยาวชนแทนอิทธิพลของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในอดีตอาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้หน้าสนใจมากยิ่งขึ้นกว่า

สื่อมวลชนจึงเป็นเสมือนเสียงที่มีอิทธิพลในขณะท้องค็กรอื่น ๆ มีอิทธิพลลดลง (Wilson อ้างถึงใน พัทณี เขจรรรยา และคณะ, 2538)

สื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมมากสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ก็คือโทรทัศน์หรือทีวีเนื่องจาก เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงมวลชนได้ง่าย มีรูปแบบรายการที่หลากหลาย ได้แก่ รายการประเภทข่าวสาร รายการประเภทความรู้หรือการศึกษา รายการประเภทบันเทิง และรายการประเภทโฆษณาและบริการ ธุรกิจ ยิ่งทำให้เกิดเป็น "วัฒนธรรมทีวี" ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวโลกไปโดยปริยายที่คนดู สามารถเลือกเสพได้ตามความนิยมของตนเอง นอกจากนี้โทรทัศน์สามารถเพิ่มพูนผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรมได้มากกว่าเมื่อเทียบกับสื่อมวลชนแขนงอื่น ส่วนใหญ่โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่ใช้ภายใน บ้านหรือมีลักษณะการใช้อยู่ภายในครอบครัว

สำหรับรายการบันเทิงทางโทรทัศน์ที่ได้สาระมากที่สุดคือ รายการละคร ซึ่งมี วิวัฒนาการมาจากรายการละครทางวิทยุ ที่เรียกว่า Soap Opera คือ เป็นละครที่มีช่วงโฆษณาซึ่งใช้ เพลงสั้น ๆ ที่เรียกว่า จังหวะ เกิด ใช้โฆษณาสินค้าประเภทผงซักฟอกและสบู่ ถือกำเนิดจากประเทศ สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1930 ซึ่งต่อมาเมื่อมีการออกอากาศทางโทรทัศน์ จึงนำลักษณะการแสดง และการโฆษณานี้มาใช้ในละครโทรทัศน์และได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (นลินี สีตะสุวรรณ, 2552, น.12) โดยเทคโนโลยีปัจจุบันได้ใช้เทคนิคพิเศษในการนำเสนอภาพและ เรื่องราวได้ทั้งในลักษณะเหมือนจริงหรือในแนวจินตนาการ (fantasy) มีสาระความคิดต่าง ๆ แทรก มาภายใต้เนื้อหาของความสนุกสนาน ทำให้กลุ่มคนดูรู้สึกว่าได้เรียนรู้ความเป็นจริงด้วย ประสบการณ์ของตนเอง หรือละครแนวเรียลลิสต์ คือ เป็นละครที่มีแนวคิดในการสะท้อนภาพ ปัญหาของชีวิตตามความเป็นจริง ต้องการให้ละครมีความใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้ เพราะต้องการให้คนดูเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในละครเป็นความจริง เพื่อให้คนดูได้ขบคิด เกี่ยวกับความจริงของชีวิตจากละคร (ณัฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์, 2547, น.10)

รายการที่คนไทยใช้เวลาติดตามชมวันละหลายชั่วโมง โดยเฉพาะในช่วงเวลาไพรม์ไทม์ (prime time) ที่เป็นช่วงที่มีผู้ติดตามชมมากที่สุด ก็คือ ละครโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์ถือเป็นรายการ ที่ได้รับความนิยมจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จากการสำรวจเรตติ้ง (rating) รายการของบริษัท AC Nielsen พบว่า ละครโทรทัศน์มักจะครองอันดับหนึ่งมีปริมาณผู้ชมมากที่สุด เสมอเมื่อเปรียบเทียบกับรายการบันเทิงประเภทต่าง ๆ ละครโทรทัศน์มีหลายประเภท เช่น ละครรัก ๆ ไคร่ ๆ ละครชีวิตครอบครัว ละครต่อสู้ ละครลึกลับหรือไสยศาสตร์ ละครพงศาวดาร ละครตลก ฯลฯ ทำให้ทุกคนหรือหลายคนในครอบครัวที่ต่างเพศ ต่างวัย ต่างอาชีพ สามารถร่วมรับชมละคร โทรทัศน์เรื่องเดียวกันได้ ดังที่กล่าวว่า “เด็กดูได้ ผู้ใหญ่ดูดี” ซึ่งส่งผลให้ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ พยายามสร้างสรรค์ผลงานละครโทรทัศน์ไทยที่ดึงดูดผู้ชมให้อยู่กับละครของตนให้ได้จำนวนมาก

ที่สุด หรือเป็นการสร้างเรตติ้งให้ได้สูงจากกลุ่มผู้ชมกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดที่ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ให้ความสำคัญ

หน้าที่ของละครโทรทัศน์มิได้เป็นเพียงความบันเทิงชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่และอาจมีผลกระทบหลายอย่างในระยะยาวติดตามมา และเป็นประเด็นที่น่าสนใจในแวดวงของนักสื่อมวลชน ซึ่งเสนอหน้าที่ของละครโทรทัศน์ ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น.335-336)

1. ส่งเสริมระบบคุณค่าบางอย่างของสังคม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ธรรมะย่อมชนะอธรรม การรักสันติและการให้อภัยเป็นหนทางแก้ปัญหาคือดีกว่าการอาฆาตแค้น ฯลฯ

2. เป็นตัวกำหนดหน้าที่และจำกัดบทบาทของพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น อนุญาตให้ผู้ชายมีหญิงได้หลายคนแต่จะต้องรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงจะมีผู้ชายได้คนเดียวแต่ไม่ต้องรับผิดชอบภาระของครอบครัว

3. อาจจะเป็น “เวที” (forum) สำหรับประเด็นที่อ่อนไหว (sensitive) มาอภิปรายกันได้ เช่น เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน เรื่องรักร่วมเพศ เรื่องปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

นอกจากหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น หน้าที่อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาของละครโทรทัศน์ คือ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนแทบทุกด้านทั้งในด้านโครงสร้างและหน้าที่ เปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวเล็ก ความสัมพันธ์ ความผูกพัน ความใกล้ชิดกันระหว่างเครือญาติลดน้อยลง ทำให้มีผลต่อบุตรหลานรุ่นปัจจุบันที่มีโอกาสน้อยลงในการที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดจากญาติผู้ใหญ่เหมือนเช่นในอดีต ละครโทรทัศน์ของไทยได้จำลองสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมแบบชุมชนขนาดใหญ่ (collectivity) อันประกอบไปด้วยสายโยงใยเชื่อมร้อยผู้คนมากมายหลายเพศ หลายวัย และหลายชนชั้น (สมสุข หินวิมาน, 2545, น.211) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ละครโทรทัศน์ที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยสะท้อนสภาพความจริงที่เกิดขึ้น แนะนำแนวทางที่เป็นเสมือนข้อคิดคติเตือนใจแก่ผู้ชมตามบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดสิ่งที่เหมาะสมและมีส่วนร่วมในการขัดเกลาสังคมทางอ้อม

ส่วนใหญ่ละครโทรทัศน์ไทยนอกจากจะเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ในครอบครัวแล้ว ยังมีการสอดแทรกค่านิยมและความเชื่อหลัก ๆ ของสังคมไทยลงไปด้วยรูปแบบการนำเสนอเน้นการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม ซึ่ง DeFleur (1964, น.57-74) ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากละครโทรทัศน์จะให้ความบันเทิงเป็นหลักแล้ว ในลักษณะของอิทธิพลทางอ้อมละครโทรทัศน์ยังเป็นแหล่งความรู้ซึ่งทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่สอนให้รู้ถึงการปฏิบัติตัวทางสังคม ละครโทรทัศน์จึงเป็นตัวแทน (socializing agent) ในการบอกสมาชิกในสังคมให้รู้ถึงเป้าหมาย ค่านิยม บทบาท และแบบอย่างของสังคมโดยวิธีทางอ้อม ผู้ชมละครจึงเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ในลักษณะไม่รู้ตัว

ละครโทรทัศน์กับอุดมการณ์ผู้ครอบครัว

การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ของละครโทรทัศน์มักผ่านทางบทสนทนา ซึ่งเรื่องราวที่นำเสนออาจมาจากเค้าโครงเรื่องจริงหรือแต่งขึ้นจากจินตนาการ เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม จึงถือได้ว่าละครโทรทัศน์เป็นเรื่องทางสังคมที่มีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลและได้รับผลกระทบทางสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นไปตามสัมพันธภาพระหว่างสื่อมวลชนกับสังคมและความเป็นจริง กล่าวคือ สื่อมวลชนจะสะท้อนสิ่งที่สังคมมีอยู่และให้คนในสังคมได้รับรู้ และในขณะเดียวกันก็สร้างภาพแห่งความเป็นจริงในสังคมขึ้นมาใหม่ โดยการเลือกเอาว่าจะเสนอเนื้อหาประเภทใด และได้ให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่ออย่างไร ดังนั้นละครโทรทัศน์ในฐานะเป็นผลิตผลของสื่อมวลชน ซึ่งแม้ว่าจะเสนอภาพพจน์ของตนเองว่าเป็นสื่อเพื่อความบันเทิง จึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงตัวให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่สื่อสารกับประชาชนโดยการถ่ายทอดความคิด ค่านิยม และทัศนคติต่าง ๆ แก่ประชาชน ผ่านทางเนื้อหาของโทรทัศน์ด้วย (อภิญา ศรีรัตนสมบุญ, 2534, น.1-2)

บรรดาสถาบันต่าง ๆ ในสังคมทำหน้าที่ผลิตและถ่ายทอดอุดมการณ์ให้แก่คนในสังคม ซึ่งได้แก่ วัด (สถาบันศาสนา) โรงเรียน และสื่อมวลชนนั้น ปรากฏว่าสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ได้เปรียบมากที่สุดในการนำเสนออุดมการณ์ ทั้งนี้เพราะคนเราใช้เวลาอยู่กับสื่อมวลชนตลอดชีวิต โดยในแง่ปริมาณหลักของการถ่ายทอดอุดมการณ์มีอยู่อย่างง่าย ๆ และเป็นสามัญสำนึกว่า อุดมการณ์ใดที่มีโอกาสได้นำเสนอตัวเองบ่อยครั้งที่สุดมากที่สุด ก็มีโอกาที่จะครอบครองความเป็นเจ้าของในพื้นที่ความคิดและจิตใจของผู้คนได้ ภาษาวิชาการเรียกว่า “hegemony” จากปริมาณและความสม่ำเสมอของโทรทัศน์และละครโทรทัศน์นี้เอง ทำให้เรื่องราวของละครโทรทัศน์เกือบจะผนวกรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในแง่คุณภาพระหว่างโทรทัศน์กับสถาบันถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างอื่น ๆ แล้ว ก็ต้องสรุปว่า โทรทัศน์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งละครโทรทัศน์นั้นได้เปรียบกว่าอย่างมาก เนื่องจากประการแรก ผู้เข้ามาใช้สื่อประเภทนี้เข้ามาด้วยความสมัครใจ (เมื่อเทียบกับระบบโรงเรียน) นอกจากนั้น การดูละครโทรทัศน์ยังให้ความรู้สึกว่าเป็นเรื่องของความบันเทิงที่เป็นเครื่องดึงดูดใจได้อย่างดี (ในแง่ persuasive communication) ตามหลักทฤษฎีการยอมรับอุดมการณ์ ถ้าทำให้รู้ว่าตัวเนื้อหาสาระนั้นกำลังถ่ายทอดอุดมการณ์และมีลักษณะบังคับผู้รับ คนเรามากจะต่อต้าน แต่ถ้าดึงดูดเข้ามาอย่างสมัครใจด้วยความบันเทิง การถ่ายทอดอุดมการณ์จะมีผลดีมากที่สุดด้วยเหตุนี้ ซึ่งหากกล่าวแบบภาษาของนักอุดมการณ์แล้ว ความคิดที่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์นั้นจะเป็นความคิดที่บอกเป้าหมายของชีวิตคนแต่ละกลุ่ม แต่ละเพศ แต่ละชนชั้น และยังบอกหนทางไปสู่เป้าหมาย โดยละครโทรทัศน์นั้นยังคงทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในการถ่ายทอดอุดมการณ์หลักของสังคม โดยผ่าน

เรื่องราวของละครที่มักเกี่ยวข้องกับความรัก หน้าที่ครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงคู่สาว ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในโลกของละครโทรทัศน์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2539, น. 201-220)

จากการที่ละครโทรทัศน์มีแนวเรื่อง (genre) ที่หลากหลาย เช่น แนวรัก ๆ ใคร่ ๆ แนวปัญหาชีวิต แนวลึกลับมหัศจรรย์ แนวตลกเบาสมอง แนวต่อสู้ แนวประวัติศาสตร์ ฯลฯ มีการถ่ายทอดความคิด จินตนาการ ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตจริง มีกลวิธีการเล่าเรื่อง นำเสนอเรื่องราว สื่อความหมายเกี่ยวกับการกระทำระหว่างบุคคลที่ตีความและสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ (เสนาะ เจริญพร, 25461, น.19) วรรณกรรมประเภทละครโทรทัศน์จึงเป็นผลงานการสร้างสรรค์ประเภทหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์สำคัญในการบรรยายความรู้สึก ถ่ายทอดความคิด ความฝัน จินตนาการ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงสถานภาพบทบาท และเรื่องราวของครอบครัว ตลอดจนสภาพสังคมวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นชุดของความหมายที่เป็นระบบวาทกรรม (discourse) ปรากฏในรูปของข้อความ สัญลักษณ์ แบบแผนปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม อัตลักษณ์ที่มีการสื่อสารเพื่อให้เกิดความหมาย คุณค่า กฎเกณฑ์ เจื่อนใจ มีผลต่อการควบคุมสังคม สถาบันและปัจเจกบุคคลว่าจะไรควรเชื่อและปฏิบัติตาม มีผลต่อการสร้างชุดความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม (วิลาสินี พิพิธกุลและกิตติ กันภัย, 2546, น.19)

ผลจากการศึกษางานวิจัยการศึกษาเรื่อง ลักษณะของบทละครโทรทัศน์ไทยที่ได้รับความนิยมช่วงหลังข่าวจากปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544 จำนวน 20 เรื่อง พบว่า องค์ประกอบการเล่าเรื่องในส่วนใหญ่ของละครได้แก่ โครงเรื่อง (plot) แก่นเรื่อง(theme) ความขัดแย้ง(conflict) ตัวละคร(character) ตอนจบ (ending) มีลักษณะร่วมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีเฉพาะฉาก(setting) บทสนทนา (dialogue) และกลวิธีดึงดูดใจผู้ชม เช่น จังหวะการเล่าเรื่อง การทิ้งความตื่นเต้นท้ายฉาก การดึงดูดด้วยโดยใช้ความรุนแรงของตัวละคร และกลวิธีการเล่าเรื่องอื่น ๆ เท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ปัจจัยนี้เองส่งผลให้ลักษณะละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงอย่างผิวเผิน บทละครโทรทัศน์ที่นำไปผลิตและได้รับความนิยมมีลักษณะร่วมที่ปรากฏคือ โดยมากมีเรื่องเกี่ยวกับความรัก โดยเฉพาะความรักระหว่างชนชั้น รองลงไปคือแนวเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จ โดยมีความขัดแย้งระหว่างคนกับคนในเรื่องของความรัก ซึ่งคู่แย้ง (binary opposition) ระหว่างฐานะต่ำกับฐานะสูง ตัวละครมีลักษณะตายตัว (typed character) บทสนทนาถ่ายทอดวาทกรรม (discourse) เกี่ยวกับความรัก ฉากหลักยังคงเป็นบ้านอันแสดงถึงเรื่องราวที่สัมพันธ์กับครอบครัว และปรากฏชนชั้นอย่างชัดเจน ละครมักจะจบลงแบบสุขนานุกรม (happy ending) และเล่าเรื่องแบบเห็น ใด้อย่างรอบด้าน (the omniscient) ที่ไม่มีข้อจำกัดใด ๆ โดยใช้กลวิธีเล่าเรื่องดึงดูดใจผู้ชมที่หลากหลาย (สินิยา ไกรวิมล, 2545)

รายงานทางวิชาการหลายเรื่องที่ผ่านมาสะท้อนผลกระทบจากการบริโภคสื่อต่อพฤติกรรมของประชาชน โดยเฉพาะวัฒนธรรมแฝงในละครทีวี ล่าสุดมีงานวิจัยเรื่อง “รู้เท่าทันละครไทย” เก็บข้อมูลจากละครจำนวน 150 เรื่อง ระหว่างเดือนมีนาคม-มิถุนายน 2550 และวิเคราะห์ย้อนหลังเปรียบเทียบกับละครบางเรื่องช่วงปี 2548-2549 ของผศ.ดร.พรทิพย์ เข็นจะบกรองคณบดีฝ่ายกิจกรรมพิเศษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่พบว่า ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความรุนแรง เรื่องเพศ ยกย่องคนมีฐานะ กดขี่คนด้อยกว่า และทำทุกอย่างให้ร้ายว “บุคลิกของตัวละครที่เราพบเป็นประจำนั่นคือ การสะท้อนภาพสังคมในเรื่องความแตกต่างทางฐานะ ต่อสู้เพื่อขยับฐานะของตัวเอง ซาติภพ วิญญาณ ปัญหาครอบครัวแตกแยก พระเอกไม่ทันตัวอิจฉานางเอกเป็นคนดีตลอดเวลา ลูกจะต้องแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ด้วยวิธีเดียวคือ การแต่งงานกับคนที่พ่อแม่เลือก ลูกรัฐมนตรี นักธุรกิจ ความแค้นในอดีตไม่ถูกลบไป ลูกโกง ลูกเมียน้อย พี่น้องโดนหักอกตัวเองกลับมาแก้แค้น และจำนวนมากที่พระเอกจะปลื้มนางเอกก่อนแล้วรักกัน” ทั้งนี้ละครโทรทัศน์ได้นำเสนอตัวอย่างของอุดมการณ์ประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ศักดินา อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์เรื่องคุณค่าของแต่ละเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง หรืออุดมการณ์แห่งไสยศาสตร์ ซึ่งละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องอาจมีหลายอุดมการณ์อยู่ในละครเรื่องเดียวกัน (พรทิพย์ เข็นจะบกรอง, 2550)

ละครโทรทัศน์กับชีวิตครอบครัว

ละครโทรทัศน์จึงเป็นส่วนหนึ่งของนิยายสะท้อนสังคมเพราะในเนื้อหาของละครโทรทัศน์ทุกประเภท เกือบทุกเรื่องมักมีแนวเรื่องที่กล่าวถึงวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ปัญหาครอบครัวที่มีปัจจัยจากคนในครอบครัว จากสังคมภายนอก รวมถึงความมั่นคงของชีวิตครอบครัวด้วย รายละเอียดทั้งหมดนี้ถือเป็นการบอกเล่าเรื่องราวทางสังคมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นเรื่องราวที่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับคนทุกคน มีลักษณะแนวเรื่องที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวชีวิตของมนุษย์ ครอบครัวจะต้องเผชิญกับความทุกข์และความสุข หรือด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดีมีปัญหาในครอบครัว ในด้านที่มีปัญหานั้นสมาชิกในครอบครัวก็ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหานั้นก็มีวิธีการหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสมาชิกทุกคนในครอบครัวจำเป็นต้องปรับตัวเข้าหากันในเรื่องต่าง ๆ พยายามให้กิจวัตรของครอบครัวเป็นไปอย่างราบรื่น เหมือนกับคำของคนโบราณที่สอนเกี่ยวกับเรื่องชีวิตคู่เหมือนลิ้นกับฟัน การที่คนอยู่ใกล้ชิดในครอบครัวก็เหมือนลิ้นกับฟันที่ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง หรือเหมือนน้ำกับไฟในขณะที่คนหนึ่งอารมณ์ร้อน อีกคนหนึ่งก็ควรเป็นน้ำเพื่อบรรเทาให้อารมณ์เย็นลงได้

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าละครโทรทัศน์ไทยส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในหลายลักษณะ ได้แก่ ละครที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามี – ภรรยา เป็น

ละครที่เกี่ยวกับตอนเริ่มต้นตั้งครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เน้นการสร้างครอบครัวใหม่ของกลุ่มแต่งงาน มีการนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา ละครที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัวในคนวัยเดียวกัน มีการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับครอบครัว ในแง่ของปัญหาที่พบในชีวิตแต่งงาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาการนอกใจของสามี ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ – แม่ – ลูก หรือละครที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัวในคนต่างวัย มีการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับครอบครัวในแง่ของปัญหาที่พบจากความไม่เข้าใจกันของคนต่างวัย ปัญหาความไม่เข้าใจกันของแม่กับลูก พ่อกับลูก พ่อกับแม่ ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว หรือละครที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ และบุคคลอื่น มีการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับครอบครัว ในแง่ของปัญหาที่พบจากญาติพี่น้อง ปัญหาแม่พี่ลูกสะใภ้ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

ละครโทรทัศน์จึงเป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะเหมือนกับการจำลองชีวิตของคนเรา ดังนั้นในความเป็นจริงที่คนเรามีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี ดังนั้นในละครก็ต้องมีลักษณะเช่นเดียวกัน มีการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของความตรงกันข้าม (opposition) เมื่อละครได้นำเสนอครอบครัวที่มีปัญหา เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ละครก็นำเสนอลักษณะครอบครัวอื่นๆ เข้ามานำเสนอ เพื่อช่วยในการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีทั้งด้านที่ดีและด้านที่ไม่ดี และด้วยเหตุผลทางด้านเทคนิคการละคร ทำให้ละครได้นำเสนอให้ครอบครัวตัวเอกต้องมีความเด่นมากที่สุด มีการนำเสนอมากที่สุด ส่วนครอบครัวอื่น ๆ นั้นก็มาช่วยในการเสริมสร้างให้เกิดการเปรียบเทียบลักษณะของความเป็นครอบครัวในรูปแบบอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามทุกครอบครัวจะต้องเผชิญกับความทุกข์และความสุขตามปกติ ซึ่งสมาชิกทุกคนในครอบครัวจำเป็นต้องปรับตัวเข้าหากันในเรื่องต่าง ๆ พยายามให้กิจวัตรของครอบครัวเป็นไปอย่างราบรื่น ดังที่ทราบกันดีว่าความเจริญและความเสื่อมเป็นของคู่กัน ทำนองเดียวกันกับการเกิดและการตาย ชีวิตจะหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงไปไม่ได้ บางครั้งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางร้าย ส่วนประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวนั้น นอกจากจะเป็นประสบการณ์โดยตรงคือ จากครอบครัวของตนเองแล้ว ยังอาจได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากสื่อสารมวลชนด้วย โดยความสัมพันธ์ในครอบครัวถูกถ่ายทอดผ่านทางสื่อสารมวลชนหลากหลายรูปแบบ อาทิ รายการสารคดี รายการวาไรตี้ รายการปกิณกะบันเทิง ตลอดจนละครโทรทัศน์

สำหรับละครโทรทัศน์ไทยนั้นเป็นรายการที่มีผู้หญิงเป็นกลุ่มผู้ดูหลัก ดังนั้นเนื้อหาที่นำเสนอก็ย่อมเป็นเนื้อหาที่มีปริวิตกแวดล้อมผู้หญิง ซึ่งก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ในเรื่องราวภายในบ้าน นั่นก็คือเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ในสภาพการณ์ปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง อันเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงจากระบบสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกและเทคโนโลยีใหม่ ๆ จาก

ต่างประเทศเข้ามา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมากมายเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนทั้งในระดับสังคมและระดับครอบครัว เนื่องจากการกลายสภาพเป็นสังคมอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดงานประเภทที่ไม่จำเป็นต้องใช้กำลังกาย จึงเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้มีการทำงานนอกบ้านมากขึ้น ดังนั้นปริณทลที่แวดล้อมผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เรื่องราวที่น่าเสนอผ่านละครโทรทัศน์จึงมีเรื่องราวของอาชีพ และสังคมการทำงาน อย่างไรก็ตามสังคมไทยก็ยังคงคาดหวังให้ผู้หญิงเป็นแม่บ้าน และรับผิดชอบงานภายในบ้านอยู่นั่นเอง ประกอบกับเป็นเรื่องราวที่ใกล้ชิดทุกคนทุกคน ครอบครัวเป็นเรื่องที่ทุกคนสัมผัสเข้าถึงได้ การทำเรื่องที่ใกล้ชิดจะทำให้คนคล้อยตามไปได้ง่ายดังนั้นละครโทรทัศน์จึงยังคงนำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่

นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวนี้ หากพิจารณาจากกรอบแนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร ซึ่งถือว่าเป็น “สาร” ที่ได้รับการเข้ารหัส (encoding) โดยฝ่ายผู้ผลิตและผู้ชมก็รับชมโดยมีขั้นตอนของการถอดรหัส (decoding) ซึ่งการถอดรหัสนั้น ก็ขึ้นอยู่กับทัศนคติความเชื่อตลอดจนประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคน ก็จะมีลักษณะการรับรู้ การตีความ และการเชื่อมโยงภาพของครอบครัวจากละครโทรทัศน์กับชีวิตจริงแตกต่างกันออกไปเนื่องจากละครโทรทัศน์ที่น่าเสนอภาพของครอบครัวจะสะท้อนมุมมองความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งผู้ผลิตจะเข้ารหัส (encoding) เรื่องราวที่ต้องการนำเสนอมากับเนื้อหาที่ถ่ายทอดออกไปในละครโทรทัศน์ ขั้นตอนของการสื่อสารจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์เมื่อผู้ชมละครรับรู้และเข้าใจเรื่องราว ซึ่งก็คือการถอดรหัสความหมาย (decoding)

ดังนั้นสิ่งที่ผู้ส่งสารซึ่งก็คือผู้ผลิตละครโทรทัศน์ต้องการนำเสนอไปยังผู้ชม นอกจากความบันเทิงที่จะได้รับแล้ว ก็ยังมีการสะท้อนความเป็นจริงและการประกอบสร้างความเป็นจริงในสังคมเกี่ยวกับครอบครัวเอาไว้ นั่นคือเมื่อเกิดการสื่อสารขึ้นเมื่อใดเมื่อนั้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมย่อมจะเกิดขึ้น เนื่องจากเกิดการติดต่อเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคลต่อบุคคล ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสาร เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ดังนั้นการถอดรหัสความหมาย (decoding) ของผู้รับสารอาจจะไม่ตรงตามความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส (encoding) ก็เพราะว่ามีความหมายที่แฝงอยู่ในเนื้อหาสาร ซึ่งเมื่อผู้รับสารได้รับชมเนื้อหาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่ตนเองประสบอยู่หรือเคยมีประสบการณ์มา เขาก็จะมีการนำมาเชื่อมโยงกันอย่างไม่รู้ตัว เช่นเดียวกันกับประสบการณ์จากครอบครัวซึ่งคนทุกคนมีประสบการณ์ตรงอยู่แล้ว เมื่อได้รับชมละครที่น่าเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ในครอบครัว ถ้าเป็นเรื่องราวที่คล้ายกับชีวิตจริงของเขา ก็จะมีการเปรียบเทียบกับตนเอง หรือถ้าเรื่องราวที่ไม่เหมือนกับชีวิตจริงเขาก็จะชมแบบผ่าน ๆ หรือเพื่อที่จะได้ทราบว่ถ้าครอบครัวอบอุ่น สภาพภายในครอบครัวจะนำเสนอออกมาในรูปแบบหนึ่ง ถ้าสภาพครอบครัวที่มีปัญหาจะมีการนำเสนอออกมาอีกรูปแบบหนึ่ง

ตั้งที่กล่าวมาแล้วว่าประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวไม่ได้มาจากการชมละครโทรทัศน์เท่านั้น คนทุกคนย่อมมีประสบการณ์ตรงเรื่องครอบครัว คือ จากครอบครัวของตนเองซึ่งอาจจะเป็นทั้งประสบการณ์ในด้านดี และด้านร้าย เช่น กรณีปัญหาเด็กกำพร้า กรณีพ่อแม่แยกทางกัน เป็นต้น ดังนั้น เมื่อได้รับชมละครโทรทัศน์ซึ่งมีการนำเสนอเนื้อหาด้านครอบครัว ทั้งในด้านดีมีความสุข มีความอบอุ่น และในด้านที่เกิดปัญหาพร้อมทั้งสอดแทรกวิธีการแก้ปัญหา ก็จะมีการนำมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริงของตนเองว่ามีความคล้ายคลึงกับชีวิตของตนเองหรือไม่อย่างไร หรือ อาจจะไม่มีการนำมาเชื่อมโยงกับตนเองก็ได้ ในขณะที่เดียวกันก็อาจเกิดการเรียนรู้ทางอ้อมจากเนื้อหาที่ละครโทรทัศน์นำเสนอในบางกรณีที่ประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวไม่เคยประสบมาก่อน เพื่อที่จะได้เป็นข้อเตือนใจและแง่คิดให้ปฏิบัติตน ได้ถูกต้องตามวิถีทางที่ควร รวมทั้งเป็นการขยายโลกแห่งประสบการณ์ด้วยว่านอกจากครอบครัวแบบตัวเองแล้ว ยังมีครอบครัวแบบอื่น ๆ อีก ทำให้ผู้ชมละครโทรทัศน์ย่อมจะรับรู้เนื้อหาที่ละครโทรทัศน์ต้องการจะนำเสนอภาพของครอบครัวก็มาซึ่งผู้ชมได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดยืนของตัวเองซึ่งก็จะมีทัศนคติ ความเชื่อ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

ทั้งนี้จากการที่ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมกว่า 10 ปีที่ผ่านมา ยังไม่พบว่ามิงงานวิจัยใดที่ทำการศึกษาศาสนะท่อนและการสร้างความหมายภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์ร่วมกับการศึกษาจากการถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาจะเป็นการได้องค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้รับสารกับสื่อมวลชนที่ผลิตสารในการสร้างความหมาย“ครอบครัว”ในละครโทรทัศน์ เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นรายการบันเทิงซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานีโทรทัศน์ที่มีผู้คนให้ความสนใจมากที่สุด สามารถการเข้าถึง (reach) ผู้ชมจำนวนมาก ที่สำคัญคือในเชิงวิชาการเป็นการศึกษาโลกความเป็นจริงรอบตัวเรากับโลกจินตนาการของละครโทรทัศน์ที่ไม่เคยแยกออกจากกันอย่างชัดเจนความเคลื่อนไหวที่อยู่ในละครโทรทัศน์ ไม่เคยเป็นไปโดยอุบัติเหตุ แต่จะสอดรับกับโลกความเป็นจริงภายนอกอยู่เสมอ ดังนั้นสิ่งที่ผู้ชมเห็นในละครโทรทัศน์จึงเป็นภาพสะท้อนหรือแสดงแทนบางเสี้ยวบางส่วนของปรากฏการณ์เกี่ยวกับความรู้สึกและสำนึกทางสังคมในโลกความจริง และในมิติของผู้ชมและสังคมนั้นก็พร้อมเสมอที่จะโยนโยบบางแง่มุมของละครโทรทัศน์มาอธิบายชีวิตหรือสังคมของตนเอง ฉะนั้นสายใยผูกพันระหว่าง “ตัวละคร” กับ “คนดู” จึงมิได้จำกัดขอบเขตภายในจอโทรทัศน์เท่านั้น หากแต่แสดงออกมายังชีวิตจริงของผู้คนอีกด้วยจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการสื่อสารมวลชนตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาสำหรับการทำความเข้าใจถึงเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวที่ถูกประกอบสร้างความจริงผ่านละครโทรทัศน์ในมุมมองของคนในครอบครัว

ข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการวิเคราะห์การสร้างความหมายของภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ เนื่องจากภาพของครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เป็นการนำเสนอภาพของครอบครัวในหลากหลายรูปแบบ และมีบางรูปแบบที่ชีวิตจริงได้เกิดขึ้นมาก แต่ละครโทรทัศน์ยังแทบไม่เคยได้นำเสนอ นอกจากนี้ยังเกิดรูปแบบครัวเรือนรูปแบบใหม่เกิดขึ้น เช่น ครอบครัวเพศเดียวกัน ครัวเรือนที่มีแต่ผู้สูงอายุกับเด็ก ครัวเรือนที่มีสมาชิกคนเดียว และครัวเรือนที่มีสมาชิกที่ไม่ใช่ญาติกัน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554) และทำการวิเคราะห์การถอดรหัสหรือตีความหมายของสมาชิกในครอบครัวที่ให้ความหมาย “ภาพครอบครัว” ตามที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความหมายไว้ โดยพิจารณาว่าละครโทรทัศน์ก็เป็นสื่อประเภทหนึ่งในสื่อหลายประเภทที่ทำหน้าที่ประจวบเป็น “กระจกส่องสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม” หรือก็คือ การส่องสะท้อนดูเอาจากภาพที่ปรากฏในสื่อตนเองเป็นความหมายที่ปรากฏในเนื้อหา/สารนั้นก็คือภาพสะท้อนของความเป็นจริงระหว่างความเป็นจริง 2 แบบ คือ ความเป็นจริงของสังคม (social reality) และความเป็นจริงในสื่อ (media reality) และระหว่างความเป็นจริงทั้งสองแบบนี้ หรืออาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า ละครโทรทัศน์นั้นมีการสะท้อนภาพเกี่ยวกับความเป็นจริงของครอบครัวในลักษณะใด หรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริงของสังคมมากน้อยเพียงใด มีการนำเสนอละครโทรทัศน์ในลักษณะที่สะท้อนความจริงสู่การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และเพื่อการอ้างอิงถึงโลกความจริง รวมถึงสิ่งที่เป็จินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ ทั้งนี้ภาษาไม่ได้ทำงานเหมือนกับกระจก แต่เป็นปฏิบัติการของภาพตัวแทนได้ประกอบสร้างความหมายขึ้นมา หรืออีกนัยหนึ่งการประกอบสร้างนั้นถือเป็นการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสิ่งต่าง ๆ ผ่านระบบความหมาย หรือเป็นภาพตัวแทนในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนจึงเป็นการผลิตความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ในรูปแบบของภาษาและสัญลักษณ์ซึ่งเก็บสะสมไว้ภายในจิตของมนุษย์ และเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการผลิตและแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างสมาชิกร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาภาพสะท้อนและภาพตัวแทนในละครโทรทัศน์โดยการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะของการสะท้อนหรือการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในโลกของสัญลักษณ์ ผู้ชมแต่ละคนย่อมที่จะมีภาพของครอบครัวของตนเองเป็นประสบการณ์ตรง ขณะเดียวกันผู้ชมแต่ละคนก็ย่อมที่จะมีภาพของครอบครัวของตนเองเป็นประสบการณ์ตรง ก็จะมีการเรียนรู้จากภาพครอบครัวจากละครโทรทัศน์เป็นประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งลักษณะครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่ตรงกับครอบครัวตามธรรมชาติหรือตามชีวิตจริงจึงถือได้ว่าละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพครอบครัวที่แท้จริง แต่ถ้าในละครโทรทัศน์ได้เสนอภาพครอบครัวในชีวิตจริงก็ถือว่าลักษณะของครอบครัวนั้นได้ถูกประกอบสร้างขึ้น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์เป็นพื้นที่การครอบงำด้วยการใช้อำนาจทางสังคมจากการผลิตซ้ำและการตอกย้ำ (reproduce and reinforce) จากผู้ผลิตและจากสังคมตามอุดมการณ์ครอบครัวที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมจากครอบครัว ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการวิจัยผู้รับสาร (audience research) ที่เป็น “สมาชิกในครัวเรือน” ในการรับรู้ภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์ จากทัศนะของผู้รับสารว่าได้มองเห็นภาพครอบครัวอย่างไรบ้างและทำไมจึงคิดเช่นนั้น เนื่องจากภาพของครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เป็นการนำเสนอภาพของครอบครัวในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งให้มุมมองทั้งในด้านที่ดีมีความสุข มีความอบอุ่น และด้านที่เกิดปัญหาในครอบครัว พร้อมทั้งเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย ตลอดจนเปรียบเทียบความหมายภาพของครอบครัวจากการเข้ารหัส (encoding) ของผู้ส่งสาร และการถอดรหัส (decoding) ของผู้รับสาร ซึ่งอาจจะเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่ได้รับทราบว่าเป็นทัศนะของผู้ชมละครโทรทัศน์ว่าภาพของครอบครัวที่ละครนำเสนอ นั้นมีลักษณะเชื่อมโยงกับโลกแห่งความเป็นจริงที่ผู้ชมมีประสบการณ์มาอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ก็ยังสามารถเข้าใจถึงการเข้ารหัสความหมาย (encoding) ของผู้ส่งสาร และการถอดรหัสความหมาย (decoding) ของผู้รับสาร ในลักษณะการตีความแบบยอมรับ ต่อรอง หรือต่อต้านความหมายที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ในระดับครอบครัวและระดับสังคม อีกทั้งสิ่งที่ผู้ชมได้รับจากการทำหน้าที่ของละครโทรทัศน์

1.2 ปัญหาการวิจัย

1. ละครโทรทัศน์สะท้อนภาพครอบครัวตามความเป็นจริงและประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมว่าด้วยครอบครัวอย่างไร
2. ผู้ชมรับรู้และถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวที่ถูกสะท้อนภาพครอบครัวตามความเป็นจริงและประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมว่าด้วยครอบครัวจากการเข้ารหัสไว้ในละครโทรทัศน์อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมว่าด้วยภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์
2. เพื่อศึกษาการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมจากการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ด้วยบท (textual analysis) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาละครโทรทัศน์จากการพิจารณาละครที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีผู้ชมละครโทรทัศน์มากที่สุด ในช่วงเวลาที่นิยมหรือช่วงเวลาไพร์มไทม์ (prime time) คือ ช่วงเวลาที่มีจำนวนผู้ชมมากที่สุดออกอากาศหลังข่าวภาคค่ำ คือ เวลา 20.30-22.30 น. ระหว่างเดือนมกราคม – กันยายน 2553 จำนวนทั้งหมด 40 เรื่องที่ทำการสำรวจเบื้องต้นในการพิจารณาจากโครงเรื่องตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์ที่น่าเสนอภาพครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ มากที่สุด ตามโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ซึ่งองค์ประกอบโครงสร้างครอบครัว ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว และค่านิยมของครอบครัว ส่วนองค์ประกอบหน้าที่ของครอบครัว ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

2. การศึกษาผู้ชมละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยกำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ที่ติดตามชมละครโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องเป็นประจำหรือค่อนข้างต่อเนื่อง และมีครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตรงและใกล้เคียงกับรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ เพื่อทำการวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จากละครโทรทัศน์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว องค์ประกอบโครงสร้างครอบครัว ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และองค์ประกอบหน้าที่ของครอบครัว ได้แก่ จำนวนผู้ชมที่สัมผัส 3 คราวเรือนต่อรูปแบบครอบครัว

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ หมายถึง ลักษณะของครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์ ซึ่งมีมิติที่ทำการศึกษเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัวใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1) รูปแบบครอบครัว หมายถึง การแบ่งประเภทของครอบครัว โดยใช้เกณฑ์ของวรรณกรรมเกี่ยวกับครอบครัวและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่องในการจำแนกและรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากสำรวจเบื้องต้นในรูปแบบครอบครัวที่พบมากและถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์ของช่วงเวลาที่ทำการวิจัย โดยจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ครอบครัวที่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวที่มีโครงสร้างหรือรูปแบบของสังคม ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวที่มีโครงสร้างหรือรูปแบบอื่นของสังคมหรือเป็นครอบครัวพิเศษในรูปแบบอื่น ๆ ที่ทำการศึกษา ได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน

2) สภาพครอบครัว หมายถึง สภาพทางเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวตามความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โดยพิจารณาจากรายได้หรือทรัพย์สินของครอบครัว ยศศักดิ์หรือตำแหน่งงาน อาชีพหลักของครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัว การมีบริวาร และองค์วัตถุของครอบครัว เช่น บ้านที่อาศัย การตกแต่งบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ยานพาหนะ เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความสามารถของครอบครัวที่อยู่รอดในการจัดการชีวิตความเป็นอยู่

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว หมายถึง ลักษณะความอบอุ่นหรือความไม่อบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว โดยพิจารณาจากการสื่อสารระหว่างสมาชิก ในการแสดงความรัก ความเข้าใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพฤติปฏิบัติต่อกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวและมีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่สมาชิกในครอบครัว

3) ค่านิยมของครอบครัว หมายถึง กรอบหรือแบบแผนที่เป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การตัดสินใจ และการกระทำของสมาชิกในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยค่านิยม 4 ลักษณะ ได้แก่ ค่านิยมของสามีกับภรรยา ค่านิยมของพ่อ แม่ กับลูก ค่านิยมของผู้ใหญ่กับเด็ก และค่านิยมของพี่กับน้อง

4) หน้าที่ของครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลในครอบครัวที่ต้องมีความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ต่อครอบครัว และมีอิทธิพลต่อสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ประกอบด้วยหน้าที่ 3 ด้าน คือ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการรับรู้และตีความภาพของครอบครัวในหลายองค์ประกอบของครอบครัว ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์

รหัสสาร หมายถึง ภาษา (Language) หรือสัญลักษณ์ (Symbol) หรือสัญญาณ (Signal) ที่มนุษย์คิดขึ้น เพื่อแสดงออกแทนความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม วัตถุประสงค์ต่างๆ ของผู้ส่งสารรหัสสารด้วยภาษาพูดและภาษาเขียน (Verbal Message Codes) และรหัสของสารที่ไม่ใช่ภาษาพูด (Nonverbal message Codes) หรือภาษาเขียน เช่น อากัปกริยา อาการกิริยา ท่าทาง หรือภาพที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ ตามระบบ สังคม วัฒนธรรม สภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ส่งสารและผู้รับสารที่จะสามารถเข้าใจความหมายจากรหัสสารเกี่ยวกับครอบครัวในละครโทรทัศน์

ภาพสะท้อนครอบครัว หมายถึง คุณลักษณะของครอบครัวตามความเป็นจริงที่ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้รับรู้ความหมายครอบครัวจากสภาพที่พบใน โลกความจริงของสังคมในมิติเกี่ยวกับ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

ภาพตัวแทนครอบครัว หมายถึง ผลลัพธ์ของการประกอบสร้างความหมายผ่านระบบภาษา โดยการใช้สัญญาณกับผู้ชมละครโทรทัศน์ ซึ่งได้เชื่อมโยงองค์ประกอบสามส่วนไว้ คือ โลกความจริง โลกสัญญาณ และโลกในความคิดของภาพครอบครัว ในมิติๆ เกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

การสร้างภาพครอบครัว หมายถึง การสะท้อนและการประกอบสร้างความหมายของครอบครัวในละครโทรทัศน์ผ่านระบบภาษา สัญลักษณ์ หรือสัญญาณ ตามการเข้ารหัสสารของผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตละครโทรทัศน์ เพื่อแสดงถึงความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม กฎเกณฑ์ เจื่อนใจ กฎระเบียบ และวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในมิติต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวมายังผู้รับสารหรือผู้ชมละครโทรทัศน์ซึ่งเป็นผู้ถอดรหัสความหมายของครอบครัวในละครโทรทัศน์

การถอดรหัสความหมาย หมายถึง กระบวนการที่ผู้ชมซึ่งมีลักษณะภูมิหลังทางประชากรแตกต่างกันให้ความหมายภาพครอบครัวจาก “ตัวบท” ละครโทรทัศน์ที่สื่อถึงความหมายจากการเข้ารหัสความหมายหรือสิ่งที่ถูกผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมายแทนความจริงของครอบครัวในสังคมไทย จากการสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงในละครโทรทัศน์ ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อการสร้างองค์ความรู้ด้านการสื่อสารตามแนวทางสำนักพัฒนาธรรมศึกษา โดยเฉพาะการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันจากสื่อบันเทิงประชาชน

2. ทำให้สามารถเข้าใจถึงการรับรู้ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ ในละครโทรทัศน์ของผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ ในการให้ความหมาย และการเชื่อมโยงภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับครอบครัวในประสบการณ์จริงของผู้รับสารหรือผู้ชมที่เกิดการเรียนรู้ทางอ้อมถึงสัมพันธภาพของครอบครัวที่มีรูปแบบแตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่คนในสังคมที่สามารถนำความรู้นี้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต เพื่อธำรงรักษาสถาบันครอบครัวไว้ให้ โดยเฉพาะเยาวชนในการเข้าใจและเกิดการรู้เท่าทันสื่อที่นำเสนอความบันเทิงประเภทละครโทรทัศน์ ในการที่จะสำรวจความเป็นจริงที่แตกต่างกับโลกในละคร และสามารถปฏิบัติตนตามกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมได้เหมาะสมตามค่านิยมครอบครัวที่พึงประสงค์ของสังคมไทย และประโยชน์ต่อผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์และรายการโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ ในด้านปฏิกิริยาที่ได้รับจากผู้ชมต่อเนื้อหาที่ผู้ผลิตละครโทรทัศน์นำเสนอซึ่งสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาเนื้อหาและประยุทธิ์รายการเกี่ยวกับครอบครัวให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและเป็นการพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชน

4. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทางนโยบายต่อการวางแผนงานและกำหนดทิศทางการบริหารงานด้านการสื่อสารของหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านสังคมวิทยา ด้านวัฒนธรรม และภาษาศาสตร์แนววิพากษ์ เป็นต้น ในการเป็นแนวทางในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและการสื่อสาร

5. เป็นแนวทางหรือช่วยกระตุ้นให้ผู้สนใจอื่น ๆ ทำการศึกษาหรือวิจัยในประเด็นที่ใกล้เคียงกันต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์” นี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม
- 2.2 แนวคิดเรื่องภาพสะท้อน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์
- 2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม

การศึกษาทางด้านสื่อมวลชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎี การสื่อสารสี่กระแสหลัก ซึ่งทฤษฎีทั้งสี่กระแสนี้ได้เป็นพื้นฐานสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการศึกษาวิจัย ทั้งในด้านการทำนายและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในขอบเขตของการสื่อสารมาตลอด โดยแต่ละ ทฤษฎีนั้นมีจุดยืนในการมองอิทธิพลและบทบาทของสื่อมวลชนแตกต่างกันไปตามยุคสมัยที่ ทำการศึกษา ดังนี้

เริ่มจากในช่วงทศวรรษที่ 1940 ทฤษฎีว่าด้วยผลกระทบจากสื่อ (media impact theory) คือ ทฤษฎีกระสุนปืน (magic bullet theory) และทฤษฎีเข็มฉีดยา (hypodermic needle theory) ที่เชื่อว่า ในกระบวนการสื่อสารผู้รับสารจะมีลักษณะเพิกเฉย อ่อนด้อยในเรื่องของเหตุผล ไม่กระตือรือร้น และไร้ซึ่งความสนใจในการคิดพิจารณาไตร่ตรอง ขณะที่ข่าวสารหรือเนื้อหาของสื่อมวลชนนั้นเป็น สิ่งที่มีพลังอำนาจอย่างมหาศาลในการโน้มน้าวทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของ ประชาชน

ประมาณทศวรรษที่ 1950 เริ่มปรับเปลี่ยนมาสู่แนวทางทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความ พึงพอใจสื่อ (uses and gratifications theory) ที่เชื่อว่าในกระบวนการสื่อสารนั้นผู้รับสารไม่ได้เป็น ผู้ถูกกระทำ (passive audience) แต่จะมีลักษณะตั้งรับต่อสื่อ (active audience) และเป็นผู้มีอำนาจใน การใช้ประโยชน์และแสวงหาความพึงพอใจจากสื่อมวลชน

หลังจากนั้นประมาณทศวรรษที่ 1970 ได้เริ่มเปลี่ยนไปสู่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (political economy theory) ได้นำหลักการวิเคราะห์ของมาร์ก (Marx) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา สื่อมวลชน 3 ด้าน นั่นคือ การวิเคราะห์โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม การวิเคราะห์อุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน และการวิเคราะห์เนื้อหาอันเป็นผลผลิตของสื่อมวลชน โดยมีจุดยืนที่ชัดเจนว่า “สื่อมวลชนเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่งที่ทำกรผลิตเพื่อผลกำไร” ผลผลิตจาก สื่อสารมวลชนจะถูกกำหนดมาจากบริบทสองด้านคือ ระบบตลาดและเจ้าของเงินทุน อีกทั้งยังทำให้เกิดการครอบงำทางด้านอุดมการณ์

ปลายทศวรรษที่ 1980 ได้เกิดการศึกษาสื่อสารมวลชนตามแนวทางทฤษฎีฝ่ายวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) ซึ่งมีความลึกซึ้งในทุกมิติของกระบวนการสื่อสาร โดยจุดยืนที่สำคัญของการศึกษาจะเชื่อว่า สื่อมวลชนนั้นมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของผู้รับสาร ในลักษณะของการเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล ซึ่งในยุคปัจจุบันสามารถแบ่งช่วงเวลาออกได้เป็น 2 ช่วงหลัก ๆ นั่นคือ ช่วงเวลาของการทำงานและช่วงเวลาของการพักผ่อนหย่อนใจ โดยในแต่ละช่วงเวลานั้นสื่อมวลชนจะเข้ามามีบทบาทสอดแทรกและสานร้อยเข้าไปในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล ดังนั้น การศึกษาผู้รับสารจึงไม่อาจแยกศึกษาออกไปอย่างใด ๆ ได้ แต่จะต้องศึกษาอย่างสัมพันธ์ไปกับตัวบท (text) ซึ่งทฤษฎีสายวัฒนธรรมศึกษาได้จำแนกความหมายของตัวบท (text) ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541, น.322)

ลักษณะแรก “ตัวบท” (text) จะหมายถึง ผลงานทุกชนิดของสื่อสารมวลชน เช่น รายการทุกประเภทในโทรทัศน์ ข่าวทุกประเภทในหนังสือพิมพ์ หรือคอลัมน์ทุกคอลัมน์ในนิตยสาร

ลักษณะที่สอง “ตัวบท” (text) จะหมายถึง ผลรวมที่เกิดขึ้นจากปฏิกริยาระหว่าง “เนื้อหา” กับ “ผู้อ่าน” นั้นหมายความว่า เนื้อหาที่อยู่ในสื่อมวลชนจะไม่กลายเป็นตัวบทจนกว่าจะมีคนมาอ่าน ดังนั้น คำว่า “การผลิต” จึงมิได้ผูกขาดอยู่แต่ฝ่ายผู้ส่งเท่านั้น เพราะผู้รับสารจะทำหน้าที่ในการ “ผลิตความหมาย” ขึ้นมาในขณะที่เปิดรับด้วยเช่นกัน

ส่วนความหมายของ “ตัวบท” (text) ลักษณะสุดท้ายมาจากแนวคิดที่ว่า ตัวบทหนึ่ง ๆ ที่อยู่ในงานของสื่อมวลชนนั้น จะประกอบด้วยความหมายที่หลากหลาย ดังนั้นผู้รับสารแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มจึงอาจจะ “อ่านความหมาย” ที่อยู่ในตัวบทออกมาแตกต่างกัน

นอกจากนี้ความหมายจะขึ้นอยู่กับบริบท (ไม่ว่าเนื้อหาสารจะเป็นวจนภาษาหรืออวจนภาษา เนื้อหานั้นก็ต้องบรรจุอยู่ในบริบทเหมือนน้ำที่ต้องบรรจุอยู่ในภาชนะเสมอ และบริบทนั้นจะเป็นตัวกำหนดความหมายของเนื้อหาสารนั้น ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ตัวบทประโยคที่พูดว่า “เป็นยังไงบ้าง” นั้น ถ้าเราใช้พูดทักทายเพื่อนบ้านที่เดินผ่านหน้าบ้านไป ก็จะมีความหมายเพียงแต่ว่า “สบายดี

หรือ" แต่ถ้าเรานำประโยคเดียวกันนี้ไปทักทายผู้ป่วยที่เราไปเยี่ยมที่โรงพยาบาล ความหมายก็จะเปลี่ยนเป็น "วันนี้อาการดีขึ้นบ้างไหม" แทน คำว่า "บริบท" นั้นมีหลายลักษณะ เริ่มตั้งแต่

บริบททางกายภาพ (psychical context) ได้แก่ สถานที่ที่แตกต่างกัน

บริบททางกาลเวลา (temporal context) ได้แก่ ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

บริบททางประวัติศาสตร์ (historical context) ได้แก่ ความเป็นมาทั้งหมดของตัวบทนั้น

บริบททางจิตใจ (psychological context) ได้แก่ สภาพทางจิตใจของผู้สื่อสาร

บริบททางวัฒนธรรม (cultural context) ได้แก่ ระบบความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม

ปฏิบัติ ทุกอย่าง เป็นต้น

ในบรรดาบริบททั้งหมดนี้ บริบททางวัฒนธรรมจะมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่จะเป็นตัวกำหนดความหมายของตัวบท/เนื้อหาสาระที่ส่งไปเท่านั้น แต่ยังเป็นตัววางกฎเกณฑ์ทั้งหมดที่เกี่ยวกับการแปลความหมายนั้นด้วย เช่น ในวัฒนธรรมอเมริกัน คุณค่าสูงสุดในการสื่อสารก็คือ ความจริง/ความตรงไปตรงมา (เช่น การวิจารณ์ผลงานกันอย่างตรงไปตรงมา) แต่ทว่าในวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมไทย คุณค่าสูงสุดในการสื่อสารอาจจะเป็นเรื่องการรักษาความสัมพันธ์ การรักษาหน้าของคู่สื่อสาร เป็นต้น

สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างความเป็นจริงทางสังคม

แนวทางการศึกษาอีกประการหนึ่งที่นักวัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจเป็นพิเศษคือแนวคิดเรื่อง “กระบวนการสร้างความเป็นจริงทางสังคม” (social construction of reality) ในการเชื่อว่า สิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” (reality) นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว และรอให้นักวิชาการเข้าไปค้นพบ แต่ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (construct) โดยในกระบวนการสร้างความเป็นจริงนั้น สื่อมวลชนจะเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ส่วนในด้านของผู้รับสาร (receiver) ก็เช่นนั้น กลุ่มวัฒนธรรมศึกษามีแนวทางในการวิเคราะห์ที่ชัดเจนว่า ในกระบวนการสื่อสารผู้รับสารมิได้เป็นผู้ถูกกระทำ (passive) หรือเป็นฝ่ายนั่งรอให้สื่อมวลชนสร้างความเป็นจริงขึ้นมาล้อมรอบตัวเองอยู่ฝ่ายเดียว หากทว่าผู้รับสารจะมีลักษณะตั้งรับ (active) และเป็นผู้นำเนื้อหาของสื่อมวลชนมาสร้างสิ่งแวดล้อมของตัวเอง แต่อย่างไรก็ดีก่อนที่จะอธิบายถึงสาระสำคัญและความสัมพันธ์ของ “สื่อมวลชน” กับ “การสร้างความเป็นจริงทางสังคม” จำเป็นต้องกล่าวถึงนิยามและลักษณะพื้นฐานของการสร้างความเป็นจริงทางสังคมเพื่อความเข้าใจร่วมกันในเบื้องต้น ซึ่งเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการสร้างความหมายความจริง ดังนี้

จอห์น เฮอร์เบิร์ต มีด (Mead, 1934 อ้างถึงใน Defleur, & Ball-Rokeach, 1989) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน แห่งสำนักปรากฏการณ์นิยม ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอาศัยสัญลักษณ์ (symbols) เป็น

ตัวแทนของประสบการณ์โดยตรง การมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมปราศจากข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ สามารถเรียนรู้สิ่งที่เป็นอดีตและอนาคต สามารถเรียนรู้ทั้งสิ่งที่ใกล้ตัวและไกลตัว ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์สามารถสร้างเราให้มีจิตสำนึก (mind) เข้าใจตัวเราเอง (self) และมีความรู้ความเข้าใจต่อระเบียบทางสังคมและผู้อื่น (society) จิตใจ ตัวตน และสังคม สร้างการเรียนรู้ สร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้ สัญลักษณ์เป็นตัวกลางและเชื่อมโยงประสบการณ์และความหมายให้กับเรา ช่วยให้เราสามารถที่จะรับรู้ ตีความ และตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเรา ความหมายที่เราผูกติดกับสัญลักษณ์ที่เราใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็จะเป็นตัวกำหนดความจริงที่เรามีประสบการณ์

ตามแนวทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ สัญลักษณ์ (sign) คือสิ่งที่ใช้แทนสิ่งอื่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก สัญลักษณ์จากธรรมชาติ (natural signs) ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ใบไม้เปลี่ยนสีซึ่งมีความหมายแทนฤดูใบไม้ร่วง ส่วนประเภทหลัง คือ สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้น (artificial signs) เช่น ธงชาติ ซึ่งมีความหมายแทนชาติ ความรักชาติ อีสราเอล ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการแบ่งสัญลักษณ์เป็นสัญญาณ (signals) และสัญลักษณ์ (symbols) ทั้งนี้สัญญาณเป็นสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมาและมักมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เช่น สัญญาณไฟจราจร ส่วนสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมาแต่ก็มีความเข้าใจไปได้หลากหลายทิศทาง เช่น ธงชาติ อาจมองในแง่ที่เป็นลบก็ได้ เช่น อนุรักษ์นิยม ชาตินิยม หรือมองในทางบวก คือ ความรักชาติ อีสราเอล เป็นต้น ภาษาที่สื่อสารกันมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่มักมีความหมายที่ตีความได้หลายความหมายตามประสบการณ์และวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล

นักสังคมวิทยา ปีเตอร์ เบอร์เกอร์ และ โทมัส ลูคมันน์ (Berger, & Luckmann, 1966 อ้างถึงใน จิรวรา อุษยากุล, 2536, น.13) ได้ให้ความหมายของการสร้างความเป็นจริงทางสังคมว่า

...มนุษย์ไม่สามารถรับรู้ “ความจริง” ของโลกภายนอกตัวเขาได้โดยตรง แต่ต้องกระทำผ่าน “ตัวกลาง” คือ ประสาทสัมผัสและกระบวนการรับรู้ทางจิตใจของมนุษย์ซึ่งถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการทางสังคมมาก่อน...

จากทัศนะต่อความเป็นจริงทางสังคมดังกล่าว เบอร์เกอร์และผู้สนับสนุนความคิดเห็นนี้ได้กล่าวถึงแรงผลักดันจากแนวคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) โดยมีข้อสันนิษฐานพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. โลกไม่ได้แสดงตนต่อผู้ที่สังเกตการณ์ แต่มนุษย์รู้จักโลกในฐานะเป็นประสบการณ์ของตน โดยได้รับอิทธิพลจากภาษา
2. การจัดประเภทสิ่งต่าง ๆ ตามหมวดหมู่ของภาษา เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มต่าง ๆ

3. ความเข้าใจต่อความเป็นจริงเป็นผลจากการสื่อสารที่มีพลัง ณ ช่วงเวลาหนึ่ง และชีวิตทางสังคมเป็นปัจจัยที่กำหนดความรู้ของมนุษย์

4. ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น โดยสร้างจากรูปแบบพฤติกรรมการสื่อสารตามกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการให้ความหมายไม่ได้มาจากปัจเจกบุคคล แต่มีความซับซ้อนด้วยรูปแบบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เช่นเดียวกับอัลเฟรด ชูทซ์ นักสังคมนิยมชาวเยอรมัน (Schutz, 1970, p.163 อ้างถึงใน จิรวรา อุษยากุล, 2536, น.12) ที่ได้อธิบายถึงการสร้างความเป็นจริงทางสังคมเพิ่มเติมว่า

...ชีวิตประจำวันของเราไม่ได้เป็นโลกส่วนตัวของเรา แต่เป็นอัตวิสัยร่วม (intersubjective) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรก และเราก็สามารถรับรู้กับเพื่อนร่วมโลกกับเรา ซึ่งแต่ละคนก็มีประสบการณ์และการตีความหมายที่แตกต่างกันออกไป และสภาพที่เราพบว่าตนเองอยู่ในโลกในขณะใดขณะหนึ่งนั้น เป็นเพียงขอบเขตเล็ก ๆ ที่เราได้สร้างขึ้นมานั่นเอง กล่าวโดยสรุปก็คือ ความหมายความเข้าใจทั้งหลายของเรานั้น เกิดจากการสื่อสารของเรากับคนอื่น...

...คำพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้มีความหมายจากโลกส่วนตัว แต่เป็นชุดความหมายที่เกิดจากภายนอกที่เกิดจากแต่ละคนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (inter-subjective) ดังนั้นการให้ความหมายและความเข้าใจจึงเกิดขึ้นจากการสื่อสารกับผู้อื่น สารสำคัญของความจริงจึงฝังตรึงอยู่กับความคิดทางสังคม...

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การรับรู้และเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในโลกหรือ “ความเป็นจริง” ของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจาก “การสื่อสาร” ดังนั้นวิธีคิดของทฤษฎีนี้จึงได้แบ่งโลก (world) ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนแรก คือ “โลกแห่งความเป็นจริง” (world of reality) หรือโลกทางกายภาพ โลกส่วนนี้จะเป็โลกที่เราสามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง อาจเป็นได้ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว แต่ทว่าโลกแห่งความเป็นจริงนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างมากมาย ทำให้เราไม่สามารถหาความแน่นอนอันชัดเจนจากมันได้ เช่น หากเราต้องการทราบความเป็นจริงเกี่ยวกับอุปนิสัยและทัศนคติของผู้หญิง เราจะต้องทำการศึกษาผู้หญิงทุกคนในโลกนี้ อย่างละเอียด ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และข้อมูลที่ได้มาก็อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

ส่วนที่สองคือ “โลกแห่งความหมาย” (world of meaning) โลกส่วนนี้จะเป็โลกที่เป็น “ความรู้” (knowledge) ซึ่งเราได้รับมาเพียงบางส่วนจากโลกแห่งความเป็นจริง ดังนั้น โลกแห่งความหมายจึงเป็โลกที่เราสามารถอธิบายได้ ให้ความหมายได้ กำหนดแบบแผนได้ เช่น เราไม่สามารถสัมผัสให้เข้าใจได้ว่า ในความเป็นจริงตามธรรมชาติ นั้น “ความรักและความหึงหวงที่ผู้หญิงมีต่อผู้ชายเป็นอย่างไร” หรือ “ความรักและความหึงหวงในสังคมตะวันตกกับสังคมตะวันออกมี

ความแตกต่างกันหรือไม่” ด้วยเหตุที่เราไม่สามารถอธิบายความหมายและแบบแผนได้นี้ ทำให้มนุษย์ต้องสร้างโลกแห่งความหมายขึ้นมา เพื่อที่สามารถกำหนดและอธิบายได้ว่า ความรักคืออะไร ความหึงหวงคืออะไร โดยความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้จะเป็น “ความรู้” ในเรื่องหนึ่ง ๆ และเมื่อความรู้มีการสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะกลายเป็น “คลังแห่งความรู้” (stock of knowledge) ทำให้ผู้หึงสามารถกำหนดท่าทีในการแสดงออกทางด้านความสัมพันธ์กับคู่รักของตนได้อย่างเหมาะสม เช่น ควรจะแสดงความรักกับคู่ของตนอย่างไร หรือความหึงหวงควรมีขอบเขตในการแสดงออกมาน้อยแค่ไหน และความเคยชินในการแสดงออกนี้ก็จะเป็น “ความจริงทางสังคม” ไปในที่สุด

เบอร์เกอร์ และลักแมน (1966, น.1-3) ได้พัฒนาความคิดของ ชูทซ์ เรื่องทัศนคติที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติและโลกในชีวิตประจำวัน รวมถึงผลกระทบของสถาบันทางสังคมและกระบวนการทางสังคม โดยเห็นว่าทุกคนให้ความหมายต่อโลกจากการมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม และได้แบ่งโลกของเราออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก โลกแห่งความเป็นจริง (world of reality) และโลกแห่งความหมาย (world of meanings) โลกแห่งความเป็นจริง คือโลกที่เราสัมผัสได้ด้วยตนเอง ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ไม่ว่าจะเป็สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติหรือสิ่งมีมนุษย์สร้างขึ้น

ส่วนที่สอง โลกแห่งความหมาย คือ ความรู้ (knowledge) ที่เราได้รับมาเพียงบางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริง เพราะความเป็นจริงเหล่านี้มีอยู่อย่างมากมาย มนุษย์จึงไม่สามารถหาความแน่นอนจากความเป็นจริงที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราได้ ซึ่งเป็น “โลกส่วนที่เราสามารถอธิบายได้ ให้ความหมายได้ กำหนดแบบแผนได้” เช่น เรบอกว่ ผู้หึงคือมนุษย์ที่มีลักษณะกายภาพบางอย่างแตกต่างไปจากผู้ชาย แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้อย่างถูกต้องแท้จริง แต่ก็ป็นคำตอบต่อคำถามที่เราต้องการได้ โลกแห่งความหมายมีความจำเป็น เพราะช่วยให้คนเรามีความมั่นคงในความรู้สึกมากขึ้น เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวได้ และข้อมูลจะเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปไม่ได้ล้มล้างสิ่งที่เราารู้โดยฉับพลัน

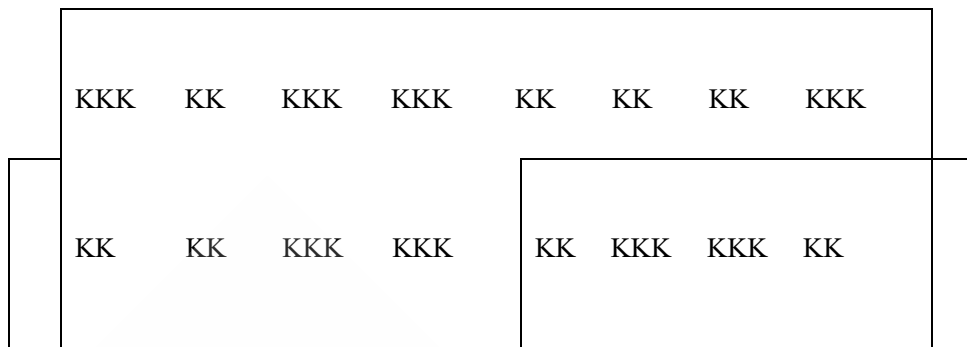
“ความรู้” (knowledge) ในเชิงสังคมวิทยา เบอร์เกอร์และลักแมน ได้กล่าวถึง การให้คำจำกัดความของคำว่า “ความรู้” ว่า หมายถึง วิธีการที่มนุษย์ได้จัดระบบแบบแผนให้กับประสบการณ์ที่ได้พบเห็นในแต่ละวันในสังคมโลก ส่วนทางด้านการศึกษา “ความรู้” มีที่มาจากสองแหล่งด้วยกัน แหล่งแรก คือ ความรู้ที่มาจากประสบการณ์ตรง ซึ่งเราได้ประสบพบจากเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวัน เช่น ในชีวิตจริงถ้าเรามีโอกาสได้รู้จักกับผู้หึงที่ทำงานเป็นโสเภณี เราก็จะได้สัมผัสถึงลักษณะนิสัย การแต่งกาย กิริยาท่าทาง และการพูดจาของเธอ สิ่งที่เราได้สัมผัสพบเห็นนี้จะเป็นความรู้ที่มาจากประสบการณ์ตรง ทำให้เรารู้และเข้าใจถึงลักษณะของผู้หึงที่ประกอบอาชีพประเภทนี้ลึกซึ้ง

ขึ้น ส่วนที่มาของความรู้แหล่งที่สองคือ ความรู้ที่มาจากประสบการณ์ผ่านสื่อ ซึ่งเราได้พบเห็นจากการนำเสนอของสื่อมวลชน เช่น การที่เราได้เห็นวิถีชีวิต ลักษณะการแต่งกาย ความคิดความเชื่อ และท่าทีการแสดงออกของโสเภณีจากละคร โทรทัศน์ ภาพของโสเภณีที่ถูกส่งผ่านมาจากสารบบเท็งนี้ก็จะเป็ความรู้ที่สื่อสะท้อนออกมา ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ครอบคลุมและชัดเจนอย่างรอบด้าน แต่ก็จะทำให้เรารู้จักและเข้าใจโสเภณีในลักษณะของประสบการณ์ผ่านสื่อ ความรู้ที่มาจากทั้งสองแหล่งนี้จะช่วยกำหนดและตีกรอบให้มนุษย์ “รู้” (know) ว่าควรปฏิบัติตนเช่นไรในสถานการณ์ในสังคมหนึ่ง ๆ ดังนั้น “ความรู้” นี้เองจึงเป็สิ่งที่อธิบายและทำให้มนุษย์สร้างระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อจัดระบบให้พฤติกรรมของสมาชิกดำเนินไปในทิศทางเดียวกับที่สังคมกำหนด

ด้วยเหตุที่ความรู้ของมนุษย์มีที่มาจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อ จึงส่งผลให้ “ความเป็นจริง” (reality) หรือ “ความรู้” (knowledge) ตามความคิดของคนในแต่ละสังคม มีความแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์หรือแบบแผนการปฏิบัติของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ทั้งนี้อาจมีเรื่องความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งสมในสังคมมาเป็นตัวกำหนดอีกด้วย เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ค่านิยมเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศ ซึ่งความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้อาจเป็สิ่งที่คนในสังคมหนึ่งยอมรับ ขณะที่คนในอีกสังคมหนึ่งอาจจะไม่ยอมรับก็ได้ เพราะมีประสบการณ์ มุมมอง (world views) และองค์ความรู้ที่สะสมมาในสังคมแตกต่างกัน ส่งผลให้ “คลังแห่งความรู้” (stock of knowledge) มีลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย

ส่วนการเก็บความรู้ไว้ในคลังแห่งความรู้นั้นสามารถจำแนกการเก็บสะสมได้ในสองลักษณะ ลักษณะแรก คือ การเก็บเอาไว้ด้วยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงที่เราได้ประสบพบในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น เก็บคำว่า “ผู้หญิง” เชื่อมโยงกับ “ลักษณะสรีระและการแต่งกายของผู้หญิง” เมื่อเราได้เจอเจอกับบุคคลที่มีสรีระและลักษณะการแต่งกายเช่นนี้ เราก็จะทราบได้ทันทีว่า บุคคลนั้นเป็นผู้หญิง ลักษณะที่สอง คือ การเก็บสะสมเอาไว้ในลักษณะ “ภาพตัวแทน” (representation) ด้วยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่สัมผัสจากสื่อ เช่น หากเราได้ชมละครโทรทัศน์และเห็นบทบาทของผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งมีพฤติกรรมชอบดื่มเหล้า สูบบุหรี่ แต่งตัวโป้ เที้ยว กลางคืน และชอบเดินร่ากอดรัดกับผู้ชาย ภาพที่ละครนำเสนอออกมาจะเป็ภาพตัวแทนที่บ่งบอกว่า บุคคลดังกล่าวเป็ “ผู้หญิงไม่ดี” เพราะมีแบบแผนพฤติกรรมขัดแย้งกับมาตรฐานอันดีงามของสังคม เป็นต้น

โลกแห่งความเป็นจริง
(world of reality)

K = ความรู้

โลกแห่งความหมาย
(world of meaning)

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงกับโลกแห่งความหมาย ตามแนวคิดของ Berger และ Luckmann

ที่มา : Berger and Luckmann (1966)

จากภาพที่ 2.1 สามารถอธิบายได้ว่า โลกแห่งความหมายหรือความรู้ส่วนที่เราเรารู้ได้มาจากการรับรู้เพียงบางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริง แล้วนำมาสร้างขึ้นเป็น “คลังแห่งความรู้” (stock of knowledge) ของเราร่วมกัน โดยคลังแห่งความรู้นี้จะช่วยเราจัดระบบทุกอย่างในโลก และช่วยตีความรูปแบบใหม่ ๆ ประสพการณ์ใหม่ ๆ ให้มนุษย์อีกด้วย และที่กล่าวว่ามีมนุษย์สร้างความเป็นจริงขึ้นนั้น แท้จริงแล้วก็คือ “ความเป็นจริงทางสังคม” (social reality) นั่นเอง Gaye Tuchman (1978, pp.182-185) ได้ทบทวนถึงการสร้างความเป็นจริงทางสังคม โดยแบ่งเป็นทัศนะที่ต่างกัน 2 ทัศนะ คือ

ทัศนะแรก เป็นแนวทางการศึกษาทางสังคมศาสตร์แบบจารีต (traditional view) เห็นว่ามนุษย์เป็นตัวละครทางสังคม (social actors) และถือว่าทุกคนเป็นผลผลิตจากกระบวนการจัดเกลาทางสังคม โครงสร้างทางสังคมเป็นผู้สร้างบรรทัดฐานรวมถึงทัศนคติที่เป็นตัวกำหนดการให้ความหมายต่อชีวิตทางสังคม ทำให้เกิดบรรทัดฐานและกำหนดบุคคลิกแบบภววิสัยที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคม

ทัศนะที่สอง เป็นแนวทางการศึกษาทางสังคมศาสตร์แบบการตีความ (interpretation) เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ต่างดำรงอยู่ในปรากฏการณ์ร่วมและเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นมา (shared and constructed phenomena)

ความเป็นจริงทางสังคมแบบภววิสัย (objective reality) และความเป็นจริงแบบอัตวิสัย (subjective reality)

จากบทความของอัลเฟรด ชูทซ์ (Alfred Schutz) เรื่อง “On Multiple Reality” ในปี ค.ศ.1962 แสดงให้เห็นทัศนะต่อการสร้างความเป็นจริงทางสังคมใน 2 มิติ คือ

มิติแรก การสร้างความเป็นจริงแบบอัตวิสัย (subjective reality) ต่อโลกในชีวิตประจำวัน โดยชูทซ์เห็นว่า ทุกคนต่างมีประสบการณ์ต่อโลกย่อย ๆ รอบตัว (subuniverses) เช่น โลกกายภาพ โลกวิทยาศาสตร์ โลกความฝัน แต่ถือว่าโลกในชีวิตประจำวันคือความเป็นจริงที่มีความหมาย (paramount reality) ซึ่งชูทซ์เสนอให้แบ่งแยกโลกในชีวิตประจำวันออกจากการให้ความหมายของบุคคลอื่น และความจริงอื่น ๆ ที่มีอยู่หลากหลาย (multiple realities)

มิติที่สอง การสร้างความเป็นจริงแบบภววิสัย (objective existence of social phenomena) ว่า “ทัศนคติที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ” (natural attitude) ซึ่งทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการยอมรับโลกทางสังคมว่ามีความเป็นธรรมชาติโดยเห็นว่าเป็นตัวกำหนดการสร้างความหมายทางสังคม (Tuchman, 1978, pp.187-188)

จากหนังสือเรื่อง The Social Construction of Reality ของเบอร์เกอร์และลัคแมน (1966, น.47-129) มีมุมมองต่อสังคมใน 2 มิติ คือ

มิติแรก สังคมในฐานะการสร้างความเป็นจริงแบบภววิสัย (society as objective reality) กล่าวคือ เป็นความเป็นจริงที่วัตถุถูกติดตั้งความสัมพันธ์ในลักษณะตายตัวให้กับสภาพแวดล้อมของมัน โดยสิ่งต่าง ๆ จะมีความหมายตามคลังความรู้ทางสังคม (social stock of knowledge) ซึ่งถือว่าทุกคนผ่านกระบวนการขีดเกลทาทางสังคม จึงก่อให้เกิดความหมายร่วมทางสังคม และคลังความรู้ทางสังคมจะกำหนดมาตรฐานของบทบาทขึ้นมากำกับสมาชิกในสังคม โดยเบอร์เกอร์และลัคแมน เรียกว่าเป็น “สัญลักษณ์สากล” (symbolic universes) ที่ต้องผ่านขั้นตอน 3 ระดับสู่การครอบงำความจริงทางสังคม คือ

1. การอธิบายถึงลำดับชั้นอำนาจในสังคมจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของจารีต
2. การอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้วยชุดความหมายแบบภววิสัยที่ทุกคนในสังคมเห็นตรงกัน
3. การติดตั้งให้ชุดความหมายกลายเป็นสัญลักษณ์ร่วมของสังคม โดยครอบงำการให้ความหมายทางสังคมทั้งแบบภววิสัยและอัตวิสัย ซึ่งเป็นการ “จับวางสิ่งต่าง ๆ ให้อยู่ถูกที่ถูกทาง” ตามที่สังคมให้ความหมายไว้ร่วมกัน

มิติที่สอง สังคมในฐานะการสร้างความเป็นจริงแบบอัตวิสัย (society as subjective reality) ความเป็นจริงแบบอัตวิสัยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นจริงแบบภววิสัยที่สังคม

ให้ความหมายไว้ โดยการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันจะประกอบสร้างความเป็นจริงแบบอัตวิสัยขึ้นมา ทั้งนี้ความเป็นจริงแบบอัตวิสัยขึ้นอยู่กับ “โครงสร้างเฉพาะ”(specific structures) และ“กระบวนการทางสังคม”(social process) ดังนั้นความเป็นจริงจึงเป็นการตั้งสมและถูกตีความซ้ำ โดยการตีความซ้ำเป็นการให้ความหมายในปัจจุบันที่มีแนวโน้มที่จะต้องการความสอดคล้องกับความทรงจำในอดีต นอกจากนี้เบอร์เกอร์และลักแมน (1996, น.173-183) ยังกล่าวถึงความเป็นจริงแบบอัตวิสัยว่าก่อรูปขึ้นจากกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนด ดังนั้นความเป็นจริงแบบอัตวิสัยจึงเป็นผลผลิตทางสังคมที่สัมพันธ์อยู่กับความจริงทางสังคมแบบภววิสัย โดยอาจกล่าวสรุปได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ประกอบสร้างโลกและตนเองขึ้นด้วยตัวของตนเอง

ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการสร้างหมายความจริงจากกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ เป็นปรากฏการณ์ปกติของมนุษย์ในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสังคม แต่ในแง่การสื่อสารโดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ และสื่อมวลชนเป็นผู้มีอิทธิพลในการผูกตีความหมายให้กับสัญลักษณ์ที่ใช้ สื่อมวลชนจึงกลายเป็นตัวแทนของผู้มีอำนาจในสังคมที่กำหนดความหมายและความจริงด้วยการถ่ายทอดคอกย้ำความหมายบางอย่างจนกลายเป็นความเป็นจริงทางสังคมที่ยอมรับ แม้ว่าความจริงนั้นจะไม่สอดคล้องตรงกับความจริงที่แท้จริงก็ตาม อาทิ ด้านการโฆษณา ด้านการเมือง (สมสุข หินวิมาน, 2548, น.212)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบรหัสแห่งความหมาย

จากประเด็นเรื่องของอิทธิพลของสื่อมวลชนในการประกอบสร้างความจริงทางสังคมของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ที่มีคุณูปการในการขยายความคิดการศึกษาตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา คือ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวิชาการสำนักเบอร์มิงแฮม (Birmingham) ที่ปฏิเสธกลุ่มทฤษฎีการสื่อสารของอเมริกันในแบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสาร หรือแบบจำลอง S-M-C-R อันเป็นแบบจำลองที่เชื่อในการสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสารส่งสารจากช่องทางหนึ่ง ๆ ไปยังผู้รับสาร ทั้งนี้ฮอลล์อธิบายว่า แบบจำลองนี้มีจุดรวมเรื่องการครอบงำความคิดที่ผู้ส่งสาร (sender) มีอำนาจและการกระทำเหนือผู้รับสาร (receiver) เรื่องของการสื่อสารเป็นเรื่องของกระบวนการผลิต/แพร่กระจาย/บริโภค/ผลิตซ้ำวัฒนธรรมและความหมายต่าง ๆ

ฮอลล์ได้ปฏิเสธวิธีคิดของนักภาษาศาสตร์ยุคก่อนที่เชื่อว่า “ความหมาย” (meaning) หรือ “ความเป็นจริง” (reality) มีอยู่แล้ว โดยฮอลล์กล่าวว่า แท้จริงไม่เคยมีสิ่งทีเรียกว่า “ความเป็นจริง” เกิดขึ้นจนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริงนั้นขึ้นมา และการสื่อสารก็คือกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาั่นเอง

การวิเคราะห์ขั้นตอนของการสื่อสาร ในเรื่องนี้ฮอลล์ได้แยกขั้นตอนของการสื่อสารออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งกระบวนการเข้ารหัส-ถอดรหัสจะต้องถูกควบคุมในทุกขั้นตอนเพื่อให้ความหมายสุดท้ายในขั้นตอนของผู้รับสารตรงกับความหมายแรกของผู้สื่อสาร คือ

1. ขั้นตอนการผลิต เป็นขั้นที่ผู้ส่งสารต้องดำเนินการด้านภาษา จัดกรอบความหมาย และความคิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม มีภาพของผู้รับสารอยู่ในใจ

2. ขั้นเผยแพร่ หมายถึง ช่องทางในการส่งข่าวสาร เกี่ยวข้องกับตัวแปร 2 ตัว คือ ปริมาณความถี่ของการได้เผยแพร่ และข้อได้เปรียบในด้านธรรมชาติของสื่อ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

3. ขั้นการใช้/การบริโภค หมายถึง ข่าวสารนั้นถูกรับรู้อย่างไร ฮอลล์ให้ทรรศนะว่า ในขณะที่รับสารเป็นอีกขั้นหนึ่งที่มีความหมายจะถูกผลิตขึ้นมาอีกครั้ง คือ สารในขณะผลิตจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งกับสาร และในขั้นการบริโภคก็จะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับสารเช่นกัน หมายความว่าช่วงเวลาแห่งการถอดรหัส (decoding) ก็เป็นช่วงเวลาที่มืออิสระในตัวเองและไม่จำเป็นต้องขึ้นต่อช่วงเวลาแห่งการเข้ารหัส (encoding) เสมอไป

นอกจากนี้ฮอลล์เป็นผู้ที่ทำให้แนวคิดสำคัญในด้านการสื่อสารมวลชน เป็นผู้พัฒนาแนวคิดเรื่องกลยุทธของการใส่รหัสและการถอดรหัส (encoding & decoding) ที่อยู่ในผลงานของสื่อมวลชนโดยโต้แย้งแนวคิดของทฤษฎีผลกระทบของสื่อต่อผู้รับสาร (Media Impact Theory) ซึ่งเชื่อว่าผู้รับสารมีลักษณะการตั้งรับ (passive) ต่ออิทธิพลของสื่อ หากแต่ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัส (encoding & decoding) ที่อธิบายว่า ระบบรหัส (coding system) ของผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่จำเป็นต้องเป็นรหัสการสื่อสารชุดเดียวกันเสมอไป โดยเฉพาะรหัสที่อยู่ในผลงานของสื่อมวลชน โดยมีจุดยืนในการมองผู้รับสารว่า ในกระบวนการสื่อสารนั้นผู้รับสารมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอายุ เพศ การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ ทำให้การตีความหรือถอดรหัสความหมายสรรพสิ่งมีความแตกต่างกันออกไป แต่ความแตกต่างนี้มีได้กระจัดกระจายอย่างไร้ทิศทาง หากทว่ามีจุดยืนที่มีความชัดเจนอยู่ 3 รูปแบบ ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, น.60)

รูปแบบแรก คือ การถอดรหัสความหมายแบบ preferred reading อันหมายถึง การที่ผู้รับสารตีความหมายสิ่งต่าง ๆ ไปตามทีผู้ส่งสารต้องการ

รูปแบบที่สอง คือ การถอดรหัสความหมายแบบ negotiated reading อันหมายถึง การที่ผู้รับสารตีความต่างไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่มิได้มีลักษณะคัดค้านโดยตรง

รูปแบบที่สาม คือ การถอดรหัสความหมายแบบ oppositional reading อันหมายถึง การที่ผู้รับสารตีความขัดแย้งหรือเป็นขั้วตรงข้ามกับความตั้งใจของผู้ส่งสารโดยตรง

ฮอลล์กล่าวว่า การส่งข่าวสารแต่ละครั้ง ผู้บริโภคจะเกิดจุดขึ้นการตีความหมายทั้ง 3 แบบอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่สัดส่วนไหนจะมากน้อยแตกต่างกันเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการไต่รหัสของผู้ส่งสาร แต่ส่วนใหญ่แล้วการตีความหมายแบบ Preferred reading จะเกิดมากกว่าอีก 2 แบบ เพราะ

1. ฐานะตำแหน่ง ความรับผิดชอบ และความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร
2. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข่าว ผู้ส่งสารในฐานะผู้รับผิดชอบต้องมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่าผู้รับสาร เป็นต้น
3. กลไกในความสามารถควบคุมระบบการผลิต

ภาพตัวแทนจากการประกอบสร้างทางสังคม

“โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีความสัมพันธ์อยู่กับวัฒนธรรม” (Hall อ้างจาก Turner, 1990, p.58) สจวร์ต ฮอลล์ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (representation) กระบวนการสร้างความหมาย (signification) และอัตลักษณ์ (identity) จากแนวการศึกษาแบบภาษาสะท้อนความจริงสู่การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา ฮอลล์ (1997, น.24-25) ได้จำแนกแนวทางการศึกษาที่อธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างความหมายและภาษาไว้ 3 แนวทาง คือ

ประการแรก แนวการศึกษาแบบที่เห็นว่าภาษาเป็นภาพสะท้อนโลกความจริง (reflective approach) มีความเชื่อพื้นฐานว่า ความหมายดำรงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ บุคคล ความคิด และเหตุการณ์ในโลกความจริงโดยภาษาเหมือนกับภาพที่สะท้อนโลกความจริง ดังนั้นทฤษฎีนี้กล่าวถึงภาษาว่าทำงานโดยสะท้อนหรือเลียนแบบความจริง (reflecting or imitating) กล่าวคือภาษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยจำลองโลกความจริง(mimetic) โดยเฉพาะการใช้ภาษาในรูปสัญลักษณ์เชิงภาพ (visual sign) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดภาษาหรือภาพ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ในโลกความจริง

ประการที่สอง แนวการศึกษาแบบที่เห็นว่าภาษาแสดงถึงความตั้งใจของผู้ส่งสาร (intentional approach) มีความเชื่อพื้นฐานว่า ผู้พูดหรือผู้เขียนคือผู้ที่กำหนดความหมายต่อโลกความจริงผ่านการใช้ภาษาและแสดงถึงความตั้งใจของผู้เขียน โดยฮอลล์เห็นว่าแนวทางการศึกษานี้มีความบกพร่อง เนื่องจากเห็นว่าภาษาเป็นเรื่องของการสื่อสารที่ขึ้นอยู่กับแบบแผนรวมกันทางภาษาศาสตร์ (shared linguistic conventions) และมีกระบวนการเข้ารหัสความหมายร่วมกัน (shared codes) นั้นหมายความว่าความคิดส่วนตัวมีการต่อรองกับความหมายอื่นได้ และข้อโต้แย้งนำไปสู่แนวทางศึกษาในลำดับต่อมา

ประการที่สาม เป็นแนวการศึกษาแบบที่เห็นว่าภาษาเป็นการประกอบสร้างของความหมาย (constructionist approach) แนวทางนี้ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าผู้เขียนหรือผู้พูดสามารถกำหนดความหมายในภาษา แต่มีความเชื่อพื้นฐานว่า สิ่งต่าง ๆ ไม่มีความหมายใด ๆ ในตัวเอง

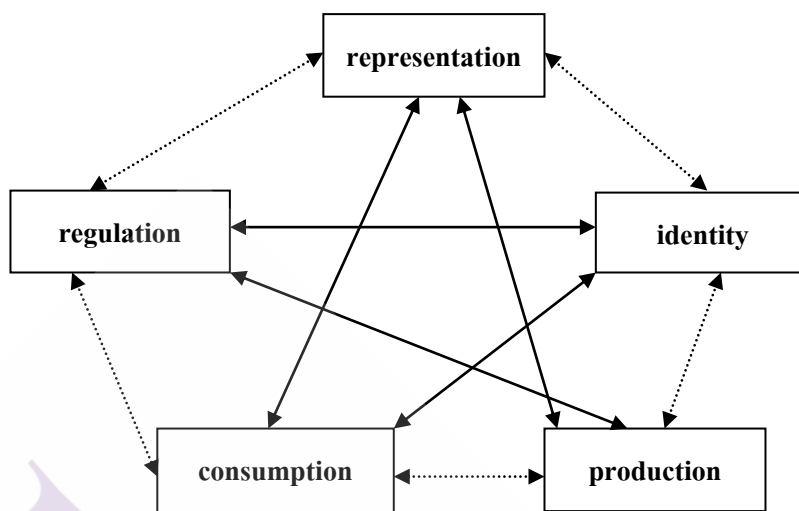
จนกว่าเราจะเป็นผู้ประกอบสร้างความหมายต่อโลกรอบตัวและสื่อสารเกี่ยวกับโลกที่มีความหมายนี้กับผู้อื่น

การพัฒนาแนวคิดเรื่องภาพตัวแทนตามแนวทางการศึกษาที่สาม ฮอลล์เห็นว่าภาษาเป็นการประกอบสร้างความหมาย โดยเขาให้ความหมายของภาพตัวแทนว่าหมายถึงภาพประกอบการสร้างความหมายผ่านภาษาโดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และสามารถใช้นิยามเพื่ออ้างอิงถึงโลกความจริง รวมถึงสิ่งที่เป็จินตนาการ และความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ ทั้งนี้ภาษาไม่ได้ทำงานเหมือนกับกระจกแต่ปฏิบัติการของภาพตัวแทนได้ประกอบสร้างความหมายขึ้นมา (constructed through signification) หรืออีกนัยหนึ่งการประกอบสร้างนั้นถือเป็นการใช้ภาษาพูดถึงสิ่งต่าง ๆ ผ่านระบบความหมายหรือใช้ภาษาเป็นภาพตัวแทนในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนจึงเป็นการผลิตความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ในรูปแบบของภาษาซึ่งเก็บสะสมไว้ภายในจิตของมนุษย์ และเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการผลิตและแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างสมาชิกร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน โดยฮอลล์ (Hall, 1997, p.17) เห็นว่าหัวใจสำคัญของกระบวนการทางวัฒนธรรมอยู่ที่ระบบของภาพตัวแทนที่สัมพันธ์กันอยู่ 2 ระบบ ได้แก่

1. ความสามารถในการให้ความหมายต่อโลก โดยเป็นความสามารถในการประกอบสร้างชุดของความแนบสนิท (correspondences) ระหว่างโลกภายนอกที่แวดล้อมตัวมนุษย์กับแผนที่ความคิด (conceptual map)

2. การประกอบสร้างชุดของความแนบสนิทระหว่างแผนที่ความคิดกับชุดของสัญลักษณ์ (self of signs) โดยความสัมพันธ์ระหว่างโลกภายนอกเข้ากับแนวคิดและสัญลักษณ์ (things concept and sign) ถือเป็หัวใจของการผลิตความหมายที่มีอยู่ในตัวภาษา ซึ่งกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้งสามองค์ประกอบเข้าด้วยกันเรียกว่า “ภาพตัวแทน”

นอกจากนี้ฮอลล์ (1997, น.1-5) ยังได้เสนอแนวคิดอีกว่า ภาพตัวแทนต้องทำงานสัมพันธ์ร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในสนามต่อสู้ทางวัฒนธรรม (the circuit of culture) โดยวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการมีความหมายร่วมกัน (shared meaning) มีการใช้ภาษาสื่อความหมายมนุษย์ผลิตขึ้นและแลกเปลี่ยนความหมายร่วมกัน และภาษาประกอบสร้างความหมายขึ้นจากปฏิบัติการของระบบภาพตัวแทน ทั้งนี้ระบบภาพตัวแทนต้องทำงานร่วมกับองค์ประกอบอีก 4 องค์ประกอบดังนี้

ภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ทางวัฒนธรรม

ที่มา: Hall Stuart (1997)

จากภาพที่ 2.2 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในสนามต่อสู้ทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย

1. การผลิต (Production) แต่ละบุคคลสร้างความหมายและแลกเปลี่ยนความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยความหมายจะถูกผลิตขึ้นจากสื่อที่มีทั้งความหลากหลายและแตกต่างกัน

2. การบริโภค (Consumption) ทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายของความหมายโดยมีความหมายจากการตีความหรือเป็นภาพตัวแทนได้มากกว่าหนึ่งความหมาย

3. อัตลักษณ์ (Identity) เป็นการแสดงออกต่อตนเองเกี่ยวกับคำถามว่า “เราเป็นใคร?” “เรารู้สึกอย่างไร?” และ “เรารู้สึกร่วมในกลุ่มไหน?”

4. กฎระเบียบ (Regulation) ความหมายทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ฝังอยู่ในความคิด แต่ก่อรูปเป็นปฏิบัติการของกฎระเบียบในสังคม (regulate social practice) ที่มีความสำคัญในการให้ความหมายต่อโลกของมนุษย์และให้วิธีการใช้ความหมายนั้นในปฏิบัติการประจำวัน

5. ภาพตัวแทน (Representation) เป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาโดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และสามารถใช้นิยามเพื่ออ้างอิงถึงโลกความจริง รวมถึงสิ่งที่เป็นจินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ

นอกจากนี้ ฮอลล์ (1997, น.259) เห็นว่าภาพตัวแทนมีการก่อรูปความสัมพันธ์กับอำนาจ ในที่นี้ไม่ใช่อำนาจในความหมายของการใช้กำลังทางกายภาพ (physical coercion) แต่คือ

อำนาจของภาพตัวแทน (power of representation) ที่ต้องพิจารณาถึงอำนาจในการกำหนดและจัดหมวดหมู่ (classify) รวมถึงอำนาจในการอธิบายความหมายโลกรอบตัว และการแสดงออกซึ่งอำนาจเชิงสัญลักษณ์ (exercise of symbolic power) ที่ดำรงอยู่ในภาคปฏิบัติการของภาพตัวแทนทั้งหมดนี้ฮอลล์ถือว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในขอบเขตของภาพตัวแทน

ฮอลล์ ได้ให้คำอธิบายว่า การได้มาของความหมายเมื่อแต่ละคนอ่านจากบริบทของตน ซึ่งอาจเกิดจากการต่อต้านหรือเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งอื่น โดยทุกคนสั่งสม (accumulate) ความหมายจากตัวแทนและสื่อที่มีหลากหลาย ทุกคนอาจมองเห็นปฏิบัติการภาพตัวแทนที่เกิดในลักษณะของการกระทำซ้ำ (repeated) จากตัวบทหนึ่งหรือภาพตัวแทนหนึ่งไปเกิดซ้ำกับบุคคลอื่น โดยการสั่งสมความหมายตัดขวางตัวบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือมีภาพลักษณะหนึ่งอ้างอิงไปยังสิ่งอื่นหรือการให้ความหมายทางเลือก ฮอลล์เรียกสิ่งนี้ว่า สัมพันธบท (intertextuality) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างตัวบท สำหรับตัวอย่างที่น่าสนใจของการเชื่อมโยงระหว่างตัวบท ได้แก่ การอ่านภาพโฆษณาของคาร์ล ลีวิส (Carl Lewis) ที่เตรียมออกวิ่งจากลู่วิ่งโดยใส่รองเท้าส้นสูง เมื่อดูครั้งแรกจะเห็นภาพลักษณะของร่างกายนักกีฬาแต่การใส่รองเท้าส้นสูงของ คาร์ล ลีวิส กลับไม่ให้ความหมายอื่นที่แตกต่างออกไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากแบบแผนของความเป็นนักกีฬาชายถูกรบกวนจากการใส่คุณลักษณะความเป็นหญิงให้กับ คาร์ล ลีวิส ดังนั้นสารเกี่ยวกับเรื่องเพศและเชื้อชาติจึงถูกถอดความโดยเคลือบแฝงด้วยความหมายที่มีสองนัยยะจากตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทที่เกิดการต่อต้านกันในขณะที่มีการอ่านความหมายจากภาพโฆษณา

การทำให้เป็นธรรมชาติจึงเป็นกลยุทธ์ของภาพตัวแทนที่ออกแบบไว้เพื่อติดตั้งความแตกต่างให้ดำรงอยู่ตลอดเวลา ฮอลล์ (1997, น.249) ได้อธิบายถึงการเกิดภาพแบบฉบับทางเชื้อชาติโดยภาพแบบฉบับเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ให้มีความซับซ้อนน้อยลง (few simple) และกำหนดบุคลิกที่เป็นแก่นสารัตถะ (essential characteristics) ให้เป็นภาพตัวแทนที่ติดตั้งไว้ราวกับเป็นธรรมชาติ โดยฮอลล์ (1997, น.258) ถือว่าภาพแบบฉบับ (stereotype) เป็นกลยุทธ์ของการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่าง (strategy of splitting) ระหว่างสิ่งปกติที่ทุกคนยอมรับกับการกันสิ่งที่ไม่ปกติและไม่เป็นที่ยอมรับออกไปจากสังคม และฮอลล์เห็นว่าภาพแบบฉบับเป็นกลไกในการคงสภาพการแบ่งแยก (boundary maintenance) กล่าวคือ มีการติดตั้งบุคลิกลักษณะที่ตายตัว (characteristically fixed) มีความชัดเจน (clear cut) และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (unalterable) ทั้งนี้การสร้างภาพแบบฉบับถือเป็นภาคปฏิบัติระหว่างการปิดกั้นกับการถูกกันออกไป (practice of closure and exclusion) กล่าวคือ เป็นการกำหนดขอบเขตที่ตายตัวในเชิงสัญลักษณ์ (symbolically fixes boundaries) และแยกสิ่งที่ไม่ได้อยู่นอกขอบเขตออกไป (exclude)

ในเรื่องภาพแบบฉบับนั้น ฮอลล์ (1997, น.263) ได้กล่าวถึงว่า ภาพแบบฉบับมีลักษณะของการสร้างจินตนาการ โดยถูกผลิตขึ้นจากภาคปฏิบัติกรภาพแบบฉบับที่เลือกสร้างความจริงเป็นเพียงครั้งเดียว ขณะเดียวกันกลับเลือกที่จะไม่ได้พูดถึงความเป็นจริงส่วนอีกครั้งหนึ่งที่เหลือ คือ ความหมายระดับลึก (deeper meaning) ถือเป็นการก่อตัวของอำนาจในรูปแบบของการครองการเป็นเจ้าความคิดและวาทกรรม (hegemonic and discursive) ที่เกิดขึ้นอยู่ในวัฒนธรรม การผลิต ความรู้ จินตนาการ และภาพตัวแทน รวมถึงการสร้างภาพแบบฉบับให้กับบุคคลที่มีอำนาจ (the subject of power) และภาพแบบฉบับของบุคคลที่อยู่ใต้อำนาจ (subjected)

การครอบงำ (domination) และการต่อต้าน (resistance) ภาพตัวแทน

ฮอลล์ (1997, น.269-274) ได้วิเคราะห์ถึงการครอบงำและการต่อต้านภาพตัวแทน โดยฮอลล์มีข้อสงสัยว่า การครอบงำของระบบภาพตัวแทนจะถูกท้าทาย ทดสอบ และเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และอะไรที่เป็นกลยุทธ์ที่จะรื้อสร้างกระบวนการภาพตัวแทน โดยฮอลล์ใช้การวิเคราะห์ภาพแบบฉบับ (stereotype) ในภาพยนตร์อเมริกันและภาพถ่ายตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1950 พบว่า มีการปะทะด้านเชื้อชาติที่อยู่ในขอบเขตของภาพตัวแทน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงรหัสความหมาย (trans-coding) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนดำ โดยในช่วงการปฏิรูปอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีการผสมผสานระหว่างบุคลิกด้านบวกของคนดำกับภาพแบบฉบับของคนดำในเชิงลบ เช่น สร้างให้คนดำเป็นวีรบุรุษที่ประสบความสำเร็จในการหลบหนีการจับกุมจากราว

2. การใช้ภาพลักษณ์ด้านบวกของคนดำเข้าแทนที่การครอบงำจากภาพตัวแทนที่นิยมนำเสนอด้านลบของคนดำ เช่น ภาพชายผิวดำเป็นผู้ดูแลเด็กและหญิงผิวดำ นี่เป็นการให้แบบแผนความหมายของภาพลักษณ์ใหม่ที่ความแตกต่างไปจากเดิม และภาพโฆษณาชุด “United Colours of Benneton” ที่ใช้ภาพโฆษณาที่มีความแตกต่างและหลากหลายด้านเชื้อชาติประเด็นที่สำคัญที่ฮอลล์ชี้ให้เห็น คือ เกิดทัศนคติเชิงบวกและยอมรับการอยู่ร่วมกับความแตกต่างเพิ่มมากขึ้น

3. การท้าทายต่อความซับซ้อนและความรู้สึกขัดแย้งที่มีอยู่ในภาพตัวแทน เช่น ฮอลล์ได้วิเคราะห์ภาพชายผิวดำใส่ชุดทักซิโด้ซึ่งกำลังมองไปที่ชายผิวขาวเปลือยเปล่า ฮอลล์อธิบายว่าเป็นการใช้ภาพแบบฉบับต่อต้านตัวของมันเอง กล่าวคือ เป็นการต่อต้านอำนาจคนขาวที่มีอำนาจเหนือคนดำ โดยความตั้งใจในการเสนอภาพเชื้อชาติ เพศสภาพ และเพศสภาวะ เพื่อทดสอบการครอบงำเรื่องเพศสภาพและเพศสภาวะของคนดำที่ถูกติดตั้งภาพแบบฉบับให้เกี่ยวพันกับเรื่องทางเพศ โดยฮอลล์เห็นว่าแทนที่จะปฏิเสธอำนาจและอันตรายของความรุนแรงจากการอ่านความหมาย แต่การใช้กลยุทธ์นี้เป็นการใช้ความรู้สึกปรารถนาและความรู้สึกขัดแย้งเป็นตัวเปรียบเทียบการต่อต้านของ

ผู้ดูที่มีต่อภาพตัวแทน กล่าวคือเมื่อเห็นภาพคนดำมีอำนาจเหนือคนขาว ผู้ดูภาพเกิดความรู้สึกอย่างไรระหว่างความพึงพอใจกับความขัดแย้งในใจ

วิธีการศึกษาเรื่อง ภาพหรือภาพตัวแทนนั้นจึงมีหลายจุดยืนตามสูตรของนักภาษาศาสตร์ดั้งเดิมอธิบายว่า “ภาพ” คือกระบวนการที่ภาษา/การสื่อสารได้สะท้อน (reflect) ความเป็นจริงของโลกรอบตัวเราออกมาตามที่มันเป็นอยู่จริง หรือในกรณีของทัศนคติว่า “วรรณกรรมก็คือกระจกสะท้อนสังคม” ซึ่งก็หมายความว่า ถ้าสังคมจริง ๆ ในแต่ละยุคเป็นเช่นไร วรรณกรรมในสมัยนั้น ๆ ก็จะสะท้อนความจริงของสังคมออกมา เพราะฉะนั้นตามทฤษฎีภาษาศาสตร์แนวภาพสะท้อน (reflectionism) จึงเชื่อว่าความจริงเคยมีอยู่/มีอยู่แล้ว (the truth is out there) และภาพ/การสื่อสารก็คือกระจกส่องให้เราเห็นความจริงนั้น ๆ ตามแบบที่มันเป็นอยู่จริง ไรก็ดีทัศนคติต่อภาพและภาพตัวแทนของสำนักวัฒนธรรมศึกษา ได้รับอิทธิพลจากแนวทางของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ที่เชื่อว่า ภาพตัวแทนมิใช่การสะท้อน/เลียนแบบ/ค้นพบ หากแต่เป็นการประกอบสร้างส่วนเสี้ยวหนึ่งของโลกความเป็นจริง หรือที่รู้จักกันในชื่อของแนวคิดเรื่อง “การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality)” ด้วยเหตุนี้ สำนักวัฒนธรรมศึกษาจึงมักตั้งคำถามว่าสิ่งต่าง ๆ หรือความหมายต่าง ๆ ในโลกเรานี้ ถูกสร้างภาพขึ้นมาได้อย่างไร ผ่านสัญญาณที่เป็นเสียง ตัวอักษร วัตถุ รูปภาพ หนังสือ คลื่นโทรทัศน์ และสื่อต่าง ๆ ได้อย่างไร

แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมนี้ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางการศึกษา กลไก “การสร้างภาพครอบครัวยุคใหม่” ในสาระบบบันเทิงประเภทละครโทรทัศน์ที่เป็นประสบการณ์ทางอ้อมแทนประสบการณ์ตรงผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งละครโทรทัศน์ได้ให้โลกแห่งความหมายมาสร้างคลังแห่งความรู้ เกิดเป็นความเป็นจริงทางสังคมแก่คนตามแต่ละสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ และอาจมีเรื่องความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งสมในสังคมมาเป็นตัวกำหนดอีกด้วย ทั้งนี้ผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตสารมีอำนาจในการให้ความหมายผ่านการส่งสารหรือการเข้ารหัสความหมายครอบครัวยุคใหม่เป็นการใช้อำนาจของปัจเจกชนกำหนดและส่งผลต่อการรับรู้ของผู้รับสารในลักษณะการครอบงำจากการผลิตซ้ำและต่อยอดอำนาจทางสังคมผ่านละครโทรทัศน์และทำให้มนุษย์สร้างระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อจัดระบบให้พฤติกรรมของสมาชิกดำเนินไปในทิศทางเดียวกับที่สังคมกำหนด ในรูปแบบของตัวบทหรือเนื้อหาและบริบทในละครโทรทัศน์ ทำให้ผู้รับสารมีการรับรู้และตีความหมายหรือถอดรหัสความหมาย “ครอบครัวยุคใหม่” ที่เป็น “ภาพตัวแทนครอบครัวยุคใหม่” ที่ถูกการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมซึ่งผู้ชมหรือผู้รับสารได้รับรู้จากละครโทรทัศน์แบบใดแบบหนึ่งใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การยอมรับ การต่อรอง และการคัดค้านภาพตัวแทนครอบครัวยุคใหม่

2.2 แนวคิดเรื่องภาพสะท้อน

แนวคิดที่เชื่อว่า “ความหมายที่ปรากฏในเนื้อหา/สารนั้นก็คือ ภาพสะท้อนของความเป็นจริง” ที่วางอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีภาพสะท้อน (Reflection Theory) นั้น นับว่าเป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ทฤษฎีหนึ่ง และเป็นทฤษฎีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายสาขาวิชา (ดังนั้นจึงมีความหลากหลายติดตามมา) ทฤษฎีนี้ให้อุปมาอุปมัยว่า สื่อทุกประเภทของสังคม นับตั้งแต่ภาพมือแดงบนผนังถ้ำ ภาพฝาผนังในโบสถ์วิหาร ภาพของตัวละครในภาพยนตร์ ข่าว ละครโทรทัศน์ โฆษณา นวนิยาย ฯลฯ สื่อทุกประเภทยี่จะทำหน้าที่ประดุจเป็น “กระจกส่องสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม” ดังนั้นวิธีที่เราจะมองเห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม (social reality) นอกเหนือจากการเข้าไปสัมผัสด้วยตัวเองโดยตรงแล้ว (ซึ่งในหลายเงื่อนไข เราก็จะทำได้เพราะข้อจำกัดเรื่องระยะทางหรือกาลเวลา เช่น เรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต) อีกวิธีการหนึ่งก็คือ การส่องสะท้อนดูเอาจากภาพที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เนื่องจากทฤษฎีภาพสะท้อนมีการนำมาใช้อย่างหลากหลาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น. 311-317)

การวิเคราะห์ความหมายตามประเภททางวิชาการ

ในที่นี้จะประมวลสาขาวิชาที่นำเอาทฤษฎีภาพสะท้อน ไปใช้ในการวิเคราะห์ความหมาย ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภททางวิชาการ คือ

1. วิชาการสายมนุษยศาสตร์ (Humanistic tradition)
2. วิชาการสายสังคมศาสตร์ (Social Science tradition)

จากวิชาการ 2 สาขานี้อาจมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีภาพสะท้อนได้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีภาพสะท้อนจากทัศนะของสายมนุษยศาสตร์ นักวิชาการสายมนุษยศาสตร์จะมองบรรดาเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม ละคร เพลง ฯลฯ ที่แตกต่างกันไปจากสายสังคมศาสตร์ เนื่องจากมนุษยศาสตร์จะมองว่า บรรดาเนื้อหาเหล่านี้เป็นส่วนเสี้ยวที่สำคัญอย่าง ไม่อาจจะแยกออกไปได้ (integral part) ของวัฒนธรรมที่เป็นจริงของวงสังคม (ในขณะที่สายสังคมศาสตร์จะมองเนื้อหาของสื่อแยกขาดออกไปจากวัฒนธรรม) ในขณะที่วัฒนธรรมของสังคมนั้นสามารถแสดงออกได้ในหลายรูปแบบ เช่น ธรรมเนียม วิถีชีวิต ฯลฯ ผลงานจากสื่อประเภทต่าง ๆ ก็ถือเป็นรูปแบบการแสดงออกอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม

แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาสารในสายมนุษยศาสตร์อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ

1.1 กลุ่มแรกจะมองหาความหมายเชิงสุนทรียะ ทั้งนี้เนื่องจากคำนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ในทัศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ก็คือ “สิ่งที่ดีที่สุด คำพูดที่งดงามที่สุดท่าทีที่มนุษย์เคยพูดเคยกระทำมา” เพราะฉะนั้นในการวิเคราะห์เนื้อหา ก็จะมองหาความงดงามของภาษา การใช้ถ้อยคำสละสลวย

เสียงของคนตรีที่ไพเราะ หรือถ้าเป็นกรณีของสื่อสมัยใหม่ เช่น ภาพยนตร์ ก็จะดูความงดงามของฉาก เครื่องแต่งกาย ภาพที่ถ่ายออกมา เป็นต้น

1.2 การวิเคราะห์หาความหมายของกลุ่มงานศิลป์ (rhetoric) นักวิชาการกลุ่มนี้จะมองหาตรรกะภายใน (internal logic) ของเนื้อหา เช่น มองหาทฤษฎีของการใช้ถ้อยคำ (เช่น หลักการแต่งโคลงสี่สุภาพ) มองหารูปแบบ มองหาเอกภาพของแก่นเรื่อง วิธีการเล่าเรื่อง เป็นต้น เมื่อนำหลักของกลุ่มงานศิลป์มาใช้วิเคราะห์ว่า เนื้อหาสื่อสะท้อนสังคมอย่างไรบ้าง นักวิชาการกลุ่มนี้ก็จะนำเอาหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบของละครมาใช้วิเคราะห์เนื้อหา เช่น ทำการวิเคราะห์ตัวละคร การกระทำของตัวละคร ท่วงทำนองของเรื่อง สไตลล์ของเรื่อง ฉาก มุลเหตุจูงใจของตัวละคร ฯลฯ โดยเชื่อว่าองค์ประกอบของละครเหล่านี้เป็นภาพตัวแทนของความเป็นจริงในสังคมในแต่ละยุคสมัย เช่น หากตัวละครไทยในสมัยอยุธยา อาทิ นางพิมพิลาไลยได้ไปพบหน้าพลายแก้วที่วัด ก็สะท้อนให้เห็นโครงสร้างของสังคมสมัยนั้นว่า โอกาสที่หนุ่มสาวจะได้พบปะกันอยู่ที่วัด ซึ่งหากเป็นละครโทรทัศน์ไทยในปี พ.ศ.2545 ตัวละครพระเอก-นางเอกก็มักจะไปพบกันในที่ทำงาน ร้านอาหารหรือศูนย์การค้ามากกว่าตามสภาพความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน

1.3 การนำเอาทฤษฎีด้านมนุษยศาสตร์ เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์หรือทฤษฎีมานุษยวิทยาเชิงวัฒนธรรมมาวิเคราะห์เนื้อหา นักมนุษยศาสตร์มีความเห็นว่า บรรดาเนื้อหาของสื่อ นั้นเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้น จึงต้องแสดง "ความเป็นจริง" ของสังคมนั้น ๆ ออกมา ตัวอย่างเช่น การมีนิทานพื้นบ้านที่แสดงความขัดแย้งระหว่างลูกเขยกับพ่อตา เช่น เรื่องสังข์ทองกับท้าวสามล เป็นต้น ก็ย่อมสะท้อนว่าสภาพสังคมในขณะนั้นมีระบบการแต่งงานแบบฝ่ายชายย้ายไปอยู่บ้านผู้หญิง ทำให้ลูกเขยกับพ่อตาต้องอยู่บ้านเดียวกันจนสามารถมีเรื่องกระทบกระทั่งกันและไปแสดงออกในนิทานพื้นบ้าน

2. ทฤษฎีภาพสะท้อนจากสายสังคมศาสตร์ยุคแรก สำหรับการศึกษาเรื่องภาพสะท้อนจากสายสังคมศาสตร์ยุคแรก โดยเฉพาะในสาขาการสื่อสารนั้นเริ่มต้นในยุคสมัยของการสื่อสารมวลชนที่กำลังสนใจเรื่องผลกระทบของสื่อที่มีต่อประชาชน (impact study) ในช่วงทศวรรษที่ 1920 ความแตกต่างระหว่างแนวทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ยุคแรกจึงมีทิศทางที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ ในขณะที่สายมนุษยศาสตร์เริ่มต้นจากการหิบบเนื้อหามาดู แล้วก็มองย้อนหลังกลับไปดูที่สังคมเพื่อจุดต้นตอ/ที่มาของเนื้อหานั้น แต่การศึกษาแบบสังคมศาสตร์ยุคแรกนั้นหลังจากเริ่มต้นหิบบเนื้อหามาแล้ว ก็มองไปข้างหน้าว่าเนื้อหานั้นจะส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมอย่างไรบ้าง แล้วจึงค่อยศึกษาเรื่องภาพสะท้อนเป็นประเด็นรอง

เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่นักวิชาการสื่อสารเริ่มมาสนใจการวิเคราะห์เนื้อหานั้น อยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เนื้อหาในสื่อมวลชนส่วนใหญ่จึงมีประเด็นหลักเป็น

เรื่องของการเมือง เป็นเรื่องของการโน้มน้าวอย่างเปิดเผย วิธีการวัดความหมายที่ถูกนำมาใช้ก็คือ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณที่เน้นการวัดอย่างเป็นภววิสัย (objective) วัดอย่างเป็นระบบ (systematic) และดูแลเนื้อหาที่แสดงออกอย่างเปิดเผย (manifest) และหลังจากวัดปริมาณของความหมายที่ปรากฏมาได้แล้วก็จะมีการตีความไปใน 2 ทาง ทางหนึ่งก็คือการทำนายว่า ผลกระทบที่จะเกิดจากเนื้อหานั้นจะเป็นอย่างไรบ้าง เช่น หากมีถ้อยคำที่เกี่ยวกับ "สงคราม" เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ก็จะส่งผลกระทบต่อประชาชนให้รู้ว่าสงครามใกล้จะเกิดขึ้นแล้ว ส่วนในอีกทางหนึ่งก็คือ ปริมาณของเนื้อหานั้นจะเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นจริงทางสังคม ในกรณีของสังคมไทยนั้นจะเห็นได้ง่ายที่สุด ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยจะมีคำว่า "นิคส์" เต็มไปหมด แต่ในปี พ.ศ. 2545 ในสื่อมวลชนทุกแขนงก็จะมีแต่คำว่า "ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาพื้นบ้าน" กระจายไปทั่ว ปริมาณของถ้อยคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ในแต่ละช่วงเวลาสังคมไทยกำลังให้ความสำคัญกับอะไร ทิศทางของสังคมไทยกำลังเดินไปในเส้นทางไหน หรือสภาพความเป็นจริงของสังคมกำลังเป็นอย่างไร

3. ทฤษฎีภาพสะท้อนสายสังคมศาสตร์ยุคหลัง จากแนวคิดที่ค่อนข้างเรียบง่ายของทฤษฎีภาพสะท้อนยุคแรกที่อาจสรุปได้ว่า เนื้อหาอะไรที่พบมากก็จะมีอิทธิพลต่อสังคมมาก และในเวลาเดียวกัน เนื้อหาที่พบมากก็สะท้อนย้อนกลับมาบอกว่าสังคมกำลังเป็นเช่นในเนื้อหานั้น ในยุคหลังของทฤษฎีภาพสะท้อนสายสังคมศาสตร์ได้พัฒนาเรื่องการสะท้อนให้มีลักษณะซับซ้อนขึ้น ดังเช่นตัวอย่างแนวคิดต่อไปนี้

3.1 การศึกษาเนื้อหานั้นมีความสำคัญ เนื่องจากเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่แสดงออกมาข้างนอกและสามารถเป็นเส้นทางที่พาไปสู่สิ่งที่ถูกซุกซ่อนเอาไว้ เช่น บรรดาผู้ผลิตที่อยู่เบื้องหลัง ความตั้งใจของผู้ส่งสาร จุดยืนทางการเมือง อุดมการณ์หรือความใฝ่ฝันของเจ้าของบทประพันธ์ เป็นต้น ดังนั้น เพียงแค่วิเคราะห์จากเนื้อหาของโฆษณา ผู้วิเคราะห์ก็จะทราบเลยว่า ผู้ผลิตตั้งใจจะส่งสารให้กลุ่มผู้รับกลุ่มใด หรือจากการอ่านวิเคราะห์เนื้อหาในคอลัมน์ทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ ผู้วิเคราะห์ก็จะทราบถึงจุดยืนทางการเมืองของผู้เขียนได้เลย และที่ต่อเนื่องมาจากแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถทำให้ทราบได้ถึงผลกระทบที่มีต่อผู้รับสาร ซึ่งในยุคแรกนั้นมักจะเป็นผลกระทบระยะสั้นที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน (short-term effect) ความสำคัญของผลกระทบระยะยาว (long-term effect) เช่น แนวคิดที่ว่า ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาจะบอกให้ทราบได้ว่า คนในสังคมนั้น ๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง ตัวอย่างเช่น หากมีการนำเนื้อหาในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีมาวิเคราะห์ดู เราก็จะพบว่าผู้หญิงได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับโลกภายนอกมากกว่าเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องครอบครัว และโลกภายนอกที่ได้เรียนรู้นั้นก็มักจะเป็นเรื่องของโลกบันเทิงมากกว่าโลกเศรษฐกิจการเมือง เป็นต้น

3.2 ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะจากสื่อ (Cultivation Theory) แนวคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อนในยุคหลังนี้ได้พัฒนาออกไปอีกมากมาย ตัวอย่างเช่น แนวคิดของกลุ่มทฤษฎีการอบรมบ่ม

เพราะจากสื่อที่เสนอว่า การวิเคราะห์ภาพสะท้อนจากเนื้อหาของรายการโทรทัศน์นั้น มิได้บ่งบอกเพียงแค่ว่า สังคมเราเป็นอะไรเท่านั้น หากแต่ภาพที่รับจากสื่อเหล่านั้นยังสามารถทำหน้าที่เป็นสถาบันอบรมบ่มเพาะเรื่องทัศนคติต่อโลกและต่อชีวิตให้แก่คนในสังคมอีกด้วย ทั้งนี้เพราะภายในสื่อจะบ่งบอกความหมายได้ถึง 4 อย่างด้วยกันคือ

1) บอกว่าอะไรเป็นอะไร (what is what) เช่น การสร้างความหมายว่า ผู้หญิงจะเป็นอะไรได้บ้างในละครโทรทัศน์ เช่น เป็นแม่ เมีย สีนค้ำ สายลับ เมียน้อย ฯลฯ

2) บ่งบอกว่าอะไรสำคัญ (what is important) เช่น การสร้างความหมายว่า สำหรับผู้หญิงแล้วการได้เป็นที่รักของผู้ชายคนหนึ่งมีความสำคัญอย่างไรที่สุด

3) บ่งบอกว่าอะไรถูกต้องเหมาะสม (what is right) เช่น การกระทำของแม่ของดาวพระศุกร์ที่ท้องแล้วเอาลูกไปทิ้งไว้ในสถานสงเคราะห์นั้น เป็นสิ่งที่ผิดอย่างมากสำหรับผู้หญิงซึ่งทำให้เธอต้องทรมานใจไปตลอดชีวิต

4) บ่งบอกว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร (what is related to what) เช่น ความอดทนอย่างยิ่งที่สุดของผู้หญิงที่เป็นนางเอก จะนำมาซึ่งการเอาชนะใจตัวละครรอบข้างทุกตัว เป็นต้น

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด วิธีการวิจัยก็ย่อมแปรเปลี่ยนตามไปด้วย ในขณะที่วิธีการวิจัยในยุคแรกนั้นใช้แต่การวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า “มีภาพอะไร” (what is) ในปริมาณเท่าใด (how much) เท่านั้น แต่เมื่อแนวคิดเรื่องภาพสะท้อนที่มีความซับซ้อนมากขึ้นก็จำเป็นต้องมีการนำการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาประกอบด้วย เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพจะช่วยตอบคำถามว่า ภาพนั้นได้ถูกนำเสนออย่างไร (how to) ตัวอย่างเช่น งานศึกษาเรื่องภาพของแม่ในภาพยนตร์ไทยที่บงกช (2533) ได้ค้นพบในเชิงปริมาณว่า ภาพยนตร์ไทยมีการนำเสนอภาพของแม่ในปริมาณที่สูงมาก (แทบจะทุกเรื่อง) แต่ทว่าภาพของแม่ที่ถูกนำเสนอเหล่านั้นจะมีหลาย ๆ แบบนับตั้งแต่แม่ที่ควบคุมชีวิตลูก แม่ที่เป็นเพื่อนลูก แม่ที่เป็นทาสลูก แม่ที่เรียกร้องราวกับเป็นเจ้าของชีวิตของลูก แม่ที่เสียสละ แม่ที่ดีประดุจแม่พระ ฯลฯ และเมื่อวิเคราะห์ต่อไปถึงเรื่อง “อุดมการณ์ของความเป็นแม่” ด้วยการควิเคราะห์จัดลำดับคุณค่าที่ภาพยนตร์ให้กับแม่แต่ละชนิด ผู้วิจัยได้พบว่า สำหรับแม่ที่รักตัวเองมากพอ ๆ กับรักลูก แม่ที่พยายามเลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเองยังมีคุณค่าน้อยกว่าแม่ที่เสียสละทุกอย่างเพื่อลูก แม่ที่ดีประดุจแม่พระ แม่ที่ยอมทุกขระทมเพื่อลูก (ในสายตาของภาพยนตร์) เนื้อหาที่มีความหมายดังกล่าวนี้เป็นประจักษ์วิธีการสอนผู้หญิงในสังคมว่า ผู้หญิงควรจะต้องรักคนอื่นมากกว่ารักตนเองนั่นเอง

4. ตัวแปรเรื่องประเภทของเนื้อหาและประเภทของสื่อ ถึงแม้ว่าเราอาจจะสนใจแต่เฉพาะเรื่องความหมายที่ปรากฏในเนื้อหาสาร แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า เนื้อหานั้นไม่อาจจะเดินทางจากผู้ส่งไปยังผู้รับได้ตามลำพัง หากแต่จะต้องใช้สื่อเป็นพาหนะนำทางไป ดังนั้นตัวแปรเรื่องประเภทของเนื้อหาและประเภทของสื่อจึงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความหมายในเนื้อหาอยู่ด้วย สำหรับการ

วิเคราะห์เนื้อหาสารที่เป็นผลผลิตของสื่อมวลชนนั้น เนื่องจากเนื้อหาของสื่อมวลชนสมัยใหม่ เช่น คอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์ นิตยสารประเภทต่าง ๆ ที่ภายในก็ยังมีคอลัมน์ที่ต่าง ๆ กัน รายการในวิทยุและโทรทัศน์ ภาพยนตร์แต่ละประเภท ฯลฯ ทำให้มีวิธีการแบ่งประเภทของเนื้อหาในผลงานสื่อมวลชนออกได้เป็นหลาย ๆ แบบ และมีผลต่อเรื่องการอ่านความหมายติดตามมา เช่น อาจมีการแบ่งประเภทเป็นรายการที่มีรสนิยมและไร้รสนิยม (highbrow/lowbrow) เนื้อหาประเภทส่งเสริมสังคม (pro-social) หรือต่อต้านสังคม (anti-social) เป็นต้น แต่ส่วนที่แบ่งโดยใช้เกณฑ์เรื่อง "ความสมจริงของเนื้อหา" เป็นวิธีการที่นักวิชาการนิยมมาก ซึ่งอาจจะเรียกประเภทรายการที่มีความสมจริงมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุดได้ดังนี้ รายการข่าว สารคดี รายการสนทนา ปกิณกะบันเทิง เกมโชว์ ละคร และการ์ตูน

การแบ่งประเภทรายการดังกล่าวนี้จะมีผลมาถึงเรื่องการรับรู้ความหมายของผู้รับสาร และการเรียกร้องความสมจริงของแต่ละรายการ ในขณะที่ชมภาพยนตร์การ์ตูนนั้น ผู้ชมจะไม่ตั้งคำถามเลยว่า "เป็นไปได้อย่างไรที่ตัวละครแบบปิอบอยกินผักขมเสร็จแล้วก็แข็งแรงขึ้นมาทันที" เพราะรับรู้ความหมายของประเภทรายการอยู่แล้วว่า "เป็นเรื่องที่แต่งขึ้น โดยไม่ต้องมีความสมจริง" แต่สำหรับรายการข่าวนั้นจะถูกตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลาว่า "เป็นภาพที่เกิดขึ้นจริง ๆ หรือเปล่าหรือตกแต่งขึ้น" ตัวอย่างที่เคยเกิดปัญหาขึ้นในวงการโทรทัศน์ของอเมริกันคือ การแข่งขันในรายการเกมโชว์ ซึ่งมีการตกลงความหมายร่วมกันว่า ต้องเป็นการแข่งขันจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องแต่งแบบนวนิยายหรือละคร แต่เมื่อผู้ผลิตรายการแต่งเรื่องขึ้นมาก็ถูกประท้วงจากผู้ชมเพราะผิดไปจากความหมายของรายการที่ตกลงกันไว้ คำถามที่ผู้ชมมักสงสัยว่า "แจ็กพ็อตในรายการนั้นแท้จริงหรือเปล่า" แสดงให้เห็นถึงการรับรู้และการเรียกร้องความหมายของลักษณะสมจริงของรายการประเภทเกมโชว์

5. ความถูกต้องเที่ยงตรงของการสะท้อน ทฤษฎีเรื่องภาพสะท้อนของโลกที่เป็นจริงที่ปรากฏในสื่อเป็นเรื่องที่เล่นอยู่ระหว่างความเป็นจริง 2 แบบ คือ ความเป็นจริงของสังคม (social reality) และความเป็นจริงในสื่อ (media reality) และคำถามที่มักจะถูกถามอยู่ตลอดเวลา ก็คือ ความเที่ยงตรง (objectivity) ระหว่างความเป็นจริงทั้งสองแบบนี้หรืออาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า ความเป็นจริงในสื่อมันบิดเบือนไปจากความเป็นจริงของสังคมมากน้อยเพียงใด

จากการวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาเนื้อหาของรายการข่าว ซึ่งเป็นรายการที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องมีความสมจริงมากที่สุด อย่างไรก็ตามผลจากการวิจัยวิเคราะห์เนื้อหารายการข่าวในสื่อทุกประเภทก็พบว่า สื่อมวลชนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอภาพของโลก ภาพของสังคม ภาพของบุคคล และภาพของเหตุการณ์ที่เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น

เนื้อหาข่าวมักจะนำเสนอภาพและเรื่องราวของ "บุคคลระดับสูง" มากเกินไป คำว่า "บุคคลระดับสูง" หมายถึงคนที่มียาชีพการงานดี มีรายได้ดี มีสถานภาพและอำนาจในสังคมที่เห็นได้ชัดเจน ทั้งที่คนกลุ่มนี้มีปริมาณเพียงเล็กน้อยในโลกความเป็นจริงแต่กินพื้นที่มากในโลกของสื่อ ซึ่งใน

ด้านหนึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความหมายว่า บุคคลเหล่านี้มีความสำคัญระดับชี้ขาดความเป็นความตายและทิศทางของสังคม หรือเนื้อหาของข่าวมักจะนำเสนอภาพและเรื่องราวของประเทศบางประเทศ (ทั้ง ๆ ที่เป็นประเด็นเล็ก ๆ) มากกว่าประเทศบางประเทศ บรรดาเรื่องราวของประเทศมหาอำนาจจะได้รับนำเสนออยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นประเด็นปลีกย่อยเพียงใดก็ตาม หรือการนำเสนอภาพของคนกลุ่มน้อย กลุ่มคนด้อยโอกาส กลุ่มคนด้อยสิทธิ กลุ่มคนชายขอบ (marginal) มักจะมีลักษณะเป็นแบบฉบับเดียวกันหมด (stereotype) เช่น ภาพของผู้หญิง ภาพของวัยรุ่น ภาพของคนผิวดำ หรือชาวเขา ฯลฯ

จากข้อเท็จจริงที่พบว่า ภาพสะท้อนที่ปรากฏในสื่อแม้แต่ในประเภทรายการที่ต้องเป็นเรื่องจริง เช่น รายการข่าวก็ยังปรากฏว่า ภาพในโลกของสื่อ นั้นเบี่ยงเบนอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่องและอย่างเป็นระบบ จากข้อเท็จจริงนี้มีทฤษฎีที่จะอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวอยู่หลายคำอธิบาย เช่น การนำเสนอการสะท้อนภาพของสื่อมวลชนอาจไม่ถูกต้องเป็นจริงเสมอไป เพราะกระบวนการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้นมีขั้นตอนการกลั่นกรองเนื้อหาว่าจะเลือกอย่างไร ภาพสะท้อนที่ถ่ายทอดยังผู้รับสารในสังคมจึงเป็นไปตามความคิดเห็นของผู้ผลิตสื่อ ความจริงที่สื่อนำเสนอ นั้นจะมีระดับความน่าเชื่อถือที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข้อมูล เช่น การรับรู้ข้อมูลจากรายการข่าวจะมีความน่าเชื่อถือและความสมจริงมากกว่ารายการประเภทบันเทิง (Altheide, 1976 : Lippmann, 1922 ; Tuchman, 1978 อ้างถึงใน สิริรัตน์ เอื้อน้อมจิตต์กุล, 2549, น.11) ขณะที่เนื้อหาของรายการหรือละครประเภทตลกตู่จะนำเสนอโลกในแง่มุมที่เต็มไปด้วยอันตราย อาจส่งผลกระทบต่อมุมมองโลกของผู้รับชมได้ (Gerbner et al., 1986 อ้างถึงใน สิริรัตน์ เอื้อน้อมจิตต์กุล, 2549, น.11)

หากเปรียบเทียบทฤษฎีภาพสะท้อนของความเป็นจริงและทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมจะเห็นความแตกต่างได้ว่า ในขณะที่ทฤษฎีภาพสะท้อนของความเป็นจริงนั้นจะมองเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงกับโลกแห่งความหมายที่ปรากฏในผลงานของสื่ออย่างค่อนข้างเป็นกลไก เช่น เป็นภาพสะท้อนแบบการทำงานของกระจกโดยที่ไม่มีบทบาทของตัวมนุษย์ผู้รับรู้ภาพสะท้อนนั้นเข้าไปเกี่ยวข้องมากเท่าใดนัก (หรือถ้าหากจะมีบทบาทมนุษย์ก็มักจะดูที่ผู้ส่งสารเป็นหลัก) ในขณะที่ทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมนั้นจะบทบาทของบุคคลในกระบวนการสร้างความหมายขึ้นมาเป็นตัวหลัก (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น.329)

จากการที่มนุษย์เราไม่สามารถรับรู้ความจริงในโลกด้วยประสบการณ์ตรงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การสะท้อนภาพความจริงของสื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ความจริงในโลก การรับรู้สื่อ นั้นมีผลด้านจิตวิทยา ทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกรวมไปกับสิ่งที่สื่อเสนอซึ่งอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้อาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วน (Schachter & Singer, 1962 ; Zillmann, 1983 อ้างถึงใน สิริรัตน์ เอื้อน้อมจิตต์กุล, 2549, น.11) อันได้แก่

ระดับร่างกาย (Physiological) เป็นส่วนที่แสดงออกให้เห็นได้ชัดเจนที่สุดและจับต้องได้ ได้แก่ อัตราการเต้นของหัวใจ การจับเหยื่อของร่างกาย เป็นต้น

ระดับการรับรู้ (Cognitive) การรับรู้ในระดับนี้เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น อยู่ในรูปแบบที่เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ แต่มนุษย์สามารถตีความได้ เช่น การเดินเร็วผิดปกติของหัวใจจากการได้เลื่อนตำแหน่งกับจากการออกกำลังกายอย่างหนัก อาจมีปฏิกิริยาทางร่างกายเหมือนกันแต่การตีความรู้สึกนึกคิดนั้นต่างกัน เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์นั้นต้องประกอบด้วยสององค์ประกอบดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้การรับรู้ของมนุษย์เรานั้นเป็นไปในลักษณะการประกอบการสร้างนั่นคือเราไม่ได้เก็บข้อมูลที่รับมาอย่างเดียว แต่มีการเปรียบเทียบว่าสอดคล้องหรือขัดแย้ง ตลอดจนผสมผสานกับความคิด ความเชื่อ ข้อมูลดั้งเดิมและประสบการณ์ในอดีตของผู้รับสารอีกด้วย

ในการรับชมโทรทัศน์โดยเฉพาะละครโทรทัศน์นั้นเรารับรู้อารมณ์ความรู้สึกหรืออรรถรสตลอดจนได้รับประสบการณ์อย่างปลอดภัย เช่น ถ้าเราดูภาพอุบัติเหตุในโทรทัศน์ทำให้เราได้เรียนรู้และรับรู้อารมณ์ของผู้ประสบเหตุโดยที่เราไม่ต้องเจ็บตัว ไม่ได้รับอันตรายใด ๆ จึงเรียกว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อมที่ปลอดภัย หรือการชมรายการตลกที่เกิดจากการนำเสนอการกระทำที่น่าอับอายขยหน้าของผู้อื่นมาเปิดเผยทำให้ตลก แต่สาเหตุการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นกับตัวเราเองอาจไม่ตลก เป็นต้น

ตัวละครในละครโทรทัศน์ก็เช่นกัน อาจทำบางอย่างที่ผู้ชมอยากทำหรือเคียดจะทำได้ไม่ได้ทำลงไปด้วยเหตุผลด้านจิตสำนึกและศีลธรรมที่เป็นตัวยับยั้ง ดังนั้นเราจึงสามารถนั่งดูตัวละครในละครโทรทัศน์ทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนเรียนรู้ถึงผลกระทบทั้งด้านดีและร้ายเมื่อทำสิ่งนั้น ๆ ลงไป เช่น การทดลองสิ่งเสพติด เมื่อเราเรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์ถึงผลร้ายและอันตรายของการใช้สารเสพติดประกอบกับข้อมูลดั้งเดิมที่เราเคยได้รับเกี่ยวกับผลร้ายของสิ่งนี้ ทำให้เราไม่จำเป็นต้องทดลองด้วยตัวเอง แต่ก็ทราบถึงอันตรายหรือผลร้ายต่อตนเองและคนรอบข้าง เป็นต้น

ความรู้ที่เป็นกรอบความคิดที่จัดระบบการจดจำข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับคนและเหตุการณ์ของปัจเจกบุคคล เรียกว่า Schema โดยอยู่ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งภาพ เสียง วัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งสิ่งนี้มีประสบการณ์ในอดีตเป็นพื้นฐาน ทำให้คนต่างวัฒนธรรมตีความเรื่องเดียวกันแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามถึงแม้จะรู้ว่าโลกในละครโทรทัศน์นั้นเป็นโลกสมมติ แต่ผู้รับชมก็สามารถยอมรับและมีอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามไปกับเรื่องต่าง ๆ ในละครได้ เช่น การที่นักแสดงซึ่งไม่ใช่สามีภรรยากันจริงๆ ในชีวิตจริงมาแสดงเป็นสามีภรรยากันในละครโทรทัศน์ แต่องค์ประกอบต่าง ๆ ทางละครก็ทำให้ผู้ชมเชื่อและสนุกไปกับภาพที่เห็นในโทรทัศน์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าตัวละครนั้นๆ มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกับคนที่เจอในชีวิตจริงหรือในสังคมจริงได้ยิ่งทำให้รู้สึกเชื่อและคล้อยตามได้มากขึ้น

ละครโทรทัศน์ที่ดีก็ควรจะมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นนี้ การเสนอภาพตัวละครที่น่าเชื่อถือและทำให้ผู้ชมรู้สึกว่ามีจริงในชีวิตจริง หรือไม่มีแต่อยากให้มันจริง ๆ จะทำให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับเรื่องราวแม้จะไม่มีประสบการณ์ตรงต่อสถานการณ์นั้นๆ ก็ตาม จากการรับรู้ความเป็นจริงทางด้านจิตวิทยา สามารถนำแนวคิดนี้มาใช้ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาพสะท้อนที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์โดยเฉพาะละครโทรทัศน์ เนื่องจากภาพสะท้อนของกลุ่มคนในสังคมเป็นความจริงอย่างหนึ่งที่สื่อได้ถ่ายทอดสู่สังคม นอกเหนือไปจากเหตุการณ์ ทัศนคติ แนวคิด และค่านิยมต่าง ๆ ทำความเข้าใจกลุ่มคนต่าง ๆ จากสื่อ ซึ่งภาพของกลุ่มคนที่ปรากฏในสื่อโทรทัศน์มีหลากหลาย อันได้แก่ภาพของเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สาม การที่สื่อนำเสนอภาพของผู้ชายและผู้หญิงที่หลากหลายนั้นทำให้คนในสังคมได้ความเข้าใจและเรียนรู้บทบาทหน้าที่ การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนทุกเพศ นอกจากนี้ยังมีภาพของคนพิการ ภาพของชนกลุ่มน้อย ภาพของผู้สูงอายุ ตลอดจนภาพของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้งนักวิทยาศาสตร์ ครู นักวิชาการ นักแสดง นักธุรกิจ เป็นต้น โดยบางครั้งสื่อยังไม่ได้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ทำให้รู้จักคนกลุ่มต่าง ๆ แต่อาจเป็นแหล่งข้อมูลเดียวที่เรามีต่อคนกลุ่มนั้นๆ เช่น คนในสังคมเมืองหลายคนอาจไม่เคยได้สัมผัสชีวิตชานาโดยตรง ไม่มีเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นชานาจริง ๆ แต่รับรู้ภาพชีวิตของชานาผ่านสื่อมวลชน ดังนั้นคนหลายกลุ่มอาจคิดว่าภาพชานาที่สื่อนำเสนอ นั้นเป็นภาพที่แท้จริงของชานาจริง ๆ เป็นต้น ซึ่งภาพที่นำเสนอมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติในเชิงจิตวิทยาของผู้รับสื่อ

อนึ่งงานวิจัยนี้ได้้นำแนวคิดเรื่องภาพสะท้อนมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา “ภาพครอบครัว” ที่ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงลักษณะของครอบครัว สภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวกับคนที่สมาชิกครอบครัวเข้าไปเกี่ยวข้อง รวมไปถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของครอบครัว เป็นภาพสะท้อนของกลุ่มคนในครอบครัวซึ่งมีลักษณะที่เป็นความจริงหรือไม่จริงที่สื่อโทรทัศน์ได้ถ่ายทอดสู่ผู้รับสารในสังคม ความจริงทางสังคมที่สื่อมวลชนเลือกที่จะสะท้อนและถ่ายทอดออกนี้มีอิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวคิด ทฤษฎีที่ศึกษาผลกระทบเชิงจิตวิทยา และพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย การนำเสนอภาพสะท้อนของกลุ่มคนต่าง ๆ ของสื่อมวลชนนั้นยังส่งผลกระทบต่อคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดการรับรู้ การเรียนรู้ หรือการลอกเลียนแบบตามการถอดรหัสของผู้รับสาร

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

นักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชาได้ให้ความหมายลักษณะของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้หลากหลายในประเด็นดังนี้

ความหมายของครอบครัว

เมอร์ด็อก (Murdock, 1949) ได้ให้คำจำกัดว่า ครอบครัว คือ กลุ่มของสังคมซึ่งมีลักษณะสำคัญประกอบด้วย การมีที่อยู่อาศัยร่วมกัน การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ และการผลิตชาติพันธุ์มนุษย์

ครอบครัว (Family) หมายถึง กลุ่มคนซึ่งประกอบด้วยบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไป มีความเกี่ยวข้องผูกพันกันทางสายโลหิต การสมรสหรือการรับเอาไว้ (เช่น บุตรบุญธรรม คนใช้ คนสวน) และอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครัวเรือน (Loudon, & Bitta, 1993, p.223 อ้างถึงใน เว็บไซต์ปัญญาไทย) ครอบครัวอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว กับครอบครัวขยาย

ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear or conjugal family) ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก ๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน

ครอบครัวขยาย (Extended or consanguine family) ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบด้วย ครอบครัวเดี่ยว รวมกับเครือญาติอื่น ๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกพี่ลูกน้อง ลูกเขย ลูกสะใภ้ เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น.220) ให้คำจำกัดความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัว คือ สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยา และหมายรวมถึงลูกหรือบุตรด้วย ความหมายที่กล่าวมานี้พอจะอธิบายถึงลักษณะครอบครัวได้อย่างกว้าง ๆ ตรงตามความเข้าใจของคนทั่วไป

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2548) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นฐานรากที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ประกอบด้วยบิดา มารดา และบุตร

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เรจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัว (สุพัตรา สุภาพ, 2536, น.35)

ครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กันผูกพันกัน เช่น ความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกที่มีความสัมพันธ์

กันจะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เช่น เป็นบิดา เป็นมารดา เป็นสามี ภรรยา หรือเป็นบุตร ฯลฯ ซึ่งสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยได้ให้ความหมายของครอบครัวในเชิงสหวิทยาการ ดังนี้ (รุจา ภูโพนุลย์, 2537 อ้างถึงใน สาวิตรี กำแพงพันธ์, 2549, น.41)

ในเชิงชีววิทยา ครอบครัวหมายถึงกลุ่มคนที่เกี่ยวพันโดยทางสายโลหิต

ในเชิงเศรษฐกิจ ครอบครัวคือกลุ่มคนที่ใช้จ่ายรวมกัน จากเงินงบประมาณเดียวกัน แม้จะอาศัยอยู่ต่างสถานที่กัน

ในเชิงสังคมศาสตร์ ครอบครัวอาจเป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันภายในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันในทางสายโลหิต มีปฏิสัมพันธ์สนใจต่อทุกข์สุขซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน โดยมีจำเป็นต้องสืบสายโลหิตเดียวกัน

ในเชิงกฎหมาย ครอบครัวคือบุคคลที่มีสายสัมพันธ์กันในทางกฎหมายโดยการสมรส มีบุตร หรือบุตรบุญธรรม ครอบครัวเช่นนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “ครัวเรือน” ครอบครัวเดียวกันอาจจะไม่อยู่ร่วมหลังคาเรือนเดียวกันได้ แต่ทุกคนในครอบครัวมีปฏิภิริยาต่อกันในบทบาทสามี ภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง มีความรักกัน เอาใจใส่ต่อกัน มีจิตใจผูกพันกันเช่นนี้ เป็นต้น

ในเชิงสังคมวิทยา นักวิชาการสาขานี้ถือว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุดและมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของหน่วยอย่างเหนียวแน่นที่สุด ครอบครัวคือรูปแบบของการที่บุคคล 2 คน หรือกลุ่มบุคคลสร้างแบบ (pattern) หรือโครงสร้าง (structure) ของการอยู่รวมกันเป็นหน่วยของเครือญาติ ซึ่งเริ่มต้นด้วยชายหญิงคู่หนึ่งตกลงกันว่าจะตั้งหน่วยใหม่ขึ้นในสังคม ชายหญิงคู่นี้จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามประเพณี หรือตามกฎหมายบ้านเมือง เมื่อผ่านพิธีการที่สังคมยอมรับแล้ว สังคมย่อมเคารพและสนับสนุนหน่วยสังคมที่ตั้งขึ้นใหม่ บุคคลทั้งสองที่ประกอบกันเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กนี้มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น และมีความรับผิดชอบต่อกันหลายอย่าง

นักจิตวิทยาให้ความหมายว่า ครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้น จากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกของสังคมที่มีชีวิตอุบัติขึ้นในครอบครัว

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ครอบครัวคือกลุ่มบุคคลที่มาวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิภิริยาตอบโต้ตอบซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกชายและลูกสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัฒนธรรมเดิมและอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมได้ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตและกฎหมาย ที่อยู่รวมกันในบ้าน บ้านเดียวกันและมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งความสัมพันธ์อาจจะมีมั่นคงหรือไม่กระชับ สั่นคลอน หรือร้างาน แต่ยังไม่ถึงแตกแยก ก็ยังนับเป็นครอบครัวอยู่

รูปแบบของครอบครัว

Murdock ได้แบ่งประเภทของครอบครัวออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ (วิชัย เทียนถาวร และคณะ, 2543, น.46)

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก ซึ่งอาจเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ เป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุด ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ถือเป็นแก่นแท้หรือแกนหลักของครอบครัวในความหมายที่แท้จริง เพราะก่อตั้งขึ้นด้วยการที่คนต่างเพศสองคนตกลงใช้ชีวิตร่วมกันมีความสัมพันธ์กันสามีภรรยา และสืบทอดสายโลหิตด้วยการให้กำเนิดบุตร หรือหากไม่มีบุตรโดยสายโลหิต ก็อาจจะมีลูกเลี้ยงลู่อื่นอาจเป็นบุตรบุญธรรม ครอบครัวเดี่ยวในลักษณะเช่นนี้ จะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นแกนหลักของครอบครัว คือ สามี-ภรรยา หรือ พ่อ แม่ ลูก สมาชิกมีความสัมพันธ์และผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น มีการสืบทอดสายโลหิตเพียงทอดเดียว คือ จากพ่อ-แม่และลูก สมาชิกในครอบครัวจึงมีจำนวนไม่มากนัก มักจะพบครอบครัวประเภทนี้ในสังคมเมืองหรือสังคมสมัยใหม่ บางครั้งจึงมีการเรียกครอบครัวประเภทนี้ว่า ครอบครัวสมัยใหม่ หรือ modern family ครอบครัวเดี่ยวส่วนใหญ่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก โดยส่วนใหญ่ครอบครัวจะมีลูกจำนวน 1-3 คนเป็นอย่างมาก ลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่มีขนาดเล็กลงอีก และมีลักษณะที่แตกต่างกัน

2. ครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว และญาติพี่น้อง เช่น ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา เป็นต้น อาจจะอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกันโดยอาจจะปลูกอยู่ใกล้เคียงกันก็ได้ ครอบครัวขยายที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า ตายาย และหรือพี่น้อง ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยแต่มีจำนวนลดลง เป็นครอบครัวที่แตกแขนงจำนวนสมาชิกออกไปจากแกนเดิมของครอบครัว คือนอกจากจะประกอบด้วยวงศาคณาญาติที่อาศัยร่วมอยู่ด้วย ยังอาจหมายถึงบุคคลอื่นที่มาสวมทับในภายหลังโดยนับรวมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของครอบครัวด้วย สมาชิกที่เป็นบุคคลอื่นที่มาสวมทับและนับรวมเป็นสมาชิกของครอบครัวนี้ อาจขยายจำนวนเพิ่มขึ้นด้วยการสืบทอดตามสายโลหิตรุ่นต่อรุ่น หรืออาจมาสวมทับเพิ่มเติมด้วยความผูกสมัครรักใคร่ บางครั้งจึงเรียกครอบครัวประเภทนี้ว่า “ครอบครัวร่วม” หรือ joint family ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะคือ ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์โดยการสมรส (conjugal family) ครอบครัวแอบแฝง (composite or compound family) หรือ “ครอบครัวหลากหลายเมีย” (polygamous) ครอบครัวภาระหรือครอบครัวจำเป็น (essential family) เป็นครอบครัวที่ฝ่ายบิดาหรือมารดาไม่อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือนเดียวกัน แยกไปอยู่ต่างหาก ด้วยเหตุผลความจำเป็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ศ.พญ.อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544, น.5) กล่าวว่ารูปแบบครอบครัวในปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีรูปแบบ ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ประกอบด้วย สามี ภรรยา และลูกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

2. ครอบครัวที่ไม่มีบุตร (childless couples) ประกอบด้วย สามีและภรรยา

3. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว (one – parent หรือ single – parent family) ประกอบด้วยลูกและพ่อหรือแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรเพียงลำพัง ทั้งนี้ อาจเกิดจากการที่อีกฝ่ายเสียชีวิต หย่าร้าง หรือ แยกทางกัน หรือ การเลี้ยงลูกที่เกิดนอกสมรส เป็นต้น

4. ครอบครัวบุญธรรม (adoptive family) ประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรบุญธรรม

5. ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ (reconstituted family) ประกอบด้วยหญิงชายที่มาอยู่รวมกัน โดยฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเป็นหม้ายหรือหย่าร้างมาก่อน

6. ครอบครัวขยาย (extended family) ประกอบด้วยเครือญาติตั้งแต่ 3 ชั่วคนขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์กันโดยการเกิดหรือการแต่งงานมาอยู่ร่วมกัน

พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2545, น.24–26) จำแนกรูปแบบของครอบครัวไว้ 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. ครอบครัวขยาย (Extended family) เป็นลักษณะส่วนใหญ่มงครอบครัวทางตะวันออก ลักษณะของครอบครัวจะมีกลุ่มญาติพี่น้องอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด แม้มีครอบครัวใหม่แล้วก็ยังคงอยู่รวมกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1.1 ครอบครัวขยายญาติพี่น้อง (Kinship group) คือ ครอบครัวที่อยู่รวมกันตั้งแต่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด ซึ่งอาจมีลักษณะพิเศษของการอยู่ร่วมกัน ดังนี้

1) ครอบครัวขยายทางฝ่ายชาย (patrilopal) ครอบครัวที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ ได้แก่ ปู่ บิดา หรือ ญาติที่อาศัยอยู่เป็นญาติของฝ่ายชาย

2) ครอบครัวขยายทางฝ่ายหญิง (matrilopal) ญาติที่อาศัยอยู่เป็นทางฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงอาจมีอำนาจเป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น ชนชาวเขาวางเผ่า หรือต่อไปฝ่ายชายอาจได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าครอบครัวภายหลังญาติฝ่ายหญิงเสียชีวิตแล้วก็ได้

1.2 ครอบครัวขยายร่วมเผ่าพันธุ์ (sib) เป็นครอบครัวที่คนหมู่ชนเผ่าเดียวกัน (consanguineal group) อยู่รวมกัน มีความคิดเห็นร่วมกัน แบ่งปันกัน โดยมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของสมาชิก เช่น ครอบครัวพวกยิปซี

1.3 ครอบครัวขยายรวมกลุ่ม (clan) ครอบครัวชนิดนี้ประกอบด้วยหลายครอบครัวมาอยู่รวมกัน (compromise group) หัวหน้าครอบครัวเป็นเสมือนหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการเลือกคู่ครองให้กับสมาชิกในครอบครัว คนทั้งหมู่บ้านอยู่ร่วมกัน มีความ

รับผิดชอบร่วมกัน เช่น ครอบครัวจีนโบราณ (Ancient Chinese) ครอบครัวชาวยิว (Hebrews) หรือครอบครัวโรมานซ์ (Romans) ในสมัยแรกเริ่มของยุโรปและอเมริกา

2. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ได้แก่ ครอบครัวพ่อแม่ลูกซึ่งมีที่อยู่อาศัยตามลำพังตนเอง หารเลี้ยงครอบครัวด้วยตนเอง ครอบครัวส่วนใหญ่ในซีกโลกต่างๆ สมัยปัจจุบันนี้มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งรูปแบบของครอบครัวเดี่ยวยังมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

2.1 ครอบครัวเดี่ยวชายเป็นหัวหน้าครอบครัว (Patriarchal) ผู้ชายจะมีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาของครอบครัวและมีอำนาจในการตัดสินใจ

2.2 ครอบครัวเดี่ยวหญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว (Matriarchal) ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบเศรษฐกิจของครอบครัว และมีอำนาจในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ

3. ครอบครัวกลุ่ม (Composite family) ได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวมากกว่าหนึ่งครอบครัว หรือ ครอบครัวที่มีสามีภรรยามากกว่า 1 คน แบ่งได้ 3 รูปแบบ คือ

3.1 สามีคนเดียวภรรยาหลายคน (polygamy) สามีเป็นคนดูแลรับผิดชอบสมาชิกในครอบครัวทุกคน

3.2 ครอบครัวภรรยาคนเดียวสามีหลายคน (polyandry) ภรรยาเป็นผู้รับผิดชอบการใช้จ่ายของครอบครัว

3.3 ครอบครัวบ้านหลังเล็ก (concubinage) การที่สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว มีภรรยาคนเดียว แต่มีผู้หญิงคนอื่นที่ไม่ได้รับการยกย่องว่าเป็นภรรยาหรือเป็นภรรยาน้อยเท่านั้น

รูปแบบของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจ ในอดีตครอบครัวทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต ดังนั้นแรงงานสำหรับการผลิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ ครอบครัวส่วนใหญ่จึงเป็นครอบครัวขยาย แต่ในเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมครอบครัวไม่ใช่หน่วยผลิตอีกต่อไป เพราะมีโรงงานต่างๆ ฯลฯ ทำหน้าที่แทน ครอบครัวส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายไปตามความต้องการหรือความจำเป็นได้ง่าย เช่น โอกาสทางการศึกษา การประกอบอาชีพ หรือการแสวงหาแหล่งอื่นที่มีโอกาสในด้านอื่น ๆ มากกว่า ไม่ว่าครอบครัวจะมีรูปแบบใด ก็จะมีการพัฒนาความสัมพันธ์พื้นฐาน 4 ประการเหมือนกัน คือ (Gueen, & T Habenstein, 1969, p.10 อ้างถึงใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2545, น.26 – 27)

1. ในทุกครอบครัวความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกจะพัฒนาอย่างแน่นแฟ้นอย่างน้อยเมื่อเยาว์วัย

2. ครอบครัวส่วนมากมักมีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและครอบครัวแบบสามีภรรยาเดี่ยว (monogamy) เป็นครอบครัวที่ได้รับการยอมรับมากเพราะมีภาระจากครอบครัวน้อยกว่าชนิดอื่น

3. ครอบครัวทุกชนิดมีหน้าที่หลัก 4 ประการที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิก ครอบครัว คือ สร้างสรรค์ (procreation) บุกเบิก (orientation) แบ่งปันหน้าที่ (division of labor) และ มอบหมายบทบาทฐานะ (status – giving)

4. ในทุกระบบครอบครัวการพัฒนาครอบครัวมีขั้นตอนและเป็นระบบ

เมื่อพิจารณาครอบครัวในปัจจุบันยังมีครอบครัวอีกหลายลักษณะที่ยังไม่ได้กล่าวถึง อาทิครอบครัวที่อยู่กันแบบพี่น้อง ไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วย ครอบครัวที่เด็กอยู่กับญาติ ครอบครัวทอมกับดี หรือครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งจะพบว่าครอบครัวทุกลักษณะจะมีกระบวนการของวัฏจักรครอบครัว ใกล้เคียงกัน นั่นคือการเริ่มพัฒนาครอบครัวจากการเลือกคู่ครองและสิ้นสุดที่การแตกแขนง ครอบครัวเป็นครอบครัวใหม่ หรืออาจจบลงโดยการสิ้นสุดความสัมพันธ์ของครอบครัวด้วยการหย่าร้าง หรือตายจากกันไป

ความสำคัญของครอบครัว

ครอบครัวนับเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่ในการวางรากฐานให้กับสังคม ซึ่งสามารถจำแนกความสำคัญของครอบครัวได้ดังนี้ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548) คือ

1. ครอบครัวเป็นเบ้าหลอมทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะของสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีการถ่ายโอนค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ความศรัทธาและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ตลอดจนมีการพักผ่อน นันทนาการ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงการเป็นต้นแบบทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ค่อย ๆ หล่อหลอมพื้นฐานทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจของสมาชิกในครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการแสดงบทบาททางสังคมของสมาชิกในสถาบันอื่น ๆ ต่อไป

2. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางการศึกษาของสังคม ครอบครัวเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ การฝึกฝน และการอบรม ให้สมาชิกได้เรียนรู้ระเบียบสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคม ทั้งอย่างเป็นทางการ (formal) และไม่เป็นทางการ (informal)

3. ครอบครัวสร้างคุณภาพชีวิต คุณลักษณะต่าง ๆ ที่บ่งชี้ถึงลักษณะของชีวิตที่มีคุณภาพ ช่างต้นนี้ ครอบครัวจะเป็นสถาบันที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดขึ้นกับชีวิตของสมาชิกในครอบครัวได้

4. ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการพัฒนาสังคม สถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาสังคมและชุมชน เช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ วัฏจักรของการเกิด การเติบโตเข้าสู่ วัยเรียน วัยทำงาน วัยแต่งงาน วัยเลี้ยงดูลูกของตนเอง วัยดูแลพ่อแม่เมื่อแก่ชราลง สอนและสั่งให้ทุก

คนต้องมีบทบาทหน้าที่ในฐานะต่าง ๆ ในครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเข้าไปมีบทบาทภาระหน้าที่และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

5. ครอบครัวเป็นหน่วยวางรากฐานการปกครองในระดับต่าง ๆ ครอบครัวทำหน้าที่ปฐมนุ้มนิเทศที่สำคัญที่สุดคือการให้กำเนิดเด็ก ให้การเลี้ยงดูผู้เยาว์ ให้การศึกษา สร้างคนให้รู้จักบทบาทในสังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังรับไว้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของชนกลุ่มนั้น เด็กที่เกิดและเจริญเติบโตมาจากครอบครัวแบบใด ย่อมได้รับการถ่ายทอดแนวความคิด เจตคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ ตีตมมาจากครอบครัวเดิมไม่มากนักน้อย และนำไปใช้ปฏิบัติในสังคมที่เขาอยู่อาศัย

แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว

ความหมายของโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว มีดังนี้ (จรรยา สุวรรณทัต, 2530, น.40 อ้างถึงใน สโรบล ณะคำดี, 2551, น.34-35)

โครงสร้างของครอบครัว หมายถึง องค์ประกอบย่อยของบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในลักษณะครัวเรือนและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยสายโลหิตหรือกฎหมาย รวมทั้งมีการดำเนินชีวิตร่วมกันและมีการพึ่งพิงกันทางสังคมทางเศรษฐกิจ

หน้าที่ของครอบครัว หมายถึง กิจกรรมหรืองานที่สมาชิกในครอบครัวควรกระทำตามบทบาทหรือสถานภาพในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวไปได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ครอบครัวมีหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัวในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัว และยังมีหน้าที่ของครอบครัวต่อสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมในการทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วย

องค์ประกอบโครงสร้างของครอบครัว (งามตา วานินทานนท์, 2547, น.75-76 อ้างถึงใน สโรบล ณะคำดี, 2551, น.35-36)

1. โครงสร้างของบทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่บ่งชี้ถึงสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ บทบาทและสถานภาพจะเป็นเหมือนต้นแบบในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล

2. ระบบค่านิยม เป็นระบบความคิด ความเชื่อ และเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้ในครอบครัวและอาจมีอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกครอบครัว เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นหลัง

3. กระบวนการสื่อสาร การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด จำเป็นต้องมีการสื่อสารที่ดีเพื่อช่วยให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิก การสื่อสารเป็นกระบวนการร่วมรับรู้ข่าวสาร ความคิดเห็น ค่านิยม ตลอดจนอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลอื่น และเป็นวิถีทางที่จะทำให้รู้จักตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

4. โครงสร้างอำนาจ หมายถึงการที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในรอบครัวสามารถควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว โดยเป็นที่ใช้อำนาจในการตัดสินใจของครอบครัวและยังมีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่สมาชิกในครอบครัว

องค์ประกอบหน้าที่ของครอบครัว

1. หน้าที่ด้านความรักความเอาใจใส่ หมายถึงหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของสมาชิก แสดงออกโดยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีสุขภาพจิตดี มีบุคลิกภาพมั่นคง

2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู หมายถึงหน้าที่ในการพัฒนาแบบแผนพฤติกรรมที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตของสมาชิก เพื่อเป็นการปลูกฝังส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม การวางตนตามบทบาทที่เหมาะสม การเรียนรู้ระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เด็กพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพในอนาคต

3. หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ หมายถึงหน้าที่ในการสร้างหรือในการผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่ครอบครัว ทำให้จำนวนสมาชิกในสังคมเพิ่มขึ้น เป็นหน้าที่ในการสืบเผ่าพันธุ์เชื้อสายของมนุษยชาติ สำหรับครอบครัวแล้วหน้าที่นี้เป็นการสืบสกุลให้ครอบครัวดำรงต่อไป

4. หน้าที่ในการเผชิญปัญหาของครอบครัว หมายถึงหน้าที่ในการจัดการและคลี่คลายวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัวในทางสร้างสรรค์ เพื่อคงไว้ซึ่งสมดุลภายในครอบครัว ซึ่งครอบครัวมักจะถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกครอบครัว ครอบครัวจึงทำหน้าที่ในการเผชิญปัญหาเพื่อให้ครอบครัวสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างต่อเนื่องตามพัฒนาการของครอบครัว

5. หน้าที่ในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หมายถึงหน้าที่แสวงหารายได้ที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่าย เพื่อจัดหาสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตสำหรับสมาชิกในครอบครัว และบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย นันทนาการ และงานอดิเรก

หน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัวมีหน้าที่ในการที่จะสนองความต้องการของบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จนก่อให้เกิดความสุขความพึงพอใจอันเนื่องมาจากการมีสุขภาพกายและใจดี ตลอดจนมีวิถีชีวิตที่อำนวยความสะดวกให้แก่สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น อันจะทำให้ครอบครัวเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลอย่างแท้จริง โดยทั่วไปครอบครัวมีหน้าที่ดังนี้ (พีชนิ เษยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง, 2531, น.9)

1. หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ พ่อแม่มีหน้าที่หาเงินมาเลี้ยงดูบุตรให้ได้ หน้าที่เป็นอีกหน้าที่ที่มีความสำคัญของครอบครัว บุคคลในครอบครัวอยู่ในวัยทำงานจะต้องมีหน้าที่นี้ เนื่องจากปัจจัยทาง

เศรษฐกิจไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวเงินหรือสิ่งของ เป็นปัจจัยที่จะตอบสนองความต้องการของบุคคล และเพื่อความต้องการมั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึกว่ามีคนรัก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สมาชิกในครอบครัวจะเป็นผู้ตอบสนองนั่นเอง

2. หน้าที่ในการให้สถานภาพ คือเมื่ออยู่ในครอบครัว สมาชิกทุกคนจะมีสถานภาพที่ถูกกำหนดขึ้น โดยกำเนิด เช่น เพศ เชื้อชาติ ศาสนา เชื้อชาติ สัญชาติ และสถานะในครอบครัว รวมถึงในวงสังคม ครอบครัวจะต้องบทบาททำหน้าที่ในการที่จะปฐมนิเทศบุตรหลานในครอบครัวของตนเอง ให้รู้จักสถานภาพของตนตามความเห็นพ้องต้องกันของสังคม ครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันจะมีกิจกรรมหรือบทบาทของครอบครัวต่างกันด้วย เนื่องจากสถานภาพมีความหมายถึง การเปรียบเทียบตำแหน่งของบุคคลตามโครงสร้างของสังคม ดังนั้นบุคคลที่เกิดมาในครอบครัวที่มีสถานภาพแตกต่างกันจะมีกิจกรรมและหน้าที่ที่แตกต่างกันด้วย

3. หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ ครอบครัวมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบและมีลูกหลานสืบสกุลต่อไปสร้างสมาชิกใหม่ขึ้นทดแทนสมาชิกเดิมที่จากไปเพื่อสืบวงศ์ตระกูลต่อไป แต่ก็ต้องตั้งอยู่บนความสมดุลกับสังคม

4. หน้าที่ในการอบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีหน้าที่และบทบาทในการอบรมสั่งสอนที่สำคัญที่สุด โดยมุ่งเน้นให้รู้จักค่านิยมพื้นฐานทางวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และการปรับตัวเข้า ให้เด็กเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

5. หน้าที่ทางชีววิทยา ครอบครัวเป็นแหล่งสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ ซึ่งหน้าที่นี้ไม่มีสถาบันใดทดแทนได้ และกระบวนการตอบสนองนี้ของครอบครัวเป็นไปโดยธรรมชาตินอกเหนือจากความต้องการด้านกายภาพของมนุษย์ด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้านอื่นๆ อีก กล่าวคือ การแต่งงานมีครอบครัวมีความหมายถึง การที่บุคคล 2 คน ต่างเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันและนิยมพร้อมใจที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความปรารถนาที่จะให้เกิดและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและความเจริญก้าวหน้าให้แก่คู่ครองและบุตรสมาชิกเดียวกัน

6. หน้าที่การให้ความรักและให้ความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของครอบครัว เนื่องจากหน้าที่นี้ทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ที่ครอบครัวจะทำให้เกิดบ้าน สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยเชื่อมโยงสมาชิกทุกคนในครอบครัวให้รักใคร่ผูกพันกัน และมีจิตใจที่จะปกป้องภัยอันตรายหรือสิ่งที่จะกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพทั้งทางร่างกายและทางใจ ซึ่งจะทำให้มีผลต่อการก่อให้เกิดความสุข ความพึงพอใจภายในครอบครัว

7. หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา โรงเรียนแห่งแรกของมนุษย์คือครอบครัว พ่อแม่จะเป็นครูคนแรกของลูก ตลอดจนการจัดการให้ลูกได้ศึกษาในระดับโรงเรียนตามฐานะและค่านิยมของครอบครัว ถือว่าเป็นการปูพื้นฐานการดำรงชีวิตให้แก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้สมาชิก

ในครอบครัวได้มีอาชีพ บุคลิกภาพ และค่านิยมที่จะสนองต่อความต้องการของตนเองได้อย่างมีความสุข พึงพอใจ และมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี

8. หน้าที่ทางศาสนา การที่ทุกครอบครัวจะมีศาสนาหรือสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจอื่น ๆ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วศาสนาคือสิ่งที่เป็นามธรรม หลักของศาสนาอาจแตกต่างกันในวิธีปฏิบัติตามหลักที่น่าจะเหมือนกันทุกศาสนา ก็คือ การสอนให้สมาชิกของศาสนาทำความดีไม่เบียดเบียนกัน และผลของการอยู่ในกรอบศาสนา จะทำให้บุคคลมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น อันมีผลทำให้บุคคลนั้นมีความสุข ความพอใจ และมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นสมาชิกของครอบครัวที่มีคุณภาพ

9. หน้าที่ทางนันทนาการ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลนั้นไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดมักจะเกิดความเครียดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเสมอ ความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกเพศ วัย ฐานะ ค่านิยม เป็นต้น การที่บุคคลมีนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียดเป็นวิธีการที่ทำให้บุคคลมีความสุขจิตใจที่ดี มองโลกในแง่ดี มีเพื่อน อันก่อให้เกิดความแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ มีความมั่นคงและอบอุ่นในจิตใจที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นที่รักของเพื่อนฝูง มีสภาพแวดล้อมที่น่ามีความสุขความพอใจมาสู่ทุกคนที่เป็นสมาชิกของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่เก่าแก่และสำคัญของมนุษย์ เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด เป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตในครอบครัว สังคมต่าง ๆ ได้สร้างสถาบันครอบครัวขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่สำคัญหลายประการ โดยเหตุที่ครอบครัวเป็นสถาบันเก่าแก่ สังคมจึงวางหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับครอบครัวไว้มาก ศาสนาที่สำคัญของโลกก็มีคำสอนให้คนยึดมั่นในระบบครอบครัว กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกย่อมวางกฎเกณฑ์ไว้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวไว้อย่างแน่นหนา

นัตรารพร เสมอใจ (2550, น.169-170) ได้ให้ลักษณะการทำหน้าที่ของครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม (Socialization) ครอบครัวทำหน้าที่ถ่ายทอดลักษณะทางสังคมแก่สมาชิกในครอบครัวได้ทราบถึงสถานะและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมตามบทบาทและหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวของตน ตั้งแต่พื้นฐานทางความคิด การนับถือศาสนา ทักษะการสัมพันธ์กับผู้อื่น มารยาททางสังคมต่าง ๆ การพูดจา การวางตัว การศึกษา การเลือกอาชีพ การกำหนดเป้าหมายชีวิต และรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่เป็นเสมือนเป็นแนวทางสำหรับให้บุคคลเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงบรรทัดฐานทางสังคมในการสร้างแบบแผนในการปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคม

2. หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี (Economic Well-being) ครอบครัวมีหน้าที่สร้างความเป็นอยู่ที่ดีและเหมาะสม โดยอาจมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งอาจเป็นได้ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นหัวหน้าที่สร้างรายได้จนเจือครอบครัว ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ในบ้าน หรืออาจเป็นทั้งสองฝ่ายที่ช่วยกันทำมาหากิน สร้างรายได้ และดูแลความเรียบร้อยในครอบครัวด้วยกัน ซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถเห็นได้ในสังคมปัจจุบันมากขึ้นเรื่อย ๆ

3. หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ (Emotional Support) สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีหน้าที่ในการสร้างความสุขและความสมบูรณ์ทางอารมณ์ให้แก่กันและกัน ด้วยการให้ความรัก ความเข้าใจ สนับสนุน และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้เป็นผู้ที่มีความสุขและมีความสมบูรณ์ทางอารมณ์ รู้จักสะกดกลั้นและให้อภัย สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

อิทธิพลของสภาพแวดล้อมในครอบครัว

สภาพแวดล้อมในครอบครัว มีผลต่อการดูแลสมาชิกในครอบครัวดังนี้

1. สมาชิกหรือบุคคลในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย พ่อแม่ ลูกเป็นหลักสำคัญ และมีปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งญาติพี่น้องเป็นส่วนร่วมในครอบครัวด้วย ในสังคมแบบดั้งเดิม ครอบครัวจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่หรือที่เรียกว่าครอบครัวขยายที่อาจมีครอบครัวเล็ก ๆ หลายครอบครัว ๆ ที่เป็นพี่น้องอยู่รวมกัน การส่งเสริมความคิดอ่านส่วนบุคคลยังมีไม่มากนัก ทำให้สมาชิกที่เป็นเด็กของครอบครัวได้รับความคิดความเชื่อในแบบแผนเดียวกัน ความขัดแย้งทางด้านความเชื่อ ความคิดจึงไม่เกิดขึ้น ทำให้การอบรมดูแลเด็กเป็นไปได้ง่ายและสะดวก ปัญหาที่เกิดขึ้นก็มีน้อย

ส่วนสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมเมืองมีลักษณะของครอบครัวแตกต่างไปจากครอบครัวดั้งเดิมและครอบครัวชนบท ทั้งนี้เนื่องจากการบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครอบครัวต้องมีขนาดเล็กลง จนในปัจจุบันครอบครัวในเมืองส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสมาชิกพื้นฐานเท่านั้น คือ พ่อ แม่ และลูกซึ่งจะเป็นลูกของตนหรือลูกบุญธรรมก็ได้

การที่ครอบครัวในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกน้อย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการถ่ายทอดความเชื่อในแบบแผนเดียวกัน เนื่องจากคนทุกวันนี้จะได้รับความคิดความเชื่อถ่ายทอดมาจากหลายด้านด้วยกัน ทั้งการถ่ายทอดโดยบุคคล โดยสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งอาจจะมีทั้งความคิดที่ถูกและผิด หากสมาชิกของครอบครัวมีมากและแต่ละคนก็ได้รับความคิดความเชื่อมาแตกต่างกัน จะทำให้สมาชิกที่เป็นเด็ก ๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความคิดความเชื่อใดได้ ดังตัวอย่างเช่น เด็กในครอบครัวขยายที่อยู่ร่วมกับปู่ย่าตายาย ซึ่งมีพ่อแม่ที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่มักจะมี ความขัดแย้งทางด้านความคิดและความเชื่อระหว่างความคิดสมัยใหม่ที่ได้รับจากพ่อแม่กับความคิดสมัยเก่าที่ได้รับจากปู่ย่าตายาย ทำให้เกิดความสับสนในความคิดความเชื่อเป็นเหตุให้ไม่มีหลักยึดในการปฏิบัติ

จนกระทั่งในที่สุดก็มักจะยึดถือเพื่อนซึ่งมีความสับสนเหมือนกัน แล้วแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ ออกมาเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มของตน และเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้ยอมรับในกลุ่มของตนเองด้วย เพราะเขาไม่สามารถยึดมาตรฐานจากผู้ใหญ่ที่มีความคิดความเชื่อแตกต่างกันได้

ดังนั้นในการอบรมดูแลเด็กหากบุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยายก็ตาม สามารถปรับความคิดความเชื่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็จะทำให้เด็กในครอบครัวสามารถหามาตรฐานหรือหลักยึดในชีวิตของตนได้ ไม่เกิดความสับสนในความคิดความเชื่อ ทำให้ปัญหาสำหรับสำหรับเด็กที่เกิดขึ้นมากในปัจจุบันลดลงได้

2. สภาพครอบครัว สภาพในครอบครัวที่ทำให้การอบรมดูแลเด็กมีความยุ่งยาก เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก สภาพภายในครอบครัวที่ควรคำนึงถึงมี 3 ประการ คือ

2.1 สภาพเศรษฐกิจในครอบครัว มีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายจิตใจของเด็ก ครอบครัวที่ยากจนจะทำให้เด็กได้รับอาหารไม่เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ ดังจะเห็นได้ว่าเด็กในครอบครัวยากจนและในชุมชนแออัดจะมีลักษณะขาดอาหารเป็นส่วนใหญ่ การขาดอาหารนั้นนอกจากจะทำให้ร่างกายมีลักษณะแคระแกร็นแล้ว ยังทำให้สมองของเด็กไม่พัฒนาไปตามที่ควรจะเป็นด้วย ซึ่งสิ่งนี้เองจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาพลเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากสภาพเศรษฐกิจจะมีผลต่อร่างกายและสติปัญญาแล้ว ยังมีผลต่อภาวะจิตใจของเด็กด้วย กล่าวคือ ครอบครัวที่ยากจนโดยทั่วไปสภาพทางจิตใจของสมาชิกครอบครัวย่อมจะตึงเครียด เพราะไม่แน่ใจจะทำมาหากิน มีรายได้พอเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวหรือไม่ เมื่อภาวะทางจิตใจตึงเครียด อารมณ์ก็จะขุ่นมัว เป็นผลกระทบต่อเด็กซึ่งเป็นสภาพที่ไม่เหมาะกับการพัฒนาเด็ก

2.2 สภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์นี้รวมทั้งความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์ของครอบครัวกับญาติ ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวจะเป็นพื้นฐานทางการเรียนของเด็ก กล่าวกันว่า ถ้าเด็กมาจากครอบครัวลักษณะใดก็จะมีแนวโน้มสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในลักษณะนั้น ๆ เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ขาดความไว้วางใจต่อกัน สภาพความสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้เด็กเรียนที่จะเป็นคนขี้อายไม่คอยไว้วางใจผู้อื่น หรือการที่เด็กได้เรียนรู้ปู่ย่าตายายมีอิทธิพลต่อการกระทำของพ่อแม่ เมื่อเด็กทำผิดจะถูกพ่อแม่ลงโทษ เด็กก็จะไปหาปู่ย่าตายายเพื่อให้ช่วยยับยั้งการลงโทษนั้น ๆ ถ้าปู่ย่าตายายยอมทำตามที่เด็กขอร้องบ่อย ๆ จะทำให้เด็กได้ใจ ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เพราะเด็กได้เรียนรู้ว่าปู่ย่าตายายมีอิทธิพลยับยั้งพ่อแม่ได้ ดังนั้นสภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่มีผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้สภาพความเป็นไปต่าง ๆ ในครอบครัว และเด็กจะเลือกเลียนแบบสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตนซึ่งเป็นการฝึกลักษณะนิสัยต่าง ๆ ให้ตนเองด้วย

2.3 สภาพครอบครัวแตกแยกและการหย่าร้าง สภาพครอบครัวทั้งสองลักษณะนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเด็กเลย สภาพครอบครัวแตกแยกเป็นลักษณะที่ครอบครัวขาดความรัก ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะแสดงลักษณะของความไม่ลงรอยกันให้เด็กเห็นอย่างชัดเจน เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน ทำร้ายร่างกายกัน กล่าวร้ายแก่กัน สภาพเช่นนี้ทำร้ายจิตใจเด็กมาก ทำให้เด็กมีความรู้สึกโดดเดี่ยว เหมือนอยู่ในสนามรบที่มีภาวะอันตรายรอบด้านและบางครั้งเด็กอาจจะได้รับผลจากความตึงเครียดทางจิตใจของพ่อแม่ เช่น ถูกตีโดยไม่มีเหตุผล เพราะพ่อแม่ต้องการระบายอารมณ์ ภาวะทางจิตใจของเด็กในครอบครัวเช่นนี้อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมาก บางครั้งอาจถึงกับเป็นโรคประสาท โรคจิตได้

การหย่าร้างก็เป็นภาวะที่ไม่เหมาะต่อการพัฒนาเด็กอีกประการหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามการหย่าร้างมักจะเป็นการสิ้นสุดของสภาพครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ไม่เข้าใจกัน บางครั้งเด็กในครอบครัวก็สามารถยอมรับการแยกกันของพ่อแม่ได้ การหย่าร้างมีผลต่อการพัฒนาการเด็กและมีผลต่อภาวะผิดปกติทางจิตใจด้วยของเด็กด้วย การที่พ่อแม่แยกกันอยู่ก่อนที่จะมีการหย่าร้างตามมาภายหลังจะทำให้เด็กมีสภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น เด็กจะเรียนรู้บทบาทของพ่อหรือแม่ที่แยกจากกัน

การหย่าร้างถึงแม้จะเป็นการยุติภาวะความตึงเครียดภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ แต่เป็นการสร้างภาวะใหม่ให้กับครอบครัว เด็กจะต้องเรียนรู้และยอมรับภาวการณ์สูญเสีย นั้น ๆ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพใหม่ที่เกิดขึ้น การที่เด็กต้องพยายามยอมรับสภาพใหม่มากเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความตึงเครียดมากและมักจะแสดงการเก็บกดไว้ เพราะความที่เด็กสงสารแม่หรือพ่อที่ตนอยู่ด้วย

การแยกกันโดยทันทีจะทำให้เด็กเกิดความสับสนทางจิตใจอย่างรุนแรง และถ้าไม่มีการบอกให้เด็กทราบล่วงหน้าเด็กจะกระทบกระเทือนใจมาก อาจโกรธและไม่ยอมรับทั้งพ่อและแม่เลยก็ได้ ดังนั้นการแยกจึงควรค่อยทำค่อยไป ให้เด็กได้เรียนรู้ที่ละเล็กละน้อยจนยอมรับและเคยชินกับสภาพดังกล่าว ปัญหาต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้นน้อยลง

แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ (2537, น.63) ได้แนะนำแนวทางในการเสริมสร้างครอบครัวด้วยตนเอง 7 ประการ ดังนี้คือ

1. ต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ มีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพ มีวุฒิภาวะ มีความรู้ที่จะเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้มีพัฒนาการรอบด้าน ถ้ายังไม่พร้อมก็อย่าเพิ่งแต่งงาน และถ้าแต่งงานแล้วไม่พร้อมก็ชะลอการมีบุตร
2. ต้องมีความเป็นหนึ่งเดียวในความสัมพันธ์ทั้งร่างกาย ความคิด จิตวิญญาณในระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดพลังร่วมกันที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองได้
3. ต้องมีฆราวาสธรรม 4 หรือธรรมะของผู้ครองเรือนคือ มีสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ

4. ต้องมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน
5. ต้องมีการสื่อสารและสนทนาระหว่างกันเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน การไม่พูดกันในครอบครัวก็เป็นความรุนแรง
6. ต้องปรับบทบาทชายหญิงให้เป็นผู้คิดตัดสินใจ เพื่อเป็นการเพิ่มพลังให้แก่สตรีที่หาสามารถมีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง มีความรู้ทักษะกว้างขวาง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งครอบครัวก็มีพลังเข้มแข็งขึ้น

ชำนาญ นิสารัตน์ (2533, น.17-18) ได้ให้แนวคิดในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเน้นการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัวด้วยการทำให้บ้านเป็นวิมานของเรา ซึ่งลักษณะของบ้านและครอบครัวที่ดีพอสรุปได้ ดังนี้

1. หัวหน้าครอบครัวที่มีความสามัคคีปรองดองกัน โดยเฉพาะบิดามารดามีการปรับตัวที่ดี ย่อมเป็นตัวอย่างในการปรับตัวสำหรับเด็ก ถ้าบิดามารดาไม่รู้จักการปรับตัวเข้าหากัน มีขัดแย้งบ่อย ๆ โดยไม่มีเหตุผลก็ย่อมสร้างนิสัยให้เด็กคล้อยตามไปด้วย เด็กอาจจะมีอารมณ์ขุ่นมัว เศร้าหมอง ขาดเหตุผลเข้ากับคนอื่นได้ยาก

2. สร้างบรรยากาศในบ้านให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อกัน มีความสนิทสนมเป็นกันเอง สอดคล้องเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่อบอุ่นปลอดภัย มีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเมตตาโอบอ้อมอารี

3. สร้างบรรยากาศในบ้านให้มีความสามัคคีปราศจากความขัดแย้ง เป็นประชาธิปไตยในแต่ละครอบครัวมีสมาชิกหลายคนแต่ละคนย่อมมีความคิดแตกต่างกันเป็นธรรมดา ครอบครัวที่ดีย่อมสามารถปรองดองกันได้ โดยใช้เหตุผลและหลักธรรม รับฟังความคิดเห็นของทุกคนในครอบครัว บิดามารดาควรให้สิทธิแก่เด็กภายในขอบเขตที่เหมาะสมรู้จักเคารพในสิทธิส่วนบุคคลไม่ก้าวท้าว สอนให้รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น และรู้จักเคารพตนเองคือรู้จักระงับใจไม่ทำในสิ่งที่ตนเองรู้ว่าผิด

4. สอนให้มีระเบียบวินัยที่มั่นคงและสม่ำเสมอ การปลูกฝังลักษณะนิสัยให้แก่เด็กควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

- 4.1 เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก ไม่ควรเคี่ยวเข็ญเด็กในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเกินไปหรือเรียกร้องในสิ่งที่เด็กยังไม่มีความสามารถจะกระทำได้

- 4.2 บิดามารดาและผู้ใหญ่ที่มีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ควรมีความเห็นคล้าย ๆ กัน ไม่ใช่คนหนึ่งห้ามอีกคนหนึ่งอนุญาต การขัดแย้งกันในเรื่องการอบรมเยาวชนจะทำให้เด็กรู้สึกสับสน บางครั้งจะเลือกเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่เข้าข้างตน ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีจึงอาจเกิดขึ้นได้ยาก

4.3 การอบรมควรสม่ำเสมอ ผู้ใหญ่ไม่ควรใช้อารมณ์หรือใช้อำนาจบังคับ แต่ควรชี้แจงเหตุผลให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมใดควรละเว้น เพราะอะไร การอบรมควรมุ่งให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง

วัชรพล สารสอน (2543, น.21) สรุปความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ของเด็กเองจะมีอิทธิพลต่อจิตใจ ต่อบุคลิกภาพ ต่อพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กเป็นอันมาก เพราะถ้าเด็กได้อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรักใคร่ปรองดองกัน ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน ปรึกษาหารือกันเมื่อมีปัญหาหรือมีความทุกข์ ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของตน ช่วยกันอบรมเลี้ยงดู พยายามจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ดี ไม่ให้มีสิ่งใดมากระทบกระเทือนจิตใจของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความสุข มีความอบอุ่น มีที่พึ่ง ไม่รู้สึกว่าคุณเองถูกทอดทิ้ง เด็กจะมีสภาพจิตใจที่ดีและมีแนวโน้มที่จะประพฤติตัวไปในทางที่ดี ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ครอบครัวไม่มีความสงบ บรรยากาศของบ้านไม่น่าอยู่ เด็กก็จะกลายเป็นคนก้าวร้าว ชอบขัดคำสั่ง พุดจาหยาบคาย ขี้ปด ชอบวิวาท เด็กที่ต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบจุกจิก จู้จี้ ขี้บ่น ไม่ยอมให้อภัยกันในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เด็กก็จะกลายเป็นคนขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ห้วนใจง่าย ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบเล่นการพนัน ดื่มสุราจะทำให้เด็กเลียนแบบได้ง่าย เด็กที่พ่อแม่เลิกร้างแยกทางกันอยู่ มักจะประพฤติตนเป็นอันธพาลเถร ก้าวร้าว รวมกันเป็นแก๊งเป็นหมู่ ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เพื่อเรียกร้องความสนใจและเพื่อหาทางชดเชยสิ่งที่ตนขาดหายไป

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก บุคคลแรกที่เด็กจะได้พบเห็นในชีวิตก็คือ พ่อแม่ เด็กจะต้องพึ่งพาพ่อแม่มากในขณะที่ยังเล็กอยู่ พ่อแม่จะเป็นผู้ที่สนองความต้องการของเด็กแทบทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางด้านความรัก ความอบอุ่น การช่วยเหลือเมื่อยามป่วยไข้ เสื้อผ้า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ซึ่งสรุปแล้วก็คือการสนองความต้องการของเด็กทุกอย่างทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กโตขึ้นอาจจะพึ่งพาแม่น้อยลงบ้างเพราะสามารถที่จะช่วยตัวเองได้บ้างแล้ว จากสิ่งเหล่านี้ก็พอจะแสดงให้เห็นแล้วว่าพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับเด็กเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความผูกพันทางสายโลหิตหรือโดยทางปฏิบัติ นั้น โดยธรรมชาติของเด็ก เด็กต้องการความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ไม่น้อยหน้าเพื่อนคนอื่น สำหรับเด็กที่ขาดพ่อแม่หรือมีพ่อแม่แต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร หรือเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบวิธีการบังคับให้อยู่ในระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพ่อแม่ ก็จะทำให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่ผิดแผกออกไปอีก เพราะสิ่งที่เขาได้รับไม่ตรงกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกในทางที่ขัดต่อการยอมรับของสังคม ซึ่งจะทำให้

เกิดผลเสียหายนแก่เด็กเองและแก่ครอบครัวด้วย เด็กจะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาชีวิต การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จึงมีความสำคัญต่อเด็กมาก เด็กจะประพฤติตัวเช่นไร มีบุคลิกภาพอย่างไร จะสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกรอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่

3. ความสัมพันธ์กับเด็กและพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพี่น้องมักจะมีผลมาจากการปฏิบัติตนของพ่อแม่ต่อลูก ถ้าพ่อแม่เป็นคนไม่ลำเอียง ให้ความรักแก่ลูกทุก ๆ คนเท่ากัน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของเด็กก็จะเป็นไปได้โดยราบรื่น การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพี่น้องจากความอิจฉาริษยากันจะไม่มี ในทางตรงกันข้ามถ้าพ่อแม่มีแต่ความลำเอียง เด็กจะเกิดความน้อยใจ ต้องการเอาชนะพี่หรือน้องที่พ่อแม่ให้ความสนใจมากกว่า จะเกิดการอิจฉาริษยาซึ่งดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง ทำให้เป็นผลเสียทางด้านจิตใจและอารมณ์ของเด็กเป็นอันมาก ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายบ้าน การอยู่ร่วมกับพี่น้องซึ่งอาจเกิดปัญหาตามมาในภายหลังได้ นอกจากนั้นในบางบ้านจะพบว่า พี่น้องอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจซึ่งกันและกันเท่าที่ควร ไม่มีความผูกพันรักใคร่กันเหมือนพี่น้องคู่อื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เด็กได้รับอาจเป็นแรงกดดันให้เด็กต้องแสดงออกดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตไม่ดี และแสดงพฤติกรรมที่แปลก ๆ ออกมา และสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้องเป็นแบบเฉยเมย เช่นชา จะทำให้เด็กเป็นเด็กก้าวร้าวและมีปัญหาทางอารมณ์

4. ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ภายในครอบครัว สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันกันมากระหว่างญาติพี่น้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท จะเห็นได้ชัดเจนคนที่อยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันแทบทั้งสิ้น และแม้กระทั่งภายในบ้านเองมักจะประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา อยู่ร่วมกัน สำหรับครอบครัวที่อยู่ในเมืองลักษณะเช่นนี้จะมีน้อยกว่าในชนบท แต่จะพบบ้างในบางครอบครัวที่เอา ปู่ ย่า ตา หรือยายมาช่วยดูแลบุตรหลาน และนอกจากนี้อาจจะมีคนรับใช้หรือคนงานอื่น ๆ อีก แล้วแต่ฐานะของครอบครัว ซึ่งบุคคลที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก สมาชิกแต่ละคนเหล่านี้ต่างมีส่วนในการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัวเดียวกัน ครอบครัวยิ่งใหญ่สมาชิกย่อมมีความเกี่ยวข้องกันมากขึ้น นอกจากนี้ในแต่ละครอบครัวยังประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีระดับอายุแตกต่างกันอีกด้วย ครอบครัวยอมรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงและยอมให้ผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว แต่บางครอบครัวก็ยอมยกให้ผู้หญิงเป็นใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลภายในครอบครัวนั้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ลักษณะของครอบครัวและรูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัว จะส่งผลให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามทุกครอบครัวจะต้องพยายามทำหน้าที่โดยผ่านการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกอยู่

ในครอบครัวเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีโอกาสในการเป็นตัวแบบทางทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเด็ก/เยาวชนได้มากที่สุด ตัวแบบในครอบครัวอาจจะมีทั้งบิดา มารดา ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง ผู้ปกครองฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของแต่ละครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542, น.21) สรุปว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อและวิธีการปฏิบัติของแต่ละครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูจัดเป็นสิ่งแวดล้อมประการหนึ่งของบุคคลซึ่งแต่ละบุคคลได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมของเขาจากกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม การที่บุคคลได้รับการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน จึงทำให้บุคคลในสังคมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

สุธรรม นันทมงคลชัย (2547, น.11) ได้ให้คำนิยาม การอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ว่า หมายถึง การตอบสนองความต้องการของเด็กทุกด้านตามวัย ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคมตลอดจนการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม

รัชดาวรรณ แดงสุข (2550, น.25) สรุปว่าการอบรมเลี้ยงดูหมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็ก โดยการให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือคุ้มครองและตอบสนองความต้องการทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโต เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูยังเป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีปฏิบัติของแต่ละครอบครัว

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง รูปแบบ วิธีการที่ครอบครัวใช้ในการปลูกฝังทัศนคติค่านิยม ความเชื่อ และแบบแผนพฤติกรรมให้เด็กและเยาวชน ซึ่งพอสรุปรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดข้างต้นสำหรับการใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Type) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะ โดยกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมให้เด็ก พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูจะให้เหตุผลและต้องการให้เด็กปฏิบัติตาม ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้คำชี้แนะให้เหตุผลกับเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง รับฟังเหตุผลจากเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาภายในครอบครัว พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian Type) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูใช้อำนาจควบคุม มีความต้องการให้เด็กทำตามความต้องการของตนเองสูงโดยไม่ได้อธิบายถึงเหตุผล ถ้าเด็กไม่ทำตามความต้องการของตนก็จะถูกลงโทษ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่

และผู้เลี้ยงดูก็จะทำตัวห่างเหินและให้ความอบอุ่นต่อเด็กน้อย พ่อ แม่และผู้เลี้ยงดูยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive Type) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูสนับสนุนและยอมรับในตัวเด็กมาก ปล่อยให้เด็กทำตามความต้องการของตัวเองโดยไม่กำหนดขอบเขต พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูให้เด็กตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง ให้การทะนุถนอมและไม่มีการเรียกร้องอะไรจากเด็ก ให้ความอบอุ่นแต่ควบคุมเด็กน้อย มีผลทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง เด็กไม่มีระเบียบขาดการควบคุมตนเอง มักขาดความรับผิดชอบ และมีแนวโน้มเป็นเด็กก้าวร้าว พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Neglecting, Un-involve, Indifferent Type) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูไม่มีการควบคุม และไม่เรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของตนเอง เด็กถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครสนใจเด็ก พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเป็นศูนย์กลาง

ลักษณะของครอบครัวไทย

สำหรับครอบครัวของคนไทยในชนบท แต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวหลายช่วงอายุ อย่างน้อยมี 3 รุ่น คือ 1) รุ่นปู่ย่า ตายาย 2) รุ่นพ่อแม่ และ 3) รุ่นลูก และมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก มีทั้งสามี ภรรยา บุตร ปู่ย่า ตายาย และญาติอื่น ๆ ทำให้เกิดเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ หรือครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือกันในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม เป็นแหล่งหล่อหลอมความเป็นมนุษย์

ลักษณะของครอบครัวไทยในสังคมให้ความรักแก่สมาชิกในครอบครัวด้านต่าง ๆ คือ ความรักและความเคารพระหว่างสามีภรรยา ความเป็นบิดาและมารดา ความรักและความกตัญญูรู้คุณ บิดามารดาทุกคนจะยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้ลูก ๆ ทุกคนมีความสุขและส่งเสริมลูก ๆ ให้ได้มีการศึกษาตามอัธยาศัยของตน

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทางสังคมและภาวะทางเศรษฐกิจบีบบังคับทำให้ขนาดของครอบครัวเล็กลงกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวเสื่อมคลายลง กล่าวคือ สมาชิกในครอบครัวต่างต้องไปประกอบธุรกิจการงานภายนอกบ้านมากขึ้น สมาชิกภายในครอบครัวมีอิสระมากขึ้น โดยหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ครอบครัวนับเป็นกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมาก เพราะครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นต่อกัน มีความรู้สึกขั้นพื้นฐานในการสร้างพฤติกรรมและแบบแผนของท่าทีของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะครอบครัวจะอยู่ที่ใดของโลกหรือในระยะเวลาใดจะต้องมีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. ครอบครัวประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความผูกพันกันโดยการสมรส คือ สามีและภรรยา โดยสายโลหิต คือ พ่อ-แม่ กับลูก หรือบางทีก็โดยการรับบุตรบุญธรรม

2. สมาชิกของครอบครัวกินอยู่ร่วมกันภายในบ้านเดียวกัน แต่ถ้าสมาชิกเหล่านี้เกี่ยวพันกันทางสายโลหิตบ้าง ไม่เกี่ยวบ้าง แต่กินอยู่ร่วมกันภายในบ้านเดียวกัน ครอบครัวในลักษณะเช่นนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “ครัวเรือน”

3. ครอบครัวเป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันและต่างก็มีปฏิริยาต่อกัน ในบทบาทของสามีและภรรยา พ่อและแม่ ลูกชายและลูกสาว พี่ชายและน้องสาว ในที่นี้หมายความว่าคนเหล่านั้นนอกจากกินอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกันแล้ว ยังมีความเกี่ยวพันกันด้วย คือต่างคนต่างมีปฏิริยาต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจกัน สั่งสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวสร้างและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมร่วมกันสถานหนึ่ง วัฒนธรรมร่วมกันในครอบครัวได้มาจากวัฒนธรรมทั่วไปของชาติ ถ้าเป็นในสังคมที่ซับซ้อนวัฒนธรรมร่วมกัน ในครอบครัวนี้ก็จะมึลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดแปลกออกไป วัฒนธรรมของครอบครัวในลักษณะเช่นนี้ เกิดจากการที่สมาชิกของครอบครัวติดต่อกันอย่างใกล้ชิด เพราะฉะนั้นกระสวนแห่งพฤติกรรมก็กลมกลืนกันเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

แต่ละรูปแบบครอบครัวมีสมาชิกอาศัยและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน จึงมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สามีและภรรยา มีความสัมพันธ์บนพื้นฐานความต้องการทางเพศของมนุษย์ คือ การมีเพศสัมพันธ์ ความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลบุตรหรือผู้สูงอายุในครอบครัว การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายตามสมควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การหารายได้สู่ครอบครัว การร่วมกันคิดตัดสินใจในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว และการให้ความรักความอบอุ่นทางด้านจิตใจซึ่งกันและกัน

2. พ่อ แม่ และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกนั้นมีตั้งแต่ลูกเกิด พ่อแม่มีหน้าที่ให้การเลี้ยงดูส่งเสริมการเรียนและส่งเสริมสุขภาพ ส่วนลูกก็มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในสังคมไทย พ่อแม่จะดูแลลูกเมื่อลูกยังเด็ก และเมื่อลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมาดูแลพ่อแม่อีกที

3. พี่น้อง จะมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกันในสายโลหิต ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและเติบโตมาในครอบครัวเดียวกัน พี่กับน้องจึงมีความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความรู้สึกร่วมกัน จึงมักให้การช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการงาน เป็นต้น

4. ญาติผู้ใหญ่ เป็นความสัมพันธ์ของพ่อ แม่ ลูก (หลาน) กับ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปู่ย่ามาตั้งแต่เกิด แม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตา ยาย ตั้งแต่เกิดเช่นกัน เพราะปู่ ย่า ตา ยาย มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนและให้การศึกษาแก่ลูกคือพ่อและแม่

5. เครือญาติ เป็นสถานะของครอบครัวที่มีการขยายหรือกระจายกว้างขวางออกไป เช่น ญาติฝ่ายสามี ญาติฝ่ายภรรยาหรือกรณีนามสกุลเดียวกัน หมายถึง ลุง ป้า น้า อา มีความสัมพันธ์พ่อและแม่ทางสายโลหิต มีความรัก ความผูกพัน และคอยดูแลช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความสนิทสนมในการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน หากสนิทกันมากก็จะให้ความช่วยเหลือกันเช่นเดียวกับพี่น้อง

ค่านิยมของครอบครัว

ค่านิยม (Value) คือสิ่งที่บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือ และยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายและความสำคัญสำหรับตน ยอมรับเอามาเป็นแบบฉบับเป็นเป้าหมาย มาตรฐานและอุดมคติในชีวิต ค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม มีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำ

ค่านิยมจึงเป็นแนวความคิด ความเชื่อ เป็นอุดมการณ์ เป็นความต้องการของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าควรแก่การนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของตนเอง เพราะจะมีค่านิยมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไปแต่ละสังคม เพราะค่านิยมของแต่ละสังคมส่วนใหญ่มนุษย์ เป็นมรดกทางความคิดของคนไทยและเป็นพื้นฐานของการเกิดขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอีกด้วย

ลักษณะของค่านิยม สรุปได้ดังนี้

1. กำหนดการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม
2. สมาชิกในสังคมยึดถือมานาน
3. ค่านิยมที่ยึดถือนั้นเป็นความต้องการของคนในสังคม
4. สมาชิกในกลุ่มให้การยอมรับ

ดังนั้น ค่านิยมจึงเป็นรูปแบบความต้องการของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ที่มีเป้าหมาย มีการยึดถือของสมาชิก

ค่านิยมที่สำคัญของครอบครัวไทย

สถาบันครอบครัวเป็นที่เกิดของค่านิยม ค่านิยมนั้นสร้างสมมาตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ ในสถาบันครอบครัวจะมีพ่อแม่ หรือญาติระดับต่างๆ ซึ่งพ่อแม่จะพยายามให้การเรียนรู้แก่ลูกว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ลูกก็จะจดจำไว้และพิจารณาสังเกตสิ่งที่พ่อแม่สั่งสอน ถ้าตรงกับความรู้สึกศรัทธาของตนเองก็จะยึดถือไว้ ค่านิยมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้และจะมี

ค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ตามยุคตามสมัยของสังคม แต่ก็ก็นำเอาค่านิยมพื้นฐานที่ได้รับจากครอบครัวมาพิจารณาและจะเกิดการเพิ่มพูนค่านิยมขึ้นเรื่อย ๆ เป็นของตนเอง โดยหลักแล้วค่านิยมแต่ละคนจะเปลี่ยนแปลงยากมากและมีความคงทน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น.129) ค่านิยมหลักที่สำคัญซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีหลายประการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่

1. ความรัก ความรักของสมาชิกในครอบครัวมีต่อกันระหว่างสามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูกหรือผู้ใหญ่กับเด็ก และระหว่างเครือญาติหรือพี่น้องกัน

ความรักของสามีภรรยาต้องมีการให้ต่อกันด้วยความเสียสละเสมอๆ สามีภรรยาต้องเข้าใจและยอมรับว่า ความรัก คือ การให้ ตัวเราเองแก่กันและกัน ต้องหาโอกาสและวิถีทาง ที่จะทำคุณประโยชน์ให้แก่กันเสมอด้วยความจริงใจและด้วยความยินดี ไม่เห็นแก่ตัวหรือเอาความต้องการของตนเป็นใหญ่

หัวหน้าครอบครัวมีความรักความเข้าใจในสมาชิก มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละให้อภัยและเอื้ออาทรต่อสมาชิกในครอบครัวทุกคน ไม่ลงโทษต่อสมาชิกในครอบครัวโดยวิธีที่รุนแรง ไม่แสดงกิริยาข่มขู่ หรือทำให้บุคคลในครอบครัวอับอาย ให้ความรักความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น ไม่ลำเอียงรักลูกคนเล็ก หรือลูกคนใดคนหนึ่งมากที่สุดไม่เลือกที่รักมักที่ชัง รักษาดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วย เด็กต้องการความรักอย่างเหมาะสม ไม่ใช่รักมากอย่างไม่มีขอบเขต เช่น ตามใจทุกอย่างโดยไม่มีเหตุผลจนทำให้กลายเป็นคนตามใจตัวเองตลอดเวลาไม่สามารถอดทนต่อภาวะที่คนปกติธรรมดาควรจะอดทนได้ จนกลายเป็นข้อบกพร่องทางบุคลิกภาพไป

บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่สำคัญของบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่บิดาจะทำหน้าที่เป็นผู้นำของครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัว เป็นที่พึ่งพาของสมาชิกครอบครัวในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวให้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรหรือบุคคลในครอบครัวให้กินอยู่อย่างมีความสุข ดูแลเอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่น ความปลอดภัยแก่บุตรและบุคคลในครอบครัว

2. การให้เกียรติ การมีชีวิตคู่เป็นการตอบสนองความปรารถนาในส่วนลึกของจิตใจ ในด้านของความรัก การยอมรับ และความรู้สึกว่าตนมีความหมายและมีคุณค่าต่อกันและกัน

การให้เกียรติ หมายถึง การแสดงให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่าเป็นคนสำคัญสำหรับคุณ เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีความหมาย คุณเคารพในความเป็นเขาทั้งความคิด การกระทำในฐานะบุคคลหนึ่งที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และในฐานะคู่ชีวิต การให้เกียรติสามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งความคิด ความรู้สึก คำพูด การกระทำ โดยอาจมีวิธีการคือ นึกถึงความรู้สึกและความต้องการของคนรักก่อน สิ่งอื่น ไม่ทำลายความนับถือตนเองของคู่รัก ไม่แสดงหรือกระทำการใดที่เป็นการดูถูก หรือทำให้

คนรักของคุณอาจ รับฟังความคิดเห็นและให้คนรักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กระทำหรือแสดงให้คนรักของคุณรู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญของคุณ ยกย่องชมเชยในสิ่งที่คนรักทำ หรือบอกกล่าวหรือเตือนอย่างสุภาพหากคนรักคุณทำผิด

ความรักเป็นเรื่องของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน และใส่ใจในความรู้สึกของกันและกันตลอดเวลา โดยทั่วไปผู้ชายได้รับการยอมรับจากสังคมให้เป็นผู้นำครอบครัว ผู้ชายส่วนมากมีความรู้สึกไวหากภรรยากระทำการใดที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่ให้เกียรติเขา เพราะผู้ชายถือเรื่องศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนผู้หญิงจะถือว่าความรักสำคัญมากกว่าเกียรติยศและศักดิ์ศรี หากภรรยายกย่องและให้เกียรติสามี สามีก็จะตอบสนองด้วยความรักใคร่ ทะนุถนอม และดูแลเอาใจใส่ภรรยาที่ฉลาดควรทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าภรรยาให้เกียรติ ผู้ชายจะมีความภาคภูมิใจ หากภรรยายกย่องเขาเป็นผู้นำของครอบครัว การเป็นผู้นำของครอบครัวในที่นี้ คือ การเป็นผู้ปกป้องดูแลครอบครัว อยุ่อย่างไรก็ตาม หากอยู่กันในบ้านตามลำพัง ทั้งคู่ควรมีอำนาจพอ ๆ กัน และมีการปรึกษาหารือกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในบางเรื่องหากผู้หญิงมีความชำนาญมากกว่า อาจเป็นผู้ตัดสินใจ และต่างฝ่ายควรรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548) แม้ว่าผู้หญิงจะเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างในครอบครัวไทย แต่ผู้หญิงก็ยังคงมีอำนาจน้อยกว่าชาย

นอกจากนี้การให้เกียรติยังหมายถึงการยอมรับกันในความเสมอภาคแห่งค่านิยมของสมาชิกคนอื่น ๆ หมายความว่า สมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่หรือลูกจะมีการยอมรับในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าเทียมกันและจะไม่ปฏิบัติต่อกันอย่างเหยียบย่ำดูแลคน ทุกคนยอมรับในความแตกต่างของคนอื่นๆ และชื่นชมในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ การยอมรับและให้เกียรติ ยังมีความหมายไปถึงการเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกครอบครัวทุกคน เช่น ลูกๆ จะไม่เข้าไปค้นของในกระเป๋าตังค์ของพ่อแม่ ส่วนพ่อแม่ก็จะไม่แอบฟังโทรศัพท์หรืออ่านจดหมายส่วนตัวของลูก เป็นต้น

3. ความซื่อสัตย์ นอกจากการแสดงความรักด้วยการให้ต่อกันแล้วความรักของสามีภรรยาต้องขึ้นอยู่กับ “การกระทำ” ที่ออกมาจากใจที่สัตย์ซื่อ ด้วยความตั้งใจที่ดี สามีไม่ประพฤติผิดใจภรรยา คือการไปมีเมียชู้นอกบ้าน หรือเที่ยวเตร่หาความสัมพันธ์กับหญิงบริการ และภรรยาไม่ประพฤติผิดใจสามี คือ ไม่คบชู้ หรือปันใจให้ชายอื่น ซื่อสัตย์ต่อสามีคนเดียว

4. ความอดทน ความอดทนคืออะไร ความอดทน หมายถึง การห้ามจิตใจ เมื่อได้พบกับเหตุการณ์อันจะก่อให้เกิดเรื่องหรือแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมา ต้องมีความอดทน ไม่หุนหันพลันแล่น เช่น อดทนต่อความยากลำบากในขณะที่ทำการงาน ไม่เห็นแก่ความหนาว ความร้อน เข้าสายบ้ายค่า

อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ทรมานทรมายจนเกินไป และอดทนต่อความเจ็บใจในเมื่อคนอื่นทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจให้แก่ตน ไม่คว่นโกรธ โดยเฉพาะกับคนในครอบครัว

5. การอบรมเลี้ยงดู การที่เด็กได้รับการอบรมจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิธีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อกัน โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ครอบครัวเป็นเบ้าหลอมความคิด ค่านิยมต่างๆ ที่สำคัญ ซึ่งพ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีเวลาให้กับลูกหลานเสมอ รับฟัง ให้โอกาสลูก/เด็กได้พูดแสดงความคิดเห็นความรู้สึก รวมทั้งซักถาม และให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้การศึกษาและการอบรมบุตรหลานหรือบุคคลในครอบครัว ทั้งด้านจริยธรรม คุณธรรม

6. ความกตัญญู ความกตัญญู เป็นเครื่องส่งเสริมให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิต ถ้าเรามีใจกุศล รู้จักบุญคุณ รู้จักทดแทนบุญคุณถือว่าเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดที่มนุษย์พึงมี เด็กควรกตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้สูงอายุในครอบครัว หรือผู้มีพระคุณ ความกตัญญูมี 3 ลักษณะ คือ กตัญญูด้วยจิตใจ กตัญญูด้วยวาจา และกตัญญูด้วยการให้ตอบแทน การรู้จักกตัญญูของคนถือเป็นคุณสมบัติหนึ่งของคนดีซึ่งสังคมยกย่อง ส่วนการตอบแทนผู้มีพระคุณนั้นมีหลายแบบ ความคิดเทิดทูนในทางที่ดี การใช้วาจาขงามยกย่องให้เกียรติ และการตอบแทนด้วยเงินทอง สิ่งของ ซึ่งกระทำต่อผู้มีพระคุณล้วนถือเป็นการแสดงความกตัญญู ดังนั้นความคิดที่ว่าต้องจ่ายเงินตอบแทนพระคุณหรือทำงานทดแทนคุณ มิใช่วิถีเดียวของการแสดงความกตัญญู แม้ไม่มีเงินทอง สิ่งของ ก็อาจตอบแทนด้วยวาจาไพเราะหรือจิตใจที่ดีงามในการคิดถึงผู้มีพระคุณได้ อีกอย่างหนึ่งการตอบแทนพระคุณด้วยการทำละเมียดกุศลมหายหรือศีลธรรมอันดีในสังคมอันสร้าง ความดีดร้อนแก่คนกลุ่มอื่นเพื่อผลประโยชน์หรือความสุขของผู้มีพระคุณไม่ว่าเขาจะร้องขอหรือไม่ก็ตาม มิใช่การแสดงความกตัญญูตามหลักพุทธศาสนาเพราะเป็นการทำชั่วและบาปซึ่งส่งผลกระทบให้ผู้มีพระคุณและผู้กระทำด้วย จึงเป็นการกระทำที่ผิดหลักธรรมอย่างชัดเจน หากผู้ใดร้องขอให้เขาทำชั่ว ทำผิดกุศลมหาย เพื่อตนในการทวงบุญคุณ พึงระลึกไว้ว่า ผู้มีพระคุณนั้นมีได้มีเจตนาที่ดีตั้งแต่ต้นในการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อต่อท่าน แต่ทำเพราะต้องการสิ่งตอบแทนชั่วร้ายในภายหลัง การตอบแทนที่ชั่วบาปของผู้ที่อ้างว่าทำเพราะกตัญญูนั้น เป็นการสร้างความไม่เป็นมงคลในชีวิตแก่ผู้มีพระคุณแม้ว่าฝ่ายนั้นจะไม่ได้ร้องขอก็ตาม จึงเป็นการแสดงความกตัญญูที่ดีไม่ได้

7. การเป็นแบบอย่างที่ดี พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ไม่ทะเลาะวิวาท ไม่ระบายอารมณ์กับบุตรหลาน ไม่นินทาให้ร้ายผู้อื่น ไม่เล่นการพนัน ไม่เสพสิ่งเสพติดและของมีนเมาทั้งหลาย เป็นต้น และเป็นคนดีในสังคม เช่น รู้จักคุณค่าของการประหยัด อดทน และปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เป็นต้น เป็นตัวแบบในการสร้างวินัยให้แก่เด็ก คือ ไม่

“ตึง” หรือ “หย่อน” เกินไป ปกครองลูกด้วยความเข้าใจและใช้เหตุผล คอยกำกับดูแลลูกหลาน คอยเป็นทางเสื่อให้ด้วยความเข้าใจดีว่า เด็ก ๆ แม้จะต้องการอิสระบ้าง แต่เด็กก็ต้องการให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ทิศทางแก่เขา ดังนั้นผู้ใหญ่โดยเฉพาะพ่อแม่ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก เพราะพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์นั้นมาเรียนรู้ภายหลัง ไม่ใช่ถ่ายทอดตามพันธุกรรมอย่างที่หลาย ๆ คนเข้าใจ เด็กจะเอาอย่างผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิด โดยดูจากการกระทำของผู้ใหญ่มากกว่าการสั่งสอนด้วยวาจา การเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกดีตาม ต้องทั้งคิดดีและทั้งทำดีควบคู่กันไป และสอนให้ลูกรู้ว่าหากเราอยาก让别人ทำดีกับเรา เราก็ต้องทำดีกับเขาก่อนด้วยความจริงใจ เช่นนี้ลูกก็จะถูกล้อหลอมให้คิดดีทำดีตามพ่อแม่ได้อย่างแน่นอน

8. ความเมตตากรุณา เป็นหลักสำคัญที่สมาชิกในครอบครัวพึงมีแก่กัน โดยเฉพาะผู้ครองหรือผู้ใหญ่มีต่อเด็ก “ความเมตตา” ได้แก่ ความปรารถนาดีหรือความหวังดีที่จะให้คนอื่นมีความสุข ซึ่งเกิดจากการมองเห็นความดีงามหรือความน่ารักของคนอื่นแล้วเกิดความรู้สึกประทับใจจนถึงกับคิดส่งเสริมให้เขามีความดีงามหรือความน่ารักยิ่งขึ้นไป “ความกรุณา” หมายถึงความสงสารห่วงใยปรารถนาจะช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์ เมื่อผู้ครองหรือลูกหลานประสบความทุกข์ทรมานจากความผิดพลาดในขณะนั้น ควรหยุดเพ่งพินิจความดีงามของเขาเป็นการชั่วคราว แต่หันไปให้ความสนใจต่อความทุกข์ร้อนของเขาเพื่อดูแลกันในยามเจ็บไข้ ผู้ครองต้องไม่ทอดทิ้งกันในยามจนและยามเจ็บ ที่สำคัญก็คือผู้ครองต้องยื่นหัตถ์เคียงข้างช่วยประคับประคองให้อีกฝ่ายหนึ่งผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคไปได้

9. การเคารพเชื่อฟัง เด็ก ๆ จะถูกสอนให้เคารพผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ลูกหลานที่ดีควรเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ในบ้านทุกคนหรือผู้ปกครอง ควรมีพฤติกรรมแสดงออกด้วยความอ่อนน้อมทั้งในด้านการใช้ภาษาและมีกิริยามารยาทตามระเบียบประเพณีไทย มีสัมมาคารวะ มีมารยาทในการพูด ไม่แสดงกิริยาหยาบกระด้างต่อผู้อาวุโสและต่อบุคคลในครอบครัว ด้วยความรักและเคารพ เพราะเข้าใจในความปลอดภัยที่ดี มุ่งหวังให้ลูกหลานนำไปปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในอนาคต ให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ชื่นใจ ควรมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองได้สั่งสอนอบรม ซึ่งจะทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองวางใจได้ว่าลูกหลานจะมีความประพฤติดีและเป็นที่ยอมรับของสังคมในอนาคต ปกติผู้น้อยโดยทั่วไปเกรงใจผู้ใหญ่ ไม่กล้าคัดค้าน แสดงความคิดเห็น แต่ถ้าผู้ใหญ่ที่ฉลาดจะใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นและการสร้างสรรค์ ที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและสังคม ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่ต่ำกว่า ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่แตกต่างไปจากเดิม

10. ความสามัคคีและความเกื้อกูลกัน สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียง ความปรองดอง ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งหรือวิวาทบาดหมางกันและกัน มีการปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหา ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข ความเจริญ

และเป็นพลังสำคัญยิ่งของชุมชน ซึ่งผู้ที่อยู่ร่วมกันจำเป็นจะต้องมี ต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอ กิจกรรมของชุมชนจะสำเร็จเรียบร้อยลงได้ ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้าน ทุกระดับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานนับตั้งแต่ในครัวเรือนจนถึงระดับชาติ แม้ในบางครั้งจะมีความขัดแย้งกันบ้างหา ก็ต้องหาทางปรองดองกัน รู้จักให้อภัยกันในสิ่งที่ผิดพลาดไม่สมบูรณ์แบบ และพร้อมที่จะประคับประคองเพื่อก้าวไปสู่ความเจริญความสุขด้วยกัน ซึ่งลูกหลานที่ดีจะต้องเห็นความสงบสุขในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องไว้วางใจกัน ไม่เอาเปรียบกัน และต่างช่วยเหลือกันและกัน พี่ทำหน้าที่ดูแลน้อง ส่วนน้องก็ต้องเคารพและเชื่อฟังที่มีความสามัคคีในหมู่พี่น้อง มีความรักความผูกพันกัน ช่วยเหลือการทำงานเท่าที่จะทำได้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานในครอบครัว เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน เลี้ยงน้อง เป็นต้น หรือช่วยเหลือครอบครัวในด้านเศรษฐกิจ โดยไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยช่วยประหยัดหรือทำงานช่วยเพิ่มรายได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เสียสละและให้อภัยต่อกัน พ่อแม่ผู้ปกครองก็จะสบายใจ ทำให้มีอายุยืนได้อยู่ดูความสำเร็จของลูกหลานได้อีกนาน เมื่อครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรักความผูกพันกัน ต่างก็ห่วงใยซึ่งกันและกัน ครอบครัวนั้นก็จะมีความสุขเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุขและความเจริญ

ด้านหลักธรรม “ฆราวาสธรรม 4” อันเป็นธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตที่พึงมีต่อกันระหว่างสามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก ได้แก่

- 1) สัจจะ คือ ความซื่อตรง จริงใจ
- 2) ทมะ คือ ความข่มใจ ความอดกลั้น
- 3) ขันติ คือ ความอดทน
- 4) จาคะ คือ การให้ การเสียสละ

ส่วนธรรมที่ผู้เป็นพ่อแม่ควรมีนอกเหนือจากฆราวาสธรรม คือ “พรหมวิหาร 4” ได้แก่

- 1) เมตตา คือ ความรัก
- 2) กรุณา คือ ความสงสาร
- 3) มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี
- 4) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง

จากตัวอย่างหลักธรรมที่ยกมาข้างต้นจะเห็นว่า เป็นเรื่องที่บ่งบอกหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวที่พึงกระทำต่อกัน ซึ่งการกระทำเหล่านั้นต้องกระทำด้วยความจริงใจรู้จัก ข่มอารมณ์หากเกิดการกระทบกระทั่งกันรวมทั้งรู้จักอดทนและเสียสละ เพราะการเสียสละมีผลต่อความสุข ความสงบของสังคมอย่างมาก

บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (สำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว, 2552)

ครอบครัวประกอบด้วยกลุ่มสมาชิกในครอบครัวที่ต่างมีบทบาทหน้าที่หลักของแต่ละบุคคล ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา มีบทบาทหน้าที่ ซื่อสัตย์ เคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน รับผิดชอบดูแลสามี ภรรยา และลูกให้มีความสุข ทำหน้าที่ของตนในครอบครัวให้สมบูรณ์ ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างสันติ

2. บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ มีบทบาทหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก ดูแลเลี้ยงดูลูกให้เหมาะสมตามแต่ละช่วงวัย ดูแลสุขภาพของลูก ดูแลให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก

การอบรมสั่งสอนลูกให้มีลักษณะที่ดี คือ เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีวินัยในการดำเนินชีวิต มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีกิริยามารยาทดี ช่วยกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและรักษาความเป็นไทย ปลูกฝังเจตคติที่ดีให้ลูกรักการเรียน รู้จักการเลือกใช้ชีวิตในสังคม/การปรับตัว สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม มีทัศนคติในการใช้ชีวิตครอบครัวอย่างมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน เคารพให้เกียรติ และช่วยแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันในครอบครัว โดยสนับสนุนลูกให้ได้รับการศึกษาตามกำลังและสติปัญญาอย่างเต็มที่ ฝึกความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับลูก สอนให้ลูกได้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ เช่น ประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา หาเลี้ยงครอบครัว และรู้จักเก็บออมไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น รับผิดชอบต่อตนเองและสมาชิกในครอบครัว เป็นหลักให้ลูกมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเป็นที่พึ่งของลูก และให้ทรัพย์สินเมื่อถึงโอกาสอันควร

3. บทบาทหน้าที่ของลูกหลาน มีบทบาทหน้าที่ให้ความเคารพ เชื่อฟังคุณพ่อ คุณแม่ และญาติผู้ใหญ่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ช่วยเหลืองานในครอบครัวด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนเป็นคนดี ช่วยรักษาเกียรติยศวงศ์ตระกูล รู้จักใช้และประหยัดทรัพย์สินของครอบครัว และดูแลตอบแทนบุญคุณคุณพ่อและคุณแม่ รวมทั้งผู้มีพระคุณ ยามท่านแก่ชราหรือเมื่อถึงเวลาอันสมควร

4. บทบาทหน้าที่ต่อเครือญาติ มีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือทางการเงินหรือการงานตามสมควร โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อครอบครัวตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนครอบครัวเดิม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการอยู่ร่วมกันลักษณะนิสัยใจคอที่แตกต่างกันออกไป ปรับตัวให้เข้ากับญาติของทั้งสองฝ่ายจึงจะทำให้ชีวิตสมรสดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ครอบครัวอยู่ดีมีสุข

สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องสังคมอย่างมีคุณธรรม จากกรอบแนวคิดดังกล่าวได้จำแนกองค์ประกอบของครอบครัวยุคใหม่มีสุขเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะ โครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน

2. บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึงการทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม

3. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึงการเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรักและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรม การสื่อความหมายมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจ และทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

4. การพึ่งพาตนเอง หมายถึงความสามารถของครอบครัวที่อุดหนุนโครงสร้างทำหน้าที่และรักษาสัมพันธภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม

5. การเกี่ยวข้องสังคมอย่างมีคุณธรรม หมายถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และหรือช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือสร้างปัญหาสังคม

ลักษณะครอบครัวไทยที่พึงประสงค์

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นมากเท่าใดครอบครัวก็มีผลกระทบด้วยมากเท่านั้น แต่สังคมก็ยังคาดหวังให้ครอบครัวคงอยู่ด้วยความมั่นคงเข้มแข็งและยั่งยืน ลักษณะครอบครัวไทยที่พึงประสงค์จึงควรเป็นดังนี้

1. สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน มีการพุดจาให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

2. พ่อแม่ หรือหัวหน้าครอบครัวทำตัวเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ทำร้ายกันและกัน อบรมเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวให้เป็นคนดี และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมของศาสนา

3. พ่อแม่ หัวหน้าครอบครัว หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว ถ่ายทอดการเรียนรู้และภูมิปัญญาแก่สมาชิกในครอบครัวและส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา ค้นคว้าตามความสนใจใฝ่รู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักใช้เหตุผล

4. พ่อแม่ และสมาชิกครอบครัวมีความรับผิดชอบ ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัดคอดอม และร่วมกันเสริมสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง

5. สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

6. สมาชิกในครอบครัวบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และความเป็นระเบียบเรียบร้อย

7. สมาชิกในครอบครัวรู้จักดูแลสุขภาพอนามัยให้มีสุขภาพดี รวมถึงดูแลที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะและเป็นระเบียบเรียบร้อย

8. สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดี มีความเชื่อมั่นและปฏิบัติตน เพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

การดำเนินชีวิตของบุคคลในช่วงใช้ชีวิตครอบครัว

ตามแนวคิดทางสังคมวิทยา อธิบายลักษณะอุดมคติของการดำเนินชีวิตครอบครัวว่า สามีภรรยาที่มีการเตรียมพร้อมมาอย่างดี จะสามารถทำให้ชีวิตครอบครัวใหม่เริ่มต้นได้อย่างมีความสุข และการใช้ชีวิตครอบครัวของสามีภรรยา มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การใช้ชีวิตคู่ เมื่อสามีภรรยาใช้ชีวิตครอบครัวด้วยกันแล้วการรักษาชีวิตคู่ให้ยืนยาว และมีความสุขถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการแต่งงาน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งสองฝ่าย ในการสร้างบรรยากาศของความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว สามีภรรยาจึงควรแสดงพฤติกรรมที่ทำให้คู่สมรสรู้ถึงความรักที่มีต่อกัน ดังนี้

1.1 ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน โดยกระทำด้วยความจริงใจและไม่มากเกินไปจนกลายเป็นล่วงล้ำสิทธิส่วนตัวจนเกิดความรำคาญ รวมทั้งทุกคนต้องมีเวลาส่วนตัวซึ่งมีความสมดุลกันระหว่างเวลาที่มีให้คนอื่นกับเวลาที่มีให้ตัวเอง

1.2 ต้องรู้จักคนที่เรารัก ต้องรู้จักกันให้ดีและเข้าใจกันให้ดี รู้ความชอบ-ไม่ชอบ ความต่างและความเหมือนกัน รู้จักนิสัยใจคอ รสนิยมต่าง ๆ เพื่อที่จะได้สามารถปรับพฤติกรรมให้ตอบสนองต่อกัน

1.3 ต้องเคารพกันและกันให้เกียรติคู่สมรสโดยออกมาจากใจ ไม่เสแสร้ง ระวังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน

1.4 ต้องมีความรับผิดชอบ โดยยอมรับทั้งความผิดและความชอบ ไม่ต้องกลัวว่าจะทำให้เสียหน้าหากตัวเองเป็นฝ่ายผิด รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

1.5 ต้องมีความวางใจกันและกัน ต้องมีความเชื่อถือและไว้วางใจกัน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นที่พึ่งพิงได้ในยามที่ต้องการความช่วยเหลือหรือปัญหา

1.6 ต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทั้งโดยคำพูดและการแสดงออก ไม่แสดงกิริยาซ้ำเติมหรือนิ่งเฉย เมื่อได้รับทราบปัญหาของกลุ่มสมรส

1.7 ต้องให้ห้อยกันและกัน เมื่อมีอารมณ์โกรธควรรีให้เวลาตนเองในการไตร่ตรองถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ถือโทษอีกฝ่ายหนึ่งหรือด่วนตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ และเมื่อเข้าใจเรื่องดีแล้ว ก็ให้ห้อยกันได้

1.8 ต้องรู้จักสื่อสารให้เหมาะสม ใช้คำพูดในเชิงบวก คำพูดที่ได้ใจความถูกต้อง และรู้จักสื่อสารให้เกิดประโยชน์

1.9 ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อจะได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน และใช้เวลาด้วยกันให้คุ้มค่า

1.10 ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว เมื่อเริ่มครอบครัวมีสมาชิกเพียง 2 คน การปรับตัวจะเกิดขึ้นระหว่างกันเท่านั้น แต่เนื่องจากครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดอยู่เสมอ การปรับตัวของบุคคลจึงต้องเกิดขึ้นตามไปด้วย และตามภาวะต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น

1.11 ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันและกันควรตกลงกันในเรื่องบทบาทหน้าที่และกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้านว่าใครรับผิดชอบเรื่องใด หรือเรื่องใดควรรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งยินดีช่วยเหลืองานอื่น ๆ ในบ้านด้วยความเต็มใจ แม้บางเรื่องอาจไม่ใช่หน้าที่ของตนโดยตรงแต่ถือว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข

1.12 มีความใกล้ชิดทางสัมผัส ควรแสดงออกถึงความรักที่มีให้แก่กันด้วยการสัมผัสทางกายและแสดงออกจากใจจริงทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงกาลเทศะและความเหมาะสมพอควร

2. การจัดการความขัดแย้งในครอบครัว ความขัดแย้งเป็นอาการที่เกิดขึ้นเมื่อพฤติกรรมของบุคคลหรือความต้องการของบุคคลหนึ่งไปรบกวนพฤติกรรมหรือความต้องการของบุคคลอื่นคนหนึ่ง ความขัดแย้งในครอบครัวจึงเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ทั่วไป トラบใดที่บุคคลยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอยู่

2.1 ที่มาของความขัดแย้งในครอบครัว ความขัดแย้งในครอบครัวมีที่มาจากหลายสาเหตุ ดังนี้

1) พฤติกรรมของกลุ่มสมรสบางครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกในทางลบและก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ หากกลุ่มสมรสแสดงพฤติกรรมที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ชอบ

2) การตระหนักและการรับรู้ นอกจากพฤติกรรม สิ่งที่คุณสมรสต่างตระหนักและรับรู้ อาจก่อให้เกิดความพึงพอใจหรือความขัดแย้งก็ได้

3) ความแตกต่างกันในด้านค่านิยมทั้งสามีและภรรยาอาจมีค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตไม่เหมือนกัน เนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมขัดเกลาของครอบครัว หากเป็นเรื่องเล็กน้อยทั่วไปในการดำเนินชีวิต ก็เป็นเรื่องที่สามารถปรับเข้าหากันได้ไม่ยาก แต่ถ้าเป็นเรื่องสำคัญ หากต่างฝ่ายต่างยึดมั่นกับความคิดของตนเองโดยไม่ยอมปรับหรือพูดคุยตกลงกันก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้น

4) กฎเกณฑ์ที่ไม่คงเส้นคงวา การใช้ชีวิตคู่ย่อมต้องมีกฎเกณฑ์หรือกติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถทำหน้าที่ของตนในครอบครัวได้อย่างราบรื่น ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อกฎเกณฑ์หรือกติกาที่ตกลงกันไว้แปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ หรือเมื่อสามีหรือภรรยาไม่เห็นด้วยกับกติกาในครอบครัว

5) ความคลุมเครือด้านภาวะผู้นำ ในแต่ละครอบครัวสามีภรรยา มักแบ่งบทบาทหน้าที่ในบ้านกัน ซึ่งถ้าต่างฝ่ายต่างเข้าใจบทบาทของตนก็จะไม่เกิดความขัดแย้ง ความชัดเจนในเรื่องภาวะผู้นำในครอบครัวจึงช่วยลดความขัดแย้งได้

6) ความกดดันจากงาน ในภาวะที่สามีหรือภรรยา มีความเครียดจากงานประจำ อาจทำให้มีสภาวะทางอารมณ์เปลี่ยนแปลงไป ทำให้บรรยากาศภายในครอบครัวตึงเครียดไปด้วย หากคู่สมรสอีกฝ่ายพยายามทำความเข้าใจในสถานการณ์ดังกล่าว ช่วยระมัดระวังไม่ให้มีเรื่องในบ้านมารบกวนจิตใจหรือคอยให้กำลังใจก็จะช่วยให้บรรยากาศในบ้านไม่ตึงเครียดตามไปด้วย

นอกจากสาเหตุ 6 ประการข้างต้นแล้ว ยังพบว่าเรื่องที่สร้างความขัดแย้งในครอบครัวที่สำคัญมี 5 เรื่อง ได้แก่ เงิน ปัญหาครอบครัว วิธีการสื่อสาร งานบ้าน และรสนิยมส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งในครอบครัวนี้ยังแปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลาของความสัมพันธ์ในครอบครัวด้วย

3. ขั้นตอนของการจัดการกับความขัดแย้งในครอบครัว เมื่อความขัดแย้งในครอบครัวเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และด้วยการร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องช่วยให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นความขัดแย้งเพียงเล็กน้อย ไม่ถือเป็นเรื่องยุ่งยาก หรือทำความขัดข้องใจให้กับสมาชิกในครอบครัวจนเกินไป การจัดการกับความขัดแย้งในครอบครัวสามารถใช้เทคนิคและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 พุทธถึงประเด็นที่เป็นปัญหา เมื่อมีข้อขัดแย้งในครอบครัวควรมีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น สามีภรรยาส่วนใหญ่ มักไม่ค่อยพูดกันตรง ๆ เพราะเกรงว่าจะทำให้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น

3.2 มุ่งประเด็นที่พฤติกรรมใหม่ที่ต้องการ สามีหรือภรรยาควรบอกให้คู่สมรสอีกฝ่ายทราบว่าตนต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งแสดงพฤติกรรมอย่างไรมากกว่าสิ่งที่ตนไม่ชอบ เพราะการบอกสิ่งที่ตนไม่ชอบ ไม่ต้องการ อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง

3.3 พยายามเข้าใจความคิดของกลุ่มสมรส สามีหรือภรรยาอย่าคิดไปเองว่า อีกคนหนึ่งคิดหรือรู้สึกอย่างไรในเรื่องที่เกิดขึ้น ควรใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกออกมา และพยายามสรุปมุมมองของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ เพราะสิ่งที่ต่างฝ่ายต่างคิดอาจไม่ตรงกัน เมื่อทราบความคิดอีกฝ่ายหนึ่งจะทำให้สามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

3.4 ทำให้เกิดสถานการณ์ที่ทั้งคู่ “ชนะ-ชนะ” การทำให้สามีและภรรยาเป็นผู้ชนะทั้งคู่ นี้ สามีหรือภรรยาต้องช่วยกันคิดหาทางแก้ไขในเรื่องขัดแย้งกันอยู่ โดยการหาทางเลือกหลาย ๆ ทาง ที่ต่างฝ่ายต่างพอใจแล้วนำมาพูดคุยกันเพื่อหาข้อยุติที่เหมาะสม โดยทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ตามที่ตนต้องการและเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งคู่

3.5 ประเมินและเลือกทางเลือก หลังจากได้ทางเลือกมาหลายทางแล้ว สามีหรือภรรยาต้องช่วยกันประเมินทางเลือก และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดที่ช่วยแก้ไขความขัดแย้งได้

3.6 ระวังระมัดระวังกลไกป้องกันตนเอง มนุษย์มีสัญชาตญาณของการป้องกันตนเองเพื่อป้องกันตนเองจากความวิตกกังวล ความคับข้องใจ ความรู้สึกผิดหวังเสียใจ ในกรณีของการเกิดความขัดแย้งในครอบครัวก็เช่นกัน วิธีการที่สามีหรือภรรยา มักใช้ป้องกันตนเอง เช่น การปฏิเสธหรือหลบหนีปัญหา การอ้างเหตุผลอื่นเพื่อกลบเกลื่อนปัญหา ซึ่งกลไกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องระวังเพราะทำให้การแก้ไขความขัดแย้งเป็นไปได้ยากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนดังกล่าวจะช่วยให้สามีหรือภรรยาประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวได้ ถ้าทั้งสามีหรือภรรยาให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา และนอกจากนี้บางครอบครัวอาจมีวิธีแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันออกไป เช่น ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงอย่างเดียว หรือมีครอบครัวที่มีการสมรสใหม่

ครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก นับเป็นครอบครัวที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ และเป็นสภาพครอบครัวที่คู่สมรสทั้งคู่ถือเป็นเป้าหมายในชีวิต แต่ชีวิตครอบครัวที่สุขสมบูรณ์เช่นนี้อาจไม่ได้เกิดกับครอบครัวทุกคู่ แม้จะตั้งความมุ่งหวังไว้ก็ตาม การทะเลาะเบาะแว้งในเรื่องต่าง ๆ การมีความคิดที่ไม่ตรงกันเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ในทุกครอบครัว เพราะสมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กันและมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวอยู่ตลอดเวลา หากครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างสามีหรือภรรยา ก็จะยังคงมั่นคงอยู่ แต่ถ้าเมื่อใดสามีหรือภรรยาไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้และปล่อยให้ปัญหาลูกถามจนทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ภาวะครอบครัวแตกแยกก็จะมาถึงในที่สุด การแตกแยกหย่าร้างของ

ครอบครัวถือเป็นวิกฤตของชีวิตคู่และเป็นการสูญเสียที่สำคัญในชีวิตของบุคคล ซึ่งการหย่าร้าง (divorce) นี้ส่งผลให้ครอบครัวนั้น ๆ มีเพียงพ่อหรือแม่เพียงฝ่ายเดียวที่อยู่กับลูก (single-parent family) ครอบครัวประเภทนี้จึงเป็นครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษไปจากครอบครัวทั่วไป

ในกรณีของครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงฝ่ายเดียวจากการหย่าร้างกับคู่สมรสนั้น การหย่าร้างเป็นภาวะที่ไม่มีครอบครัวใดต้องการให้เกิดขึ้น และการหย่าร้างก็ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน แต่เป็นภาวะการณ์ที่มีการพัฒนามาเป็นระยะ เรียกว่าวงจรชีวิตครอบครัวที่หย่าร้างแบ่งได้เป็น 4 ระยะ คือ ระยะก่อนหย่าร้าง ระยะแยกทางกัน ระยะปรับตัว และระยะฟื้นตัว ซึ่งในระยะสุดท้ายเป็นระยะที่มีความยากลำบากมาก และอาจมีปัญหาทางอารมณ์เรื้อรังได้ แต่บางรายก็สามารถผ่านพ้นระยะนี้และมีความสุขกับชีวิตได้อีกครั้งหนึ่ง การหย่าร้างมีผลกระทบด้านจิตใจของคู่สมรสและบุตรเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามบุคคลที่ผ่านการหย่าร้างและสามารถปรับตัวได้อาจพึงพอใจกับชีวิตหลังการหย่าร้างเพราะถือเป็นการสิ้นสุดความผูกพันกับคู่สมรสและสามารถตั้งตนชีวิตใหม่ตามที่ต้องการได้

ดังนั้น การดำเนินชีวิตของบุคคลในช่วงใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกันนี้ ทั้งสามภรรยาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำเนินชีวิตของตนในหลายเรื่อง นับตั้งแต่การใช้ชีวิตคู่ที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของคู่สมรส การจัดการระบบระเบียบต่าง ๆ ภายในครอบครัว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การเพิ่มสถานภาพของตนเองจากการเป็นสามภรรยาที่มีสถานภาพพ่อและแม่ที่มีภารกิจในการดูแลลูกวัยต่าง ๆ รวมทั้งในระยะเวลาใช้ชีวิตครอบครัวนี้อาจมีเหตุการณ์ในครอบครัวที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว

ภาพของครอบครัวในสื่อ

ไม่ว่าจะเป็นสำนักคิดใด เช่น หน้าที่นิยม การอบรมบ่มเพาะจากสื่อ หรือสำนักเบอร์มิงแฮม ก็มักจะใช้วิธีการศึกษาเนื้อหาของสื่อเพื่อคุณภาพสะท้อนที่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย แต่ทว่าแต่ละสำนักก็แตกต่างกันไปในการใช้ประโยชน์และการตีความจากภาพสะท้อนนั้น ดังนั้นในการวิจัยเรื่องสื่อกับครอบครัว จึงมักมีการศึกษาเรื่องภาพสะท้อนเช่นกัน โดยอาจจะมีการตั้งคำถามดังเช่น ภาพที่ปรากฏนั้นสะท้อนสถานะที่เป็นจริงหรือไม่ ประเภทของรายการ เช่น รายการประเภทเรื่องจริง (non-fiction) รายการประเภทเรื่องแต่ง (fiction) ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องการสะท้อนมากน้อยเพียงใด เช่น ในกรณีของไทยพบว่า ในรายการประเภทเรื่องจริง เช่น รายการทอล์กโชว์ มักจะสะท้อนภาพด้านบวกด้านเดียวของครอบครัว ในขณะที่รายการประเภทเรื่องแต่ง เช่นละครสามารถสะท้อนทั้งด้านบวกและด้านลบของภาพครอบครัว หรือภาพอะไรของครอบครัวที่เป็นกระแสหลักในสื่อภาพแบบใดที่ไม่ค่อยปรากฏ เป็นต้น

Huston (1993) ประมวลงานศึกษาภาพครอบครัวในสื่อโทรทัศน์ของอเมริกันระหว่างช่วงทศวรรษ 1940-1980 เพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงภาพดังกล่าวหรือไม่ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพความเป็นจริงว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว โครงสร้างครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัวของสหรัฐเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อ-แม่-ลูกหลายๆ คนที่เป็นลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ ในช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มมีแบบแผนครอบครัวที่หลากหลาย เช่น พ่อแม่ลูกเพียงหนึ่งหรือสองคนที่อาจเป็นลูกแท้ ๆ หรือลูกบุญธรรม ครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่อยู่กับลูก (single parent) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแม่ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวที่ทั้งพ่อ-แม่เคยแต่งงานมาแล้ว แล้วหย่าและมาแต่งงานใหม่โดยอาจนำเอาลูกติดสามี/ภรรยาเก่ามาอยู่แล้ว ครอบครัวที่อาจจะแต่งงานหรือมาอยู่กันเฉย ๆ โดยไม่แต่งงานและไม่ยอมมีลูก

ในขณะที่สภาพความเป็นจริงของครอบครัวเป็นดังนี้ (เป็นแบบแผนหลักของครอบครัวในโลกทุนนิยมตะวันตก) งานสำรวจของ Morley (1998) ในประเทศอังกฤษก็พบเช่นเดียวกันว่า ครอบครัวแบบอุดมคติคือพ่อ-แม่-ลูกนั้นเหลืออยู่เพียง 13% เท่านั้นในปีที่สำรวจ แต่ทว่าภาพครอบครัวที่สะท้อนในโทรทัศน์จะเป็นดังนี้

Taylor (1987) พบว่า ในช่วงปี 1940-1950 ภาพของครอบครัวในโทรทัศน์จะมีอยู่ 2 แบบ แบบแรกคือ พ่อ-แม่-ลูก 2-3 คน ที่อยู่รวมกันอย่างมีความสุขภายในครอบครัว แบบที่สองคือ ครอบครัวที่เพิ่งแต่งงานกันใหม่ ๆ ยังไม่มีลูก และมีปัญหากระจัดกระจิมระหว่างคู่สามีภรรยาใหม่

ในช่วง 1950-1960 ภาพครอบครัวในสื่อโทรทัศน์ยังคงแสดงภาพต่อพ่อ-แม่-ลูก 2-3 คน อยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่นรักใคร่กลมเกลียวกัน แม้จะมีปัญหาเกิดขึ้นบ้างแต่ก็เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ ภายในเวลา 30-60 นาทีของละครแบบ sit-com (ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์ชุด Father Knows Best, Leave it to Beaver เป็นต้น)

เริ่มปี 1960 จึงเริ่มมีครอบครัวแบบแปลก ๆ มานำเสนอ เช่น อาจมีพ่อหม้ายหรือแม่หม้ายมาอยู่ร่วมเป็นสมาชิกกับครอบครัวตามแบบฉบับ สำหรับครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่อยู่ไม่ครบนั้น มักจะมีสาเหตุมาจากการตายมากกว่าการหย่าร้าง และถ้ามีพ่อ/แม่อยู่กับลูกเพียงฝ่ายเดียว มักจะเป็นกรณีของพ่อที่อยู่กับลูก ๆ ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์ชุด My Three Sons/Bachelor Father และที่คนไทยรู้จักคือ Bonanza ที่พ่อเป็นเจ้าของไร่มีลูกชาย 3 คน จาก 3 แม่ แม่แต่ละคนตายเพราะคลอดลูกบ้าง ถูกฆ่าตายจากอินเดียนแดงบ้าง ซึ่งภาพดังกล่าวนั้นขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงอย่างยิ่ง เพราะนับตั้งแต่ปี 1960-1980 ในกรณีของครอบครัวแบบมีพ่อ/แม่คนเดียว 90% จะเป็นแม่คนเดียว มีเพียง 10% เท่านั้นที่เป็นพ่อคนเดียว

จนกระทั่งปี 1980 จึงเริ่มมีภาพครอบครัวที่หลากหลายปรากฏในโทรทัศน์ เช่น ภาพครอบครัวที่หย่าร้าง ภาพพ่อคนเดียว รวมทั้งภาพครอบครัวแบบเดิม ภาพครอบครัวแม่คนเดียวที่

ต้องออกไปทำงาน แต่ก็ยังมีเวลาแก้ปัญหาให้ลูก ๆ อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง แม้ว่าภาพครอบครัวในช่วงเวลานี้จะมีหลากหลายโดยอาจเป็นทั้งครอบครัวที่ไม่มีปัญหา มีปัญหา หรือเป็นที่แก้ไข ปัญหา แต่ทว่าสำหรับบรรดาปัญหาที่เป็นจริง เช่น ปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจ การดูแลเด็ก การที่แม่/พ่อต้องแสดงบทบาทหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันแทบจะไม่ปรากฏในจอโทรทัศน์เลย

จากงานวิจัยของ David Morley (1988) เกี่ยวกับการชมโทรทัศน์ของครอบครัว ด้วยการสัมภาษณ์ครอบครัวที่มีลักษณะแตกต่างกันทั้งประเทศอังกฤษและประเทศอเมริกา ที่ผู้ชายมีโอกาสชมโทรทัศน์มากกว่าผู้หญิง ผู้หญิงนำเรื่องราวในโทรทัศน์ไปใช้ในการพูดคุยกับเพื่อนมากกว่าผู้ชาย โปรแกรมที่ดูน่าเชื่อถือพิจารณาจากความเป็นจริง ได้แก่ ข่าว กิจกรรม และเนื้อหาซึ่งภาพยนตร์เป็นเรื่องที่สร้างขึ้นเหมือนจริงเป็นอย่างยิ่ง โปรแกรมของผู้หญิงเป็นเรื่องแต่งที่เกี่ยวกับความรัก ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้จากการศึกษาของผู้หญิงที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามเนื้อหาข้อมูลเหล่านี้ได้กระจายเป็นความรู้เกี่ยวกับครอบครัวกับการชมโทรทัศน์ มอร์เลย์อธิบายว่าการดูโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประสบการณ์ร่วมในการสนทนา และใช้เนื้อหาจากสื่อและเปลี่ยนแปลงได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งละครโทรทัศน์นั้นมิได้เพียงสร้างประสบการณ์ร่วมกันแต่เฉพาะสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันเท่านั้น หากแต่ประสบการณ์ร่วมกันสามารถขยายสู่บริบทที่กว้างขึ้นเป็นการสร้างชุมชนทางสังคม โดยการใช้ละครโทรทัศน์เป็นพันธะที่เชื่อมเข้ากับคนอื่น ๆ ในสังคมหรือกำลังใช้ละครโทรทัศน์จัดสรรพื้นที่ที่จะได้สร้างปฏิสัมพันธ์ (social interaction) อยู่ตลอดเวลา

การสร้างอุดมการณ์เกี่ยวกับบ้าน/ครอบครัว (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น.331-333)

แม้ว่ามนุษย์เราจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวมาช้านาน แต่ทว่าในโลกตะวันตกความคิดเกี่ยวกับ “บ้าน/ครอบครัว” เพิ่งจะถูกแปรสภาพยกฐานะให้กลายเป็น “อุดมการณ์” ชนิดหนึ่ง โดยถูกสร้างขึ้นมาจากกลุ่มนักวิชาการที่เป็นนักวางแผนสังคม (social planning) ในศตวรรษที่ 18 เนื่องจากในช่วงนี้เป็นยุคที่สังคมตะวันตกเริ่มพัฒนาระบบอุตสาหกรรม และระบบการแข่งขันในระบบตลาด/ธุรกิจมากขึ้น ท่ามกลางโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่เสื่อมโทรมและโหดร้ายดังกล่าวนี้องค์ทำให้เกิดการปรับตัวของสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมด้วยการสร้าง “สถานที่พิเศษเฉพาะขึ้นมา” อันปลอดภัยจากโลกธุรกิจอุตสาหกรรม สถานที่นั้นก็คือ “บ้าน/ครอบครัว” นั่นเอง กระบวนการทางสถานที่พิเศษเฉพาะนี้ได้ใช้กลไกหลายประการ เช่น การสร้างอุดมการณ์เกี่ยวกับ “บ้าน” เช่น อย่าเอาเรื่องในบ้านออกไปพูดนอกบ้าน เพื่อลากเส้นกั้นเขตแดนให้เห็นอย่างชัดเจน อุดมการณ์บ้านคือวิมานของเรา การสร้างอุดมการณ์เกี่ยวกับบ้านนี้ดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างอุดมการณ์ปัจเจกชนนิยมของชนชั้นกลางขึ้นมาพร้อม ๆ กับ มีการใช้กลไกในด้านอุดมการณ์ให้บุคคลบังคับควบคุมตัวเองให้อยู่ที่บ้าน ผู้หญิงจะต้องทำบ้านให้น่าอยู่ เป็นที่เหมาะสำหรับการพักผ่อน มีความสุขกายสบายใจ เพื่อผู้ชายจะได้อยากเข้าบ้านหลังเลิกงาน

กลไกด้านอุดมการณ์ ที่อยู่ของผู้หญิงคือบ้าน จึงต้องมีการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้านสำหรับผู้ชาย รวมทั้งสร้างประเพณีประจำบ้าน เพื่อให้สมกับอุดมการณ์ family man ซึ่งสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการนี้ ทั้งในรูปแบบของนิตยสาร โฆษณาต่าง ๆ โลกภายนอกของผู้ชายเป็นโลกแห่งการทำงาน ดังนั้นต้องมีอีกด้านหนึ่งคือการพักผ่อน การแสวงหาความรื่นรมย์ในการใช้เวลาว่าง ซึ่งแต่เดิมผู้ชายมีการแสวงหาความรื่นรมย์ในการใช้เวลาว่างอยู่นอกบ้าน แต่เมื่อมีการรณรงค์ให้ผู้ชายกลับมาอยู่ในบ้าน จำเป็นต้องทำให้บ้านกลายเป็นสถานที่แห่งความรื่นรมย์ที่ทดแทนสถานบันเทิงนอกบ้านให้ได้ ความหมายของบ้านสำหรับสังคมสมัยใหม่ในชนชั้นกลางจึงเปลี่ยนแปลงไป บ้านมิใช่เป็นเพียงที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่กลายเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งที่มีการกำหนดกิจกรรมที่ถูกคาดหวังว่าจะทำในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยสมาชิกแต่ละคนในบ้าน งานวิจัยของ Hirsch (1998) พบว่า เกือบทุกคนครอบครัวที่ทั้งพ่อแม่ออกไปทำงานบ้านเต็มเวลาบ้างครึ่งเวลาบ้าง ลูก ๆ ไปโรงเรียน แบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของครอบครัวแบบนี้ จะจัดเวลาวัน เสาร์-อาทิตย์ไว้สำหรับเป็นวันของครอบครัว คือ ทุกคนจะอยู่บ้านอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน มีการทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่างร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นครอบครัวเดียวกันให้เกิดขึ้น

อุดมการณ์เหย้าเรือน บังคับให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย ดูแลบ้านเรือนเพียงอย่างเดียว ทำให้ครอบครัวไม่ใช่แหล่งของการผลิตทางเศรษฐกิจอีกต่อไป แต่จะเป็นการผลิตความหมายทางสัญลักษณ์แทน เช่น การให้ความรักความอบอุ่นและความเข้มแข็งแก่ลูกและคนในครอบครัว

อุดมการณ์เรื่องความรัก ถูกผลิตขึ้นให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ผู้หญิงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการผลิตซ้ำความคิดเรื่องความรักผ่านนิยาย ตำนาน และสื่อมวลชน

อุดมการณ์ของแม่ สังคมทุนนิยมหล่อหลอมให้ผู้หญิงเชื่องและอยู่ในบ้าน ทำหน้าที่ดูแลลูก ลูกกลายเป็นแก้วตาดวงใจของพ่อแม่

อุดมการณ์เรื่องพื้นที่และบ้าน บ้านจะอยู่ในฐานะที่ส่วนตัวของครอบครัวที่ผู้ชายจะพักผ่อนและเป็นพื้นที่ของผู้หญิงที่จะคอยปรนนิบัติสามีและเด็ก ครอบครัวจึงมีความหมายให้รู้สึกเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปและให้คนในบ้านรู้สึกประสบความสำเร็จ ครอบครัวจึงต้องอบอุ่น เป็นการผลิตพื้นที่มายาจินตนาการ (imagined space) ผลิตชุดความคิดบ้านแห่งความสุขให้เกิดขึ้น เพื่อให้ภาพที่ตรงกันข้ามกับโลกนอกบ้านที่โหดร้าย

สังคมทุนนิยม ๆ หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้สร้างและหล่อหลอมอุดมการณ์ต่าง ๆ ตอกย้ำให้เห็นถึงมายาคติที่ชัดเจนของครอบครัวในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี อุดมการณ์ทั้งหมดจะควาดีฝันสวยหรูและขัดแย้งในที่สุดสภาพความเป็นจริงในสังคมที่มีชนชั้นที่หลากหลาย ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางอาจจะไม่ได้รับผลกระทบมากมายนัก ซ้ำยังเป็นผู้ผลิตซ้ำ

และถ่ายทอดวัฒนธรรมค่านิยมทั้งหมดแก่สังคมจนได้ชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลาง แต่สำหรับชนชั้นล่างโลกของมาชานี้ช่างแตกต่างจากโลกของความเป็นจริง

ภาพดังกล่าวให้ความชอบธรรมแก่กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมด้วยกลไก 2 ประการ

1. การให้ความสำคัญ (Recognition) ด้วยการนำเสนอในปริมาณที่มากกว่า
2. การให้ความเคารพนับถือ (Respect) โดยการนำเสนอภาพนั้นในทางบวกหรือในทางลบ วิธีการนำเสนอภาพเช่นนี้จะหล่อหลอมเชิงสัญลักษณ์ให้คนในสังคมสร้างภาพว่า ผู้ชายมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความฉลาดกว่าผู้หญิงในทุก ๆ เรื่อง เป็นการสร้างภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์

โดยสรุปแล้วพบว่า ภาพของครอบครัวในสื่อต่าง ๆ ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำ สื่อน่าจะเป็นตัวก่อรูปวัฒนธรรม/บรรทัดฐานที่เกี่ยวกับครอบครัวให้แก่เรา คือ สร้างความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก แนวทางในการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัว แบบฉบับของครอบครัวที่พึงปรารถนา และการตัดสินใจครอบครัวที่มีจริงของเราเป็นอย่างไร โดยส่วนมากมักจะใช้ครอบครัวที่มีอยู่ในสื่อเป็นมาตรฐานเพื่อเปรียบเทียบ

ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดเรื่องครอบครัวมาใช้เป็นกรอบอ้างอิงในส่วนของ การวิเคราะห์ในเรื่อง ภาพของครอบครัวที่สะท้อนหรือประกอบสร้างจากละครโทรทัศน์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น รูปแบบครอบครัว หน้าที่ของครอบครัว สัมพันธภาพของครอบครัว ลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์ ค่านิยมของครอบครัวไทย การใช้อำนาจและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในเนื้อหาและบริบทของละครโทรทัศน์ในลักษณะใด และสมาชิกในครัวเรือนให้นิยาม ความหมาย และคำจำกัดความของคำว่าครอบครัวอย่างไร มีการสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างของการอยู่ร่วมกันอย่างไร รวมถึงนำมาใช้ในการวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ของผู้ชมด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์

รายการละครโทรทัศน์ เป็นสื่อที่สามารถตอบสนองการรับรู้ของมนุษย์อย่างมาก เนื่องจากความเหมือนจริงของภาพและเสียงที่ถ่ายทอดผ่านการแสดงของดารานักแสดงมีผลต่อความรู้สึกให้คล้อยตาม ไปสู่อารมณ์เศร้า หรือตื่นเต้น สนุกสนาน ซึ่งต่างจากรายการอื่น ๆ ทางโทรทัศน์ตามโครงสร้างของละครโทรทัศน์ ดังนี้

ความหมายของละครโทรทัศน์

ตรงกับคำอังกฤษว่า Drama หมายถึง ละคร บทละคร เรื่องละคร เรื่องราวอันน่าทึ่ง ลักษณะที่ก่อความทึ่งด้วยความกะทันหัน (พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของสอ เสถบุตร ฉบับคอมพิวเตอร์ : ThaiSoftware Dictionary V. 3.0) คำว่า Drama มาจากภาษากรีกว่า Drao

หมายความว่า การกระทำ หรือการแสดง (to do, to act) และคำว่า Theatre มาจากภาษากรีกว่า Theatron หมายความว่า ได้ดู ได้เห็น

ละคร หมายถึง การละเล่นจำพวกหนึ่ง (การแสดง) ปกติตัวแสดงแต่งเครื่องแต่งกาย มีการบอกบทล่านำ มีทำรำทำเพลง มักแสดงเป็นเรื่องราว ละครพวกนี้มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่นิยามของละครนั้นๆ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 : CD-ROM)

ละคร จึงหมายถึง การแสดง เป็นช่องทางของการสื่อสาร เป็นการให้ความรู้ข่าวสาร ผ่านการกระทำหรือการแสดง (Action) เป็นรูปแบบของการสื่อสารประเภทหนึ่งซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย โดยทำให้เห็นเป็นรูปของเรื่องราวและการกระทำ ผู้ชมจะได้รับประสบการณ์ร่วมจากการดูละคร เป็นการพัฒนาทักษะในด้านการรับรู้ ด้านศิลปะ จินตนาการ และการสื่อสาร

ความหมายของละครกว้างครอบคลุมถึงการแสดงบทบาทเป็นเรื่องราวทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงสด ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ หรือเทปโทรทัศน์ เช่น ละครประวัติศาสตร์ ละครวรรณคดี ละครสืบสวนสอบสวน ละครตลกขบขัน ละครชีวประวัติ ละครเพลง เป็นต้น (นภาพกรณ์ อธิษะกุล, 2539, น.581)

ละครโทรทัศน์อาจแบ่งเนื้อหาตามแนวทางการนำเสนอ อาทิ

1. Drama คือ ละครที่มีความขัดแย้งรุนแรงเป็นแกนหลักของเรื่อง ใช้การแสดงแบบสมจริง
2. Sitcom คือ ละครตลกที่ผูกเรื่องให้ตัวละครอยู่ในสถานการณ์ที่น่าตลกขบขัน
3. Melodrama คือ ละครซึ่งใช้การสร้างพล็อต (plot) ให้น่าสนใจชวนติดตามเป็นหลัก ในการดำเนินเรื่องตัวละครในเรื่องอาจต้องดำเนินชีวิตไปตามบทบาทมากกว่าจะขึ้นอยู่กับเหตุผล และตัดสินใจกระทำการใด ๆ จากอุปนิสัยและลักษณะของตัวละครเอง เป็นต้น (นลินี สีตะสุวรรณ, 2552, น.13-14)

ลักษณะของละครโทรทัศน์

คำว่า soap opera กำเนิดครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา เมื่อละครเริ่มเข้าไปสู่สื่อทางวิทยุซึ่งในสมัยเริ่มแรกนั้น มีแต่บริษัทขายสบู่เป็นผู้อุปถัมภ์รายการทุกครั้งทีเรื่องราวกำลังถึงพริกถึงขิง ก็จะมีการหยุดพักเพื่อโฆษณาขายสบู่ ดังนั้นละครวิทยุในสมัยเริ่มแรกจึงได้รับการขนานนามว่า ละครขายสบู่ ต่อมาคำนี้ก็กลายเป็นศัพท์ที่ใช้เรียกละครที่ต่อกันเป็นตอน ๆ และมีโฆษณาคั่นไม่ว่าจะขายสบู่หรือขายอย่างอื่นก็ตาม และยังหมายรวมไปถึงละครประเภท melodrama ที่แสดงต่อกันเป็นตอน ๆ และมีโฆษณาคั่นทางโทรทัศน์ด้วย ส่วนคำว่า soap ในแง่ของการละครกลายเป็นสัญลักษณ์การแสดงแบบเกินจริงหรือ over ที่เต็มไปด้วยการเสแสร้งแกล้งทำ soap opera มีรากฐานมาจาก melodrama หรือ

ละครประเภทเรอิมย์ ซึ่งมุ่งเสนอความบันเทิง เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า โดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาสาระ หรือคุณค่าทางศิลปะ และวรรณกรรม (สดีโส พันธุมโกมล, 2534, น.271)

ละครโทรทัศน์เป็นจินตคติประเภทหนึ่งซึ่งมุ่งให้ความบันเทิงเป็นพื้นฐานโดยสอดแทรกสาระความรู้เพื่อให้ผู้รับชมนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ความบันเทิงในที่นี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง คือ ศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราว ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการผูกโยงเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบเข้าด้วยกันอย่างแนบชิด มีลีลาการเล่าที่น่าสนใจและน่าติดตาม ทั้งยังทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกลอยตามไปกับเรื่องที่เล่า

โครงสร้างของละครโทรทัศน์มีองค์ประกอบสำคัญคือ แก่นของเรื่อง (theme or premise) อารัมภบท (introduction) ความยุ่งยากขัดแย้ง (conflict) การแสดงที่เพิ่มความเข้มข้น (rising action) จุดวิกฤต (crisis) หรือจุดสำคัญที่สุดของเรื่อง (climax) สถานการณ์คลี่คลาย (falling action) การแก้ปัญหาหรือการตกลงใจ (solution resolution) เป็นต้นจบ นอกจากนี้สิ่งที่เป็นองค์ประกอบอื่น ๆ ของละคร ได้แก่ ผู้เขียนบทละคร ผู้แสดง และผู้ชม ผู้เขียนบทละครมีความคิดเขียนออกมาเป็น โครงเรื่อง ผู้แสดงเป็นผู้แปลความคิดของผู้เขียนส่งต่อไปยังผู้ชมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย

การเล่าเรื่องในรูปแบบของละครที่นำเสนอทางสื่อมวลชน (ขจีรัตน์ หินสุวรรณ, 2542, น.4) ผู้เขียนบทละครและผู้สร้างพยายามที่จะปรับเปลี่ยนแบบแผนวิธีการเล่าเรื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะทางธรรมชาติของสื่อ ละครโทรทัศน์กลายเป็นความบันเทิงกระแสหลักในสังคม ที่มีผลต่อพฤติกรรม ความคิด และทัศนคติของคนหมู่มาก แม้ว่าละครน่าจะยังคงดำเนินอยู่ แต่ผู้เขียนบทละครก็มีเทคนิคการสร้างสรรคที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เนื้อเรื่องเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของผู้ชมได้อีกครั้ง ผู้เขียนบทต้องคำนึงว่ากำลังเขียนเพื่อให้ใครดู ต้องรู้ว่าผู้ชมต้องการอะไรระหว่างความบันเทิง หรือความรู้

ละครเป็นศิลปะของการนำเสนอความขัดแย้งของคนกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว (ขจีรัตน์ หินสุวรรณ, 2542, น.38) ผู้ชมมักคาดหวังที่จะเห็นตัวละครหลุดพ้นจากความขัดแย้งและปัญหานั้น ๆ ด้วย เพราะเวลาดูละครผู้ชมมักจะเชื่อมโยงตนเองว่าเป็นคนเดียวกับตัวละคร การทำให้ผู้ชมรู้สึกเช่นนี้ได้ นั้น เป็นเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการสร้างคุณค่าให้กับละคร

ละครโทรทัศน์เป็นเสมือนตัวสะท้อนภาพของสังคมย่อย เช่น ครอบครัว (ธิษณิน อินทรทูต, 2545, น.2) ละครโทรทัศน์บางเรื่องสร้างจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างหรือให้ข้อคิด กระตุ้นจิตสำนึกของประชาชน สามารถนำเสนอสิ่งที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดีต่อ

ผู้ชมได้โดยผ่านทางตัวละครที่รับบทบาทต่าง ๆ ความจำเป็นในการนำเสนอภาพในด้านลบ เพื่อเป็นตัวอย่างและอุทาหรณ์ให้แก่คนที่รับชม เพื่อผลของการเปรียบเทียบตามหลักโครงสร้างละคร

จากลักษณะโครงสร้าง หรือรูปแบบการเล่าเรื่อง การนำเสนอเนื้อหาละครข้างต้นจะเห็นว่าไม่ว่าละครจะถูกพัฒนาไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หรือเปลี่ยนผู้แสดงไปตามยุคสมัย มีการนำเสนอที่น่าติดตามและแตกต่างเพียงใด ผู้ชมก็จะได้พบกับละครที่มีโครงสร้างเดียวกันตลอดไป

ประเภทของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์แบ่งเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (Goodlad, 1971 อ้างถึงใน ปันดดา ธนสถิต, 253, น.1-2)

1. Dramatic Specials เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบภายในตอนเดียวที่ใช้เวลาแสดงประมาณ 60-120 นาที และมักจะออกอากาศเป็นรายการสุดท้ายของสถานี อาจจะเสนอในโอกาสพิเศษ หรือเสนอรายเดือนไม่มีกำหนดแน่นอน อาจจะเป็นละครแนวชีวิต ละครประวัติศาสตร์ หรือละครเพลง โดยเฉพาะในปัจจุบันมักจะนำเสนอละครในรูปแบบนี้เพื่อประชาสัมพันธ์งานเพลงของนักร้องในค่ายเพลงต่าง ๆ หรือละครเนื่องในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันกองทัพไทย เป็นต้น

2. TV Series เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบในตอน ภายใน 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ ซึ่งเนื้อหาหลักของตัวละครจะเป็นแนวเดียวโดยตลอดและผู้แสดงชุดเดียวโดยตลอด และจะมีดารารับเชิญสลับกันเข้ามาทำให้เกิดเหตุการณ์สนุกสนาน น่าติดตาม ผู้ชมไม่จำเป็นต้องดูประจำทุกสัปดาห์ ก็จะสามารถเข้าใจเรื่องราวในแต่ละตอนได้ ลักษณะของบทละครประเภทนี้จะมีเนื้อหาค่อนข้างกระชับ และมีการสรุปจบท้ายบทที่หักมุมจนทำให้ผู้ชมเกิดความประทับใจ และอยากติดตามตอนต่อไปในสัปดาห์หน้า

3. Serials เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ ซึ่งเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไปโดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด ความยาวตั้งแต่ 8 ตอนจบขึ้นไปถึง 100 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30 นาทีหรือ 60 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือ 2-3 วันต่อสัปดาห์หรือเป็นประจำทุกวันในเวลาเดียวกัน ละครโทรทัศน์ในรูปแบบนี้สืบทอดมาจากละคร “Soap Opera” ของวิทยุอเมริกัน ได้แก่ ละครที่ออกอากาศช่วงหลังข่าวภาคค่ำ เป็นต้น

4. Mini Series เป็นละครหรือภาพยนตร์โทรทัศน์ที่ผลิตเป็นเรื่องยาวตั้งแต่ต้นจนจบมากกว่า 3 ชั่วโมงขึ้นไป จึงจำเป็นต้องแบ่งเวลาออกอากาศเป็น 2 ภาค หรือบางเรื่องอาจมีเวลายาวมากถึง 6 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้น ก็อาจออกอากาศฉายครั้งละ 1 ชั่วโมงก็ได้ และออกอากาศติดต่อกันในเวลาเดียวกันในวันต่อไป หรือสัปดาห์ต่อไปเรื่อย ๆ จนจบ หรือมักจะออกอากาศตั้งแต่ 2-8 ตอนจบ สำหรับในเมืองไทย ละครแบบ Mini Series ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก เนื่องจากดำเนิน

เรื่องเร็วจนถ้าพลาดการติดตามก็อาจไม่เข้าใจและไม่คุ้มต่อการลงทุน ที่ผ่าน ๆ มา ได้แก่ เรื่อง “มหาเวสสันดรชาดก” ซึ่งมีขนาดค่อนข้างยาว

5. Anthology Series (anthology drama) เป็นลักษณะละครอีกแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากละครทั่วไป คือ จะเป็นเรื่องจบในตอน ตัวแสดงและเนื้อเรื่องจะแตกต่างกัน แต่แนวของเรื่องทุกเรื่องจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น แนวเรื่องเกี่ยวกับเรื่องลึกลับของขวัญ แนวเรื่องเกี่ยวกับตำนาน แนวเรื่องเกี่ยวกับเทพนิยาย

6. Situation Comedy (sit com) เป็นละครโทรทัศน์ประเภทตลกชวนหัวหรือเสียดสีสังคม ลักษณะการออกอากาศจะออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือทุกวันในเวลาเดียวกัน มักจะมีความยาวตอนละ 30 นาที ลักษณะเป็น small one-act play ละครประเภทนี้อาจจะจัดแสดงสดทั้งในห้องส่ง พร้อมทั้งอัดเทปไปด้วย และมักจะแสดงให้ผู้ชมชมในห้องส่งด้วย ละครประเภทนี้จึงมักไม่ใช้ฉากมากนัก อาจจะมีเพียง 2-3 ฉาก ใน 1 ตอน มักผู้แสดงหลัก ๆ เพียง 2-3 คนเท่านั้น และผู้แสดงจะเป็นชุดเดียวกันโดยตลอด เป็นการสร้างสถานการณ์ผูกเรื่อง ให้มีความตลกขบขัน มักจะทำเป็นเรื่องในครอบครัว ผัวเมีย หรือเป็นเรื่องของพ่อแม่ลูกญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดครอบครัวโทรทัศน์ขึ้น ซึ่งเป็นครอบครัวของตัวละคร โทรทัศน์ที่คนดูรู้จักและชื่นชอบกันดีสำหรับละครไทยได้นำลักษณะบางอย่างของ sit com เมื่อนอกมาใช้ เช่น เป็นละครตลกที่มีตัวละครน้อย ฉากน้อย และถ่ายทำในห้องส่ง

รูปแบบของละครโทรทัศน์ (classification of types of play)

กู๊ดแลด (Goodlad, 1981, pp.159-161) ได้กำหนดรูปแบบของละครโทรทัศน์ไว้สำหรับการจำแนกประเภท 10 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. Farce (ละครตลก) ละครประเภทนี้เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องตลก ขบขัน โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะให้สาระอะไร

2. Straight/psychological ละครประเภทนี้จะดำเนินเรื่องอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอะไรลึกลับซับซ้อน หรือเป็นเรื่องที่แสดงถึงภาวะจิตใจ อารมณ์ของตัวละครเป็นไปตามเหตุการณ์ต่าง ๆ

3. Comedy ละครประเภทนี้เป็นละครตลกเช่นเดียวกับ Farce แต่มีสาระมากกว่า Farce เพราะดำเนินเรื่องเช่นเดียวกับละครปกติ แต่มีการสอดแทรกตลกขบขัน หรือความตลกขบขันอาจเกิดขึ้นพฤติกรรมของตัวละครแต่ละตัว

4. War Setting ละครประเภทนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสงครามและการสู้รบโดยเฉพาะ

5. Detective Story ละครประเภทนี้เป็นละครสืบสวน เช่น การก่ออาชญากรรมที่จะต้องมีการสืบหาตัวคนร้าย

6. Thriller ละครประเภทนี้เป็นละครสะท้อนขวัญ ที่ดำเนินเรื่องให้ผู้ดูเกิดความรู้สึก ตื่นเต้นไปกับเนื้อเรื่อง

7. Documentary Style ละครประเภทนี้เป็นละครสารคดี ที่แสดงถึงความเป็นจริงของ ยุคแต่ละยุคสมัย แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยส่วนมากจะเป็นละคร ประวัติศาสตร์

8. Mystery Story ละครประเภทนี้เป็นละครลึกลับ ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล ทางวิทยาศาสตร์ หรือเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ

9. Science Story ละครประเภทนี้เป็นละครที่เกี่ยวกับทางวิทยาศาสตร์

10. Fantasy ละครประเภทนี้เป็นละครที่เป็นเพื่อฝัน ไม่ตรงกับความเป็นจริงในสังคม หรือจินตนิยาย รูปแบบของละครโทรทัศน์นี้บางครั้งอาจจะผสมปนเปกันก็ได้ หรือละครเรื่องหนึ่งมี หลายรูปแบบ เช่น เรื่องสืบสวน-สอบสวน อาจจะออกมาในรูปแบบละครสะท้อนขวัญ (thriller) หรือออกมาในรูปแบบของละครตลก (comedy)

องค์ประกอบของละคร

อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ชาวกรีกได้กล่าวถึงองค์ประกอบของละครไว้ใน หนังสือโพอเทติกส์ (Poetics) ซึ่งถือเป็นตำราเกี่ยวกับทฤษฎีการละครเล่มแรกของโลกโดยได้จำแนก องค์ประกอบของละครไว้ 6 ส่วน (Geraldine Brain Siks, 1983, p.170 อ้างถึงใน ปัทมาภรณ์ สุขสม โสด, 2551, น.1) ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Character)
3. สารหรือแก่นของเรื่อง (Theme)
4. ภาษา (Diction)
5. เสียง (Sound)
6. ภาพ (Spectacle)

1. โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง โครงสร้างของการกระทำที่ปรากฏอยู่ในละคร การลำดับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผลและจุดหมายปลายทาง โดยให้มีความสมบูรณ์อยู่ใน ตัวเอง นั่นคือ มีจุดเริ่มต้น ตอนกลาง และจุดจบของเรื่อง เหตุการณ์ทุกตอนที่ประกอบเข้าด้วยกัน จะต้องมีความสมเหตุสมผล ซึ่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง จะต้องมีความสัมพันธ์หรือสืบเนื่องมาจากฉากอื่น การวางโครงเรื่องเป็นการวางแผนหรือการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครแต่ ละตัวให้มีเรื่องราว การกระทำ อุปสรรค ปัญหา และบทสรุปของชีวิต หรืออาจเป็นการจัดลำดับ สารให้อยู่ในรูปของการแสดงที่มีความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอก (protagonist) และตัวละครฝ่าย

ร้าย (antagonist) การจัดลำดับสารดังกล่าวจะทำให้เชื่อมโยงเห็นสาระสำคัญของเรื่อง (theme) ในที่สุด ในโครงเรื่องมีการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผลและมีจุดหมายปลายทาง โดยมีขั้นตอนการลำดับเหตุการณ์ตามการเล่าเรื่อง (narration) 5 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 การเริ่มเรื่อง (Exposition) การเริ่มเรื่องเป็นการชักจูงความสนใจให้ติดตามเรื่องราว มีการแนะนำตัวละคร แนะนำฉากหรือสถานที่ อาจมีการเปิดประเด็นปัญหาหรือเผยปมขัดแย้งเพื่อชวนให้ติดตาม การเริ่มเรื่องไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับเหตุการณ์ อาจเริ่มเรื่องจากตอนกลางเรื่องหรือย้อนจากตอนท้ายเรื่องไปหาต้นเรื่องก็ได้

1.2 การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action) เป็นขั้นตอนที่เรื่องราวเริ่มดำเนินไปมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและสมเหตุสมผล ปมปัญหาความขัดแย้งเริ่มทวีความรุนแรงหรือความเข้มข้นขึ้น ตัวละครเริ่มยุ่งยากลำบากใจและสถานการณ์ก็อยู่ในช่วงยุ่งยาก

1.3 ชั้นภาวะวิกฤติ (Climax) เป็นขั้นตอนที่ความขัดแย้งพุ่งขึ้นสูงสุดและถึงจุดแตกหัก ตัวละครอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกได้อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น

1.4 ชั้นภาวะคลี่คลาย (Falling Action) เป็นขั้นตอนหลังจากที่จุดวิกฤติได้ผ่านพ้นไป อันเนื่องมาจากปัญหาความยุ่งยากหรือเงื่อนไขต่างๆ ได้เปิดเผยหรือแก้ไขได้

1.5 ขั้นตอนการยุติเรื่องราว (Ending) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่เรื่องราวได้จบสิ้นลงโดยอาจมีจุดจบได้หลายแบบ เช่น จบแบบมีความสุข จบอย่างสูญเสีย หรือจบแบบเป็นปริศนาให้คิดต่อไป เป็นต้น

2. ตัวละคร (Character) หมายถึง ตัวบุคคลที่ถูกสมมติให้มีความสำคัญในการดำเนินเรื่อง คือ ผู้กระทำหรือผู้แสดงเรื่องราวต่างๆ และได้รับผลจากการกระทำเหล่านั้นในบทละคร ตัวละครที่ดีจะต้องพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงทางความคิด อุปนิสัยใจคอ ตลอดจนมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงต่อเรื่องราวต่างๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ไม่ขัดต่อหลักความเป็นจริง โดยตัวละครแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวละครที่มีลักษณะแบบตายตัว (Typed character) เป็นตัวละครที่มองเห็นได้เพียงด้านเดียว และมักมีลักษณะนิสัยตามแบบฉบับที่นิยมใช้กันในบทละครทั่ว ๆ ไป เช่น “พระเอก” “นางเอก” หรือ “ตัวอิจฉา” ตัวละครเหล่านี้ไม่ว่าอยู่ในบทละครเรื่องใด มักมีลักษณะคล้ายกันแทบเป็นสูตรสำเร็จและบทบาทที่กระทำก็เป็นสิ่งที่ผู้ชมคาดหมายไว้สำหรับตัวละครนั้น ๆ

2.2 ตัวละครที่เห็นได้รอบด้าน (Well – rounded character) ตัวละครประเภทนี้มีความลึกซึ้ง และเข้าใจยากกว่าตัวละครที่มีลักษณะตายตัว ซึ่งมองเห็นได้รอบด้านทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ตัวละครประเภทนี้จะมีพัฒนาการด้านนิสัยใจคอ หรือมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต โดยหลักใหญ่ตัวละครแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1) ตัวเอก (Protagonist) เป็นตัวละครที่มีความสำคัญของเรื่อง ซึ่งจะมีความคิด อุดมการณ์อย่างแน่วแน่ที่จะเอาชนะอุปสรรคและข้อขัดแย้ง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ตัวเอกเป็นวีรบุรุษ หรือวีรสตรีในสายตาของผู้ชม

2) ตัวร้าย (Antagonist) เป็นตัวละครที่ขัดขวางการกระทำของตัวเอก และทำให้เกิดข้อขัดแย้งและพัฒนาข้อขัดแย้งให้ลุกลามออกไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ชมมองเห็นตัวละครนี้เป็นตัวร้ายและเห็นแก่ตัว

3) ตัวประกอบ (Related Characters) เป็นละครที่ช่วยสนับสนุนให้โครงเรื่อง พัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง (Climax) มีหน้าที่ช่วยพัฒนาตัวละครสำคัญในเรื่อง

บุคลิกตัวละครที่ดีจะต้องมีพัฒนาการ คือ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด อุปนิสัย ใจคอ ตลอดจนทัศนคติต่อเรื่องราวต่าง ๆ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

3. สาระหรือแก่นของเรื่อง (Theme) หมายถึง ความคิดหลักในการดำเนินเรื่องเป็น ความคิดรวบยอดที่เจ้าของเรื่องต้องการนำเสนอ (Hurtik & Yarber, 1971 อ้างถึงใน สิริรัตน์ เอื้อน้อม จิตต์กุล, 2549, น.27) หรือเป็นแก่นความคิดที่ผู้ชมจะได้รับจากการชมละครโทรทัศน์ เป็นข้อคิด สาระสำคัญ หรือแนวปรัชญาที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้งหมดของละคร ที่บทละครแต่ละเรื่องนำมาเสนอต่อผู้ชม ความคิดสำคัญหรือสาระสำคัญนี้จะพัฒนาตามสถานการณ์ในละคร ซึ่งจะแสดงออกมาทางการวางโครงเรื่องและลักษณะตัวละคร ความคิดสำคัญหรือสาระของละครจะบอกให้ทราบถึง จุดมุ่งหมายของบทละคร และเป็นข้อคิดที่ผู้ชมจะนำมาเก็บไว้ใช้ประโยชน์แก่ตนได้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์ สาระของละครจึงเป็นความคิดที่เป็นสากลที่สามารถปรับใช้กับสภาพทั่วไปได้

ละครเรื่องต่าง ๆ ที่นำเสนอต่อผู้ชมสามารถวิเคราะห์แก่นเรื่องของละคร (The analysis of theme) ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ (Goodlad, 1971)

3.1 Love Theme ละครที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับความรัก เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องของความรัก ไม่ว่าจะเป็นความรักระหว่างหนุ่ม – สาว สามิ – ภรรยา โดยจะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ของความรักเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอุปสรรคอย่างไร และจบลงอย่างไร และแนวเรื่องความรักนี้จะรวมถึงความรักในครอบครัวด้วย

3.2 Morality Theme ละครที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา เนื้อเรื่องจะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากหลักศีลธรรมของสังคม ละครจะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการทำความดีว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา หรือแสดงให้เห็นถึงการที่บุคคลเลือกที่จะกระทำระหว่างความดีกับความชั่ว และผลที่ได้รับจากการทำความดีและทำชั่วนี้

3.3 Idealism Theme แนวเรื่องนี้จะแสดงให้เห็นถึงบุคคลที่มีความพยายามที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุผลในสิ่งที่ตนปรารถนา บุคคลประเภทนี้อาจจะเป็นนักปฏิวัติผู้ที่มีอุดมการณ์ชาตินิยม เสรีนิยม เป็นนักบวช หรือเป็นศิลปินก็ได้ ซึ่งมีความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไปในสังคม อาจรุนแรงกว่าหรืออาจเป็นการต่อต้านสิ่งที่สังคมเป็นอยู่

3.4 Power Theme เป็นแนวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คนหรือ 2 กลุ่มที่มีความต้องการในสิ่งเดียวกัน เช่น ตำแหน่งหน้าที่ การมีอำนาจในการควบคุมสถานการณ์ ความขัดแย้งส่วนบุคคล ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น รวมถึงการแสวงหาอำนาจด้วยการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

3.5 Career Theme เนื้อเรื่องแสดงถึงความพยายามของบุคคลที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จส่วนตัว ไม่ใช่เพื่อสถาบันหรือประเทศชาติ โดยจะต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3.6 Outcast Theme แนวเรื่องนี้จะเกี่ยวข้องกับคนที่ดำเนินชีวิตในสังคมที่แตกต่างจากคนทั่วไปเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ สาเหตุทางร่างกาย เช่น คนพิการ รูปร่างหน้าตาน่าเกลียดหรือเนื่องมาจากสาเหตุทางสังคม เช่น นักโทษ โสเภณี เด็กกำพร้า โดยเนื้อเรื่องจะแสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตของบุคคลเหล่านี้ในสังคม ปฏิกริยาที่เขาแสดงออกและสิ่งที่สังคมปฏิบัติต่อเขา

4. ภาษา (Diction) หมายถึง ภาษาในละคร ได้แก่ คำพูดที่ใช้ในละคร ชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร และบทสนทนา ตลอดจนการกำหนดทิศทางบนเวที (stage direction) ภาษาในละครจะสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ไปยังผู้ชม

บทสนทนา (Dialogue) หมายถึง ศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละคร บทสนทนาจะเป็นทางที่ตัวละครแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกออกมาเป็นวัจนสารซึ่งเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครหรือบทเจรจาโดยภาษาพูดเพื่อการแสดงให้ผู้ชมดูไม่ใช่สำหรับการอ่าน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างอาคารแสดง และช่วยในการพัฒนาตัวละคร โครงเรื่อง ตลอดจนสาระของเรื่อง

5. เสียง (Sound) หมายถึง เสียงในละครทั้งหมด ได้แก่ เสียงพูดสนทนา (verbal) เสียงเพลงหรือดนตรี (song) และเสียงประกอบ (sound effect) หรือเสียงจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นอวัจนสาร (nonverbal) ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาโครงเรื่องและสาระของเรื่อง เสียงที่นำเสนอในละครจะต้องถูกเลือกสรร เพื่อก่อให้เกิดการกระตุ้นอารมณ์และสร้างจินตนาการของคนดู

6. ภาพ (Spectacle) คือภาพทั้งหมดที่มองเห็นในละคร ประกอบด้วย

6.1 ภาพการแสดงของตัวละคร ตลอดจนบทบาทของตัวละครที่แสดงให้เห็นด้วย
ใบหน้า ท่าทาง และจังหวะของการเคลื่อนไหวที่แนบเนียน ซึ่งช่วยเพิ่มพูนรสชาติให้แก่ละคร

6.2 ฉากที่บ่งบอกถึงสถานที่เกิดการแสดงนั้น ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของตัวละคร

6.3 เทคนิคการแสดงที่ช่วยทำให้เห็นภาพและทำให้เกิดการเน้น ตลอดจนแสดงถึง
การเปลี่ยนแปลงของการกระทำ อารมณ์ และสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ทุกเรื่อง คือ “ความขัดแย้ง”
(conflict) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของเรื่องที่สร้างปมปัญหา ทำให้เกิดการหาหนทาง
แก้ปัญหา นั้น ๆ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน หมายถึง การที่ตัวละครสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน แต่ละ
ฝ่ายต่อต้านหรือพยายามทำลายล้างกัน

2. ความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเอง ตัว
ละครจะมีความสับสนหรือยุ่งยากลำบากใจในการตัดสินใจเพื่อจะกระทำอย่างใดก็ได้

3. ความขัดแย้งกับพลังกายภาพภายนอก เช่น ความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ
อันโหดร้าย

หน้าที่ของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์มิได้เป็นเพียงความบันเทิงชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น หากทว่ายังมีหน้าที่และ
ยังอาจมีผลกระทบหลายอย่างในระยะยาวนานติดตามมาเป็นที่สนใจในแวดวงของนัก
สื่อสารมวลชน ตัวอย่างเช่น ข้อเสนอหน้าที่ของละครโทรทัศน์อาจจะมีดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ,
2541, น.283)

1. ส่งเสริมระบบคุณค่าบางอย่างของสังคม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ธรรมะย่อมชนะ
อธรรม การรักสันติและการให้อภัยเป็นหนทางแก้ปัญหาที่ดีกว่าการอาฆาตเค้น การรักษา
พรหมจรรย์เป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้หญิง

2. เป็นตัวกำหนดหน้าที่และจำกัดบทบาทของพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น อนุญาต
ให้ผู้ชายมีผู้หญิงได้หลายคน แต่จะต้องรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงจะมีผู้ชายได้คน
เดียวแต่ไม่ต้องรับผิดชอบภาระของครอบครัว ผู้เป็นลูกต้องกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นต้น

3. อาจจะเป็นเวที (forum) สำหรับประเด็นที่อ่อนไหว (sensitive) มาอภิปรายกันได้ เช่น
เรื่องการเมืองสัมพันธภาพก่อนแต่งงาน เรื่องรักร่วมเพศ เรื่องปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

อิทธิพลของโทรทัศน์ กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานของครอบครัวปัจจุบัน โดยได้รับความ
นิยมอย่างแพร่หลาย การกระจายข่าวสารของโทรทัศน์จะส่งผลถึงความเชื่อ ค่านิยมเจตคติของ
ผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง โทรทัศน์มีบทบาทต่อเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน เด็กที่มีประสบการณ์ชีวิต เข้ากับ

เพื่อนฝูงได้ ชอบไปโรงเรียน มีครอบครัวที่อบอุ่น มักจะดูโทรทัศน์แต่เพียงพอดีไม่มากจนเกินไป แต่ก็มีเด็กไม่น้อยที่มีชีวิตอีกแบบหนึ่ง เช่น ขาดความรัก ความอบอุ่น คบเพื่อนน้อย มีปมด้อย เด็กเหล่านั้น นอกจากจะชอบเก็บตัว มีความรู้สึกเก็บกดและยังแสดงออกในลักษณะที่ยึดโทรทัศน์เป็นเพื่อนแก้เหงา จะดูโทรทัศน์มากกว่าทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากโทรทัศน์จะแย่งเวลาของเด็กไปจากการเรียนรู้ ผลเสียที่มีผู้วิจัยกันมาก คือ ผลต่อการพัฒนาทางความคิด สติปัญญา และความรับรู้ทางสังคมของเด็ก จึงไม่ได้ช่วยให้มีประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้น นอกจากความคิดอยากตามอย่าง เด็กมีวิวัฒนาการทางสมองและการรับรู้เป็นขั้นตอน ประสบการณ์ก็ต่างจากผู้ใหญ่ เด็กไม่สามารถควบคุมตัวเองได้อย่างผู้ใหญ่ จึงง่ายที่จะตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งที่ได้ดูจากโทรทัศน์ ถ้าเด็กดูโทรทัศน์มากเกินไป อาจมีทัศนคติต่อโลก และชีวิตที่ผิด ๆ (วิภา อุดมพันธ์, 2538)

อย่างไรก็ตาม ความคิดความอ่านของวัยรุ่น แม้จะยังมีความเป็นเด็ก แต่ก็มีแตกต่างจากเด็กมาก เด็กวัยนี้ยังมีความใฝ่ฝัน มีจินตนาการ มีมุมมองว่าโทรทัศน์เป็นเครื่องมือที่จะนำพวกเขาไปสู่โลกแห่งการผจญภัยด้วยเสียงและภาพ สิ่งสำคัญ คือ จะช่วยทำให้ความเบื่อหน่ายในแต่ละวันหมดไป (สมคิด ศรีทธาสมบูรณ์, 2543, น.39) จากความเหมือนจริงของการแสดงบทบาทที่น่าติดตาม ละครโทรทัศน์จึงส่งผลกระทบต่อรับรู้ของผู้ชมทั้งสิ้น เช่น การแก้แค้น จะเกิดขึ้นกับผู้ชมมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความประทับใจเป็นเรื่องของการตีความ บางคนอาจลอกเลียนแบบ ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละคน และจะฝังใจแบบไม่รู้ตัว ซึ่งจะเกิดขึ้นง่ายกับผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหวหรือวัยรุ่น

เหตุผลสำคัญของการดูละครโทรทัศน์

ในกลุ่มผู้ชมละครโทรทัศน์จำนวนมหาศาลนั้น หลายคนอาจมีลักษณะเป็นผู้ชมประเภท “มือใหม่หัดขับ” (novice viewers) หรือดูละครโทรทัศน์ไปเรื่อยๆ ไม่จริงจังหรือเป็นลำเป็นสัน แต่ก็มีอีกหลายๆคนที่ถูกมองว่าเป็น “แฟนพันธุ์แท้” (soap fan) ของละครโทรทัศน์ เนื่องจากตัวบทของละครโทรทัศน์มีขนบ มีภาษา มีจังหวะ หรือมีการเล่าเรื่องที่แตกต่างจากตัวบทของสื่อบันเทิงคดีอื่น ๆ ในขณะที่ผู้ชมประเภท “มือใหม่หัดขับ” ไม่ได้มีต้นทุนหรือประสบการณ์อันซ้ำซ้อนเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ แต่กลุ่ม “แฟนพันธุ์แท้” กลับมีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ เป็นผู้สะสมคลังความรู้เกี่ยวกับละครโทรทัศน์ เข้าใจขนบและภาษา ตลอดจนมีประสบการณ์การตีความตัวละครและเรื่องเล่าของละคร “น้ำเน่า” เป็นอย่างดี แต่ไม่ว่าจะเป็น “แฟนพันธุ์แท้” หรือ “มือใหม่หัดขับ” ทั้งสองกลุ่มก็มักจะเสพละครโทรทัศน์เพื่อมุ่งหวังความบันเทิงเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามเป้าประสงค์ของการดูละครโทรทัศน์คงไม่ใช่แค่ความบันเทิงแบบง่าย ๆ เท่านั้น ผู้ชมทั้งที่เป็น “แฟนพันธุ์แท้” หรือ “แฟนพันธุ์ใด ๆ” ต่างมีแรงบันดาลใจอื่นที่ซ่อนเร้นอยู่ในเจตจำนงเรื่องความบันเทิงแทบทั้งสิ้น ซึ่งสามารถสรุปเหตุผลสำคัญๆของการดูละครโทรทัศน์ได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เพื่อการบำบัด (Therapy) หรือทดแทน (Substitution) บางสิ่งบางอย่างที่ขาดหายไปในโลกความเป็นจริง เนื่องจากในชีวิตจริงของผู้คนในแต่ละกลุ่มสังคมต่างก็มีปัญหาใหญ่น้อยแตกต่างกันไป การที่ละครโทรทัศน์เสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตัวละครจากหลายเพศ หลายวัย หลายชั้น และหลายกลุ่มสังคม ละคร “น้ำเน่า” เหล่านี้จึงเป็นประหนึ่งกลไกแห่งการระบายออกทางสังคม (social outlets)

2. ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เพื่อลดทอนความขัดแย้ง (Tensions) ในโลกความจริง แม้ในโลกความจริงจะมีรอยร้าวทางสังคมมากเพียงไร แต่ผู้ชมก็สามารถใช้ละครโทรทัศน์ประสาทรอยร้าวและเชื่อมร้อยรอยต่อต่างๆ ที่อาจเป็นเงื่อนไขไปสู่ความขัดแย้งดังเคียดได้ อย่างน้อยก็ในโลกจินตนาการ

3. ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เพื่อหลบหนี (Escapism) ไปจากชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อหน่าย ถ้าเปรียบเทียบระหว่าง “ละครน้ำเน่า” ที่เนื้อเรื่องซ้ำซาก กับชีวิตประจำวันที่น่าเวียนไม่ไปไหน อะไรจะดูเป็นวิงวนมากกว่ากัน คำตอบที่ผู้ชมละครโทรทัศน์หลายๆคนตอบออกมาก็คือ ชีวิตจริงของคนเราต่างหากที่น่าเบื่อหน่ายยิ่งกว่า ดังนั้นภายใต้การกำกับของ โครงสร้างสังคม มนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่ในการต้านทานหรือท้าทายกฎระเบียบแห่งสังคม

4. ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เพื่อต้องการหาเพื่อน ละครโทรทัศน์ทำให้ผู้ชมทั่วไปรู้สึกว่าคุณเองได้บริหาร “อำนาจ” จากการที่เรารู้ว่าชีวิตคนอื่นเป็นเช่นไร แต่ท้ายที่สุด ผู้ชมเหล่านี้ก็มักจะบอกว่า ชีวิตของคนอื่นก็มักจะคล้ายกับชีวิตของตนเอง ละครโทรทัศน์จึงถือเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย เมื่อผู้ชมนั่งดูละคร พวกเขาและเขาก็จะหาข้อสรุปให้กับตนเอง ตามแต่ประสบการณ์ทางสังคมและประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา ทั้งนี้ไม่มีใครเลยที่จะนั่งดูละครโทรทัศน์ โดยปราศจากความคิดอันใด หรือไม่ได้ใช้ความรู้หรือประสบการณ์ของตนมาต่อตรงกับสิ่งที่ได้สัมผัสหน้าจอ

5. ผู้ชมดูละครโทรทัศน์เพื่อการซบเซบนิทานและสร้างชุมชนทางสังคมขึ้นมา สำหรับผู้คนในโลกปัจจุบันแล้ว ไม่ค่อยมีใครมีประสบการณ์ร่วมที่เหมือนกัน หรือสามารถสนทนาพูดคุยเรื่องเดียวกันได้ เฉกเช่นเดียวกับผู้คนในสังคมชุมชนขนาดเล็กเมื่อครั้งอดีต ฉะนั้นพวกเขาและเธอก็จะพูดคุยกันเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นจากจอโทรทัศน์ทดแทน การดูโทรทัศน์จึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประสบการณ์ร่วมในการสนทนา

Ien Ang ได้ให้ความสนใจไปยังสิ่งที่เรียกว่า อากา “อิน” หรือที่ภาษาอังกฤษใช้ว่าอากา “Involvement” ของผู้ชมละครโทรทัศน์ Ang เชื่อว่า อารมณ์และเหตุผลของมนุษย์ไม่เคยแยกออกจากกัน อันหมายความว่า ไม่มีเส้นแบ่งชัดเจนระหว่างโลกจินตนาการและความเป็นจริงในการเสพ ละครโทรทัศน์ Ang ให้ความสำคัญอย่างมากต่อโลกจินตนาการ หรือ “Fantasy” และอธิบายว่า จินตนาการไม่ได้เป็นข้อตรงข้ามกับโลกความจริงเลย ในทางกลับกัน โลกจินตนาการเฉกเช่นละครโทรทัศน์เป็นการจับเอาโลกความเป็นจริง ซึ่งจะวางอยู่บนระนาบบรรทัดเดียวกันกับเส้นของจินตนาการนั่นเอง

นอกจากนี้ Ang ยังได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมออกไปอีกว่า มนุษย์แต่ละคนจะมีอาการ “อิน หรือ อารมณ์ร่วม” ต่อจินตนาการไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) หรือประสบการณ์ในชีวิตและประสบการณ์ทางสังคมของแต่ละบุคคล เช่น ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก คนแก่ วัยรุ่น คนชนบท คนเมือง แม่ค้า พระ โสเภณี ตำรวจ นักธุรกิจ คนขับรถสองแถว ผู้คนเหล่านี้ อาจจะดูละครโทรทัศน์เรื่องเดียวกัน แต่เธอและเขาอาจมีอาการ “อิน” ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขณะที่นั่งดูโทรทัศน์อยู่นั้นจ้อ ผู้ชมแต่ละคนก็จะนำ “ทุนทางวัฒนธรรม” เฉพาะของตนมาต่อรอง สะสมหรือ ขยายทุน และทำให้แบบแผนการดูหรือลักษณะการตีความละครโทรทัศน์แตกต่างกัน Ang เรียกกระบวนการดังกล่าวนี้ว่า “จินตนาการแห่งเรื่องน้ำเน่า” (melodramatic imagination) ซึ่งจ้ออธิบายต่อได้ว่า ก่อนที่ผู้ชมแต่ละคนจะเปิดโทรทัศน์เพื่อดูละคร พวกเขาและเขาเคยมีประสบการณ์บางอย่างที่เป็นทั้งชัยชนะและความพ่ายแพ้มาแล้วในโลกความเป็นจริง และเมื่อละครโทรทัศน์จบลง ทั้งเธอและเขาก็นำเอาประสบการณ์แห่งชัยชนะและความพ่ายแพ้ในโลกจินตนาการ มาสั่งสมต่อยอดออกไปในโลกความเป็นจริง

ดังในละครโทรทัศน์เรื่อง Dallas นั้น Ang (1985) ได้ทำการสอบถามผู้ชม Dallas จำนวน 42 คน ในเกณฑ์เรื่อง “ความสมจริง/คล้ายจริงมาก” ของ Dallas ที่ผู้ชมรู้สึกถึงความสมจริงได้ถึง 100 % ซึ่ง Ang เสนอว่า ความสมจริงในหนัง/ละครโทรทัศน์นั้น มีอยู่ 2 แบบ คือ “ความจริงเชิงประจักษ์” (Empirical realism) ในเรื่องของฉากที่มีวัตถุจริง ๆ วางอยู่ หรือบทสนทนาที่คนพูดจริง ๆ แต่ทว่านอกเหนือจากองค์ประกอบที่สมจริงเหล่านั้นแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่ไม่ใช่เรื่องจริงอีกมากมายบรรจุอยู่ในละครแต่ถูกแต่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร โครงเรื่อง/แก่นเรื่อง เมื่อนำองค์ประกอบทั้งที่สมจริงและแต่งขึ้นมาเสนอรวม ๆ กันไป ความสมจริงได้ช่วยเคลือบคลุมความสมจริงเอาไว้ทำให้คนดูรับรู้ละครทั้งเรื่องว่า “สมจริง” ทั้งหมด หรือที่ Ang เรียกว่า “ความสมจริงเชิงอารมณ์” (Emotional realism) ซึ่งการอ่านความหมายในความสมจริงนั้นกระทำได้ 2 ระดับ คือ 1) ระดับ Denotative meaning เช่น การรู้เรื่องจากเนื้อหา การเล่าเรื่อง ปฏิกริยาของตัวละคร และ 2) ระดับ Connotative meaning อันได้แก่ การถอดความหมายจากเรื่อง

นอกจากนี้ Ang ได้สรุปว่า ความสนุกที่ได้ดูละครเรื่องนี้ มิใช่การหลบหลีกหรือการชดเชย (escapist) แต่เป็นการเดินหน้าเข้าหาความทุกข์ในจ้อ เป็นการดูชะตากรรมของตัวละครแล้วนำมาสู่ชีวิตจริงของตัวเอง เพราะชีวิตจริงของกลุ่มผู้หญิงที่ดูนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ Dallas ต่างหาก เป็นวิธีการที่เรียกว่า Melodramatic Imagination ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงสัจธรรมของชีวิตที่ต้องมีความเจ็บปวด ชัยชนะ พ่ายแพ้ การแข่งขัน ฯลฯ ตามความเชื่อทางศาสนาที่จัดระบบประสบการณ์ความจริงในชีวิตประจำวัน โดยนำเอาองค์ประกอบแบบ melodrama (ทุกரசชาติของความทุกข์ เศร้า สมหวัง ละครเล่ากันไป) มานำเสนอผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่องแบบละครโทรทัศน์

ซึ่ง Ang เสนอว่า ความสุขแบบการทำร้ายตนเองของผู้หญิง (Masochist) ที่ดู Dallas ไม่น่าจะเป็นปัญหา แต่ปัญหาน่าจะเกิดจากการนำเสนอวิธีคิดในการการแก้ปัญหามากกว่า กล่าวคือ ละครโทรทัศน์มักจะนำเสนอวิธีแก้ปัญหาแบบจินตนาการในลักษณะที่ไม่ซับซ้อน หากแต่ในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นมีความขัดแย้งที่ซับซ้อนมากกว่า เช่น การแต่งงาน (วิธีแก้ปัญหา) นำมาแก้ไขเรื่องความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้ (ปัญหา) หรือ “ความดี” อาจทำให้แก้ปัญหาชีวิตได้ แต่ในชีวิตจริง “ความดี” อย่างเดียวยังไม่เป็นปัจจัยที่เพียงพอในการแก้ปัญหาชีวิต เป็นต้น

ดังนั้นในขณะที่ละครโทรทัศน์มักถูกตีตราว่าเป็น “น้ำเน่า” ในยุคสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สาระนั้นที่ถูกหยาบหมิ่นนี้กลับมีความสำคัญยิ่งนักต่อสังคมของผู้คนทั้งหลายที่ออกตัวว่า รสนิยมของตนเป็นแบบ “น้ำดี” ในแง่นี้มีหลายเหตุผลที่ละครแนว “น้ำเน่า” มีค่าควรแก่การใส่ใจหรือศึกษา ยิ่งนักในโลกรวิชาการ ไม่ว่าจะพิจารณาเหตุผลในเชิง “ปริมาณ” หรือในเชิง “คุณภาพ”

ในกรณีเหตุผลเชิง “ปริมาณ” พบรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ประการที่หนึ่ง มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) และสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media Monitor) โดยศึกษา “รายการละครในช่วงเวลาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทางสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวี (3, 5, 7, 9, 11 และไอทีวี)” ของเดือนสิงหาคม ปี 2548 จากช่วงเวลา 16.00 – 22.00 น. พบว่า ในช่วงเวลาที่ศึกษามีรายการละครทั้งสิ้น 34 เรื่อง ออกอากาศทาง 5 ช่องสถานี หากลองคำนวณจำนวนชั่วโมงที่ออกอากาศ จะพบข้อเท็จจริงต่อไปได้ว่า เราสามารถใช้เวลากับละครโทรทัศน์ได้อย่างเต็มที่ในวันๆ หนึ่งถึง 4 – 6 ชั่วโมง อันถือว่าเป็นจำนวนเวลาที่ไม่มากไม่น้อย

ประการที่สอง นอกจาก “จำนวน” เวลาที่ออกฉายละครโทรทัศน์จะมากมายในแต่ละวันแล้ว “ความสม่ำเสมอ” ของการออกอากาศก็เป็นคุณสมบัติสำคัญของรายการประเภทนี้ นั่นหมายความว่า นอกจากละครโทรทัศน์จะมาให้ชม “ทุกวัน” แล้ว ยังมา “ตรงเวลา” อีกด้วย เช่น เมื่อถึงเวลาสองทุ่มครึ่ง หลังข่าวประจำวันออกอากาศแล้ว ผู้ชมก็สามารถคาดหวังได้ทันทีว่าจะได้ดูละครโทรทัศน์เรื่องที่ตนชอบจากสถานีช่องต่างๆ

ประการที่สาม จากการที่ปริมาณเวลาและจำนวนเรื่องของละครโทรทัศน์มีหลากหลายในแต่ละสัปดาห์เช่นนี้ ผลที่ตามมาคือ การเกิดขึ้นของ “ค่าย” หรือบริษัทผู้ผลิตละครโทรทัศน์จำนวนมากมายในปัจจุบัน อันได้แก่ คีต้า (หรือดาราวิดีโอ) อัครเศรณี กันตนา EXACT ยูม่า ฮู แอนด์ฮูอาร์เอส โพลีพลัส เป้าจินจง รศ.219 ทีวีซีน บรอดคาสต์ไทยเทเลวิชั่น ทีวีรันเดอร์ ฯลฯ

ประการสุดท้าย นอกจากปริมาณเวลาปริมาณเรื่องที่ออกอากาศ และปริมาณของผู้ผลิตแล้ว องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ ปริมาณของผู้รับสารหรือผู้ชม ตัวอย่างเช่น เวลาของละครหลังข่าวภาคค่ำของสถานีหลัก ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญทางการตลาดหรือการโฆษณาสินค้า

เพราะเป็นช่วงเวลาที่ผู้ชมเปิดโทรทัศน์และรับชมรายการมากที่สุด หรือที่เรียกกันว่าเวลา “Prime Time” ด้วยเหตุนี้ ช่วงละครโทรทัศน์หลังข่าวจึงเป็นเวลาที่มีค่าโฆษณาแพงที่สุด ทว่าบรรดาเจ้าของสินค้าก็พร้อมจะเข้ามาแย่งกันซื้อเวลาเพื่อสร้างการเข้าถึง (reach) กับผู้ชมจำนวนมาก

สำหรับเหตุผลเชิง “คุณภาพ” พบรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

ประการที่หนึ่ง โลกความเป็นจริงรอบตัวเรากับโลกจินตนาการของละคร “น้ำเน่า” ไม่เคยแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ความเคลื่อนไหวที่อยู่ในละครโทรทัศน์ ไม่เคยเป็นไปโดยอุบัติเหตุ แต่จะสอดคล้องกับโลกความเป็นจริงภายนอกอยู่เสมอ เมื่อหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งลงข่าวฆาตกรรมที่ลึกลับซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากมาย (เช่น กรณีหมอมัสพร หรือดอกเตอร์นิด้า) ละครโทรทัศน์ก็รับลูกให้ตัวละครเอกอย่างริสาและภาค ต้องมาคลาปมปริศนาการฆาตกรรมกันบ้าง ในละครเรื่อง “วังวาริ” ดังนั้น สิ่งที่ผู้ชมเห็นในละครโทรทัศน์จึงเป็นภาพสะท้อน หรือแสดงแทนบางเลี้ยวบางส่วนของปรากฏการณ์เกี่ยวกับความรู้สึกและสำนึกทางสังคมในโลกความจริง

ประการที่สอง ไม่เพียงแต่ละครโทรทัศน์จะสะท้อนหรือแสดงแทนเลี้ยวส่วนภาพของโลกความจริง ในมิติของผู้ชมและสังคมนั้นก็พร้อมเสมอที่จะโยนโยบบางแง่มุมของละครโทรทัศน์มาอธิบายชีวิตหรือสังคมของตนเอง เมื่อละครเรื่อง “หนีรัก” ออกฉาย ผู้ชมบางรายถึงกับเอ่ยว่า ละครเรื่องนี้เพราะการมี “หนีรัก” แบบตัวละครตริหนูก็ยังดีกว่าการมี “หนีเยอะ” ดังชีวิตจริงของตนเอง ละครโทรทัศน์กับคำอธิบายในโลกความจริงจึงยังคงเป็นกระจกที่ “ส่องทาง” ให้กันและกันเสมอ

จากเหตุผลเชิง “คุณภาพ” ทั้งสองประเภทนี้ เรมอน วิลเลียม (Raymond Williams, 1989) ได้อธิบายด้วยวลีที่ว่า “drama in a dramatized society” หรือที่กาญจนา แก้วเทพ (2537) แปลไว้อย่างแบบคายว่า “โลกนี้คือละคร หรือ ละครกลายเป็นโลกนี้” อันหมายความว่า ในตารางชีวิตของสังคมสมัยใหม่ ละครโทรทัศน์ได้กลายเป็นลมหายใจของผู้คนทุกรุ่น ทุกเพศ ทุกวัย และทุกคนไปแล้ว เส้นกั้นแบ่งพรหมแดนของ “โลกที่เป็นจริง” และ “โลกแห่งละคร” ดูเหมือนจะเบาบางลงทุกวัน หากลองพิจารณาการกระทำระหว่างมนุษย์ด้วยกัน นอกจอโทรทัศน์ก็ไม่ต่างอันใดกับตัวละครที่ถูกจับตามองโดยผู้ชมบางคนที่เราไม่เห็นตัว ฉะนั้นสายใยผูกพันระหว่าง “ตัวละคร” กับ “คนดู” จึงมิได้จำกัดขอบเขตภายในจอโทรทัศน์เท่านั้น หากแต่ร้อยตัวออกมายังชีวิตจริงของผู้คนอีกด้วย

นอกจากละครโทรทัศน์จะมีคุณค่าควรแก่การใส่ใจหรือศึกษาในโลกของวิชาการแล้ว ละครโทรทัศน์ยังมีคุณค่าในควรแก่การใส่ใจหรือศึกษาในโลกของธุรกิจอีกด้วย เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นรายการบันเทิงซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานีโทรทัศน์ที่มีผู้คนให้ความสนใจมากที่สุด และยังเป็นรายการหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับสถานีโทรทัศน์กว่าล้านบาทในแต่ละชั่วโมงที่ออกอากาศ ละครโทรทัศน์จึงถือเป็นรายการที่เป็นหน้าเป็นตาให้กับสถานีโทรทัศน์ หากละครโทรทัศน์เรื่องใดดึงดูดผู้ชมให้ติดตามชมละครโทรทัศน์ได้เป็นจำนวนมาก ย่อมทำให้สถานีโทรทัศน์นั้นได้รับความ

นิยมมากกว่าสถานีอื่น (rating) และย่อมหมายถึงผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์ที่จะเข้ามาอุปถัมภ์ทางการเงินให้กับสถานีโทรทัศน์จำนวนมากด้วย เช่น การซื้อเวลาออกอากาศโฆษณา เป็นต้น

สำหรับละครโทรทัศน์ไทยถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อปี 2498 ได้รับอิทธิพลต่อละครวิทยุตะวันตก ต้นแบบของละครโทรทัศน์ไทย โดยเฉพาะละครที่ออกอากาศเป็นตอนๆ แต่ละตอนมีโฆษณาคั่น เรียกละครประเภทนี้ว่า Soap Opera โดยมีกลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแฟนประจำ ซึ่งส่งผลถึงสินค้าเข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์ ได้แก่ สินค้าประเภทสบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ และตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา ละครโทรทัศน์ได้เปลี่ยนรูปแบบไปตามสภาพของสังคมแต่ละยุคสมัย แต่แม้ว่ารูปแบบของละครโทรทัศน์จะแปรเปลี่ยนไปตามความนิยมของแต่ละยุคสมัย แต่ความนิยมในการดูละครโทรทัศน์ของผู้ชมตลอดเวลา 50 ปีที่ผ่านมาก็ได้เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะในยุคสมัยใดละครโทรทัศน์ก็มักได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ เสมอมา อย่างไรก็ตามด้วยภาวะการแข่งขันของแต่ละสถานี การผลิตละครโทรทัศน์ให้เป็นที่นิยมนั้น ผู้ผลิตต้องตัดสินใจอย่างรอบคอบ เพราะละครโทรทัศน์ก็เปรียบเหมือนสินค้าชนิดหนึ่งที่มีผู้ชมเป็นกลุ่มผู้บริโภค ผู้ผลิตจึงต้องวางแผนการผลิตสินค้าของตนให้ออกมาเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้ผลิตส่วนใหญ่ต่างก็ต้องประสบกับปัญหาที่ว่า จะผลิตละครโทรทัศน์ออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมส่วนใหญ่ได้อย่างไรภายใต้ภาวะการแข่งขันและเงื่อนไขของเวลา

จิตรลดา ดิษยนันทน์ (2538) ได้กล่าวถึงกลยุทธ์การผลิตละครโทรทัศน์ของบริษัทกันตนา วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทผลิตละครโทรทัศน์มากกว่า 30 ปี ไว้ว่า

ประการที่หนึ่ง คือ การเลือกเรื่องเพื่อนำมาเป็นละครโทรทัศน์ต้องเป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้และสอดคล้องกับรสนิยมของคนไทย โดยมักเน้นไปที่กลุ่มคนระดับกลางและระดับล่างเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะผู้ผลิตไม่สามารถที่จะทำละครให้ถูกใจคนดูทุกคนได้ ดังนั้นแนวคิดในการเลือกผลิตละครของกันตนาจึงยึดหลักการตอบสนองความพึงพอใจของคนส่วนใหญ่ก็เป็นการเพียงพอแล้วในการผลิตละคร

ประการที่สอง คือ เนื้อหาของละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่มักหลีกเลี่ยงเรื่องราวชีวิตความรัก หรือที่เรียกกันว่าเรื่องน้ำเน่าไม่พิน เช่น มนต์รักลูกทุ่ง ไฟต่างสี ฯลฯ เนื่องจากผู้ชมส่วนใหญ่ยังคงต้องการที่จะชมละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาดังกล่าว ดังนั้น ผู้ผลิตจึงต้องผลิตละครโทรทัศน์ดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมส่วนใหญ่

ขณะเดียวกันละครโทรทัศน์มักถูกมองว่าเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ดังนั้นสิ่งที่ละครโทรทัศน์เสนอส่วนใหญ่จึงเน้นไปที่ความสนุกสนาน ไม่มีสาระ เช่น ผู้การเรือเร่ ผู้กองยอดรัก ฯลฯ อีกทั้งการเสนอเรื่องราวที่จริงจังหรือเรื่องที่มีเนื้อหาหนักแน่นจนเกินไปก็มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จหรือไม่ได้รับความนิยมจากผู้ชมอยู่แล้ว เนื่องจากทุกสถานีจัดเวลาในการออกอากาศช่วงเดียวกัน ผู้ชม

จึงมีโอกาสน้อย น้อยกว่าละครแต่ละเรื่องก็ซ้ำ ๆ กัน เพราะเมื่อละครเรื่องใดประสบความสำเร็จ ก็มักจะมีผู้ผลิตอื่นผลิตละครในแนวเดียวกันออกมา เช่น คู่กรรม ขมิ้นกับปูน เป็นต้น หรือในกรณีที่บุคคลส่วนใหญ่ในบ้านต้องการชมละครเรื่องนี้ ในขณะที่บางคนอาจไม่ต้องการชม แต่ก็จำเป็นต้องชมตามคนอื่น ๆ ไปด้วย และประการสุดท้ายที่ทำให้ละครโทรทัศน์ประสบความสำเร็จ คือการใช้ดาราดังเพื่อดึงดูดให้ผู้ชมติดตามเรื่องราวในละคร โดยใช้ดาราดังที่เป็นนักแสดงอาชีพ โดยเฉพาะการใช้จุดจับใจด้าน sex appeal เพื่อดึงดูดผู้ชมเพศตรงข้ามมักพบบ่อยในละครโทรทัศน์ ซึ่งการใช้ดาราดังเหล่านี้เป็นบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ผู้ชมได้รับการตอบสนองต่อความต้องการในสิ่งที่เป็นเรื่องเพื่อฝัน

การเล่าเรื่องในละครโทรทัศน์อย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนช่วยให้ผู้ชมโทรทัศน์เพลิดเพลินและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากขึ้น วิธีการเล่าเรื่อง ผู้เขียนบทได้นำไปสร้างสรรค์เป็นบทละครโทรทัศน์ โดยใช้ขั้นตอนลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่อง ต้องดึงดูดความสนใจจากผู้ชม เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์ ผู้ชมละครโทรทัศน์จะมีหลายเพศ หลายวัย หลายระดับ ผู้สร้างต้องคำนึงถึงเสมอว่า กำลังเขียนเพื่อให้ใครดู ต้องรู้ว่าผู้ชมต้องการความบันเทิงหรือความรู้ ต้องจับกระแสของเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับครอบครัว

การเปิดรับชมละครโทรทัศน์เป็นกิจกรรมประจำวันอย่างหนึ่งในครอบครัวจำนวนมาก เป็นรายการบันเทิงที่ผู้ชมต้องติดตาม ถ้าเป็นแฟนพันธุ์แท้ก็จะต้องตั้งตารอคอยไม่ลืมว่าวันนี้มีละครเรื่องอะไร จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่าละครโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับครอบครัวอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมได้ดังนี้

1. เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวโดยตรง
2. แสดงถึงการสื่อสารของสมาชิกในครอบครัว
3. สมาชิกในครัวเรือนมีสิทธิ์ที่จะดู
4. นำสิ่งที่ดูมาทบทวนชีวิตครอบครัวของตนเอง
5. การให้ภาพครอบครัวที่เป็นไปตามอุดมคติ คือ มีความสุขหรือดีมีผล
6. มีรูปแบบครอบครัวในหลายประเภท
7. แสดงลักษณะของครอบครัวที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง
8. เกี่ยวข้องกับครัวเรือนด้านการอุปโภคบริโภค ความเป็นอยู่
9. แสดงถึงการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม
10. กำหนดเวลาในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้ชม
11. สมาชิกในครัวเรือนทำกิจกรรมร่วมกันขณะชมละครโทรทัศน์
12. สมาชิกในครัวเรือนได้อยู่พร้อมหน้ากัน

13. หลบหลีกเรื่องที่ขัดแย้งกัน
14. เพื่อความบันเทิง
15. ผ่อนคลายความเครียด
16. หลีกเลี่ยงความจำเจน่าเบื่อในชีวิตจริง
17. เป็นการใช้เวลาว่าง
18. การชมละครโทรทัศน์มักชมในบ้านอันเป็นพื้นที่ปลอดภัย
19. สร้างประสบการณ์ทางอ้อมในชีวิต
20. เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต
21. มีตัวอย่างการเกิดปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในครอบครัว
22. มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยน การเสนอความคิดเห็น ตักเตือน แนะนำสิ่งที่ได้รับระหว่าง
การชมในครอบครัวและผู้อื่น
23. เนื้อหาบอกถึงสิ่งที่ต้องกระทำและเหตุผลที่ต้องกระทำการนั้น
24. เกิดการเลียนแบบการกระทำตามอย่างในละคร
25. สร้างอัตลักษณ์ของแต่ละคนในครอบครัว
26. ปลูกฝังอุดมการณ์ ค่านิยมในครอบครัวและสังคม
27. ช่วยการขัดเกลาทางสังคมแก่คนสังคมโดยเฉพาะเยาวชน
28. ครอบครัวมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น
29. สอนให้รู้จักการรอคอยในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง
30. ช่วยคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
31. ผลิตซ้ำความสัมพันธ์และการใช้อำนาจในครอบครัว

ฯลฯ

ละครโทรทัศน์ที่นำมาวิจัยเป็นละครแนวชีวิตครอบครัวแบบ serials ประเภท melodrama ในปัจจุบัน โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์มาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ด้วยทบริบทของละครโทรทัศน์ โดยมีองค์ประกอบ โครงเรื่อง (plot) แก่นความคิด (theme) ตัวละคร (character) ความขัดแย้ง (conflict) บทสนทนา (dialogue) และฉาก (setting) ซึ่งนำมาศึกษาถึงการสะท้อนและการสร้างภาพตัวแทนของครอบครัว จากการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์และจากสมาชิกในครอบครัวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ทำการถอดรหัสความหมายพฤติกรรมของครอบครัวในละครโทรทัศน์

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ดังนี้

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับครอบครัว

วรภา ลำเจียกเทศ (2530) ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวในทัศนะของสตรีที่สมรสแล้ว ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีที่มารับบริการจากศูนย์วิจัยการวางแผนครอบครัวโรงพยาบาลศิริราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา และบุตร รวมทั้งปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวของสตรีที่สมรสแล้ว ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่าง บิดา มารดา และบุตรในด้านความรู้สึกที่มีต่อกันนั้นเป็นไปด้วยดีแต่ในทางปฏิบัติมีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยขาดการตระหนักถึงการที่จะพัฒนาหรือเพิ่มพูนความรัก ความอบอุ่นให้เกิดขึ้น ด้านปัญหาและสาเหตุของปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจของครอบครัวซึ่งมีลักษณะของการใช้จ่ายเกินตัว ความไม่เข้าใจกันในการดำเนินชีวิตคู่ การทำงานนอกบ้านที่ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาให้กัน การขาดความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การมีบุคคลอื่น เช่น ญาติ ๆ เข้ามามากำก่ายในครอบครัว วิธีการแก้ปัญหาที่พบส่วนใหญ่มีการสื่อสารทางตรง โดยการหันหน้าเข้ารับความเข้าใจและร่วมกันแก้ปัญกับสามี และมักไม่ปล่อยให้ปัญหาที่เกิดขึ้นเรื้อรัง โดยประชากรมีแนวโน้มที่จะใช้ความนุ่มนวลในการแก้ปัญหา เช่น พูดขอร้องกับสามีดี ๆ ถ้าสามีนอกใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสตรีไทยที่ยอมเป็นช้างเท้าหลัง และไม่ชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

กัลยา ผ่องเมฆินทร์ (2534) ทำการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการที่ภรรยามีส่วนช่วยหาเลี้ยงครอบครัวต่ออำนาจการตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัว” โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ 1) ให้ทราบว่าหน้าที่ภรรยาออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านนั้นจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจของครอบครัว การวินิจฉัยหรือตัดสินใจที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัว และความคาดหวังของภรรยาในเรื่องอำนาจของฝ่ายภรรยา 2) ค้นหาปัจจัยที่เป็นตัวส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในข้อแรก และ 3) ประเมินสัดส่วนของภรรยาที่ประกอบอาชีพนอกบ้าน แต่ยังคงมองว่าตนเองเป็น “ช้างเท้าหลัง” นั้นมีอยู่มากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่แต่งงานแล้วมีบุตรและอยู่ร่วมกับสามีที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะมีอำนาจการตัดสินใจ และความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัวในลักษณะที่เท่าเทียมกับสามี แต่อย่างไรก็ตามเกือบครึ่งของภรรยาเหล่านี้จะตระหนักว่าตนเองต้องพึ่งพาสามีในด้านต่าง ๆ (รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ) มาก

โสภา ชปีลมันน์, สมบัติ สุพัตตชัย และประกายรัตน์ สุขุมาลชาติ (2534) ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความต้องการของรูปแบบครอบครัวไทยที่พึงปรารถนา เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมของคณะกรรมการชมรมสร้างสรรค์สังคม สภาสังคมสงเคราะห์ฯ ผลการวิจัยสรุปว่า รูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในปัจจุบัน เป็นรูปแบบครอบครัวเดี่ยว ความคาดหวังเกี่ยวกับครอบครัวที่น่าสนใจ คือ ปรารถนาให้คู่สมรสเข้ากั้กับพ่อแม่ได้ มีอาชีพที่แน่นอน ช่วยรับภาระครอบครัวได้ มีสุขภาพดี ในเรื่องบทบาทของสามีภรรยา กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญของบทบาทสามีภรรยาในแง่ของการแบ่งเบาภาระในครอบครัว ช่วยกันอบรมเลี้ยงดูบุตร ต้องการให้ฝ่ายหญิงฝ่ายชายมีบทบาทเท่าเทียมกัน ไม่เอาเปรียบกัน

รุ่งรวี รัตนดำรงอักษร (2540) ทำการศึกษาเรื่องภูมิหลังทางครอบครัว กระบวนการสังคมกรรม และการเปิดรับรายการโทรทัศน์ประเภทสารคดีเชิงสืบสวน ของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ผลการศึกษาพบว่า 1) เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนส่วนมากมีภูมิหลังทางครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เช่น บิดามารดาแยกทางกัน บิดามารดาหรือคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต บิดามีภรรยาหลายคน และการที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ 2) เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (ร้อยละ 92.5) เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา เสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และกระทำผิดกฎหมาย รองลงมาเป็นครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (ร้อยละ 52.5) และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมที่ลงโทษทางกาย (ร้อยละ 40) ตามลำดับ 3) การศึกษาการเปิดรับและแรงจูงใจในการเปิดรับรายการโทรทัศน์ พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเปิดรับรายการละคร มากที่สุด รองลงมาเป็นรายการวาไรตี้ ทอล์กโชว์ และรายการเกมส์โชว์ ตามลำดับ สำหรับแรงจูงใจในการเปิดรับรายการโทรทัศน์พบว่า มีการเปิดรับเพื่อฆ่าเวลา มากที่สุด รองลงมาเป็นการเปิดรับเพื่อการพักผ่อนและความสนุกสนานเพื่อรับทราบข่าวสารและนำไปเป็นหัวข้อสนทนากับเพื่อน และเพื่อหลีกเลี่ยงสังคม ตามลำดับ นอกจากนี้ยังชื่นชอบละครหรือภาพยนตร์แนววัยรุ่นที่มีปัญหากับครอบครัว ดิเคยาเสพติด และมีการต่อสู้กัน เนื่องจากเห็นว่ามีความสอดคล้องกับชีวิตตนเอง และยังมีการเลียนแบบทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีของแต่ละคน เช่น การกระทำผิดกฎหมาย การพุดจา การแต่งกาย และการรวมกลุ่มก่อความวุ่นวายต่าง ๆ และ 4) การศึกษาการเปิดรับและแรงจูงใจในการเปิดรับรายการโทรทัศน์ประเภทสารคดีเชิงสืบสวน พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีการเปิดรับรายการเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้น รองลงมาเป็นการเปิดรับเพื่อเรียนรู้ทักษะการกระทำผิดกฎหมาย เพื่อนำไปเป็นหัวข้อสนทนากับเพื่อน เพื่อรับทราบ

ข่าวสารเพื่อป้องกันตัว และเปิดรับเนื่องจากเห็นว่ามีเนื้อหาที่สอดคล้องกับชีวิตของตนเองตามลำดับ

เจริญพงษ์ อินใจ (2540) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการใช้อำนาจตัดสินใจในครอบครัวของกลุ่มสมรส : ศึกษา เฉพาะกรณีกลุ่มสมรสที่ประกอบอาชีพนักข่าวหนังสือพิมพ์” ทำการวัดบทบาทอำนาจการตัดสินใจของกลุ่มสมรสพิจารณาได้จากการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะเป็นผู้ตัดสินใจทำหรือตัดสินใจให้ผู้อื่นทำแทนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว ประกอบด้วยหมวดกิจกรรมที่เกี่ยวกับบุตร นันทนาการบันเทิง การติดต่อกับภายนอกครอบครัว และค่าใช้จ่ายการเงินในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสมรสส่วนใหญ่มีลักษณะการใช้อำนาจตัดสินใจร่วมกันมากที่สุดในทุกหมวดกิจกรรม โดยเฉพาะหมวดกิจกรรมที่เกี่ยวกับบุตรที่กลุ่มสมรสใช้อำนาจตัดสินใจร่วมกันสูงกว่าหมวดกิจกรรมที่เกี่ยวกับนันทนาการบันเทิง ค่าใช้จ่ายการเงินในครอบครัว และการติดต่อกับภายนอก ตามลำดับ ขณะเดียวกันในหมวดกิจกรรมที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายการเงินในครอบครัวที่ปรากฏว่าภรรยาตัดสินใจมากกว่าสามีมากที่สุด ในขณะที่หมวดกิจกรรมการติดต่อกับภายนอกครอบครัว พบว่า สามีตัดสินใจมากกว่าภรรยามากที่สุด สำหรับในส่วนของปัจจัยที่ผู้วิจัยนำมาหาความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจของกลุ่มสมรส ได้แก่ ปัจจัยทางด้านทรัพยากรของกลุ่มสมรส และปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในส่วนของปัจจัยทางด้านทรัพยากรของกลุ่มสมรส ประกอบด้วย ปัจจัยความแตกต่าง ทางด้านการศึกษาของกลุ่มสมรส และความแตกต่างในรายได้ของกลุ่มสมรส ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์และมีขนาดของความสัมพันธ์พอสมควร ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในเรื่องการยึดถืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่จากกรอบแนวคิด สิทธิอำนาจ ซึ่งหมายถึงความคิดของกลุ่มสมรสที่มีต่อค่านิยมที่เกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคมที่มอบความเป็นใหญ่ให้แก่เพศชาย ซึ่งผลการศึกษา พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะอำนาจในการตัดสินใจของกลุ่มสมรส แต่มีความโน้มเอียง เมื่อพิจารณาในกลุ่มกลุ่มสมรสที่สามียึดถืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ มีความโน้มเอียงที่จะมีอำนาจการตัดสินใจมากกว่าภรรยา นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังได้นำเอาปัจจัยความแตกต่างด้านอายุของกลุ่มสมรส และความแตกต่างด้านระยะเวลาสมรส มาหาความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจของกลุ่มสมรส ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทั้งสองปัจจัย

อรอนงค์ ทรงสมัย (2544, น.75) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน กับ การปรับตัวของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มโนภาพแห่งตน และการสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 900 คน พบว่า นักเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนมาก ร้อยละ 55.6 การอบรมเลี้ยงดูแบบ

รักสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ความสามารถในการปรับตัวมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน มโนภาพแห่งตน และการสนับสนุนทางสังคม กล่าวคือผู้ที่มีมโนภาพแห่งตนดี จะปรับตัวได้ดีแม้ได้รับการสนับสนุนทางสังคมต่ำ ส่วนผู้ที่มีมโนภาพแห่งตนไม่ดี จะปรับตัวได้ดีเมื่อได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูง ผลการศึกษาอิทธิพลของครอบครัว อาจสรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่หล่อหลอมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม ด้วยการเป็นแบบอย่างแก่เด็ก กำหนดทิศทางของพฤติกรรมด้วยการชมเชย รางวัล หรือคำนิลงโทษ มนุษย์ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้นตามวัยแต่ประสบการณ์ต่างๆในชีวิตมีอิทธิพลน้อยกว่าประสบการณ์ตอนต้นของชีวิต ที่เป็นรากฐานของพฤติกรรมตลอดจนบุคลิกภาพของมนุษย์

สุธรรม นันทมงคลชัย (2547, น.75-81) ทำการวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9,488 คน และคุณภาพ 209 คน คือ ผู้เลี้ยงดูหลักของเด็ก พบว่า วัยรุ่นอายุระหว่าง 13-18 ปี โดยมากจะมีพ่อแม่เลี้ยงดูเป็นหลัก การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และจริยธรรม พบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กมีวิธีแสดงว่ารักเด็ก โดยการทำอะไรๆ ไม่แสดงอะไร ใกล้เคียงกับการแสดงออกทางวาจา และคำพูด (ประมาณร้อยละ 33.0) เมื่อเด็กทำไม่ถูกต้อง ผู้เลี้ยงดูจะใช้วิธีการดักเตือน สั่งสอนมากกว่าดุคำ และลงโทษทางกาย ร้อยละ 70.1 ร้อยละ 22.3 ร้อยละ 4.3 ตามลำดับ การอบรมด้านเพศสัมพันธ์ พบว่าผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่สอนเด็กเรื่องการรักนวลสงวนตัว พ่อแม่เกือบทั้งหมดไม่ได้สอนเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย โดยให้เหตุผลว่ายังเล็กอยู่ ไม่รู้เรื่องเพศ รวมถึงเด็กยังไม่ได้แสดงพฤติกรรมเสี่ยงให้เห็น นอกจากนั้นยังมีผู้เลี้ยงดูบางส่วนบอกว่าไม่กล้าจะสอนลูกเรื่องนี้ และคิดว่าโรงเรียนน่าจะสอนได้ดีกว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลี้ยงดูทุกด้านและแบบองค์รวม ได้แก่ แม่ และภาวะวิกฤติในครอบครัว โดยที่แม่มักมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมีโอกาที่จะอบรมเลี้ยงดูด้านการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูอย่างน้อยสองด้านขึ้นไป ได้แก่ การศึกษาของพ่อ สถานภาพสมรสของพ่อแม่ และสัมพันธภาพในครอบครัว โดยสรุปปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูในทุกด้านและทุกกลุ่ม ดังนั้น การพัฒนาเด็กโดยมุ่งให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม จึงควรพิจารณาที่การศึกษาแม่เป็นหลัก

แจใจ ไหมเมธิ (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนมัธยมตอนปลาย ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = -0.13$) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.01 ($r = 0.19$) รูปแบบการอบรมเด็กแบบที่แตกต่างกัน สามารถพยากรณ์พฤติกรรม การแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ หากมีการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นแนวโน้มพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมจะมากขึ้นตามไปด้วย ส่วนตัวแปรการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมในทางทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ หากมีการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมากขึ้น แนวโน้มของพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมจะลดลง

สำนักงานสถิติแห่งชาติและกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2549) ได้ศึกษาสถานการณ์ครอบครัวไทย พบว่า โครงสร้างของครัวเรือนไทยในปัจจุบันมีขนาดเล็กลง มีรูปแบบการอยู่อาศัยที่หลากหลาย ทั้งครอบครัวที่อยู่อาศัยคนเดียว ครอบครัวที่อยู่อาศัยกับคนที่ไม่ใช่ญาติ แต่ครัวเรือนไทยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 เป็นครัวเรือนเดี่ยว ซึ่งมีมากที่สุด ในภาคใต้ ส่วนครอบครัวขยายซึ่งยังเป็นวัฒนธรรมการอยู่อาศัยร่วมกันแบบสังคมไทยดั้งเดิมมีมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ในขณะที่เดียวกันภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็เป็นภาคที่มีครัวเรือนที่ค่อนข้างจะเป็นปัญหาสังคมมาก คือ ครอบครัวส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนหญิงต้องหย่าร้างกับสามี และฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกประมาณครอบครัวละ 2 คน และครอบครัวที่สมาชิกวัยรุ่นหนุ่มสาวต้องย้ายออกไปทำงานต่างถิ่นทิ้งลูกไว้กับผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้สูงอายุหญิงที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูหลานประมาณครอบครัวละ 1-2 คน นอกจากนี้สังคมไทยยังมีลักษณะการอยู่อาศัยแบบคนเดียวและแบบอยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสัมพันธภาพของสถาบันครอบครัวไทยที่มีแนวโน้มอ่อนแอ รวมทั้งประเด็นปัญหาการเอาเปรียบของชายที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันที่ฝ่ายหญิงได้รับจากสังคม

อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์และปัญญา ชูเลิศ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อเฟื่องวัง บทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางประชากรและสังคม” พบว่าสถาบันครอบครัวไทยยังคงมีบทบาทสำคัญและทำหน้าที่ได้ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่มีประชากรบางกลุ่มที่ครอบครัวมีบทบาทและหน้าที่น้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งพบว่า ประชากรที่ประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคงและมีฐานะยากจน จะมีความอ่อนแอของครอบครัวมากกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงหรือลดถอยลงของความเคร่งในศาสนา จริยธรรม ความมีจิตอาสา ตลอดจนพฤติกรรมความฟุ่มเฟือย ซึ่งมีผลกระทบต่อระดับความพร้อมของบทบาทหน้าที่ของครอบครัวอย่างชัดเจน และมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบนี้กล่าวได้ว่า มีนัยที่สำคัญทางนโยบายของประเทศทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาค

แอนเน็ต ลารูว์ (Lareau, 2002) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความไม่เท่าเทียมกันที่มองไม่เห็น : ระดับชั้นทางสังคมและการอบรมสั่งสอนบุตรในครอบครัวคนผิวดำและครอบครัวคนผิวขาว” พบว่าชีวิตครอบครัวจะมีผลกระทบสำคัญต่อโอกาสต่าง ๆ ในชีวิตของเด็ก แต่กลไกที่พ่อแม่ใช้ในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กยังไม่เป็นที่เข้าใจมากนัก ข้อมูลทางมานุษยวิทยาของเด็กผิวขาวและเด็กผิวดำที่มีอยู่ประมาณ 10 ปี แสดงว่ามีผลกระทบของระดับชั้นทางสังคมต่อปฏิสัมพันธ์ภายในบ้าน พ่อแม่ชนชั้นกลางจะเลี้ยงดูบุตรร่วมกันโดยพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็กจากกิจกรรมนันทนาการที่กำหนดไว้และการให้เหตุผลอย่างจริงจัง พ่อแม่ในชนชั้นแรงงานและยากจนจะปล่อยให้เด็กเติบโตตามธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขที่เด็กสามารถเติบโตได้แต่ไม่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมนันทนาการและตัวเอง พ่อแม่เหล่านี้มักใช้การสั่งมากกว่าการใช้เหตุผล เด็กในชนชั้นกลางทั้งผิวขาวและผิวดำจะเข้าถึงความรู้สึกของการให้สิทธิจากชีวิตในครอบครัว เชื้อชาติมีผลกระทบน้อยกว่าระดับชั้นทางสังคม และความแตกต่างในตรรกะทางวัฒนธรรมของการอบรมสั่งสอนบุตรทำให้พ่อแม่และลูกมีทรัพยากรในการกำหนดปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาต่ออาชีพและคนอื่นๆ นอกบ้านได้แตกต่างกัน เด็กในชนชั้นกลางจะมีอัตลักษณ์เพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่เป็นการส่งสมสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่สำคัญต่าง ๆ เอาไว้ เด็กในชนชั้นแรงงานและยากจนจะไม่แสดงความรู้สึกของการได้รับสิทธิหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ชีวิตครอบครัวในบางพื้นที่จะไม่เกิดผลกระทบของระดับชั้นทางสังคมเช่นกัน

แคทเทอร์ลิน เอช. บราวน์ (Brown, 2005) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ระดับชั้นทางสังคมที่เป็นตัวแปรอิสระในเศรษฐศาสตร์ครอบครัว” พบว่า ทางด้านเศรษฐกิจครอบครัวโดยปกติจะถูกละเอียดในการพิจารณาเพื่อเป็นตัวแปรทางสังคมอยู่บ่อยครั้ง ตำแหน่งทางครอบครัวเป็นตัวกำหนดและแนวคิดทางสังคมกระทบแผนการใช้จ่าย ระดับชั้นทางสังคมจะถือว่าการรวมกลุ่มของครอบครัวที่แบ่งปันประสบการณ์และคุณค่าที่เหมือนกันเข้าร่วมกันเป็นกลุ่มกว้าง แนวคิดของชนชั้นทางสังคมส่วนใหญ่จะใช้ในการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์วัตถุประสงค์ ยกตัวอย่างเช่น รายได้ อาชีพ หรือว่าจำนวนปีที่เรียน ชนชั้นทางสังคม หลักเกณฑ์สองหลักเกณฑ์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการระบุตำแหน่งในโครงสร้างหรือว่าชนชั้นที่คล้ายคลึงกัน ได้จากประสบการณ์จะวัดจากการประกอบอาชีพของหัวหน้าครอบครัว และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจวัดจากการจัดการของทั้งครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวกับครอบครัวเหล่านี้ สามารถนำมาใช้ศึกษาครอบครัวที่มีลักษณะต่างกัน ทั้งสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว บทบาทการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ปัญหาและวิธีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาของครอบครัวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การสื่อสาร และการใช้อำนาจในครอบครัว วัฒนธรรมค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบลักษณะของครอบครัวไทยที่นำเสนอทางละครโทรทัศน์กับรูปแบบครอบครัวในชีวิตจริง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับครอบครัวในสื่อ

จิราภรณ์ ชาแก้ว (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาพชีวิตครอบครัวในภาพยนตร์วิดีโอ เพื่อศึกษาโครงสร้างครอบครัวไทย บทบาท และความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวไทย และกลวิธีนำเสนอภาพชีวิตครอบครัวที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย พบว่า โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ตามรูปแบบของครอบครัวสมัยใหม่ แต่มีลักษณะพิเศษตามแบบครอบครัวในอดีต คือมีการปฏิสัมพันธ์หรือไปมาหาสู่ และช่วยเหลือกัน ในระหว่างญาติพี่น้อง มีการแสดงความเคารพเชื่อฟังญาติอาวุโสของครอบครัว และไม่สนับสนุนค่านิยมในเรื่องความสะดวกสบายภายในครอบครัว ซึ่งเป็นค่านิยมตามแบบครอบครัวสมัยใหม่

บทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวนั้น พ่อหรือสามียังคงถูกกำหนดให้มีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นส่วนมาก ในขณะที่แม่หรือภรรยา มีบทบาทในการเป็นแม่บ้านและดูแลลูก ทำให้พ่อหรือสามีเป็นผู้มีสิทธิและอำนาจเหนือสมาชิกอื่นในครอบครัว ยกเว้นญาติอาวุโสสูงสุดของครอบครัว นอกจากนั้นแม่หรือภร่ายาก็ยังต้องมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำประสานความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก ในกรณีที่ทั้งสองเกิดความบาดหมางกันขึ้น ลูกหลานยังคงจะเคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนของญาติผู้ใหญ่ ซึ่งจะเข้ามาช่วยเหลือและให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาครอบครัวเกิดขึ้น ซึ่งล้วนแต่เป็นลักษณะตามครอบครัวในอดีตทั้งสิ้น ส่วนลักษณะของครอบครัวสมัยใหม่ที่สามีและภรรยาต่างก็มีบทบาทในการทำงานเลี้ยงครอบครัวมีสิทธิและอำนาจทัดเทียมกันนั้น มีปรากฏน้อยมาก ชีวิตครอบครัวในภาพยนตร์ทุกเรื่องล้วนมีปัญหา ซึ่งปัญหาที่พบมากที่สุดคือความไม่ซื่อสัตย์ของสามี และไม่ว่าภาพยนตร์จะเปิดเรื่องด้วยความสุข หรือความทุกข์ก็ตาม ภาพยนตร์มักจะจบลงด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของสมาชิกในครอบครัว โดยยึดหลักให้อภัยกันตามวัฒนธรรมของสังคมไทยเป็นหลัก

กรรณิการ์ เวียงเพิ่ม (2539) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy เรื่อง “คู่ซิ่นขลุมน” โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาชีวิตครอบครัว วิธีการแก้ไขปัญหา กลยุทธ์การนำเสนอ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหาชีวิตครอบครัว กับรูปแบบ Situation Comedy ของละครโทรทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นปัญหาชีวิตครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และบุคคลทั้งภายในและภายนอกครอบครัว โดยใช้เหตุการณ์ช่วยคลี่คลายปัญหาไปเอง หรือนำบุคคลอื่นเข้ามาช่วยแก้ปัญหา และการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง กลยุทธ์การนำเสนอ มีการกำหนดโครงเรื่องหลักเพียงประเด็นเดียว คือ ปัญหาชีวิตครอบครัวของคนรุ่นใหม่ในสังคมเมือง มีการนำเสนอเป็นละครจบในตอน โดยมีการจำกัดตัวละคร และฉากประจำ ความสัมพันธ์ที่ปรากฏในเรื่องเป็นการสร้างเนื้อเรื่องให้เกิดความตลกขบขัน จาก

สถานการณ์ ที่มักเป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถเกิดขึ้นได้จริงในสังคม อันช่วยให้ผู้ชมรายการสามารถซึมซับเนื้อหาสาระและแง่คิดไปโดยไม่รู้ตัว พร้อมทั้งได้รับความบันเทิงควบคู่ไปด้วย

ศุณิสา จันทร์บูรณ์ (2539) ทำศึกษา “การรับรู้ภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์” ผ่านละครโทรทัศน์เรื่อง “ทอฝันกับมาวิน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ การตีความ การเชื่อมโยงภาพของครอบครัวผ่านทางละครโทรทัศน์โดยรวม และเปรียบเทียบความหมายภาพของครอบครัวจากการเข้ารหัสของผู้ส่งสารกับการถอดรหัสของผู้รับสาร จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ภาพของครอบครัวไม่อบอุ่นและภาพของครอบครัวดีเยี่ยมมากที่สุด เนื่องมาจากภาพของครอบครัวที่น่าเสนอฟานละครโทรทัศน์นั้นจะเป็นเรื่องราวที่สะท้อนภาพของครอบครัวจากสภาพสังคมปัจจุบัน ประกอบกับเป็นเรื่องราวที่สร้างขึ้นเพื่อดึงดูดใจให้คนติดตามอย่างต่อเนื่องด้วย และกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงภาพของครอบครัวที่อบอุ่นกับประสบการณ์ตรงด้านครอบครัวตนเองมากที่สุดด้วย ในด้านการเชื่อมโยงภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์โดยรวม พบว่า การเปรียบเทียบกับประสบการณ์ด้านครอบครัวของตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงการเชื่อมโยงภาพครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์เรื่องนี้้น้อยมาก อาจเนื่องมาจากประสบการณ์เรื่องครอบครัวเป็นประสบการณ์ตรงและเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งสังคมไทยมีข้อเปรียบเทียบไว้ว่า “ความในอย่านำออก ความนอกอย่านำเข้า” ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างมักจะไม่นำกล่าวถึงเพื่อเปรียบเทียบกับประสบการณ์ด้านครอบครัวของตนเอง

สำหรับการเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร กลุ่มตัวอย่างมักจะเปรียบเทียบตนเองกับตัวละครในกรณีที่ตัวละครเอกหรือตัวละครที่สำคัญ เช่น ในละครเรื่อง “ทอฝันกับมาวิน” กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุใกล้เคียงกับมาวิน (อายุ 11-19 ปี) จะมีการเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร “มาวิน” พระเอก อาจเนื่องมาจากการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเอกจะมีการนำเสนออย่างต่อเนื่องและมักจะแทรกปัญหาที่ตัวเอกต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วย เมื่อกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบตนเองกับละคร ก็จะนำตัวเองเข้าไปตัดสินใจเหตุการณ์นั้น ๆ แทนตัวละคร ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทพ่อและแม่จะไม่มีการเปรียบเทียบตนเองกับตัวละคร มีแต่กล่าวถึงแนวทางในการเลี้ยงลูกว่าควรใช้ทางสายกลาง คือ ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป ส่วนการเลียนแบบและการไม่เลียนแบบภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์ใกล้เคียงกัน โดยจะมีการเลียนแบบในเงื่อนไขภาพของครอบครัวที่มีความอบอุ่น มีความสุข มีความเข้าใจในครอบครัว และไม่เลียนแบบในเงื่อนไขภาพของครอบครัวที่ไม่อบอุ่น มีปัญหา มีการทะเลาะ สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างสามารถถอดรหัสความหมายภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์ได้ตรงกับการเข้ารหัสความหมายของผู้ส่งสาร เนื่องจากเรื่องครอบครัวเป็นประสบการณ์ตรงที่มนุษย์ทุกคนย่อมต้องเคยประสบ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากภาพของครอบครัวที่หลากหลายในละครโทรทัศน์ด้วย จึงทำให้รับรู้ความหมายภาพของครอบครัวได้ไม่ยาก

ทัศนีย์ สมมิตร (2551) ทำศึกษาวิจัยเรื่อง “วาทกรรมครอบครัวของบุคคลสาธารณะ” : ศึกษากรณีครอบครัวดาราศาสตร์ เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายของคำว่าครอบครัวของบุคคลสาธารณะ วิธีการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างนิยามครอบครัวของดาราศาสตร์ วิธีการที่ดารานักแสดงใช้ในการสร้างความชอบธรรมของครอบครัวดาราศาสตร์ที่ตนเองประกอบสร้างขึ้น และการสร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อบังคับในการประกอบสร้างความหมายของครอบครัวของดาราศาสตร์ ข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่า บรรทัดฐานทางสังคมเป็นตัวกำหนดให้ดาราศาสตร์สื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” ให้เป็นไปตามค่านิยมหลัก และในเวลาเดียวกันดาราศาสตร์เป็นกลไกในการธำรงรักษาบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวเอาไว้ รูปแบบวาทกรรม “ครอบครัว” 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วาทกรรมชุด “ครอบครัว” ที่ผ่านการแต่งงาน และอยู่ด้วยกันมาระยะเวลาหนึ่งและมีบุตรด้วยกัน จะมีการสื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” ภายใต้วาทกรรมชุดหนึ่ง คือ มีการนิยาม “ครอบครัว” ครบทั้ง 5 ประการตามที่บรรทัดฐานทางสังคมเป็นตัวกำหนด และทำหน้าที่ธำรงรักษาบรรทัดฐานครอบครัวตามที่สังคมเป็นตัวกำหนดไว้ทุกประการ 2) วาทกรรมชุด “ครอบครัว” ที่ผ่านการหย่าร้าง จะมีการสื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” ภายใต้วาทกรรมชุดของการหย่าร้างที่มีการสื่อสารถึงครอบครัวซึ่งจะมีสมาชิกภายในครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ-ลูก หรือแม่-ลูก เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะกรอบวาทกรรมชุดหย่าร้างเป็นตัวกำหนดการสื่อสาร

นอกจากนี้แล้วภายใต้วาทกรรมชุดนี้ ดาราศาสตร์จะมีการต่อสู้/ต่อต้านกับนิยามบรรทัดฐานสังคมโดยเฉพาะนิยามเชิงกฎหมาย จะมีการต่อต้าน/ต่อสู้มากที่สุด และดาราศาสตร์ที่ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมชุดนี้จะให้ความสำคัญกับนิยามเชิงจิตวิทยามากที่สุด และ 3) วาทกรรมชุดคู่รักที่อยู่ในระยะก่อนสมรสจะมีการสื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” หรือการใช้ชีวิตคู่ภายใต้วาทกรรมชุดความพร้อมทั้งในด้านวุฒิภาวะและวัยวุฒิ การแต่งงานต้องเกิดจากความพร้อม และมีการต่อรอง/ต่อสู้กับนิยามเชิงกฎหมาย โดยให้ความสำคัญกับนิยามเชิงจิตวิทยา ในขณะที่เดียวกันดาราศาสตร์มีสูตรสำเร็จในการสื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” ที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ และดาราศาสตร์มีแนวโน้มพูดตามที่สังคมกำหนดไว้แล้วทั้งสิ้น และแม้แต่กับเรื่อง “ครอบครัว” ที่เป็นเรื่องส่วนตัว โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับความเป็น “ครอบครัว” ซึ่งกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ดาราศาสตร์สร้างขึ้น ล้วนแต่ใช้สื่อสารสาธารณะเพื่อแพร่กระจายวาทกรรม “ครอบครัว” ให้เป็นที่แพร่หลาย และเพื่อการเป็นสร้างอำนาจ ความรู้ และความจริงให้กับเรื่องดังกล่าว จนอาจกล่าวได้ว่า วาทกรรม “ครอบครัว” ของบุคคลสาธารณะ จะทำหน้าที่ที่ต่อเมื่อมีการใช้สื่อสารสาธารณะมาเป็นเครื่องมือ และช่องทางการสื่อสาร สื่อสาธารณะจึงเป็นตัวแปรในการแพร่กระจายวาทกรรม และทำให้ดาราศาสตร์ต้องสื่อสารเรื่อง “ครอบครัว” โดยเป็นไปตามกรอบวาทกรรม “ครอบครัว”

ริชาร์ด บัทช์ (Butsch, 2010) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ระดับชั้นทางสังคมและโทรทัศน์” พบว่าระดับชั้นทางสังคมนั้นเป็นปัจจัยที่ถูกละเลยในการทำการศึกษาวิจัยของรายการโทรทัศน์อเมริกา

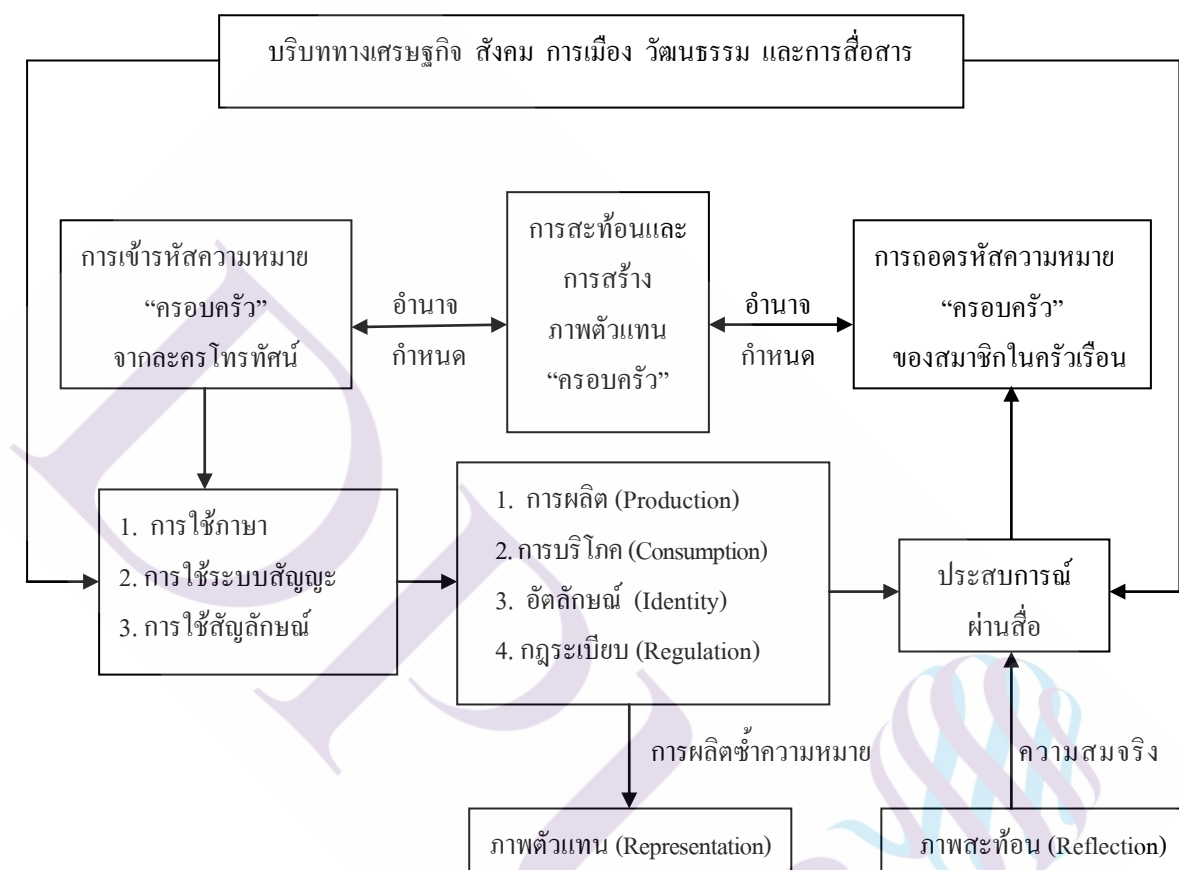
รวมถึงทำการวิจัยผู้ชม แต่การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของอังกฤษมักเป็นผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับมานุษยวิทยาของผู้ชมซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาทางด้านนี้เป็นพิเศษ การศึกษาวิจัยในเรื่องของระดับชั้นทางสังคมนั้นจะมุ่งเน้นไปทางการศึกษารายการทีวีที่เป็นละคร ข่าว ทอล์คโชว์ และประเภทอื่น ๆ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ศึกษา หลาย ๆ การศึกษาวิจัยที่ศึกษาการสวมบทบาททางเพศในการโฆษณาทางโทรทัศน์ แต่มีส่วนน้อยที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของชนชั้น แต่เชื่อชาตินั้นไม่นับว่าเป็นตัวแบ่งประเภท แต่ว่าเรื่องชนชั้นแรงงานนั้นยังนับอยู่

บทบาทของชนชั้นแรงงานเพิ่มสูงขึ้นในช่วงไพรม์ไทม์ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอคติของชนชั้นหรือชนชั้นแรงงานในซีทคอมทางโทรทัศน์ โดยแบ่งประเภทตามเพศ เชื้อชาติ อายุ อาชีพ มีเพียงไม่กี่เรื่องเท่านั้นที่ศึกษาเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อศึกษาต่อในเรื่องระดับชั้นของสังคม ผลรวมที่ได้จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการแสดงซ้ำในบทบาทของชนชั้นแรงงานน้อยกว่าการแสดงซ้ำในบทบาทของคนทำงานในสำนักงาน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้จัดการที่มีอำนาจเหนือกว่า บทที่มีความสำคัญส่วนใหญ่จะเป็นชายผิวขาวชนชั้นกลางขึ้นไปเป็นผู้แสดง การสวมบทบาทแสดงให้เห็นถึงครอบครัวชนชั้นแรงงานที่น่าเห็นใจและต่างคนต่างช่วยกันให้กำลังใจและเป็นคนดีทั้งหมด ส่วนการแสดงของชนชั้นกลางนั้นจะเป็นไปในฝั่งตรงข้าม คือเป็นคนไม่ดีและไม่มีความสุข ตรงข้ามกันระหว่างชนชั้นล่าง และการมีคุณธรรมซึ่งเงินก็ซื้อความสุขไม่ได้ และการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวางที่มีมากกว่าสิบปีนั้นปรากฏให้เห็นหลักฐานที่ชี้ว่าคนดูโทรทัศน์ชนชั้นแรงงานนั้นไม่ได้แค่การเฝ้าเข้ากับหน้าจอ พวกเขาใช้โทรทัศน์เพื่อผลประโยชน์ของพวกเขาเองและปรับรูปแบบการรับรู้ทั้งหมดตามความต้องการและความสนใจของพวกเขา

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับครอบครัวในสื่อข้างต้น ผู้วิจัยนำมาแนวทางการศึกษาถึงการให้นิยามของครอบครัวในลักษณะต่าง ๆ รูปแบบของครอบครัวจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่บอกถึงลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวการทำหน้าที่ของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ลักษณะปัญหา การแก้ไขปัญหาของครอบครัว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การสื่อสาร ค่านิยม และการแสดงถึงการใช้อำนาจในครอบครัวที่มีการสะท้อนหรือการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดผ่านสื่อ รวมถึงการเชื่อมโยงภาพครอบครัวที่ผู้รับสารเปรียบเทียบกับตัวละคร การเขียนแบบลักษณะครอบครัว และถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ (Conceptual framework)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มาเป็นกรอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการวิเคราะห์ในกรอบแนวคิด (Conceptual framework)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์” เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว และการวิจัยผู้รับสาร (audience research) ซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนที่ติดตามชมละครโทรทัศน์อย่างสม่ำเสมอ มีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 เอกสารตัวบทและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จำแนกการศึกษาประชากรที่เป็นตัวบทและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ ประชากรที่เป็นตัวบท (text) ละครโทรทัศน์ เพื่อศึกษาว่าละครโทรทัศน์เสนอภาพสะท้อนและภาพตัวแทนเกี่ยวกับครอบครัวอย่างไร และส่วนที่สอง คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รับสาร (audience) คือ สมาชิกในครัวเรือน เพื่อศึกษาว่าสมาชิกในครัวเรือนมีการรับรู้และถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์อย่างไร ไปในทิศทางเดียวกับที่ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์สร้างขึ้นหรือไม่ อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น มีรายละเอียดของทั้ง 2 ส่วน ดังนี้

3.1.1 เอกสารตัวบท

ศึกษารายการละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาแนวชีวิต (melodrama) ออกอากาศทุกวัน (วันจันทร์-วันอาทิตย์) ในช่วงไพร์มไทม์ (prime time) คือ ช่วงเวลาที่มีจำนวนผู้ชมมากที่สุดหลังข่าวภาคค่ำ เวลาประมาณ 20.30-22.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ที่ผลิตรายการละครโทรทัศน์มากกว่าสถานีอื่น ๆ และเป็นที่ยอมรับจากผู้ชมมากกว่าสถานีอื่น ได้แก่ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ระหว่างเดือนมกราคม-กันยายน 2553 รวมระยะเวลา 9 เดือน รวมจำนวน 40 เรื่อง จำแนกรายชื่อละครโทรทัศน์ ได้แก่

ตารางที่ 3.1 รายชื่อละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศ เวลา 20.30-22.30 น. ในช่วงเดือนมกราคม- กันยายน 2553

สถานีโทรทัศน์	รายชื่อละครโทรทัศน์
กองทัพบก ช่อง 7 (รวม 18 เรื่อง)	<ol style="list-style-type: none"> 1. กุหลาบเหนือเมฆ 2. เหลี่ยมรัก 3. หวานใจยัยต่างดาว 4. ตะวันขอแสง 5. พระจันทร์ลายพยัคฆ์ 6. พ่อหนูเป็นซูเปอร์สตาร์ 7. รักซ่อนรส 8. หงส์ฟ้า 9. นักฆ่าขนดางอน 10. เรือนซ่อนรัก 11. โรบอทยอดรัก 12. รักในม่านเมฆ 13. ด้วยแรงอธิษฐาน 14. เงาหัวใจ 15. สาวใช้ไฮเทค 16. สวรรค์สร้าง 17. นักสู้พันธุ์ข้าวเหนียว 18. เทพบุตรมาชา เทพธิดาจำแลง
ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. (รวม 22 เรื่อง)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สู้ยิบตา 2. หัวใจ 2 ภาค 3. เฟื่องสีรุ้ง 4. เซลยศักดิ์ 5. รุ่งริ้ว 6. กุหลาบซ่อนหนาม 7. ทัดดาวบุษยา 8. เลื่อมพรายลายรัก 9. เหนือเมฆ 10. จงกตกึ่งเทียน 11. หวานใจกับนายจอมหยิ่ง 12. ไทร โศก 13. วิวาหัววุ่น 14. สวย เร็ด เชิด โสด 15. เगरักดวงใจ 16. สามหัวใจ 17. กุหลาบไร่หนาม 18. เพียงใจที่ผูกพัน 19. เพลงรักริมขอบฟ้า 20. วนิดา 21. ระเบิดดวงดาว 22. ศิลพัชร ดวงใจนักรบ

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจรายการละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเดือนมกราคม- กันยายน 2553

รูปแบบครอบครัวที่ทำการศึกษา

จากละครโทรทัศน์จำนวนทั้งหมด 40 เรื่อง มีครอบครัวทั้งหมดที่พบในละครโทรทัศน์จำนวนรวมทั้งสิ้น 127 ครอบครัว ซึ่งจำแนกรูปแบบครอบครัว ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 รูปแบบและจำนวนครอบครัวในละครโทรทัศน์

รูปแบบครอบครัว	จำนวน (ครอบครัว)	รูปแบบครอบครัว	จำนวน (ครอบครัว)
1. ครอบครัวเดี่ยว (รวมลูกบุญธรรม)	22	7. ครอบครัวยังไม่มีการมีบุตร	4
2. ครอบครัวขยาย (รวมลูกบุญธรรม)	16	8. ครอบครัวเพื่อนอยู่ร่วมกัน	1
3. ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง (รวมลูกบุญธรรม)	23	9. ครอบครัวคู่ครองเพศเดียวกัน	1
4. ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง (รวมลูกบุญธรรม)	21	10. ครอบครัวสามีคนเดียว ภรรยาหลายคน	3
5. ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน	21	11. ครอบครัวที่อยู่กับคนอื่น	2
6. ครอบครัวแต่งงานใหม่	12	12. ครอบครัวที่อยู่คนเดียว	1

หมายเหตุ. ละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องมีหลายครอบครัวและหลายรูปแบบ

จากตารางที่ 3.2 ในการศึกษาภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์พิจารณาจากรูปแบบครอบครัวที่มีการเข้ารหัสหรือถูกนำเสนอมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 6 รูปแบบ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวที่พ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่

ผู้วิจัยได้จำแนกรูปแบบครอบครัวจากโครงเรื่องของละครโทรทัศน์ จำนวน 40 เรื่อง เพื่อเป็นการสำรวจรูปแบบครอบครัวทั้งหมดที่ถูกนำเสนอจำนวนมากในละครโทรทัศน์ ซึ่งได้ผลการสำรวจเบื้องต้นถึงรูปแบบครอบครัวที่มีการนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย และครอบครัวรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ ครอบครัวที่พ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ และครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกัน จากนั้นพิจารณาคัดเลือกละครโทรทัศน์ตัวอย่างที่ทำการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ที่มีโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่หลากหลายรูปแบบตามการสำรวจดังกล่าว ที่ครอบคลุมถึงลักษณะแต่ละด้านที่ทำการศึกษา ผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ ได้แก่ โครงเรื่อง (plot) แก่นความคิดหรือแก่นเรื่อง (theme) ความขัดแย้ง (conflict) ตัวละคร (character) บทสนทนา (dialogue) และฉาก (setting) โดยพิจารณาจากแนวทางการเล่าเรื่อง (narrative) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 ลักษณะเนื้อหาและลักษณะครอบครัวในละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
1. กุหลาบเหนือเมฆ	<p>โครงเรื่อง เรื่องราวเกี่ยวกับสองสาวเพื่อนกัน มีตระกูลและฐานะดี ที่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันทุกเรื่อง ทั้งเรื่องการทำงาน การแต่งตัว และเรื่องความรัก โดยมีพ่อและญาติผู้ใหญ่ที่น้องคอยขยุ่ง ต่อมาอีกฝ่ายช่วยเหลืออีกฝ่ายด้วยความจริงใจ ทำให้อีกฝ่ายยอมรับ ทุกฝ่ายจึงเข้าใจกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เรื่องนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก่งแย่งแสดงอำนาจของผู้หญิงสองคน ไม่ได้กล่าวถึงปัญหาภายในครอบครัวหรือจากครอบครัว</p>
2. เหลี่ยมรัก	<p>โครงเรื่อง พี่น้องสองสาวฝาแฝดต้องแยกจากกัน เนื่องจากความไม่พอใจของแม่สามี (ย่า) พ่อและแม่เลิกกัน แยกลูกสาวกันไปคนละคน และต่างแต่งงานใหม่ ซึ่งสมาชิกครอบครัวในแต่ละครอบครัวมีความสุขดีพอควร ต่อมาพี่น้องมาพบกันรัก เข้าใจกัน ช่วยเหลือกัน และยังช่วยให้ผู้ใหญ่ทั้งสองครอบครัวเข้าใจกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เรื่องนี้กล่าวถึงการพบกันของพี่น้องที่พลัดพรากจากกันไปจากการเข้าใจผิดของแม่สามี ทำให้ครอบครัวพ่อกับแม่ต้องหย่าร้างกัน</p>
3. หวานใจ ยัยต่างดาว	<p>โครงเรื่อง รูปแบบละครเป็น fantasy comedy ที่สาวต่างดาวมาพบและอาศัยอยู่กับครอบครัวของมนุษย์หนุ่ม มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับมนุษย์ ได้รับการช่วยเหลือจากมนุษย์และช่วยเหลือมนุษย์ โดยเฉพาะของมนุษย์หนุ่ม จนรักกันและภายหลังสาวต่างดาวขอมายู่บนโลกมนุษย์อย่างมีความสุข</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>ในเรื่องครอบครัวกล่าวถึงครอบครัวของมนุษย์หนุ่มที่ญาติผู้ใหญ่ (ตา) อยู่ร่วมกับหลาน ๆ เพียงครอบครัวเดียวที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ส่วนมากกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หนุ่มและสาวต่างดาว</p>
4. ตะวันขอแสง	<p>โครงเรื่อง เป็นเรื่องของ การแก่งแย่งสมบัติของครอบครัว ที่มีลูกหลายคนจากหลายภรรยาและมีญาติอยู่ร่วมกัน กับครอบครัวเดียวที่มีฐานะยากจนแต่แตกลูกกันระหว่างลูกสาวครอบครัวเศรษฐีกับลูกชายของตน ต่อมาครอบครัวเดียวแตกแยกสามีติดคุก ภรรยาจำเป็นต้องแต่งงานใหม่ ส่วนครอบครัวที่ร่ำรวยลูก ๆ อิจฉาริษยาตัวเอง และต้องการทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด จนต้องทำร้ายกันรุนแรง ซึ่งต่อมาลูกสาวที่แท้จริงได้กลับมาอยู่ครอบครัวเดิมจากความดีที่กระทำต่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้มีพระคุณ</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เป็น การ แสดง ถึง ความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างชัดเจนของครอบครัวที่หลากหลายรูปแบบ แสดงถึงลักษณะการใช้อำนาจในครอบครัว และมีพัฒนาการของครอบครัว</p>

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
5. พระจันทร์ ลายพยัคฆ์	<p>โครงเรื่อง เรื่องราวเกี่ยวกับสองพี่น้อง พี่สาวถูกเก็บมาเลี้ยง เป็นลูกบุญธรรม ทั้งคู่เป็นตำรวจ น้องสาวมักอิจฉาพี่สาวที่ มักเก่งกว่า จึงพยายามชิงดีชิงเด่น โดยเฉพาะเรื่องความรัก จนน้องสาวหลงผิดกลายเป็นโจรในคราบตำรวจ ซึ่งพี่สาว มักเสียสละให้น้องได้แม้แต่ชีวิต ภายหลังน้องสาวเข้าใจ และยอมตายเพื่อปกป้องพี่สาว</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เป็นเรื่องแนวเชิงต่อสู้ของ ตำรวจกับผู้ร้ายที่น้องสาว ขัดแย้งกับพี่สาว (บุญธรรม) จากความรัก ไม่ได้กล่าวถึง ปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่ หรือญาติ</p>
6. พ่อหนูเป็น ซูเปอร์สตาร์	<p>โครงเรื่อง สามภรรยาอายุน้อยแยกทางกันเพราะความไม่ เข้าใจกัน ลูกสาวอยู่กับแม่ที่ต่างประเทศ เมื่อลูกโตขึ้น ต้องการหาพ่อ พบว่าพ่อเป็นคาราโดกัง ซึ่งพ่อหลีกเลี่ยงไม่ พ้น และลูกพยายามทำให้พ่อแม่กลับมาคืนดีกันจนสำเร็จ</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>เรื่องนี้เป็นละครแนวตลก กล่าวถึงพ่อกับแม่ที่หย่าร้าง กัน และกลับมาคืนดีกันเพราะ ลูก</p>
7. รักซ่อนรส	<p>โครงเรื่อง จากความพยายามของหญิงสาวอยู่กับย่า มุ่งมั่น ที่จะสืบทอดการเป็นคนทำอาหารต่อจากพ่อและย่า ผจญ กับอุปสรรคต่าง ๆ แต่สุดท้ายเธอได้รับการยอมรับจากคน รอบตัวและลูกค้า และสามารถใช้ฝีมือการทำอาหารช่วยคนที่ เธอรักได้</p> <p>แก่นของเรื่อง Career theme</p>	<p>เรื่องนี้กล่าวถึง ครอบครัวที่ หญิงสาวอยู่กับญาติผู้ใหญ่ และสามารถทำให้ย่าภูมิใจในการ สืบทอดอาชีพการทำอาหาร ต่อไปได้อย่างดี</p>
8. หงส์ฟ้า	<p>โครงเรื่อง เป็นเรื่องที่หญิงสาวผู้สูงศักดิ์ต้องพลัดพรากไป อยู่กับขทาน แหล่งโสเภณี แต่ได้รับความเมตตาจากคน รอบข้าง จนสุดท้ายได้พบกับแม่และยายที่แท้จริงซึ่ง ความสัมพันธ์ไม่คืนัก จนพบหลักฐานว่าเป็นลูกจึงกลับมา เข้าใจกัน ต่อมาพ่อที่ได้หนีจากกบฏ ได้พบแม่และลูก กลับมาครองบัลลังก์ต่อไปอย่างมีความสุข</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>เป็นการแสดงถึงการพลัด พรากของพ่อแม่ลูกจากเหตุ ทางการเมือง ที่ไม่ได้กล่าวถึง พัฒนาการความสัมพันธ์ใน ครอบครัว</p>
9. นักฆ่าขนตาอน	<p>โครงเรื่อง พ่อแม่ถูกฆ่าตาย เหลือเพียงพี่สาวและน้องสาวที่ พลัดพรากกัน พี่สาวได้รับการช่วยเหลือให้ฝึกการต่อสู้ เพื่อแก้แค้นและช่วยเหลือองค์กรที่ไม่ดี ต่อมากลับใจเมื่อ พบน้องสาว สามารถแก้แค้นให้พ่อแม่และช่วยเหลือทาง ราชการล้มล้างองค์กรได้</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เป็นเรื่องแนวเชิงต่อสู้ของ ความต้องการล้างแค้น ตอบ แทนและล้มล้างองค์กรที่ไม่ดี แสดงถึง ความสัมพันธ์ ครอบครัวน้อย</p>

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
10. เรือนซ่อนรัก	<p>โครงเรื่อง เรื่องราวเกี่ยวกับสี่สาวพี่น้อง พี่สาวคนโตมีอคติว่าผู้ชายทุกคนเจ้าชู้ เลวร้าย ไม่ว่าจะป่พ่หรือคู่หมั้น จนตนเองอยู่เป็น โสด และพยายามกีดกันน้อง ๆ ไม่ให้แต่งงาน จนเธอเป็น โรคประสาทแต่สุดท้ายก็ห้ามไม่ได้ เธอต้องยอมปล่อยน้อง ๆ ไป เหลือน้องสาวคนสุดท้ายมีคนรักที่เป็นญาติคู่หมั้นเก่า เธอจึงจับน้องล่ามโซ่ไว้ ขณะที่น้องบางคนก็ผิดหวังในความรัก บางคนเข้าใจผิดในคนรักตามคำเตือนของพี่คนโต แต่สุดท้ายเธอก็ได้คิดจากความรักของหลานและทุกคนที่หวังดีกับเธอ</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	เป็นครอบครัวที่อยู่ร่วมกันระหว่างพี่น้องที่แสดงความรุนแรงทางอารมณ์ของคนในครอบครัว โดยเฉพาะพี่สาวคนโต
11. โรบอทขอรัก	<p>โครงเรื่อง บริษัทเกาหลีส่งมอบส่งหุ่นยนต์มาให้และทดสอบที่โรงเรียนไทยในชนบท โดยมีหนุ่มเกาหลีตามมาดูแล แต่หุ่นยนต์ซัดตัวเองต้องปลอมเป็นหุ่นยนต์ และได้พบกับครูสาวที่คอยจับผิดสังเกต แต่หุ่นยนต์ปลอมคอยช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน เมื่อความจริงเปิดเผย ต้องใช้เวลาปรับความเข้าใจต่อกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	เรื่องนี้เป็นละคร fantasy comedy จากความรักของหนุ่มสาวที่ต่างเชื้อชาติในครอบครัวของหุ่นยนต์ โดยมีครอบครัวของครูสาวและพ่อเท่านั้น ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์น้อย
12. รักในม่านเมฆ	<p>โครงเรื่อง จากความผูกพันของเด็กหญิงขาพิการและเด็กชายมาเป็นความรักของหนุ่มสาว โดยพ่อของหญิงสาวเคยตกลงกับครอบครัวชายหนุ่มที่จะแต่งงานกัน โดยแม่ของชายหนุ่มต้องการชุดเครื่องเพชรจากฝ่ายหญิง แม้ชายหนุ่มจะมีคนรักเดิมและมารดาของตนเป็นอุปสรรค ก็ไม่สามารถลดความรักที่มาจากความผูกพันและความดีที่เธอมีได้ แม้ว่าเธอจะแกล้งพิการ</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	กล่าวถึงความรักและความผูกพันของชายหนุ่มที่ครอบครัวตนเอง (แม่) และคนรักเป็นอุปสรรคและหญิงสาวพิการที่มีความดี และพ่อคอยช่วยเหลือให้กำลังใจลูกเสมอให้ได้คนรักกลับมา
13. ด้วยแรงอธิษฐาน	<p>โครงเรื่อง จากความแค้นที่เข้าใจว่าถูกคนรักขังจนเสียชีวิตและความซบแค้นใจในการเป็นลูกภรรยาใหม่ที่ถูกรรยา หลวงกลั่นแกล้ง และพ่อไม่ได้ช่วยเหลือจนแม่ตาย เธออธิษฐานกลับมาเกิดใหม่และแก้แค้นคนเหล่านั้น จนภายหลังพบว่าเธอไม่ได้ถูกคนรักขัง แต่เป็นคนในครอบครัวของเธอเอง ซึ่งภายหลังคนเหล่านั้นรับกรรมมาก</p>	เป็นการแสดงถึงการถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นภรรยาใหม่และความอาฆาตแค้นจนอธิษฐานให้มาเกิดใหม่เพื่อแก้แค้น ซึ่งกล่าวถึงครอบครัว

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
	น้อยตามแต่ที่ก่อไว้ เธอกลับมาเข้าใจกับคนรักเดิมต่างวัย	ลักษณะนี้ ในตอนต้น
	แก่นของเรื่อง Power theme	
14. เงาหัวใจ	โครงเรื่อง หญิงสาวต้องทิ้งคนรักเพราะพี่ชายปลอมลายเซ็น โกงเงินจำนวนมาก เธอต้องคอยชดใช้หนี้สินให้พ่อและพี่ชาย และเลี้ยงดูหลานลูกของพี่ชาย จนเธอพบกับคนรักเดิมแม้ว่าเธอจะเปลี่ยนชื่อ แต่เขาก็ตีใจคิดว่านี่เป็นคนที่เขาโกรธแค้นเข้าใจว่าเธอ โกงเงินเขาแล้วหนีไปกับคนอื่น ต่อมาความจริงเปิดเผย ทั้งสองจึงเข้าใจกัน	เป็นความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างพ่อและพี่ชาย กับน้องสาว ไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องส่วนมากเป็นเรื่องของความรัก ความไม่เข้าใจกันของหนุ่มสาว
	แก่นของเรื่อง Love theme	
15. สาวใช้ไฮเทค	โครงเรื่อง หญิงสาวกำลังเรียนปริญญาโท ต้องการเงินช่วยครอบครัวที่กำลังลำบากจากธุรกิจซักรีด โดยการรับจ้างจากย่าของชายหนุ่มปลอมเป็นคนใช้เป็นเงินหลายล้าน เพื่อคอยดูแลหลานชายที่ตรอมใจจากการรอกหัก กลับมาเป็นปกติ จนทั้งคู่เข้าใจกันและกลายเป็นความรัก	เรื่องนี้เป็นละครตลกความรักของหนุ่มสาว ไม่ได้กล่าวถึงครอบครัวของย่ากับหลาน และพ่อแม่ลูกมากนัก
	แก่นของเรื่อง Love theme	
16. สวรรค์สร้าง	โครงเรื่อง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังที่แม่คอยบังคับลูกชายให้เป็นคนเก่งแต่จำเป็นต้องดิ้นรนกลายเป็นโรค 2 บุคลิกที่ต่อต้านตัวตน ครอบครัว แข่งขันธุรกิจเพื่อความร่ำรวย ขาดความเมตตาลูกน้องที่ประสบภัยหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน จนหญิงสาวที่พี่ชายที่ทำงานให้บริษัทต้องตายไป จึงต้องการแก้แค้นช่วยฝ่ายตรงข้าม แต่มีผู้ช่วยชายที่เป็นครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังที่ช่วยเหลือบริษัทและหญิงสาวตามคำขอร้องของพ่อ ซึ่งพ่ออยู่แบบพอเพียง และชายหนุ่มได้ฟื้นฟูธุรกิจต่อมาทั้งเขาและเธอเข้าใจต่อกันและทำธุรกิจอย่างมีจริยธรรม	เรื่องนี้ กล่าวถึงความรักต่างชนชั้น ครอบครัวของคนร่ำรวยมีการใช้อำนาจและความรุนแรงต่อครอบครัวตนเองและผู้อื่น และมีครอบครัวหลายรูปแบบคือ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง และมีการกล่าวถึงพัฒนาการของครอบครัวดังกล่าว
	แก่นของเรื่อง Love theme	
17. นักสู้พันธุ์ข้าวเหนียว	โครงเรื่อง ชายหนุ่มแดนอีสานฝีมือดีมาเป็นฮีโร่ปลอมตัวเป็นนักสู้พันธุ์ข้าวเหนียว คอยปราบอธรรม โดยมีนักข่าวสาวคอยติดตามช่วยเหลือ และในที่สุดทั้งคู่ได้เข้าใจกัน	เป็นละครแนวแอ็คชั่นในการมีผู้ปราบอธรรมซึ่งไม่ได้กล่าวถึงครอบครัวใด ๆ มากนัก
	แก่นของเรื่อง Power theme	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
18. เทพบุตรมาษา เทพธิดาจำแลง	<p>โครงเรื่อง ชายหนุ่มถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกับหญิงสาวที่ตนเองไม่ชอบตั้งแต่เด็ก หญิงสาวจึงจำแลงตัวเองเป็นทั้งคนสวยและคนอัปลักษณ์จนรู้ซึ่งถึงความมีน้ำใจของชายหนุ่ม และมีความเข้าใจกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	เป็นละครรักลงใจ และพ่อแม่แม่ของหนุ่มสาวกล่าวถึงครอบครัวของคนทั้งสองน้อยมาก
19. สู้ยิบตา	<p>โครงเรื่อง การต่อสู้ของคนที่ในพื้นที่จากการถูกแก๊งแย่งพื้นที่ทำกินจากผู้มีอิทธิพลที่ใช้อำนาจ ทุกคนจึงต้องร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ลูกสาวครอบครัวที่แสดงอิทธิพลไม่เห็นด้วยกับพ่อ และครอบครัวแม่กับลูกชายที่ยังเด็กมาก(ลูกบุญธรรม) ที่ต่อต้านการใช้อำนาจของผู้มีอิทธิพล และต่อต้านได้สำเร็จ</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	เป็นละครที่แสดงถึงครอบครัวแต่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื้อเรื่องส่วนมากเป็นเรื่องของความรักในท้องถิ่น การต่อต้านการใช้อำนาจทำร้ายผู้อื่นให้ได้สิ่งที่ต้องการของผู้มีอิทธิพล
20. หัวใจสองภาค	<p>โครงเรื่อง หญิงสาวสวยเรียนจบต่างประเทศ ต้องเตรียมแต่งงานกับคนที่พ่อหาให้เพื่อค้ำจุนกิจการ เธอจึงมีอคติกับเขามากทั้งถูกคนไม่หวังดีใส่ร้าย แต่ต่อมาพบว่าเขาเป็นคนดีทั้งคู่จึงเข้าใจกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	เป็นละครความรักของหนุ่มสาว ไม่ได้กล่าวถึงครอบครัวของทั้งสองฝ่ายมากนัก
21. เพลิงสีรุ้ง	<p>โครงเรื่อง สาววัยรุ่นหนีจากครอบครัวคนจีนที่พ่อรักลูกชายมากกว่าลูกสาว มาพบกับเพื่อนหนุ่มน้อยครอบครัวแตกแยก ไม่นานหนุ่มน้อยเกิดอุบัติเหตุเสียชีวิต เธอจึงได้พบกับชายหนุ่มผู้เป็นอาที่มีปัญหาอกหัก เกลียดผู้หญิง จำเป็นมาดูแลเธอต่อจากหลานที่เสียชีวิต จากความไม่ชอบกันและกัน เริ่มเรียนรู้กัน และกลับมารักกันได้ในที่สุด</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	เรื่องนี้ กล่าวถึงความรักของหนุ่มสาวมากกว่าครอบครัวที่มีปัญหา ทั้งครอบครัวที่รักลูกชาย ปัญหาแม่กับลูกวัยรุ่น
22. เซลยศักดิ์	<p>โครงเรื่อง ชายหนุ่มต้องมาทำงานทดแทนหนี้บุญคุณในครอบครัวศัตรูที่มีฐานันดรศักดิ์ทัดเทียมกัน ได้พบกับลูกสาวที่เธอใช้เขาเยี่ยงทาสมากกว่าคนในบ้าน แต่เมื่อเธอเห็นความดีของเขาจากความเกลียดจึงกลายมาเป็นความรักต่อกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	มักกล่าวถึงความแค้นของสองตระกูล และความรักของหนุ่มสาว กล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อย
23. รุ่งสว่าง	<p>โครงเรื่อง จากความโลภต้องการสมบัติจากพี่ชายทำให้น้องชายร่วมกับภรรยาใหม่ของพี่ชาย พยายามทำให้พี่ชาย</p>	ละครกล่าวถึงความแค้นแย่งสมบัติ ทำร้าย/สังหารผู้อื่น

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
	และลูกสาวเป็นคนวิกลจริตหรือสั่งหาร แต่ลูกชายของภรรยาใหม่ไม่เห็นด้วย คอยช่วยเหลือเธอและพ่อของเธอจนปลอดภัย และเกิดเป็นความรักต่อกัน แก่นของเรื่อง Morality theme	อย่างขาดศีลธรรม กล่าวถึงความกตัญญูของลูกสาวที่ต้องการช่วยเหลือพ่อ
24. กุหลาบซ่อนหนาม	โครงเรื่อง จากความเข้าใจผิดทำให้พี่สาวปลอมตัวมาแก้แค้นแทนน้องสาวที่ฆ่าตัวตาย แต่พบว่าไม่ใช่ความผิดของแฟนน้องสาวที่ชายหนุ่มต้องทำตามพี่สาวและพี่ชายซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับพ่อที่พ่อไม่รัก เพราะพ่อคิดว่าไม่ใช่ลูกของตน ซึ่งพ่อของเธอเป็นเพื่อนกับพ่อของชายหนุ่มที่เข้าใจผิดว่ามีความสัมพันธ์กับภรรยา ก่อนแต่งงาน จนต่อมาเพื่อนก็เข้าใจกันและพ่อลูกเข้าใจกัน อีกทั้งพี่ชายที่สาวได้ลงเอยกัน แก่นของเรื่อง Love theme	ละครกล่าวถึงความแค้นระหว่างครอบครัวที่ส่งผลต่อลูกและกล่าวถึงความรักระหว่างหนุ่มสาว และความแค้นของเพื่อน
25. ทัดดาว บุษยา	โครงเรื่อง หญิงสาวหนีการงานแต่งงานกับคนที่แม่ต้องการ จนมาพบกับชายหนุ่มที่รู้จักบ้านบุษยา เพื่อสืบหาการตายของพ่อและรู้จักครอบครัวของพ่อ ซึ่งภรรยาใหม่หวังสมบัติวางแผนกำจัดสามี และ โกงแม่สามี เธอได้พบความรักกับชายหนุ่มที่พาดณา ซึ่งภายหลังทุกสิ่งเปิดเผย ผู้ที่กระทำความผิดได้เกิดผลกรรมตามสิ่งที่กระทำ แก่นของเรื่อง Love theme	เป็นละครความรักของหนุ่มสาวมากกว่ากล่าวถึงครอบครัวสัมพันธ์ของครอบครัวที่ตัวเองไม่ได้มีส่วนร่วมมากนัก
26. เลื่อมพรายลายรัก	โครงเรื่อง สองตระกูลที่ไม่ถูกกัน แต่ละครัวเรือนมีหลายรูปแบบครอบครัว เช่น ครอบครัวสามีภรรยา ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน (พี่น้อง/ลูกหลาน) ครอบครัวคู่ชาย ส่วนใหญ่ญาติผู้ใหญ่ที่สุดมีอำนาจในครอบครัว ภายในครอบครัวมีการแก่งแย่งสมบัติกัน มีการทำร้าย ส่วนใหญ่ปกปิดสถานภาพแท้จริงของตน แต่คู่หนุ่มสาวต่างตระกูลมาพบกัน และคลี่คลายปมปัญหาของแต่ละตระกูล ซึ่งท้ายสุดมีทั้งสุขและทุกข์ตามสิ่งที่กระทำในอดีต แก่นของเรื่อง Love theme	ในละครเรื่องส่วนมากกล่าวถึงความแค้นแค้นของทั้งสองตระกูลนี้ ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวแต่ละประเภทที่หลากหลาย ส่วนมากเป็นความสัมพันธ์ที่เปิดเผยภายหลัง
27. เหนือเมฆ	โครงเรื่อง การที่สามีภรรยาไม่เข้าใจกัน และสามีป่วยทำงานไม่ได้และฆ่าตัวตาย ส่งผลถึงลูกสาวไม่เข้าใจแม่ ส่วนพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังที่มีลูกชายไม่มีปัญหามากนัก จน	มักกล่าวถึงการทำงานปราบผู้ร้ายของแม่ที่เป็นตำรวจ ความไม่เข้าใจกันของแม่และ

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
	<p>ลูกชายและลูกสาวได้พบกันและลูกสาวเข้าใจแม่มากขึ้น ทั้งคู่แต่งงานไปอยู่ต่างประเทศ ส่วนพ่อแต่งงานกับแม่ เป็น คู่แต่งงานใหม่ที่เข้าใจกันอย่างมีความสุข</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>ลูกแสดงความขัดแย้งกันบ่อย ส่วนคู่พ่อกับลูกชาย ไม่ค่อยมีปัญหา</p>
28. จงกลกึ่งเทียน	<p>โครงเรื่อง ความลึกลับของหญิงสาวที่ถูกสามีวางยาจนตาย แล้ว วิญญาณไปเข้าหลานสาวอีกครอบครัวหนึ่งที่ประสบอุบัติเหตุ เป็นวิญญาณเร่ร่อน ได้หญิงสาวในร่างหลานสาว สืบทอดความลึกลับ ของบ้านของย่าต่อไปส่วนวิญญาณ หลานสาวเห็นถึงสังกรรมไปเกิดใหม่ ผู้ที่ทำร้ายคนอื่น ได้รับกรรม ส่วนผู้ที่ทำดีได้สิ่งที่ตอบแทน</p> <p>แก่นของเรื่อง Morality theme</p>	<p>เป็นละครที่กล่าวถึงความมีคุณธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่าความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว</p>
29. หวานใจกับนายจอมหึง	<p>โครงเรื่อง มีครอบครัวหลายรูปแบบ อาทิ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ที่สามสาวเรียนรู้ มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานในโรงแรม ทั้งด้านอาหาร ห้องจัดเลี้ยง และงานบริหาร โดยมีสามหนุ่มหลานเจ้าของโรงแรมดูแลและรักกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>เป็นละครที่เน้นการทำอาชีพทำงานการโรงแรมที่หนุ่มสาวมาพบและรักกัน แต่ความสัมพันธ์ของครอบครัวหลายครอบครัว ไม่ได้กล่าวถึงมีพัฒนาการที่สิ้นสุด</p>
30. ไทรโศก	<p>โครงเรื่อง จากความโกรธแค้นทำให้เกิดการใช้อำนาจในการทำร้ายผู้อื่น ทั้งกาย วาจา ใจ ที่จำแนกจากครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวชาย ครอบครัว แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ที่มีทั้งการกระทำดีของผู้ไม่ได้ใช้อำนาจ จากความโลภ ความอิจฉา ริษยา ความโกรธแค้นจากความไม่สมหวังในความรัก ตรงข้ามกับความกตัญญู ความดีกับความเลว ซึ่งผู้ที่คิดร้ายประสบผลร้ายตรงกันข้ามกับผู้ที่ปฏิบัติดี</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>ในละครเรื่องนี้ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวแต่ละประเภทที่ มีพัฒนาการ และมีการใช้อำนาจที่รุนแรงกับคนในครอบครัว</p>
31. วิวหัววุ่น	<p>โครงเรื่อง หญิงสาวสวยมีอาชีพเป็นหมอดูพบชายหนุ่ม ร่ำรวยเจ้าสำอางจึงใช้เล่ห์กลให้แต่งงานด้วยโดยมีข้อแม้ว่า โครขอหย่าร้างก่อนต้องจ่ายเงินให้อีกฝ่าย 50 ล้านบาท ทั้งคู่แต่งงานแค่วันเดียวเพื่อรอว่าใครจะขอหย่าก่อน จนทั้งคู่ได้ใกล้ชิดและรักกันจริง ๆ</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>ละครกล่าวถึงความรักของคู่หนุ่มสาวที่ใช้เล่ห์กล ส่วนครอบครัวของทั้งชายและหญิงเป็นส่วนเสริมความเป็นมาเท่านั้น</p>

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	ลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
32. สายเรียดชีวิต โสด	<p>โครงเรื่อง สาวสวย รวย การศึกษา และชาติตระกูลดี แต่ทำงานไม่เป็น ทำงานนางแบบ รักสบาย เรื่องมาก มาพบกับหนุ่มหล่อที่เป็นคู่ปรับของเธอและต่อมาช่วยเธอจากการถูกคนใกล้ชิด โกงบริษัท ช่วยทำให้เป็นคนใหม่ กลับมาตั้งใจ มีจิตใจดี</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	ละครกล่าวถึงความรักของหนุ่มสาว ที่ได้รับ การช่วยเหลือจากชายหนุ่ม ส่วนครอบครัว แสดงถึงความสัมพันธ์ไม่มาก
33.เงารักลวงใจ	<p>โครงเรื่อง จากเด็กกำพร้าที่พลัดพราก มาเป็นลูกสาวคนร่ำรวย โดยต้องฟันฝ่าอุปสรรคจากผู้ที่ต้องการเป็นลูกสาวจากหลักฐานสร้อยคอที่แม่เอาไว้ให้</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	ละครกล่าวถึงความรักของแม่และลูกที่เฝ้าคิดถึงกันและได้พบกันในตอนท้ายสุด
34. สามหัวใจ	<p>โครงเรื่อง ครอบครัวที่มีลูกชายสามคนที่หลงรักผู้หญิงคนเดียวกัน แต่มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เธอรักทำให้พี่น้องทะเลาะผิดใจกัน แม่และหญิงสาวคอยตักเตือน จนเวลาและเหตุการณ์ผ่านไปทุกคนได้คิดและพี่น้องกลับมาคืนดีเกื้อกูลกัน</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	เป็นละครที่เน้นความสัมพันธ์ของพี่น้องผู้ชาย 3 คนที่เกี่ยวข้องกับความรักที่มีต่อผู้หญิงคนเดียวกัน
35. กุหลาบไร้หนาม	<p>โครงเรื่อง จากความขัดแย้งของสองครอบครัวชายต่างฐานะ มีการอบรมลูกหลานแตกต่างกัน คนร่ำรวยแต่ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนคนที่ฐานะไม่ค่อยดีเมื่อได้เงินมากกลับใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายและถูกหลอกจนหมดตัว รวมทั้งขยายกิจการนั้นจนต้องหนีเจ้าหนี้ มีปัญหาจากลูกหลานแก่งแย่งคนรักจากครอบครัวที่มีฐานะด้วยการยุยงของแม่และยายสุดท้ายผู้ที่มีความสุขคือผู้ที่พอเพียง และมีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคม</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	ในละครเรื่องนี้ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวหลายประเภท การใช้อำนาจที่รุนแรงระหว่างครอบครัว
36. เพียงใจที่ผูกพัน	<p>โครงเรื่อง ด้วยความรักและความผูกพันกับหญิงสาวตั้งแต่เด็กจนโต ความต่างชนชั้นทำให้เขาพยายามมุนานะสร้างฐานะตนเองจนร่ำรวย และสามารถจุนเจือช่วยเหลือครอบครัวฝ่ายหญิงที่ต่อมายอมรับเขาอย่างเต็มใจ</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	ละครกล่าวถึงความรักของหนุ่มสาวที่ฝ่าฟันอุปสรรคด้วยการที่ชายหนุ่มมุนานะสร้างฐานะได้ร่ำรวยมีชื่อเสียงเพื่อคู่ควรกับหญิงสาว

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ละครโทรทัศน์	การลักษณะเนื้อหา	ลักษณะครอบครัว
37. เพลงรักริมขอบฟ้า	<p>โครงเรื่อง เรื่องราวของการสร้างกระแสดังในทางฉาวของ นักร้องสาววัยรุ่นที่กำลังดัง ว่ากำลังตั้งครรภกับนักร้องหนุ่มลูกเจ้าของบริษัทเพลงชื่อดัง เพื่อเพิ่มกระแสดังแก่ลูกชาย ซึ่งที่แท้เป็นเรื่องจริงและแม้ว่าจะมีข้อแลกเปลี่ยนแต่เธอก็กลับไม่มีความสุข ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ เธอจึงจะเปิดโปงความลับนี้ ต่อมานักร้องหนุ่มถูกจับฐานค้ายาเสพติดจากคลิปที่อาชญากรรมแอบถ่ายไว้เพราะแฟนพี่ชาย (คนละแม่) ของคนที่เคยข่มขืนตน ซึ่งต่อมาพ่อยอมทุกอย่างให้ลูกชายพ้นโทษ แต่ลูกชายขอขอมรับโทษและตั้งใจว่าเมื่อออกมาจากคุกจะกลับมารับผิดชอบนักร้องสาวและลูก</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>ละครกล่าวถึงความ โลกทางธุรกิจ ความรักลูกในทางที่ผิดของพ่อ ความแค้นของพี่น้องและความเข้าใจของหนุ่มสาวที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งที่ผูกพันกัน ที่แสดงให้เห็นในท้ายเรื่อง</p>
38. วนิดา	<p>โครงเรื่อง วนิดาหญิงสาวในตระกูลพ่อค้าที่ร่ำรวยอยู่กับอาผู้ชายที่เลี้ยงดูเธอเหมือนลูก ต้องการให้เธอแต่งงาน กับชายที่มียศศักดิ์ตระกูลสูงตามต้นกำเนิดที่แท้จริงของเธอด้วยการใช้นี้สินมาขู่แม่ของชายผู้มียศศักดิ์ แม้ว่าเขาจะมีคู่รักอยู่แล้ว แต่สุดท้ายทุกคนก็แพ้ ความสวย ความฉลาด และความมีน้ำใจของวนิดา</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>จากการถูกรังเกียจเรื่องชาติตระกูลที่มาเชื่อมโยงความรักของหนุ่มสาว โดยมีผู้ใหญ่ในครอบครัวเป็นผู้ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคขัดขวาง</p>
39. ระเบิดดวงดาว	<p>โครงเรื่อง จากความต้องการเป็นนางเอกตลอดกาลจึงให้หมอสัลยกรรมที่หลงรักเธอคอยศัลยกรรมให้ และวางแผนคิดกัน ใส่ร้ายดารารหรือนางเอกใหม่ที่จะมาทาบรัศมีของเธอ โกหกนักข่าว จนสุดท้ายเธอต้องจบชีวิตด้วยมือหมอนั่นในวันที่ได้รับรางวัลนักแสดงยอดเยี่ยมประจำปีจากฝีมือการแสดงของเธอ</p> <p>แก่นของเรื่อง Power theme</p>	<p>เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความทะเยอทะยานทางการแสดงที่ขึ้นแล้วไม่ยอมตามวัฏจักรของการเปลี่ยนแปลง จนใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น และสุดท้ายเธอเองก็ถูกอำนาจนั้นมาทำร้ายเธอ</p>
40. ศิลปินดวงใจนักรบ	<p>โครงเรื่อง การย้อนอดีตถึงความรักของหนุ่มสาวที่ในอดีต ณ เมืองเก่าแก่ในชนชาติดั้งเดิมประสบสิ่งอัศจรรย์ ซึ่งทั้งคู่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่อกัน แม้ไม่สมหวัง แต่ได้ตามกันมาจนมาพบกันในปัจจุบัน ได้มาเกี่ยวพันต่อกัน ขจัดอุปสรรค และได้สมหวังในความรัก</p> <p>แก่นของเรื่อง Love theme</p>	<p>เป็นละคร fantasy เกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวในอดีตชาติถึงปัจจุบันชาติ กล่าวถึงความสัมพันธ์ของครอบครัวน้อย</p>

จากตารางที่ 3.3 จากการศึกษาละครโทรทัศน์ทั้ง 40 เรื่อง ผู้วิจัยได้คัดเลือกละครโทรทัศน์จากเกณฑ์วัดคุณภาพของการเล่นเรื่อง จากความกลมกลืนในการผูกร้อยองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเล่าที่สอดคล้องกันการกระทำของตัวละครที่มีการกระทำอย่างสม่ำเสมอ และความน่าเชื่อถือที่เป็นตัวแทนของคุณค่า/คุณธรรมที่บรรจุอยู่ในเรื่องเล่าที่มีลักษณะครอบครัวที่มีอยู่จริง ที่เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวโดยตรง ลักษณะความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของสมาชิกครอบครัว ซึ่งมีครอบครัวหลากหลายรูปแบบตามที่ต้องการศึกษา ตามโครงเรื่องและแก่นของเรื่องในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีค่านิยมที่แสดงถึงครอบครัวที่สร้างผ่านละครโทรทัศน์ที่มีความหลากหลาย รวมถึงการใช้อำนาจภายในครอบครัว และการเชื่อมโยงถึงการใช้อำนาจแก่ผู้อื่น ทั้งอำนาจเงิน อำนาจทางกาย-ทางวาจา-ทางใจ ตามอุดมการณ์ลักษณะต่าง ๆ ของละครโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวทั้งด้านโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว และตามลักษณะที่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมหรือไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งคัดเลือกจากการศึกษาละครโทรทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทรโศก และกุหลาบไร้หนาม

ลักษณะโครงเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง กุหลาบไร้หนาม สวรรค์สร้าง ไทรโศก และตะวันขอแสง มีโครงเรื่องหรือการเล่นเรื่อง โดยย่อของละครโทรทัศน์เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว โดยสรุปดังต่อไปนี้

1) โครงเรื่องย่อละครโทรทัศน์เรื่อง “กุหลาบไร้หนาม”

เป็นเรื่องของสองครอบครัวที่ขัดแย้งกันจากการถูกกีดกันความรักกับลูกชายจากแม่สามีที่มีฐานะทางสังคมต่างกัน จนก่อให้เกิดเป็นความแค้น ความอิจฉาริษยา ครอบครัวหนึ่งฐานะดีมากเป็นยา(แม่สามี)และแม่สอนหลานสาวเป็นคนดี (ครอบครัวใหม่ของพ่อ) อีกครอบครัวหนึ่งฐานะไม่ดีนัก ขยายกิจการพ่อกับแม่ทำงานกลางคืนอบรมเลี้ยงดูแบบอยู่สบายเพราะได้เงินค่าเลี้ยงดูจากพ่อ ไม่เรียน ไม่ทำงานที่ลำบาก ได้เงินมรดกจากพ่อนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกและถูกหลอกลวง ครอบครัวนี้มีความแค้นครอบครัวฐานะดีจากการถูกกีดกันวางแผนทำร้ายอยู่เสมอ แต่สุดท้ายหลานสาวรู้สึกผิดจึงกลับตัวกลับใจใหม่

2) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “สวรรค์สร้าง”

คุณหญิงนาฬิกาแม่ของนักรบเลี้ยงลูกชายให้เป็นคนเก่งทั้งการเรียนและการทำงาน ในทางธุรกิจการสื่อสารได้รุ่งเรือง โดยไม่สนใจความรู้สึกของใครแม้แต่ญาติของตนเองทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ จนต่อมานักรบกลายเป็นคนสองบุคลิก คือร้ายและดี ทำให้บริษัทแพ้คู่แข่ง แม่เรียกจนเป็นโรคซึมเศร้า เมื่อลูกชายรักษาตนเองหายกลับมากอบกู้ธุรกิจได้ และดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรม

3) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “ไทร โศก”

คุณหญิงชื่นไม่ชอบพ่อแม่ของบานเย็นจากการผิดหวังความรัก จึงเลี้ยงดูบานเย็นแบบคนรับใช้ที่ถูกกดขี่ทำร้ายตั้งแต่เด็กจนโต และหวังมรดกของบานเย็นจึงวางแผนให้บานเย็นอยู่กับนายไต้แทนกิติลูกชายของตนเองที่มีเมียอยู่แล้วชื่ออุษา บานเย็นเป็นคนกตัญญูยอมทุกอย่างแม้แต่โดนพรากลูกไปเพราะเธอเป็นโรคเรื้อน ต่อมาลูกสาวที่เก็บมาเลี้ยงเรียนแพทยรักรักษาบานเย็นจนหาย ลูกชายบานเย็นเป็นคนดีทำงานเป็นวิศวกร ตรงข้ามกับลูกชายอุษาที่เรียนต่างประเทศไม่จบ ชอบเที่ยวเตร่ คอยจีบสาว ไม่ทำงาน และใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ต่อมาลูกชายอุษารู้ว่าตนไม่ใช่ลูกของกิติจึงร่วมกับแม่ทำร้ายย่าเหมือนพ่อซึ่งถูกแม่กรอกยาจนเป็นอัมพาตไปแล้ว อุษาร่วมกับซู่วางแผนปล้นและเผาบ้านคุณหญิงสุดท้ายก่อนเสียชีวิตคุณหญิงรู้สึกผิดขมมรดกทั้งหมดให้บานเย็นและลูกชาย

4) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “ตะวันขอแสง”

ตะวันลูกดวงพรถูกเปลี่ยนตัวกับบนเรนทร์ลูกชายของสายที่เป็นชาวเรือกระแงที่รับจ้างบรรทุกสินค้าที่แม่และพ่อรักตะวันเหมือนลูก ต่อมาพ่อติดคุก แม่มีสามีใหม่ที่ทำร้ายครอบครัวแม่ฆ่าพ่อเลี้ยงตาย แม่ติดคุกให้ตะวันหนีไปเพื่อกลับไปหาครอบครัวที่แท้จริงที่บ้านเดชาบดีนทร์แต่จดหมายหาย ป้าพี่สาวดวงพรวางแผนแลกลูกเพราะท่านดันต้องการลูกชาย ต่อมาตะวันได้รับการอุปการะจากคุณใหญ่มาอยู่ที่บ้านเดชาบดีนทร์ ทำให้ลูกสาวต่างแม่ของท่านดันรวมทั้งนเรนทร์และป้าของตะวันไม่พอใจมาก คอยกลั่นแกล้งและทำร้ายตะวัน จนต่อมาพ่อและแม่ที่เลี้ยงตะวันมาเปิดเผยและมีหลักฐานปานแดงของตะวันที่คุณใหญ่บอกไว้ ลูกสาวทั้งสองคนสำนึกผิด นเรนทร์ฆ่าตัวตาย ทุกคนกลับมามีความสุข

จากภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ 4 เรื่อง ที่กล่าวมาพิจารณาจากรูปแบบครอบครัวที่มีการเข้ารหัสหรือถูกนำเสนอมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 6 รูปแบบ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ รวมทั้งหมด 14 ครอบครัว คือ

1. ครอบครัวที่สมบูรณ์ ละครโทรทัศน์ที่นำเสนอถึงครอบครัวที่ศึกษา คือ

1.1 ครอบครัวเดี่ยว ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสง 1 ครอบครัว กุหลาบไร้หนาม 1 ครอบครัว

1.2 ครอบครัวขยาย ได้แก่ เรื่องกุหลาบไร้หนาม 2 ครอบครัว และเรื่องไทร โศก 1 ครอบครัว

2. ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ละครโทรทัศน์ที่นำเสนอถึงครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ

2.1 ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ เรื่องสวรรค์สร้าง 1 ครอบครัว

2.2 ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ เรื่องสวรรค์สร้าง 2 ครอบครัว และเรื่องไทร โศก 1 ครอบครัว

2.3 ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ได้แก่ เรื่องกุหลาบไร้หนาม 1 ครอบครัว และเรื่องไทร โศก 1 ครอบครัว

2.4 ครอบครัวแต่งงานใหม่ ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสง 2 ครอบครัว และเรื่องกุหลาบไร้หนาม 1 ครอบครัว

รูปแบบครอบครัวที่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่องที่ทำการศึกษา ได้แก่

1) ครอบครัวเดี่ยวในละครโทรทัศน์เรื่องตะวันขอแสง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูกสาว (ที่แตกตัวกับลูกชายตนเองตั้งแต่แรกเกิด) คือ ครอบครัวของอินตา-สาย-ตะวัน อาศัยอยู่ร่วมกันในเรือกระแซง

2) ครอบครัวเดี่ยวในละครโทรทัศน์เรื่องกุหลาบไร้หนาม สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ-แม่-ลูกชาย-หลานสาว-ลูกสะใภ้ คือ ครอบครัวของพลโทสวี่-คุณหญิงรุจิรา-ร้อยโทสารัตต์-งามพิศ-นันทดี (งามพิศเป็นหลานสาวของคุณหญิงรุจิราเติบโตมาพร้อมกับสารัตต์ คือ งามพิศ มีศักดิ์เป็นพี่สาวของสารัตต์ซึ่งคุณหญิงรุจิราเลี้ยงดูเหมือนลูกสาวคนหนึ่ง) อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน

3) ครอบครัวขยายในละครโทรทัศน์เรื่องกุหลาบไร้หนาม สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ-แม่-ลูกชาย-ลูกสาว คือ ครอบครัวของวาริ-วิช-นวลใจ-อนุชัช-นุชรี และครอบครัวของยาย-แม่-ลูกสาว คือ ครอบครัวของพวงสร้อย-สร้อยสอางค์-นันทดี สมาชิกทั้งสองครอบครัวต่างร่วมอาศัยในบ้านเดียวกัน (ครอบครัวละบ้าน)

4) ครอบครัวขยายในละครโทรทัศน์เรื่องไทร โศก สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย ปู่-ย่า-พ่อ-แม่-ลูกชาย 2 คน คือ ครอบครัวของเจ้าพระยาธีระรัตน์-คุณหญิงชื่น-กิติ-อุษา-เกียรติกร-ยิ่งยง (ลูกบุญธรรม) อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน

รูปแบบครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวที่พ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ ซึ่งปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่องที่ทำการศึกษา ได้แก่

1) ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังในละครโทรทัศน์เรื่องสวรรค์สร้าง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ-ลูกชาย คือ ครอบครัวของทองใบ-ทองทิว พ่อและลูกไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันภายในบ้านเดียวกันแต่ไปมาหาสู่กันเสมอ

2) ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังในละครโทรทัศน์เรื่องสวรรค์สร้าง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย แม่-ลูกชาย คือ ครอบครัวของคุณหญิงนาฬิกา-นักรบ อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และครอบครัวของนิมมาน-นักคิด ต่างอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านตนเอง

(1) ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังในละครโทรทัศน์เรื่องโทร โศก สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย แม่-ลูกสาว (ลูกบุญธรรม) คือ ครอบครัวของบานเย็น-ไทรงาม อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน

(2) ครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกันในละครโทรทัศน์เรื่องกุหลาบไร้หนาม สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พี่สาว-น้องสาว-หลานชาย (หลานของอาสาวทั้ง 2 คน) คือ ครอบครัวของอาใหญ่-อาเล็ก-นัคตา อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน

(3) ครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกันในละครโทรทัศน์เรื่องโทร โศก สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย ปู่-หลานสาว คือ ครอบครัวของเจ้าคุณยงยศ ศฤงคารและดุจดาว (หลานสาวบุญธรรม) อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน

(4) ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ในละครโทรทัศน์เรื่องตะวันขอแสง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย แม่-ลูกสาวบุญธรรมหรือลูกเลี้ยง-พ่อเลี้ยง คือ ครอบครัวของสาย-ตะวัน-ครัว อาศัยอยู่ร่วมกันในเรือกระแซง และประกอบด้วย พ่อ-แม่เลี้ยง-ลูกชาย 1 คน-ลูกสาว 3 คน-ป้าของตะวัน คือ ครอบครัวของท่านตัน-คุณใหญ่-นเรนทร์-พร้อมมิตร-จิตรใส-ตะวัน-พริ้มเพรา อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รับสารหรือผู้ชมละครโทรทัศน์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากหน่วยตัวอย่างที่เป็นครัวเรือน ซึ่งสมาชิกในครัวเรือนติดตามชมละครโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง/เป็นประจำหรือค่อนข้างต่อเนื่อง และสมาชิกในครัวเรือนที่มีรูปแบบครอบครัวในลักษณะแบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกับที่ถูกนำเสนอมากในละครโทรทัศน์ มาจำแนกเป็นรูปแบบครอบครัวที่ทำการศึกษา เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน รูปแบบละ 3 ครัวเรือน ซึ่งได้คำตอบที่เพียงพอแก่การวิเคราะห์ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ตามประเด็นที่ทำการศึกษาในแต่ละมิติของครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มีลักษณะทางประชากร (โดยใส่ नामสมมติ) ดังต่อไปนี้

โครงสร้างกลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่สมบูรณ์ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างครอบครัวเดี่ยวและกลุ่มตัวอย่างครอบครัวขยาย ได้แก่

1) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวเดี่ยว จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัว แม่ (แหวตา) อายุ 56 ปี-ลูกชาย (อิทธิพล) อายุ 24 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 3 คน คือ พ่อ แม่ และลูกชาย พ่อ อายุ 66 ปี ข้าราชการบำนาญ (แต่เกษียณของตนเอง) แม่มีอาชีพขายกาแฟอยู่ด้านล่างของคอนโดที่พักอาศัย และลูกชาย อายุ 24 ปี เพิ่งเรียนจบปริญญาตรี ยังไม่ทำงาน

(2) ครอบครัว แม่ (นารี) อายุ 47 ปี-ลูกสาว (วิภาดา) อายุ 24 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 3 คน คือ พ่อ แม่ และลูกสาว พ่อ อายุ 48 ปี อาชีพขับรถส่งของและขับรถให้เจ้านาย แม่ อายุ 47 ปี อาชีพเย็บผ้าอยู่ที่บ้าน และลูกสาว อายุ 24 ปี กำลังศึกษาอยู่ ทุกคนอาศัยในทาวน์เฮ้าส์ของญาติ

(3) ครอบครัว แม่ (กัลยา) อายุ 59 ปี-ลูกชาย (สุนัย)อายุ 33 ปี-ลูกสาว (สุนีย์)อายุ 23 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 6 คน คือ พ่อ อายุ 63 ปี แม่ อายุ 59 ปี ลูกชาย 2 คน คนโต อายุ 35 ปี แต่งงานและแยกครอบครัวไปแล้ว 1 คน ลูกชายอีก 1 คนเป็นเกย์ (สุนัย) อายุ 33 ปี และลูกสาว 2 คน อายุ 30 ปี และอายุ 23 ปี ครอบครัวทำธุรกิจอาร์ทเมนต์แบ่งให้เช่าและอาศัยเองด้วย

2) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวขยาย จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัว ย่า (เง็ก) อายุ 84 ปี-แม่ (อรุณี)อายุ 43 ปี-ลูกสาว (อรุณวดี) อายุ 15 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 5 คน คือ ย่า อายุ 84 ปี เป็นอัมพฤกษ์ เดินไม่ได้ พ่อ อายุ 53 ปี อาชีพค้าขายอาหาร แม่ อายุ 43 ปี อาชีพค้าขายอาหาร ลูกชาย อายุ 24 ปี อาชีพพนักงานธนาคาร และลูกสาว อายุ 15 ปี เรียนชั้นมัธยม 4

(2) ครอบครัว พ่อ (ศุภหัตถ์) อายุ 52 ปี-ลูกสาว (โคมทอง)อายุ 20 ปี-น้ำผู้หญิง(สิริภา) อายุ 40 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 5 คน คือ ยาย อายุ 80 ปี ไม่ประกอบอาชีพ พ่อ อายุ 55 ปี พนักงานบริษัท แม่ อายุ 50 ปี แม่บ้าน น้ำสาว อายุ 40 ปี พนักงานบริษัท และหลาน อายุ 20 ปี นักศึกษา

(3) ครอบครัว ย่า (จุรี)อายุ 50 ปี-ป้าคนรอง (จามรี) อายุ 26 ปี-ป้าคนเล็ก (จรรยา) อายุ 23 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 8 คน คือ พ่อ(ปู่)อายุ 54 ปี ทำงานบริษัท แม่ (ย่า) อายุ 50 ปี เป็นแม่บ้าน (ลูกสาวคนโต อายุ 30 ปี แต่งงานแล้วและแยกครอบครัวออกไป) ลูกสาวคนรอง (ป้าคนรอง) อายุ 26 ปี ทำงานบริษัท ลูกชายคนถัดมาอายุ 24 ปี ทำงานบริษัท ลูกสาวคนเล็ก (ป้าคนเล็ก) อายุ 23 ปี รับจ้างขายเสื้อผ้า ลูกสะใภ้ อายุ 24 ปี ทำงานบ้าน หลานชาย อายุ 4 ปี และหลานสาว อายุ 2 ปี (ลูกของลูกชาย)

โครงสร้างกลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่

1) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัวพ่อ (ทัศนัย) อายุ 52 ปี-ลูกสาว (ทัศนีย์) 20 ปี ประกอบด้วยสมาชิก รวม 2 คน คือ พ่อ อายุ 52 ปีไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร เพราะสุขภาพไม่แข็งแรง และลูกสาว 1 คน อายุ 20 ปี อาชีพนักศึกษาและทำงานพิเศษ อาศัยในบ้านทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้นของตนเอง พ่อหย่าร้างกับแม่เพราะมีปัญหาจิตใจ แม่ไปอยู่ต่างจังหวัดนำน้องสาวไปเลี้ยง 1 คน แต่แม่ยังส่งเสียเลี้ยงดูช่วยค่าเล่าเรียนลูกสาวที่อยู่กับพ่อบ้าง แม่แต่งงานใหม่แต่ไม่มีลูกกับสามีใหม่ หลายเดือนแม่กับน้องสาวมาพบลูกสาวคนโตเป็นครั้งคราว แม่ยังเป็นเพื่อนกับพ่อแม้ว่าปัจจุบันแม่มีสามีใหม่แล้ว

(2) ครอบครัวพ่อ (การ์นต์) อายุ 43 ปี-ลูกสาว (กรกช) อายุ 10 ปี ประกอบด้วย พ่อ อายุ 43 ปี ลูกชายอายุ 15 ปี และลูกสาว อายุ 10 ปี กับภรรยาอยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน ภรรยาอายุน้อยกว่าสิบปี สาเหตุที่ภรรยาตีจากเนื่องจากอีต๊อดที่ไม่มีอิสระกับชีวิตครอบครัว คิดเที่ยว ตั้งท้อง โดยไม่ได้ตั้งใจ ครอบครัวอยู่ด้วยกัน 3 คน อาศัยในบ้านตึกแถวติดกับตึกแถวที่เป็นบ้านพ่อแม่ของพ่อและญาติ ๆ ประกอบด้วย พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย และหลานอีกสามคน

(3) ครอบครัวพ่อ (ธงชัย) อายุ 45 ปี-ลูกสาว (ธาริณี) อายุ 23 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 3 คน คือ พ่ออาชีพรับราชการ ลูกสาว 2 คน อายุ 23 ปี และอายุ 18 ปี อาชีพนักศึกษา ลูกสาวคนแรกแม่ทิ้งไปตั้งแต่มัธยม 1 พ่อแต่งงานใหม่ครั้งที่ 2 ต่อมาหย่าร้างกันอีกเมื่อลูกสาวคนที่สองมีอายุ 7 ปี เพราะแม่ใช้เงินฟุ่มเฟือยจากติดการพนันและไปแต่งงานใหม่กับสามีที่ร่ำรวยกว่า

2) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัวแม่ (วาริ) อายุ 50 ปี-ลูกชาย (วุฒิชัย) อายุ 20 ปี ประกอบด้วยสมาชิก รวม 2 คน คือ แม่และลูกชาย แม่หย่าร้างกับพ่อตั้งแต่ลูกชาย อายุ 10 ปี พ่อแต่งงานใหม่ แม่ทำงานขายของหาเงินค่าใช้จ่ายในบ้าน แต่พ่อยังส่งเสียค่าเรียนค่าใช้จ่ายของลูก ส่วนลูกเรียนและช่วยแม่ทำงานในหน้าที่ของตัวเอง คือ ช่วยแม่เก็บร้านทุกวัน และช่วยดูแลยาย

(2) ครอบครัวแม่ (พิไล) อายุ 52 ปี-ลูกชาย (พงศกร) อายุ 26 ปี ประกอบด้วยสมาชิก 2 คน คือ แม่และลูกชาย พ่อได้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์มา 3 ปีแล้ว ปัจจุบันแม่ทำหน้าที่ดูแลบ้าน ส่วนลูกชายทำงานเลี้ยงดูแม่

(3) ครอบครัวแม่ (ลีดา) อายุ 58 ปี-ลูกชาย (วิทยา) อายุ 27 ปี ประกอบด้วยสมาชิก รวม 4 คน คือ แม่ อายุ 58 ปี อาชีพค้าขาย ลูกชายคนโต อายุ 27 ปี อาชีพพนักงานธนาคาร ลูกชายคนกลาง อายุ 26 ปี อาชีพค้าขาย และลูกสาวคนเล็ก อายุ 24 ปี ยังเรียนไม่จบ ยังไม่ทำงาน แม่หย่าร้างกับพ่อ 24 ปี เนื่องจากพ่อเจ้าชู้และไปมีครอบครัวใหม่ ด้วยความที่ต้องหาเงินคนเดียวจึงจำเป็นต้องจ้างพี่เลี้ยงดูแลลูก ไปรับไปส่งก็ต้องใช้รถโรงเรียน ไม่มีเวลาสอนการบ้านลูก ต้องให้ลูกเรียนพิเศษ ลูก ๆ ตอนเล็ก ๆ เรียนดีทุกคน พ่อเริ่มโตก็เริ่มไปตามทางของตัวเอง แม่ทำการค้าหาเงินคนเดียว

ต่อมาขาดทุน ช่วงนั้นกิจการไม่ดีลำบาก ลูกชายคนโตเริ่มทำงานเป็นนักร้อง ตั้งแต่ อายุ 17 ปี จบปริญญาตรี อายุ 26 ปี ปัจจุบันทำงานธนาคาร น้องชายคนกลาง เรียนชั้นจบมัธยม 6 มีครอบครัวเร็ว ปัจจุบันทำงานกับภรรยาค้าขายสืบทอดกิจการขายบะหมี่จากแม่ คุณแม่ครอบครัวตัวเอง น้องสาวคนเล็กไม่เรียนหนังสือ เรียนชั้นจบมัธยมปีที่ 3 ปัจจุบันไม่มีงานทำ ไม่ยอมเรียน ชอบเที่ยว คีฬา ดัดเพื่อน ลูกทุกคนเพิ่งรู้จักกับพ่อตอนโต ไม่ได้ผูกพันกับพ่อมากนัก

3) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัวป่าคนโต (วิภา) อายุ 55 ปี-ป่าสะเกี (รัตนา) อายุ 50 ปี หลานชาย (ปัญญา) อายุ 26 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 9 คน คือ ตนเอง น้องชาย 2 คน น้องสาว 1 คน น้องสะเกี 1 คน และหลาน 4 คน เป็นครอบครัวคนจีน หัวหน้าครอบครัว คือ ป่าคนโต มีกิจการผลไม้ดองและให้เช่าห้องพักที่สืบทอดมรดกมาจากแม่(ย่า) อยู่ในตึกแถวหลังใหญ่อยู่ร่วมกัน น้องชาย 2 คนช่วยดูแลกิจการ น้องสาวไม่ได้ทำอะไรมาก น้องสะเกีช่วยดูแลบ้าน ส่วนหลาน ๆ บางคนทำงานแล้ว บางคนยังเรียนอยู่

(2) ครอบครัวอาผู้หญิง (ชุตินา) อายุ 51 ปี-หลานชาย (ศรันย์) อายุ 26 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 3 คน คือ อาผู้หญิง อายุ 51 ปี อาชีพพนักงานบริษัท อาเขย อายุ 50 ปี อาชีพรับราชการ และหลานชาย อายุ 26 ปี อาชีพรับราชการ อาทั้งสองไม่มีบุตรจึงเลี้ยงหลานเหมือนลูกชาย หลานชายมาอยู่กับอาทั้งสองตั้งแต่เด็กมาเรียนหนังสือจนทำงาน

(3) ครอบครัวยาย (อวบ) อายุ 72 ปี-ลุงเขย (ทศพล) อายุ 52 ปี-หลานชาย (วิกรม) อายุ 22 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 5 คน คือ ยาย ลุงเขย ป้า น้ำ และหลาน ยาย อายุ 72 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ ลุงเขย อายุ 52 ปี อาชีพขับรถรับจ้าง ป้า อายุ 50 ปี อาชีพขายของชำ น้ำสาว อายุ 36 ปี อาชีพพนักงานบริษัท และหลานชาย อายุ 22 ปี อาชีพนักศึกษา

4) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวแต่งงานใหม่ จำนวน 3 ครัวเรือน คือ

(1) ครอบครัวพ่อ (วิริยะ) อายุ 54 ปีและลูกสาว (ชไมพร) อายุ 24 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 5 คน คือ พ่อ อายุ 54 ปี ภรรยา(แม่เลี้ยงคนท้ายสุด ภรรยาคนที่ 5) อายุ 24 ปี และลูกชายคนเล็ก อายุ 3 ปี ลูกสาวคนโต อายุ 24 ปี และลูกชายคนรองของภรรยาคนแรก อายุ 20 ปี พ่อและแม่เลี้ยงทำธุรกิจค้าไม้หอมร่วมกัน ลูกสาวคนโตเพิ่งเรียนจบปริญญาตรีเริ่มช่วยธุรกิจของพ่อ ลูกชายคนรองยังเรียนมหาวิทยาลัยปีที่ 2 โดยพ่อมีบทบาทในเรื่องของการหาเลี้ยงครอบครัว และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งของลูก ๆ และในบ้าน

(2) ครอบครัวสามี (ณัฐ) อายุ 34 ปี-ภรรยา (ยาใจ) อายุ 23 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 5 คน คือ สามีหัวหน้าครอบครัว อายุ 34 ปี อาชีพค้าขายโทรศัพท์มือถือที่บ้าน ภรรยา อายุ 23 ปี อาชีพงานบ้าน มีลูก 5 คนประกอบด้วย ลูกชายคนโตอายุ 10 ปี ลูกสาวอายุ 9 ปี ลูกสาวอายุ 7 ปี ทั้ง

สามคนเป็นลูกติดของสามี ลูกติดภรรยา คือ ลูกสาวอายุ 4 ปี และสามีภรรยามีลูกชายด้วยกัน อายุ 1 ปี พ่อมีบทบาททำงานหาเลี้ยงครอบครัว แม่เลี้ยงจะมีบทบาทในเรื่องของการดูแลเรื่องใช้จ่ายในบ้าน ทำงานบ้าน ส่วนลูก ๆ มีหน้าที่เรียนหนังสือ

(3) ครอบครัวสามี (ภรรยา) อายุ 36 ปี-ภรรยา (มณี) อายุ 34 ปี ประกอบด้วยสมาชิกรวม 3 คน คือ สามีหัวหน้าครอบครัว มีอาชีพธุรกิจขับรถรับจ้าง ลูกชาย อายุ 15 ปี (ลูกของภรรยาเก่า) กำลังศึกษาอยู่ชั้นม.3 และภรรยา มีอาชีพเย็บผ้า (มีลูกกับสามีเก่า 2 คน ลูกชายคนโตอายุ 15 ปี ลูกสาวคนที่ 2 อายุ 14 ปี ปู่ย่ารับไปเลี้ยงตั้งแต่เด็ก) ส่วนมากสามีรับผิดชอบดูแลค่าใช้จ่ายในบ้านและการศึกษาของลูกชาย

3.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นตัวบท และเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ชมละครโทรทัศน์ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 เครื่องมือและวิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นตัวบท (Text)

1) เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้จากแหล่งข้อมูลที่ทำการศึกษาจากผังรายการการออกอากาศละครโทรทัศน์ไทยของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 และทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ในช่วงไพร์มไทม์ (prime time) ของทุกวัน ตั้งแต่เดือนมกราคม-กันยายน 2553 จากเนื้อเรื่องย่อทางอินเทอร์เน็ตและจากนิตยสารละครโทรทัศน์ รวมจำนวน 40 เรื่อง และวีดิทัศน์ละครโทรทัศน์ที่ทำการวิเคราะห์เนื้อหา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทรโศก และกุหลาบไร้หนาม

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมดังนี้

ทำการศึกษาเนื้อเรื่องย่อทางอินเทอร์เน็ตและจากนิตยสารละครโทรทัศน์ จำนวนรวม 40 เรื่อง โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของลักษณะครอบครัวที่มีรูปแบบแตกต่างกัน และคัดเลือกรูปแบบครอบครัวที่พบมากในละครโทรทัศน์มาทำการวิเคราะห์จำแนกรูปแบบครอบครัวได้จำนวน 6 รูปแบบ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน

ทำการคัดเลือกละครโทรทัศน์ที่มีโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่มีรูปแบบแตกต่างกันใน 6 รูปแบบจากการสำรวจเบื้องต้น ซึ่งได้ละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษารวมจำนวนทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทรโศก และกุหลาบไร้หนาม

จากนั้นทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นวิดิทัศน์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาละครโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวที่มีอยู่ในละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว

สำหรับประเด็นที่ทำการวิเคราะห์เนื้อหาถึงภาพครอบครัวที่ถูกสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ ตามลักษณะที่เกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ได้แก่

(1) รูปแบบครอบครัว หมายถึง ประเภทของครอบครัวที่จำแนกโดยใช้เกณฑ์ของวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากสำรวจเบื้องต้นในรูปแบบครอบครัวที่พบมากและถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์ของช่วงเวลาทำการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ครอบครัวที่สมบูรณ์ หมายถึง ครอบครัวที่มีรูปแบบที่เป็นไปตามกระแสหลักของสังคม ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หมายถึง ครอบครัวที่อยู่นอกเหนือกระแสหลักของสังคมหรือเป็นครอบครัวพิเศษในรูปแบบอื่น ๆ ที่เคยผ่านการแตกแยก ได้แก่ ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน

(2) สภาพครอบครัว หมายถึง สภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวตามความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว หมายถึง ลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โดยพิจารณาจากรายได้หรือทรัพย์สินของครอบครัว ยศศักดิ์หรือตำแหน่งงานอาชีพหลักของครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัว การมีบริวาร และองค์วัตถุของครอบครัว เช่น บ้านที่อาศัย การตกแต่งบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ยานพาหนะ เป็นต้น

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว หมายถึง ลักษณะความอบอุ่นหรือความไม่อบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว โดยพิจารณาจากการสื่อสารระหว่างสมาชิกในการแสดงความรัก ความเข้าใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพฤติปฏิบัติต่อกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน และปัญหาที่พบจากภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์หรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น ระหว่างสามี – ภรรยา ระหว่างพ่อแม่/ผู้ใหญ่ – ลูก/เด็ก และหรือระหว่างเครือญาติ/พี่น้อง รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว และมีอำนาจในการให้คุณ/ให้โทษแก่สมาชิกในครอบครัว

(3) ค่านิยมของครอบครัว หมายถึง กรอบหรือแบบแผนความสัมพันธ์ที่เป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม มีผลต่อการตัดสินใจและการ

กระทำของสมาชิกในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ค่านิยมของสามี-ภรรยา ค่านิยมของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และค่านิยมของพี่-น้อง

(4) หน้าที่ของครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลในครอบครัวที่ต้องมีความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ต่อครอบครัว ประกอบด้วยหน้าที่ 3 ด้าน คือ (4.1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์ (4.2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ และหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา และ (4.3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ

3.2.2 เครื่องมือและวิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ชมละครโทรทัศน์

1) เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลจากผู้ชมละครโทรทัศน์ คือ คำถามแบบกึ่งมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

2) วิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากสมาชิกในครัวเรือนผู้ที่ติดตามชมละครโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง/เป็นประจำ หรือค่อนข้างต่อเนื่อง เป็นสมาชิกในครัวเรือนที่มีรูปแบบครอบครัวในลักษณะแบบเดียวกันกับที่ถูกนำเสนอมากในละครโทรทัศน์ จำแนกเป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวชาย ครอบครัวที่พ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ และครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกัน รวมทั้งหมด 6 รูปแบบ ๆ ละ 3 ครอบครัว มาเป็นกลุ่มตัวอย่างจากการพิจารณาถึงครอบครัวที่ลักษณะใกล้เคียงกันและได้ผลการศึกษาที่เพียงพอสำหรับการตอบโจทย์การวิจัยได้

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (กลุ่มตัวอย่าง) ด้วยการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยสร้างคุ้นเคยเป็นกันเองกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละรูปแบบครอบครัวก่อน และบอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่สอง ก่อนเริ่มการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้จัดประเด็นการสนทนากลุ่มด้วยภาพประกอบละครในนิตยสารละครโทรทัศน์ และเล่าเนื้อเรื่องย่อละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการทำการศึกษาพอสังเขป เพื่อทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มเกิดความระลึกได้ถึงตัวอย่างภาพครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ โดยนำละครโทรทัศน์ที่ศึกษาทั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตะวันยอแสง สวรรค์สร้าง ไทรโศก และกุหลาบไร้หนาม เป็นเครื่องมือในเล่าเรื่องและให้รูปภาพประกอบที่เกี่ยวกับละครโทรทัศน์

เหล่านั้น จากนั้นขออนุญาตให้ผู้บันทึกข้อมูลทำการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาถอดข้อความจากการบันทึกเสียงและข้อมูลในแบบบันทึกมารวบรวมและเรียบเรียงในภายหลัง

ขั้นตอนที่สาม ทำการสัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือนเกี่ยวกับภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว ที่มีลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกับรูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแนวคำถามกว้าง ๆ มีต่อไปนี้

1) ครอบครัวแต่ละรูปแบบมีสมาชิกในครัวเรือนที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส) เป็นอย่างไร

2) ภาพของครอบครัวแต่ละรูปแบบมีสภาพครอบครัวที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว ได้แก่ ลักษณะบ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ยานพาหนะ เป็นอย่างไร

3) ภาพครอบครัวแต่ละรูปแบบมีสภาพครอบครัวที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างไร รวมถึงการใช้อำนาจในครอบครัว ปัญหาหรือความขัดแย้งและการแก้ปัญหาของครอบครัว

4) ภาพครอบครัวแต่ละรูปแบบมีค่านิยมของครอบครัวที่เป็นความสัมพันธ์ตามแบบแผนการประพฤติปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในครอบครัวในลักษณะอย่างไร ได้แก่ ค่านิยมของสามี-ภรรยา ค่านิยมของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และค่านิยมของพี่น้อง

5) ภาพครอบครัวแต่ละรูปแบบมีพฤติกรรมที่แสดงการทำหน้าที่อย่างไร ในด้านหน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

ส่วนรายละเอียดประเด็นที่ทำศึกษา คือ การรับรู้ความหมายและการถอดรหัสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่างว่า มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับครอบครัวไปในทิศทางใดจาก 3 รูปแบบตามแนวคิดของ Stuart Hall ได้แก่ การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง (preferred reading) คือ ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนภาพครอบครัวตรงกับชีวิตครอบครัวจริง การถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้ง (oppositional reading) คือ ละครโทรทัศน์ไม่สะท้อนตรงกับชีวิตครอบครัวจริงและมีการบิดเบือนจากชีวิตจริงของครอบครัวหรือมีการประกอบสร้างทางสังคม หรือการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) คือ ละครโทรทัศน์มีการสะท้อนร่วมกับการประกอบสร้างทางสังคม คือ มีร่องรอยของครอบครัวในชีวิตจริงอยู่แต่ไม่ทั้งหมดจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อมที่กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้และตีความหมายครอบครัวที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสไว้หรือไม่ อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น โดยผู้วิจัยขอให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณา

ถึงลักษณะครอบครัวของตนกับลักษณะครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ ซึ่งที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเด็นตามลำดับดังต่อไปนี้

1) การถอดรหัสความหมายทางความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ได้แก่

(1) การถอดรหัสความหมายทางด้านรูปแบบครอบครัว ได้ทำศึกษาจากรูปแบบครอบครัวที่พบมากและถูกเน้นการนำเสนอในละครโทรทัศน์ในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวที่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน

(2) การถอดรหัสความหมายด้านสภาพของครอบครัว เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวและสภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวแต่ละประเภท

การถอดรหัสความหมายสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ในเรื่องความเป็นอยู่และองค์วัสดุส่วนที่เป็นรูปธรรมซึ่งจับต้องได้ เช่น ลักษณะบ้านเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ยานพาหนะ เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

การถอดรหัสความหมายสภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว พิจารณาจากการนำเสนอครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่แสดงลักษณะว่าเป็น “ภาพของครอบครัวที่อบอุ่น” หรือ “ภาพของครอบครัวที่ไม่อบอุ่น” ที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในครอบครัว อำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว ปัญหาที่พบจากภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์หรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น ระหว่างสามี – ภรรยา ระหว่างพ่อแม่ – ลูก และหรือระหว่างเครือญาติ/พี่น้อง และการแก้ปัญหาของครอบครัว

(3) การถอดรหัสความหมายทางด้านค่านิยมของครอบครัว พิจารณาจากกรอบหรือแบบแผนความสัมพันธ์ที่เป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือมีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งค่านิยมของครอบครัวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ค่านิยมของสามี-ภรรยา ค่านิยมของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และค่านิยมของพี่น้อง

(4) การถอดรหัสความหมายด้านหน้าที่ของครอบครัว พิจารณาจากพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลในครอบครัวที่ต้องมีความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ต่อครอบครัว และมีอิทธิพลต่อสมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัวเดียวกัน ในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ประกอบด้วยหน้าที่ 3 ด้าน คือ (4.1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้

สถานภาพ และหน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์ (4.2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา และ(4.3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนาและหน้าที่ทางนันทนาการ

3.3 การตรวจสอบข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูลและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่

3.3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่องในวิดิทัศน์ที่มีรูปแบบครอบครัวที่ต่างกัน และข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่มีรูปแบบครอบครัวแตกต่างกัน ตามรูปแบบครอบครัวที่นำเสนอในละครโทรทัศน์

3.3.2 การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธี ทั้งการวิเคราะห์ตัวบทและการสัมภาษณ์เชิงลึกครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

3.3.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านเกณฑ์ ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในหลายเกณฑ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ชมละครโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องหรือค่อนข้างต่อเนื่อง ที่มีความแตกต่างด้านรูปแบบครอบครัว

3.3.4 การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการใช้ทฤษฎีหลายมุมมองตรวจสอบซึ่งกันและกัน เพื่อศึกษาการสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ในการถอดรหัสความหมาย “ครอบครัว” ของกลุ่มตัวอย่างในหลายลักษณะ ตามที่ละครโทรทัศน์ได้เข้ารหัสความหมายไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท (text) ของละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่อง คือ เรื่องตะวันขอแสงสวรรค์สร้าง ไทร โศก และกุหลาบไร้หนาม โดยทำการวิเคราะห์ภาพครอบครัวจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว กระบวนการเกิดภาพสะท้อน กระบวนการสร้างภาพตัวตน ซึ่งประเด็นหรือตัวแปรที่ศึกษาทำการวิเคราะห์เนื้อหาถึง “การสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับครอบครัวในละครโทรทัศน์” ได้แก่

1) รูปแบบครอบครัว วิเคราะห์จากประเภทของครอบครัวที่จำแนกโดยใช้เกณฑ์ของวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากสำรวจเบื้องต้นในรูปแบบครอบครัวที่พบมาก และถูกนำเสนอในละครโทรทัศน์ของช่วงเวลาที่ทำการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ครอบครัวที่สมบูรณ์ หมายถึง ครอบครัวที่เป็นไปตามบรรทัดฐานครอบครัวของสังคม ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หมายถึง ครอบครัวที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานครอบครัวของสังคมหรือเป็นครอบครัวพิเศษในรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแต่งงานใหม่ และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน

2) สภาพครอบครัว วิเคราะห์จากสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวตามความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์

สภาพเศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โดยพิจารณาจากรายได้หรือทรัพย์สินของครอบครัว ยศศักดิ์หรือตำแหน่งงาน อาชีพหลักของครอบครัว หรือหัวหน้าครอบครัว การมีบริวาร และองค์วัตถุของครอบครัว เช่น บ้านที่อาศัย การตกแต่งบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ขานพาหนะ เป็นต้น

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว หมายถึง ลักษณะความอบอุ่นหรือความไม่อบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว โดยพิจารณาจากการสื่อสารระหว่างสมาชิกในการแสดงความรัก ความเข้าใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพฤติปฏิบัติต่อกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวและมีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่สมาชิกในครอบครัว ปัญหาที่พบจากภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์หรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น ระหว่างสามี – ภรรยา ระหว่างพ่อแม่/ผู้ใหญ่ – ลูก/เด็ก และระหว่างเครือญาติ/พี่น้อง รวมทั้งปัญหาและการแก้ปัญหาของครอบครัว

3) ค่านิยมของครอบครัว วิเคราะห์จากกรอบหรือแบบแผนความสัมพันธ์ที่เป็นมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม มีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำของสมาชิกในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ค่านิยมของสามี-ภรรยา ค่านิยมของพ่อ-แม่-ลูก ค่านิยมของเด็ก-ผู้ใหญ่ และค่านิยมของพี่น้อง

4) หน้าที่ของครอบครัว วิเคราะห์จากพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลในครอบครัวที่ต้องมีความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ต่อครอบครัว และมีอิทธิพลต่อสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

โดยใช้แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างทางสังคมและแนวคิดภาพสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมหรือภาพตัวตนของอัลเฟรด ชูทซ์ (Alfred Schutz) มาเป็น

เกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพครอบครัว ที่ละครโทรทัศน์ได้แสดงถึงชีวิตครอบครัวในสังคมจริง 3 ลักษณะ เป็นเกณฑ์วิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ ได้แก่

- 1) ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความหมายที่สะท้อนภาพครอบครัวตรงกับชีวิตครอบครัวจริง
- 2) ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความหมายที่ไม่สะท้อนตรงกับชีวิตครอบครัวจริงและมีการบิดเบือนจากชีวิตจริงของครอบครัวหรือมีการประกอบสร้างทางสังคม
- 3) ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความหมายที่มีการสะท้อนร่วมกับการประกอบสร้างทางสังคม คือ มีร่องรอยของครอบครัวในชีวิตจริงอยู่แต่ไม่ทั้งหมด

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลตามการรับรู้ความหมายและการถอดรหัสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่างว่า มีการถอดรหัสความหมายประเด็นเกี่ยวกับครอบครัวตามการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ใน 4 ลักษณะตามโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว คือ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัว ตามการวิเคราะห์ที่ดับผ่านละครโทรทัศน์ไปในทิศทางใด ทั้งจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อมที่กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ และให้ความหมายครอบครัวที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสไว้หรือไม่ อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น โดยใช้แนวคิดเรื่องการเข้ารหัส-ถอดรหัส (encoding / decoding) ของ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับการถอดรหัสความหมายที่แสดงถึงการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพครอบครัว ที่ละครโทรทัศน์ได้แสดงถึงชีวิตครอบครัวใน 3 ลักษณะ (Stuart Hall) เป็นเกณฑ์วิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับการถอดรหัสความหมายของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) ผู้รับสารที่ถอดรหัสตรงตามความหมายที่ผู้ผลิตสารใส่รหัสไว้ (preferred reading)
- 2) ผู้รับสารที่ถอดรหัสที่มีการต่อรองความหมายที่ผู้ผลิตสารใส่รหัสไว้ (alternative/negotiated reading)
- 3) ผู้รับสารที่ถอดรหัสตรงข้ามกับความหมายที่ผู้ผลิตสารใส่รหัสไว้อย่างสิ้นเชิง (oppositional reading)

นอกจากนี้ยังใช้ลักษณะบทบาทหน้าที่ของละครโทรทัศน์ที่ส่งผลต่อผู้รับสารและลักษณะของครอบครัวตามแนวทางของสังคมในการเป็นครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมและครอบครัวที่เบี่ยงเบน

3.5 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การนำเสนอข้อมูลแบบความเรียงในลักษณะการบรรยายหรือพรรณนาการวิเคราะห์ข้อมูล (Descriptive Analysis) ที่แสดงผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ในบทที่ 1 เพื่อตอบโจทย์การวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 บท ดังนี้

บทที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท (text) จากโครงเรื่องหรือการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่อง เพื่อพิจารณาคัดเลือกแบบเจาะจงในรูปแบบครอบครัวที่ทำการศึกษาคัดเลือกละครที่ทำการวิเคราะห์ทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องตะวันขอแสงสวรรค์สร้าง ไทร โศก และกุหลาบไร้หนาม ประเด็นที่วิเคราะห์ คือ ด้วยการบรรยายและอธิบายลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความหมายของครอบครัวทั้ง 4 ลักษณะตาม โครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว คือ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัว ตามเกณฑ์การสะท้อนและการประกอบสร้างภาพครอบครัวจากการเข้ารหัสในละครโทรทัศน์

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ผู้ชมละครโทรทัศน์ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีลักษณะครอบครัวตามรูปแบบครอบครัวที่ทำการศึกษา เกี่ยวกับการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวจากการเข้ารหัสละครโทรทัศน์ จากละครโทรทัศน์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวแต่ละรูปแบบทั้ง 4 มิติตามโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว และการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้รับจากภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ในการถอดรหัสความหมายของผู้ชม

บทที่ 6 เป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบทการวิเคราะห์ผู้ชมละครโทรทัศน์ การอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากการวิจัย และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

บทที่ 4

ภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาละครโทรทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสวรรค์สร้าง กุหลาบไร้หนาม ไทรโศก และตะวันขอแสง ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว ที่นำเสนอเป็นภาพหรือรูปครอบครัวที่ปรากฏให้เห็นหรือนึกเห็นลักษณะตามโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์ เพื่อทำการวิเคราะห์การสะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงของครอบครัวในละครโทรทัศน์จากรหัสต่าง ๆ เนื่องจากละครโทรทัศน์นำเสนอหลายมิติครอบครัวที่สะท้อนภาพครอบครัวที่เหมือนกับชีวิตครอบครัวจริง ขณะเดียวกันหลายมิติของครอบครัวละครโทรทัศน์ได้นำเสนอภาพซึ่งเป็นการประกอบสร้างภาพของครอบครัวที่แตกต่างหรือไม่มีจากชีวิตครอบครัวจริง โดยใช้องค์ประกอบของการใช้ภาษา การใช้ระบบสัญลักษณ์ และการใช้สัญลักษณ์ ตามกลวิธีโครงสร้างในลักษณะเล่าเรื่อง (narrative structure) การนำเสนอภาพชีวิตครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ ในการเปิดเรื่อง การเชื่อมโยงเหตุการณ์ การสร้างสถานการณ์ ผู้การคลี่คลายปัญหา และการปิดเรื่อง

มิติที่ทำการศึกษาจากโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวตาม โครงเรื่องหรือการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวในละครโทรทัศน์ ได้แก่

4.1 ภาพโครงสร้างครอบครัว

4.1.1 รูปแบบครอบครัว

4.1.2 สภาพครอบครัว

4.1.3 ค่านิยมของครอบครัว

4.2 ภาพหน้าที่ของครอบครัว

4.2.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม

4.2.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี

4.2.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

4.1 ภาพโครงสร้างครอบครัว

ละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษา จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง กุหลาบไร้หนาม สวรรค์สร้าง ไทรโตศ และตะวันขอแสง มีโครงเรื่องหรือการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว โดยสรุปดังต่อไปนี้

1) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “กุหลาบไร้หนาม”

นันทวิ วิปกรณ มีฐานะปานกลางอาศัยอยู่กับ สร้อยสาวกผู้เป็นแม่ที่ทำงานเป็นหัวหน้าพาร์ทเนอร์ และพวงสร้อยนักพนันด้วยผู้เป็นยาย วัชรมารดาของวัชไม่ชอบ จึงให้วัชแต่งงานกับนวลใจ นันทวิก็มีเงินเดือนที่วัชพ่อของเธอส่งให้ใช้อย่างสบาย เป็นคนรักความสบาย ไม่ชอบเรียน อีกทั้งแม่และย่าแม่ก็สอนว่าผู้หญิงต้องมีความสวยไว้หลอกล่อผู้ชายรวย ๆ มากกว่ามีความรู้ เมื่อวัชเสียชีวิตนวลใจผู้เป็นแม่เลี้ยงส่งข่าวมาบอกว่าวัชแบ่งมรดกไว้ให้ 30 ล้านบาท แต่มีเงื่อนไขว่านันทวิต้องเข้าไปอยู่ในบ้านวิปกรณให้ครบ 3 ปี ทางยายและแม่ยุยงให้ไปอยู่เพื่อมรดก และแก้แค้นคนในบ้านวิปกรณ นันทวิได้แย่งร้อยโทสารัตถ์คู่หมั้นของนุชริฎกของนวลใจ เมื่อการแต่งงานไม่ทำให้นันทวิมีชีวิตสุขสบายโดยไม่ต้องทำงานอย่างที่หวังและมีปัญหาเกี่ยวกับคนในบ้านสามีที่ไม่มีใครยอมรับนันทวิจึงไม่เป็นมิตรต่อกัน อีกทั้งแม่และยายก็มาช่วยก่อแค้น นันทวิจึงกลับไปแอบคบกับหาญพงศ์ลูกชายร้านทองต่อเพื่อแลกกับข้าวของเงินทอง หาญพงศ์ยุยงให้นันทวิใช้ชื่อพลโทสวี่พ่อสารัตถ์ทำธุรกิจรับเงินจากผู้รับเหมาที่มาฮั้วประมูลจนพ่อสามีบังคับให้หย่ากับลูกชาย และสุดท้ายถูกหาญพงศ์หลอกจนเงินมรดกหมด แต่นวลใจก็ยังดูแลและคอยช่วยเหลือนันทวิ วัชรีคอยตักเตือนถึงพฤติกรรมของนันทวิ ต่อมานันทวิคิดแย่งนัคดาที่จะแต่งงานกับนุชรี ภายหลังยายถูกตามทวงหนี้พินัน แม่และยายหนีจากบ้านไม่สนใจนันทวิ นันทวิถูกตามล่าทวงหนี้แทนแม่และยายจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด นันทวิสำนึกผิดกลับมาหานวลใจและต่อมาได้หนีไปคลอดลูกจนสารัตถ์ตามไปพบและขอคืนดีกับนันทวิ และอยู่กับร่วมกันอย่างมีความสุขตามอัตราภาพ 2 ปี ต่อมาสารัตถ์มาหานุชรีและนัคดาซึ่งกำลังจะไปรับตำแหน่งเลขานุการที่ต่างประเทศพร้อมนุชรี และพาไปพบนันทวิเพื่อนันทวิปรับความเข้าใจกับนุชรี นุชรีไม่ถือโทษนันทวิสบายใจที่นุชรีเรียกโทษให้

2) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “สวรรค์สร้าง”

นักรบ พยัคฆ์ราชา ประธานบริษัทไทเกอร์คิง บริษัทพันล้านด้านการสื่อสาร อายุเพียง 25 ปีที่ถูกได้รับการกดดันตั้งแต่เด็กจากคุณหญิงนาฬิกาผู้เป็นมารดาทำให้เป็นคนเก่ง ฉลาด มองโลกเหมือนเสือ ไม่มีจริยธรรม หยิ่งผยอง ไร้น้ำใจ แม้แต่กับญาติคือนิมมานน้องสาวของนาฬิกาและนักคิดลูกชายของนิมมาน เนื่องจากทั้งคู่คิดแต่จะเอาเงินของบริษัทไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่ช่วยงานบริษัท นาฬิกาและนักรบทำได้ทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทตนเอง แต่พื้นฐานของบิดา

นักรบเป็นคนอ่อนโยน เมื่อเอื้อพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ชายของอุ๋นใจประสบอุบัติเหตุจากการเข้าไปช่วยดับไฟในบริษัทจนคนทับจากกลายเป็นคนขาพิการ นักรบไม่ยอมรับผิดชอบไม่ให้การช่วยเหลือในการรักษาอย่างเต็มที่และไล่เอื้อออกจากบริษัท จนเอื้อคิดมากเนื่องจากต้องการเงินชดเชยไปเปิดร้านซ่อมโทรทัศน์เล็ก ๆ หาเลี้ยงครอบครัว แม่ได้มีเงินรักษาอาการอัมพาต และเป็นค่าเรียนของอุ๋นใจผู้เป็นน้องสาวและโอรุทชายวัย 10 ปีของเอื้อ ทำให้เอื้อตัดสินใจวิ่งเข้าตัดหน้ารถแข่งของนักรบทำให้เอื้อเสียชีวิตแต่นักรบรอด อุ๋นใจแค้นครอบครัวของนักรบมาก หลังเกิดอุบัติเหตุ นักรบกลายเป็นคน 2 บุคลิก บางขณะเป็นคนอ่อนโยนเขามองเห็นเหตุการณ์ความใจดำที่มีต่อเอื้อ นักรบพยายามทำดีกับครอบครัวของอุ๋นใจ ทำให้แม่ของนักรบไม่พอใจที่นักรบให้ความช่วยเหลือครอบครัวอุ๋นใจ หาทางกลั่นแกล้งให้อุ๋นใจติดคุก สั่งรื้อบ้านของอุ๋นใจ และทำให้แม่ของอุ๋นใจช็อกจนเสียชีวิตด้วยการบอกให้รู้ว่าเอื้อตายแล้ว บางครั้งนักรบคนเก่ากลับมากลายเป็นคนโหดร้ายกับอุ๋นใจอย่างมาก อุ๋นใจคับแค้นใจมากจึงร่วมกับนักข่าวที่ครอบครัวเคยได้รับความไม่ยุติธรรมจากการกระทำของนักรบเช่นกันและไปร่วมมือกับบริษัทคู่แข่งด้วยการเปิดโปงคลิปของเอื้อที่ต่อว่านักรบก่อนตายทำให้หุ้นบริษัทล้ม คุณหญิงนายกาซื้อค้ำจอะไร นักรบต้องพยายามฟื้นฟูบริษัทและตามง้ออุ๋นใจ อีกทั้งพยายามรักษาตัวจนกลายเป็นนักรบที่มีจิตใจอ่อนโยน จนสามารถคืนดีกับอุ๋นใจและฟื้นฟูบริษัทได้สำเร็จ นายกาอาการดีขึ้นและอุ๋นใจให้อภัย นิมนานและนักคิดตั้งใจทำงานช่วยนักรบที่ตัดสินใจบริหารบริษัทและอย่างดูแลพนักงานมีจริยธรรม

3) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “โทร โศก”

ณ บ้านโทร โศก เยือนเพื่อนร่วมสถาบันของพระยาธีระรัตน์ได้หนีคดีมาเมียและฆ่าตาย เยือนขอให้พระยารับเลี้ยงลูกสาวแบบเบา คือ บานเย็น โพธิ์งามหรือเย็น พร้อมทั้งฝากโฉนดที่ดินของ “โทร โศก” กว่าสองพันไร่ไว้เป็นค่าเลี้ยงดูบานเย็นก่อนยิงตัวตาย เมื่อเวลาผ่านไปพระยาธีระรัตน์ร่ำรวยขึ้นผิดหูผิดตามีสถาบรรดาศักดิ์ ส่วนเย็นก็ได้รับการเลี้ยงดูในฐานะคนรับใช้ใกล้ชิดและส่งเสียให้เรียนแถมมัธยมต้นและถูกคุณหญิงและกิติทุบตีเสมอเพราะคุณหญิงยังแค้นเยือนคู่รักเก่าของคุณหญิงที่ไปแต่งงานกับแม่ของบานเย็น บานเย็นจงรักภักดีกับท่านพระยาและครอบครัวเพราะสำนึกในบุญคุณที่เลี้ยงดูตนมา ต่อมาพระยาธีระรัตน์ป่วยหนักและสำนึกผิดที่ผิดสัญญากับเยือนที่ดูแลบานเย็นไม่ดี ในพินัยกรรมได้ให้บานเย็นแต่งงานกับกิติ ลูกชายคนเดียวของท่านพระยากับคุณหญิงและต้องมีทายาทด้วยกันด้วย มิฉะนั้นจะไม่ได้ที่มากกว่าสองพันไร่ คุณหญิงไม่พอใจและกิติก็ยังมีเมียอยู่แล้วชื่ออุษาซึ่งกำลังตั้งท้องอยู่ด้วยและเมื่อคุณหญิงทราบว่าย่นเป็นโรคเรื้อนที่รักษาไม่หาย คุณหญิงจึงวางแผนวันแต่งงานส่งตัวให้บานเย็นอยู่กับนายใบ้ที่ถูกอุษามอมเหล้าซึ่งบานเย็นคิดว่าใบ้เป็นกิติ และบานเย็นเสียใจมากที่ตนเองเป็นโรคเรื้อน ต่อมาบานเย็นตั้งท้องเธอคลอดลูก

เป็นชาย คุณหญิงก็มาเอาลูกของเธอไป ต่อมาเพิ่มและไปพบศพสองศพเมียที่มีเพียงทารกน้อยเพศหญิงรอดชีวิตมาได้ เย็นจึงขอมาร้างและตั้งชื่อว่าไทรงาม

ต่อมาลูกชายบานเย็นชื่ออึ้งหรืออู๊ด เรียนจบวิศวกร ส่วนลูกชายของกิติกับอุษาชื่อเกียรติหรืออ้อดไปเรียนต่างประเทศไม่จบอะไรเลยถอดแบบกิติผู้เป็นพ่อ ส่วนไทรงามเติบโตเป็นสาวสวยเรียนจบแพทย์ที่กรุงเทพฯ มาเปิดคลินิกเองที่โทร โศก ได้รู้จักกับอู๊ดในวันงานรับปริญญา ต่อมาอู๊ดได้ทำงานที่โทร โศก อ้อดให้พ่อแม่และย้ายไปขอเด่นดาวหลานเจ้าคุณยงยศ ศฤงคาร แต่ถูกปฏิเสธเพราะเด่นดาวชอบอู๊ด อ้อดพอใจไทรงามให้พ่อแม่และย้ายกับเย็นให้ไทรงามแต่งงานกับตน จนเย็นคิดมากผูกคอตายได้คืนโทร แต่ไปมาช่วยไว้ทัน แต่คำลูกชายหวินพบว่าสร้อยของเด่นดาวคล้ายกับของไทรงามและนำมาให้เจ้าคุณคุณ เจ้าคุณจึงทราบว่าเป็นลูกของลูกชายที่ตามหาอยู่และไปขัดขวางงานแต่งของอ้อดกับไทรงาม อุษาแอบไปอยู่กับทนต์และช่วยอุษาวางแผนและกำจัดกิติและคุณหญิงโดยให้กินชาผสมสมุนไพรพิษจนเป็นอัมพาต กิติช็อกตาย ต่อมาทนต์กับอุษาวางแผนยกพวกปล้นและเผาบ้านคุณหญิง อุษาบังคับคุณหญิงพิมพ์ลายนิ้วมือในพินัยกรรมที่พิมพ์ขึ้นใหม่ คุณหญิงที่อาการดีขึ้นเพราะพระครูที่วัดแอบให้หวินนำยามารักษา ขัดขวางอุษาและขังอุษาไว้ในห้อง อุษาถูกไปพลกตตาย ยิงยิงเข้ามาช่วยพาคุณหญิงหนีออกมาได้ คุณหญิงขอโทษบานเย็นและไปและบอกกับอึ้งยงว่าทั้งคู่เป็นพ่อแม่ที่แท้จริงก่อนสิ้นใจตาย ทนต์คิดล้างแค้นเจ้าคุณยงยศทำให้ครอบครัวแตกสลาย ภายหลังทนต์รู้ว่าตนเข้าใจผิดและเด่นดาวเป็นลูกของตน ในวันเปิดพินัยกรรมคุณหญิงได้ยกทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดให้กับอู๊ด อ้อดแอบมาฟังบุกเข้ามาชิงอู๊ดแต่ไปเข้ามารับแทนจนเสียชีวิต อ้อดหนีไปแต่ถูกวิญญาณคุณหญิงตามหลอกหลอนจนตัวเองชนถูกเสียมไม้แทงตาย ไทรงามสร้างโรงพยาบาลไทรงามและได้อยู่กับอึ้งยง มีลูกชายชื่ออ้นเมื่อโตขึ้นหน้าตาเหมือนไปอย่างไม่คิดฝัน บานเย็นอยู่โทร โศกอย่างมีความสุขและไม่เคยลืมไปเลย

4) โครงเรื่องละครโทรทัศน์เรื่อง “ตะวันขอแสง”

ตะวันอาศัยอยู่ในครอบครัวชาวเรือกระแซงที่รับจ้างบรรทุกสินค้าล่องไปตามจังหวัดต่าง ๆ กับแม่คือนางสายเป็นคนขยันทำงานและคร้าพ่อเลี้ยงจี่มาและติดการพนัน ซึ่งความจริงตะวันถูกสลัดตัวกับบนเรนทร์ลูกชายที่แท้จริงของสายกับอินตา ซึ่งเคยถูกพร้มเพราะผู้เป็นป้าของตะวันจ้างให้หมอด้ายซึ่งมาทำคลอดให้ดวงพรแม่ที่แท้จริงของตะวันที่เป็นภรรยาอีกคนหนึ่งของท่านต้นเจ้าของคฤหาสน์เดชาบดินทร์ ท่านต้นไม่มีลูกชายมีแต่ลูกสาวสองคน คือ พร้อมมิตรและจิตรไสที่เกิดจากคนละแม่ซึ่งต่อมาประพติตัวไม่ดีถูกขับออกจากบ้านเดชาบดินทร์ไป ส่วนกับภรรยาหลวง คือ คุณใหญ่ ไม่มีบุตรด้วยกัน ท่านต้นพูดว่าถ้าดวงพรคลอดลูกเป็นผู้ชายจะยกสมบัติทั้งหมดให้ เมื่อดวงพรตั้งท้องและกำลังจะคลอดขณะเดียวกับที่สายกำลังจะคลอดอินตาสามีจึงมาจุดเรือบริเวณบ้านเดชาบดินทร์ พร้มเพราะจ้างให้หมอด้าย สาย และอินตาเปลี่ยนลูกชายของสาย

กับลูกสาวของดวงพร สายจำยอมเพราะต้องการให้ลูกของตนสุขสบาย สายไม่พยายามมาที่คลอง บางหลวงเพราะรู้สึกเสียใจในเรื่องที่สลับลูกจนตะวันต่อมา อินตาติดคุกเพราะฆ่าคนตายจากการถูก โกงหนี้ ทำให้สายตัดสินใจมาอยู่กินกับคร้าวเพื่อให้มาช่วยงานขนของ

ต่อมาเมื่อตะวันเติบโตขึ้น ได้ช่วยเหลือท่านต้นจากการจมน้ำ เนื่องจากนเรนทร์ขับเรือชนสะพาน ท่านต้นซาบซึ้งใจและเห็นตะวันคล้ายดวงพรและคอยติดตามหาตะวัน เมื่อสายทราบเรื่องจึงรีบออกเรือหนีไปจากคลองบางหลวง คร้าวบังคับสายเอาเงินไปเล่นการพนันสายไม่ยอม ตะวันเข้ามาช่วยและถูกคร้าวทำร้ายจนสายทนไม่ได้แทงคร้าวตาย สายให้ตะวันหนีไปหาพริ้มเพราที่คลองบางหลวง ส่วนสายยอมมอบตัวกับตำรวจ พริ้มเพราเกรงว่าจะเจอลูกของดวงพรจึงวางยาท่านต้นจนเสียชีวิต โดยท่านต้นได้ทำพินัยกรรมระบุว่าผู้ที่ได้มรดกคือลูกของดวงพรและจะได้สิทธิ์ในมรดกเมื่ออายุ 21 ปี ตะวันปลอมตัวเป็นเด็กผู้ชายเปลี่ยนชื่อเป็นยอแสง ขึ้นเรือไปลงที่คลองบางกะปิเพื่อหางานทำที่ไร่คุณเล็ก (ศักดิ์ระพี) น้องชายของคุณใหญ่ คุณใหญ่ได้พบยอแสงและเอ็นดูยอแสงอุปการะให้ทำงานในบ้านและเรียนหนังสือ ยอแสงถูกกั้นแกล้งและทำร้ายอยู่เสมอจาก นเรนทร์ พร้อมมิตร จิตรใส รวมทั้งพริ้มเพรา จนต่อมายอแสงจบอักษรศาสตร์หวิงเป็นครูพร้อมมิตรเรียนจบทำงานในบริษัทใหญ่โตจากการฝากของคุณใหญ่ ขณะที่จิตรใสและนเรนทร์เรียนเข้าชั้นมัธยมจนเลิกเรียนไป นเรนทร์คบเพื่อนไม่ดีชวนกันเที่ยว ดิถยาเสพติด และขโมยเงินทองของคุณใหญ่ โดยคิดว่าเมื่อได้มรดกก็ใช้จ่ายเงินมรดกไม่ต้องเรียนหนังสือหรือทำงานเลย โดยพริ้มเพราเองดูแลนเรนทร์มาตั้งแต่เด็กเพราะหวังสมบัติของนเรนทร์ สืบรู้ว่าสายอยู่ในคุกจึงจ้างให้นักโทษทำร้ายสายเพื่อให้บอกเบาะแสของตะวัน (ยอแสง) จนสายจึงหนีออกจากคุกมาที่คลองบางหลวงเนื่องจากกลัวตะวันมีอันตราย สายถูกพริ้มเพรากับซื่อนจับตัวไปขังทุบตีบังคับตามหาตัวลูกของดวงพรจนสายกลายเป็นบ้า ส่วนอินตาแหกคุกออกมาตามหาสายที่รู้ข่าวว่าสายติดคุกและหนีออกมา อินตามตามสายจนพบและพาหนีออกมา อินตาคอยช่วยเหลือคุ้มครองยอแสงมาตลอด รวมทั้งดูแลนเรนทร์ลูกที่แท้จริงของตนกับสายด้วย แต่นเรนทร์กลับดูถูกและทำร้ายอินตา ต่อมาละม่อมและซื่อนสำนึกผิดคิดจะบอกความจริงกับคุณใหญ่จึงถูกนเรนทร์แทงตายและฝังศพไว้บริเวณบ้านเดชาบดีนทร์ คุณใหญ่ถูกวางยาแต่รักษาอาการดีขึ้นกลับมาเปิดพินัยกรรมก่อนกำหนด อินตาและสายได้มาบอกความจริงว่ายอแสงหรือตะวันคือลูกที่แท้จริงของท่านต้นกับดวงพร นเรนทร์คลั่งมากใช้ปืนยิงไปทั่วและวิ่งหนีไป สายและอินตามนเรนทร์ไปและพูดด้วยการให้ความรัก และให้อภัยนเรนทร์ จนในที่สุดนเรนทร์สำนึกผิดแต่ไม่ยกโทษให้ตัวเองและแทงตัวตาย ยอแสงให้อินตากับสายมาอยู่ด้วยกันในฐานะพ่อกับแม่ของยอแสง ยอแสงเข้าใจกับคุณเล็ก พริ้มเพรากลับตัวกลับใจใหม่ ทุกคนอยู่กันอย่างสงบสุข

จากเนื้อหาหรือตัวบทของละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่อง ได้นำเสนอภาพโครงสร้างครอบครัวซึ่งประกอบด้วย รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว และค่านิยมของครอบครัว ดังต่อไปนี้

4.1.1 รูปแบบครอบครัว ในละครโทรทัศน์

จากการศึกษารูปแบบของครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่เป็นโครงสร้างของครอบครัวที่สมบูรณ์ และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งแต่ละรูปแบบของครอบครัวในละครโทรทัศน์มีลักษณะดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 รูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์

ประเภทของครอบครัว	รูปแบบครอบครัว
1. ครอบครัวที่สมบูรณ์	1. ครอบครัวเดี่ยว 2. ครอบครัวขยาย
2. ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์	1. ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง 2. ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง 3. ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน 4. ครอบครัวแต่งงานใหม่

จากตารางที่ 4.1 รูปแบบของครอบครัวที่ทำการศึกษา คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย จำแนกตามประเภทเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ และรูปแบบครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ จำแนกตามประเภทเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

ในสังคมแบบดั้งเดิม ครอบครัวจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่หรือเป็นครอบครัวขยายที่อาจมีครอบครัวเล็ก ๆ หลายครอบครัว ๆ ที่เป็นพี่น้องอยู่รวมกัน การส่งเสริมความคิดอ่านส่วนบุคคลยังมีไม่มากนัก ทำให้สมาชิกที่เป็นเด็กของครอบครัวได้รับความคิดความเชื่อในแบบแผนเดียวกัน ความขัดแย้งทางด้านความเชื่อ ความคิดจึงไม่เกิดขึ้น ทำให้การอบรมดูแลเด็กเป็นไปได้ง่ายและสะดวก ปัญหาที่เกิดขึ้นก็มีน้อย

ส่วนสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมเมืองมีลักษณะของครอบครัวแตกต่างไปจากครอบครัวดั้งเดิมและครอบครัวชนบท เนื่องจากการบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครอบครัวต้องมีขนาดเล็กลง จนในปัจจุบันครอบครัวในเมืองส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสมาชิกพื้นฐาน

เท่านั้น คือ พ่อ แม่ และลูกซึ่งจะเป็นลูกของตนหรือลูกบุญธรรมก็ได้ ซึ่งการที่ครอบครัวในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกน้อยเป็นประโยชน์อย่างมากในการถ่ายทอดความเชื่อในแบบแผนเดียวกัน เนื่องจากคนทุกวันนี้จะได้รับความคิดความเชื่อถ่ายทอดมาจากหลายด้านด้วยกัน ทั้งการถ่ายทอดโดยบุคคล โดยสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีทั้งความคิดที่ถูกและผิด หากสมาชิกของครอบครัวมีมากและแต่ละคนก็ได้รับความคิดความเชื่อมาแตกต่างกัน จะทำให้สมาชิกที่เป็นเด็ก ๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความคิดความเชื่อที่ขัดแย้งกันได้ เกิดสับสนในความคิดความเชื่อเป็นเหตุให้ไม่มีหลักยึดในการปฏิบัติ จนกระทั่งในที่สุดก็มักจะยึดถือเพื่อนซึ่งมีความสับสนเหมือนกัน แล้วแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ ออกมาเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มของตน และเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้ยอมรับในกลุ่มของตนเองด้วยเพราะเด็กไม่สามารถยึดมาตรฐานจากผู้ใหญ่ที่มีความคิดความเชื่อแตกต่างกันได้ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548)

จากการศึกษารูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์จำแนกตามโครงสร้างออกเป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่

1) ครอบครัวที่สมบูรณ์ ครอบครัวประเภทนี้จำแนกออกเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในละครโทรทัศน์ทุกเรื่องที่ทำการศึกษา

(1) ครอบครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวขนาดเล็ก สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยสามีภรรยา (คู่อยู่กิน) และลูก (อาจจะเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) หรือ พ่อ แม่ ลูก

(2) ครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวที่มีเครือญาติตั้งแต่ 3 ชั่วคนขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์กันโดยการเกิดหรือการแต่งงานมาอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว ตั้งแต่หนึ่งครอบครัวขึ้นไป และญาติพี่น้อง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น อาจจะอยู่ได้หลังคาเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกัน โดยอาจจะปลูกบ้านอยู่ใกล้เคียงกัน พบภาพของความรักความอบอุ่น แต่อาจขาดความเป็นอิสระ เพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

2) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานหรือตามแบบอย่างครอบครัวในอดีตแต่มีความหลากหลายรูปแบบ ซึ่งปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่องที่ทำการศึกษา คือ รูปแบบครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่

(1) ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง เป็นครอบครัวที่มีพ่อและมีลูกตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ซึ่งแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันเพื่อเลี้ยงดูลูก

(2) ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง เป็นครอบครัวที่มีแม่และมีลูกตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ซึ่งพ่อแม่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันเพื่อเลี้ยงดูลูก

(3) ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัวที่ผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นญาติกัน โดยไม่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดู ประกอบด้วย พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หลาน หลาน

(4) ครอบครัวแต่งงานใหม่ เป็นครอบครัวที่ผู้เป็นพ่อหรือแม่มีการแต่งงานใหม่ และลูกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง

ละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษากัน 4 เรื่อง ได้นำเสนอรูปแบบครอบครัวหลายประเภท ในละครโทรทัศน์มีลักษณะดังนี้

1) ครอบครัวที่สมบูรณ์ คือ รูปแบบของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่องที่ทำการศึกษา ได้แก่

(1) ครอบครัวเดี่ยว สมาชิกแต่ละครัวเรือนประกอบด้วย สามี ภรรยา และลูกสาว (ที่ไม่ใช่ลูกจริง ถูกแลกตัวกับลูกชายตนเองตั้งแต่แรกเกิด) คือ ครอบครัวของอินตา-สาย-ตะวัน อาศัยอยู่ร่วมกันในเรือกระแซง (ในเรื่องตะวันขอแสง) และสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบด้วยพ่อ-แม่-ลูกชาย-หลานสาว-ลูกสะใภ้ คือ ครอบครัวของพลโทสวิ-คุณหญิงรุจิรา-ร้อยโทสารัตต์-งามพิศ-นันทวดี ซึ่งงามพิศเป็นหลานสาวของคุณหญิงรุจิราซึ่งคุณหญิงเลี้ยงดูเหมือนลูกสาวคนหนึ่งเคียบโตมาพร้อมกับสารัตต์ มีศักดิ์เป็นพี่สาวของสารัตต์ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

(2) ครอบครัวขยาย สมาชิกแต่ละครัวเรือนประกอบด้วย ย่า-พ่อ-แม่-ลูกชาย-ลูกสาว คือ ครอบครัวของวาริ-ชัช-นวลใจ-อนุชัช-นุชรี และครอบครัวของยาย-แม่-ลูกสาว คือ ครอบครัวของพงสร้อย-สร้อยสอางค์-นันทวดี (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) และสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบด้วยปู่-ย่า-พ่อ-แม่-ลูกชาย 2 คน คือ ครอบครัวของพระยาธีระรัตน์-คุณหญิงชื่น-กิตติ-อุษา-เกียรติกร-ยิ่งยง ซึ่งยิ่งยงไม่ใช่ลูกที่แท้จริงของกิตติกับอุษา (ในเรื่องไพร่โศก)

2) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานหรือตามแบบอย่างครอบครัวในอดีตในละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษา ได้แก่ รูปแบบครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ได้แก่

(1) ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ-ลูกชาย คือ ครอบครัวของทองใบ-ทองทิว ที่พ่อและลูกไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันแต่ไปมาหาสู่กัน (ในเรื่องสวรรค์สร้าง) พ่อลูกมีแนวทางการดำเนินชีวิตต่างกัน พ่อยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนลูกดำเนินชีวิตตามแนวทุนนิยม

(2) ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย แม่-ลูกชาย คือ ครอบครัวของคุณหญิงนาฬิกา-นักรบ และครอบครัวของนิมมาน-นักคิด (ในเรื่องสวรรค์สร้าง) ทั้งสองครอบครัวเป็นพี่น้องกันทั้งทางแม่และลูกชาย มักขัดแย้งกันจากการดำเนินชีวิตต่างกันในด้านการณ์วินัย และสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบด้วยแม่-ลูกสาว (ลูกที่เก็บมาเลี้ยง) คือ ครอบครัวของบานเย็น-ไพโรงาม (ในเรื่องไทโรโซก) แม่และลูกมีความรักใคร่ผูกพันกันมาก

(3) ครอบครัวที่เป็นญาติอยู่ร่วมกัน สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พี่สาว-น้องสาว-หลานชาย (หลานของอาสาวทั้ง 2 คน) คือ ครอบครัวของอาใหญ่-อาเล็ก-นัคดา (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) และสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย ปู่-หลานสาว คือ ครอบครัวของเจ้าคุณยงยศ ศฤงคารและคุณดาว (หลานสาวบุญธรรม) (ในเรื่องไทโรโซก) ทั้งสองครอบครัวไม่ขัดแย้งกันและมีความอบอุ่น

(4) ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ในละครโทรทัศน์เรื่องตะวันขอแสง สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย แม่-ลูกสาวบุญธรรมหรือลูกเลี้ยง-พ่อเลี้ยง คือ ครอบครัวของสาย-ตะวัน-ครัว้ออาศัยอยู่ร่วมกันในเรือกระแซง และสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบด้วย พ่อ-แม่เลี้ยง-ลูกชาย 1 คน-ลูกสาว 3 คน-ป้าของตะวัน คือ ครอบครัวของท่านต้น-คุณใหญ่-นเรนทร์-พร้อมมิตร-จิตรใส-ตะวัน-พริ้มเพรา (ในเรื่องตะวันขอแสง) ภายในทั้งสองครอบครัวมีความขัดแย้งกันรุนแรง ส่วนมากเป็นเรื่องเงินมรดก

จากการศึกษาตัวอย่างครอบครัวที่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์ซึ่งมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายซึ่งเป็นรูปแบบครอบครัวที่เมื่อรวมกันมีจำนวนมากที่สุด เป็นครัวเรือนเดียวกัน โดยเฉพาะครอบครัวเดี่ยวที่เป็นรูปแบบครอบครัวในอุดมคติของคนไทยและแพร่หลายที่สุดในสังคมไทย ขณะที่ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่

การสะท้อนและการประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์

1. การสะท้อนรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์มีการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะรูปแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายตามกระแสหลักหรือเป็นไปตามบรรทัดฐานสังคมตามโครงสร้างของครอบครัวไทยเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ และครอบครัวที่มีโครงสร้างต่างจากครอบครัวทั้งสองรูปแบบ คือ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่

2. การประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ ขณะเดียวกันละครโทรทัศน์มักมีการประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวตามอุดมคติหรือครอบครัวที่สมบูรณ์ว่า ต้องมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งเป็นรูปแบบครอบครัวตามแบบอย่างในอุดมคติ ที่สังคม

ต้องการ และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์เป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นนอกจากครอบครัวสองลักษณะนี้ที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่

ข้อสรุปจากการเข้าใจความหมายรูปแบบครอบครัว

ในเรื่องรูปแบบครอบครัวละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงครอบครัวรูปแบบที่หลากหลายซึ่งปรากฏอยู่จริงในสังคม และประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมให้ครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นลักษณะครอบครัวตามแบบอย่างในอุดมคติที่สังคมต้องการ ส่วนครอบครัวไม่สมบูรณ์เป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะการดำเนินชีวิตที่แปลกออกไป

4.1.2 สภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

สภาพครอบครัวเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวตามความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของครอบครัว มีลักษณะดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 องค์ประกอบของสภาพครอบครัว

สภาพครอบครัว	องค์ประกอบของสภาพครอบครัว
1. สภาพทางเศรษฐกิจ	บ้านที่อยู่อาศัย การตกแต่งบ้าน ยานพาหนะ สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน
2. สภาพความสัมพันธ์	บรรยากาศความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว จากการสื่อสารระหว่างสมาชิก ความเข้าใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพฤติปฏิบัติต่อกัน การแก้ปัญหา และการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ

จากตารางที่ 4.2 สภาพของครอบครัวจำแนกตามองค์ประกอบของสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ เป็นสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว หมายความว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว โดยพิจารณาจากอาชีพหลักของครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัว รายได้/ทรัพย์สินของครอบครัว บริวาร และองค์วัตถุ เช่น บ้านที่อยู่อาศัย การตกแต่งบ้าน ยานพาหนะ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในครอบครัว เป็นต้น

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว หมายความว่า บรรยากาศความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว โดยพิจารณาจากการสื่อสารระหว่างสมาชิก ความเข้าใจต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพฤติปฏิบัติต่อกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมหรือแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว และมีอำนาจในการให้คุณให้โทษแก่สมาชิกในครอบครัว

สภาพครอบครัวพิจารณาจากสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวและสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

1) สภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายในละครโทรทัศน์ มีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) สภาพครอบครัวเดี่ยว มีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว มีทั้งครอบครัวฐานะยากจนและฐานะร่ำรวยซึ่งมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามฐานะ ครอบครัวฐานะยากจนคือ ครอบครัวของอินตา-สาย-ตะวัน ประกอบด้วยพ่อ-แม่-ลูกสาว (ในเรื่องตะวันขอแสง) อาศัยและทำมาหากินเร่ร่อนจนอยู่ในเรือกระซังที่ต้องเช่า บางครั้งต้องอดมื้อกินมื้อ ส่วนครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย คือ ครอบครัวของพล-โทสวี-คุณหญิงรุจิรา-ร้อยโทสารัตต์-งามพิศ-นันทวดี ประกอบด้วยพ่อ-แม่-ลูกชาย-หลานสาว คุณหญิงรุจิรา-ลูกสะใภ้ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) ครอบครัวร่ำรวยมีสภาพบ้านเรือนใหญ่โต สวยงามมากไม่ลำบากในการกินอยู่และมีสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ทุกคนในครอบครัวไม่ฟุ่มเฟือยมากนัก

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างพ่อ แม่ และลูกสาว/ลูกชาย แม้ว่าจะไม่ใช่ลูกที่แท้จริงแต่ผู้เป็นพ่อแม่ให้ความรักเสมือนลูกแท้ ๆ ไม่มีการทะเลาะกันหรือใช้ความรุนแรงในครอบครัวถ้าสมาชิกในครอบครัวกระทำผิดพ่อแม่อบรมสั่งสอนในสิ่งที่ลูกควรกระทำตามบรรทัดฐานของสังคม และลูกสาวเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ แต่ลูกชายขัดแย้งกับพ่อแม่ในเรื่องของลูกสะใภ้ (นันทวดี) ที่พ่อแม่ไม่เห็นด้วย แต่สุดท้ายก็ยอมตามใจลูกชายแบบ “ปลุกเรือนตามใจผู้อยู่ ปลุกอู่ตามใจผู้นอน” และดูแลความปลอดภัยของลูกสาว (ตะวัน) และให้ความช่วยเหลือลูกชาย (สารัตต์) อยู่เสมอในเรื่องความรัก ซึ่งเรื่องของลูกชายถือเป็นเรื่องในบ้านพ่อแม่ก็ให้แม่ตัดสินใจ แต่ในเรื่องสำคัญ “พ่อ” จะเป็นผู้ที่จัดการแก้ไข

“เมื่อลูกรักเค้าแล้วเราจะทำยังไงได้คะคุณ บางทีลูกอาจจะเจอเนื้อคู่หนึ่งคู่ของ เขาจริง ๆ ก็ได้ นะคะ” รุจิรากล่าวกับสามี

“คุณก็ถือหางลูกได้ตลอดเวลา เอาเป็นว่าผมจะไม่ยุ่งเรื่องนี้ด้วยแล้ว คุณจัดการไป เลยรวมทั้งเรื่องถอนหมั้นหนูช่วยด้วย” พลโทสวิตคบต่ออย่างไม่พอใจ (เรื่องกุหลาบไร้หนาม)

การได้รับผลประโยชน์ของลูกสะใภ้จากฮั่วประมวลโครงการของบริษัททำให้วงศ์ตระกูลเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการ ซึ่งผู้เป็นพ่อ (พลโทสวิต) มีหลักฐานว่าลูกสะใภ้ (นันทวดี) แสดงตัวเป็นที่ปรึกษาบริษัทเพื่อน อ้างชื่อของพ่อสามีฮั่วประมวล 3 โครงการ ขอให้คืนเงินเกือบ 3 ล้านบาท โทษจะได้ผ่อนหนักเป็นเบา แต่ลูกสะใภ้ทำเป็นไม่รู้เรื่อง พ่อสามีจึงไปออกจากบ้านจนลูกสะใภ้หวาดกลัวรีบเก็บเสื้อผ้าออกจากบ้าน

“ความผิดครั้งนี้ของเธอหนักหนาสาหัสจนเกินให้อภัยแล้ว ฉันถือว่าเธอไม่ใช่ คนในครอบครัวของฉันอีกต่อไป อย่าให้ฉันเห็นเธอในบ้านนี้อีกต่อไป เพราะฉันไม่รับรองความปลอดภัย” พลโทสวิตจ้องหน้าคุณ (เรื่องกุหลาบไร้หนาม)

(2) สภาพครอบครัวขยาย มีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ในเรื่องกุหลาบไร้หนามมีทั้งครอบครัวฐานะปานกลางคือ ครอบครัวของพงสร้อย-สร้อยสำอางค์-นันทวดี ประกอบด้วย ชาย-แม่-ลูกสาว และครอบครัวฐานะร่ำรวยคือ ครอบครัวของวาริ-วิช-นวลใจ-อนุชวิษ-นุชรี ประกอบด้วย ยา-พ่อ-แม่-ลูกชาย-ลูกสาว ซึ่งครอบครัวของนันทวดีมีฐานะปานกลาง แม่ทำงานอาชีพหญิงในสถานบันเทิงตั้งแต่แต่ยังสาวซึ่งสังคมไม่ค่อยยอมรับ ได้รับค่าเลี้ยงดูจากพ่อที่ไม่เคยมาดูแลด้วยตนเอง ลูกสาวไม่สนใจเรียนหนังสือหรือเมื่อได้มรดกจากผู้เป็นพ่อก็นำไปใช้กับการเที่ยวต่างประเทศหลายครั้งและถูกหลอกจนเงินมรดกหมดไป อีกทั้งผู้เป็นยายยังคิดการพนันเป็นหนี้มากมาย ส่วนครอบครัวของนุชรีมีฐานะร่ำรวย พ่อเป็นนักธุรกิจเป็นที่รู้จักในวงสังคม ไม่ฟุ่มเฟือยแม้ว่าจะมีมรดกของตระกูลอยู่มากมาย ผู้เป็นย่าซึ่งร่ำรวยอยู่แล้วทำขนมหวานรสชาติอร่อยมีชื่อเสียงขาย เนื่องจากมีรายได้ที่ดีและใช้เวลาร่วมกันให้เป็นประโยชน์ของสมาชิกในครอบครัว ส่วนในเรื่องไทโร โสภ ครอบครัวยุโรปของพระยาธีระรัตน์ร่ำรวย ปู่เป็นข้าราชการระดับพระยา อาศัยในบ้านหลังใหญ่ที่ประดับตกแต่งอย่างดี มีสิ่งอำนวยความสะดวกร่ำรวยจากที่นาของพ่อบานเย็น ไม่ต้องทำงาน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย กิติกและเกียรติกรซึ่งเป็นลูกหลานไปเรียนหนังสือที่ต่างประเทศแต่ไม่สำเร็จการศึกษา ส่วนยิ่งยงลูกของบานเย็นเรียนสำเร็จเป็นวิศวกร

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ครอบครัวของนันทวดีที่มีฐานะปานกลาง สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างยาย แม่ และลูกสาว ไม่มีความขัดแย้งรุนแรง ผู้เป็นลูกสาวใกล้ชิดกับผู้เป็นยายและแม่ซึ่งอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจและเป็นต้นแบบในทางไม่ดีในการดำเนินชีวิต ทำให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่สังคมไม่ยอมรับ มีความอหังการหยาบ ความโลภ ขาดคุณธรรมจริยธรรมในการกระทำต่อผู้อื่นที่ไม่เป็น

ตามบรรทัดฐานของสังคมโดยเฉพาะครอบครัวทางพ่อ ส่วนครอบครัวฐานะร่ำรวยสมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นมากจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างย่า พ่อ แม่ และลูก ไม่มีความขัดแย้งรุนแรง เนื่องจากสามี (ชวีช) รักใคร่ภรรยา (นวลใจ) และลูก ๆ (อนุชวีชและนุชรี)ดี ผู้เป็นแม่เป็นผู้ที่มีฐานะชาติตระกูลดี เป็นคนใจเย็น มองคนในแง่ดี ให้อภัยผู้อื่นด้วยความเมตตากรุณา สั่งสอนอบรมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกชายและลูกสาวให้เป็นคนดี ตั้งใจเรียน มีความรักใคร่เชื่อฟังพ่อ แม่และย่า แม่และลูกสาวช่วยย่าทำงานขายและขอให้ย่าเปิดร้านขนมให้ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ สามี (วาริ) และลูกสะใภ้ (นวลใจ) ต่างมีความเกรงใจกันมีปัญหาที่มาปรึกษากัน แม้ว่าความคิดเห็นบางอย่างจะแตกต่างกัน ปรามห้ามกันบ้าง ให้เกียรติในการตัดสินใจของแต่ละฝ่าย ซึ่งความอบอุ่นในครอบครัวลดคล้อยลงจากการประสบความสำเร็จจากการทำร้ายของครอบครัวนั้นทวดดี ส่วนในเรื่อง ไทร โศก ครอบครัวชวีชรักแม่ รักและปกป้องลูกหลานแบบตามใจมาก จนลูกชายและหลานชาย (เกียรติกร) มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม แต่กับลูกสะใภ้ (อุษา) ที่คุณหญิงไม่พอใจ มีความขัดแย้งกันระหว่างพี่ชาย (เกียรติกร) กับน้องชาย (ยิ่งยง) จากการแก่งแย่งคนรักของผู้เป็นพี่ชาย

สำหรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ครอบครัวฐานะปานกลางไม่มีได้ชัดเจนถึงการใช้อำนาจที่รุนแรงต่อกัน เนื่องจากต่างคนก็ทำอะไรตนเองได้ตามอิสระ ในลักษณะ “ทำอะไรตามใจ คือไทยแท้” ลูกสาว (นันทวดี) ไม่ต้องการเรียนหนังสือก็ไม่ว่าอะไร ขายที่ดินการพนันและไม่มีใครสามารถห้ามยั้งได้และสมาชิกในครอบครัวทั้งแม่และลูกสาวยังสนับสนุนให้ตั้งบ่อนในบ้านและถ้าว่างก็เล่นด้วย ส่วนผู้มีอำนาจครอบครัวฐานะดี คือ วาริผู้เป็นย่าที่เคยมีอำนาจมาตั้งแต่ครั้งที่บังคับลูกชาย (ชวีช พ่อของนันทวดีและนุชรี) ให้เลิกกับแม่ของนันทวดี (สร้อยสองรงค์) ให้แต่งงานกับแม่ของนุชรี (นวลใจ) แต่ยินยอมให้ส่งค่าเลี้ยงดูนันทวดีที่สร้อยสองรงค์อ้างว่าเป็นลูกของตนกับลูกชาย ใช้อำนาจในการปกป้องหลานสาว (นุชรี) บางครั้งลูกสะใภ้ (นวลใจ) จะปรามบ้างในการที่แม่สามีมีอคติกับครอบครัวนันทวดี แต่ก็ได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง ด้วยวาริเห็นว่าตนเองเป็นเจ้าของบ้านและทรัพย์สินที่ดินเคยมีส่วนเป็นเจ้าของมาก่อน ยกเว้นทรัพย์สินในส่วนของคุณหญิงที่กำหนดจะยกเงินมรดกให้นันทวดี ส่วนในเรื่อง ไทร โศก ผู้เป็นย่า (คุณหญิงชื่น) เป็นผู้มีอำนาจในการให้คุณให้โทษครอบครัวที่ทุกคนในครอบครัวให้ความเกรงกลัวมากที่สุดเพราะเป็นผู้ที่จัดการทุกอย่างในครอบครัว ไม่ชอบใจอุษาลูกสะใภ้ที่มีฐานะต่ำกว่าและแม่ติดหนี้สิน คุณหญิงชื่นใช้ความรุนแรงกับบานเย็นลูกของผู้ชายที่ตนเกลียดแค้นซึ่งตนเลี้ยงดูแบบคนใช้ ต้องการแย่งมรดกของบานเย็น และพรากรลูกของบานเย็น (ยิ่งยง) ต่อมาอุษาได้คบคิดกับทนต์และลงมือกำจัดกิติและคุณหญิงชื่นเพื่อมรดก

ดังตัวอย่างเช่น ครอบครัวนั้นทวดดีในเรื่องกุหลาบไร้หนามที่นั่นทวดดีเกรงว่าเมื่อไปอยู่กับครอบครัวนุชริตามพันธกรรมเพื่อเงิน 30 ล้านบาท จะถูกบังคับให้เรียนหนังสือ ขยายวงสร้อยไม่ส่งเสริมให้นุชริดีให้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นเพื่อนำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพที่ดีโดยกล่าวว่า

“แกมีเงินตั้ง 30 ล้าน จะเรียนไปทำไม เดียวมีตัวก็ต้องอยู่บ้าน เรียนไปให้ปวดสมองเปล่า ๆ เครียดแล้วแก่เร็ว ขยายไม่รู้ด้วยนะ”

2) สภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ในละครโทรทัศน์มีลักษณะดังนี้

(1) สภาพครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ในเรื่องสวรรค์สร้างมีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวมีฐานะดีปานกลาง ผู้เป็นพ่อ (ทองใบ) มีการศึกษาสูงระดับปริญญาเอกด้านการเกษตร มีความพอเพียงในความเป็นอยู่มาปลูกบ้านในบริเวณชุมชน ปลูกผักปลอดสารพิษและขายให้กับชาวบ้านในชุมชนในราคาสูงกว่าท้องตลาด ส่วนลูกชาย (ทองทิว) อาศัยในคอนโดหรู ชอบใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย และทำงานในบริษัทธุรกิจการสื่อสารที่ใหญ่อันดับหนึ่งของประเทศ มีรถยนต์ขับหรู และรายได้สูงจากตำแหน่งงาน

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นต่อกันไม่มากนัก เนื่องจากความขัดแย้งกันทางความคิดเห็นหรืออุดมการณ์การใช้ชีวิตที่ต่างกัน ผู้เป็นพ่อมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงเกลียดพวกนายทุน นักธุรกิจ หรือพวกทุนนิยม ส่วนลูกมีการศึกษาดี มีความสามารถทำงานเป็นเลขานุการส่วนตัวของนักรบ ประธานบริษัทการสื่อสารขนาดใหญ่ ที่ทั้งเก่งและมีความสามารถระดับอัจฉริยะ แต่ก็ยังมีเชื้อสายความเป็นพ่อลูกต่อกันจากการที่ลูกมาหาพ่อซื้อขายบำรุงราคาหลายพันบาทมาให้ แต่ถูกพ่อบ่นว่าในการทำงานบริษัททุนนิยมและความฟุ่มเฟือยจากการซื้อขายบำรุงราคาแพงและบอกว่ากินผักมีประโยชน์ก็ช่วยบำรุงร่างกายได้เช่นกัน และบ่นว่าลูกเป็นคนไม่มีน้ำใจอย่างพวกนายทุน แต่ภายหลังพ่อพบว่าความจริงลูกเป็นคนดีมีน้ำใจพยายามช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ และที่ต้องการความสำเร็จในการทำงานในบริษัทใหญ่โตมีชื่อเสียงก็เพื่อให้อพคุณเกิดภาคภูมิใจในตัวลูก

สำหรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ในครอบครัวนี้มีไม่ชัดเจนที่อยู่ผู้ใด เพราะลูกชายที่โตแล้วทำงานและดำเนินชีวิตอย่างอิสระ ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อ แต่ลูกชายยังเชื่อฟังคำสั่ง การว่ากล่าวตักเตือนของพ่อ โดยเฉพาะในเรื่องที่ลูกชายควรดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ไม่ตกเป็นทาสของระบบทุนนิยม และให้มีน้ำใจช่วยเหลือคนที่ถูกทำร้ายแบบไม่เป็นธรรม

ดังเช่นในเรื่องสวรรค์สร้าง ทองโบบ่นว่าและไม่ชอบใจกับความเป็นอยู่ที่ติดความ
หุรรหาของลูกชาย

“ฉันบอกให้แกกลับไป ชีวิตฉันพอเพียงไว้... ไม่ได้โลกมากไม่รู้จักพอเห็นเงินเป็นพระ
เจ้าอย่างแกหรอก ฉันขออยู่อย่างสุขใจแต่ไร้เกียรติ ส่วนแกจะไปไหนก็ไปเหอะ”

(2) สภาพครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ในละครโทรทัศน์เรื่องสวรรค์สร้างและเรื่อง
ไทรโศกมีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ในเรื่องสวรรค์สร้าง ครอบครัวมีฐานะร่ำรวยมากเป็นที่
รู้จักในวงสังคมจากการเป็นผู้มีชื่อเสียงในฐานะผู้บริหารในบริษัทการสื่อสารขนาดใหญ่เป็นบริษัทที่
ก่อตั้งจากตระกูลของแม่ (คุณหญิงนาฬิกา) มีลูกชาย (นักรบ) เป็นประธานบริษัทที่อายุน้อย เรียนจบ
ต่างประเทศปริญญาหลายใบและได้เกียรตินิยมอันดับ 1 และมีความสามารถระดับอัจฉริยะ อาศัยใน
บ้านใหญ่โต มีคนรับใช้ และสามารถใช้จ่ายอย่างหรูหรา ส่วนน้องสาว (นิมมาน) และลูกชาย (นักคิด)
ฐานะดีแต่ใช้เงินมรดกจนหมดทำงาน เพราะใช้เงินซื้อของราคาแพงเกินความจำเป็น และชอบเที่ยวเตร่
อย่างฟุ่มเฟือย ต้องขอเงินทุนทำธุรกิจส่วนตัวจากพี่สาวหลายครั้งแต่ล้มเหลวเพราะความไม่จริงจังใน
การทำงาน ส่วนในเรื่องไทรโศก ครอบครัวมีฐานะร่ำรวย แต่เนื่องจากแม่ (บานเย็น) เคยยากจนลำบาก
มาก่อนและมีนิสัยไม่ฟุ่มเฟือย สมถะ ไม่เปิดเผยว่าตนเองเป็นเจ้าของที่นาขนาดใหญ่ที่สุดและเป็น
เจ้าของที่ดินในตลาดที่ไทรโศก แต่ยังคงอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็กที่ไทรโศกตั้งแต่บานเย็นแต่งงาน
สามารถส่งเสียลูกสาวที่นำมาเลี้ยง (ไทรงาม) จนเรียนจบแพทย์ และส่งเงินมาเป็นค่าเล่าเรียนของลูก
ชายที่แท้จริง (ยั้งยง) จนสำเร็จเป็นวิศวกร

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ในเรื่องสวรรค์สร้างลูกชาย (นักรบ) มีความอบอุ่น
น้อยจากการที่แม่ (นาฬิกา) เลี้ยงอย่างเข้มงวดมาก บังคับให้ลูกเรียนแต่หนังสือไม่เคยให้ออกไปเล่น
ตามประสาเด็ก ไม่มีเพื่อน ทำงานทุกอย่างตามคำสั่งของแม่ แม่ไม่เคยแสดงความรักหรือมี
นันทนาการกับลูก ทุกอย่างของการสื่อสารระหว่างแม่กับลูกมีแต่เรื่องงานและเงิน ทำให้ลูกเกิดความ
ขัดแย้งทางจิตใจ กลายเป็นโรคสองบุคลิกคือ ด้านหนึ่งบางเวลาเป็นคนดีมีเมตตา อีกด้านหนึ่งบาง
เวลาเป็นคนที่ไม่เคยเห็นใจใคร ทุกอย่างต้องทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการดำเนิน
ชีวิตในเวลาต่อมาจนต้องรักษาตนเองและปรับตัวในการดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณธรรมที่ทำให้ชีวิตมี
ความสุขเพิ่มมากขึ้น ส่วนน้องสาว (นิมมาน) กับลูกชาย (นักคิด) ใช้ชีวิตแบบรักความสุขสบาย ตามใจ
และปกป้องลูกชายทุกเรื่อง พี่สาวและหลานชาย (นาฬิกากับนักรบ) จึงมักขัดแย้งกับน้องสาวกับลูกชาย
(นิมมานกับนักคิด) ส่วนในเรื่องไทรโศก ลูกสาว (ไทรงาม) มีความอบอุ่นมากจากการที่แม่เลี้ยงดูลูกมา
ตั้งแต่เป็นทารกให้ความรักและความอบอุ่นเสมือนเป็นแม่ที่แท้จริง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบการให้
เหตุผล ลูกไม่รังเกียจที่มีแม่เป็นโรคเรื้อนและพยายามเรียนจบแพทย์เพื่อกลับมารักษามแม่ อีกทั้งลูก

ยอมเสียสละความสุขของตนเองเพื่อแม่ที่จะคิดมาตนเองในการไม่ต้องการบังคับให้ลูกแต่งงานกับคนที่ไม่ได้รัก แม้ว่าภายหลังจะเปิดเผยว่าไม่ใช่แม่ที่แท้จริง แต่ลูกก็ยังคงรักและนับถือแม่อยู่เช่นเดิม

สำหรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในเรื่องสวรรค์สร้าง สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว คือ ผู้เป็นแม่ (นาฬิกา) ที่เป็นคนออกคำสั่งให้ลูกชายต้องเรียนให้เก่ง เก่งทางทำธุรกิจแบบกอบโกยโดยขาดจริยธรรมหรือศีลธรรม ไม่สนใจความเดือดร้อนของพนักงาน ไปทำร้ายผู้ที่กีดขวางประโยชน์ของตนเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ข้าวของ และแม้แต่ชีวิตของผู้อื่น เช่น พนักงานที่เจ็บป่วย/พิการจากการปฏิบัติงาน คู่แข่งทางธุรกิจ คนรักของลูกชาย และน้องสาวกับหลานชายที่นาฬิกาคิดว่าไม่มีประโยชน์กับตน ส่วนในเรื่องโทรโขก สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัวมีไม่ชัดเจนว่าเป็นผู้ใด เพราะทั้งแม่ (บานเย็น) และลูกสาว (ไทรงาม) ต่างมีความรักความเข้าใจที่ดีต่อกันในการดำเนินชีวิตไปในทางที่เหมาะสมในทางที่ดีงาม การที่ลูกยอมกระทำตามที่แม่ถูกบังคับก็เพราะความกตัญญูที่มีต่อแม่ และเห็นความกตัญญูที่แม่มีต่อคนในตระกูลธีระรัตนที่ตนจำเป็นต้องแบ่งเบาความทุกข์ของแม่

ดังเช่นในเรื่องสวรรค์สร้าง นาฬิกาได้นิมนาน้องสาวและนักคิดหลานชายที่เข้าร่วมประชุมเป็นผู้บริหารแต่ในนามและมาถกเถียงกับนักรบ

“กลับไปได้แล้วทั้งสองคน แล้วไม่ต้องเสนอหน้ามาที่นี่อีก ที่นี่ไม่เหมาะกับพวกเธอ”

นาฬิกาตวาดไล่

“อย่าคิดว่าจะกีดกันพวกฉันได้ตลอดนะ ยังไงบริษัทนี้ก็เป็นของฉันครึ่งหนึ่ง ฉันจะกลับมาทวงสิทธิ์ของพวกฉันคืนแน่เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม” นิมนานพูดอย่างอาฆาต

(3) สภาพครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ในละครโทรทัศน์เรื่องกุหลาบไร้หนามและเรื่องโทรโขกมีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ครอบครัวอาผู้หญิงสองคนกับหลานชาย (อาใหญ่-อาเล็ก-นัลด้า) มีฐานะร่ำรวย เป็นเศรษฐีผู้ดีเก่า อาใหญ่เป็นครูสอนทำอาหาร อาเล็กดูแลบ้านและหลานชาย หลานชายทำงานเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ อาศัยในบ้านแบบผู้ดีเก่าไม่อวดความร่ำรวย มีความเป็นอยู่ค่อนข้างเรียบง่าย ส่วนในเรื่องโทรโขก ครอบครัวของปู่-หลานสาวบุญธรรมมีฐานะร่ำรวย ปู่เป็นข้าราชการเกษียณที่มียศศักดิ์เป็นพระยา มีชื่อเสียง เป็นเศรษฐีผู้ดีเก่า มีที่นาที่โทรโขกกว่าพันไร่ มีบ้านหลังใหญ่ที่พระนครและโทรโขก มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวของอาและหลานชายความอบอุ่นมาก อาทั้งสองเป็นที่น้องรักกันมากมักไปไหนด้วยกันตลอด ช่วยกันดูแลหลานชายอย่างใกล้ชิด คอยสังเกตและตักเตือนหลานชายในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรกระทำอันจะนำความ

เสียหายมาให้ และคอยให้ความช่วยเหลือกันในเรื่องต่าง ๆ ส่วนครอบครัวของปู่และหลานสาว สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นมาก ปู่ดูแลหลานสาวคนเดียวอย่างใกล้ชิดแม้ว่าจะไม่ใช่หลานสาวที่แท้จริง คอยปกป้องคุ้มครองชีวิตทางการเลือกดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และคัดค้านในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรกระทำของที่จะนำความเสียหายต่อหลานสาว ส่วนหลานเป็นเด็กดีเชื่อฟังปู่ในการดำเนินชีวิต

ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องกุหลาบไร้หนาม สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัวนี้ไม่ชัดเจนว่าอยู่ที่ผู้ใด เพราะอาทั้งสองและหลานชายต่างมีอิสระในการดำเนินชีวิตของตน เนื่องจากหลานชายมีความประพฤติที่ดีมาโดยตลอด มีตำแหน่งหน้าที่การงานดีที่หลานชายคอยระวังตนอยู่แล้ว อาเพียงแต่คัดค้านให้ทันคนระวังในการหลอกลวงจากคนที่ไม่หวังดีหรือคิดหาประโยชน์แม้แต่การเลือกคู่ครอง ส่วนในเรื่องโทรศอก ปู่ไม่ได้ใช้อำนาจมากนักให้อิสระในการดำเนินชีวิตของหลานสาวในการเรียน การคบคน การเลือกคู่ครองอยู่ที่การตัดสินใจของหลานสาวมากกว่า ปู่เพียงแต่คอยให้คำแนะนำ คัดค้าน และคอยปกป้องหลานสาวจากสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรที่หลานสาวไม่ชอบได้อย่างเข้มแข็ง

ดังเช่นในเรื่องกุหลาบไร้หนาม อาเล็กเตือนนัดดาไม่ให้ยุ่งกับนันทวิ เพราะหมายมั่นนุขรีเป็นหลานสะใภ้

“ตอนนี้หลายอย่างมันเปลี่ยนไปแล้วนะ นัด หนูนั่นหย่าขาดแล้ว ถ้าไม่มีใครอาจจะเหงานตำแหน่งหลานสะใภ้ของอา อาถือใจไว้ให้หนูนุขรีคนเดียวเท่านั้น ท่องเอาไว้ให้ขึ้นใจเลยนะ ”

(4) สภาพครอบครัวแต่งงานใหม่ ในละครโทรทัศน์เรื่องตะวันขอแสงมีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวของสาย-ตะวัน-คร้าว ประกอบด้วย แม่-ลูกสาว-พ่อเลี้ยงครอบครัวมีฐานะยากจน ใช้เรือกระแซงที่เช่ามารับจ้างขนส่งสินค้าและอยู่อาศัย ซึ่งบางครั้งไม่มีงานรับจ้างก็มีความเป็นอยู่ลำบาก ลูกสาวมักจับกึ่งปลาจากแม่น้ำเป็นอาหาร แม่ทำงานหนักจนร่างกายอ่อนแอเจ็บป่วยบ่อย พ่อเลี้ยงช่วยแม่ทำงานบ้างแต่ไม่มีรายได้ที่เป็นหลักของครอบครัวอย่างแม่ ส่วนครอบครัวของท่านต้น-คุณใหญ่-นเรนทร์-พร้อมมิตร-จิตรใส-ตะวัน-พริ้มเพรา ประกอบด้วย พ่อ-แม่เลี้ยง-ลูกชาย 1 คนและลูกสาว 3 คนต่างมารดา-ป้าของตะวัน มีฐานะร่ำรวยมาก เป็นตระกูลผู้ดีเก่าที่มีชื่อเสียงมาก มีบ้านหลังใหญ่บริเวณกว้างขวางตกแต่งสวยงามมาก มีคนรับใช้จำนวนมาก มียานพาหนะ (รถยนต์) การแต่งกายสวยงาม มีความเป็นอยู่ค่อนข้างฟุ่มเฟือย

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ครอบครัวของตะวันสมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นน้อย สายผู้เป็นแม่พยายามดูแลลูกได้ดี ในการขนสินค้าทำงานหนักจำเป็นต้องหาแรงงานชายที่

มีกำลังมากกว่ามาช่วยการทำงาน สายจึงจำเป็นต้องให้คร่าวมาเป็นสามี แต่คร่าวผู้เป็นพ่อเลี้ยงไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่ค่อยสนใจช่วยทำงาน มักบังคับและขโมยเงินเอาเงินจากแม่ไปมาเหล้าเล่นการพนัน ซึ่งเป็นเงินที่เก็บไว้ให้ลูกเรียนหนังสือและใช้ในยามจำเป็น

สำหรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องตะวันขอแสง สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว คือ พ่อเลี้ยง เพราะแม่แต่ยามที่แม่ป่วยก็ไม่มีเงินซื้อยาเพราะถูกพ่อเลี้ยงเอาไปเข้าบ่อน ลูกรีบไปเอาเงินจากพ่อเลี้ยงที่บ่อนเพื่อซื้อยาให้แม่แต่พ่อเลี้ยง ไม่ยอมให้มิหน้าซ้ำยังคิดจะขายลูกสาวให้กับคนในบ่อนอีกด้วย พ่อเลี้ยงมักใช้ความรุนแรงกับแม่ด้วยการตบตี แต่แม่คอยปกป้องลูกอยู่เสมอด้วยสำนึกผิดอยู่เสมอว่าเป็นลูกผู้ดีมีตระกูลที่ต้องมาลำบากกับแม่ จนต่อมาพ่อเลี้ยงเมามากต้องการเงินจากแม่ขู่เชิญเอาเงินไปเข้าบ่อน ทำร้ายแม่และจะทำร้ายลูกจนแม่ทนไม่ได้และใช้มีดแทงพ่อเลี้ยงจนถึงแก่ความตาย แม่ไม่ต้องการให้ลูกมีความผิดไปด้วยจึงขอให้ลูกหนีไป ตนเองอยู่รอดำรงมาเอาตัวไปรับโทษ เหตุการณ์นี้จึงทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก ส่วนครอบครัวท่านต้นมีภรรยาหลายคน มีคุณใหญ่เป็นภรรยาหลวงซึ่งไม่มีบุตร บุตรในบ้านเกิดจากภรรยาน้อยสองคนแรก มีลูกสาวกับท่านต้น คือ พร้อมมิตรและจิตรโส แต่แม่ของคุณทั้งสองคนประพฤติน่าไม่ดี จนภายหลังถูกขับไล่ออกจากบ้านตั้งแต่ลูกยังเล็ก และภรรยาคนที่ 3 คือ ดวงพร ให้กำเนิดตะวันแต่พร้อมเพราะพี่สาวดวงพรสลับตัวกับนเรนทร์ลูกของสาย แต่ต่อมาคุณใหญ่มาพบเอ็นดู และรักตะวันมากจนรับเป็นบุตรบุญธรรม ก่อนที่สุดท้ายเรื่องถูกเปิดเผยว่าตะวันเป็นลูกที่แท้จริงของดวงพร คุณใหญ่จึงมีฐานะเป็นแม่เลี้ยงที่คุณและลูกทั้ง 3 คน ซึ่งพี่น้องต่างคนมักหาเรื่องกลั่นแกล้งใส่ร้ายกันตะวันอยู่เสมอ และพี่น้องมักทะเลาะกันเอง และไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สมาชิกในครอบครัวที่จะให้คุณให้โทษแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว จำแนกได้จากอำนาจที่ให้คุณมาจากคุณใหญ่ซึ่งเป็นแม่เลี้ยงของคุณ ๆ ทั้งหมดที่คอยให้ความช่วยเหลือ คุณและลูกแต่ละคนให้ดีเท่าที่ตนจะทำได้อย่างยุติธรรม ไม่เคยได้รับการคำครหาจากผู้ใดว่ารังแกลูกเลี้ยง ใช้อำนาจในทางที่ให้คุณ ส่วนอำนาจที่ให้โทษแก่สมาชิกในครัวเรือนมาจากนเรนทร์ซึ่งมีความโลภจากทรัพย์สินมรดกของท่านต้นและคุณใหญ่ที่ต้องการครอบครองแต่ผู้เดียว และเชื่อตามการส่งเสริมจากผู้เป็นป้าให้พยายามแย่งชิงมรดกทุกอย่างจากทุกคน จนกระทั่งทั้งสองร่วมมือกันในการปองร้ายทุกคนในบ้านและคนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ

ดังเช่น คร่าวพ่อเลี้ยงแย่งเอาเงินจากสายไปเข้าบ่อนและดื่มเหล้า ตะวันขอร้องแต่คร่าวแย่งเงินไปได้และกล่าวว่า

“เรื่องของแม่เอ็งไม่เกี่ยวกับข้า แล้วก็เลิกเรียกข้าพ่อได้แล้ว ข้าไม่ใช่พ่อเอ็ง พ่อเอ็งมัน เป็น ไอ้จี้แพ้ยั่วหัวไปไหนก็ไม่รู้”

การสะท้อนและประกอบสร้างสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีสภาพเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังลักษณะต่อไปนี้

1. การสะท้อนสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

1.1 สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์จากฐานะที่ต่างกัน ที่มีทั้งลักษณะครอบครัวที่มีฐานะยากจน ปานกลาง และร่ำรวย มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามฐานะ ครอบครัวร่ำรวยมีสภาพบ้านเรือนใหญ่โตสวยงามมาก ไม่ลำบากในความเป็นอยู่จากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้สุขสบาย ครอบครัวที่ร่ำรวยมีทั้งการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยและประหยัด หรือจำเป็นต้องใช้จ่ายก็ใช้ในทางธุรกิจ ส่วนครอบครัวที่ยากจนมีรายได้ไม่มีพอเพียงในการเลี้ยงดูคนในครอบครัว จนพลาดพลั้งต้องกระทำผิดจนสังคมไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน เช่น สามิทำร้ายนายทุนเงินกู้ถึงแก่ความตายและต้องติดคุก จนนำไปสู่การเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และครอบครัวฐานะปานกลางเมื่อมีเงินมรดกมากแต่ใช้เงินไม่เป็นเงินมรดกต้องหมดไปอย่างรวดเร็วไม่เกิดประโยชน์มากนัก และครอบครัวล่มสลาย

1.2 สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ไม่ว่าจะ เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ต่างเป็นได้ทั้งครอบครัวที่มีบรรยากาศอบอุ่นและไม่อบอุ่น มีปัจจัยบางประการที่ทำให้ครอบครัวทั้งสองประเภทเป็นครอบครัวที่มีความสุขและไม่มีความสุข อาทิ ความไม่พอใจและขัดแย้งกับสมาชิกใหม่ของครอบครัว เช่น ลูกสะใภ้ ความอิจฉาริษยาของญาติพี่น้อง โดยเฉพาะพี่น้องต่างมารดา การแก่งแย่งมรดกของลูก ๆ ที่ทำให้ความสัมพันธ์เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง นอกจากนี้ครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ที่มีฐานะดีหรือไม่ดีต่างก็มีความขัดแย้งในครอบครัว โดยครอบครัวที่สมบูรณ์มักไม่มีความสุขจากสมาชิกที่มาใหม่ เช่น ลูกสะใภ้ หรือลูกเลี้ยง ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ไม่มีความสุขจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอยู่แล้ว และยังเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว และความพอเพียงเป็นสิ่งที่ทำให้ไม่ว่าครอบครัวรูปแบบใดก็สามารถมีความสุขได้ อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจในครอบครัวยังคงเป็นพ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เด็กหรือลูกหลานบางคนต่อต้านการใช้อำนาจของลูกหลานต่อผู้ใหญ่ในการโต้แย้ง แต่สุดท้ายผู้อาวุโสเป็นผู้ที่สามารถใช้อำนาจในการปกครองสมาชิกในครอบครัว

2. การประกอบสร้างสภาพครอบครัว จากการศึกษาครอบครัวที่สมบูรณ์ที่เป็นครอบครัวเดี่ยวในละครโทรทัศน์

2.1 สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างให้เห็นถึงความสุขของสมาชิกในครอบครัว จากสภาพความเป็นอยู่ที่มีฐานะต่างกันในแต่ละระดับ ครอบครัว

ที่ยากจนมีปัญหาขัดข้องทางการเงินอยู่เสมอ ส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ร่ำรวยและมีความฟุ่มเฟือย มักใช้จ่ายในด้านอุปโภค บริโภค หรือการรับประทานอาหารในห้างร้านใหญ่หรู หรือใช้สินค้ายี่ห้อดัง ราคาแพง เป็นการแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมที่ดีหรือไม่ดีของครอบครัว

2.2 สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว สภาพครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีและไม่ดี ต่างสามารถมีความอบอุ่นในครอบครัวแบบพอเพียงก็จะประสบความสำเร็จ ส่วนมากครอบครัวที่มีฐานะดีมีปัญหาความขัดแย้งกันของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการแก่งแย่งมรดก ความรัก หรือมาจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาอยู่ในครอบครัวดั้งเดิมซึ่งมักมาจากลูกสะใภ้ ส่วนครอบครัวที่มีฐานะไม่ดีปัญหาจากการเงิน พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ดุด่าการพนัน ดุด่าสุรา ความขัดแย้งกันมักพบในครอบครัว เช่น พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง หรือญาติพี่น้อง และการแสดงความขัดแย้งค่อนข้างรุนแรงมากจนถึงแก่ชีวิต และยังคงประกอบสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนักกับลูกสะใภ้โดยเฉพาะลูกสะใภ้ที่มีฐานะด้อยกว่าครอบครัวของสามี

ข้อสรุปจากการเข้ารหัสความหมายสถานภาพครอบครัว

ในเรื่องสภาพครอบครัวเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจมีการสะท้อนลักษณะของระบบการบริโภคแบบทุนนิยม ซึ่งแสดงถึงลักษณะอุดมการณ์แบบทุนนิยมที่เน้นวัตถุหรือเงินทอง เป็นการกระตุ้นความโลภและเน้นประโยชน์ส่วนตน ทุนนิยมมีทัศนะว่าความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งที่ต้องส่งเสริมให้มาก ๆ เพื่อจะได้เกิดความเจริญ ในด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของครอบครัว อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของครอบครัวจะอบอุ่นหรือไม่ หรือมากน้อยเพียงใด

ส่วนสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ยังขึ้นอยู่กับการใช้ภาษาที่ทำการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งการสื่อสาร (communication) หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน โดยการสื่อสารอาจแบ่งเป็นการสื่อโดยใช้คำพูด (verbal communication) และการสื่อโดยไม่ใช้คำพูด (nonverbal communication) หรือการแสดงออกทางพฤติกรรม การสื่อสารทางลบจะแสดงออกทั้งภาษาคำพูดและท่าทาง ในภาษาคำพูด เช่น คลุมเครือ เข้ากั้เข้าการ สั่งสอน ประชด กล่าวหา เปรียบเทียบ ดิ บ่น คำว่าด้วยการใช้คำหยาบ/ไม่สุภาพ เป็นต้น ในภาษาท่าทาง เช่น การจ้อง และมองอย่างไม่เหมาะสม สีหน้าบึ้งตึง เฉยเมย เพิกเฉย ท่าที่เย็นชา ขาดความใกล้ชิด ไม่มีการปฏิสัมพันธ์โดยการสัมผัส เป็นต้น รวมทั้งการให้เวลาที่เพียงพอแก่สมาชิกครอบครัว และการมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีตามบรรทัดฐานของสังคม

ทั้งนี้สภาพครอบครัวในด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์เป็นการประกอบสร้างลักษณะของอุดมการณ์แบบทุนนิยมที่ต้องทำให้สังคมไทยที่เคยอยู่กันแบบสันโดษเรียบง่าย และเคยมีความสุขร่มเย็นแบบง่าย ๆ ต้องถูกกระแสของระบบทุนนิยมบริโภคนิยมโหมกระหน่ำ ให้กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความโลภ เห็นแก่ตัว ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่

ลอกเลียนแบบสังคมนักธุรกิจ คือมีความรู้สึกรอภัยให้ความเป็นอยู่ของตนเองสูงขึ้นจนเกินตัว โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการหารายได้ที่มีขอบเขตจำกัด อันนำไปสู่ภาวะหนี้สินล้นตัว ขยายความต้องการในการบริโภคสินค้า และอาจเป็นผลให้แต่ละครอบครัวในสังคมต้องดิ้นรนเอาตัวรอด ไม่เอื้อเฟื้อต่อกันจากภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมที่ตึงเครียด ต้องแข่งขันตลอดเวลา และทำให้ความสัมพันธ์ ความอบอุ่น และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกในครอบครัวและสังคมเสื่อมลง จากการแยกตัวจากครอบครัวเพื่อไปประกอบอาชีพตามอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทางความคิดของระบบทุนนิยมกับความพอเพียงแบบดั้งเดิม ส่งผลกระทบต่อทุกคนในครอบครัวและทำให้เกิดปัญหาในสังคมได้ง่าย

4.1.3 ค่านิยมของครอบครัวในละครโทรทัศน์

จากการศึกษาค่านิยมของครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การให้เกียรติ ความซื่อสัตย์ ความอดทน การอบรมเลี้ยงดู ความกตัญญู การเป็นแบบอย่างที่ดี ความเมตตากรุณา การเคารพเชื่อฟัง ความสามัคคี และความเกื้อกูลกัน โดยจำแนกสมาชิกของครอบครัวใน 3 กลุ่มตามความสัมพันธ์ ได้แก่ สามี-ภรรยา พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และพี่-น้อง ซึ่งมีค่านิยมในละครโทรทัศน์แต่ละด้านดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่านิยมของครอบครัวในกลุ่มสมาชิกครอบครัว

กลุ่มสมาชิกครอบครัว	ค่านิยมของครอบครัว
1. สามี-ภรรยา	1. ความรักความเข้าใจ 2. ความซื่อสัตย์ 3. การให้เกียรติ 4. ความอดทน
2. พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก	
พ่อแม่/ผู้ใหญ่	1. ความรักความเข้าใจ 2. การอบรมเลี้ยงดู 3. การเป็นแบบอย่างที่ดี 4. ความเมตตากรุณา
ลูกหลาน/เด็ก	1. ความกตัญญู 2. การเคารพเชื่อฟัง
3. พี่-น้อง	1. ความสามัคคี 2. ความเกื้อกูลกัน

จากตารางที่ 4.3 ค่านิยมของครอบครัวจำแนกตามลักษณะของกลุ่มสมาชิกครอบครัวในละครโทรทัศน์ ได้ดังนี้

1) ค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา

สามี-ภรรยาที่มีรูปแบบครอบครัวที่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์มีค่านิยมสำคัญ ได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน

(1) ค่านิยมด้านความรักความเข้าใจ ความรักของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกันระหว่างสามีกับภรรยา ต้องมีการให้ต่อกันด้วยความเสียสละเสมอ ๆ สามีภรรยาต้องเข้าใจและยอมรับว่า ความรัก คือ การให้ตัวเราเองแก่กันและกัน ต้องหาโอกาสและวิถีทางที่จะทำคุณประโยชน์ให้แก่กันเสมอด้วยความจริงใจและด้วยความยินดี ไม่เห็นแก่ตัวหรือเอาความต้องการของตนเป็นใหญ่

ในละครโทรทัศน์สามี-ภรรยา ต่างมีความรักความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างสามีภรรยา หรืออยู่กันจนกระทั่งสามีตายไปตอนที่ลูก ๆ โตแล้วจึงไม่ได้มีสามีใหม่ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) แต่บางครอบครัวฐานะไม่ดีสามีติดคุกนานลูกยังเล็กจึงจำเป็นที่ภรรยาต้องหาสามีใหม่เพื่อช่วยในการทำงานรับจ้างขนของทางเรือซึ่งสามีเก่าก็เข้าใจ หรืออีกครอบครัวแม้ว่าสามีต้องการภรรยาใหม่เพื่อมีทายาท ภรรยาหลวงก็เข้าใจและอนุญาตตามที่สามีต้องการโดยไม่ขัดขวาง (ในเรื่องตะวันขอแสง) ส่วนคู่สามีภรรยาที่มีอายุน้อย ดังเช่น ร้อยโทสารดีกับนันทวดี มักมีความขัดแย้งกันจากความรักและความเข้าใจที่ยังมีต่อกันไม่มาก (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

(2) ค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ ความรักของสามีภรรยา ต้องขึ้นอยู่กับ “การกระทำ” ที่ออกมาจากใจที่ซื่อสัตย์ซื่อ ด้วยความตั้งใจที่ดี สามีไม่ประพฤตินอกใจภรรยา คือการไปมีเมียช้อยนอกบ้าน หรือเที่ยวเตร่หาความสำราญกับหญิงบริการ และภรรยาไม่ประพฤตินอกใจสามี คือไม่คบชู้ หรือปันใจให้ชายอื่น ซื่อสัตย์ต่อสามีคนเดียว

ด้านความซื่อสัตย์ สามี-ภรรยา ระหว่างการครองคู่ชีวิตร่วมกันในละครโทรทัศน์ สามีภรรยาส่วนมากไม่มีผู้ชายหรือผู้หญิงคนอื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม จะมีบ้างสำหรับผู้ชายเจ้าชู้ที่มักกระทำตนที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม หรือบางครอบครัวภรรยาไปมีผู้ชายคนอื่นอีกเพราะเป็นแฟนเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูก (ในเรื่องโทรทัศน์)

(3) ค่านิยมด้านการให้เกียรติ การมีชีวิตคู่เป็นการตอบสนองความปรารถนาในส่วนลึกของจิตใจในด้านของความรัก การยอมรับ และความรู้สึกว่าตนมีความหมายและมีคุณค่าต่อกันและกัน ผู้ชายถือเรื่องศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนผู้หญิงจะถือว่าความรักสำคัญมากกว่าเกียรติยศและศักดิ์ศรี การให้เกียรติจึงเป็นการแสดงให้เห็นอีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่าเป็นคนสำคัญสำหรับคุณ เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีความหมาย เคารพในความเป็นเขาทั้งความคิด การกระทำในฐานะบุคคลหนึ่งที่มีศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์และในฐานะคู่ชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นการยอมรับกันในความเสมอภาคแห่งค่านิยม

ของสมาชิกคนอื่น ๆ หมายความว่า สมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่หรือลูกจะมีการยอมรับในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าเทียบกันและจะไม่ปฏิบัติต่อกันอย่างเหยียดหยามดูแคลน ทุกคนยอมรับในความแตกต่างของคนอื่นๆ และชื่นชมในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ การยอมรับและให้เกียรติ ยังมีความหมายไปถึงการเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกครอบครัวทุกคน

ในละครโทรทัศน์การให้เกียรติหรือการให้ความสำคัญของสามีภรรยาที่มีต่อกันมีทั้งให้เกียรติและไม่ให้เกียรติ ไม่มีการใช้ความรุนแรงของสามีต่อภรรยา แต่มีการใช้ความรุนแรงจากสามีใหม่ (ในเรื่องตะวันขอแสง) มีทั้งการใช้ความรุนแรงของสามีต่อภรรยาและภรรยาต่อสามี จนถึงแก่ชีวิต (ในเรื่องไทรโศก) หรือการที่ภรรยายินดียอมรับฟังความคิดเห็นและกระทำตามความต้องการของสามี หรือแม้แต่การที่สามีเสียชีวิตแล้วได้ให้เงินมรดก 30 ล้านบาทแก่ลูกสาวของภรรยาเก่าที่สามีส่งค่าเลี้ยงดูให้ตลอด ซึ่งภรรยาที่อยู่ด้วยมิได้คัดค้าน ทั้งที่มีแม่สามีคอยคัดค้านอยู่เสมอ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) หรือการที่ภรรยาถูกลูกสามีที่ไม่มีความสามารถในการทำงานเท่าเทียมหรือดีกว่าเธอ (ในเรื่องสวรรค์สร้าง)

(4) ค่านิยมด้านความอดทน ความอดทนคือการห้ามจิตใจ เมื่อได้พบกับเหตุการณ์อันจะก่อให้เกิดเรื่องหรือแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมา ไม่หุนหันพลันแล่น อดทนต่อความยากลำบาก ในขณะที่ทำงาน ไม่เห็นแก่ความร้อนหนาว อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ทรมานทรมายจนเกินไป และอดทนต่อความเจ็บใจในเมื่อคนอื่นทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจให้แก่ตน ไม่ควนโกรธ โดยเฉพาะกับคนในครอบครัว นั่นคือ อดทนต่อการอยู่ร่วมกันของสามีภรรยา

ส่วนในด้านความอดทนของครอบครัวในละครโทรทัศน์ สามีภรรยาต้องอดทนต่อความยากลำบากหรือบางครั้งต้องอดมือกินมือ (ในเรื่องตะวันขอแสง) หรืออดทนต่อการอยู่ร่วมกับครอบครัวสามีในฐานะลูกสะใภ้ และลูกสะใภ้สามารถประคับประคองให้ครอบครัวมีความสุขถ้าเป็นลูกสะใภ้ที่แม่สามีพอใจ ที่สำคัญลูกสะใภ้สามารถอดทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวโดยเฉพาะแม่ของสามีและ/หรือมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ในทางตรงกันข้ามถ้าลูกสะใภ้ไม่สามารถอดทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและ/หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม โดยเฉพาะคู่สามีภรรยาที่มีอายุน้อย ดังเช่น ร้อยโทสารัตถ์กับนันทวดี มักมีความขัดแย้งกันจากความรักและความเข้าใจที่ยังมีต่อกันไม่มาก ไม่อดทนต่อกัน โดยเฉพาะฝ่ายหญิง (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

2) ค่านิยมครอบครัวของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก

ค่านิยมสำคัญของพ่อแม่/ผู้ใหญ่มีต่อลูกหลาน/เด็กทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์ ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็น

แบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา ส่วนค่านิยมสำคัญของลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง

(1) ค่านิยมด้านความรักความเข้าใจ ความรักความเข้าใจของพ่อแม่กับลูกหรือผู้ใหญ่ กับเด็ก หัวหน้าครอบครัวควรมีความรักความเข้าใจในสมาชิก มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละให้อภัยและเอื้ออาทรต่อสมาชิกในครอบครัวทุกคน ไม่ลงโทษต่อสมาชิกในครอบครัวด้วยวิธีที่รุนแรง ไม่แสดงกิริยาข่มขู่ หรือทำให้บุคคลในครอบครัวอับอาย ให้ความรักความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ให้ความรักอย่างเหมาะสม ไม่ตามใจลูกหลานมากเกินไป และพ่อ/แม่/ผู้ใหญ่ก็ควรให้เกียรติด้วยการเชื่อในสิ่งที่ลูกหลานกระทำ/ไม่กระทำการในสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีหรือวงศ์ตระกูล แต่บางครอบครัวถ้ามีความแตกต่างทางความคิดที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน การให้เกียรติก็อาจลดน้อยลง

ในละครโทรทัศน์หลายเรื่อง ครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ทุกคนในครอบครัวเดียวกันมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี มีความอบอุ่นไม่ว่าจะมีฐานะความเป็นอยู่แบบใด พ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวให้ความเข้าใจรักใคร่เอาใจใส่ต่อลูกหลาน/เด็ก ให้กำลังใจ ปกป้อง ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี แต่บางครอบครัวแม่และยายไม่ใส่ใจลูกหลานเท่าที่ควร เช่น หนีเจ้าหน้าที่เอาตัวรอดก่อนทิ้งลูกหลานไว้เผชิญเจ้าหน้าที่ของยาย (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

นอกจากนี้พ่อหรือแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ที่มีลักษณะตรงข้ามกับครอบครัวที่สมบูรณ์ ในลักษณะที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่มีการเลิกราหรือหย่าร้างกันทำให้ลูกหรือเด็กขาดพ่อหรือขาดแม่ ซึ่งทำให้โครงสร้างครอบครัวเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่คือ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังหรือครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวทั้งสองประเภทนี้ลูกมักมีความขัดแย้งกับพ่อหรือแม่ทางด้านความรักที่แสดงต่อกันน้อยหรือไม่ได้แสดงต่อกัน ความไม่เข้าใจถึงการดำเนินชีวิตหรือการทำงานที่ขัดแย้งกันทางความคิดและอุดมการณ์ เช่น การที่ทองใบผู้เป็นพ่อมักบ่นว่าทองใบลูกชายจนไม่ได้อยู่ด้วยกัน จากการที่พ่อไม่เข้าใจความคิดของลูกที่ต้องการทำงานบริษัทใหญ่โต ตำแหน่งดี เงินเดือนสูง มีรถยนต์ขับ อยู่คอนโดหรู มักมาเยี่ยมพ่อและเอาอาหารเสริมราคาแพงมาให้พ่อเพื่อให้พ่อภูมิใจ แต่พ่อไม่เข้าใจบ่นว่าความฟุ่มเฟือยต่างอุดมการณ์กับพ่อที่อยู่แบบพอเพียง (ในเรื่องสวรรค์สร้าง) บางครอบครัวไม่มีพ่อแม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ญาติผู้ใหญ่ให้ความรักความเข้าใจ เอาใจใส่ ปกป้องหลานเป็นอย่างดี มีความอบอุ่นดังเช่น เด่นดาวที่อาศัยอยู่กับพระยาสงครามในฐานะปู่กับหลาน (ในเรื่องโทร โศก) ส่วนครอบครัวที่แต่งงานใหม่ พ่อเลี้ยงมักก่อให้เกิดปัญหาให้กับครอบครัวจากการหลงมัวเมาในอบายมุขจนไม่ค่อยทำงาน ส่วนแม่เลี้ยงคอยดูแลเอาใจใส่ลูกเลี้ยงอย่างดี (ในเรื่องตะวันขอแสง)

(2) ค่านิยมด้านการอบรมเลี้ยงดู การที่เด็กได้รับการอบรมจากครอบครัวและการให้การศึกษาในครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพของคนและบุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน วิธีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวเป็นเป้าหมายของความคิด ค่านิยมต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งพ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีเวลาให้กับลูกหลานเสมอ รับฟัง ให้โอกาสลูก/เด็กได้พูดแสดงความคิดเห็นความรู้สึก รวมทั้งซักถาม และให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้การศึกษาและการอบรมบุตรหลานหรือบุคคลในครอบครัว ทั้งด้านจริยธรรม คุณธรรม การอบรมเลี้ยงดูมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

ครอบครัวในละครโทรทัศน์มีการอบรมเลี้ยงดูทุกรูปแบบ ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กที่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมและพฤติกรรมของเด็กที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม หรือมีการกระทำในทางที่ดีหรือไม่ดี เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจต่อลูกหลาน ทำให้ลูกหลานไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะด้านจริยธรรม คุณธรรม จึงก่อให้เกิดความยุ่งยาก เต็มครี้อันต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อผู้อื่น เช่น กิติและเกียรติกร(ในเรื่อง ไทร โศก) และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย อย่างเช่น นเรนทร์ (ในเรื่อง ตะวันขอแสง) ตรงข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ด้วยการใช้ความรัก ให้เหตุผล เช่น ไทรงาม (ในเรื่อง ไทร โศก) จึงทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม หรือการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมของคุณหญิงนาฬิกาที่มีต่อนักรบ ที่ต้องเป็นคนเก่งทำงานให้ร้ายตามที่แม่สั่งโดยขาดคุณธรรม จนนักรบป่วยเป็นโรคสองบุคลิก เพราะส่วนลึกของจิตใจได้รับความอ่อนโยนจากผู้เป็นพ่อที่เสียชีวิตไปแล้ว จนเกิดความขัดแย้งในตัวเอง (ในเรื่อง สวรรค์สร้าง)

(3) ค่านิยมด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ไม่ทะเลาะวิวาท ไม่ระบายอารมณ์กับบุตรหลาน ไม่นินทาให้ร้ายผู้อื่น ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข และเป็นคนดีในสังคม เช่น รู้จักคุณค่าของการประหยัด อดทน และปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เป็นต้น เป็นตัวแบบในการสร้างวินัยให้แก่เด็ก คือ “ไม่ “ดิ่ง” หรือ “หย่อน” เกินไป ปกครองลูกด้วยความเข้าใจและใช้เหตุผล คอยกำกับดูแลลูกหลาน เด็ก ๆ แม้จะต้องการอิสระบ้าง แต่เด็กก็ต้องการให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองให้ทิศทางแก่เขา

ในละครโทรทัศน์พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่มีทั้งผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคมของลูกหลาน ดังเช่น นุชรีได้แบบอย่างที่เป็นคนดีจากการอบรมสั่งสอนของแม่และความขยันหมั่นเพียรมาจากผู้เป็นยาที่แม่จะร้ายแต่ยังคงทำงานขายและฝึกให้ลูกหลานช่วยทำ (ในเรื่อง กุหลาบ ไร่หนาม) และบางครอบครัว พ่อ/แม่/ญาติผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่ลูกหลาน ซึ่งอาจทำให้ลูกหลานนำไปเป็นแบบอย่างที่มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตาม

บรรทัดฐานของสังคมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการดำเนินชีวิต โดยผ่านกระบวนการสังคม ประกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่มีรูปแบบแตกต่างกัน เช่น ชายติเคการพนันและแม่ทำงานเป็นผู้หญิง กลางคืนที่ไม่ได้ทำแบบอย่างดีนัก อีกทั้งแม่และยายไม่ส่งเสริมลูกหลานในเรื่องการเรียน ให้มีการศึกษาน้อยตามของตน

(4) ค่านิยมด้านความเมตตากรุณา เป็นหลักสำคัญที่สมาชิกในครอบครัวพึงมีแก่กัน โดยเฉพาะผู้ใหญ่มีต่อเด็ก “ความเมตตา” ได้แก่ ความปรารถนาดีหรือความหวังดีที่จะให้คนอื่นมีความสุข “ความกรุณา” หมายถึงความสงสารปรารถนาจะช่วยให้คนอื่นพ้นทุกข์ เมื่อลูกหลาน ประสบความทุกข์ทรมานจากความผิดพลาดในขณะนั้น ควรหยุดเพ่งพินิจความไม่ดีของเขาเป็นการชั่วคราว แต่หันไปให้ความสนใจต่อความทุกข์ร้อนของเขาเพื่อดูแลกัน ในยามเกิดปัญหาและอุปสรรค ช่วยประคับประคองให้อีกฝ่ายหนึ่งผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคไปได้

พ่อแม่/ผู้ใหญ่ในละคร โทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มีทั้งการมี/ไม่มีความเมตตากรุณา กรณีผู้ที่ไม่เมตตากรุณาปกป้องลูกหลานให้พ้นภัยจากผู้ปองร้าย ตัวอย่างเช่น แม่และย่าคอยปกป้องนุชริจากการถูกนันทวดักด้นแก๊งหรือทำร้าย (ในเรื่อง กุหลาบไร้หนาม) และไม่มี ความเมตตากรุณาต่อเด็กหรือมีการใช้อำนาจที่รุนแรงกับบ้านเย็นตั้งแต่เด็กจนโตจากสาเหตุเกลียดชังพ่อของเด็กที่ตนเองเคยหลงรัก (ในเรื่อง ไทร โศก) หรือการที่คุณหญิง นายิกาแม่ของนักรบขาดความเมตตากรุณา กับลูกชายของตนเองและกั้นแก๊งครอบครัวคนรักของลูกชาย เพื่อบังคับให้ลูกชายแต่งงานกับลูกสาวของคนที่มิอำนาจทางธุรกิจ (ในเรื่อง สวรรค์สร้าง)

3) ค่านิยมครอบครัวของลูกหลาน/เด็ก-พ่อแม่/ผู้ใหญ่

ค่านิยมสำคัญของลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง

(1) ค่านิยมด้านความกตัญญู ความกตัญญูเป็นเครื่องส่งเสริมให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิต การรู้จักทดแทนบุญคุณถือว่าเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดที่มนุษย์พึงมี เด็กควรกตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้สูงอายุในครอบครัว หรือผู้มีพระคุณ การตอบแทนผู้มีพระคุณนั้นมีหลายแบบ ความคิดเทิดทูนในทางที่ดี การใช้วาจาตรงมายกย่องให้เกียรติ และการตอบแทนด้วยเงินทอง สิ่งของ ดังนั้นความคิดที่ว่าต้องจ่ายเงินตอบแทนพระคุณหรือทำงานทดแทนคุณ มิใช่วิถีเดียวของการแสดงความกตัญญู แม้ไม่มีเงินทอง สิ่งของ ก็อาจตอบแทนด้วยวาจาไพเราะหรือจิตใจที่ตั้งงามในการคิดถึงผู้มีพระคุณได้ อีกอย่างหนึ่งการตอบแทนพระคุณด้วยการทำละเมียดกุศลหรือศีลธรรมอันดีในสังคมอันสร้างเสริมความดีศรีแก่คนกลุ่มอื่นเพื่อผลประโยชน์หรือความสุขของผู้มีพระคุณไม่ว่าเขาจะร้องขอหรือไม่ก็ตาม มิใช่การแสดงความกตัญญูตามหลักพุทธศาสนาเพราะเป็นการทำชั่วและบาปซึ่งส่งผลกรรมให้ผู้มีพระคุณและผู้กระทำด้วย

ละครโทรทัศน์หลายเรื่อง ได้สอดแทรกเรื่องความกตัญญูเข้าไปในการดำเนินชีวิต อาทิ ความกตัญญูของบานเย็นต่อผู้ที่เลี้ยงดูตนมา แม้ว่าจะถูกเลี้ยงดูแย่กว่าคนรับใช้ ถูกเขี่ยขี้ ใช้อำนาจที่รุนแรงทั้งทางกาย วาจา และใจ จากคุณหญิงชื่นและคนในตระกูลของคุณหญิง เช่น ลูกชาย ลูกสะใภ้ ในการบังคับให้บานเย็นทำยกเว้นสิ่งที่ผิดศีลธรรมที่เธอทำไม่ได้ หรือการบังคับลูกสาวให้แต่งงานกับคนที่ไม่รัก ซึ่งบานเย็นยอมฆ่าตัวตายดีกว่า และลูกสาวที่เธอนำมาเลี้ยงสำเร็จวิชาแพทย์เพื่อมารักษาแม่ บานเย็นที่เป็นโรคเรื้อนและยอมแต่งงานเมื่อรู้ว่าแม่ถูกบังคับจนต้องฆ่าตัวตาย (ในเรื่อง ไทร โศก) แต่มีบางเรื่อง que แสดงถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่เลี้ยงดูตนมาอย่างดีแบบลูก จากความต้องการมรดกในการทำร้ายจนถึงชีวิต อย่างเช่น นเรนทร์ ซึ่งตรงข้ามกับความกตัญญูของตะวันที่มีต่อคุณใหญ่ ที่คอยปกป้องเผ่าคุณใหญ่จนตัวเองได้รับอันตราย และเมื่อตะวันได้ครอบครองบ้านเดชาบดินทร์ก็ได้ดูแลพ่อแม่ชาวเรือยังคงเป็นเหมือนเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงของตนให้อยู่อย่างสุขสบาย (ในเรื่อง ตะวันขอแสง)

(2) ค่านิยมด้านการเคารพเชื่อฟัง เด็ก ๆ จะถูกสอนให้เคารพผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ลูกหลานที่ดีควรเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ในบ้านทุกคนหรือผู้ปกครอง ควรมีพฤติกรรมแสดงออกด้วยความอ่อนน้อมทั้งในด้านการใช้ภาษาและมีกริยามารยาทตามระเบียบประเพณีไทย มีสัมมาคารวะ มีมารยาทในการพูด ไม่แสดงกิริยาหยาบกระด้างต่อผู้อาวุโส และต่อบุคคลในครอบครัว ด้วยความรักและเคารพ เพราะเข้าใจในความปรารถนาที่ดี มุ่งหวังให้ลูกหลานนำไปปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในอนาคต ควรมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองได้สั่งสอนอบรม

ละครทุกเรื่องสอนให้เด็กต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่ในการประพฤติตนตามบรรทัดฐานของสังคม จะประสบความสำเร็จและความสุขในตอนท้าย ตัวอย่างเช่น นุชรี เป็นเด็กดีเรียนเก่งเชื่อฟังพ่อแม่และย่า จนชีวิตประสบความสำเร็จ และการเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ตัวอย่างเช่น การที่นั่นทวดเชื่อฟังการยุยงของแม่และยายให้ทำร้ายครอบครัว นุชรีที่ดีกับตนจนชีวิตต้องล้มเหลว (ในเรื่อง กุหลาบ ไร่หนาม) หรือบางเรื่องที่ลูก/เด็กไม่เชื่อฟังและดื้อดึงกับพ่อแม่ ตัวอย่างเช่น พร้อมมิตร จิตโส และนเรนทร์ จนเกิดสิ่งไม่ดีต่อชีวิต ซึ่งตรงข้ามกับตะวันที่เคารพและเชื่อฟังผู้มีพระคุณ เช่น คุณใหญ่ ทั้งการเรียนและตอบแทนช่วยเหลืองานบ้านทุกอย่างจนประสบความสำเร็จและความสุข (ในเรื่อง ตะวันขอแสง) นอกจากนี้ถ้าเด็กถูกเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ต้องเชื่อฟังแม่เท่านั้น ต้องทำตามแม่ในการขาดคุณธรรมต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นการดูถูกไม่ให้เกียรติคนที่ฐานะด้อยกว่า ทำให้นักรบบเกิดความขัดแย้งกับความรู้สึกที่อ่อนโยน ที่ได้รับจากพ่อ จนกลายเป็นคนสองบุคลิก (ในเรื่อง สวรรค์สร้าง) นั่นคือ ผู้ที่เป็นเด็กหรืออ่าวโส น้อยกว่ามักจะ

ให้เกียรติเชื่อในความคิดเห็นหรือคำแนะนำของพ่อหรือแม่หรือญาติผู้ใหญ่ คือ ปู่ ย่า ยาย และอา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติอันส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของตน

4) ค่านิยมครอบครัวของพี่น้อง

ค่านิยมสำคัญระหว่างพี่กับน้องที่พึงมีและกระทำต่อกันและกันในละครโทรทัศน์ ได้แก่ ความสามัคคีและความเกื้อกูลกัน

(1) ความสามัคคี สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียง ความปรองดอง ความกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งหรือวิวาทบาดหมางกันและกัน มีการปรึกษาหารือกัน เมื่อเกิดปัญหา กิจกรรมของหมู่ชนจะสำเร็จเรียบร้อยลงได้ ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล งานที่เป็นส่วนรวมทุกด้าน ทุกระดับมาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานนับตั้งแต่ในครัวเรือนจนถึงระดับชาติ แม้ในบางครั้งจะมีความขัดแย้งกันบ้างหา ก็ต้องหาทางปรองดองกัน รู้จักให้อภัยกันในสิ่งที่ผิดพลาดไม่สมบูรณ์แบบ และพร้อมที่จะประคับประคองเพื่อก้าวไปสู่ความเจริญความสุขด้วยกัน ซึ่งลูกหลานที่ดีจะต้องเห็นความสงบสุขในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องไว้วางใจกัน ไม่เอาเปรียบกัน

(2) ความเกื้อกูลกัน นอกจากมีความสามัคคีในหมู่พี่น้อง พี่น้องต่างต้องช่วยเหลือกันและกัน และต่างช่วยเหลือกันและกัน พี่ทำหน้าที่ดูแลน้อง ส่วนน้องก็ต้องเคารพและเชื่อฟังพี่ มีความสามัคคีในหมู่พี่น้อง มีความรักความผูกพันกัน ช่วยเหลือการงานเท่าที่จะทำได้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานในครอบครัว เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน เลี้ยงน้อง เป็นต้น หรือช่วยเหลือครอบครัวในด้านเศรษฐกิจ โดยไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยช่วยประหยัดหรือทำงานช่วยเพิ่มรายได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เสียสละและให้อภัยต่อกัน ครอบครัวนั้นก็จะมีความสุขเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุขและความเจริญ

ละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่องที่ทำการศึกษาทุกเรื่อง ทุกรูปแบบครอบครัวที่มีโครงสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้มีกลุ่มพี่น้องที่มี/ไม่มีความสามัคคีและความเกื้อกูลกัน มีลักษณะพฤติกรรมที่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของพี่น้อง ได้แก่ ครอบครัวที่พี่น้องที่มาจากสายเลือดเดียวกันหรือความเป็นญาติพี่น้องกัน มีความรักความเข้าใจต่อกันไม่มาก ขัดแย้งกันทั้งทางธุรกิจในเรื่องของความเก่งและความล้มเหลวของแต่ละคน แม้ว่าพี่หรือน้องจะเหมือนทำดีต่อกัน แต่ผู้เป็นพี่ไม่ค่อยให้เกียรติน้อง จากความเหนือกว่าในหลายด้าน เช่น ความเก่ง ความเห็นแก่ตัว การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ความรักลำเอียงของพ่อแม่ โดยเฉพาะพี่น้องต่างมารดา ทำให้มองไม่เห็นความรักที่ควรจะมีต่อกัน โดยเฉพาะถ้าเป็นพี่น้องต่างแม่กันก็มักจะมีอาการอิจฉาริษยา ไม่เข้าใจกัน หาเรื่องกลั่นแกล้งกัน หรือทำร้ายกันอย่างรุนแรง หรือบางครอบครัวน้องให้เกียรติพี่ในการให้เข้ามาอยู่ในบ้านหาสิ่งของใหม่มาให้ใช้ แต่บางครอบครัวพี่

น้องไม่ให้เกียรติกัน ทะเลาะเบาะแว้ง กลั่นแกล้งกัน ทำร้ายกัน โดยเฉพาะพี่น้องที่ไม่ได้เป็นพี่น้องกันทางสายโลหิต ดังในตัวอย่างได้แก่

นายิกากับนิมมาน ที่ขาดความสามัคคีกัน พี่สาวทำงานเก่ง ส่วนน้องสาวเจ็บแค้นพี่สาวที่พรากตนจากคนรัก ไม่ช่วยงานพี่สาว มักขอเงิน ไปทำธุรกิจซึ่งไม่ชำนาญจนประสบความล้มเหลวหลายครั้ง แต่ต่อมาเมื่อบริษัทของพี่สาวซึ่งเป็นแหล่งอยู่อาศัยของตนประสบปัญหา พี่สาวป่วยจากความเครียดทางธุรกิจ นิมมานจึงได้คิดและหันกลับมาช่วยงานธุรกิจของพี่สาวให้รุ่งเรืองอย่างที่เคยมีมา เช่นเดียวกับการกลับมาสามัคคีและช่วยเหลือกันของลูกพี่ลูกน้อง คือ นักรบและนักคิด นักรบได้ความรู้สึกลงในทางดีจากการรักษาโรคของบุคลิก จึงมีจิตใจกลับมาช่วยเหลือนักคิดเมื่อถูกทำร้าย ทำให้นักคิดเลิกเจ็บแค้นทำลายนักรบและกลับมาเป็นคู่พี่น้องที่สามัคคีและเกื้อกูลกันอย่างคู่พี่น้องของแม่ (ในเรื่องสวรรค์สร้าง)

นันทดีกับนุชรี นันทดีเป็นพี่สาวต่างแม่ที่มีฐานะดีน้อยกว่าแม่ของนุชรี เมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนจากแม่และยายที่ถ่ายทอดความ โกรธแค้นที่ถูกพ่อและย่าทิ้งร้างเลิกรากันไป เพียงส่งค่าเลี้ยงดูมาให้ ทำให้นันทดีกลั่นแกล้งและทำร้ายนุชรี แต่ต่อมาความดีของแม่นวลใจของนุชรีและนุชรี และการที่นันทดีถูกแม่และยายทิ้งยามที่เธอมีภัย เธอจึงได้คิดกลับใจและขอให้นุชรีเรียกโทษให้ ซึ่งนุชรีไม่ถือโทษและพร้อมให้อภัยเสมอ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

พร้อมมิตร จิตรใส นเรนทร์ กับตะวัน นเรนทร์เป็นลูกชาวเรือที่สลัดกับตะวัน พร้อมมิตร จิตรใส และตะวัน เป็นลูกสาวท่านต้นแต่ต่างแม่ พี่น้องสามคน คือ พร้อมมิตร จิตรใส และนเรนทร์ มักมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความสามัคคีและเกื้อกูลกันในทางไม่ดี คือ กลั่นแกล้ง แย่งชิงคนรัก และทำร้ายตะวันหลายครั้ง แต่ด้วยความดีและการได้รับความช่วยเหลือจากตะวันให้พ้นภัยอันตราย พร้อมมิตรและจิตรใสกลับตัวได้ พี่น้องกลับมาเข้าใจกัน ส่วนนเรนทร์ฆ่าตัวตาย (ในเรื่องตะวันขอแสง)

เกียรติกรกับยิ่งยง เกียรติกรถูกเลี้ยงมาคู่กับยิ่งยงเหมือนเป็นพี่น้องกัน แต่แท้จริงยิ่งยงเป็นลูกของบานเย็นกับใบ้ ส่วนเกียรติกรเป็นลูกของอุษากับทนต์ (ครอบครัวคิดว่าเป็นลูกของกิติลูกชายคุณหญิงชื่น) เกียรติกรมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมต่างกับยิ่งยงที่เรียนเก่ง ได้งานดี และมีกริยามารยาท ดีกว่าเกียรติกรที่ได้ไปเรียนต่างประเทศแต่ไม่จบ และคุณหญิงชื่นเอ็นดูยิ่งยง ทำให้ผู้เป็นพี่ชายอิจฉา แย่งชิงน้องชายไปเรียนต่างประเทศ กลั่นแกล้งน้องชายแย่งชิงคนที่มาชอบน้องชายและคนที่น้องชายชอบ ซึ่งน้องชายพยายามเสียดสละให้พี่ชาย แต่พี่ชายเป็นคนไม่ดีจากกระทำของตนสุดท้ายจึงเสียชีวิต (ในเรื่องไทโรโส)

การสะท้อนและการประกอบสร้างค่านิยมของครอบครัวในละครโทรทัศน์

จากการจำแนกค่านิยมครอบครัวตามกลุ่มสมาชิกครอบครัวในละครโทรทัศน์ มีการสะท้อนและประกอบสร้างค่านิยม ดังต่อไปนี้

1. การสะท้อนค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์

1.1 ค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนความรักความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างสามีภรรยา โดยมีค่านิยมที่สำคัญ คือ ความซื่อสัตย์ แบบรักเดียวใจเดียว ซึ่งถือว่าการให้เกียรติหรือการให้ความสำคัญกันระหว่างสามีกับภรรยา ไม่มีการใช้ความรุนแรงของสามีต่อภรรยา และสะท้อนถึงการไม่ให้เกียรติ แต่มีการใช้ความรุนแรงจากสามี (ใหม่) ด้วยการทุบตีภรรยา ทำร้ายและขายลูกเลี้ยง (ในเรื่องตะวันขอแสง) และมีทั้งการใช้ความรุนแรงของภรรยาต่อสามีด้วยการใช้ยาพิษสามีและแม่สามีเป็นอัมพาต (ในเรื่องไทโรโซก)

ส่วนในด้านค่านิยมเกี่ยวกับความอดทน ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงการอดทนต่อการอยู่ร่วมกับครอบครัวสามีในฐานะลูกสะใภ้ และวิธีการที่ลูกสะใภ้สามารถประคับประคองให้ครอบครัวมีความสุขถ้าเป็นลูกสะใภ้ที่แม่สามีพอใจ ที่สำคัญลูกสะใภ้สามารถอดทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวโดยเฉพาะแม่ของสามี รวมทั้งควรมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ในทางตรงกันข้ามถ้าลูกสะใภ้ไม่สามารถอดทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวและ/หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม)

1.2 ค่านิยมครอบครัวของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก ละครโทรทัศน์หลายเรื่องได้สะท้อนถึงค่านิยมด้านความรักความเข้าใจระหว่างพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ปรากฏเกือบทุกรูปแบบครอบครัว ซึ่งมักมีลักษณะที่มีความรักความเข้าใจ เอาใจใส่ต่อลูกหลาน/เด็ก ให้กำลังใจ ปกป้อง ช่วยเหลือเป็นอย่างดี และไม่ค่อยมีความรักความเข้าใจลูกหลาน เช่น การหนีหนีทิ้งลูกหลานให้เผชิญกับชะตากรรม (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) หรือการที่พ่อแม่ไม่เข้าใจถึงการกระทำของลูกชายซึ่งดูเหมือนมีความคิดอุดมการณ์การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน (ในเรื่องสวรรค์สร้าง)

ส่วนค่านิยมด้านการอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวในละครโทรทัศน์มีการอบรมเลี้ยงดูทุกรูปแบบ โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจต่อลูกหลาน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจและควบคุม ส่งผลพฤติกรรมทางลบของเด็กที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม หรือมีการกระทำในทางที่ดีหรือไม่ดี โดยเฉพาะด้านจริยธรรม คุณธรรม ทำให้เด็กรื้อนต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อผู้อื่น เช่น กิติและเกียรติกร (ในเรื่องไทโรโซก) และนเรนทร์ (ในเรื่องตะวันขอแสง) ตรงข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ด้วยการใช้ความรัก ให้เหตุผล

เช่น ไทรยาม (ในเรื่องไทร โศก) จึงทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่

สำหรับค่านิยมด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีและไม่ดี ลูกหลาน/เด็กได้แบบอย่างที่ดีและไม่ดีจากพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ อาจทำให้ลูกหลานมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการดำเนินชีวิต โดยผ่านกระบวนการสังคมประจักษ์จากการอบรมเลี้ยงดูที่มีรูปแบบแตกต่างกัน

พ่อแม่/ผู้ใหญ่ในละครโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มีทั้งการมี/ไม่มีความเมตตา กรุณา กรณีมีเมตตา กรุณาในการปกป้องลูกหลานให้พ้นภัยจากผู้ปองร้าย (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) และไม่มีเมตตา กรุณาต่อเด็กหรือมีการใช้อำนาจที่รุนแรงกับเด็กจากความโกรธแค้นพ่อแม่ของเด็ก (ในเรื่องไทร โศก) หรือความต้องการผลประโยชน์ในการบังคับให้ลูกชายแต่งงานกับลูกสาวของคนที่มีอำนาจทางธุรกิจ (ในเรื่องสวรรค์สร้าง)

สำหรับค่านิยมครอบครัวของลูกหลาน/เด็ก-พ่อแม่/ผู้ใหญ่ ละครโทรทัศน์ยังคงให้ความสำคัญในความกตัญญูที่ลูกหลาน/เด็กมีต่อพ่อแม่ ผู้สูงอายุในครอบครัว หรือผู้มีพระคุณและมีการตอบแทนในหลายวิธีการ เช่น ความคิดเทิดทูนในทางที่ดี การใช้วาจาขงามยกย่องให้เกียรติ และการตอบแทนด้วยเงินทอง สิ่งของ เช่น ลูกสาวที่เขื่อนนำมาเลี้ยงสำเร็จวิชาแพทย์เพื่อมารักษาแม่ บานเย็นที่เป็นโรคเรื้อรัง ดังนั้นความคิดที่ว่าต้องจ่ายเงินตอบแทนพระคุณหรือทำงานทดแทนคุณ จึงมิใช่วิถีเดียวของการแสดงความกตัญญู นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ทุกเรื่องสอนให้เด็กต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่ในการประพฤติตนตามบรรทัดฐานของสังคมทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น นุชรี (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม) แต่ถ้าผู้ที่เด็กเคารพแนะนำ อบรมสั่งสอนในทางที่ผิด ลูกหลาน/เด็กอาจไม่ประพฤติตนตามบรรทัดฐานของสังคม ดังเช่น นันทดิ นเรนทร์ และเกียรติกร (ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ตะวันขอแสง และไทร โศก)

1.3 ค่านิยมครอบครัวของพี่-น้อง ละครโทรทัศน์สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ปรองดอง ไม่ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทะเลาะเบาะแว้งหรือวิวาทบาดหมางกันและกัน ทำให้คิดประหัดประหารกันเองทั้งรุ่นแม่สู่รุ่นลูก ดังเช่น นายิกากับนิมมานและนักรบกับนักคิด (ในเรื่องสวรรค์สร้าง) แต่ต่อมารู้จักให้อภัยกันในสิ่งที่ผิดพลาด พร้อมทั้งจะประคับประคองเพื่อก้าวไปสู่ความเจริญความสุขด้วยกัน พี่น้องต่างต้องช่วยเหลือกันและกัน ไม่ใช่จ่ายพุ่มเพื่อช่วยประหัดหรือทำงานช่วยเพิ่มรายได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เสียสละ และให้อภัยต่อกัน เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่น้อง ร่วมกันทำการสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ ครอบครัวของทั้งทางพี่และน้องมีความสุขและทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุขและความเจริญ ดังเช่น นายิกากับนิมมาน (ในเรื่องสวรรค์สร้าง)

หรือกรณีพร้อมมิตร จิตรโส และนเรนทร์ ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความสามัคคีและเกื้อกูลกันในทางไม่ดี สุดท้ายต่างประสบสิ่งที่ไม่ดี (ในเรื่องตะวันขอแสง)

2. การประกอบสร้างค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์

2.1 ค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา การประกอบสร้างลักษณะที่ผิดแผกไปจากลักษณะเดิมของการมี “รักเดียวใจเดียว” คือ กรณีที่สามีติดคุกนาน ลูกยังเล็ก จึงจำเป็นต้องหาสามีใหม่เพื่อช่วยในการทำงาน รับจ้างขนของทางเรือ ซึ่งสามีเก่าก็เข้าใจ ยังหวังออกจากคุกมาปกป้องช่วยภรรยาและลูกเมื่อกำลังได้รับอันตราย หรืออีกครอบครัวแม้ว่าสามีต้องการภรรยาใหม่เพื่อมีทายาท ภรรยาหลวงก็เข้าใจและอนุญาตตามที่สามีต้องการโดยไม่ขัดขวาง (ในเรื่องตะวันขอแสง) ซึ่งตามความเป็นจริงความรักความเข้าใจและความซื่อสัตย์แบบนี้หาได้ยากมากหรือแทบไม่มีเลย หรือในด้านความซื่อสัตย์ สามี-ภรรยา ระหว่างการครองคู่ชีวิตร่วมกันในละครโทรทัศน์ สามีภรรยาที่ไม่มีผู้ชายหรือผู้หญิงคนอื่น อยู่กันจนกระทั่งสามีตายไปตอนที่ลูก ๆ โตแล้วจึงไม่ได้มีสามีใหม่ แต่ถ้าสามีตายตอนที่ภรรยายังสาวอาจมีสามีใหม่ก็ได้ เช่นเดียวกับสาย (ในเรื่องตะวันขอแสง) หรือกรณีที่ชายจะมีผู้หญิงอื่นเป็นเพราะผู้ชายเจ้าชู้ที่มักกระทำตนที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม หรือบางครอบครัวการที่ภรรยาไปมีผู้ชายคนอื่นอีกเพราะเป็นแฟนเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูกดังเช่นอุษา (ในเรื่องไทโร โศก)

การให้เกียรติผู้ชายถือเรื่องศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนผู้หญิงจะถือว่าความรักสำคัญมากกว่าเกียรติยศและศักดิ์ศรี การให้เกียรติจึงเป็นการแสดงให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่าเป็นคนสำคัญสำหรับคุณ เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีความหมาย เคารพในความเป็นเขาทั้งความคิด การกระทำในฐานะบุคคลหนึ่งที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และในฐานะคู่ชีวิต ซึ่งละครโทรทัศน์ยังคงประกอบสร้างอุดมการณ์หรือค่านิยมไทยที่ชายยังคงเป็นใหญ่ในครอบครัวดังเช่นในอดีต ส่วนค่านิยมด้านความอดทน สามีภรรยาต้องอดทนต่อความยากลำบากหรือบางครั้งต้องอดมืออดตีนมือ (ในเรื่องตะวันขอแสง) ซึ่งสามีหรือภรรยาในปัจจุบันอาจไม่อยู่ในแบบ “กั๊กก้อนเกลือกิน” อย่างในอดีต

2.2 ค่านิยมครอบครัวของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กยังคงเป็นรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ที่ทำให้ลูกหลาน/เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจต่อลูกหลาน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมและการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ส่งผลพฤติกรรมทางลบของเด็กที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งความเป็นจริงการที่ลูกหลาน/เด็กจะมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมอาจไม่ใช่เป็นเพียงการอบรมเลี้ยงดูเท่านั้นแต่อาจยังมีเงื่อนไขอื่นด้วย อาทิ การไม่ถูกตามใจมากนัก การได้รับและนำแบบอย่างที่ดีจากสังคมภายนอกมาปฏิบัติ เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น ยิงยงแม่

ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัวมากนักแต่ก็ไม่ได้มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมแบบเกียรติกวีที่ชายทั้งที่เลี้ยงดูมาด้วยกันในบ้านเดียวกัน (ในเรื่องโทร โศก)

ส่วนค่านิยมครอบครัวของลูกหลาน/เด็ก-พ่อแม่/ผู้ใหญ่ ค่านิยมที่สำคัญ คือ ความเคารพเชื่อฟัง ความกตัญญูและการตอบแทนผู้มีพระคุณนั้นมีหลายแบบ ถ้าการตอบแทนพระคุณด้วยการทำละเมียดกุศโลบายหรือศีลธรรมอันดีในสังคมอันสร้างความเดือดร้อนแก่คนกลุ่มอื่นเพื่อผลประโยชน์หรือความสุขของผู้มีพระคุณไม่ว่าเขาจะร้องขอหรือไม่ก็ตาม มิใช่การแสดงความกตัญญูตามหลักพุทธศาสนาเพราะเป็นการทำชั่วและบาป ส่งผลกระทบให้ผู้มีพระคุณและผู้กระทำด้วย เช่น การที่บานเย็นยอมเข้าพิธีแต่งงานกับกิตติตามการทวงบุญคุณของคุณหญิงชื่น ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่ากิตติมีอุยาเป็นภรรยาที่กำลังท้องอยู่ หรือการที่บานเย็นยอมฆ่าตัวตายดีกว่าที่จะบังคับให้โทรงาม ลูกสาวแต่งงานกับเกียรติกวีแทนการปกปิดความลับเรื่องยี่งงเป็นลูกของเธอและเป็นการตอบแทนบุญคุณที่ไม่รู้จักจบสิ้นของคุณหญิงชื่น จนทำให้โทรงามยอมแต่งงานเมื่อรู้ว่าแม่ถูกบังคับจนต้องฆ่าตัวตาย (ในเรื่องโทร โศก) ซึ่งเป็นความกตัญญูที่เด็กพึงมีต่อผู้ใหญ่ที่อาจจะมากเกินความเป็นจริง

2.3 ค่านิยมครอบครัวของพี่-น้อง ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องที่แสดงถึงความรุนแรงของทั้งสองฝ่าย ดังเช่น นายิกากับนิมมานและนักรบกับนักคิด (ในเรื่องสวรรค์สร้าง) หรือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังเช่น พร้อมมิตร จิตรโส และนเรนทร์ (ในเรื่องตะวันขอแสง) ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความสามัคคีและเกื้อกูลกันในทางไม่ดี ทำให้ต่างประสบสิ่งที่ไม่ดีตรงข้ามกับตะวัน (ในเรื่องตะวันขอแสง) ที่มีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานทางสังคมทำให้ประสบความสำเร็จและความสุข

ข้อสรุปจากการเข้ารหัสความหมายค่านิยมของครอบครัว

ในเรื่องค่านิยมครอบครัวของแต่ละกลุ่มคนในครอบครัว ละครโทรทัศน์สะท้อนถึงค่านิยมตามบรรทัดฐานของสังคมและค่านิยมที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมจากความประพฤติ การปฏิบัติตามค่านิยมของครอบครัวเป็นการเปรียบเทียบการกระทำตามค่านิยมที่ดีและไม่ดีที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขหรือแตกแยก

นอกจากนี้ละคร โทรทัศน์ได้ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับลักษณะการใช้อำนาจในครอบครัวเพื่อเปรียบเทียบและตอกย้ำค่านิยมที่ดีของกลุ่มครอบครัว ดังนี้

การใช้อำนาจในกลุ่มสามี-ภรรยา ส่วนมากสามีเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อภรรยาทางกาย วาจา และจิตใจ ความรุนแรงทางร่างกาย คือ การตบตี ทางวาจา คือ การด่าทอ กล่าวร้าย ดูหมิ่นเหยียดหยาม และทางจิตใจ คือ การบีบบังคับ ข่มเหง ข่มขู่ ที่สำคัญคือการแสดงบทบาทชายเป็นใหญ่ในการหาภรรยาใหม่ การตัดสินใจในเรื่องสำคัญของครอบครัว เป็นต้น ซึ่งภรรยาบางคนได้แต่กล่ำกลืนอดทนด้วยความรัก แต่ภรรยาบางคนไม่สามารถอดทนได้และตอบโต้รุนแรงกลับไป เช่น

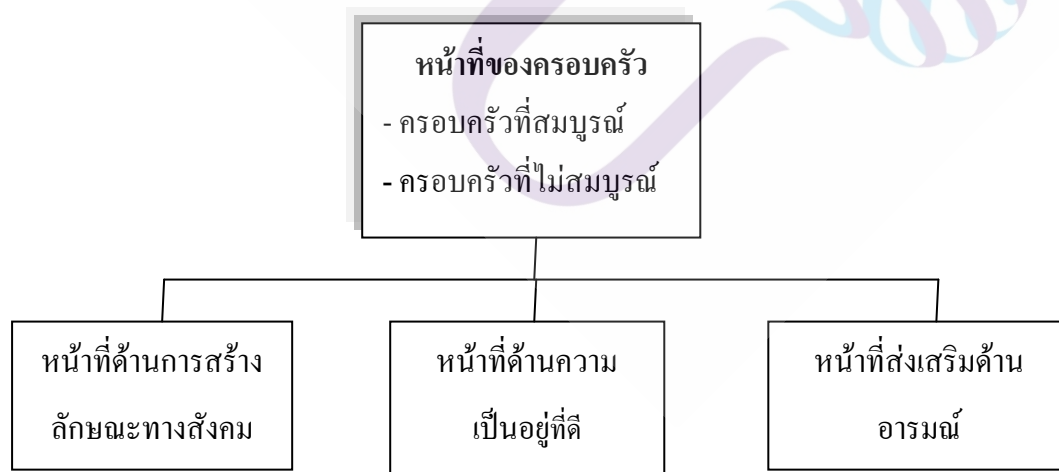
การใช้มีดแทงหรือใช้ยาพิษ จนสามี่ถึงแก่ความตายหรือเป็นอัมพาตทั้งตัว การใช้ความรุนแรงต่อกัน ทำให้ครอบครัวแตกแยก

การใช้อำนาจในกลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก จากการที่พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่มีการใช้ความรุนแรงทั้งทางกาย วาจา และจิตใจที่ขาดความเมตตากรุณาแก่เด็ก ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ผู้ใหญ่ต้องจำใจอุปการะเลี้ยงดู โดยดูแลเลี้ยงดูเด็กแบบไม่สนใจนัก หรือใช้ความรุนแรงอย่างมากต่อเด็ก และส่งผลการใช้อำนาจที่รุนแรงไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกใช้ความรุนแรงอีกด้วย ส่วนเด็กจะเน้นในเรื่องความกตัญญูจะทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิต "ได้รับการยกย่องจากสังคมดังคำกล่าวที่ว่า "ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี"

ส่วนใช้อำนาจในกลุ่มพี่น้อง มีการกระทำที่รุนแรงต่อกันมากจนถึงแก่ชีวิต จากการแก่งแย่งในเรื่องของความรัก ความอิจฉาริษยา ชิงดีชิงเด่น และทรัพย์สินสมบัติ แต่สุดท้ายพี่และน้องได้เห็นผลเสียของการทำร้ายกันและกลับมาให้อภัยกันเพื่อดำรงความเป็นครอบครัวต่อไป

4.2 ภาพหน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ของครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ที่ทำการศึกษา ประกอบด้วยหน้าที่ของสถาบันครอบครัวต่อปัจเจกหรือต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นหน้าที่ของครอบครัวในการสร้างและพัฒนาพฤติกรรมพื้นฐานของบุคคล ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 องค์ประกอบหน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ที่สำคัญของครอบครัว สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (ฉัตรพร เสมอใจ, 2550, น.169-170)

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม (Socialization) ครอบครัวทำหน้าที่ถ่ายทอดลักษณะทางสังคมแก่สมาชิกในครอบครัวได้ทราบถึงสถานะและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมตามบทบาทและหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัวของตน ตั้งแต่พื้นฐานทางความคิด การนับถือศาสนา ทักษะการสัมพันธ์กับผู้อื่น มารยาททางสังคมต่าง ๆ การพูดจา การวางตัว การศึกษา การเลือกอาชีพ การกำหนดเป้าหมายชีวิต และรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่เป็นเสมือนเป็นแนวทางสำหรับให้บุคคลเลือกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงบรรทัดฐานทางสังคมในการสร้างแบบแผนในการปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคม ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี (Economic Well-being) ครอบครัวมีหน้าที่สร้างความเป็นอยู่ที่ดีและเหมาะสม โดยอาจมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งอาจเป็นได้ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นหัวหน้าที่สร้างรายได้จุนเจือครอบครัว ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ในบ้านหรืออาจเป็นทั้งสองฝ่ายที่ช่วยกันทำมาหากิน สร้างรายได้ และดูแลความเรียบร้อยในครอบครัวด้วยกัน ซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถเห็นได้ในสังคมปัจจุบันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ และหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ (Emotional Support) สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีหน้าที่ในการสร้างความสุขและความสมบูรณ์ทางอารมณ์ให้แก่กันและกัน ด้วยการให้ความรัก ความเข้าใจ สนับสนุน และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้เป็นผู้ที่มีความสุขและมีความสมบูรณ์ทางอารมณ์ รู้จักสะกดกลั้นและให้อภัย สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ

จากภาพหน้าที่ของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละคร โทรทัศน์ จำแนกหน้าที่ออกเป็น 9 ด้าน ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา หน้าที่ในการให้สถานภาพ หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ภาพหน้าที่ของครอบครัวที่สมบูรณ์ หน้าที่ของสมาชิกครอบครัวในครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายในละคร โทรทัศน์เรื่อง ตะวันขอแสง กุหลาบไร้หนาม และโทร โศก

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตาม

บรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบน ในหน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม
หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์ ดังนี้

(1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคมตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องตะวันขอ
แสง ครอบครัวเดี่ยว ได้แก่ ครอบครัวของตะวัน มีการทำหน้าที่ลักษณะที่เป็นไปตามบรรทัดฐานใน
หลายหน้าที่ ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ทางสืบทอด
เผ่าพันธุ์ และหน้าที่ในการให้สถานภาพ ได้แก่ การที่สายแม่ของตะวันสอนตะวันให้รู้สถานะของ
ตนเองดีหรือรู้จักที่ต่ำที่สูงกับชนชั้นสูงอย่างคนบ้านเดชาบดินทร์ (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) สาย
และอินตามีความรับผิดชอบดูแลตะวันในฐานะแม่และพ่ออย่างเอาใจใส่ตั้งแต่เด็กจนโตอย่างอบอุ่น
(หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) สั่งสอนให้ตะวันเข้าใจถึงการเคารพและตอบแทนผู้มีพระคุณ (หน้าที่ใน
การสืบต่อสังคมของมนุษย์) และพ่อแม่อบรมสั่งสอนตะวันในสิ่งที่ควร/ไม่ควรกระทำด้วยวาจาและ
การตีพอหลายจำเมื่อตะวันทำผิด (หน้าที่ในการให้การอบรม)

เช่นเดียวกับในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ครอบครัวเดี่ยวได้แก่ ครอบครัวของสารัตถ์มีการทำ
หน้าที่ลักษณะที่เป็นไปตามบรรทัดฐานในหลายหน้าที่ ได้แก่ การที่พ่อกับแม่ คือ พลโทสวีกับคุณหญิง
รุจิราดูแลสอนให้ลูกชายรักเกียรติในการทำงานที่ไม่ทุจริตต่อหน้าที่การงานของทหาร (หน้าที่ในการให้
สถานภาพ) ดูแลให้ลูกชายมีความสุขจากการแต่งงานกับคนที่ลูกชายพอใจ (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) สืบ
ทอดการมีวินัยในการรับผิดชอบในสิ่งที่ควรกระทำ/ไม่ควรกระทำของอาชีพข้าราชการทหาร (หน้าที่
ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์) และอบรมลูกชายและลูกสะใภ้ให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้เป็นสมาชิกที่
ดีของสังคมทั้งการทำงานที่สุจริต ไม่ทำให้อำนาจตระกูลเสียชื่อเสียงและครอบครัวไม่มีความสุข (หน้าที่
ในการให้การอบรม) ครอบครัวขยาย ได้แก่ ครอบครัวของนุชรี ที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาว
และย่า ที่สอนให้รู้จักการทำหน้าที่ของตนในการเรียนและถ้ามีเวลาก็ช่วยย่าทำงานขาย (หน้าที่ใน
การให้สถานภาพ) ซึ่งแม่และย่ารับผิดชอบดูแลกุหลาบอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเจริญก้าวหน้าในการ
ทำงาน (หน้าที่ทางสืบต่อสังคม) แม่และย่าสอนให้ลูกหลานกระทำตนให้เป็นคนดี ให้อภัยผู้อื่น ช่วย
ปกป้องอันตรายแก่ลูกหลาน ทำกิจกรรมร่วมกัน (หน้าที่ในการให้การอบรม) และช่วยเหลือดูแลในการ
พิจารณาหาคู่ครองที่เหมาะสม (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์)

(2) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคมที่เบี่ยงเบน ในเรื่องกุหลาบไร้หนาม สมาชิก
ในครอบครัวทำหน้าที่ตรงกันข้ามกับครอบครัวของนุชรี คือ ครอบครัวขยาย ได้แก่ ครอบครัว
ของนันทดี ที่ประกอบด้วย แม่ ลูกสาว และยาย ซึ่งแม่และยายบอกให้ลูกหลานทราบว่า พ่อที่ส่ง
เสียค่าใช้จ่ายมีฐานะร่ำรวย แต่ถูกครอบครัวใหม่ของพ่อแย่งพ่อไปโดยคำยุยงของย่าที่ไม่ชอบแม่ที่
ทำงานเป็นผู้หญิงกลางคืน ลูกสาวใช้จ่ายได้ฟุ่มเฟือยจนต่อมาเงินมรดกหมด ส่วนยายเล่นการพนัน
จนติดอย่างมาก (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) แม่และยายคอยยุยงให้ลูกหลานจับผู้ชายรวยแต่งงาน

ไม่ต้องเรียน ไม่ต้องทำงาน (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์) ขาดความรับผิดชอบในการให้ลูกหลานไม่เคารพเชื่อฟังผู้เป็นย่า ภรรยาของพ่อ (หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์) และในเรื่องโทรศอกครอบครัวขยาย ได้แก่ ครอบครัวของคุณหญิงชั้น ในฐานะผู้รั่ววงศ์ตระกูลดีคุณหญิงเลี้ยงดูลูกชายอย่างสุขสบาย ไปเรียนต่างประเทศไม่จบ ไม่ต้องทำงาน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) คุณหญิงตามใจลูกชายและหลานชายให้ได้แต่งงานกับคนที่ชอบ โดยไม่สนใจว่าผู้หญิงคนนั้นจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมไม่ควร (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์) คุณหญิงมักเขียนตีบ้านเขียนตั้งแต่เด็กด้วยความแค้นพ่อของบ้านเขียนซึ่งเป็นคู่รักเก่า ใช้เล่ห์กลให้บ้านเขียนมีลูกเพื่อหวังมรดกคุณเลียบบ้านเขียนหรือลูกชายของบ้านเขียนแบบไม่สนใจนัก (หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์)

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบนในหน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษาดังนี้

(1) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดีตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องกุหลาบไร่หนามครอบครัวเดี่ยว ได้แก่ ครอบครัวของสารัตต์ พลโทสวิและคุณหญิงรุจิรามีการทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดูตอบสนองตามความต้องการของลูกชาย (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) รวมทั้งให้ความรู้จนจบรับราชการทหารชั้นสัญญาบัตรเหมือนบิดา มีค่านิยมที่ดีต่อครอบครัว (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) เช่นเดียวกับ ครอบครัวขยาย ได้แก่ ครอบครัวของนุชรี ที่พ่อ แม่ สามารถเลี้ยงดูลูกสาวและลูกชายอย่างสุขสบาย ส่วนย่ามักดูแลปกป้อง ช่วยเหลือหลาน ตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้เป็นอย่างดี (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) สามารถส่งลูกชายเรียนต่างประเทศ ลูกสาวจบปริญญาตรี มีค่านิยมที่ดีต่อครอบครัว (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา)

(2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดีเบี่ยงเบน ในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวเดี่ยว ได้แก่ ครอบครัวของตะวัน ทำหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานจากฐานะที่ยากจน ไม่สามารถให้ลูกกินอิ่มบางครั้งอดมื้อกินมื้อ กินอยู่ร้อนเร่ในเรือกระแซง (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ) และไม่สามารถส่งให้ลูกได้เรียนอย่างสม่ำเสมอและในโรงเรียนที่ดี ๆ (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) อาจตรงข้ามกับครอบครัวขยาย ได้แก่ ครอบครัวของนันทวิ ที่ประกอบด้วยยาย แม่ และลูกสาว มีความเป็นอยู่ที่ดีจากเงินของพ่อที่เลิกกับแม่ส่งมาให้ลูกทุกเดือน แม่ทำงานเป็นผู้หญิงกลางคืน และยายเป็นนักการพนันที่มีแต่เสียมากกว่าได้จนเป็นหนี้เงินนอกระบบจำนวนมาก แต่ในความเป็นอยู่นั้นยังมีไม่เพียงพอ ยายและแม่ยุ่งให้ลูกสาวอยู่สุขสบายแบบฟุ่มเฟือยโดยการหาผู้ชายรั่ววงศ์แต่งงาน (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ) ไม่สนับสนุนให้ลูกหลานเรียนมาก ๆ เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา)

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบนในหน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ ดังนี้

(1) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวยุติง ได้แก่ ครอบครัวยุติงของตะวัน มีกิจกรรมกินข้าวร่วมกันตลอด อยู่อาศัยร่วมกันในเรื่อง กระแส แม้บางวันไม่มีอะไรกิน ตะวันเป็นเด็กรู้สึกรังเกียจและร้องไห้ อินตาที่เป่าขลุ่ยและสายกล่อมจน ตะวันหลับไปได้จากความอบอุ่นปลอดภัยที่ได้รับจากผู้เป็นพ่อแม่ แม้ว่าครอบครัวยุติงจะมีฐานะยากจน แต่ก็ทำมาหากินแบบซื่อสัตย์ ช่วยเหลือคนอื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เช่น ครั้งที่ตะวันช่วยเหลือ ทำนาคันจากการจมน้ำ (หน้าที่ทางศาสนา) ครอบครัวยุติงมีการผ่อนคลายความเครียดร่วมกันจากการที่ สายร้องเพลงกล่อมและอินตาเป่าขลุ่ยทำให้ตะวันรู้สึกอบอุ่นทางจิตใจอยู่เสมอ (หน้าที่ทาง นันทนาการ)

ส่วนในเรื่องกุหลาบ ไร่หนาม ครอบครัวยุติง ได้แก่ ครอบครัวยุติงของสารัตต์ ที่พ่อ แม่ ลูก ชาย และหลานสาวของแม่ อยู่ร่วมกันในครอบครัวยุติงด้วยความรัก และความเข้าใจ แต่เมื่อลูกสะใภ้ที่ คนในครอบครัวยุติงไม่ชอบเข้ามาอยู่ในบ้าน ทำให้ความรัก และความเข้าใจลดน้อยลง เพราะลูกชายรัก และเชื่อภรรยา มากกว่าพ่อแม่ (หน้าที่การให้ความรัก) ซึ่งทางพ่อแม่ได้แต่ตามใจลูกชายในการถอน หมั้นคู่รักเก่าและมาแต่งงานกับคนที่ลูกชายชอบมากกว่า ตามคติพจน์ว่า “ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ปลูกอยู่ ตามใจผู้นอน” พ่อ แม่ กับลูกชายไปทำบุญเลี้ยงอาหารที่สถานสงเคราะห์เด็ก (หน้าที่ทางศาสนา) มีการ รับประทานร่วมกันในตอนเย็น (หน้าที่ทางนันทนาการ) เช่นเดียวกับ ครอบครัวยุติงชาย ได้แก่ ครอบครัวยุติงของนุชรี ที่สมาชิกครอบครัวยุติงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก และ ย่า ครอบครัวยุติง ที่ให้ความรักและปกป้องลูกหลาน (หน้าที่การให้ความรัก) แม่มีภรรยาคนใหม่ ให้อภัยผู้ที่ กระทำการร้ายต่อสมาชิกในครอบครัวยุติง ย่าและแม่มีภรรยา และย่ามักไปนั่งสมาธิที่วัด เป็น แบบอย่างที่ดีในการกระทำดีแก่ลูกหลานที่ช่วยมหาวิทยาลัยทำงานการกุศล (หน้าที่ทางศาสนา) และร่วมพักผ่อนทำกิจกรรมช่วยทำขนมกันในบ้านและไปทำบุญร่วมกัน (หน้าที่ทางนันทนาการ)

(2) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ที่เบี่ยงเบน ในเรื่องกุหลาบ ไร่หนาม การทำหน้าที่ของ ครอบครัวยุติงชาย ได้แก่ ครอบครัวยุติงของนันทวี ที่ยายและแม่ให้ความรักตามใจลูกในทางที่สังคมไม่ ยอมรับ ทำตนไม่รับผิดชอบ ชอบความสบาย และขูดลูกหลานในทางที่ผิดในการแก้แค้นครอบครัวยุติง ใหม่ของพ่อ ซึ่งลูกหลานก็รักใคร่เชื่อฟังแม่และยายเป็นอย่างดี (หน้าที่การให้ความรัก) ครอบครัวยุติงนี้ทำ การเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ จากความเกลียดชังหรือความแค้น และความโลภ (หน้าที่ ทางศาสนา) และมีการพักผ่อนในการเที่ยวพักผ่อน เล่นการพนัน โดยเฉพาะผู้เป็นย่าที่ติดเล่นการพนัน ทั้งในและนอกบ้านเกิดหนี้สินมากมายจนเกิดผลร้ายที่ทำให้ครอบครัวยุติงล่มสลาย (หน้าที่ทาง นันทนาการ) ส่วนในเรื่องไทร โศก ครอบครัวยุติงชาย ได้แก่ ครอบครัวยุติงคุณหญิงชื่น ที่แม่หรือย่ารัก ตามใจ และปกป้องลูกหลานของตนมากจนเกิดผลเสียกับลูกหลาน ทำให้ลูกหลานที่มีพฤติกรรม ก้าวร้าว เอาแต่ใจตนเอง และไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน (หน้าที่การให้ความรัก)

คุณหญิง ลูกชาย และลูกสะใภ้มักทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ บานเย็นและลูกสาว (ลูกบุญธรรม) จากความโลภต้องการสมบัติของบานเย็น ใ้บุญคุณมาต่อรองให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น บังคับให้บานเย็นขอให้ลูกสาวแต่งงานกับอ็อคลูกของอุษา แม้ว่าคุณหญิงจะไปทำบุญที่วัด ได้พูดคุยกับพระที่วัด (หน้าที่ทางศาสนา) คุณหญิงใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยนัก มีแต่ลูกชาย หลานชาย และลูกสะใภ้ ที่มักชอบไปเที่ยว ซื้อของในสิ่งที่ไม่ค่อยจำเป็นมากมาย (หน้าที่ทางนันทนาการ)

4.2.2 ภาพหน้าที่ของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หน้าที่ของสมาชิกครอบครัวในครอบครัว พ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ในละครโทรทัศน์เรื่อง ตะวันขอแสง ไทร โศก กุหลาบไร้หนาม และสวรรค์สร้าง

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบน จากหน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรมหน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์ ดังนี้

(1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคมตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องสวรรค์สร้าง ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวทองใบ-ทองทิว พ่อเป็นนักการเกษตร ปรินญาเอกอยู่แบบพอเพียง ลูกชายเมื่อสำเร็จการศึกษาและทำงานบริษัทใหญ่เพื่อต้องการให้พ่อภูมิใจ (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) ลูกชายคอยดูแลเอาใจใส่พ่อแม้ว่าหลักการดำเนินชีวิตของพ่อกับลูกจะต่างกัน (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์) ส่วนพ่อเองแม้ว่าจะคอยดูว่าในการทำงานกับคนรวยที่ไม่เห็นคุณค่าของคนจน (หน้าที่ในการอบรม) ซึ่งต่อมาลูกชายก็ได้คิดและคอยช่วยเหลือในสิ่งที่สมควรกระทำอย่างเป็นธรรมกับผู้ที่ถูกรังแกตามที่พ่อร้องขอ (หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์)

ในเรื่อง ไทร โศก ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวบานเย็น-ไทรงาม) มีการทำหน้าที่ลักษณะที่เป็นไปตามบรรทัดฐานในหลายหน้าที่ ได้แก่ การที่บานเย็นสอนและรับเลี้ยงดูไทรงามตั้งแต่แบเบาะเมื่อพ่อแม่ถูกฆ่าตาย (หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์) บานเย็นมีความรับผิดชอบดูแลไทรงามในฐานะแม่อย่างเอาใจใส่ตั้งแต่เด็กจนโต (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์) อบรมสั่งสอนสอนให้ไทรงามประพฤติตนที่ดีงามเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว (หน้าที่ในการอบรม) และสอนให้ไทรงามรู้จักสถานภาพตามสถานะของตนเองหรือรู้จักที่ต่ำที่สูง การเคารพและตอบแทนผู้มีพระคุณ เช่น ครอบครัวคุณหญิงชื่น (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ครอบครัวเจ้าคุณศฤงคาร-จุฑาพร ประกอบด้วย ปู่และหลานสาวบุญธรรม เจ้าคุณรับดูความมาเลี้ยงเป็นหลานบุญธรรมเมื่อแม่ของจุฑาพรเสียชีวิต (หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์) ให้การเลี้ยงดูอย่างสุขสบาย (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์) ในฐานะหลานสาวของปู่ที่มีฐานะร่ำรวยและเป็นที่ยึดกันทั่วไปในสังคม (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) เจ้าคุณดูแลอบรมสั่งสอนให้ข้อคิดจุฑาพรในการใช้ชีวิต (หน้าที่ในการอบรม) และช่วยแนะนำการมีคู่ครองและเลือกคู่ครองให้หลานสาวตามที่

เหมาะสม (หน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์)

ส่วนในเรื่องกุหลาบไร้หนาม การทำหน้าที่ของครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน (ครอบครัวของอาใหญ่-อาเล็ก-นัคดา) ประกอบด้วย พี่สาว น้องสาว และหลานชาย ซึ่งอาทั้งสองเลี้ยงหลานชายตั้งแต่เด็กเนื่องจากพ่อและแม่อยู่ต่างประเทศ อาทั้งสองได้ดูแลให้ข้อคิดแก่หลาน โดยเฉพาะอาคนเล็กพูดคุยกับหลานชายได้ทุกอย่าง (หน้าที่ในการให้การอบรม) และอาดูแลบ้านและหลานชาย ส่วนหลานชายคอยดูแลช่วยเหลืออาทั้งสอง เช่น คอยขับรถรับ-ส่ง บางครั้งมีกิจกรรมในบ้านร่วมกัน (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) ทำให้หลานได้รู้จักว่าตนมีหน้าที่การงานในสถานทูตที่ต้องระมัดระวังตนเองไม่ให้ทำการที่เสื่อมเสียฐานะที่ดี หน้าที่การงาน และเรื่องส่วนตัว (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) ช่วยแนะนำคู่อุปการที่เหมาะสมให้กับหลานชาย ซึ่งอาทั้งสองได้ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของหลานชาย (หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์)

(2) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคมที่เบี่ยงเบน ในเรื่องสวรรค์สร้าง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวคุณหญิงนงเยาว์-นักรบ แม่สั่งสอนให้ลูกชายให้ตนเองเรียนให้เป็นที่ 1 เก่งกว่าใครเสมอ ทำงานเน้นการชนะคู่แข่ง ไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น โดยเฉพาะญาติพี่น้องหรือลูกน้องที่ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้ (หน้าที่ในการให้การอบรม) แม่ทำให้ลูกชายถือตนว่าเป็นคนร่ำรวย อยู่ในฐานะชนชั้นสูง ไม่ต้องสนใจและสามารถค้ำคนอื่นได้ โดยเฉพาะคนที่ฐานะด้อยกว่า (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) การรับผิดชอบของแม่ คือ การให้ลูกชายเป็นหลักช่วยเหลืองานเพื่อสร้างรายได้มหาศาลให้บริษัท (หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์) ส่วนมากแม่จะสั่งให้ลูกทำตามความต้องการของตนเอง ไม่ค่อยสนใจความรู้สึกของลูก (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) และครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวของนิมมาน-นัคคิด ที่เป็นน้องและหลานของนงเยาว์ แต่นิมมานมีความแค้นนงเยาว์ที่รังเกียจสามีที่ยากจน แยกเธอออกจากสามี และสามีเสียชีวิตในเวลาต่อมา ส่วนนงเยาว์ให้นักรบเอาแต่เรียนไม่ยอมให้เล่นกับนัคคิด นิมมานดูแลลูกชายและตามใจลูกชายมาก จนทำให้นัคคิดไม่สนใจการทำงานขยันขันแข็ง เป็นหนุ่มเจ้าสำราญ (หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์) แม่ให้การตอบสนองความต้องการของลูกชาย การร่วมทุกข์ร่วมสุขไปกับลูกเสมอแม้ว่าลูกจะทำตัวขยันขันแข็ง ไม่สนใจการทำงาน (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) อีกทั้งแม่ยังสอนให้ลูกชายให้รู้ว่าตนเองก็มีสิทธิ์ในผลประโยชน์ของบริษัทในฐานะกรรมการบริษัท สามารถใช้จ่ายเงินทองของบริษัทเหมือนครอบครัวของนงเยาว์ ใช้จ่ายแบบผลาญเงินของครอบครัวที่บริหาร โดยนงเยาว์กับนักรบ (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) รวมทั้งแม่ได้สอนให้ลูกชายเอาชนะนัคคิด แม้ว่าจะไม่เคยชนะ พี่น้องจึงไม่ถูกกันทั้งคู่แม่และคู่ลูกชาย จนต้องถลำแก่ง กัดกัน ทำลายกัน (หน้าที่ในการให้การอบรม)

ในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวแต่งงานใหม่ ได้แก่ ครอบครัวของสาย-ตะวัน-ครีว และครอบครัวของท่านตัน-คุณใหญ่-ลูกต่างแม่ 3 คน-ตะวัน ซึ่งสายจำเป็นต้องแต่งงานใหม่กับครีว

เนื่องจากต้องหากคนมาช่วยงานขนของในเรือ ซึ่งตัวนั้นก็ยอมรับสถานะพ่อเลี้ยงของคร้าว (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) คร้าวมักยุ่งเกี่ยวกับสุราและการพนัน ไม่สนใจช่วยงาน และใช้ความรุนแรงกับครอบครัว ไม่ได้ทำให้ครอบครัวรู้สึกอบอุ่นหรือไม่ปลอดภัยจากพฤติกรรมของคร้าว (หน้าที่ในการให้การอบรม) คร้าวไม่รับผิดชอบการทำงานปล่อยให้สายทำงานหนัก (หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์) อีกทั้งไม่สนใจความเป็นอยู่ของสายกับตะวัน แม้ว่าสายป่วยก็บังคับสายเอาเงินมาดื่มสุรา เล่นการพนันและเอาตะวันไปขายกับบ่อน ไม่ได้เป็นแบบอย่างในการทำตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์)

สำหรับครอบครัวแต่งงานใหม่ ของครอบครัวท่านตัน ซึ่งท่านตันและคุณใหญ่รับผิดชอบเลี้ยงลูก ๆ ต่างแม่เป็นอย่างดี (หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์) สามารถตอบสนองทั้งการเรียนและความเป็นอยู่ (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) จากฐานะที่ดีมากแต่ลูกทั้งสามไม่สนใจเรียน ชอบเที่ยวเตร่ ดูถูกและกลั่นแกล้งคนจนและคนที่ด้อยโอกาสกว่า (หน้าที่ในการให้สถานภาพ) อาจเนื่องจากแม่ของลูกผู้หญิง 2 คนแรกมีพฤติกรรมไม่ดีท่านตันจึงให้ออกจากบ้านไป ลูกทั้งสามมีพฤติกรรมที่เอาแต่ใจตัวเองมาก ใ้ปด แก่งแย่ง อาจมาจากการอบรมลูกตอนเด็กของแม่ ส่วนลูกชายถูกป้าเลี้ยงดูแบบตามใจ ยกเว้นตะวันที่สายอบรมตามบรรทัดฐานทางสังคม (หน้าที่ในการให้การอบรม)

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบนในหน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา ดังนี้

(1) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดีตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องสวรรค์สร้างครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามคำฟัง ได้แก่ ครอบครัวของทองใบ-ทองทิว ซึ่งพ่อที่มีการทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดูตอบสนองตามความต้องการของลูกชายได้ดี (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) รวมทั้งให้ลูกเรียนจบทำงานในบริษัทการสื่อสารที่ใหญ่โต และมีค่านิยมที่ดีต่อครอบครัว (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) เช่นเดียวกับในเรื่องไทโรโสศ ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามคำฟัง ได้แก่ ครอบครัวบานเย็น-ไทรงาม ที่แม่สามารถเลี้ยงดูลูกสาวบุญธรรมอย่างสุขสบาย ตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้เป็นอย่างดี (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) สามารถส่งลูกสาวจนเรียนจบแพทย์ มีค่านิยมที่ดีต่อครอบครัว (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) ส่วนครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ดังเช่นในเรื่องกุหลาบไร้หนาม ได้แก่ ครอบครัวของอาใหญ่-อาเล็ก-นัคดา ที่อาทั้งสองดูแลหลานชายให้อยู่สุขสบาย (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) ได้รับการศึกษาสูงและการทำงานที่ดีเป็นเลขานุการ (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) และในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวแต่งงานใหม่ ท่านตันและคุณใหญ่มีฐานะดีมากสามารถเลี้ยงดูลูกตอบสนองความต้องการพื้นฐานได้เป็นอย่างดี (หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ) ส่งเสียให้การศึกษาอย่างเต็มที่พยายามเลี้ยงเชิญให้ลูกได้เรียนหนังสือ บางคนสามารถเรียนจบได้ทำงาน บางคนไม่ยอมเรียน หรือเรียนตกชั้นและไม่เรียนต่อ (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา)

(2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่เบี่ยงเบน ในเรื่องสวรรค์สร้าง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวของนักรบ แม้มีฐานะดีก็สามารถส่งลูกเรียนต่างประเทศ (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) แต่ขาดความใส่ใจในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้แก่ลูกทางด้านจิตใจ บังคับให้เรียนมาก ๆ ต้องได้อันดับ 1 เท่านั้น และต้องทำงานให้ชนะคู่แข่ง จนลูกกลายเป็นคนสองบุคลิกและขาดความรัก (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ) เช่นเดียวกับ ครอบครัวของนิมมาน-นักคิด ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีสามารถส่งลูกเรียนได้อย่างสบาย (หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา) และอยู่สุขสบายแบบฟุ่มเฟือย ตามใจลูกในการเที่ยวเตร่ ลงทุนทำธุรกิจก็ล้มเหลวจากความไม่ใส่ใจทำงาน (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ)

ในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวแต่งงานใหม่ ของสาย-ตะวัน-คร้าว มีรายได้น้อย บางครั้งไม่เพียงพอ อีกทั้งคร้าวยังบังคับเอาเงินจากสายอยู่เสมอ (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ) ดังนั้นการให้ความรู้หรือการศึกษาแก่ตะวันจึงไม่สามารถทำได้ดีและไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากสายต้องล่องเรือส่งของไปตามที่ต่าง ๆ (หน้าที่ทางเศรษฐกิจ)

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเบี่ยงเบนในหน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ ดังนี้

(1) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ตามบรรทัดฐานทางสังคม ในเรื่องสวรรค์สร้าง ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวของทองใบ-ทองทิว แม้ว่าพ่อกับลูกจะมีอุดมการณ์ในการใช้ชีวิตที่ต่างกัน แต่พ่อคอยพำเือนบ่นว่าลูกไม่ให้ฟุ่มเฟือย แต่ลูกต้องการให้พ่อภูมิใจที่ได้ทำงานดี เงินเดือนสูงสามารถดูแลพ่อได้ (หน้าที่การให้ความรัก) พ่อมักให้ลูกชายช่วยเหลือคนที่ถูกกลั่นแกล้งรังแก แบบไม่เป็นธรรม ซึ่งลูกชายเข้าใจในบาปบุญที่ทำให้เกิดผลกระทบกับครอบครัวนักรบ (หน้าที่ทางศาสนา) ซึ่งครอบครัวมีการผ่อนร่วมกันน้อย ลูกชายเพียงแต่ไปเยี่ยมพ่อนั่งคุยกับพ่อที่บ้านของพ่อบ้าง (หน้าที่ทางนันทนาการ)

ในเรื่องไทร โศก ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวของบานเย็น-ไทรงาม บานเย็นให้ความรัก ความเอาใจใส่ มีจิตใจที่จะปกป้องไทรงามทั้งร่างกายและจิตใจทำให้ไทรงามมีความสุขกับบุคคลในครัวเรือนแม้ว่าจะไม่มีพ่อ (หน้าที่การให้ความรัก) บานเย็นสอนลูกให้เป็นคนดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้ที่ยากลำบากกว่า จึงได้เปิดตลาดให้คนมาค้าขาย ไทรงามเรียนจบแพทย์เปิดคลินิกรักษาโรคในราคาถูกหรือถ้าไม่มีเงินก็รักษาโดยไม่คิดมูลค่า แม่สอนลูกให้ระลึกถึงและหาทางตอบแทนผู้มีพระคุณ (หน้าที่ทางศาสนา) เวลาวางบานเย็นจะเย็บปักผ้าให้ลูก ร้อยมาลัยถวายพระ อยู่ทำกิจกรรมในบ้านอย่างสุขใจ ลูกสาวก็เจริญรอยตามแม่ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี (หน้าที่ทางนันทนาการ) และครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ของเจ้าคุณศฤงคาร-คุณดาว เจ้าคุณเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ การเรียนและการหาคุ้มครองของหลาน ปกป้องผู้ชายที่หลานไม่ชอบ พยายามให้หลานสาวมี

ความสุขแม้ว่าจะไม่มีพ่อแม่ (หน้าที่การให้ความรัก) เจ้าคุณสอนหลานสาวให้มีสติไตร่ตรองในการดำเนินชีวิต การไม่เบียดเบียนผู้อื่นที่รักตน (หน้าที่ทางศาสนา) เมื่อมีเวลาว่างเจ้าคุณจะอ่านหนังสือ และเยี่ยมดูที่นาของตนและเยี่ยมเขียนคนที่รู้จักกัน (หน้าที่ทางนันทนาการ)

ส่วนในเรื่องกุหลาบไร่หนาม ครอบครัวยุติธรรมอยู่ร่วมกัน ของอาใหญ่-อาเล็ก-น้าดา อาทั้งสองดูแลเอาใจใส่ทั้งความเป็นอยู่และจิตใจ โดยเฉพาะอาเล็กเป็นที่ปรึกษาให้หลานชายได้ดี ซึ่งทำให้หลานมีความสุข (หน้าที่การให้ความรัก) และอาทั้งสองได้ให้ข้อคิดในการไว้วางใจคน เตือนสติหลานชายเอาไว้ใจหรือใจอ่อนกับคนที่คิดไม่ค่อยดีกับหลานชาย และต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำ (หน้าที่ทางศาสนา) ยามว่างอาทั้งสองมักทำอาหาร โดยเฉพาะอาใหญ่มักถ่ายทอดวิชาให้กับคนที่สนใจโดยไม่คิดมูลค่า ส่วนหลานชายมักช่วยทำสวนในบ้าน (หน้าที่ทางนันทนาการ)

สำหรับในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวยุติธรรมใหม่ของท่านต้น-คุณใหญ่-ลูก ๆ โดยท่านต้นและคุณใหญ่ให้ความเมตตากับลูก ๆ ต่างมารดา ให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แต่ยังคงหวังในตัวลูกชายที่จะให้สืบทอดมรดกและวงศ์ตระกูล (หน้าที่การให้ความรัก) ท่านต้นและคุณใหญ่มีจิตใจเมตตากับชาวบ้านที่มาจอดเรือที่ท่าน้ำ หรือผู้ที่ช่วยเหลือท่านต้นจากการตกน้ำ โดยนำสิ่งของหาทางตอบแทน (หน้าที่ทางศาสนา) ยามว่างเล่นกีฬาแข่งม้ากันระหว่างม้าของแต่ละคอกของเพื่อน ๆ (หน้าที่ทางนันทนาการ)

(2) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ที่เบี่ยงเบน ในเรื่องสวรรค์สร้าง ได้แก่ ครอบครัวยุติธรรมลูกตามลำพัง ครอบครัวยุติธรรมคุณหญิงนาคา-นักรบ ผู้เป็นแม่ไม่ค่อยแสดงความรักผูกพัน ความเห็นใจมักบังคับให้ทำตามแม่สั่ง สิ่งใดที่เป็นความสุขของลูก แม่ไม่เคยสนใจถ้าสิ่งนั้นไม่เกิดประโยชน์ทางธุรกิจแก่ตนเอง ลูกชายจึงเป็นคนแข็งกระด้าง ไม่มีความรักให้ใครอย่างจริงจัง เป็นคนสองบุคลิก คือ บางเวลาช่วยเหลือเข้าใจผู้อื่นแต่บางเวลาใจร้ายไม่เห็นใจคนอื่น (หน้าที่การให้ความรัก) งานการกุศลของบริษัทมักกระทำเพื่อการสร้างภาพของตนให้ออกมาดี ไม่ได้ทำเพื่อให้การช่วยเหลือด้วยใจจริง อีกทั้งนายิกามักถั่นแก๊ส รังแก เบียดเบียนหรือขจัดคนที่ทำให้บริษัทเสียประโยชน์ (หน้าที่ทางศาสนา) ในยามว่างนายิกาคิดแต่เรื่องธุรกิจ บังคับให้ลูกชายเรียนหนังสืออย่างเดียว ไม่ให้เล่นกับเพื่อน ลูกชายจึงไม่มีเพื่อน มีแต่เลขาของตน (ทองทิว) ที่ช่วยดูแลช่วยเหลือตามเจ้านายสั่ง ยามว่างลูกชายต้องคิดโครงการใหม่ ๆ การไปสังสรรค์กับคนอื่นก็เฉพาะที่จะได้รับประโยชน์จากธุรกิจเท่านั้น (หน้าที่ทางนันทนาการ) ส่วนครอบครัวยุติธรรมลูกตามลำพัง ได้แก่ ครอบครัวยุติธรรมนิมมาน-นักคิด แม่ให้การดูแลลูกชายรักใคร่กันแบบตามใจ ทำงานแบบจับจด เบื่อก็เลิก ไม่สนใจงานของบริษัท นิมมานไม่เคยว่าลูกและพร้อมจะปกป้องการกระทำผิดของนักคิด (หน้าที่การให้ความรัก) ทั้งคู่เพียงร่วมงานการกุศลที่บริษัทจัดอย่างจำใจ นิมมานคิดแก้แค้นที่สาวและหลานชาย (คุณหญิงนาคา-นักรบ) ที่มักดูถูกเธอและลูกชาย ที่ทำการงาน/เอาเงินไปลงทุนเองก็ล้มเหลว จึงหาทางล้มธุรกิจที่สาว เช่น ขาย

ข้อมูลของบริษัทให้กับคู่แข่งจนบริษัทเกิดความเสียหาย จะหลอกเอาเงินจากนักบริบทตอนที่นักบริบทป่วยทำอะไรไม่ค่อยได้ (หน้าที่ทางศาสนา) ยามว่างนิมมานเที่ยวซื้อของมากมายอย่างฟุ่มเฟือย ส่วนนักคิดมักไปเที่ยวเสเพลนอกบ้าน (หน้าที่ทางนันทนาการ)

สำหรับในเรื่องตะวันขอแสง ครอบครัวแต่งงานใหม่ ได้แก่ ครอบครัวของสาย-ตะวัน-ครีว สายทำหน้าที่ของแม่ในการให้ความเอาใจใส่ เก็บซ่อนเงินไว้ให้ลูกเรียนหนังสือ ปกป้องลูกสาวจากการที่พ่อเลี้ยงจะเข้าไปทำร้าย จนแม่ต้องแทงพ่อเลี้ยงเสียชีวิต ซึ่งแสดงถึงการไม่รักใคร่ผูกพัน ลูกเลี้ยงและจิตใจไม่ดีส่งผลถึงการกระทำความรุนแรงกับครอบครัว (หน้าที่การให้ความรัก) แม่คอยสั่งสอนลูกให้ช่วยเหลือคนอื่นที่ทุกข์ร้อน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ระลึกถึงและหาทางตอบแทนผู้มีพระคุณ แต่พ่อเลี้ยง (ครีว) กลับข่มขู่ทุบตีสายเพื่อต้องการเอาเงินมาดื่มสุรา เล่นการพนัน และคิดขายลูกสาวให้คนในบ่อน เพราะไม่ใช่ลูกแท้ ๆ ของตน (หน้าที่ทางศาสนา) ยามว่างสายจะอยู่ใกล้ชิดกับลูก ร้องเพลงกล่อมลูกแม้ว่าลูกจะโตแล้วก็ตาม ส่วนพ่อเลี้ยงไปเสพอบายมุขกับเพื่อนชาวเรือด้วยกัน (หน้าที่ทางนันทนาการ)

การสะท้อนและการประกอบสร้างหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์มีการสะท้อนและประกอบสร้างหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อสมาชิกครอบครัว ดังต่อไปนี้

1. การสะท้อนหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

ในละครโทรทัศน์ได้สะท้อนการกระทำหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

1.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ได้แก่ หน้าที่ในการให้สถานภาพ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ทางชีวิตวิทยา/หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์ ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่-ลูก หรือญาติผู้ใหญ่กับเด็กต่างมีหน้าที่ทางสังคมในหน้าที่ของพ่อ หน้าที่ของแม่ หรือหน้าที่ของญาติผู้ใหญ่ที่พึงกระทำต่อลูกหลานอย่างมีความรับผิดชอบ การเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งสถานภาพที่แตกต่างกันทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวตนเองกับครอบครัวอื่น เพื่อเป็นการขัดเกลาให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีตามบรรทัดฐานของสังคม และถ้าการทำหน้าที่เหล่านี้บกพร่องก็มีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวก็มีพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมได้

1.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่ให้ความรู้และการศึกษา โดยหลักแล้วเป็นหน้าที่ของผู้ชายในการหารายได้เลี้ยงครอบครัว และเกี่ยวข้องกับ

สร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ซึ่งพ่ออาจไม่ได้ทำหน้าที่นี้เพียงผู้เดียว แต่อาจเป็นแม่หรือผู้ใหญ่ต้องทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของบุคคลและให้การศึกษา เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถนำความรู้การศึกษาไปเลี้ยงดูตนเองได้ แต่ถ้าครอบครัวบกพร่องหน้าที่เหล่านี้ เช่น ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถให้การศึกษาลูกได้เต็มที่ หรือมีฐานะที่จะให้การศึกษาได้แต่กลับไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา หรือครอบครัวแต่งงานใหม่ สามียุใหม่ไม่ทำหน้าที่ในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว หรือภรรยาไม่รับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตนเองและมีพฤติกรรมไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมก็ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อความสุขและความเจริญก้าวหน้าของสมาชิกของครอบครัว

1.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ศาสนา และหน้าที่นันทนาการ ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงหน้าที่การให้ความรักปกป้องอันตรายแก่ลูกหลาน หน้าที่นันทนาการในการพูดคุย การพักผ่อน การทำกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นในการทำให้ลูกหลานรู้สึกอบอุ่น และหน้าที่ศาสนาหล่อหลอมให้ลูกหลานเข้าใจถึงบาปบุญคุณโทษ กระทำในสิ่งที่ควร/ไม่ควรกระทำ ทำหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมที่ให้ความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหรือทำงาน ช่วยเหลืองานในครอบครัวด้วยความเต็มใจ เป็นคนดี ช่วยรักษาเกียรติยศวงศ์ตระกูล ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์บางครอบครัว เช่น การที่พ่อหรือแม่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง ต้องทำงานเลี้ยงลูก อีกทั้งต้องคอยดูแลเอาใจใส่ลูก ซึ่งอาจทำให้การทำหน้าที่ต่าง ๆ ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกบกพร่องไป ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว ครอบครัวขาดความอบอุ่น หรือครอบครัวแต่งงานใหม่ที่อาจมีปัญหาพ่อ/แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ซึ่งมักไม่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมากนัก ทั้งนี้อาจมีหลายปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้อง อาทิ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ความสัมพันธ์ของครอบครัว ฐานะของครอบครัว บรรยากาศครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และเกี่ยวข้องกับตัวของลูกหลานเองที่เรียนรู้จากสังคม เช่น ความพอเพียงในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ รวมทั้งการการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ถ้าสิ่งเหล่านี้บกพร่องจะมีผลดีหรือผลเสียต่อลูกหลานในการดำเนินชีวิตที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ

2. การประกอบสร้างหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์

ในละครโทรทัศน์ได้ประกอบการทำหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ใน 2 ด้าน คือ ด้านที่กระทำตามบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคม และด้านที่ไม่กระทำบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมหรือการกระทำที่เบี่ยงเบน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบตามบทบาททางสังคม ได้แก่

2.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม มีการประกอบสร้างเกี่ยวกับการที่ลูกสะใภ้มักประสบปัญหาในการอยู่กับพ่อแม่สามี และส่วนใหญ่กล่าวถึงความไม่ดีหรือความผิด

ของภรรยาในฐานะลูกสะใภ้ที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมบ้านกับครอบครัวสามีได้ โดยเฉพาะกับแม่สามี ไม่มีการแสดงถึงความรุนแรงของสามีต่อภรรยามากนัก ภรรยามีลักษณะที่ทำร้ายสามีและครอบครัวของสามีมากกว่าที่สามีจะมายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวของภรรยา หรือใช้อำนาจในทางที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม ยกเว้นครอบครัวที่ผู้หญิงมีสามีใหม่จากความจำใจหรือเหตุผลใดก็ตาม ละครโทรทัศน์ได้แสดงถึงการมีสามีใหม่ก่อให้ความทุกข์และปัญหาในครอบครัวเดิมของผู้หญิงจากความไม่รับผิดชอบครอบครัวในครอบครัวที่ยากจนผู้หญิงและลูกมักถูกทำร้ายจากการใช้ความรุนแรงของสามีใหม่ แต่ถ้ามีภรรยาใหม่เข้ามาร่วมในครอบครัวที่สามีมีภรรยาหลายคน สามีสามารถควบคุมภรรยาได้ ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความรุนแรง ถ้าภรรยาคนใดมีพฤติกรรมไม่ดี เช่น มีชู้ ลักขโมย สามีก็ให้เลิกกันไป อย่างไรก็ตามละครโทรทัศน์กล่าวน้อยมากถึงการใช้ชีวิตครอบครัวของลูกเขย หลานเขย หรือหลานสะใภ้ที่ต้องอยู่ร่วมบ้านกับพ่อแม่ของภรรยา

2.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อแม่-ลูก หรือผู้ใหญ่ พ่อหรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงมีอำนาจสูงในครอบครัวเนื่องจากเป็นผู้ที่มีอำนาจในการหารายได้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว หรือยังเป็นผู้มีอำนาจถือครองทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว เช่น ย่า ในเรื่อง ไทร โศกและในเรื่อง กุหลาบ ไร้หนาม แต่ทางยายในเรื่อง กุหลาบ ไร้หนาม ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงกลับมีสถานภาพของบุคคลที่ดูด้อยกว่าทางผู้เป็นย่า และลักษณะที่ผู้ใหญ่แสดงอำนาจต่อเด็กที่รุนแรงมากเกินไปตั้งแต่เด็กแบบเขาจะจนโตถึงวัยกลางคนเหมือนเป็นความเคยชินจากความแค้นที่มีต่อพ่อแม่ของเด็ก แต่อย่างไรก็ตามท้ายสุดยังคงคาดหวังให้พ่อแม่/ผู้ใหญ่เมตตากรุณาต่อเด็ก เพราะกว่าที่จะรู้สึกผิดก็สายไปเสียแล้ว

2.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ละครโทรทัศน์ยังคงให้ความสำคัญทางกรอบศาสนาที่ทำให้ลูก/หลาน/เด็กมีพฤติกรรมการแสดงออกต่อครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคม อาทิ ในเรื่องของความกตัญญู การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ แต่ละครโทรทัศน์บางเรื่องนำเสนอถึงการมีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานดังกล่าวที่มากเกินไป ยอมแม้แต่การที่ต้องทำร้ายคนที่ตนเองรักหรือฆ่าตัวตายในการกระทำการที่ถูกผู้มีพระคุณที่ไม่ได้ให้บุญคุณอย่างเหมาะสมกลับทำร้ายมากกว่า จึงอาจเกินจริงไปสำหรับความรู้สึกรักของมนุษย์ที่ยังคงมีรัก โลก โกรธ หลง อยู่ นอกจากนี้การนอกจากนี้การส่งเสริมให้มีความสุขในครอบครัวหรือภายในบ้านเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้สมาชิกของครอบครัวประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ไม่ใช่มาจากความสุขชั่วคราวจากภายนอกบ้าน

ข้อสรุปจากการเข้ารหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัว

ในเรื่องหน้าที่ของครอบครัว ละครโทรทัศน์สะท้อนให้ผู้ชมเห็นถึงการทำหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในครอบครัวตามบทบาทของตนเองในครอบครัว เกี่ยวกับการมอบหมาย ความรับผิดชอบในหน้าที่บางประการให้สมาชิกตามบทบาท และครอบครัวดูแลให้สมาชิก

รับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตน โดยละครโทรทัศน์ได้สะท้อนการกระทำหน้าที่ตาม บทบาทของสมาชิกในครอบครัวใน 2 ด้าน คือ ด้านที่กระทำตามบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของ สังคม และด้านที่ไม่กระทำบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมหรือการกระทำที่เบี่ยงเบน และ ในการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ที่ยุยง ให้ลูกหลานกระทำผิดและไม่เหลียวแลเมื่อลูกหลานทุกข์ร้อนจากการยุยงส่งเสริมนั้น และการ กระทำหน้าที่ที่ใช้อำนาจรุนแรงที่ไม่ใช่ลูกหลาน การตามใจลูกหลานจนส่งผลเสียต่อการดำเนิน ชีวิต และความกตัญญูที่มีมากเกินไปจนส่งผลเสียต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบข้าง และความกตัญญู นั้นเองที่ช่วยให้ผู้ที่กตัญญูประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวให้เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม โดยเฉพาะครอบครัวในอุดมคติ โดยใช้หลักของศาสนาในการทำหน้าที่แต่ละด้าน

บทที่ 5

ผู้ชมกับภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ในบทที่ 4 ของงานวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีของละครโทรทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ารหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ สำหรับในบทที่ 5 นี้ ผู้วิจัยได้ขยายการศึกษามาสู่ประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้และการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับภาพมิติ/ ประเด็นของครอบครัวในละครโทรทัศน์ของผู้รับสารตามแนวคิดของ Stuart Hall ใน 3 ทิศทางคือ การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง (preferred reading) หรือการถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้ง (oppositional reading) หรือการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) เพื่อตรวจสอบว่า ผู้ชมในครอบครัวที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวในโลกแห่งความเป็นจริง (world of reality) มาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ผ่านสื่อ (world of meaning) ที่ได้รับจากละครโทรทัศน์ตามความหมายที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสไว้หรือไม่ อย่างไร จากผู้ชมละครโทรทัศน์ที่มีบริบทครอบครัวต่างกัน ครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ซึ่งได้ถอดรหัสความหมายไว้มีมิติดังต่อไปนี้

5.1 รูปแบบครอบครัว

5.1.1 รูปแบบครอบครัวที่สมบูรณ์

5.1.2 รูปแบบครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

5.2 สภาพครอบครัว

5.2.1 สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

5.2.2 สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว

5.3 ค่านิยมครอบครัว

5.3.1 ค่านิยมของสามี-ภรรยา

5.3.2 ค่านิยมของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก

5.3.3 ค่านิยมของพี่น้อง

5.4 หน้าที่ของครอบครัว

5.4.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม

5.4.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี

5.4.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์

5.1 การถอดรหัสความหมายรูปแบบครอบครัว

ส่วนนี้แสดงถึงการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบของครอบครัว จากการถอดรหัสความหมายของผู้ชมละครโทรทัศน์เปรียบเทียบกับ การเข้ารหัสเกี่ยวกับรูปแบบของครอบครัวในละครโทรทัศน์ ดังตารางที่ 5.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 การเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัว

การเข้ารหัสเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
- จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ในเรื่องตะวันขอแสง กุหลาบไร้หนาม ไทร โศก และสวรรค์สร้างมีรูปแบบทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งจัดเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ และครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังครอบครัว ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ซึ่งจัดเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์	- ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและแบบต่อรอง ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า เป็นครอบครัวมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย หรือมีลูกคนเดียว สมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วมักจะแยกครอบครัวออกไปตั้งครอบครัวของตนเองเป็นครอบครัวเดี่ยว การถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า รูปแบบครอบครัวที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมักเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย แต่ถ้าเป็นเรื่องราวในต่างจังหวัดก็จะกล่าวถึงญาติ ๆ ที่เป็นปู่ตาชาย	- ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและแบบต่อรอง ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ชีวิตจริงของครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพังมีมากขึ้นในสังคมไทย เกิดจากหย่าร้างมากกว่าการที่เสียชีวิต การถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า การหย่าร้างปัญหาอาจเกิดจากฝ่ายหญิงไม่จำเป็นต้องเป็นฝ่ายชาย ทำให้เด็กต้องอยู่กับญาติเป็นครอบครัวญาติอยู่ร่วมกันเนื่องจากความจำเป็นในการที่พ่อแม่ไม่สามารถดูแลได้ จากการไปประกอบอาชีพนอกถิ่นฐาน หรือ ไปมีครอบครัวใหม่เป็นครอบครัวแต่งงานใหม่เกิดจากความเหงาขาดคู่คิด และต้องการผู้ที่ต้องพึ่งพา ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง อาจมีลูกติดมาด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องแต่งงานใหม่จึงกลายเป็นครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง

ที่มา : ข้อมูลจากการวิเคราะห์ตัวบทละครโทรทัศน์ในเรื่อง ไทร โศก ตะวันขอแสง และกุหลาบไร้หนาม และจากการสัมภาษณ์ครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 5.1 ในการวิเคราะห์ด้วบทละครโทรทัศน์ ที่ได้เข้ารหัสครอบครัวที่สมบูรณ์ถึงลักษณะของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายอย่างชัดเจน และละครโทรทัศน์บางเรื่อง รูปแบบครอบครัวของผสมผสานทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย และครอบครัวที่แตกต่างจากอุดมคติที่พบมาก คือ รูปแบบครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในละครโทรทัศน์ พบเป็นครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ซึ่งเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ที่พบมากในปัจจุบัน มีลักษณะครอบครัวที่มีรูปแบบแตกต่างกันจากครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของครอบครัวที่มีอยู่จริงในปัจจุบัน

ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายรูปแบบครอบครัวออกเป็น 2 ทิศทาง คือ การถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและการถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ดังต่อไปนี้

5.1.1 การถอดรหัสความหมายของครอบครัวที่สมบูรณ์

ครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวในแบบสอดคล้องและแบบต่อรอง ดังนี้

1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง (preferred reading) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวเดี่ยวถอดรหัสความหมายว่า ส่วนใหญ่ในละครโทรทัศน์จะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีแต่พ่อแม่ และลูก มักนำเสนอการมีลูกคนเดียวหรือไม่ก็คน แต่พยายามเลี้ยงให้ดี ซึ่งเหมาะกับการเลี้ยงดูในสมัยปัจจุบัน และสมาชิกในครอบครัวที่แต่งงานแล้วมักจะแยกครอบครัวออกไปตั้งครอบครัวของตนเองไปเป็นครอบครัวเดี่ยว

“ตามแต่บทหรือเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องทีประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูก ๆ” (กัลยา, สัมภาษณ์, ธันวาคม 2554)

“เหมือนกับในละครเพราะส่วนใหญ่มักนิยมมีลูกคนเดียว บางทีครอบครัวที่มีฐานะดีอาจจะมีลูกเยอะหรือเลือกที่จะมีคนเดียวจะเลี้ยงให้ดี” (แหวตา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวมีส่วนคล้ายกับละครโทรทัศน์เพราะมีพี่ชายที่แต่งงานแล้วแยกครอบครัวไปอยู่เอง” (สุนัย 33 ปี และสุนัย 23 ปี, สัมภาษณ์, ธันวาคม 2554)

2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวขยายให้ความหมายรูปแบบครอบครัวของละครโทรทัศน์ โดยพิจารณาจากสมาชิกของครอบครัวในละครโทรทัศน์ ที่ส่วนมากเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย โดยเฉพาะครอบครัวที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมักเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย แต่ถ้าเป็นเรื่องราวในต่างจังหวัดก็จะกล่าวถึงญาติ ๆ ที่เป็นปู่ย่าตายาย

“บางเรื่องก็มีแค่พ่อแม่ลูก บางเรื่องก็มีปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องอยู่ด้วยกัน ถ้าเป็นเรื่อง ที่อยู่ต่างจังหวัดก็จะมีญาติๆอยู่ด้วย แต่ถ้าเป็นคนกรุงเทพฯก็มีแค่พ่อแม่ลูก”(จรี-จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

5.1.2 การถอดรหัสความหมายของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวในแบบ สอดคล้องและแบบต่อรอง ดังนี้

1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง (preferred reading) กลุ่มตัวอย่างครอบครัว พ่อเลี้ยงลูกเพียงลำพังบางส่วนถอดรหัสความหมายตามรูปแบบครอบครัวของละครโทรทัศน์ว่า ชีวิตจริงครอบครัวมีพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังหรือพ่อเลี้ยงเดี่ยวมีมากขึ้นในสังคมไทย ทั้งจากการที่แม่ เสียชีวิตหรือจากการที่พ่อหย่าร้างกับแม่ แต่ส่วนมากมักเกิดจากการหย่าร้าง

“ละครก็มีพ่อเลี้ยงลูกเพียงลำพังเช่นเดียวกับชีวิตจริง จากการหย่าร้างหรือเลิกรักกัน ไป” (ทัศนัย-ทัศนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ในละครบางเรื่องพ่อและแม่ไม่สามารถที่จะดูแลลูกได้ ก็จะทำให้ญาติพี่น้องของฝ่ายพ่อ หรือแม่เป็นคนดูแลแทน ส่วนใหญ่ในละครก็จะมีหลานมาให้เลี้ยงเพราะความไม่พร้อมของพ่อแม่เด็กหรือต่างมีครอบครัวใหม่” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

นอกจากนี้ครอบครัวคนจีนมักเป็นครัวเรือนใหญ่อยู่ร่วมกันหลายครอบครัว ซึ่งส่วน หนึ่งญาติเหล่านี้ทำธุรกิจร่วมกันและกินอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน ที่เรียกว่า กงสี ซึ่งมีการเข้ารหัส ของละครโทรทัศน์หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องที่เป็นแนวครอบครัวคนจีน

“ป้าคนโตเป็นพี่ใหญ่คอยดูแลครอบครัวและกิจการ ย่าเอาหลานชายมาเลี้ยงตั้งแต่เล็ก พ่อ แม่อยู่ต่างจังหวัด และที่บ้านย่าเป็นคนจีนตอนนั้นไม่ค่อยมีผู้ชาย” (ปัญญา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับครอบครัวแต่งงานใหม่ กลุ่มตัวอย่างมีการถอดรหัสความหมายแบบ สอดคล้องกับการให้ความหมายของละครโทรทัศน์ โดยเห็นว่าเมื่อมีการหย่าร้างหรือคู่สมรส เสียชีวิตในครอบครัวมักมีการแต่งงานใหม่ การแต่งงานใหม่มีหลายปัจจัย อาจเนื่องมาจากความเหงา ขาดคู่คิด และผู้ที่ต้องพึ่งพา ลักษณะหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึง คือ ความเหงาของทั้งฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง และต่างฝ่ายอาจมีลูกติดมาด้วย

“ละครไทยมักจะมีครอบครัวที่มักจะแต่งงานใหม่อยู่เสมอ” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ในละครจะทนเหงาได้ไม่นานก็จะแต่งงานใหม่เพื่อต้องการมีคนดูแล” (ภัทร-มณี สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าพเจ้าหัวหน้าครอบครัว ภรรยาใหม่มีลูก 2 คน และลูกติดของข้าพเจ้า 3 คนเป็นลูกชาย 2 คนลูกสาว 3 คน คล้ายในละครเพราะในละครส่วนใหญ่ก็สร้างครอบครัวใหม่ มีลูกติดทั้งหญิงและชาย” (ภัทร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) กลุ่มตัวอย่างครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกเพียงลำพังมีการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการให้ความหมายรูปแบบครอบครัวของละครโทรทัศน์ว่า ครอบครัวที่เลิกราหรือหย่าร้างกันมีอยู่แล้วหรือพบเห็นมากขึ้นในชีวิตจริง แต่ลักษณะการเกิดสถานะครอบครัวแบบพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังนี้เกิดจากการเลิกราของฝ่ายหญิง ซึ่งมีความแตกต่างกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ที่มักเป็นครอบครัวอบอุ่น ที่มีพ่อแม่ลูกหรือส่วนมากผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกผู้ชายทอดทิ้ง

“สาเหตุที่เลิกกับภรรยาเพราะว่าภรรยาตีจากเนื่องจากอีจ๊อดที่ต้องมีชีวิตครอบครัว ไม่มีอิสระ ตั้งท้องโดยไม่ได้ตั้งใจ ภรรยาอายุน้อยกว่าสิบปี คิดเที่ยว คนที่อยากมีลูกคือฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงไม่ต้องการลูกตั้งแต่แรก พอลูกออกมาก็ไม่อยากเลี้ยง จนในที่สุดก็ทนความอีจ๊อดใจไม่ไหวเลิกกันไป ลูกทั้งสองคนอยู่กับฝ่ายผม เลิกกันตอนลูกคนเล็กประมาณสามขวบเท่ากับเลิกกันมากกว่าสิบสองปีแล้ว ส่วนมากที่เห็นในละครจะเป็นครอบครัวอบอุ่นมีพ่อแม่ลูก หรือไม่กี่ฝ่ายชายเป็นฝ่ายทิ้งครอบครัวไปมีเมียใหม่ หรือฝ่ายชายทิ้งลูกทิ้งภรรยาไม่รับผิดชอบ น้อยมากที่เห็นละครที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายทิ้งครอบครัว” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง กลุ่มตัวอย่างมีการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการให้ความหมายของละครโทรทัศน์ โดยเห็นว่าส่วนใหญ่ละครโทรทัศน์จะเข้ารหัสภาพครอบครัวที่เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงลูกเพียงคนเดียว และภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่สาเหตุของการเกิดครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง มักเกิดจากการที่ฝ่ายชายเลิกรากับฝ่ายหญิง ส่วนน้อยที่จะกล่าวถึงสาเหตุการจากไปของพ่อมาจากการเสียชีวิต

“ครอบครัวมีการเลิกกัน ไม่เหมือนกับละครเพราะในละครส่วนมากมีพ่อแม่ลูก” (วาริ-วุฒิชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างในครอบครัวแต่งงานใหม่มีการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการให้ความหมายของละครโทรทัศน์ โดยเห็นว่าสาเหตุของการแต่งงานใหม่มีหลายสาเหตุ สาเหตุหนึ่งอาจมาจากความเหงาทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ที่ต้องการคู่ปรึกษาและต้องการพึ่งพา นอกจากนี้ละครบางเรื่องครอบครัวที่คู่สมรสหย่าร้างหรือเสียชีวิตก็ไม่มีการแต่งงานใหม่ ซึ่งอาจปรากฏในรูปแบบครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพัง

“ในละครบางเรื่องไม่จำเป็นที่ครอบครัวต้องการแต่งงานใหม่เสมอไป บางเรื่องครอบครัวมีการแต่งงานใหม่” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

การสะท้อนและการประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์

ผู้รับสารได้รับรู้และถอดรหัสความหมายครอบครัวในละครโทรทัศน์แบบสอดคล้องและต่อรอง ที่สะท้อนและประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวของครอบครัว ดังนี้

1. การสะท้อนรูปแบบครอบครัว ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องถึงลักษณะของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายหรือผสมผสานทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายซึ่งมีอยู่มากในปัจจุบัน และพบครอบครัวเดี่ยวมากในกรุงเทพมหานคร และผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า การที่ครอบครัวที่สมบูรณ์เกิดการแตกแยกเกิดการหย่าร้างเป็นสาเหตุจากทั้งสองฝ่ายมากกว่าการที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิต ทำให้เกิดครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกเพียงลำพัง หรือครอบครัวแม่เลี้ยงลูกเพียงลำพัง และอาจทำให้เกิดสถานะที่เด็กต้องอยู่อาศัยกับญาติหรือในครอบครัวคนจีนที่ชอบให้ลูกหลานอยู่ด้วยกันเกิดเป็นครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และคู่สามีภรรยาที่เลิกรากันต่างก็สามารถแต่งงานใหม่จากหลายสาเหตุกลายเป็นครอบครัวแต่งงานใหม่

2. การประกอบสร้างรูปแบบครอบครัว ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองในด้านรูปแบบครอบครัวละครโทรทัศน์ยังคงนำเสนอถึงลักษณะครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกที่เรียกว่าครอบครัวเดี่ยวหรือเพิ่มเติมญาติพี่น้องกลายเป็นครอบครัวขยายขณะที่ครอบครัวที่มีเลิกรา/หย่าร้าง แตกแยกมาเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ คือ ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกเพียงลำพัง ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกเพียงลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่เป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์และส่วนมากเป็นครอบครัวที่ไม่มีความอบอุ่น นอกจากนี้ครอบครัวที่แตกแยกไม่จำเป็นที่ชายเป็นฝ่ายทิ้งหญิง การที่ภรรยาเป็นฝ่ายทอดทิ้งสามีและลูกก็เกิดขึ้นได้

ข้อสรุปจากการถอดรหัสความหมายรูปแบบครอบครัว

ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายการสะท้อนรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ถึงลักษณะของครอบครัวที่มีอยู่จริงที่มีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และมีรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างตามบริบทของสถานที่ เช่น พบครอบครัวเดี่ยวมากในกรุงเทพมหานคร ส่วนครอบครัวขยายมักพบในต่างจังหวัด การแยกจากครอบครัวเดิมเป็นครอบครัวเดี่ยวเมื่อแต่งงาน

นอกจากนี้ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายการประกอบสร้างรูปแบบครอบครัวในละครโทรทัศน์ ถึงครอบครัวที่สมบูรณ์ว่าเป็นครอบครัวอบอุ่นตามอุดมคติที่สังคมต้องการ และการหย่าร้างหรือเลิกรากันทำให้เกิดเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และไม่เสมอไปที่การ

หย่าร้างหรือเลิกเราต้องเกิดปัญหาจากฝ่ายชายที่ไม่สนใจครอบครัว แต่ปัญหามาจากฝ่ายหญิงก็เป็นไปได้

5.2 การถอดรหัสความหมายด้านสภาพครอบครัว

ส่วนนี้แสดงถึงการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ซึ่งจำแนกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม และด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว จากการถอดรหัสความหมาย (audience analysis) ของผู้ชมละครโทรทัศน์เปรียบเทียบกับ การเข้ารหัสเกี่ยวกับสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ (textual analysis) ของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังตารางที่ 5.2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับสภาพของครอบครัว

การเข้ารหัสเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับสภาพครอบครัว	
	ครอบครัวที่สมบูรณ์	ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์
<p>จากการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคม และสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ในละครโทรทัศน์</p> <p>- สภาพเศรษฐกิจและสังคม : ครอบครัวที่สมบูรณ์มีทั้งครอบครัวที่ยากจนไม่ได้รับยอมรับทางสังคม มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ทำงานที่สุจริต และครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยเป็นนักธุรกิจหรือรับราชการมีศรัทธา ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย และใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ทำงานที่สุจริตยกเว้นลูกสะใภ้ที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจากเงินมรดกของตนเองและงานที่ไม่สุจริต ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจระดับปานกลางจนถึงร่ำรวย มีส่วนน้อยที่มีฐานะยากจน</p> <p>- สภาพความสัมพันธ์ : ครอบครัวที่สมบูรณ์แม้ว่าจะมีฐานะยากจน แต่สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่น แม้ว่าจะไม่ใช่ลูกที่แท้จริง ไม่ใช่อำนาจที่รุนแรงต่อกัน</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ขัดแย้ง และต่อรอง</p> <p>- สภาพเศรษฐกิจและสังคม : ครอบครัวมีฐานะปานกลางมักอาศัยในทาวน์เฮ้าส์ บ้านขนาดเล็ก ตึกแถว หรือคอนโดให้เช่า และอาศัยอยู่ด้วย มีการตกแต่งที่แสดงถึงความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ส่วน บ้านในละครโทรทัศน์มักมีขนาดใหญ่กว่า และมีการตกแต่งที่หรูหราทันสมัยกว่าความเป็นอยู่จริง ทำให้เด็กต้องการอยู่บ้านเช่นนั้น และคอนโดมีเนียมมักเป็นการอยู่ของครอบครัวของหนุ่มสาวแต่ความเป็นจริงเป็นครอบครัวที่มีลูกหลานด้วย</p> <p>- สภาพความสัมพันธ์ : ครอบครัวมีความสุข ความ</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและสอดคล้อง</p> <p>- สภาพเศรษฐกิจ : ลักษณะบ้านเรือนมีทุกรูปแบบและการตกแต่งบ้านของตนตามฐานะปานกลางจนถึงดี ตกแต่งเรียบง่าย แตกต่างกับในละครที่แสดงถึงฐานะร่ำรวยหรือฐานะยากจนมากเกินไป</p> <p>- สภาพความสัมพันธ์ : ครอบครัวมีความอบอุ่นดี ไม่แก่งแย่งสมบัติชิงดีชิงเด่นกันมากเกินไปสูงหรือพ่อแม่ที่ร่ำรวย ไม่มีเวลาเลี้ยงลูกต้องให้พี่เลี้ยงดูแลอย่างที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสไว้ ผู้มีอำนาจ คือ พ่อและญาติผู้ใหญ่ โดยเฉพาะญาติผู้หญิง ปัญหาพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงมีปัญหาถ้าลูกโตแล้ว ให้ความเคารพญาติ</p>

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

การเข้ารหัสเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับสภาพครอบครัว	
	ครอบครัวที่สมบูรณ์	ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์
ส่วนครอบครัวที่มีฐานะดีมีการใช้อำนาจ ต่อกัน มีความขัดแย้งรุนแรง ในเรื่องทรัพย์สิน สมบัติ ความอิจฉาริษยา อาฆาตมาดร้าย ญาติผู้ใหญ่ยังได้รับความนับถือจากการ พึ่งพาทางเศรษฐกิจ แต่ญาติผู้ใหญ่บางคน มีพฤติกรรมเกิดปัญหาแก่ครอบครัว เช่น การติดพนัน ยุ่งลูกหลานในทางไม่ เหมาะสม ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มี ทั้งครอบครัวที่อบอุ่นและไม่อบอุ่น อำนาจในครอบครัวอยู่ที่พ่อ/แม่/ญาติ ผู้ใหญ่มากกว่าผู้ชาย	อบอุ่น ให้ความรัก ความเอาใจ ใส่มีเวลาดูแลกัน ส่วนมากพ่อ เป็นผู้เลี้ยงดูครอบครัว แม่มิ หน้าที่ดูแลบ้าน ผู้บ้านที่หลังมี อำนาจคือผู้เป็นพ่อแม่ หรือลูก ชายคนโตที่เลี้ยงดูครอบครัว ส่วนมากมีปัญหาเรื่องเงิน มี ความขัดแย้งกันบ้าง ใน ครอบครัวแต่ไม่หนีออกจาก บ้าน พุดคุยกันเข้าใจ	ผู้ใหญ่ดี โดยเฉพาะญาติผู้ใหญ่ที่ เลี้ยงดูครอบครัว ส่วนลูกมี ปัญหาตามวัย รอให้ลูกเข้าใจ แม่ เลี้ยงดูตามลำพังเลี้ยงลูกลำบาก กว่าพ่อเลี้ยงดูตามลำพัง เพราะ ไม่มีคนช่วยดูแล ถ้าพ่อที่หย่าร้าง กับแม่มาดูแลลูกทำให้ลูกอบอุ่น ได้ ปัญหาและการแก้ปัญหาใน ครอบครัวไม่รุนแรงแบบใน ละครโทรทัศน์

ที่มา : ข้อมูลจากการวิเคราะห์ตัวบทละครโทรทัศน์และการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์

จากตารางที่ 5.2 ในการวิเคราะห์ตัวบทละครโทรทัศน์ที่ได้เข้ารหัสครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถึงลักษณะสภาพครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ที่มีทั้งครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย และมีบรรยากาศครอบครัวที่อบอุ่นและไม่อบอุ่น ส่วนผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายออกเป็น 3 ทิศทาง คือ การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง การถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้ง และการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับสภาพครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังต่อไปนี้

5.2.1 การถอดรหัสความหมายของสภาพครอบครัวที่สมบูรณ์

ครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับสภาพครอบครัวแบบสอดคล้องขัดแย้ง และต่อรอง ดังนี้

1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง (preferred reading) ในด้านสภาพเศรษฐกิจครอบครัวเดี่ยวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ว่า ขนาดบ้านจะเล็กหรือใหญ่อยู่ที่ฐานะของตัวละคร ถ้ามีฐานะปานกลางมักอาศัยในทาวน์เฮ้าส์หรือบ้านขนาดเล็ก

หรือถ้าฐานะไม่ค่อยดีมักอยู่ในชุมชนแออัด มีการตกแต่งที่แสดงถึงความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับความเป็นอยู่ชีวิตจริงสำหรับครอบครัวที่มีฐานะปานกลางเหมือนกับในละครโทรทัศน์

“บ้านเป็นทาวน์เฮ้าส์ชั้นเดียวเป็นครอบครัวเล็กที่มีแค่สามคนพ่อแม่ลูกอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่หรูหรา ไม่มีเฟอร์นิเจอร์อะไรที่แพง” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวที่สมบูรณ์ ครอบครัวเดี่ยวถอดรหัสความหมาย สอดคล้องว่า ครอบครัวที่บรรยากาศดีต้องมีความสุข มีความอบอุ่น ให้ความรัก ความเอาใจใส่มีเวลา ดูแลกัน และจากความเข้าใจกันดีในการทำหน้าที่ของแต่ละคนอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้บรรยากาศในครอบครัวในละครโทรทัศน์มีทั้งดีและไม่ดี หรือมีความอบอุ่นหรือไม่มีความอบอุ่น ส่วนครอบครัวขยายถอดรหัสความหมายว่า บ้านในละครโทรทัศน์มักมีสมาชิกอยู่พร้อมหน้า สนุกสนานกันและผู้ใหญ่เอาใจใส่อบรมสั่งสอนเด็ก สามารถปรึกษาหารือกันได้ ซึ่งเหมือนกับครอบครัวของตนเอง

“ครอบครัวอบอุ่นดี เพราะในครอบครัวมีความเข้าใจมีการให้ความรัก ดูแลกันและกัน เหมือนในละครซึ่งมีความรักความอบอุ่นให้กันและกัน” (แววตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“คล้ายในละครแต่ละเรื่องมีรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกันไป ดีบ้างไม่ดีบ้างคละๆ กันไปตามแต่เนื้อเรื่อง” (กัลยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในครอบครัว “พ่อหรือสามี” ยังคงถูกกำหนดให้มีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว เป็นส่วนมาก ในขณะที่แม่หรือภรรยา มีบทบาทในการเป็นแม่บ้านและดูแลลูก หรือลูกชายคนโตก็ถือเป็นเสาหลักของครอบครัว ทำให้ผู้ชายเป็นผู้มีสิทธิและอำนาจเหนือสมาชิกอื่นในครอบครัวซึ่งเป็นลักษณะตามครอบครัวในอดีต

“ครอบครัวของเราพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวจะดูแลทุกคนในครอบครัวให้อยู่อย่างมีความสุข เช่นเดียวกับในละครพ่อที่ดีจะเป็นหัวหน้าครอบครัวดูแลเอาใจใส่ให้เวลากับครอบครัว” (นารี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกเรื่องจะต้องขอคำปรึกษากับพ่อก่อนเสมอ พ่อจะเป็นผู้ใหญ่ที่สุดในบ้าน” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ปัญหาคือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายถอดรหัสความหมายว่า ความขัดแย้งเกิดจากเรื่องเงิน ความเอาแต่ใจของลูก ต้องพูดคุยทำความเข้าใจกัน ซึ่งส่วนใหญ่ลูกจำต้องฟังพ่อแม่ ลดทิฐิต่อกัน หรือใช้เวลาช่วยบรรเทาความขัดแย้ง

“พ่อและแม่จะมีปากเสียงกันบ้างในเรื่องของการใช้จ่ายที่ไม่พอกับรายรับค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นและการใช้จ่ายก็ต้องเพิ่มมากขึ้นของใช้ก็เพิ่มมากขึ้นตามยุคสมัย เหมือน

เพราะในละครจะมีปัญหาที่สุดก็คือเรื่องเงินทองไม่เว้นแม้ในครอบครัวที่ร่ำรวยตามยุคสมัย เวลาเกิดปัญหาใช้การหันหน้าเข้าหากันปรึกษาหารือพูดจากันด้วยเหตุผลในละครมีการลดทิวทัศน์ต่อกัน เพื่อบรรเทาความขัดแย้งที่มีต่อกันและจะสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ ความเอาแต่ใจของลูกซึ่งเหมือนในละคร ที่เป็นลูกคนเดียวของบ้านส่วนใหญ่จะเอาแต่ใจ จากการเลี้ยงดูลูกตั้งแต่เด็กจนเกิดการเอาแต่ใจจนเคยชิน บางครอบครัวในละครอาจจะเจอปัญหาเหมือนกันบ้างวิธีแก้ไขปัญหา คือ ใช้เหตุผลคุยกันหรือระงับปัญหาโดยการที่ลูกเป็นฝ่ายยอมแพ้และเลี้ยงไปสงบสติอารมณ์ซึ่งคล้ายในละครเพราะจะทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น” (แววตา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) ถอดรหัสความหมายสภาพครอบครัวที่ขัดแย้ง (oppositional reading) ครอบครัวเดี่ยว บางส่วนถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้งเกี่ยวกับสภาพบ้านที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจว่า ฉากบ้านในละครโทรทัศน์ของครอบครัวเดี่ยวมักเป็นบ้านที่หลังใหญ่กว่า และมีการตกแต่งที่หรูหราทันสมัยกว่าความเป็นอยู่จริง ฉากการอยู่อาศัยในคอนโดมิเนียมมักเป็นการอยู่ของครอบครัวของหนุ่มสาวมากกว่าที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยว และการตกแต่งมักจะมีเฟอร์นิเจอร์รูปแบบต่าง ๆ เต็มบ้านต่างกับชีวิตจริงที่ตกแต่งแบบพอเหมาะ ส่วนครอบครัวขยายถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้งเกี่ยวกับลักษณะบ้านเรือนและการตกแต่งบ้านของตนแตกต่างกับในละครโทรทัศน์ที่ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านหลังใหญ่ กว้างขวาง แสดงถึงความร่ำรวยมากกว่าที่จะแสดงถึงฐานะปานกลางหรือฐานะยากจน และแสดงถึงฐานะร่ำรวยหรือฐานะยากจนมากเกินไปจริง

“ตกแต่งแบบอยู่กันพอดีไม่ให้โอ้อวดแต่ในละครอาจจะมีเฟอร์นิเจอร์เต็มบ้าน” (แววตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ในละครจะรวยมาก เป็นมหาเศรษฐีบ้านหลังใหญ่โต หรือไม่ก็ยากจนขึ้นแค้นไม่มีบ้านจะอยู่ บ้านในละครหรูหรากว้างขวาง ถ้าคนจนก็เป็นบ้านไม้เก่า ๆ บ้านเราจะกลาง ๆ” (เง็ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีครอบครัวเดี่ยวที่ทำธุรกิจมีห้องให้เช่าและอาศัยอยู่ด้วยแต่ไม่เคยพบเห็นในละครโทรทัศน์ ส่วนใหญ่จากบ้านเน้นการอยู่อาศัยเท่านั้นไม่ได้แบ่งให้เช่า เพราะครอบครัวมักทำงานนอกบ้านและลักษณะของบ้านมักเป็นบ้านเดี่ยวที่มีการตกแต่งสวยงามกว่าความเป็นจริง

“บ้านเป็นอพาร์ทเมนท์แบ่งให้เช่าและอาศัยเองด้วย ไม่เหมือนกันเพราะในละครโดยมากจะเน้นอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่ตัวละครจะทำงานนอกบ้านไม่ได้ประกอบธุรกิจแบบนี้” (กัลยา-ศุภชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านสัมพันธภาพของครอบครัว ครอบครัวขยายถอดรหัสความหมายแบบขัดแย้งกับละครโทรทัศน์ว่า ครอบครัวอบอุ่นดี ไม่แก่งแย่งสมบัติชิงดีชิงเด่นกัน ไม่มักใหญ่ใฝ่สูง หรือพ่อแม่ที่ร่ำรวยไม่มีเวลาเลี้ยงลูก ต้องให้พี่เลี้ยงดูแลอย่างที่ละครโทรทัศน์เขารหัสไว้

“บรรยากาศครอบครัวดี มีความอบอุ่นมาก กลับบ้านแล้วรู้สึกสบายใจหายเหนื่อย ไม่เหมือนในละครที่ดูอยู่ บ้านร้อนเป็นไฟ มีแต่การแก่งแย่งสมบัติ มักใหญ่ใฝ่สูง” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวมีความอบอุ่นดีเพราะบ้านเรายู่กันแบบธรรมดาที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ทำให้ครอบครัวอบอุ่นอยู่เสมอ แต่ส่วนใหญ่ในละครจะเป็นครอบครัวที่ร่ำรวยพ่อแม่ต้องทำงาน ไม่มีเวลาให้ลูกต้องให้พี่เลี้ยงคอยดูแล” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

3) ถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) สำหรับในเรื่องการใช้อำนาจ บางครอบครัวเดี๋ยวลอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า มีความแตกต่างกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่ผู้เป็นพ่อเป็นคนทำงานเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว แต่ในครอบครัวผู้เป็นแม่หรือพี่ชายคนโตซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจหรือช่วยหารายได้มายังครอบครัวด้วย และเป็นลักษณะของครอบครัวสมัยใหม่ที่สามีและภรรยาต่างก็มีบทบาทในการทำงานเลี้ยงครอบครัว มีสิทธิและอำนาจทัดเทียมกัน

“มารดาและพี่ชายคนโต เป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ทั้งค่าน้ำ ค่าไฟ และเครื่องอุปโภคและบริโภคด้วย โดยมากแล้วในละครภาวะทั้งหมดจะตกอยู่ที่ผู้เป็นพ่อ” (สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวขยายส่วนใหญ่ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ครอบครัวมีความอบอุ่นดี ซึ่งมีทั้งเหมือนหรือแตกต่างกับละครโทรทัศน์ที่เขารหัสสะท้อนหรือประกอบสร้างถึงครอบครัวที่แตกแยกด้วย

“ครอบครัวอบอุ่นมาก สมาชิกสนิทสนมกันกันดี เหมือนบางเรื่อง แต่มีละครโทรทัศน์บางเรื่องที่ครอบครัวแตกแยกจึงไม่เหมือน” (อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับในเรื่องการใช้อำนาจในครอบครัวขยายที่มีทั้งพ่อ แม่และญาติผู้ใหญ่ ซึ่งเหมือนกับในละครโทรทัศน์ที่ผู้มีอำนาจคือ “ย่า” “ปู่” “พ่อ” ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจด้วยการช่วยหารายได้หลักมายังครอบครัวหรือมีทรัพย์สินมรดก เป็นลักษณะของครอบครัวในอดีตที่ต้องพึ่งพาผู้อาวุโสที่สุดในบ้าน และบางส่วนของสามีเป็นผู้อาวุโสที่สุดในบ้านและมีอายุไม่มากนักมีบทบาทในการทำงานและรับภาระเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ส่วนงานระเบียบในบ้านเป็นเรื่องของผู้หญิงคือ แม่ หรือย่า โดยเฉพาะย่าที่พ่อแม่นับถือให้เป็นผู้มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว เป็นผู้ให้คำแนะนำในการใช้ชีวิต ต่างกับละครโทรทัศน์บางเรื่องที่เป็นพ่อที่มีอำนาจมากที่สุดจากหน้าที่

ทำงานเลี้ยงครอบครัวหรือเป็นเจ้าของบ้านหรือแม่ที่พ่อเกรงใจ มักเน้นด้านการเงินและการเข้าสังคมหรูหรา แต่บางเรื่องทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน

“พ่อจะใหญ่สุดเพราะเป็นเจ้าของบ้าน เกี่ยวกับเรื่องกฎและการใช้สอยเงินภายในบ้าน เหมือนในละครเพราะเจ้าของบ้านต้องมีหน้าที่ดูแลคนในครอบครัว” (คฤหัสถ์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าอบรมลูกหลานเรื่องระเบียบวินัย สอดส่องดูแลเรื่องในบ้าน คอยบ่น คอยฟ้อง ไม่เหมือนในละครเพราะจะเป็นแม่หรือพ่อที่เป็นใหญ่ในบ้าน” (จรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ปู่มีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัวเพราะเป็นผู้รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้านทุกอย่าง ซึ่งเหมือนในละคร เพราะส่วนมากแล้วครอบครัวใหญ่ที่มีทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วยกัน พ่อซึ่งอาวุโสที่สุดจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดเช่นเดียวกัน” (จรี-จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา ในละครโทรทัศน์ไม่ได้เข้ารหัสถึงความยากลำบากมากนักในครอบครัวชาย ส่วนมากเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี ไม่ขาดแคลนในสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอในสิ่งที่มิได้อยู่ โดยสาเหตุของปัญหา ได้แก่ การเงินที่ไม่พอเพียง การแข่งขันทางธุรกิจ แย่งชิงมรดก ความโลภ ความอิจฉาริษยา ซิงดีซิงเด่น การแก่งแย่งคนรัก ความเห็นแก่ตัว และการขาดคุณธรรม/ศีลธรรม กระทำไม่ดีต่อกันระหว่างพี่น้องโดยเฉพาะพี่น้องต่างบิดาหรือมารดา และผู้ใหญ่แต่ละครอบครัว เช่น ย่า ยาย แม่ให้การส่งเสริมในสิ่งที่ควร/ไม่ควรกระทำ หรือปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ นอกจากนี้โครงสร้างอำนาจของครอบครัว ค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อ และบรรยากาศในครอบครัวในการอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น/ไม่อบอุ่น การดูแลอบรมเลี้ยงดูลูก พฤติกรรมของพ่อแม่ที่เป็นแบบอย่างแก่ลูก และการหย่าร้างหรือเลิกราของพ่อแม่ และการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลหรือด้วยอารมณ์หรือด้วยการใช้คุณธรรมมาก/น้อยด้วยการสื่อสารและพฤติกรรมหรือการกระทำระหว่างสมาชิกในครัวเรือนผ่านบทบาทหน้าที่การอบรมเลี้ยงดูที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความเข้าใจในครอบครัว และสามารถแก้ปัญหาได้ในทางที่เหมาะสมตามสภาพสังคม

ครอบครัวชายขาดครหัสความหมายต่อรองในเรื่องปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาของครอบครัวไม่รุนแรงอย่างในละครโทรทัศน์ เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย เช่น ความเป็นระเบียบในบ้าน การแย่งความรักจากแม่ แต่ไม่ทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นฆ่าฟันจากความอิจฉาริษยา ซิงดีซิงเด่นกัน แย่งสมบัติ ไม่รักใคร่สามีคึกคัก และปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ไม่รุนแรงกลั่นแกล้งรังแกลูกสะใภ้แต่เป็นการสอนมากกว่า แต่บางครั้งลูกสะใภ้ก็ไม่พอใจอยู่บ้าง

ต้องพูดคุยกัน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจหาแต่ในละครมักจะมีเพื่อนหรือคนสนิทคอยแยงให้ ทะเลาะกัน

“เหมือนในละคร พี่น้องต้องมีปัญหากันทุกเรื่อง แต่ในครอบครัวมักเถียงกัน อิจฉา กัน เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ดูทั้งคู่แล้วให้อยู่ห่างๆกัน ไม่นานก็ลืมเดี๋ยวก็ดีขึ้นไปเอง พี่น้อง ไม่เคยทะเลาะกันรุนแรง ไม่เคยโกรธกันนาน รักและสามัคคีกันดี ไม่เหมือนในละคร จะอิจฉาริษยา ชิงดีชิงเด่นกัน พี่น้องแย่งสมบัติ ไม่รักใคร่สามัคคีกัน จะต้องทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นฆ่าฟันกันก็มี” (เจ๊ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“กับลูก ๆ จะไม่ค่อยมีปัญหากันจะมีเถียงกันบ้างเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่จะมีปัญหากับ ลูกสะใภ้บ้าง เช่น บางอย่างที่เราทำไม่ถูกต้องเราก็จะดักเตือนแต่ลูกสะใภ้ก็จะไม่พอใจ เราก็ไม่อยากจะพูดหรือเตือนอะไรกับลูกสะใภ้ก็เพราะเราไม่ใช่แม่เค้า ลูกสะใภ้มาจากครอบครัวที่แตกต่างกับเรา มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต้องมีการปรับตัวเข้าหากันนั่งพูดคุยกันและปรับความเข้าใจกัน แต่ไม่เหมือนในละครบางเรื่องแม่สามีจะไม่ชอบลูกสะใภ้ ไม่ฟังเหตุผลใด ๆ และไม่เปลี่ยนใจง่าย ๆ คอยแต่ใส่ร้ายและใช้งาน ลูกสะใภ้เหมือนทาส ถ้าลูกสะใภ้มาจากครอบครัวที่ยากจนกว่าตัวเองแม่สามีก็จะไม่ชอบและหาทางไล่ลูกสะใภ้ออกไป แต่ชีวิตจริงเราจะคอยสอนเค้ามากกว่า” (จური, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

การสะท้อนและการประกอบสร้างสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ผู้รับสารได้รับรู้และถอดรหัสความหมายครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่สะท้อนและประกอบสร้างสภาพครอบครัวของครอบครัวที่สมบูรณ์ จากการถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบสอดคล้อง ขัดแย้ง และต่อรอง ได้ดังนี้

1. การสะท้อนสภาพครอบครัว ครอบครัวที่สมบูรณ์ให้ทัศนะที่สอดคล้องว่า ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนลักษณะของสภาพครอบครัวตามความสมจริงของตัวละครตามเนื้อเรื่อง ซึ่งละครโทรทัศน์ได้มีส่วนในการบอกถึงจินตภาพที่สมาชิกครอบครัวและตั้งคมอยากให้เป็นหรือไม่ต้องการ ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ และลูกหลานเป็นการช่องทางที่ตอกย้ำของครอบครัวตนเองกับครอบครัวในละคร และตอกย้ำของครอบครัวในการที่สมาชิกครอบครัวต้องให้ความเคารพและให้ความสำคัญต่อหัวหน้าครอบครัวโดยเฉพาะผู้เป็นพ่อ ซึ่งเป็นการตีความความหมายครอบครัวตามแบบบรรทัดฐานของครอบครัวในอุดมคติ

2. การประกอบสร้างสภาพครอบครัว สำหรับการถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบขัดแย้ง ครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ให้ทัศนะว่า ละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างลักษณะบ้านเรือนในละครโทรทัศน์สวยงามเกินความเป็นจริง เนื้อที่กว้างขวางกว่าความเป็นจริง และเอาไว้เพียงอยู่

อาศัย ไม่ได้เอาไว้ใช้ในการทำงาน/ประกอบอาชีพ หรือครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยไม่มีเวลาให้ลูก ทำให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างถอดรหัส ความหมายครอบครัวจากประสบการณ์ที่ได้รับรู้มาก่อน

ส่วนการถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบต่อรอง ครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ให้ทัศนะว่า ละครโทรทัศน์ยังคงประกอบสร้างการใช้อำนาจทางสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด คือ “ผู้ชาย” ตามบทบาทของพ่อ ซึ่งเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายในบ้านของทุกคนในครอบครัว แต่พ่อก็ยังเคารพผู้อาวุโสกว่าในบ้าน คือ ปู่ ย่า ส่วนเรื่องการดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน รวมทั้งการอบรมบุตรหลานเป็นหน้าที่ของ “ผู้หญิง” แต่บางครอบครัวที่พ่อทำงานไม่ได้ภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมด จึงตกอยู่กับแม่หรือพี่ชายคนโตที่ทำงานแล้วเป็นลักษณะที่พบน้อย นอกจากนี้ปัญหา สาเหตุ และวิธีแก้ไขปัญหาของละครโทรทัศน์มักเสนอถึง การเงินที่ไม่พอเพียง การแข่งขันทางธุรกิจ แข่งชิงมรดก ความโลภ ความอิจฉาริษยา ชิงดีชิงเด่น การแก่งแย่งคนรัก ความเห็นแก่ตัว และการขาดคุณธรรม/ศีลธรรมของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งปัญหา สาเหตุ และวิธีแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งกันในครอบครัวจริงไม่มีรุนแรงมากอย่างครอบครัวในละครโทรทัศน์

5.2.2 การถอดรหัสความหมายของสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับสภาพครอบครัวใน 2 ทิศทางคือ การถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและการถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ดังนี้

1) ถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวของพ่อเลี้ยงลูกตามคำพิงส่วนใหญ่ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ลักษณะบ้านเรือนและการตกแต่งในบ้านหรือบริเวณบ้านในละครมีลักษณะที่เหมือนชีวิตจริง แต่ส่วนมากในละครโทรทัศน์จะมีบ้านที่ขนาดใหญ่กว่าความเป็นจริง มีการตกแต่งสวยงามกว่าชีวิตจริงไม่ว่าจะมีฐานะร่ำรวยหรือยากจน และการที่ฉากความใหญ่โตและสวยงามของบ้านในละครโทรทัศน์อาจทำให้เด็กเกิดความต้องการอยู่ในบ้านแบบนั้นเกิดความไม่พอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

“ลักษณะบ้านเรือนเป็นตึกแถวสองชั้นติดกันสองหลังไม่เหมือนในละครบ้านหลังใหญ่ มีสระว่ายน้ำ มีสนามหญ้ากว้าง ตกแต่งสวยงามทันสมัย (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เป็นลักษณะบ้านเดี่ยวชั้นเดียว การตกแต่งบ้านเรียบง่าย เน้นโล่ง สบายตา ประดับไปด้วยไม้ดอกไม้ประดับ มีสวนหน้าบ้านเล็กๆ เพราะถึงจะเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวอยู่กันเพียง 2 คนพ่อลูก ก็จะทำให้เกิดความอบอุ่น ที่สามารถมองเห็นการกระทำของลูกได้อย่างชัดเจน คล้ายกันกับในละคร แต่ในละครมักจะชอบโอ้อวด ด้วยการสร้างบ้านหลังโต ๆ ให้เหมาะสมกับอาชีพราชการ เหมาะสมกับฐานะเพื่อเป็นหน้าตาให้กับ

ตัวเองเมื่อมีเพื่อนมาสังสรรค์ที่บ้าน จะต้องตกแต่งให้ดูหรูหราดีมีราคา” (ธงชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่เหมือนกัน เพราะในละครบางทีการที่อยู่บ้านชั้นเดียวทำให้เด็กเกิดความน้อยใจในชีวิตที่ไม่รวยมีเงินซื้อบ้านสองชั้นราคาแพงได้ เด็กจะรู้สึกอึดอัดกับการอยู่ในที่ ๆ สี่เหลี่ยมเท่านั้นเพราะในละครชอบคิดหรือลังการ” (ชาโรณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพังส่วนใหญ่ถอดรหัส ความหมายแบบต่อรองกับที่ละคร โทรทัศน์ให้ความหมายในด้านบรรยากาศของครอบครัวและผู้ที่มีอำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวว่า บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่นแม้จะอยู่กันแค่พ่อลูก แต่บางครั้งเรือก็มีญาติผู้ใหญ่อยู่ใกล้กันคอยดูแลเด็ก เด็กเล่นกันกับญาติ ๆ ทำให้เด็กไม่เหงามากนัก ส่วนมากพ่อต้องทำงานหนักแต่ก็มีเวลาให้กับลูกในการทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้มีอำนาจมากที่สุดคือ “พ่อ” แต่ถ้ามีญาติผู้ใหญ่อยู่ใกล้กัน ผู้อาวุโสจะมีอำนาจมากที่สุดคือ “ปู่” แต่พ่อจะอยู่ใกล้ชิดให้ความมีอิสระแก่ลูก ไม่บังคับลูกมากเกินไป รับประทานอาหาร คอยให้คำแนะนำปรึกษา ในละครโทรทัศน์มีความแตกต่างกับชีวิตจริง จากการนำเสนอถึงความคิดที่ต่างกันระหว่างบิดากับบุตร อีกทั้งการที่พ่อต้องทำงานหนักจนไม่มีเวลาดูแลลูก ให้แต่เงินและลูกเองก็ใช้แต่เงิน ไม่เข้าใจว่าพ่อต้องทำงานหนักในการหาเงิน

“บรรยากาศอบอุ่น มีอาก อาม่า มีเพื่อนเล่นเยอะ ไม่เหงา ไม่เหมือนในละครจะมีคนน้อย เจ็บเหงา เลยต้องออกไปเที่ยวข้างนอก ไปเจอเพื่อน ผู้มีอำนาจมากที่สุดคือ อาก เกี่ยวกับเรื่องถ้าอากสั่งให้เลิกเล่นก็ต้องเลิก แยกย้าย อากดูแล ห้ามส่งเสียงดังเกินไป ห้ามวิ่งในบ้าน ห้ามหลายอย่าง ซึ่งไม่เหมือนกับในละครที่ไม่วิ่งเล่นในบ้าน เพราะมีสนามหญ้าให้เล่น ไม่ต้องโดนห้ามเสียงดัง” (ทักษ์วิทย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ถึงแม้อยู่กันแค่ 2 คนพ่อลูก แต่ก็อบอุ่นดี ไม่ยุ่งยาก วุ่นวายเหมือนกับครอบครัวใหญ่ที่อยู่รวมตัวกันเยอะ ๆ คล้ายกันบ้างกับละคร เพราะในละครอยู่กันแค่ 2 คนพ่อลูก พ่อก็ต้องรอลูกกลับบ้านมากินข้าวที่บ้านพร้อมกันบ้าง และพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวเกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลลูกเพียงคนเดียว มีอำนาจในการตัดสินใจชีวิตลูกในบางเรื่องที่เราต้องตัดสินใจ และควบคุมการใช้จ่ายของที่บ้านทั้งหมด แต่บางทีในละครก็มักจะไม่ว่าว่าชีวิตของลูก หรือปล่อยให้ลูกให้มีอิสระ เรียนรู้ด้วยตัวเอง วัน ๆ ทำแต่งงานไม่สนใจลูก เลี้ยงด้วยเงินเท่านั้น” (ธงชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา ผู้ชมละครโทรทัศน์บางส่วนถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับที่ละคร โทรทัศน์ให้ความหมายว่า ครอบครัวไม่มีปัญหาเรื่องความคิดเห็นที่ต่างกัน ส่วนมากเป็นเรื่องที่ลูกกลับบ้านผิดเวลา วิธีการแก้ปัญหาใช้การพูดคุย

ตักเตือนกัน โกรธกันไม่นานก็ดีขึ้น ไม่ทะเลาะกันรุนแรงหรือคิดหนีออกจากบ้านอย่างในละครโทรทัศน์

“โดยทั่วไปไม่มีปัญหาอะไร ถ้าเกิดมีปัญหาลูกก็คุยกันกับพ่อทุกเรื่องเพื่อแก้ปัญหา แต่ในละครอาจมีทะเลาะกันบ้างในเรื่องของเวลา เนื่องจากลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลาจึงถูกพ่อว่ากล่าวตักเตือนจนลูกอาจหนีออกจากบ้านเพื่อเป็นการแก้ปัญหา” (ทัศนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่มีเลย ถ้ามีปัญหาส่วนใหญ่ก็จะพูดคุยและให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน ต่างจากละครที่มีปัญหาเยอะมาก ไม่ว่าจะเรื่องเงิน เรื่องความเกรงของบุตรสาว ซึ่งละครจะแสดงถึงปัญหาเรื่องของวัยรุ่นมากมาย ทั้งเกรงกลับบ้านไม่ตรงเวลาและในละครไม่ค่อยพูดคุยกันมากจะตัดสินใจกันเองมากกว่า” (ทัศนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังส่วนใหญ่อดครหัสสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความหมายว่า ในชีวิตครอบครัวที่แท้จริงลักษณะบ้านมีหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งเพื่ออยู่อาศัยและหรือประกอบอาชีพถ้าเป็นตึกแถว บ้านไม่มีขนาดใหญ่โต ตกแต่งไม่สวยงามหรูหรา ไม่ทันสมัย และเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างในละครโทรทัศน์

“ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านเช่าตึกแถว ธรรมดา ๆ มีข้าวของเยอะ เพราะประกอบอาชีพค้าขาย บ้านจะรก ๆ หน่อย เหมือนละครโทรทัศน์เป็นบางเรื่อง ที่มีฐานะไม่ร่ำรวย แต่ส่วนมากในละครจะร่ำรวย บ้านใหญ่โตหรูหรามากกว่า จัดดีอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยมาก สวยงามทันสมัยกว่ามาก” (วาริ-วุฒิชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังส่วนใหญ่อดครหัสสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ให้ความหมายในด้านสัมพันธภาพของครอบครัวว่า ครอบครัวที่เป็นแม่เลี้ยงลูกตามลำพังที่ส่วนมากเกิดจากการเลิกราหรือหย่าร้างกับสามี และสามีไปมีครอบครัวใหม่ แต่สามีบางคนยังรับผิดชอบครอบครัวเดิมในเรื่องของลูก ยังเป็นเหมือนเพื่อนกับแม่ แต่บางครอบครัวก็จากกันแบบไม่คืนอกและมีผลกับลูก ๆ ด้วยทำให้ลูกมีปัญหา และผู้ที่มีอำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวในทางที่เป็นคุณ คือ แม่/พ่อ/ลูกชายคนโตที่ช่วยดูแลครอบครัว แต่กรณีสามีเสียชีวิตแม่กับลูกจะมีความเข้าใจเอาใจใส่ต่อกันดี และผู้ที่มีอำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวในทางที่เป็นคุณ คือ แม่

“ครอบครัวอบอุ่นดี เวลาอยู่ด้วยกันแม่ลูกก็คุยกันดี ลูกชายเป็นเด็กดีไม่ดื้อ ทุก ๆ วัน ลูกชายจะไปอยู่ที่บ้านยายช่วยญาติ ๆ ดูแลยายเวลาที่แม่ขายของ พ่อแม่เลิกก็จะมาช่วย

เก็บร้านแล้วกลับบ้านพร้อมกัน ทุกปีดเทอมลูกชายจะไปอยู่กับพ่อเค้า พ่อกับแม่ก็ยังเป็นเพื่อนกัน คุยกันในเรื่องลูกเพราะพ่อเค้าส่งเสียค่าใช้จ่ายลูกมาตลอดตั้งแต่เล็กกัน เหมือนเป็นบางเรื่องที่พระเอกเป็นคนคิดแต่ไม่รวย ถึงแม่ครอบครัวไม่อบอุ่นแต่ไม่ทำตัวเป็นเด็กมีปัญหา และไม่เหมือนบางเรื่องที่คุณเป็นพ่อทิ้งลูกไม่เหลียวแล แต่พ่อของเค้าดูแลส่งเสียไม่เคยทอดทิ้งถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวใหม่ก็ตาม ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “แม่” และ “พ่อ” เกี่ยวกับเรื่องทุกอย่างในบ้าน เพราะแม่เป็นคนหาค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนเรื่องค่าใช้จ่ายของลูกเช่นเรื่องเรียนพ่อเค้าจะเป็นคนรับผิดชอบ ถ้าลูกชายขาดเหลืออะไรในเรื่องเรียนก็ต้องขอพ่อ หรืออยากเรียนพิเศษก็ต้องปรึกษาพ่อ ซึ่งเหมือนกันเพราะในละครพ่อแม่จะเป็นคนหาเงินดูแลลูก ลูกมีอะไรก็ต้องปรึกษาพ่อแม่ ไม่ทำอะไรโดยพลการ” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“อยู่กับแม่อบอุ่นดี ดิเดอมก็ไปอยู่กับพ่อ ไม่เหมือนในละครที่ต้องอยู่ด้วยกันพ่อแม่ ลูกถึงจะอบอุ่น ถ้าไม่มีพ่อหรือแม่ก็จะไม่อบอุ่นเลยจะเป็นแนวเด็กมีปัญหา และผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “แม่” และ “พ่อ” ต้องช่วยแม่ทำงานเก็บร้าน แล้วถ้าอยากได้อะไรก็ขอพ่อ บางทีก็ให้บางทีก็ไม่ให้ ซึ่งไม่เหมือนในละครจะตามใจลูกอยากได้อะไรก็ได้ ไม่ต้องทำงาน ขออย่างเดียว” (วุฒิชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวไม่อบอุ่นเพราะขาดพ่อ ลูก ๆ ก็เคยเห็นพ่อแม่ทะเลาะกัน ตอนลูกชายสองคนเด็ก ๆ พ่อก็ยังอยู่ด้วยบ้าง แต่ลูกสาวไม่เคยเจอพ่อเลย เพิ่งมาเจอตอนโต ไม่เหมือนละครส่วนมากครอบครัวอบอุ่น พร้อมหน้าพร้อมตา ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “แม่” แต่เห็นในละครจะเป็นพ่อซึ่งไม่เหมือนเพราะบ้านเราไม่มีพ่อเมื่อก่อนลูกๆก็เชื่อฟังแม่ แต่พอโตก็เริ่มไม่เชื่อ เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง มีลูกชายคนกลางที่ดีหน่อย แต่งงานได้ภรรยาดีทำมาหากิน ลูกชายคนโตเคยเกรงก็กลับตัวทันตอนนี้หมดหวัง เหลือแต่ลูกสาวคนเล็กไม่รู้เมื่อไหร่จะคิดได้กับเขาบ้าง” (สีดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านปัญหา สาเหตุปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาของครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ปัญหา ได้แก่ เรื่องของเวลาที่กลับบ้านช้า คอยดักเตือนเหมือนในละครที่คอยดูแลใกล้ชิด แต่ต่างหรือเหมือนกับละครที่ว่าลูกรู้จักเชื่อฟังหรือไม่สนใจหนีออกจากบ้านไปก็มี

“ก็มีบ้างที่ลูกชายกลับบ้านช้าแม่ก็จะไม่พอใจ ก็มีดู้บ้าง สาเหตุ เช่น ลูกอาจจะติดเพื่อน หรือติดแฟนหรือที่มหาวิทยาลัยมีกิจกรรม วิธีแก้ไข คือ ถามเหตุผลว่าทำไมถึงกลับบ้านช้า ถ้ามีเหตุผลที่ดีก็จบ แม่ก็จะบอกลูกว่าอยู่กับเพื่อนอยู่ได้แต่ให้พอดี อย่าลืมหน้าที่ เรามีหน้าที่ต้องช่วยแม่เก็บร้าน ก็ให้กลับมาช่วยก่อน มาทำหน้าที่ของตัวเองก่อน จะออกไปเที่ยวเล่นต่อแม่ก็ให้ไป หรือถ้าไปบ่อย ๆ แม่ก็จะถามว่าไม่สงสารยาย หรือ ไม่ห่วงยายหรือ ยายถามหานะ คำก็จะรู้ตัว ซึ่งแม่จะเหมือนในละคร ถ้าลูกกลับบ้านช้า ผู้ปกครองย่อมไม่พอใจและความเป็นธรรมดา ที่กลับบ้านช้าก็คืออยู่กับเพื่อน หรือแฟน เหมือนในละครที่ลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่นพ่อแม่ต้องคอยดูแลใกล้ชิด สังเกตพฤติกรรมอย่าให้ออกนอกกลุ่มนอกจาก มีอะไรก็ต้องคอยสอนคอยตักเตือน อย่าปล่อยให้ปละละเลยลูก” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่ค่อยมีปัญหานอกจากกลับบ้านช้า เพราะว่าบางที่อยู่กับเพื่อนแล้วติดลม ไม่ก็ทำงานเพลิน ไม่ไปช่วยแม่เก็บร้านจะโดนบ่นยาวเลย เหมือนในละคร คนเป็นแม่มักจู้บ่น แต่ไม่เหมือน ในละครถ้ากลับบ้านช้าจะออกแนวเสเพลกินเหล้า แก้ปัญหาโดยพยายามไม่ทำบ่อย ถ้าจำเป็นจริงๆก็บอกแม่ก่อนไม่หายไปเลย แต่ในละครจะไม่สนใจ อยากไปไหนก็ไป หายไปเลย ไม่ก็หนีไปเลย” (วุฒิชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับครอบครัวญาติที่อยู่ร่วมกันถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ ให้ความหมายว่า ลักษณะบ้านมีทั้งแบบตึกแถวและบ้านเดี่ยวในบ้านหลังเดียวกันตกแต่งแบบธรรมดา ไม่ได้แยกบ้านหลายหลังในรั้วเดียวกันหรือเน้นการตกแต่งด้วยเครื่องเรือนที่มีราคาแพง อย่างเป็นระเบียบอย่างในละครโทรทัศน์

“ลักษณะบ้านเรือนเป็นตึกแถว ไม่มีสโตน์ ตกแต่งแบบธรรมดา คล้ายบางส่วน เพราะในละครครอบครัวใหญ่ส่วนมากจะอยู่บ้านใหญ่โต ละครบางเรื่องก็ตกแต่งเยอะ บางเรื่องก็อยู่แบบธรรมดา” (วิภา-ปัญญา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เป็นบ้านค่อนข้างหลังใหญ่ครั้งปูนครั้งไม้มีหลายห้อง จัดบ้านธรรมดา เน้นความร่มรื่น ปลูกต้นไม้ คล้ายบ้านในละครถึงจะเป็นลักษณะญาติพี่น้องอยู่ร่วมกันก็จริง แต่ก็ยังอยู่คนละบ้านอยู่ดีถึงแม้ว่าจะอยู่ในรั้วเดียวกัน ในละครใช้แต่ของหรูหรา เน้นแต่เรื่องเฟอร์นิเจอร์ ของตกแต่งที่มีราคาแพง” (อวบ-ทศพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวญาติที่อยู่ร่วมกันถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความหมายเกี่ยวกับบรรยากาศของครอบครัวและผู้ที่มิอำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวว่า บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี แม้ว่าจะไม่ค่อยมีเวลาให้กันเพราะต่างทำงาน ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ ผู้ที่เป็นผู้ดูแล

รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้านหรือญาติผู้ใหญ่ หรือใช้เหตุผลความเป็นกลางร่วมความคิดกัน และเด็กมักให้การเชื่อฟังผู้ใหญ่

“บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่นดีแม้จะไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันมากนัก คล้ายบางส่วน เพราะในละครส่วนมากครอบครัวใหญ่มักจะทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย แต่ที่บ้านต่างคนต่างทำงานไม่ค่อยมีเวลาพบปะกัน ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ ตัวเราเอง ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้าน คล้ายกับในละครโทรทัศน์ เพราะเป็นที่คนโตจึงต้องมีหน้าที่ดูแลทุกคนในบ้าน ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องดูแลรับผิดชอบทุกอย่าง เช่น พี่คนโต พ่อ” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“บรรยากาศในครอบครัวค่อนข้างอบอุ่นดี คล้ายกับละครบางส่วน เพราะ ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันหลายคนมักจะมีความสุข แต่บางครั้งก็มีปัญหาได้ ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ พี่สะใภ้คนโต เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลควบคุมค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ต่างกับในละครเพราะในละครคนที่มีอำนาจมักเป็นผู้ชาย แต่ในครอบครัวเป็นผู้หญิง” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวอบอุ่นดี พ่อแม่ต้องทำงานอยู่ต่างจังหวัด อาม่า(ย่า)ขอมมาอยู่ด้วยตั้งแต่เด็ก ป้าคนโตก็เหมือนแม่ คอยดูแลช่วยเหลือคนในบ้านเป็นอย่างดีเพราะอาม่าทำพันธกรรมให้ช่วยดำเนินธุรกิจครอบครัวต่อไป คล้ายกับละครบางส่วน ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ ป้าคนโต เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบทุกอย่างของคนภายในบ้าน พี่น้อง ทุกคนของป้าก็รักใคร่กันดี ต่างกับในละครเพราะในละครที่โอเวอร์มากไปเกี่ยวกับการแย่งชิงมรดก” (ปัญญา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาของครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน บางส่วนถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความหมายว่า เรื่องความเป็นระเบียบในบ้านที่ในละครมีแม่บ้านจัดการให้ไม่เหมือนชีวิตจริงที่ต้องทำเองและไม่เป็นระเบียบอย่างในละคร แต่ชีวิตจริงมีการวางกฎระเบียบในบ้าน และการที่คนในครอบครัวที่ไม่สนใจดูแลกิจการของครอบครัวทำให้มีปัญหาเรื่องการเงิน ครอบครัวเกิดความขัดแย้งไม่เข้าใจกันต้องใช้การสื่อสารพูดคุยปรึกษากัน และปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีเวลาให้ครอบครัว ต่างทำหน้าที่การทำงาน หรือใช้เวลากับตนเองมากกว่า

“ปัญหาที่พบระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ เรื่องความเป็นระเบียบ การเก็บข้าวของให้เข้าที่ เพราะถ้ามีคนหลายคนอยู่ในบ้านหลังเดียวกันมักไม่เป็นระเบียบเป็นธรรมดาในบ้านมักอยู่แล้วจะต้องมีความเป็นระเบียบในส่วนของคนๆนั้น ไม่เหมือนกับละคร

เจ้าของบ้านมักจ้างมีแม่บ้านทำความสะอาดอยู่เสมอ” (อวบ-ทศพล-วิกรม, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ปัญหาส่วนใหญ่จะมีก็เพราะเวลาอาจไม่ตรงกันเกิดจากหน้าที่การงานความรับผิดชอบของแต่ละคนซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเราก็จะมีเวลาให้กันในช่วงวันหยุดเสมอหากไม่ติดธุระอื่น ๆ ซึ่งในละครก็เหมือนกันเรื่องเวลาเป็นเรื่องที่สำคัญตัวละครทุกตัวก็จะมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปและในบางเรื่องอาจเกิดปัญหาเวลาไม่ตรงกันถือได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่เลยที่เดียวและด้วยหน้าที่การงานก็ทำให้ต่างคนต่างไม่มีเวลา แต่ในละครส่วนใหญ่วันหยุดต่างคนต่างใช้ชีวิตเป็นของตัวเองมากกว่าการให้เวลารอบครัว” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ครอบครัวแต่งงานใหม่ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความหมายว่า ละครโทรทัศน์มักนำเสนอว่าผู้ชายที่แต่งงานใหม่มักเป็นคนร่ำรวยบ้านเรือนใหญ่โตหรือแบบคฤหาสน์ตกแต่งหรูหราอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว แต่ในชีวิตจริงเป็นบ้านเดี่ยวหรือตึกแถวที่ใช้ค้ำขายและอยู่อาศัย ตกแต่งแบบธรรมดาตามแบบของแต่ละครอบครัว

“บ้านเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น ไม่มีการออกแบบอะไรมากนักลักษณะเป็นแบบครอบครัวจีน ไม่เหมือนในละครเพราะส่วนมากผู้ชายที่มีภรรยา มักแสดงออกให้เห็นถึงฐานะที่ร่ำรวย มักมีลักษณะบ้านเรือนที่ใหญ่โต เช่น คฤหาสน์ที่มีดีไซน์การตกแต่งสวยงามและหรูหราตามแล้วแต่ละสไตล์ของแต่ละเรื่องนั้นๆ แต่ที่คล้ายบ้าง คือ มีการตกแต่งสไตล์จีนบ้าง” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลักษณะบ้านเป็นตึกแถว 3 ชั้นสำหรับประกอบอาชีพและอยู่อาศัยไปในตัวด้วยชั้นล่างตกแต่งเป็นร้านขายโทรศัพท์ชั้นบนเป็นห้องนอน ไม่เหมือนกันเพราะโดยส่วนมากในละครจะเป็นบ้านเดี่ยวคฤหาสน์ ตามแต่บทบาทและเนื้อเรื่องของละครเพื่อความสมจริง และละครส่วนใหญ่ธุรกิจจะแยกจากตัวบ้าน (ณัฐ-ยาใจ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เป็นทาวน์เฮ้าส์ 2 ชั้น เรียบง่ายธรรมดาทั่วไปไม่มีการตกแต่งมากนัก ไม่เหมือนกันเพราะในละครเป็นบ้านใหญ่โตหรูหรา เพราะในละครผู้ชายจะมีฐานะร่ำรวยก็จะมีบ้านหลังใหญ่ ตกแต่งตามบุคลิกของเจ้าของบ้านถ้าเป็นคนที่ชอบสะสมของเก่าๆก็จะเป็นของโบราณที่มีราคาแพงหรือมีเฟอร์นิเจอร์ที่แพงและหรูหราตามสไตล์ของแต่ละเรื่องที่แตกต่างกันไป” (ภัทร-มณีนรินทร์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

นอกจากนี้ในด้านสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวแต่งงานใหม่ส่วนใหญ่ถอดรหัสความหมายที่ต่อรองกับที่ละครโทรทัศน์ให้ความหมายในด้านบรรยากาศของครอบครัวและผู้ที่มี

อำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวว่า บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดี แต่ในละครโทรทัศน์ มักนำเสนอความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง หรือเมื่อพ่อหรือแม่จะมีการแต่งงานใหม่ ลูก ๆ มักจะมีการต่อต้าน เด็กมักมีปัญหา พี่น้องต่างพ่อ/ต่างแม่มักทะเลาะกัน ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ พ่อ เกี่ยวกับเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว

“บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดีเพราะ ลูกๆ ไม่ได้สร้างปัญหาหรือความหนักใจอะไรให้ครอบครัวเลย เวลามีปัญหาลูก ๆ สามารถปรึกษาได้ ไม่เหมือนในละคร เพราะส่วนมากละครมักจะแสดงให้เห็นว่าเมื่อพ่อมีการแต่งงานใหม่ ลูก ๆ มักจะมีการต่อต้าน หรือมีการทะเลาะเบาะแว้งกับแม่เลี้ยงให้เห็นเป็นประจำ หรือ ลูก มักมีความประพฤติที่ไม่ดี เป็นต้น ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “พ่อ” ในเรื่องการดูแลภาระค่าใช้จ่าย ทั้งหมดของลูกทั้ง 4 คน ที่จะต้องรับผิดชอบทุก ๆ อย่าง รวมถึงค่าใช้จ่ายในบ้านและค่าใช้จ่ายในธุรกิจของครอบครัว และพฤติกรรมของลูกทุกคนจะอยู่ในความควบคุมของพ่อ แต่ไม่ถึงกับบังคับลูกมากเกินไป ซึ่งเหมือนกับละครไทยเนื่องจากไม่ว่าจะครอบครัวลักษณะไหน โดยเฉพาะครอบครัวเงินพ่อจะเป็นผู้ที่แบกรับภาระและมีอำนาจอิทธิพลมากที่สุดในครอบครัว” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดีโดยเฉพาะเวลาที่มีพี่น้องมาอยู่รวมกันทั้งหมด 4 คนและมีพ่อ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีแม่เลี้ยงก็ได้ เวลามีปัญหาพี่และน้องสามารถปรึกษากันได้ ไม่เหมือนในละคร เพราะส่วนมากละครไทยมักสร้างเรื่องว่าเด็กมีปัญหา พี่น้องต่างสายเลือดมักทะเลาะกัน มักเกิดจากครอบครัวที่หย่าร้าง ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “พ่อ” เกี่ยวกับเรื่องภาระค่าใช้จ่าย ทั้งหมดของลูกทั้ง 4 คน ที่พ่อจะต้องรับผิดชอบทุก ๆ อย่าง ทั้งการจ่ายค่าเล่าเรียนและค่ากินอยู่ของลูกทั้ง 4 คน ค่าใช้จ่ายในบ้านและค่าใช้จ่ายในธุรกิจของครอบครัว เหมือนในละคร เพราะส่วนมากแล้วผู้ชายที่มีภรรยาหลายคนมักจะมีธุรกิจของครอบครัว และจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่นเดียวกัน” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในด้านปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา ครอบครัวแต่งงานใหม่ถอดรหัสความหมายแบบต่อตรงกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความหมายว่า ครอบครัวที่แต่งงานใหม่พ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงมีทั้งที่เข้ากันได้ดี หรือการเข้ากันได้ยากจากการสื่อสารและพฤติกรรมที่แสดงต่อกัน และอาจแสดงทั้งจริงใจและเสแสร้งต่อกัน ยกเว้นลูกเลี้ยงที่ยังเด็กก็เข้ากันได้ง่าย ถ้ามีปัญหาควรรีบแก้ไขพูดคุยทำความเข้าใจกัน และการอบรมเลี้ยงดูที่ต้องใช้วิธีการที่อ่อนโยนน่าจะดีกว่าการดุว่าแรง ๆ ซึ่งละครก็เข้รห้สเช่นนั้น

“แม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงไม่มีความสนิทสนม ไม่มีความเชื่อใจไว้ใจที่จะปรึกษาปัญหาอะไรหรือสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต จะมียิ้มและพูดคุยกันเฉพาะต่อหน้าพ่อบ้าง เพราะแม่เลี้ยงคนสุดท้ายมีพฤติกรรมที่ไม่ดีลูกเลี้ยงจึงเกิดการต่อต้าน เหมือนในละครที่ลูกเลี้ยงและแม่เลี้ยงมักไม่ถูกกันเกือบทุกละคร แต่จะต่างสถานการณ์กันที่ว่าจะไม่ถูกกันอย่างเห็นได้ชัดหรือไม่ถูกกันลับหลัง แต่ในละครบางเรื่องนั้นแม่เลี้ยงอาจแสนดีจริง ๆ แต่เป็นที่ตัวลูกเลี้ยงเองก็ได้ที่ไม่ยอมรับการมีแม่เลี้ยง วิธีแก้ปัญหของครอบครัว คือ พ่อพยายามที่จะคุยกับลูกและพยายามสร้างความสนิทสนมกับแม่เลี้ยงคนสุดท้ายให้เข้ากับลูก ๆ ได้ ซึ่งลูกทุกคนทำได้เพื่อความสุขของพ่อเพียงคนเดียว ลูกทุกคนจึงเลือกที่จะนั่งเฉยเพื่อให้พ่อมีความสุขกับครอบครัวและสบายใจ คล้ายกับละครในกรณีที่ตอบว่าแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงรักกันสมานฉันท์” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เด็กอาจมีการอแงบ้างอาจเล่นกันแล้วทะเลาะกันส่วนใหญ่ มีการแย่งของเล่น ขนมหักจะเป็นเรื่องเด็ก ๆ และการใช้ชีวิตกับภรรยาที่มีการไม่เข้าใจกันบ้างในบางเรื่อง เช่น การอบรมเด็ก ๆ ที่ผมอาจจะมีส่วนแบบผู้ชายจนดูเหมือนไม่อ่อนโยนจนบางครั้งก็ทำให้ภรรยาไม่พอใจบ้าง ทั้งข้าพเจ้าและภรรยาที่จะมีเวลาในการสอนและบอกกับเค้าเรื่องการแบ่งของกันการรู้จักแบ่งปันคล้ายกันบ้างกับละคร เพราะบางทีเด็กก็จะมีความต้องการที่หลากหลาย เช่น อยากเที่ยว อยากได้ขนม ก็อาจมีการแย่งกันบ้างและในเรื่องของการที่ผู้ชายอาจแสดงออกต่อความรักที่ค่อนข้างแข็งไม่อ่อนโยนเหมือนผู้หญิงละครหลาย ๆ เรื่องก็จะสอนลูก ๆ (ทั้งลูกของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย) เหมือน ๆ กันคือการสอนให้รู้จักแบ่งปัน การร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการพูดคุยกันระหว่างผมและภรรยาในเรื่องของการอบรมเด็ก ๆ การใช้วิธีการสอนที่อ่อนโยน” (ณัฐ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) การถอดรหัสความหมายที่สอดคล้อง (preferred reading) ครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามคำพิงบางส่วนถอดรหัสความหมายที่สอดคล้องกับละครโทรทัศน์ให้ความหมายในด้านปัญหาสาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาว่า ในชีวิตจริงเช่นเดียวกับละครในกรณีที่พ่อตามใจลูกมากในการใช้เงินติดเป็นนิสัย เกิดความขัดแย้งกับพ่อเมื่อไม่ได้สิ่งที่ต้องการ วิธีแก้ไขด้วยการที่พ่อกับลูกมานั่งคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเงิน

“ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดจากการที่พ่อเลี้ยงลูกเพียงคนเดียวมาจนโตจึงเกิดความรักมาก ห่วงมาก และตามใจลูกในบางครั้งก็เกิดปัญหา คือ ลูกเอาแต่ใจมากจนเกินไปจึงเกิดความขัดแย้งกับพ่อได้เมื่อไม่ได้ตามสิ่งที่ตนนั้นต้องการ สาเหตุเกิดจากการตามใจลูกจนติดเป็นนิสัย แก้ไขด้วยการที่พ่อกับลูกมานั่งคุยกัน

เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเงินเหมือนกับละครเพราะในละครหลายเรื่อง เมื่ออยู่กันเพียง 2 คนพ่อลูก ก็มักจะตามใจลูกเป็นพิเศษ เลี้ยงลูกด้วยเงินเท่านั้นจนลืมนึกถึงผลที่ตามมา” (ธงชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เหมือนกับละคร โทรทัศน์ เพราะในละครลูกมักจะถูกพ่อตามใจจนคิดเป็นนิสัย กลายเป็นเด็กที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย จะเป็นคุณหนูที่เอาแต่ใจสุด ๆ ต้องได้ในสิ่งที่ตนนั้นต้องการ เมื่อเกิดการขัดใจก็จะมีการแก้ปัญหาทันที วิธีการแก้ปัญหา คือ พ่อและลูกมานั่งปรับความคิด ปรับนิสัยเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินให้ประหยัด โดยใช้จ่ายออกไปกับสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น” (ชาโรณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังบางส่วนถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับที่ละครโทรทัศน์ให้ความหมายว่า ส่วนมากลักษณะบ้านเรือนในละครโทรทัศน์เป็นบ้านเดี่ยวขนาดค่อนข้างใหญ่ ตกแต่งสวยงามคล้ายกับบ้านเรือนของตนเอง

“บ้านมีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น เนื้อที่ประมาณ 70 ตารางวา เป็นลักษณะบ้านจัดสรร ตกแต่งโดยการนำต้นไม้มาปลูกเล็กน้อย มีสนามหญ้า คล้ายกันบ้างเพราะละครส่วนมากเป็นบ้านเดี่ยว” (พิไล-พงศกร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับด้านสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัว ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับที่ละครโทรทัศน์ให้ความหมายในด้านบรรยากาศของครอบครัวและผู้ที่มีอำนาจที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวว่า ครอบครัวมีความอบอุ่นดี ด้วยการพูดคุยปรึกษากัน แม้ว่าลูกชายจะทำงานได้แล้วและรับผิดชอบเลี้ยงดูแม่ แต่หัวหน้าครอบครัว คือ แม่ เพราะแม่ดูแลทุกอย่างในบ้าน

“ครอบครัว มีความอบอุ่นดี แม่กับผมเราจะปรึกษาพูดคุยกันตลอด คล้ายกันบ้างกับละครโทรทัศน์เพราะในละครบ้างเรื่องลูกกับแม่ก็จะพูดคุยกันตลอด ผู้มีอำนาจในครอบครัวคือ แม่ เกี่ยวกับดูแลบ้านและค่าใช้จ่ายภายในบ้าน โดยที่ผมจะให้เงินแม่ในการใช้จ่าย คล้ายกันบ้างในละครทั่วไปที่มารดาดูแลทุกอย่างในบ้าน” (พงศกร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนครอบครัวญาติอยู่ร่วมกันบางส่วนถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับละครโทรทัศน์ในด้านปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา โดยปัญหาที่สอดคล้องกับละครโทรทัศน์ คือ ปัญหาที่สมาชิกของครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ไม่ตรงเวลา กลับบ้านดึก การไม่เคารพความเป็นส่วนตัว ชอบยุ่งเรื่องคนอื่นในครอบครัว ชอบหวังคนอื่นมากเกินไป เกิดความไม่เข้าใจกัน แต่ก็สามารถพูดคุยปรับความเข้าใจกันได้และสื่อสารกันก่อนที่จะเกิดปัญหา

“ปัญหาที่พบหรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ส่วนมากไม่ค่อยจะมี ปัญหาแค่เรื่องเล็กน้อย เช่น การกลับบ้านไม่ตรงเวลาของคนในครอบครัว ทำให้ เกิดความเป็นห่วง เพราะสมาชิกในครอบครัวบางคนต้องการความเป็นส่วนตัวที่จะไป พบเพื่อนฝูงทำให้กลับบ้านไม่ตรงเวลา ดังนั้นเวลาจะกลับบ้านดึก ๆ ก็ควร โทรมาบอก คนในครอบครัวให้รับรู้เพื่อไม่ให้เป็นห่วง เหมือนกับในละครเพราะในละครสมาชิก ในครอบครัวบางคนมักจะติดเพื่อนจนลืมคนในครอบครัว ก็มักจะมีความเป็นห่วงคน ในครอบครัวเวลากลับดึก ทุกครอบครัวมักเป็นห่วงกัน เวลาจะกลับดึกก็จะโทรบอก คนในครอบครัว” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ปัญหาระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ ความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้างในบางเรื่องแต่ เป็นเรื่องเล็ก ๆ เช่น ปัญหาการมีเวลาไม่ตรงกันหรือมุมมองที่แตกต่างกันบ้างในบ้าง เรื่อง จึงต้องพยายามพูดคุยกันหาเวลาว่างไปพักผ่อนด้วยกัน คล้ายกับในละครที่ ครอบครัวมีความอบอุ่น แต่บางครั้งบางเรื่องมักเจอปัญหาที่ไม่เข้าใจกัน แต่ท้ายที่สุด ก็หันหน้าเข้าหากันเหมือนในหลาย ๆ เรื่องที่ต้องมีการพูดคุยกันในเรื่องที่ไม่เข้าใจ กัน” (ศรัณย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

สำหรับครอบครัวแต่งงานใหม่ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการที่ละคร โทรทัศน์เข้ารหัสความหมายในด้านสัมพันธภาพของครอบครัวและผู้ที่มิอำนาจที่มีต่อสมาชิกใน ครอบครัวว่า ผู้นำครอบครัวเป็นสามีหรือหน้าที่ของพ่อที่ดูแลลูก ๆ และภรรยาเกี่ยวกับดูแล ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และแม่จะต้องเป็นคนดูแลลูก ๆ ทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน

“ครอบครัวมีความอบอุ่นดีทุกคนมีความสุขภรรยามีความรับผิดชอบเป็นอย่างดี ผู้มี อำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ ผมเกี่ยวกับดูแลค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ทั้งหมดคล้ายกันบ้างละครส่วนใหญ่ผู้นำครอบครัวเป็นสามีหรือหน้าที่ของพ่อที่ดูแล ลูกๆและภรรยาตั้งเช่นผม” (ภัทร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“มีความอบอุ่นดี แต่อาจจะมียางช่วงเวลาที่ยึดเหนี่ยวบ้างเพราะความที่ลูก ๆ ยังเด็ก ทำ ให้ภรรยาภายในบ้านก็มากตามไปด้วย แต่ถึงอย่างไรเมื่อเวลาเราได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากี้ มีความสุขกันดี ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ สามี เกี่ยวกับทุก ๆ อย่างภายในบ้าน ทั้งเรื่องของค่าใช้จ่าย การวางแผนการดำเนินชีวิตของลูกๆ การดูแล ธุรกิจภายในครอบครัว คล้ายกันอยู่บ้างเพราะในละคร โดยมากแล้วผู้ที่จะต้องเป็นคนดูแล ลูกๆหรือทำหน้าที่เป็นแม่บ้านก็จะต้องเป็นแม่ซะส่วนใหญ่ ผู้ที่เป็นหัวหน้าหลักของ ครอบครัวจะต้องเป็นผู้ชายอยู่แล้ว” (ยาใจ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนในด้านปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาของครอบครัวแต่งงานใหม่ บางส่วนถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับที่ละครโทรทัศน์ให้ความหมาย โดยเห็นว่า ปัญหาที่สอดคล้องกับละครโทรทัศน์คือ ปัญหาระหว่างสมาชิกของครอบครัว การที่ถูกโดยเฉพาะลูกสาวไม่เข้าใจพ่อที่คอยเป็นห่วงในการคบเพื่อน บางครั้งทะเลาะกับพ่อ เข้ากับแม่เลี้ยงไม่ค่อยได้ แต่เมื่อตัดเตือนและลูกคิดได้ก็เกิดความเข้าใจกับพ่อ

“ปัญหาที่พบหรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ลูก ๆ มักไม่พอใจที่บางครั้งพ่อที่มีการควบคุมพฤติกรรมลูก ด้วยความห่วงและผ่านประสบการณ์มาเยอะ โดยเฉพาะกับลูกสาวมักมีความไม่เข้าใจว่าทำไมพ่อถึงมีการควบคุมมากเกินไป ทำให้บางครั้งเกิดการเถียงกันบ้างแต่ไม่บ่อย ซึ่งลูกสาวไม่เข้าใจถึงสาเหตุว่าทำไมพ่อถึงได้ห่วงและหวง เหมือนในละครพ่อที่มีภรรยาเยอะมักจะห่วงและหวงลูกสาวมาก ซึ่งบางครั้งตัวลูกสาวไม่เข้าใจว่าเหตุใดพ่อถึงหวง ห่วงมากมานัก มักเกิดการขัดแย้งหรือทะเลาะบ่อย ๆ ในละครเหมือนกันเพราะมักจะเห็นพ่อและลูกสาวเกิดความขัดแย้งกัน ไม่ว่าจะเป็่่นลูกสาวเกิดความไม่พอใจหรือพ่อเกิดความไม่พอใจต่อพฤติกรรมของลูกสาว วิธีแก้ไข คือ มีการว่ากล่าวตักเตือนถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น กลับบ้านดึก นอนค้างบ้านเพื่อน เกี่ยวกับเพื่อนดึกเกินไป การคบเพื่อนชาย แม้จะมีการทะเลาะกัน แต่สุดท้ายลูกสาวจะเข้าใจและเข้ามาขอโทษและทำพฤติกรรมที่ดีขึ้น” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

การสะท้อนและการประกอบสร้างสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ผู้ชมได้รับรู้และถอดรหัสความหมายครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่สะท้อนและประกอบสร้างสภาพครอบครัวของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ จากการถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบต่อรองและสอดคล้อง ดังนี้

1. การสะท้อนสภาพครอบครัว ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบต่อรองว่า ละครโทรทัศน์สะท้อนถึงการแก้ปัญหาของครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพังที่มีบางส่วนแตกต่างจากชีวิตจริง ถ้าพ่อหรือแม่ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูลูก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาให้กับลูกเหมือนในละครโทรทัศน์ การคบเพื่อนของลูกสาว แต่ถ้ามีญาติช่วยดูแลหลาน การดูแลลูกไม่ลำบาก แต่ถ้าไม่มีญาติช่วยดูแล ลูกต้องอยู่กับพี่เลี้ยง ทำให้ลูกเกิดปัญหาได้ อีกทั้งถ้าลูกเข้าใจถึงความจำเป็นในการหย่าร้าง และเข้าใจความลำบากของแม่ในการเลี้ยงดูครอบครัว หรือถ้าพ่อยังคงกลับมาดูแลลูกบ้าง ลูกจะรู้สึกอบอุ่นมากขึ้น ในด้านการใช้อำนาจของพ่อ/แม่/ญาติผู้ใหญ่ มีการเอาใจใส่ดูแลกันลูกหลาน การไม่หันมาพุดคุยปรึกษากัน โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นที่ทะเลาะกับพ่อ/แม่/ญาติผู้ใหญ่แล้วหนีออกจากบ้าน การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้อง

เป็นไปด้วยดีมีความอบอุ่น ควรแบ่งเวลาที่เป็นส่วนตัวกับการมีเวลาให้กับสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเวลาทำงาน สมาชิกในครอบครัวควรจะจัดการบริหารเวลาให้ดี

ส่วนการถอดรหัสความหมายครอบครัวแบบสอดคล้อง ได้แก่ ความขัดแย้งในครอบครัวมีอยู่บ้างความคิดเห็นไม่ตรงกัน ปัญหา สาเหตุ วิธีการแก้ไขปัญหา และผลที่เกิดจากการสื่อสารทำให้เกิดความเข้าใจกัน เช่น การตามใจลูกที่ไม่ควรเลี้ยงลูกด้วยเงิน หรือพฤติกรรมการคบเพื่อนของลูก

2. การประกอบสร้างสภาพครอบครัว จากการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักสวยงาม ตกแต่งหรูหรา ทันสมัยกว่าสภาพความเป็นจริง และปัญหาของครอบครัวที่แม่หวังและบ่นว่าลูก คือ เรื่องของการกลับบ้านผิดเวลาและอาจนำไปสู่การประทุติตนที่ไม่เหมาะสมแบบในละครโทรทัศน์

ส่วนความเป็นระเบียบในบ้านที่ทุกคนควรมีส่วนรับผิดชอบ ขณะที่ในละครโทรทัศน์มักให้คนรับใช้ทำหน้าที่นี้ และการที่สมาชิกของครอบครัวให้ความเคารพญาติผู้มีอำนาจในครอบครัว แม้ว่าบางครอบครัวไม่ค่อยมีกิจกรรมร่วมกันมาก แต่ในละครโทรทัศน์มักแสดงถึงการให้เวลากับส่วนตัว หรือการแก่งแย่งมรดกของญาติพี่น้องที่ขัดแย้งกันรุนแรงกว่าความเป็นจริง

ภาพชีวิตครอบครัวแต่งงานใหม่ในละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะผู้ชายที่ต้องมีฐานะดี บ้านเป็นเพียงที่พักอาศัย แต่ในชีวิตครอบครัวจริง ผู้ชายไม่จำเป็นต้องมีฐานะดี และการใช้ประโยชน์จากที่พักอาศัยเป็นที่ทำงาน ส่วนด้านสัมพันธภาพของสมาชิกในชีวิตครอบครัวจริง ไม่ประสบปัญหาระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงหรือพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงอย่างในละครโทรทัศน์ แต่บางครอบครัวก็ประสบปัญหา อาทิ แม่เลี้ยง/พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงแต่การแก้ปัญหาไม่รุนแรงอย่างในละครโทรทัศน์

ข้อสรุปจากการถอดรหัสความหมายสภาพครอบครัว

ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายการสะท้อนสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีฐานะและการยอมรับทางที่แตกต่างหลากหลาย จากลักษณะความเป็นอยู่ในบ้านเรือนและการดำเนินชีวิตในสังคม และสภาพครอบครัวมีทั้งความอบอุ่นและไม่อบอุ่น พ่อและญาติผู้ใหญ่มีอำนาจมากที่สุดในครอบครัว ปัญหาในครอบครัว คือ เรื่องการเงินที่ไม่เพียงพอ การมีเวลาให้กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูที่ต้องอาศัยพี่เลี้ยง ลูกเอาแต่ใจจากการถูกตามใจ เป็นเด็กก้าวร้าว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ จำเป็นที่ผู้ที่เป็นพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ต้องคอยให้การดูแล อบรมสั่งสอน ด้วยการพูดคุยด้วยการใช้เหตุผล และมีมีการแสดงความรักแก่ลูกด้วยการสัมผัส แม้ว่าส่วนใหญ่พ่อยังคงมีอำนาจที่สุดในครอบครัวเนื่องจากเป็นหลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจจึงยังอยู่ที่พ่อ ถัดมาเป็นญาติผู้ใหญ่ส่วนมากเป็นผู้หญิงด้วยเหตุผลเดียวกัน แต่ในครอบครัวที่พอมีรายได้น้อยแม่ก็

ทำงานหารายได้ด้วย โดยเฉพาะครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังที่แม่ต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลและเลี้ยงดูลูก ๆ ตามบทบาทที่พึงกระทำ

นอกจากนี้ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายการประกอบสร้างสภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มักเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างทางระหว่างคนรวยกับคนจน จากแสดงถึงความร่ำรวยจากองค์ประกอบบ้านเรือนที่สวยงามใหญ่โต มีวัตถุ และบริวาร ซึ่งมีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตตามระบบทุนนิยม แต่สภาพครอบครัวมีทั้งลักษณะที่อบอุ่นและร้อนเป็นไฟ จากการใช้อำนาจและความรุนแรงของคนในครอบครัว ส่วนหนึ่งมาจากการดำเนินชีวิตแบบทุนนิยมที่ต่างต้องแก่งแย่งให้ได้มากที่สุด ดีที่สุด และตนเองพอใจที่สุด และส่วนใหญ่พ่อยังคงมีอำนาจที่สุดในครอบครัวเนื่องจากเป็นหลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวอำนาจในการตัดสินใจจึงยังอยู่ที่พ่อ ถัดมาเป็นญาติผู้ใหญ่ส่วนมากเป็นผู้หญิงด้วยเหตุผลเดียวกัน ขณะที่ละครโทรทัศน์ไม่ได้กล่าวถึงอาชีพการช่วยหารายได้ของแม่หรือภรรยาอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ชายยังคงเป็นใหญ่ในครอบครัว และการนับถือผู้อาวุโสที่เป็นญาติผู้ใหญ่ของครอบครัว

5.3 การถอดรหัสความหมายค่านิยมของครอบครัว

การถอดรหัสความหมายของผู้ชมละครโทรทัศน์เกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัวของกลุ่มสมาชิกครอบครัวใน 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มสามี-ภรรยา ค่านิยมสำคัญที่ทั้งคู่มีต่อกัน ได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน

2) กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ค่านิยมสำคัญที่พ่อแม่/ผู้ใหญ่ให้แก่ลูกหลาน/เด็ก ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา และค่านิยมของครอบครัวลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง

3) กลุ่มพี่-น้อง ค่านิยมสำคัญ ได้แก่ ความสามัคคีและความเกื้อกูลกัน

ทำการเปรียบเทียบกับการเข้ารหัสเกี่ยวกับค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์ (textual analysis) กับการถอดรหัสของครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังตารางที่ 5.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัว

การเข้ารหัสเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
<p>จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ทั้ง 4 เรื่อง ค่านิยมของครอบครัวแบ่งออกเป็น กลุ่มสามิ-ภรรยา กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และกลุ่มพี่-น้อง ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พบว่า สามิ-ภรรยามีความรักเข้าใจ ให้เกียรติ แต่บางฝ่ายขาดความอดทนทำให้ไม่ซื่อสัตย์ สามิกับภรรยาที่มีปัญหาต้องหย่าร้างจากการกระทำผิดของฝ่ายหญิง และมาจากญาติ/สภาพแวดล้อมในครอบครัวสามิที่ปรับตัวไม่ได้ สำหรับพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก พ่อแม่/ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มีความรักเข้าใจ คอยปกป้องคุ้มครองลูก/เด็ก ยกเว้นครอบครัวที่มีพฤติกรรมไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม ลูกหลาน/เด็กให้ความเคารพเชื่อฟัง ทัศนคติต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ที่มีพระคุณ ซึ่งการกระทำ/พฤติกรรมของเด็กขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดู และการเป็นแบบอย่างที่ดี ในครอบครัวที่ผลประโยชน์ของตนเอง แต่สุดท้ายต้องกลับมาสามัคคีและเกื้อกูลกัน กระทำ/ไม่กระทำตามบรรทัดฐานของสังคม ผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่พ่อแม่มีกันน้อย มักมีหลายฝ่ายที่ต้องการไม่มีความเมตตากรุณาต่อเด็ก ส่วนพี่-น้อง มีความสามัคคีและเกื้อกูล/</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและแบบตอรอง</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่สามิกับภรรยาต้องมีความสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่าง ๆ พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก พ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่มีความรักความเอาใจใส่มีเวลาดูแลกัน ให้การอบรมเลี้ยงดู มีความเมตตา กรุณา และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนเด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ยกเว้นลูกสะกั พี่-น้อง พี่น้องลูกหลานอยู่พร้อมหน้าสนุกสนานกัน มีความอบอุ่นดี</p> <p>การถอดรหัสแบบตอรองว่า สามิ-ภรรยาส่วนมากอยู่ร่วมกันได้ดี แม้ว่าสามิจะแสดงความเจ้าชู้ หรือการที่ฝ่ายหญิง ไปมีคนอื่นก็เนื่องจากความบกพร่องของสามิ และคนอื่นนั้นเป็นคู่รักเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูกชาย พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ละครโทรทัศน์ แสดงถึงการให้ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู แบบอย่างที่ดี และความเมตตา กรุณา มีทั้งในทางที่ดี และในทางที่ไม่ดีต่อลูกหลาน ส่วนลูกหลานมีทั้งผู้ที่มี/ไม่มีความกตัญญูและเคารพเชื่อฟังพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ครอบครัวอบอุ่นแต่ในละครโทรทัศน์ส่วนมากจะบอกถึง</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและแบบตอรอง</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า พ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ทุกคนช่วยเหลือกัน ด้วยความรักและความเข้าใจกันดี จากการอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่าง และความเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข หรือกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้ง สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา พี่-น้อง พี่คนโตมักต้องดูแลน้อง ๆ แม้ว่าจะเป็นผู้หญิงก็ตาม</p> <p>- การถอดรหัสแบบตอรองว่า กลุ่มสามิ-ภรรยา การที่สามิไปมีผู้หญิงอื่นจนเกิดความขัดแย้งและเลิกรักกัน กลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังหรือครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก เด็กมีความกตัญญูที่ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ซึ่งเด็กก็คิดปฏิบัติตาม ในชีวิตจริงพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความเข้าใจ มีความเมตตา กรุณา และเป็นแบบอย่างที่ดีและลูกหลาน/เด็กเคารพเชื่อฟังและกตัญญูต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ซึ่งละครโทรทัศน์มีการนำเสนอที่มีการใช้อำนาจค่อนข้างรุนแรงกว่าในชีวิตครอบครัวจริง พี่-น้อง พี่น้องที่ต่างพ่อหรือต่างแม่หรือลูกพี่ลูกน้องกันในละคร</p>

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

การเข้ารหัสเกี่ยวกับค่านิยมของ ครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
	ครอบครัวที่มีบรรยากาศไม่ดี แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นกัน บางเรื่องพ่อ แม่ไม่มีเวลาให้ลูก ขูขงส่งเสริมเด็ก กระทำในสิ่งที่ไม่ดีหรือผู้ใหญ่ใช้ อำนาจแสดงความรุนแรงกับเด็กใช้ อำนาจค่อนข้างรุนแรงกว่าในชีวิต ครอบครัวจริง ปัญหาระหว่างแม่ สามีกับลูกสะกั้ไม่รุนแรงกลั่น แกล้งรังเกียจลูกสะกั้แต่เป็นการ สอนมากกว่า พี่-น้อง ไม่ทะเลาะกัน รุนแรงถึงขั้นฆ่าฟันจากความอิจฉา ริษยา ชิงดีชิงเด่นกัน แย่งสมบัติ ไม่ รักใคร่สามัคคีกัน	โทรทัศน์มักมีปัญหาต่อกัน มีความ รุนแรงต่อกัน

ที่มา : ข้อมูลจากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีละครโทรทัศน์ในเรื่อง ไทร โศก ตะวันขอแสง และกุหลาบไร้
หนาม และจากการสัมภาษณ์ครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 5.3 ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีละครโทรทัศน์ที่ได้เข้ารหัสครอบครัวที่
สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถึงลักษณะค่านิยมของครอบครัว ในกลุ่มสามี-ภรรยา กลุ่มพ่อ
แม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และกลุ่มพี่-น้อง ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่
ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายออกเป็น 2 ทิศทาง คือ การถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและ
การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ดังต่อไปนี้

5.3.1 การถอดรหัสความหมายค่านิยมของครอบครัวที่สมบูรณ์

1) ค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา ในละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่ง
ประกอบด้วยสามี-ภรรยา ส่วนมากต่างมีความรักความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างสามีภรรยา หรืออยู่
กันจนกระทั่งสามีตายไปตอนที่ลูก ๆ โตแล้วจึงไม่ได้มีสามีใหม่

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติค่านิยมที่สำคัญของ
สามี-ภรรยา ได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน ในครอบครัวที่

สมบูรณ์ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ตัวอย่างในครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์ ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายที่สอดคล้อง ครอบครัวที่สมบูรณ์มีทัศนคติที่สอดคล้องว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่สามีภรรยาต้องมีความสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลบุตรหรือผู้สูงอายุในครอบครัว การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายตามสมควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การหารายได้สู่ครอบครัว การร่วมกันคิดตัดสินใจในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว และการให้ความรักความอบอุ่นทางด้านจิตใจซึ่งกันและกัน

“พ่อกับแม่ทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวและแม่คอยดูแลด้านรายจ่าย ภายในครอบครัวซึ่งมีลูกชายคนเดียว ส่วนลูกชายมีบทบาทในการศึกษาเล่าเรียนให้จบมหาวิทยาลัยหางานพิเศษทำบ้างในช่วงปิดภาคเรียนเพื่อหาเงินมาแบ่งเบาภาระของพ่อและแม่ในด้านค่าเทอม/ค่าเล่าเรียนเพราะบางครอบครัวในละครลูกไม่ต้องทำหน้าที่อย่างอื่นนอกจากแบมือขอเงินพ่อแม่ไปวันๆ แต่บางครอบครัวจะช่วยกันทำมาหากินและลูกก็จะช่วยหารายได้พิเศษ” (สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) ถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ครอบครัวมีความอบอุ่นดี แต่ถ้าสามีหรือภรรยาบกพร่องในด้านความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน และมีการใช้ความรุนแรงซึ่งส่วนมากสามีมักกระทำต่อภรรยา จึงเป็นฝ่ายหญิงหรือภรรยาที่เสียเปรียบกว่าฝ่ายชาย ขาดความเท่าเทียมกันทางสังคม แต่ในปัจจุบันภรรยาสามารถทำงานเลี้ยงตนเองได้ จึงไม่อดทนที่จะอยู่กับสามีที่เสื่อมคลายความรักความเข้าใจ ไม่ซื่อสัตย์ และขาดการให้เกียรติภรรยา แต่ในละครโทรทัศน์สามีภรรยาส่วนมากอยู่ร่วมกันได้ดีแม้ว่าสามีจะแสดงความเจ้าชู้หรือขอมีภรรยาใหม่ หรือการที่ฝ่ายหญิงไปมีคนอื่นก็เนื่องจากความบกพร่องของสามีและคนอื่นนั้นเป็นคู่รักเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูกชาย

“อบอุ่นมีความสุขไม่ค่อยมีปัญหา มีความเข้าใจกันดี เพราะเนื่องจากครอบครัวจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากมีเรื่องอะไรก็มักจะเล่าให้กันฟังอยู่เสมอ ๆ แม้ว่าสามีจะมีรายได้ไม่พอ ฉะนั้นก็ทำงานบ้านและเย็บผ้าในบ้าน เพื่อให้พอมีรายได้จุนเจือครอบครัว เหมือนในละครที่ฐานะยากจนภรรยาต้องช่วยสามีทำงาน แต่ถ้าครอบครัวฐานะดีส่วนมากภรรยาดูแลบ้านและลูกไม่ต้องทำงานช่วยหารายได้” (นารี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ เนื่องจากปัจจุบันผู้หญิงและผู้ชายมีความสามารถเท่าเทียมกันซึ่งหากเกิดปัญหาในครอบครัวที่ไม่สามารถแก้ไขได้และต้องแยกทางกันไป ผู้หญิงก็สามารถที่จะอยู่ได้ด้วยตัวเองโดยไม่

พึ่งพาผู้ชาย ต่างกันกับในละครเพราะในละครผู้หญิงจะไม่ยอมเลิกกับผู้ชาย” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) ค่านิยมครอบครัวของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ในละคร โทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วยพ่อแม่-ลูก ในครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยายหรือครอบครัวเสริมที่เพิ่มญาติผู้ใหญ่-เด็ก (ปู่ ย่า ตา ยาย กับหลาน)

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติค่านิยมที่สำคัญของพ่อแม่/ผู้ใหญ่ที่มีต่อลูกหลาน ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา และค่านิยมสำคัญของลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญู และการเคารพเชื่อฟัง ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ตัวอย่างในครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและแบบต่อรองค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์ ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ครอบครัวที่บรรยากาศดี ต้องมีความสุข ความอบอุ่น มีพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่มีความรักความเอาใจใส่มีเวลาดูแลกัน ให้การอบรมเลี้ยงดู มีความเมตตากรุณา และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนเด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ยกเว้นลูกสะใภ้เพราะมีสภาพครอบครัวบางส่วนหรือหลายส่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งบรรยากาศในครอบครัวในละครโทรทัศน์มีทั้งดีและไม่ดี หรือมีความอบอุ่นและไม่มีความอบอุ่น

“ครอบครัวอบอุ่นดี เพราะในครอบครัวมีความเข้าใจมีการให้ความรัก ดูแลกันและกัน เหมือนในละครซึ่งมีความรักความอบอุ่นให้กันและกัน” (เววตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“โดยทั่วไปไม่มีปัญหาอะไร ถ้าเกิดมีปัญหาลูกก็คุยกันกับพ่อทุกเรื่องเพื่อแก้ปัญหา แต่ในละครอาจมีทะเลาะกันบ้างในเรื่องของเวลา เนื่องจากลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลาจึงถูกพ่อว่ากล่าวตักเตือนจนลูกอาจหนีออกจากบ้านเพื่อเป็นการแก้ปัญหา” (ทศวัลย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“กับลูก ๆ จะไม่ค่อยมีปัญหากันจะมีเถียงกันบ้างเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่จะมีปัญหากับลูกสะใภ้บ้าง เช่น บางอย่างที่เราทำไม่ถูกต้องเราก็จะตักเตือนแต่ลูกสะใภ้ก็จะไม่พอใจ เราก็ไม่อยากจะพูดหรือเตือนอะไรกับลูกสะใภ้อีกเพราะเราไม่ใช่แม่เค้า ลูกสะใภ้มาจากครอบครัวที่แตกต่างกับเรา มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต้องมีการปรับตัวเข้าหากันนั่งพูดคุยกันและปรับความเข้าใจกัน แต่ไม่เหมือนในละครบางเรื่องแม่สามีจะไม่ชอบลูกสะใภ้ ไม่ฟังเหตุผลใด ๆ และไม่เปลี่ยนใจง่าย ๆ คอยแต่ใส่ร้ายและใช้งานลูกสะใภ้เหมือนทาส ถ้าลูกสะใภ้มาจากครอบครัวที่ยากจนกว่าตัวเอง แม่สามีก็จะไม่

ชอบและหาทางไล่ลูกสะใภ้ออกไป แต่ชีวิตจริงเราจะคอยสอนเค้ามากกว่า” (จรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในเรื่องของความกตัญญูและการเคารพเชื้อเพลิง ครอบครัวที่สมบูรณ์มีความคิดเห็นสอดคล้องกับละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอถึงความกตัญญูที่ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ซึ่งเด็กก็คิดปฏิบัติตาม

“ปลูกฝังและสั่งสอนในเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและลูกชายต้องบวชทดแทนคุณพ่อกับแม่ เหมือนกับละครโทรทัศน์เพราะคนไทยมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งนี้มาก คือการทดแทนบุญคุณ” (เววตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูก ๆ ทุกคนมีความกตัญญูทดแทนบุญคุณพ่อและแม่ โดยทุกๆเดือนรายได้ที่ได้มาก็จะแบ่งให้พ่อและแม่ได้ใช้ ทุกๆวันสำคัญก็พยายามหากิจกรรมให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน เหมือนกันเพราะโดยมากในละครลูกที่เป็นลูกที่แท้จริงก็จะรักพ่อแม่และกตัญญูรู้คุณเหมือนในชีวิตอยู่แล้ว” (สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ครอบครัวที่มีความสุข มีความอบอุ่นพ่อแม่ควรมีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูก แต่ในละครโทรทัศน์ส่วนมากจะบอกถึงครอบครัวที่มีบรรยากาศไม่ดี แกร่งแย่ง ซิงดีซิงเด่นกัน

“บรรยากาศครอบครัวดี มีความอบอุ่นมาก กลับบ้านแล้วรู้สึกสบายใจหายเหนื่อย ไม่เหมือนในละครที่ดูอยู่ บ้านร้อนเป็นไฟ มีแต่การแก่งแย่งสมบัติ มักใหญ่ใฝ่สูง” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวมีความอบอุ่นดีเพราะบ้านเราอยู่กันแบบธรรมดาที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันทำให้ครอบครัวอบอุ่นอยู่เสมอ แต่ส่วนใหญ่ในละครจะเป็นครอบครัวที่ร้ายว่ พ่อแม่ต้องทำงานไม่มีเวลาให้ลูกต้องให้พี่เลี้ยงคอยดูแล” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในครอบครัวที่สมบูรณ์ พ่อแม่คอยสั่งสอนในเรื่องนี้อยู่เสมอและลูก ๆ ก็ประพฤติตอบแทนบุญคุณพ่อแม่หรือบรรพบุรุษอยู่เสมอตามขนบประเพณีของครอบครัวในสังคมไทย พ่อแม่สอนให้ลูกมีความกตัญญูและทำตนเป็นแบบอย่างความกตัญญูแก่ลูก แต่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่หรือผู้มีพระคุณยังไม่มากนัก ความไม่กตัญญูต่อพ่อแม่ ทอดทิ้งพ่อแม่ ไม่สอนให้กตัญญูหรือไม่ตอบแทนผู้มีพระคุณ และบางเรื่องพ่อแม่ยุยงส่งเสริมเด็กกระทำในสิ่งที่ไม่ดีหรือผู้ใหญ่ใช้อำนาจแสดงความรุนแรงกับเด็ก

“พ่อแม่จะสอนให้ลูกรู้จักบุญคุณคนที่เคยช่วยเหลืออะไรเราไว้ก็อย่าลืมผู้มีพระคุณ คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนกันเพราะในละครจะการสอดแทรกในเรื่องของการ

ทดแทนบุญคุณอยู่บ้าง ละครส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเน้นในเรื่องนี้มากนักหรือถ้ามีก็น้อยมาก” (นารี-วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ที่บ้านสอนให้กตัญญู ห้ามเถียงพ่อแม่ ต้องดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่าเพราะท่านดูแลเรา มาจนโต ทำงานได้เงินต้องให้พ่อแม่ ไม่เหมือนในละครที่ส่วนใหญ่ไม่กตัญญู ทอดทิ้งพ่อแม่ ใช้เงินฟุ่มเฟือย พอหมดเงินก็มาขอพ่อแม่แทนที่จะให้เงินพ่อแม่” (อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555) ละครบางเรื่องไม่ค่อยมีการแสดงถึงความกตัญญู (โคมทอง, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูกทุก ๆ คนมีความกตัญญูกับพ่อและแม่ทุกคน ด้วยความที่เมื่อตอนคุณยายยังมีชีวิตอยู่แม่จะคอยดูแลคุณยายตลอดจนวินาทีสุดท้าย ลูก ๆ จะเห็นภาพที่แม่ปฏิบัติต่อยายแบบนี้ตลอดจนซึมซับเรื่องความกตัญญูมาโดยตลอดและปฏิบัติกับพ่อและแม่เช่นเดียวกับที่แม่ปฏิบัติต่อยาย คล้ายกันบ้างกับละครแต่ในละครส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีเรื่องความกตัญญูเท่าไรหรอก” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่มีการใช้อำนาจหรือการใช้กำลังจะมีการใช้เหตุและผลคุยกันมากกว่า ไม่เหมือนกัน เพราะในละครพ่อกับแม่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีจะทำให้ลูกเป็นคนก้าวร้าวใช้ความรุนแรง” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่มีการใช้อำนาจอะไร เชื้อฟังกันก็ด้วยความเคารพ ไม่ใช่ด้วยคำสั่ง คุยกันด้วยเหตุผล เป็นประชาธิปไตย ไม่เหมือนในละครเพราะในละครจะต้องมีการใช้อำนาจออกคำสั่ง ไม่ว่าจะเจ้านายลูกน้องหรือคนในครอบครัวต้องมีคนหนึ่งที่บงการคนอื่น” (เง็ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ในเรื่องของความกตัญญูและการเคารพเชื้อฟังก์ ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอถึงความกตัญญูที่ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ซึ่งเด็กก็คิดปฏิบัติตาม

“ไปลูกฝั่งและสั่งสอนในเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและลูกชายต้องบวชทดแทนคุณพ่อกับแม่ เหมือนกับละครโทรทัศน์เพราะคนไทยมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งนี้มาก คือการทดแทนบุญคุณ” (แหวตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูก ๆ ทุกคนมีความกตัญญูทดแทนบุญคุณพ่อแม่ โดยทุก ๆ เดือนรายได้ที่ได้มาก็จะแบ่งให้พ่อแม่ได้ใช้ ทุกๆ วันสำคัญก็พยายามหากิจกรรมให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน เหมือนกันเพราะโดยมากในละครลูกที่เป็นลูกที่แท้จริงก็จะรักพ่อแม่และกตัญญูรู้คุณเหมือนในชีวิตจริงอยู่แล้ว” (สุนิษฐ์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

3) ค่านิยมครอบครัวของพี่น้อง ในละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์พี่น้องที่อยู่ร่วมกัน มีการใช้ความรุนแรงต่อกัน ไม่มีความรักใคร่สามัคคีกัน หรือไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากกว่าสภาพครอบครัวที่พี่น้องสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิตินิยมสำคัญของพี่น้อง ได้แก่ ความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ดังนี้

(1) ถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายต่อรองในเรื่องปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาของพี่น้องในครอบครัวไม่รุนแรงอย่างไรในละครโทรทัศน์ เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย เช่น การแย่งความรักจากแม่กัน ไม่ทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นฆ่าฟันจากความอิจฉาริษยา ชิงดีชิงเด่นกัน แย่งสมบัติ ไม่รักใคร่สามัคคีกัน และปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ไม่รุนแรงถล่มถ้างถึงลูกสะใภ้แต่เป็นการสอนมากกว่า แต่บางครั้งลูกสะใภ้ก็ไม่พอใจอยู่บ้าง ต้องพูดคุยกัน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจแต่ในละครมักจะมีเพื่อนหรือคนสนิทคอยดูแลให้ทะเลาะกัน

“มักทะเลาะกับพี่ชายเหมือนในละครที่พี่น้องชอบทะเลาะกัน จากการถกเถียงกันเรื่องทั่วไปและนำมาซึ่งการทะเลาะ อยู่ห่างๆกันซักพักแล้วก็จะกลับมาคุยกันเองเหมือนเดิม ไม่เหมือนกับละครโทรทัศน์ที่พี่น้องจะแย่งชิงสมบัติกันหรือแย่งผู้ชายกันจะเกลียดกันไปเลยไม่คืนดีกัน” (อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวมีความอบอุ่นดีโดยเฉพาะเวลาที่มีพี่น้องและหลานมาอยู่ร่วมกัน เวลามีปัญหาพี่และน้องสามารถปรึกษากันได้เหมือนกันเพราะในละครบางเรื่องที่เป็นครอบครัวใหญ่ มีพี่น้องอยู่ด้วยกันรักกันและมีความอบอุ่นให้กัน” (จรี-จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ในละครโทรทัศน์มีการเข้ารหัสถึงบ้านที่พี่น้อง ลูกหลานอยู่พร้อมหน้าสนุกสนานกัน มีความอบอุ่นดี

“ครอบครัวมีความอบอุ่นดีโดยเฉพาะเวลาที่มีพี่น้องและหลานมาอยู่ร่วมกัน เวลามีปัญหาพี่และน้องสามารถปรึกษากันได้ เหมือนกันเพราะในละครบางเรื่องที่เป็นครอบครัวใหญ่ มีพี่น้องอยู่ด้วยกันรักกันและมีความอบอุ่นให้กัน” (จรี-จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

5.3.2 การถอดรหัสความหมายค่านิยมของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

1) ค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา ในละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์บางครอบครัวฐานะไม่ดี สามีติดคุกนาน และลูกยังเล็กจึงจำเป็นต้องหาสามีใหม่เพื่อช่วยในการทำงาน ซึ่งสามีเก่าก็เข้าใจ หรืออีกครอบครัวแม้ว่าสามีต้องการภรรยาใหม่เพื่อมีทายาท ภรรยาหลวงก็เข้าใจและอนุญาตตามที่สามีต้องการโดยไม่ขัดขวาง ส่วนคู่สามีภรรยาที่มีอายุน้อย มักมีความขัดแย้งกันจากความรักและความเข้าใจที่ยังมีต่อกันไม่มาก ด้านความซื่อสัตย์ มีบ้างสำหรับผู้ชายเข้าสู่หรือขอมีภรรยาเพิ่มอีก ซึ่งไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม หรือบางครอบครัวภรรยาไปมีผู้ชายคนอื่นอีกเพราะเป็นแฟนเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูก ส่วนการให้ความสำคัญของสามีภรรยาที่มีต่อกันมีทั้งให้เกียรติและไม่ให้เกียรติในการใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรงของสามี และการให้เกียรติของภรรยาต่อสามี ขอมีภรรยาเพิ่มในการมีทายาท และมีพฤติกรรมที่ทั้งสามีและภรรยาต้องมีความอดทนซึ่งกันและกันซึ่งกระทำได้และกระทำไม่ได้ ผู้มีอำนาจในครอบครัวจึงอยู่ที่สามีมากกว่าภรรยา

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติค่านิยมที่สำคัญของสามี-ภรรยา ได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน ซึ่งในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายที่สอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่สามีกับภรรยาต้องมีความสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลบุตรหรือผู้สูงอายุในครอบครัว การให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายตามสมควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การหารายได้คู่ครอบครัว การร่วมกันคิดตัดสินใจในค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว และการให้ความรักความอบอุ่นทางด้านจิตใจซึ่งกันและกัน

“ปัญหาส่วนใหญ่ของสามีกับภรรยาจะมีก็เพราะเวลาอาจไม่ตรงกันเกิดจากหน้าที่การทำงานความรับผิดชอบของแต่ละคนซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเราก็จะมีเวลาให้กันในช่วงวันหยุดเสมอหากไม่ติดธุระอื่นๆ ซึ่งในละครก็เหมือนกันเรื่องเวลาเป็นเรื่องที่สำคัญตัวละครทุกตัวก็จะมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป และในบางเรื่องอาจเกิดปัญหาเวลาไม่ตรงกันถือได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่เลยทีเดียวและด้วยหน้าที่การทำงานก็ทำให้ต่างคนต่างไม่มีเวลา แต่ในละครส่วนใหญ่วันหยุดต่างคนต่างใช้ชีวิตเป็นของตัวเองมากกว่าการให้เวลาครอบครัว” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) ถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง (negotiated reading) ผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองค่านิยมครอบครัวของสามี-ภรรยา ที่ตนเองมีประสบการณ์มา ครอบครัวไม่สมบูรณ์เป็นครอบครัวที่ขาดสามีหรือภรรยาในละครโทรทัศน์ สามีกับภรรยาที่มีปัญหาต้องหย่าร้างจากการกระทำผิดของฝ่ายหญิงและมาจากญาติ/สภาพแวดล้อมในครอบครัวสามีที่ปรับตัวไม่ได้ แต่จากประสบการณ์ความเป็นสามีภรรยาของผู้ชมละครโทรทัศน์มาจากการที่สามีไปมีผู้หญิงอื่นจนเกิดความขัดแย้งและเลิกรักกันกลายเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังหรือครอบครัวพ่อเลี้ยงลูกตามลำพัง

“ก็อดทนมีลูกด้วยกันหลายคน สามีเจ้าชู้ไม่ค่อยรับผิดชอบครอบครัว ทำให้มีปัญหาทะเลาะกันหลายครั้งและทะเลาะกันต่อหน้าลูกด้วย ต่อมาทนไม่ไหวต้องเลิกกัน เอาลูก 3 คนมาเลี้ยงเอง ปัญหานี้แก้ไม่ได้ ไม่รู้จะแก้ยังไง สุดแล้วแต่เวรกรรม ก็ดูแลลูกไปเท่าที่จะทำได้” (สีดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ภรรยาเหมือนกับในละคร คือ เอาแต่เที่ยว ไม่รักเด็ก ไม่อยากมีลูกตั้งแต่แรก และไม่อยากเลี้ยง ไม่สนใจลูกเลย จนในที่สุดก็เลิกรักกันไปละ ไม่สนใจใยดีลูกอีกเลย” (การ์นต์, สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ 2555)

2) ค่านิยมครอบครัวของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ในละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ประกอบด้วยพ่อหรือแม่หรือญาติผู้ใหญ่ (ปู่ ย่า ตา ยาย น้า อา ลุง)-ลูกหลาน/เด็ก) ซึ่งผู้ใหญ่ได้ให้ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา มีทั้งในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดีต่อลูกหลาน ส่วนลูกหลานมีทั้งผู้ที่มิ/ไม่มีความกตัญญูและเคารพเชื่อฟังพ่อแม่/ผู้ใหญ่

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติค่านิยมที่สำคัญของพ่อแม่/ผู้ใหญ่ที่มีต่อลูกหลาน ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดีและความเมตตากรุณา และค่านิยมสำคัญของลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟังในครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ชมครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและถอดรหัสความหมายแบบต่อรองค่านิยมครอบครัว ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ในละครโทรทัศน์การอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อหรือแม่กับลูก หรือเมื่อหลานอยู่ร่วมกับญาติผู้ใหญ่ ช่วยเหลือกัน ด้วยความรักและความเข้าใจกันดี จากการอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่าง และความเมตตากรุณา อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข หรือกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งสมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา

“บรรยากาศในครอบครัวดีมาก เพราะมีกันแค่ 2 คนก็ต้องดูแลกันและกัน สมาชิกในครอบครัวต่างมีอิสระต่อกัน บุตรสาวและบิดาไม่มีการใช้อำนาจที่มีอิทธิพลต่อกันมากนักเนื่องจากบุตรสาวดูแลทุกอย่างเรื่องภายในครอบครัว แต่บิดาจะคอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาเท่านั้นซึ่งเหมือนกับละคร (ทัศนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดีเพราะในแต่ละวันเราจะมีการพูดคุยกันเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว ตัวดิฉันและอาผู้ชายค่าใช้จ่ายในบ้านส่วนใหญ่เพราะเป็นหน้าที่หลักอยู่แล้วที่ผู้ปกครองต้องดูแลแม้ว่าหลานจะมีหน้าที่และการงานที่ดีแล้วก็ตามแต่เขาจะช่วยเหลือบ้างตามความจำเป็นซึ่งเหมือนหรือคล้ายกันกับในละคร เพราะทุกครอบครัวแม้ว่าจะไม่ได้อยู่กับพ่อแม่แท้ ๆ แต่อาก็มีความรักที่ไม่ต่างจากพ่อและแม่ในการมอบความรักให้หลาน” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดจากการที่พ่อเลี้ยงลูกเพียงคนเดียวมาจนโตจึงเกิดความรักมาก ห่วงมาก และตามใจลูกในบางครั้งก็เกิดปัญหา คือ ลูกเอาแต่ใจมากจนเกินไปจึงเกิดความขัดแย้งกับพ่อได้เมื่อไม่ได้ตามสิ่งที่ตนนั้นต้องการสาเหตุเกิดจากการตามใจลูกจนติดเป็นนิสัย แก้ไขด้วยการที่พ่อกับลูกมานั่งคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเงินเหมือนกับละครเพราะในละครหลายเรื่องเมื่ออยู่กันเพียง 2 คนพ่อลูก ก็มักจะตามใจลูกเป็นพิเศษ เลี้ยงลูกด้วยเงินเท่านั้นจนลืมนึกถึงผลที่ตามมา” (ธงชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

ส่วนในเรื่องของความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ อดครหัสความหมายแบบสอดคล้องกับละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอถึงความกตัญญูที่ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ซึ่งเด็กก็คิดปฏิบัติตาม

“เกิดเป็นคนต้องกตัญญู เป็นสิ่งสำคัญมาก ลูกแม่รักแม่ทุกคน ถึงพ่อจะไม่ได้เลี้ยงแต่แม่ก็ไม่สอนให้เกลียดพ่อ ต้องกตัญญูกับเค้าเพราะเค้าให้ชีวิต จะบอกลูกแบบนี้เสมอเหมือนในละคร ลูกต้องตอบแทนคุณพ่อแม่ คนที่อกตัญญูคือคนเลว” (สิตา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ก็ต้องดูแลแม่ เพราะแม่เลี้ยงเรามาและแม่ไม่มีใคร แม่คนเดียวเลี้ยงได้แน่นอน ส่วนพ่อก็ไม่รู้จะตอบแทนอะไร ถ้าเค้ามีอะไรให้ช่วยเราช่วยได้ก็ช่วยตอบแทนในฐานะพ่อ ถ้าไม่มีเค้าเราก็ไม่ได้เกิด เหมือนในละคร ลูกต้องตอบแทนคุณพ่อแม่ คนที่อกตัญญูคือคนเลว” (วิทยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวอบอุ่นดี เวลาอยู่ด้วยกันแม่ลูกก็คุยกันดี ลูกชายเป็นเด็กดีไม่ดื้อ ทุก ๆ วันลูกชายจะไปอยู่ที่บ้านยายช่วยญาติ ๆ ดูแลยายเวลาที่แม่ขายของ พ่อแม่เลิกขายก็จะมาช่วยเก็บร้านแล้วกลับบ้านพร้อมกัน ทุกปีเดือนลูกชายจะไปอยู่กับพ่อเค้า พ่อกับแม่ก็ยังเป็นเพื่อนกัน คุยกันในเรื่องลูกเพราะพ่อเค้าส่งเสียค่าใช้จ่ายลูกมาตลอดตั้งแต่เล็กกัน เหมือนเป็นบางเรื่องที่พระเอกเป็นคนคิดแต่ไม่รวย ถึงแม่ครอบครัวไม่อบอุ่นแต่ไม่ทำตัวเป็นเด็กมีปัญหา และไม่เหมือนบางเรื่องที่อยู่เป็นพ่อทั้งลูกไม่เหลียวแล เพราะพ่อของเค้าดูแลส่งเสียไม่เคยทอดทิ้งถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวใหม่ก็ตาม ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “แม่” และ “พ่อ” เกี่ยวกับเรื่องทุกอย่างในบ้าน เพราะแม่เป็นคนหาค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนเรื่องค่าใช้จ่ายของลูกเช่นเรื่องเรียนพ่อเค้าจะเป็นคนรับผิดชอบ ถ้าลูกชายขาดเหลืออะไรในเรื่องเรียนก็ต้องขอพ่อ หรืออยากเรียนพิเศษก็ต้องปรึกษาพ่อ ซึ่งเหมือน เพราะในละครพ่อแม่จะเป็นคนหาเงินดูแลลูก ลูกมีอะไรก็ต้องปรึกษาพ่อแม่ ไม่ทำอะไรโดยพลการ” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อตรง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบต่อตรงว่า ในชีวิตจริงพ่อ/แม่/ผู้ใหญ่ให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ มีความเมตตา กรุณา และเป็นแบบอย่างที่ดีและลูก/หลาน/เด็กเคารพเชื่อฟังและกตัญญูต่อพ่อ/แม่/ผู้ใหญ่ ซึ่งละครโทรทัศน์มีการนำเสนอที่มีการใช้อำนาจค่อนข้างรุนแรงกว่าในชีวิตครอบครัวจริง

“ครอบครัวไม่อบอุ่นเพราะขาดพ่อ ลูก ๆ ก็เคยเห็นพ่อแม่ทะเลาะกัน ตอนลูกชายสองคนเด็ก ๆ พ่อก็ยังอยู่ด้วยบ้าง แต่ลูกสาวไม่เคยเจอพ่อเลย เพิ่งมาเจอตอนโต ไม่เหมือน ละครส่วนมากครอบครัวอบอุ่น พร้อมหน้าพร้อมตา ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ “แม่” แต่เห็นในละครจะเป็นพ่อซึ่งไม่เหมือนเพราะบ้านเราไม่มีพ่อเมื่อก่อนลูก ๆ ก็เชื่อฟังแม่ แต่พอโตก็เริ่มไม่เชื่อ เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง มีลูกชายคนกลางที่ดีหน่อย แต่งงานได้ภรรยาดีช่วยทำมาหากิน ลูกชายคนโตเคยเถรก็กลับตัวทันตอนนี้หมดหวัง เหลือแต่ลูกสาวคนเล็กไม่รู้เมื่อไหร่จะคิดได้กับเขาบ้าง” (สิตา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ตัวเองไม่มีลูก แต่มีหลานจึงคอยเลี้ยงดูอย่างดี เหมือนกับละครเพราะการที่ตัวเองไม่มีลูกก็มักจะคอยดูแลหลานที่เป็นญาติเพื่อคอยสืบสกุล” (วิภา, สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ 2555)

“เนื่องจากอาทั้งสองไม่มีลูกเขาทั้งสองก็เหลือเพียงแค่ผมคนเดียวที่พึ่งพาได้เหมือนกับละครทั่ว ๆ ไปที่ต้องสร้างครอบครัวที่อบอุ่น” (ศรัณย์, สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ 2555)

3) ค่านิยมครอบครัวของพี่น้อง ในละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พี่น้องที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันมีการใช้ความรุนแรงต่อกัน ไม่มีความรักใคร่สามัคคีกัน หรือไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากกว่าสภาพครอบครัวที่พี่น้องสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิตินิยมสำคัญของพี่น้อง ได้แก่ ความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์พี่น้องที่ต่างพ่อหรือต่างแม่ หรือลูกพี่ลูกน้องกันในละครโทรทัศน์มักมีปัญหาต่อกัน มีความรุนแรงต่อกัน แต่ในชีวิตครอบครัวอบอุ่น มีความขัดแย้งกันบ้าง แต่ไม่รุนแรงแบบในละครโทรทัศน์

“บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดีในเฉพาะเวลาที่มีพี่น้องมาอยู่ร่วมกันทั้งหมด 4 คนและมีพ่อซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีแม่เลี้ยงก็ได้ เวลามีปัญหาพี่และน้องสามารถปรึกษากันได้ ไม่เหมือนในละคร เพราะส่วนมากละครไทยมักสร้างเรื่องว่าเด็กมีปัญหา พี่น้องต่างสายเลือดมักทะเลาะกัน” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ในละครโทรทัศน์ผู้ที่เป็นคนโตมักต้องดูแลน้อง ๆ แม้ว่าจะเป็นผู้หญิงก็ตาม

“บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่นดีแม้จะไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันมากนัก คล้ายบางส่วน เพราะในละครส่วนมากครอบครัวใหญ่มักจะทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย แต่ที่บ้านพี่น้องต่างคนต่างทำงานไม่ค่อยมีเวลาพบปะกัน ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ ตัวเราเอง ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้าน คล้ายกับในละครโทรทัศน์ เพราะเป็นพี่คนโตจึงต้องมีหน้าที่ดูแลทุกคนในบ้าน ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องดูแลรับผิดชอบทุกอย่าง เช่น พี่คนโต พ่อ” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“บรรยากาศในครอบครัวค่อนข้างอบอุ่นดี คล้ายกับละครบางส่วน เพราะ ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันหลายคนมักจะมีความสุข แต่บางครั้งก็มีปัญหาได้ ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว คือ พี่สะใภ้คนโต เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลควบคุมค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ต่างกับในละครเพราะในละครคนที่มีความอำนาจมักเป็นผู้ชาย แต่ในครอบครัวเป็นผู้หญิง” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

การสะท้อนและการประกอบสร้างค่านิยมครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์

จากการศึกษาผู้ชมละครโทรทัศน์ถึงการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่สะท้อนและประกอบสร้างค่านิยมครอบครัวดังนี้

1. การสะท้อนค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์ ความสัมพันธ์ของกลุ่มครอบครัว ที่ทำการศึกษาจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสามี-ภรรยา กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และกลุ่มพี่-น้อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ได้แก่

1.1 กลุ่มสามี-ภรรยา มิติค่านิยมที่สำคัญของของสามีภรรยา ได้แก่ ความรักความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ และความอดทน ละครโทรทัศน์สะท้อนถึงลักษณะความสัมพันธ์ที่จำเป็นต้องใช้องค์ประกอบ 4 ประการดังกล่าวมาเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ที่ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างเหมือนลิ้นกับฟัน ต่างฝ่ายต้องช่วยเหลือกันและกันด้วยการนำองค์ประกอบทั้งสี่เพื่อประคับประคองให้ครอบครัวคงอยู่เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ แต่มีการใช้ความรุนแรงซึ่งส่วนมากสามีมักกระทำต่อภรรยา จึงเป็นฝ่ายหญิงหรือภรรยาที่มักถูกชายทำร้ายมากกว่า เสียเปรียบกว่าฝ่ายชาย แต่ปัจจุบันผู้หญิงและผู้ชายมีความสามารถเท่าเทียมกันซึ่งหากเกิดปัญหาในครอบครัวที่ไม่สามารถแก้ไขได้และต้องแยกทางกันไป ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวจากหลายสาเหตุ อาทิ ความเจ้าชู้ของสามี ความโลภของภรรยาในทางที่ผิด หรือการทะเลาะไม่ดูแลครอบครัว เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดการเลิกราหย่าร้างกันระหว่างสามีกับภรรยากลายเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

1.2 กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ค่านิยมสำคัญของพ่อแม่/ผู้ใหญ่ที่มีต่อลูกหลาน ได้แก่ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา และค่านิยมสำคัญของลูกหลาน/เด็กที่มีต่อพ่อแม่/ผู้ใหญ่ ได้แก่ ความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและถอดรหัสความหมายแบบต่อรองที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ที่พ่อแม่/ผู้ใหญ่กับลูกหลาน/เด็ก มีค่านิยมทั้งสี่องค์ประกอบข้างต้นทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ถ้ามีปัญหาในครอบครัวพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก จากการที่เด็กผิเวลากลับบ้านหลังเลิกเรียน การคบเพื่อน และการเลี้ยงลูกด้วยเงินอาจเกิดผลเสียกับเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่สามารถพูดคุยกับเด็กและปรับความเข้าใจกันได้ และการเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีของผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ทะเลาะกันต่อหน้าลูก หรือการที่พ่อเลิกกับแม่และไม่เคยกลับมาสนใจลูก ๆ เลย แต่ส่วนมากปัญหามาจากลูกสะเก้งที่มาจากต่างครอบครัวต้องมีการสื่อสารและปรับตัวเข้าหากัน ปรับความเข้าใจกันด้วยความเมตตากรุณา หรือการที่พ่อแม่ต้องทำงานไม่มีเวลาให้ลูกต้องให้พี่เลี้ยงคอยดูแล

ส่วนความกตัญญูและการเคารพเชื่อฟัง ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์พ่อแม่/ผู้ใหญ่อบรมสั่งสอนและตักเตือนให้เด็กควรความกตัญญูและเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กทำให้เด็กก็คิดและปฏิบัติตาม เพราะ ถ้าพ่อกับแม่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในการใช้อำนาจที่แสดงถึงความรุนแรงต่อกันอาจจะทำให้ลูกเป็นคนก้าวร้าวใช้ความรุนแรง

1.3 กลุ่มพี่น้อง ค่านิยมสำคัญของความสัมพันธ์ของพี่น้อง ได้แก่ ความสามัคคี และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ออกรหัสความหมายที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ได้แก่ การเข้ารหัสถึงบ้านที่พี่น้องลูกหลานอยู่พร้อมหน้าสนุกสนานกัน มีความอบอุ่น ถ้ามีปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหาของพี่น้องในครอบครัวไม่รุนแรงอย่างในละครโทรทัศน์ เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย เช่น ตกเตียงกันเรื่องทั่วไป อิจฉากันในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ การแย่งความรักจากแม่ แม่ก็ดูทั้งคู่แล้วให้อยู่ห่าง ๆ กันสักพัก ไม่นานก็ลืมเดี๋ยวก็ดีกัน ไปเอง พี่น้องไม่เคยทะเลาะกันรุนแรง ไม่เคยโกรธกันนาน รักและสามัคคีกันดี บรรยากาศในครอบครัวมีความอบอุ่นดีโดยเฉพาะเวลาที่มีพี่น้องมาอยู่รวมกันทั้งหมด เวลามีปัญหาพี่และน้องสามารถปรึกษากันได้ บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่นดีแม้จะไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันมากนัก

2. การประกอบสร้างค่านิยมครอบครัวในละครโทรทัศน์ ความสัมพันธ์ของกลุ่มครอบครัวที่ทำการศึกษามีจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสามี-ภรรยา กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และกลุ่มพี่น้อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ออกรหัสความหมายการประกอบสร้างค่านิยมครอบครัวได้แก่

2.1 กลุ่มสามี-ภรรยา ในละครโทรทัศน์สามีภรรยาส่วนมากอยู่ร่วมกันได้ดีแม้ว่าสามีจะแสดงความเจ้าชู้ หรือการที่ฝ่ายหญิงไปมีคนอื่นก็เนื่องจากความบกพร่องของสามีและคนอื่นนั้นเป็นคู่รักเก่าและเป็นพ่อที่แท้จริงของลูกชาย ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ออกรหัสความหมายที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ได้แก่ การที่สามีบกพร่องในการเป็นสามี หรือไม่ให้เกียรติ ไม่อดทน จากสามีที่มีการใช้ความรุนแรงต่อภรรยา เป็นเหตุผลบางส่วนที่ทำให้สามีกับภรรยาต้องแตกแยกกัน

2.2 กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ในละครโทรทัศน์อาจมีทะเลาะกันบ้างในเรื่องของเวลา เนื่องจากลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลาจึงถูกพ่อแม่/ผู้ใหญ่ว่ากล่าวตักเตือนจนลูกอาจหนีออกจากบ้านเพื่อเป็นการแก้ปัญหามาแม่สามีจะไม่ชอบลูกสะใภ้ ไม่ฟังเหตุผลใด ๆ และไม่เปลี่ยนใจง่าย ๆ คอยแต่ใส่ร้ายและใช้งานลูกสะใภ้เหมือนทาส ถ้าลูกสะใภ้มาจากครอบครัวที่ยากจนกว่าตัวเองแม่สามีก็จะไม่ชอบและหาทางไล่ออกไป ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ออกรหัสความหมายที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ได้แก่ การที่ลูกต้องเคารพและตอบแทนคุณพ่อแม่ คนที่อกตัญญูคือคนเลว ซึ่งละครโทรทัศน์บางเรื่องเน้นในเรื่องนี้มากหรือมากเกินไปในปัจจุบันที่เด็กต้องตอบแทนบุญคุณในทุกเรื่อง แม้ตัวเองตายก็ยอมอย่างไม่มีเหตุผล หรือพ่อแม่/ญาติผู้ใหญ่ไม่สอนให้กตัญญูหรือไม่ตอบแทนผู้มีพระคุณ และยุยงส่งเสริมเด็กกระทำในสิ่งที่ไม่ดี หรือผู้ใหญ่ใช้อำนาจแสดงความรุนแรงกับเด็กมากกว่าการใช้เหตุผล มีการใช้อำนาจออกคำสั่ง ไม่ว่าจะเจ้านายลูกน้องหรือคนในครอบครัวต้องมีคนหนึ่งที่บงการคนอื่น

ส่วนความกตัญญูและเคารพผู้ใหญ่ของลูกหลานหรือเด็ก ละครโทรทัศน์มีการสอดแทรกในเรื่องของการทดแทนบุญคุณอยู่บ้าง แต่อาจไม่ค่อยเน้นในเรื่องนี้มากนักหรือถ้ามีก็น้อยมาก การที่ลูกหลาน/เด็กเชื่อฟังกันก็ด้วยความเคารพ คุยกันด้วยเหตุผล เป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่ด้วยคำสั่งบังคับ หรือมีการใช้อำนาจค่อนข้างรุนแรงกว่าในชีวิตครอบครัวจริง

2.3 กลุ่มพี-น้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายที่สะท้อนถึงค่านิยมครอบครัว ได้แก่ ในละครโทรทัศน์พี่น้องต้องมีปัญหากันทุกเรื่อง อิจฉาริษยา ซิงคิอิจฉาริษยา ซิงคิซิงเด่นกัน พี่น้องก็แย่งสมบัติ ไม่รักใคร่สามัคคีกัน ซิงเด่นกัน พี่น้องก็แย่งสมบัติ แย่งผู้ชายกันจะเกลียดกันไปเลยไม่คืนดีกัน ไม่รักใคร่สามัคคีกัน อาจทะเลาะกันรุนแรงถึงขั้นฆ่าฟันกัน ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์พี่น้องที่ต่างพ่อหรือต่างแม่ หรือลูกพี่ลูกน้องกันในละครโทรทัศน์ไทยมักสร้างให้พี่น้องมีปัญหาต่อกัน มีความรุนแรงต่อกัน ทำให้เด็กมีปัญหา พี่น้องต่างสายเลือดมักทะเลาะกัน มักเกิดจากครอบครัวที่หย่าร้าง ซึ่งในละครโทรทัศน์ส่วนมากครอบครัวใหญ่มักจะทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย แต่ในชีวิตจริงพี่น้องต่างคนต่างทำงานไม่ค่อยมีเวลาพบปะกัน

ข้อสรุปจากการถอดรหัสความหมายค่านิยมของครอบครัว

ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายว่าละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมตามวัฒนธรรมครอบครัวไทยระหว่างพ่อ แม่ และญาติกับลูกหลานหรือเด็ก ที่สำคัญคือการให้ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ พยายามมีเวลาให้ลูก ไม่ปล่อยให้ละเลยให้อยู่แต่กับพี่เลี้ยง ไม่ตามใจลูกในการใช้จ่ายมากเกินไป ตามลักษณะการดำเนินชีวิตแบบทุนนิยมที่ลูกใช้แต่เงิน ขณะที่พ่อแม่หาแต่เงิน จึงควรสอนให้ลูกหลานสามารถจัดการงานต่างๆ ในบ้านและการเรียน

ที่สำคัญคือละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างถึงการใช้อำนาจของสมาชิกครอบครัวในการใช้ความรุนแรงมากเกินไป ทั้งระหว่างสามีกับภรรยา พ่อ แม่ ผู้ใหญ่กับลูกหลานหรือเด็ก รวมทั้งญาติพี่น้องกันทั้งทางกายภาพ วาจา และจิตใจ ที่มีการอบรมสั่งสอนเด็กในทางที่ไม่ถูกไม่ควร อีกทั้งการมีคติแบบชายเป็นใหญ่คือ ต้องการลูกชายหรือหลานชายสืบสกุล หรือให้บวชเพื่อเกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ ที่สำคัญคือการสอนให้เด็กมีความกตัญญู ดูแลเลี้ยงดูและช่วยเหลือพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ผู้มีพระคุณ และผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตของเด็ก เมื่อเกิดความขัดแย้งกัน จะใช้วิธีการสื่อสาร ด้วยการพูดคุย ให้คำปรึกษาลูกได้เสมอ โดยใช้การสื่อสารแบบเชิงบวกจากทั้งสองฝ่าย ไม่เถียงพ่อแม่ ไม่ใช้อารมณ์ ควรชี้แจงเหตุผล ไม่มีกระทำการที่รุนแรงต่อสมาชิกครอบครัว เชื่อฟังกันก็ด้วยความเคารพ ไม่ใช่ด้วยคำสั่ง คุยกันด้วยเหตุผล ทำให้ครอบครัวที่สมาชิกสามารถปฏิบัติตามค่านิยมของกลุ่มตนตามบรรทัดฐานของสังคมจึงจะทำให้แต่ละรูปแบบครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น

5.4 การถอดรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่สำคัญของครอบครัว ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ประกอบด้วย

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ได้แก่ หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ

ผู้ชมละครโทรทัศน์ถอดรหัสความหมายเปรียบเทียบกับ การเข้ารหัสเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์ ที่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมหรือไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคม ดังตารางที่ 5.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.4 การเข้ารหัสและการถอดรหัสเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว

การเข้ารหัสเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
<p>จากการวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ ทั้ง 4 เรื่อง หน้าที่ของครอบครัว แบ่งออกตามบรรทัดฐานและเบี่ยงเบน</p> <p>- หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ครอบครัวที่สมบูรณ์ ทำหน้าที่นี้ได้ดี ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มักทำหน้าที่นี้บกพร่อง</p> <p>- หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ครอบครัวที่สมบูรณ์ คือ ความสามารถ/ไม่สามารถให้ลูกอยู่อย่างสุขสบาย รวมทั้งการให้ศึกษา หรือไม่ส่งเสริมให้เรียนให้</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและต่อรอง</p> <p>หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า ทุกคนในครอบครัวเข้าใจและรับผิดชอบบทบาทของตนเองดีแม่/ภรรยา หรือญาติผู้ใหญ่เป็นหลักในการสั่งสอน และหวังให้ลูกชายสืบต่อวงศ์ตระกูล</p> <p>- การถอดรหัสแบบต่อรองว่า ละครบางเรื่องแม่ตามใจลูก ลูกจึงไม่รู้จักโตและไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ใช้เงินเลี้ยงลูกไป ถึงมีพี่เลี้ยง</p>	<p>ผู้ชมถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและต่อรอง</p> <p>หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า บางฝ่ายละทิ้งการทำหน้าที่ตามบทบาทของตนจึงต้องเลิกกัน ฝ่ายที่อยู่กับลูกคอยอบรมสั่งสอนลูก ในละครบางเรื่องพ่อ/แม่ต้องไปทำงานเลี้ยงลูกคนเดียว ถ้ามีญาติช่วยดูแลก็ไม่ลำบาก หรือลูกต้องอยู่กับพี่เลี้ยง ไม่มีเวลาอบรมทำให้ลูกไม่เชื่อฟังแม่ ผู้ที่ทำงานหาเงิน/หัวหน้าครอบครัวมักมีบทบาทมากที่สุดในบ้าน สะใภ้มักจะได้รับหน้าที่ดูแลบ้าน ถ้าพ่อแม่ที่ไม่สามารถ</p>

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

การเข้ารหัสเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
<p>หาคน รวย แต่งงาน ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์สามารถทำหน้าที่นี้ได้ดี ยกเว้นครอบครัวที่ยากจนและสมาชิกครอบครัวขาดความสนใจหรือรับผิดชอบ</p> <p>- หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ครอบครัวที่สมบูรณ์ ทำหน้าที่นี้ได้ดี มีบางครอบครัวชายที่ทำหน้าที่ด้านนี้บกพร่อง ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน ส่วนครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ที่ทำหน้าที่นี้ไม่ดี คือ ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง และครอบครัวแต่งงานใหม่</p>	<p>คอยดูแลลูกก็ไม่เหมือนพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ บางครั้งการสืบสกุลไม่จำเป็นต้องเป็นลูกชาย หรือไม่เป็นชายจริงจึงไม่สามารถสืบทอดได้</p> <p>หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า พ่อ หรือ ทั้ง พ่อ และ แม่ ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัว และให้ความรู้และการศึกษาลูกให้สูงสุดเท่าที่ลูกจะสามารถทำได้ และสอนประสบการณ์แก่ลูกให้ลูกประสบความสำเร็จ</p> <p>- การถอดรหัสแบบต่อรองว่า แม่ ต้องช่วยทำงานเลี้ยงครอบครัวถ้าพ่อไม่สามารถทำงานได้หรือรายได้ไม่เพียงพอ ละครบางเรื่องพ่อแม่ก็ไม่สนใจการศึกษาของลูกๆ ให้ลูกทำงานอะไรก็ได้เพื่อหาเงินมาให้ตัวเอง บางทีลูกก็ไม่สนใจเรียน</p> <p>หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า ทุกๆ คนมอบความรัก ความห่วงใยให้กันและกันเสมอ และเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่มีต่อลูก/หลาน</p> <p>- การถอดรหัสแบบต่อรองว่า ในละครการแสดงความรักของพ่อหรือแม่ไม่ชัดเจน ให้เวลากันน้อย การแสดงออกอาจกระทำไม่มากนัก ถ้าลูกโตแล้ว ในละครบางเรื่อง</p>	<p>เลี้ยงลูกได้มักจะนำมาให้ญาติช่วยเลี้ยงเด็กที่พ่อแม่แยกทางกันจะเป็นเด็กมีปัญหา</p> <p>- การถอดรหัสแบบต่อรองว่า ในละครผู้ชายจะเป็นคนหาเงิน ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้าน ดูแลลูกและดูแลบ้าน ไม่ต้องทำงาน แต่ในชีวิตจริงพ่อกับแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ส่วนใหญ่ต้องมีลูกผู้ชายเอาไว้สืบสกุล แต่ลูกผู้หญิงก็สืบสกุลได้ พ่อ/สามีมักมีปัญหาไม่ดูแลครอบครัว พ่อที่เลิกกันไปยังมาดูแลส่งเสียลูก แต่ส่วนใหญ่จะไม่มาสนใจลูกอีกเลย การทำงานธุรกิจในบ้านทำให้มีเวลาดูแลลูกมากกว่า</p> <p>หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่า ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและรับผิดชอบดูแลทุกคนในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวมักจะเป็นคนหาเลี้ยงและควบคุมครอบครัว</p> <p>- การถอดรหัสแบบต่อรองว่า ในละครผู้ชายทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แต่ครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง แม่ต้องทำงานเลี้ยงดูลูก ไม่มีเวลาให้ลูกให้พี่เลี้ยงดูแลและครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงเป็นหัวหน้าครัวเรือน</p> <p>หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่าให้พี่เลี้ยงดูแลและครอบครัวญาติอยู่</p>

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

การเข้ารหัสเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัวในละครโทรทัศน์	การถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับค่านิยมของครอบครัว	
	ครอบครัวสมบูรณ์	ครอบครัวไม่สมบูรณ์
	<p>แสดงความรักกันมากกว่า หรือต่างคนต่างอยู่ไม่รักใคร่สามัคคีกัน มีการทำบุญที่ไม่หลากหลาย และมีกิจกรรมพักผ่อน น้อยและไม่หลากหลาย หรือหุรหราบกว่าชีวิตจริง สะเก็ดต้องปรับตัวให้อยู่ร่วมกับครอบครัวของสามีได้</p>	<p>ร่วมกัน ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงเป็นหัวหน้าครัวเรือน</p> <p>หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์</p> <p>- การถอดรหัสแบบสอดคล้องว่าครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงลูกตามลำพังหาเลี้ยงให้การศึกษาที่ดีแก่ลูก มีปัญหาตามใจลูก แม้พ่อมีภรรยาหลายคนแต่ก็เอาใจใส่ลูกทุกคน พ่อแม่และญาติสอนลูกหลานและทำบุญตามหลักศาสนาพุทธ มีเวลาก็พาไปเที่ยวตามอัธยาศัย</p> <p>- การถอดรหัสแบบตอรองว่าพ่อที่เลิกกับแม่แต่ดูแลลูก ทำให้ลูกไม่มีปัญหา สอนลูกหลานและทำบุญตามหลักศาสนาพุทธ พาไปเที่ยว นอกบ้าน แต่ไม่หุรหราบหรือไปเที่ยวต่างประเทศเหมือนอย่างละครโทรทัศน์ ไม่ค่อยทำบุญสวดมนต์ไหว้พระ ตบตีแก่งแย่งกัน บางเรื่องก็ไม่มีกิจกรรมในครอบครัวเลย และญาติผู้ใหญ่ให้ความสุขลูกหลานได้</p>

ที่มา : ข้อมูลจากการวิเคราะห์ตัวบทละครโทรทัศน์ในเรื่อง ไทร โศก ตะวันขอแสง และกุหลาบไร้หนาม และจากการสัมภาษณ์ครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

จากตารางที่ 5.4 ในการวิเคราะห์ตัวบทละครโทรทัศน์ที่ได้เข้ารหัสหน้าที่ของครอบครัวครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ เป็นการทำหน้าที่ไม่บกพร่องหรือตามบรรทัดฐานของสังคมและการทำหน้าที่บกพร่องหรือไม่ตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายหน้าที่

ของครอบครัว ออกเป็น 2 ทิศทาง คือ การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังต่อไปนี้

5.4.1 การถอดรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัวที่สมบูรณ์

ครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว ในหน้าที่ครอบครัว 3 ด้าน คือ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังต่อไปนี้

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม เป็นการทำหน้าที่หลาย ๆ ด้านของครอบครัว ต่อสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับหน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ดังนี้

หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ ในแต่ละครอบครัวเกือบทั้งหมดเห็นด้วยว่าลูกชายจะเป็นผู้ที่สืบต่อวงศ์ตระกูลซึ่งสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ที่พ่อแม่คาดหวังและคาดหวังให้ลูกชายสืบทอดวงศ์ตระกูลและกิจการ หรือหลานชายต่อไปต้องแต่งลูกสะใภ้เข้าบ้าน ส่วนหลานสาวต้องแต่งงานออกไปอยู่บ้านสามี ฝ่ายหญิงต้องดูแลพ่อแม่สามี ผู้สืบสกุล คือ ลูกชาย

“ลูกชายคนโตซึ่งตอนนี้ก็มีทายาทแล้วเหมือนกัน โดยมากในละครก็จะต้องเป็น ผู้ชายเพื่อสืบสกุลต่อไป” (กัลยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พี่ชายคนโตซึ่งเป็นที่รู้กันว่าหน้าสืบต่อวงศ์สกุลต้องเป็นหน้าที่ของลูกชายอยู่แล้วเหมือนกันเพราะโดยปกติผู้ที่สืบต่อวงศ์สกุลจะต้องเป็นผู้ชายทั้งในเรื่องจริงและในละคร” (สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“หลานชายต่อไปก็ต้องแต่งงานมีครอบครัว ต้องดูแลพ่อแม่ หลานสาวก็ต้องแต่งงานออกไปอยู่บ้านสามี ต้องดูแลพ่อแม่สามีให้ดีเหมือนดูแลพ่อแม่ตัวเอง ก็จะสอนเค้าเหมือนในละครทั่วไป แต่งงานมีลูก ฝ่ายหญิงก็ต้องไปอยู่บ้านสามี ฝ่ายชายต้องดูแลพ่อแม่ตัวเอง” (เจ๊ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูกชายคนที่ 3 ซึ่งแต่งงานแล้วมีลูกชายและลูกสาวแล้วครอบครัวจึงมีผู้สืบสกุลให้คงอยู่ต่อไป ในละครมักจะเห็นได้ชัดว่าให้ลูกชายนั้นเป็นใหญ่และลูกผู้ชายก็จะต้องเป็นผู้สืบสกุลของครอบครัว” (จรี-จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการให้สถานภาพ ครอบครัวที่สมบูรณ์ได้ออกรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัวแบบสอดคล้องว่า พ่อแม่มีบทบาทในการทำงานหารายได้ ทุกคนรู้จักหน้าที่ของตัวเอง โดยแม่จะเป็นผู้ที่คอยดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างของสมาชิกในบ้านทุกคน เนื่องจากพ่อแม่อาจไม่มีเวลามากนัก ย่าจึงช่วยพ่อแม่ในการสั่งสอนเด็กเตือนให้รู้จักบทบาทของตนตามหน้าที่ให้เป็นคนกตัญญูซึ่งสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์

“โดยปกติสมาชิกทุกคนในบ้านจะทำหน้าที่ของตนเองเป็นประจำของแต่ละคน แต่ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ที่คอยดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างของสมาชิกในบ้านทุกคน เหมือนกันบ้าง คือ ผู้เป็นแม่จะควบคุมดูแลเรื่องต่างๆ ภายในบ้าน แต่บางเรื่องแม่ก็จะไม่ใส่ใจความเป็นอยู่ของคนในบ้าน” (จรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะเป็นผู้ที่คอยดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างของสมาชิกในบ้านทุกคน เหมือนเพราะส่วนมากแล้ว ในละครแม่จะเป็นผู้ที่ดูแลทุกอย่างในบ้าน” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อแม่ค้าทำงานหาเงิน ย่าก็จะคอยอบรมสั่งสอนหลานๆ แทนพ่อแม่ค้า มีอะไรไม่ดีก็จะตักเตือน บางครั้งก็ต้องบอกพ่อแม่ค้าด้วยว่าลูกเป็นยังไง ย่าสอน พ่อแม่ก็ต้องสอน ต้องช่วยกัน ต้องช่วยกัน เหมือนเป็นบางเรื่องที่หลานอยู่กับปู่ย่า พ่อแม่ไม่มีเวลาต้องทำงาน ถ้าเด็กที่อยู่กับปู่ย่าเนี่ยมักเติบโตมาเป็นคนมีความกตัญญูเหมือนในละคร (เจ๊ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการอบรม ครอบครัวออกรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า พ่อ แม่ และพี่จะให้คำสั่งสอนและให้คำปรึกษา ส่วนใหญ่อบรมในด้านการใช้ชีวิต การเรียน การทำงาน โดยหลักย่าและพ่อแม่เป็นผู้อบรม ผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอายุมากกว่าจะคอยสั่งสอนคนที่อายุน้อยกว่าและเด็กจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้เป็นแม่หรือย่า

“พ่อและแม่ จะมีเวลาให้การอบรมคำสอนในเรื่องที่ดี ให้คำปรึกษาตลอดที่ลูกมีปัญหา คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือน เพราะ ในละครส่วนใหญ่พ่อและแม่จะไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับลูกเท่าไรหรอก” (นารี-วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะอบรมในด้านการใช้ชีวิตจะเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเป็นผู้ชายเหมือนกันส่วนแม่จะคอยอบรมเรื่องความรับผิดชอบในการเรียนเพราะกลัวลูกไม่จบ” (แหวตา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เหมือนในละครเพราะพ่อแม่จะคอยอบรมลูกอยู่ตลอด ข้อคิดในการใช้ชีวิตดล้นกันลงมาตามระดับอายุตอนนี้ทุกคนในบ้านมีวุฒิภาวะและวัยวุฒิกันหมดแล้วเรื่องอบรมดูแลคงไม่มีมากแต่แฝงไปในคำพูดมากกว่าการสั่งสอนโดยตรงซึ่งต่างจากละครที่ส่วนมากสอดแทรกเรื่องเหล่านี้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม” (กัลยา-สุนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“หน้าที่ในการอบรม ผู้ที่มีอายุมากกว่า จะมีการสั่งสอนคนที่อายุน้อยกว่าเสมอเหมือนกันบ้าง เพราะคนแก่ต้องสั่งสอนเด็ก ในละครเด็กจะเชื่อฟังผู้ใหญ่” คล้ายกันบ้างกับละคร เพราะทุกคนต้องอบรมสั่งสอนเด็ก” (ฤกษ์-โคมทอง-ศิริภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางชีววิทยา (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า พ่อแม่ต้องเลี้ยงลูก มีความรับผิดชอบดูแลครอบครัว และทำงานหนักเงินเพื่อดูแลลูกเป็นอย่างดีโดยเฉพาะผู้เป็นพ่อ และเป็นตัวอย่างที่ดีตามบทบาทของพ่อในการทำงานหาเลี้ยงคนในครอบครัวและแม่ที่มีบทบาทเป็นคนดูแลเรื่องเงินภายในบ้าน ทำตัวอย่างให้ลูกเห็นในการดูแลพ่อแม่ ลูกชายต้องดูแลพ่อแม่ ลูกสะใภ้ก็ต้องดูแลพ่อแม่สามี

“พ่อเป็นตัวอย่างที่ดีไม่ว่าเรื่องอะไร มีความรับผิดชอบทุกอย่าง เต็มที่กับงานที่ทำ รับผิดชอบเป็นอย่างดี เหมือนในละคร เพราะพ่อจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตของสมาชิกทุกคนในครอบครัว” (นารี-วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะรับผิดชอบรายจ่ายในการเลี้ยงดูและพ่อจะให้ลูกในบางส่วนเหมือนกันเพราะในละครครอบครัวมักจะให้ภรรยาเป็นคนดูแลเรื่องเงินภายในบ้าน” (กัลยา-สุนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อแม่ทำงานหนักเงินเพื่อดูแลลูกเป็นอย่างดี เหมือนในละครที่พ่อแม่ต้องทำงานเพื่อลูก” (อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะเป็นผู้รับผิดชอบให้เงินค่าเลี้ยงดูและค่าใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวไว้กับแม่ เหมือนกันในละครผู้เป็นพ่อจะให้เงินกับแม่เพื่อเก็บไว้เป็นค่าเลี้ยงดูและค่าใช้จ่ายในบ้าน” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อตรง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์บางคนถอดรหัสแบบต่อตรงกับหน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ดังนี้

หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ ครอบครัวถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวว่า ไม่ยึดคิดว่าจะมีหรือไม่มีทายาทสืบต่อวงศ์ตระกูลอย่างคนในตระกูลใหญ่ และว่าจะจะเป็นชายหรือ

หญิงก็เป็นลูกเหมือนกันแต่ในละครโทรทัศน์ยังเน้นแต่ลูกชาย และถ้าลูกชายไม่ใช่ชายจริงก็สืบทอดทายาทไม่ได้

“ไม่ยึดติดว่าจะมีหรือไม่มี ไม่เหมือนกัน เพราะในละครมักต้องการให้มีผู้สืบสกุล ในละครยึดถือนามสกุลดั่ง ๆ เป็นใหญ่ มักจะต้องการให้ใช้นามสกุลของฝ่ายชายเท่านั้น” (ศุภัสร์-โคมทอง-ศิริภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าพเจ้าคิดว่าไม่สำคัญเพราะลูกของลูกสาวหรือลูกชายถึงอย่างไรก็เป็นสายเลือดของเรา ไม่เหมือนเพราะส่วนมากลูกผู้ชายจะต้องเป็นผู้สืบสกุลของครอบครัว” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“น่าจะไม่มีเพราะผมเป็นเกย์ แตกต่างจากละครเพราะละครไม่ได้นำเสนอในแง่มุมนี้” (สุนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการให้สถานภาพ ครอบครัวถอดรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัวแบบต่อรองว่า พ่อแม่สอนให้รู้จักทุกคนในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตัวเองคิดว่าตัวเองมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง อะไรสำคัญก่อนหลัง ไม่ทอดทิ้งกันให้เวลาพูดคุยใกล้ชิดลูก และแม่มีบทบาทมากที่สุดในการตัดสินใจเรื่องในครอบครัว ซึ่งละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นไปตามบทบาทที่เหมาะสมของความเป็นพ่อแม่ แต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เพราะพ่อหรือแม่ในละครจะไม่ค่อยมีเวลาให้ครอบครัว แต่ในละครโทรทัศน์มักเข้ารหัสว่าการที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกมักจะทำให้ครอบครัวเกิดปัญหาได้

“พ่อและแม่จะบอกการทำหน้าที่ต่าง ๆ เหมือนกันกับในละครเป็นส่วนใหญ่ แม่จะทำงานและดูแลในทุกอย่าง เรื่อง เอาใจใส่ดูแลทุกคนในบ้าน คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนกัน เพราะแม่ในละครจะไม่ค่อยใส่ใจดูแลครอบครัวเท่าไร ส่วนใหญ่จะเป็นการออกงานสังคมไม่ค่อยดูแลลูกและสามีเท่าไร” (นารี-วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตัวเองคิดว่าตัวเองมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง อะไรสำคัญก่อนหลัง คล้ายกันอยู่บ้างแค่เฉพาะในละครบางเรื่องเท่านั้น แม่จะมีบทบาทหรืออิทธิพลมากที่สุดในบ้านเพราะแม่เป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในบ้านอย่างเป็นทางการคล้าย ๆ กับละครหลาย ๆ เรื่องที่มีแม่เป็นช่างทำหน้า” (กัญญา-สุนัย-สุนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเองอยู่แล้วว่าใครต้องทำอะไรบ้างเพราะแต่ละคนก็ หน้าที่ของตนเองที่ต้องทำเป็นปกติ ไม่เหมือนเพราะบางเรื่องแม่ตามใจลูก ลูกจึงไม่รู้จักโตและไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการอบรม ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า การอบรมเด็กโตที่ การสอนจะแฝงไปในคำพูดมากกว่าการสั่งสอนโดยตรง และไม่เหมือนกับในละครโทรทัศน์ที่

เข่าให้ว่า พ่อและแม่ไม่ค่อยมีเวลาในการอบรมจะมีพี่เลี้ยงที่พ่อและแม่จ้างมาให้ดูแลแทน และ
 ละครส่วนมากสอดแทรกเรื่องเหล่านี้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

“พ่อและแม่ จะมีเวลาให้การอบรมคำสอนในเรื่องที่ดี ให้คำปรึกษาตลอดที่ลูกมีปัญหา
 คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือน เพราะ ในละครส่วนใหญ่พ่อและแม่จะไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับลูก
 เท่าไรนัก” (นารี-วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะอบรมในด้านการใช้ชีวิตจะเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเป็นผู้ชายเหมือนกันส่วนแม่
 จะคอยอบรมเรื่องความรับผิดชอบในการเรียนเพราะกลัวลูกไม่จบ” (กัลยา-สุนัย,
 สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เรื่องอบรมดูแลคงไม่มีมากแต่แฝงไปในคำพูดมากกว่าการสั่งสอน โดยตรงซึ่งต่างจาก
 ละครที่ส่วนมากสอดแทรกเรื่องเหล่านี้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม” (แววตา-
 อธิพิณ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าคอยอบรมสั่งสอนแทนพ่อแม่ที่อาจไม่มีเวลามากนัก ไม่เหมือนกันเพราะในละคร
 พ่อแม่ทำงานหนักทำให้ลูกเป็นเด็กมีปัญหา” (อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางชีววิทยา (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบ
 ต่อรองว่า ในละครโทรทัศน์มักเข่าให้ถึงการที่พ่อแม่ดูแลลูกดีหรือลูกก็คนพ่อแม่เลี้ยงได้แต่ลูก
 ทอดทิ้งพ่อแม่ และบางเรื่องพ่อแม่ก็ดูแลลูกไม่ดี ไม่เลี้ยงดูลูก ทอดทิ้งลูก

“พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูลูก ลูกชายโตมาก็เลี้ยงแม่ด้วย ลูกสะใภ้ก็ดูแลแม่สามีเป็นอย่างดี
 เหมือนเป็นบางเรื่อง บางเรื่องลูกทอดทิ้งแม่ แม่เลี้ยงลูกสืบคนได้ แต่ลูกเลี้ยงแม่คน
 เดียวไม่ได้ก็มี” (เจ็ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะเป็นผู้ต้องหาเลี้ยงครอบครัว แต่ขณะนี้ลูก ๆ โตและมีงานทำสามารถหาเลี้ยง
 ตนเองได้แล้วจึงช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในบ้านได้บางส่วน แต่ส่วนใหญ่ค่าใช้จ่าย
 ในบ้านพ่อก็จะเป็นผู้รับผิดชอบ คล้ายกันแต่ไม่เหมือนตรงที่พ่อจะเป็นผู้ต้องหาเลี้ยง
 ครอบครัว แต่ลูกไม่ได้ทำงานช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อ” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม
 2555)

“พ่อแม่ต้องดูแลลูกเป็นหน้าที่ ลูกก็ต้องดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่าเช่นที่เราดูแลย่า(แม่สามี)
 ทำเป็นตัวอย่างให้ลูกเห็น เขาก็จะเข้าใจได้เอง เหมือนเป็นบางเรื่อง ละครจะ
 หลากหลาย บางเรื่องพ่อแม่ดูแลลูกดี บางเรื่องลูกดูแลพ่อแม่ดี บางเรื่องลูกดูแลตัวเอง
 ลูกทอดทิ้งพ่อแม่ก็มี” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ และหน้าที่การให้ความรู้และ
 การศึกษา

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับหน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ดังนี้

หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า ผู้ที่หารายได้ให้ครอบครัวมีทั้งผู้ที่เป็นพ่อเป็นหลักและเป็นหน้าที่หลักของผู้ชายคือ พ่อ ส่วนแม่ทำงานบ้าน หรือพ่อและแม่ช่วยกันทำงาน เช่น ขายอาหารด้วยกัน ทั้งพ่อและแม่ทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวและแม่คอยดูแลด้านรายจ่าย

“คล้ายเพราะบางครอบครัวพ่อทำงานคนเดียว และบางครอบครัวแม่จะช่วยพ่อทำงานด้วย” (แวนดา-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อและแม่ เป็นคนหารายได้ดูแลครอบครัว พี่ชายทำงานมีรายได้ดูแลตัวเอง ให้ที่บ้านบ้างเงินเดือนไม่เยอะ น้องสาวมีหน้าที่เรียน ย่าเป็นคนคอยอบรมสั่งสอนลูกหลานเหมือนในละครทั่ว ๆ ไป พ่อแม่ต้องเป็นคนหาเงินให้ลูก แล้วก็ต้องเลี้ยงแม่ของตัวเองด้วย” (เจ็ก-อรุณี-อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะเป็นผู้ดูแลและหาค่าใช้จ่ายในครอบครัว เหมือนในละครที่ส่วนมากพ่อจะเป็นคนไปทำงานนอกบ้าน” (สุนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า พ่อแม่ให้ความรู้และการศึกษาเท่าที่จะสามารถทำได้ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาหรือประสบการณ์ เพราะต้องการให้ลูกมีการศึกษาที่ พ่อแม่เป็นผู้ส่งเสริมให้ลูกเรียน โดยเฉพาะผู้เป็นพ่อที่ทำงานหนักหาเงินมาเป็นค่าเล่าเรียน ย่าก็ส่งให้พ่อเรียน พ่อสอนการบ้าน ให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่ลูก และสอนการทำงานให้ลูกและภรรยาด้วย

“พ่อและแม่ มีเวลาสอนสั่งในสิ่งที่ไม่รู้ไม่เข้าใจในหลายๆเรื่องที่มีปัญหาเหมือนกัน เพราะครอบครัวในละครสามารถให้ความรู้และการศึกษาได้สูงสุดเท่าที่ลูกจะสามารถทำได้” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูก ๆ ทุกคนโตกันหมดแล้ว ถ้าเป็นเรื่องให้ความรู้น่าจะเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนตัวมากกว่าเพราะชอบเล่าให้ลูก ๆ ได้ฟังกันอยู่แล้ว” (กัลยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อแม่เป็นผู้ส่งเสียลูกให้ได้เรียน ในอดีตยากี่เป็นคนทำงานส่งเสียให้พ่อเรียนเช่นกัน เหมือนในละคร พ่อแม่ต้องส่งเสียลูกให้เรียนหนังสือ” (เจ็ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะสอนการบ้านและสอนงานลูกชายบ้าง บางครั้งยังสอนภรรยาด้วย คล้ายในละครที่พ่อให้ลูกสืบทอดธุรกิจ” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาให้กับลูกๆทุกคน เพื่อให้ลูกๆได้รับการศึกษาที่สูงที่สุด และสอนให้ลูกมีความอดทนและพยายามทำทุกอย่างให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เหมือนกันเพราะในละครผู้เป็นพ่อจะมีบทบาทในการรับผิดชอบทุกอย่างเรื่องของสมาชิกในครอบครัว และพยายามทำทุกวิธีเพื่อให้ลูกประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจ” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อตรง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์การถอดรหัสความหมายแบบต่อตรงกับหน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ดังนี้

หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ ครอบครัวที่สมบูรณ์บางคนถอดรหัสความหมายแบบต่อตรงว่า บางครอบครัวที่พ่อมีสุขภาพไม่แข็งแรงไม่ได้ทำงานอะไรมากหรือหารายได้น้อย แม่จึงต้องทำงานหารายได้ด้วยเพียงคนเดียวหรือทำงานเป็นรายได้หลักของครอบครัว บางครอบครัวพ่อแม่จะช่วยกันทำมาหากิน แต่ไม่เหมือนทั้งหมดเพราะในละครมีไม่มากที่แม่หรือลูกชายคนโตจะทำงานหารายได้หลักให้ครอบครัว และสมาชิกในบ้าน (ญาติ) ช่วยกันออกค่าใช้จ่ายด้วย

“แม่จะรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงคนในครอบครัว ไม่เหมือนกับละคร เพราะภาระค่าใช้จ่ายต่างๆล้วนแล้วแต่เป็นพ่อที่เลี้ยงคนในครอบครัว” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นเสาหลักของบ้าน เหมือนกันบ้าง เพราะคนในบ้านก็ช่วยแบ่งเบาค่าใช้จ่ายบ้าง” (สิริภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา ครอบครัวบางส่วนถอดรหัสความหมายแบบต่อตรงว่า ละครโทรทัศน์บางเรื่องพ่อแม่ก็ไม่สนใจการศึกษาของลูก ๆ หรือไม่มีเวลาสอนลูก หรือให้ลูกทำงานอะไรก็ได้เพื่อหาเงินมาให้ตัวเอง หรือลูกบางคนไม่สนใจการเรียน คิดเพื่อนทำให้เสียคน

“พ่อแม่และน่าจะคอยสอนการบ้านลูกหรือให้คำปรึกษาในการเรียน เหมือนกันกับละคร เพราะผู้ใหญ่ต้องคอยช่วยเหลือเด็ก ไม่เหมือนกันเพราะ ในละครพ่อแม่จะทำงานยุ่งไม่มีเวลาดูแลลูก” “ในละครมักจะไม่เสนอด้านที่ให้บริการศึกษาจากผู้ปกครอง” (สิริภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เนื่องจากข้าพเจ้าและสามีเรียนมาน้อยจึงไม่ค่อยมีความรู้มากนัก แต่สามีทำงานหนักเพื่อหาเงินมาส่งเสียให้ลูกทั้ง 4 คน ได้เรียนให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ คล้ายกันบ้าง คือละครบางเรื่องพ่อจะเป็นผู้หาเลี้ยงส่งเสียลูกๆ แต่บางเรื่องพ่อแม่ก็ไม่สนใจการศึกษาของลูกๆ ให้ลูกทำงานอะไรก็ได้เพื่อหาเงินมาให้ตัวเอง” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะเป็นผู้หาเงินมาเป็นทุนการศึกษาให้ลูกๆ ข้าพเจ้าเห็นพ่อต้องทำงานหนักมาตลอดเพื่อหาเงินมาให้ลูกได้เรียนกันทุกคน ลูกทุกคนจึงตั้งใจเรียนและไม่ทำให้พ่อผิดหวัง คล้ายกันบ้าง คือ พ่อจะเป็นผู้หาเลี้ยงส่งเสียลูก ๆ แต่ลูกบางคนก็ไม่สนใจการเรียน ดัดเพื่อนทำให้เสียคน” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์ การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังนี้

หน้าที่การให้ความรัก ครอบครัวส่วนมากถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า มีความรักความอบอุ่นในครอบครัวที่ทุกคนไม่ทอดทิ้งกัน การแสดงความรักอาจเห็นชัดเจนหรือไม่แสดงออกมาจากความอาย หรือแสดงออกจากการกระทำ เช่น การทำอาหารให้ลูกรับประทาน พุดคุย คอยถามไถ่ ในทุก ๆ วันกับลูกๆ พ่อแม่มีเวลาเต็มที่กับลูกละครก็มักจะมีฉากแสดงความรักในมุมต่าง ๆ ให้ได้เห็นกันอยู่บ่อย ๆ อยู่แล้ว แม่ใจดี พ่อจะดุว่าแม่ ลูกสาวใกล้ชิดแม่มากกว่า แม่จะแสดงออกถึงความรักมากกว่าพ่อ บางครอบครัวทุกคนรักใคร่กันดี และในละครจะสอดแทรกเรื่องการรักครอบครัวอยู่เสมอ

“พ่อและแม่ทำหน้าที่การให้ความรักเป็นอย่างดีโดยการแสดงออกทางด้านการดูแล ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารให้ทาน พุดคุย คอยถามไถ่ ในทุก ๆ วัน กับลูก ๆ อยู่แล้ว ซึ่งลูก ๆ ก็รับรู้ได้ว่าและแม่มีความรักให้มากมายเพียงใด เหมือนกันเพราะคงไม่มีพ่อแม่ที่ไหนที่ไม่รักลูกหรือคนในครอบครัวทั้งชีวิตจริงและในละคร” (สุนัย-สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนจะคอยให้ความอบอุ่นซึ่งกันและกัน เพราะทุกคนในบ้านจะมอบความรักให้กันเสมอ เหมือนกัน เพราะ ในละครบางเรื่องบุคคลในบ้านจะรักกันทุกคน เหมือนกัน

บ้าง เพราะในละครจะสอดแทรกเรื่องการรักครอบครัวอยู่เสมอ, (สิริภา-โคมทอง, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะเป็นผู้ที่คอยดูแลให้ความรักกับลูกๆ เสมออาจจะเป็นเพราะบ้านเรามีลูกผู้หญิงหลายคนจึงทำให้การแสดงความรักต่อกันเป็นเรื่องปกติโดยเฉพาะกับแม่ คล้ายกับในละครส่วนใหญ่ลูกผู้หญิงก็จะสนิทกับแม่มากกว่าพ่อและแสดงออกความรักกับแม่มากกว่า” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ย่าก็ให้ความรัก พ่อแม่ก็ให้ความรัก ลูกหลานบ้านนี้ไม่ขาดความรักแน่นอน เหมือนเป็นบางเรื่องที่ครอบครัวอบอุ่น บางเรื่องก็ขาดพ่อ บางเรื่องก็ขาดแม่” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ในละครโทรทัศน์บางเรื่องมีการเข้าวัด เช่น พ่อแม่หรือคนชราพาลูกหลานไปวัด และถ้ามีเชื้อสายจีนก็ไหว้บรรพบุรุษ

“ย่าและพ่อ จะให้สวดมนต์ก่อนนอนทุกวัน กินมังสวิรัตินวันพระ นั่งสมาธิก่อนนอน พ่อและแม่จะพาไปทำบุญที่วัดบ้างตามโอกาส เหมือนในละครที่มีฉากใส่ชุดขาวสวดมนต์ที่บ้านเป็นประจำ” (อรุณี-อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่ค่อยได้ไปทำบุญที่วัด ก็มีไปเวียนเทียนบ้างตามโอกาส หรือทำบุญประเพณีต่างๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง จะเน้นไปทางประเพณีจีนมากกว่า เช่น ทำบุญให้บรรพบุรุษ ไหว้เจ้า ประเพณีจีนนั้นเคร่งครัดมาก เหมือนในละครจีน จะเห็นฉากไหว้บรรพบุรุษ ละครที่ตัวละครเป็นคนจีนทุกเรื่องจะแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของตัวละครที่มีต่อบรรพบุรุษอย่างชัดเจน ส่วนในละครไทยเหมือนกัน จะเป็นฉากประมาณว่าคนแก่กับลูกหลานทำบุญด้วยกัน ลูกพาพ่อแม่เข้าวัด” (อรุณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางนันทนาการ ครอบครัวได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า ในวันหยุดหรือเมื่อมีโอกาสพ่อจะพาไปชมภาพยนตร์ รับประทานอาหารนอกบ้าน ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า หรือจัดกิจกรรมนันทนาการภายในบ้านเป็นงานเล็ก ๆ เช่น ทำอาหาร ร้องเพลง หรืองานวันเกิด

“ไปเดินห้าง ไปกินข้าวนอกบ้าน กับพ่อแม่พี่ชายในวันหยุด เหมือนในละคร ไปเดินห้างไปกินข้าวนอกบ้าน” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อแม่จะพาไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าในวันหยุด และพาไปทำบุญไหว้พระที่วัด เหมือนในละครที่ชอบไปห้างสรรพสินค้า” (อรุณี-อรุณวดี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายต่อรอง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังนี้

หน้าที่การให้ความรัก ครอบครัวมีถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ละครเข้รหัสว่าครอบครัวให้เวลากันน้อยไม่สนิทสนมกันทำให้ลูกขาดความอบอุ่นหรือต่างคนต่างอยู่ บางคนถอดรหัสแบบต่อรองต่างจากในละครโทรทัศน์ในการแสดงความรักของพ่อที่บางคนก็เห็นว่าแสดงออกมากกว่าแม่ และครอบครัวที่แตกแยกลูกจะขาดความรักแม่โทษพ่อแล้วมาโทษลูกไม่ค่อยรักลูก

“ทุกคนในครอบครัวให้ความรักและความอบอุ่นไม่ทอดทิ้ง มีเวลาให้กันไม่เหมือนกันเพราะในละครต่างคนต่างอยู่” (นารี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อและแม่จะเต็มทีกับการให้เวลากับลูก ให้ความรักความเข้าใจกันภายในครอบครัวคล้ายข้างแต่ไม่เหมือนเพราะในละครมีเวลาให้กันน้อย ทำให้คนในครอบครัวไม่สนิทสนมกันจึงทำให้ครอบครัวมีปัญหาลูกขาดความอบอุ่น” (วิภาดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนในครอบครัวต่างก็อยู่ด้วยกันด้วยความรักอยู่แล้ว ซึ่งการแสดงออกก็จะมีความแตกต่างกันไปไม่เหมือนกัน/เหมือนกันเพราะในละครก็มักจะมีฉากแสดงความรักในมุมต่าง ๆ ให้ได้เห็นกันอยู่บ่อย ๆ อยู่แล้ว” (กัลยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะเป็นผู้ที่แสดงออกเรื่องความรักกับทุกคนโดยชัดเจน แต่พ่อจะไม่ค่อยแสดงออกเท่าไรนักแต่ลูก ๆ ก็รับรู้ได้ถึงความรักของพ่อที่มีให้กับทุกคนในครอบครัวคล้ายกันแต่ไม่เหมือน เพราะในละครบางเรื่องพ่อจะแสดงออกชัดเจน แต่แม่กลับไม่ค่อยแสดงความรักกับลูก” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนใหญ่ครอบครัวเราจะแสดงความรักกันเป็นปกติ เช่น คอยดูแลเอาใจใส่ทุกคนในบ้านเป็นปกติ โดยเฉพาะข้าพเจ้าซึ่งเป็นแม่และย่าก็จะแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยให้กับลูกๆเสมอ ไม่เหมือนกัน เพราะในละครส่วนใหญ่มักจะเป็นครอบครัวที่แตกแยกกันแม่ก็จะโทษว่าพ่อไม่ดีเลยโทษลูกและไม่ค่อยรักลูก” (จรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวส่วนมากได้ถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ คือ ย่า ให้สวดมนต์นั่งสมาธิก่อนนอนทุกวัน รับประทานอาหารมังสวิรัตทุกวันพระ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สอนถึงบาปบุญคุณโทษเสมอ ไปวัดตามโอกาส แม้ว่าในละครโทรทัศน์เข้รหัสมีการใส่ชุดขาวไหว้พระทำบุญตักบาตรบ้างแต่มีน้อย ละครโทรทัศน์บางเรื่องแทบไม่มีเรื่องทางศาสนาเลย เด็กนอนตื่นสายทำบุญตักบาตรไม่ทัน มีการตักบาตรน้อย ทำผิด

ศีลธรรม ใช้ชีวิตแบบไม่เกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ ไม่หมั่นทำความดี มีแต่คบตีแย่งผู้ชายไปวันๆ ต่างจากชีวิตจริงที่สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ ทำบุญตักบาตร เวียนเทียนทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ ไปวัดบ้าง

“เครื่องครัดศาสนามาก ต้องสวดมนต์นั่งสมาธิก่อนนอนทุกวัน กินมังสวิรัตทุกวันพระ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยาเดินไม่ได้ก็ไม่ได้ไปทำบุญที่วัดกับเค้า ไปก็ลำบาก แต่จิตใจเฝ้าอยู่ที่วัดอยู่แล้ว มีพระธรรมอยู่ในใจตลอดเวลา เหมือนเป็นบางเรื่อง ละครเรื่องหนึ่งจะมีสักฉากที่ทำบุญ บางเรื่องก็ไม่มีเลย เห็นน้อยมาก” (เจ๊ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าพเจ้าเป็นคนที่ชอบทำบุญเข้าวัดเป็นประจำและจะสอนให้ลูกๆ รู้จักเข้าทำบุญด้วยกันตั้งแต่ลูกยังเล็ก ๆ ลูก ๆ จึงซึมซับและปฏิบัติตามมาโดยตลอด ไม่เหมือนในละครปัจจุบันจะไม่มีเรื่องศาสนาอยู่ในเนื้อเรื่องเท่าไรหรอก” (จรีสัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่จะเป็นผู้ที่พาลูกไปทำบุญที่วัด ใส่บาตรหน้าบ้านและจัดดอกไม้ถวายพระพุทธรูปที่เป็นประจำตั้งแต่เด็ก ลูกจึงปฏิบัติเช่นตลอดมาเป็นปกติ คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนในละครไม่ค่อยเห็นมีเรื่องศาสนาอยู่ในเนื้อเรื่องเท่าไรหรอก” (จามรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางนันทนาการ ส่วนมากครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ในครอบครัวว่าจะเล่าประสบการณ์ให้หลาน ๆ ฟัง มีการพูดคุย พ่อแม่พาลูกไปทำบุญไหว้พระมากกว่าการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ที่มักมีการพาครอบครัวไปเที่ยวชายทะเล รับประทานอาหารในร้านที่หรูหราสวยงาม หรือบางครอบครัวไม่มีกิจกรรมร่วมกัน

“ย่าจะชอบเล่าเรื่องต่างๆ ให้หลานๆ ฟัง เด็กๆ ก็จะถามนู่นถามนี่ สมัยก่อนกับสมัยนี้มันต่างกันเยอะ ก็จะเล่าให้เค้าฟัง ไม่เหมือนในละคร ไม่เคยเห็นในละครมีฉากแบบนี้เลย” (เจ๊ก, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนใหญ่ข้าพเจ้าและสามีไม่ชอบออกไปไหนนอกบ้าน แต่ช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์จะทำอาหารทานกันเองที่บ้าน โดยมีลูกสาวและหลานๆ ช่วยกันทำ ไม่เหมือนเพราะส่วนใหญ่มักจะพาไปเที่ยวชายทะเล ทานอาหารในร้านที่หรูหราสวยงาม” (จรี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เนื่องจากทุกคนต้องทำงานนอกบ้านจึงไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปเที่ยวหรือพักผ่อนด้วยกันสักเท่าไร แต่หากมีเวลาแม่ก็จะพาออกไปซื้อของใช้ในบ้านและทานข้าวด้วยกัน

คล้ายกันแต่ไม่เหมือนตรงที่ไม่ค่อยมีเวลาต้องทำงานนอกบ้าน แต่ส่วนใหญ่ในละคร จะไม่ค่อยเห็นครอบครัวอยู่ด้วยกันเท่าไรหรอก” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

5.4.2 การถอดรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว ในหน้าที่ครอบครัว 3 ด้าน คือ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังต่อไปนี้

1) หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม เป็นการทำหน้าที่หลาย ๆ ด้านของครอบครัว ต่อสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ในการให้สถานภาพ และหน้าที่ทางชีววิทยาหรือหน้าที่ทางสืบทอดเผ่าพันธุ์

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับหน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ดังนี้

หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า ลูกชายเป็นผู้ที่สืบทอดวงศ์ตระกูลและรับมรดก และการสืบทอดวงศ์ตระกูลต้องมีการแต่งงานและมีลูกในเวลาต่อมา ครอบครัวที่ไม่มีลูกก็มักจะเลี้ยงหลานเหมือนเป็นลูก โดยเฉพาะหลานชายไว้สืบสกุลลูกชายที่เป็นผู้สืบสกุลที่จะสืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไปที่ครอบครัวหวังพึ่งพาโดยเฉพาะครอบครัวคนจีน และในละครมักเข้ารหัสว่าทุกครอบครัวจะต้องการลูกชายเพื่อที่จะได้สืบสกุล

“ดิฉันมีลูกชาย 1 คนก็คงหวังและพึ่งพาในอนาคตและตอนนี้เค้าก็ทำหน้าที่เค้าแล้วเหมือนกันเพราะโดยปกติผู้ที่สืบต่อวงศ์สกุลจะต้องเป็นผู้ชาย” (พิไล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ตัวเองไม่มีลูก แต่มีหลานจึงคอยเลี้ยงดูอย่างดี เหมือนกับละครเพราะการที่ตัวเองไม่มีลูกก็มักจะคอยดูแลหลานที่เป็นญาติเพื่อคอยสืบสกุล” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ลูกชายคนทั้ง 2 คนมีหน้าที่ในการรักษาสกุลให้คงอยู่สืบไปหากแต่งงาน เหมือนกันเพราะในละครมักจะให้ลูกชายเป็นผู้สืบสกุลของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวจีน” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ที่บ้านมีลูกชายคนทั้ง 2 คนมีหน้าที่ในการรักษาสกุลให้คงอยู่สืบไปหากแต่งงาน เหมือนในละครเพราะโดยส่วนมากมักจะเห็นได้ชัดว่าให้ลูกชายนั้นเป็นใหญ่และเป็นผู้สืบสกุลของครอบครัว” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ข้าพเจ้ามีลูกชาย 2 คน ก็คงหวังและพึงพาในอนาคต เหมือนกันเพราะในละครโดยปกติผู้ที่สืบต่อวงศ์สกุลจะต้องเป็นผู้ชาย” (ณัฐ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการให้สถานภาพ ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้ถอดรหัสความหมายแบบ สอดคล้องว่า พ่อและลูกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองดีในการดำเนินชีวิตในการเรียน ทำงาน จนแต่งงานแยกครอบครัวไป พ่อสามารถเป็นทั้งพ่อและแม่ แต่แม่ทำงานหาเลี้ยงลูกเพียงคนเดียว โดยพ่อที่หย่าร้างมีทั้งที่ยังช่วยส่งเสียเลี้ยงดูลูกอยู่และไม่เคยมาดูแลเลย ส่วนลูกที่ยังเรียนอยู่ก็สามารถช่วยแม่ทำงาน มีบางส่วนที่พ่อเสียชีวิตแต่ไม่ลำบากนักเพราะลูกโตแล้วก็สามารถเลี้ยงแม่ได้ นอกจากนี้หัวหน้าครอบครัวที่เป็นหญิงสามารถจัดการและตัดสินใจทุกอย่างโดยถามความต้องการของสมาชิกในครอบครัวด้วย และสมาชิกในครอบครัวต่างเคารพบทบาทของแต่ละคน ในครอบครัวแต่งงานใหม่ ผู้เป็นพ่อจะดูแลและจัดหาสิ่งของที่จำเป็นให้แก่ภรรยาและลูกด้วยความเป็นธรรม เรื่องภายในบ้านเป็นบทบาทของภรรยา และการสอนบทบาทของลูกเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ ส่วนแม่เลี้ยงบางคนต้องการยึดอำนาจและควบคุมกิจการทุกอย่างของครอบครัว

“ทุกคนต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี พ่อ-ลูก เหมือนกันเพราะในละครก็จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองดี เป็นพ่อก็ต้องทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว ดูแลลูก เอาใจใส่เป็นอย่างดี ลูกก็ต้องตั้งหน้าตั้งตาเรียนหนังสือให้จบ รับปริญญา ทำงาน สร้างเนื้อสร้างตัว มีครอบครัวแต่งงานแยกย้ายออกไปอยู่ข้างนอก นี่คือนิยามชีวิตในละคร” (จาริณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เนื่องจากลูก ๆ ไม่มีแม่ ผู้เป็นพ่อจึงต้องสวมบทบาททั้งพ่อและแม่ ทั้งหาเลี้ยงครอบครัว ทั้งเรื่องงานบ้านก็ต้องทำ ต้องดูแลลูก ๆ ทุกอย่าง ซักผ้า รีดผ้า แต่คนในบ้านก็ช่วยแบ่งเบาบ้าง เช่น ย่าก็จะช่วยดูแลเวลาที่ผู้เป็นพ่อไม่อยู่ อบรมหลาน ๆ แทนพ่อ ทางแม่เค้าไม่ได้มาสนใจใยดีลูกเลย ไม่ได้เรียกร้องที่จะอยากมาเจอลูก ในตอนแรกลูก ๆ ก็ยังไม่เข้าใจ เรียกร้องหาแม่ แต่พอเวลาผ่านไปซักพักก็เริ่มนิ่งมากขึ้น และเริ่มเข้าใจและยอมรับว่าไม่มีแม่เหมือนคนอื่น ทางพ่อก็พยายามทำทุกอย่างเพื่อลูก และตอนนี้ลูก ๆ ก็ยอมรับได้ อยู่กับพ่อก็มีความสุข และลูกทั้งสองคนเป็นเด็กดีมาก ไม่ได้ทำตัวเป็นเด็กมีปัญหาแต่อย่างใด แต่ก็ต้องคอยดูแลไปเรื่อย ๆ พ่อจะพยายามสอนลูกให้มีความเข้มแข็ง ไม่อ่อนต่อโลก เพราะในอนาคตลูกต้องดำเนินชีวิตด้วยตัวเอง พ่อไม่ใช่จะอยู่ดูแลเค้าตลอดไปได้ เหมือนในละครเรื่องลิขิตเสนห์หามาก ๆ แม่ของน้อง

เหมือนกับแม่ของเด็กผู้หญิงในละคร คือไม่สนใจลูกเลย เอาแต่เที่ยว ไม่รักเด็ก ไม่อยากมีลูกตั้งแต่แรก และไม่อยากเลี้ยง จนในที่สุดก็เลิกกันไปละไม่สนใจใยดีลูกอีกเลย ส่วนลูกๆไม่เหมือนในละคร คือลูก ๆ จะไม่ทำตัวเป็นเด็กมีปัญหาหรือเรียกร้องความสนใจ ลูกทั้งสองเป็นเด็กดีและรักกันมาก ส่วนพ่อนั้นก็เหมือนกับในละครเรื่อง ลิขิตเสนห์หา คือพ่อจะพยายามทำทุกอย่างแทนแม่และทำได้ดีไม่บกพร่อง เต็มเต็มให้กับลูกได้” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นทั้งพ่อและแม่ เมื่อก่อนคิดถึงแม่ แต่ตอนนี้ไม่แล้วจะสนใจแต่พ่อ ถ้าเจอแม่ก็ไม่รู้จะรักกรีปเล่า เพราะมันนานแล้วที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน อยู่กับพ่อก็สบายใจ มีความสุขเหมือนในละครที่แม่ทิ้งลูกแต่ลูกก็ยังมีความรักที่คอยดูแลทดแทน” (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่เลี้ยงคนสุดท้าย คอยช่วยเหลือทุก ๆ อย่างในชีวิตพ่อและเรื่องลูกทุก ๆ คน ถ้าพ่อก็ไม่อยู่ต้องไปต่างประเทศ แม่เลี้ยงคนสุดท้ายจะเป็นผู้ควบคุมและดูแลทุกอย่างแทนเหมือนในละครโทรทัศน์ เพราะส่วนมากแล้วคนที่แม่เลี้ยงในละครมักจะคอยปั้นหัวผู้ชายและพยายามที่จะยึดอำนาจและควบคุมทุกอย่างภายในบ้าน” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ผมจะให้ความสำคัญกับลูก ๆ ทุกคนเท่ากันหมด ส่วนหน้าที่ในบ้านเรื่องอื่นผมยกให้เป็นหน้าที่ของภรรยาในการดูแล คล้ายบ้างในบางกรณีส่วนใหญ่ภรรยาจะดูแลเรื่องภายในบ้าน” (ณัฐ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นคนคอยหาของใช้และของจำเป็นที่คนในบ้านต้องมาให้ เหมือนกันเพราะในละครพ่อจะเป็นคอยดูแลทุกคนในบ้าน” (ยาใจ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อและแม่สอนให้ลูกรู้จักบทบาทของตน เหมือนกันเพราะพ่อและแม่จะมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี” (ภัทร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการอบรม ครอบครัวยุคนี้ได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า พ่อพยายามทำหน้าที่ทั้งพ่อและแม่ในการให้ความอบอุ่นคอยดูแลให้คำแนะนำ สั่งสอนลูกให้เป็นคนดี รู้จักคบเพื่อน ตั้งใจเรียนหนังสือ แต่บางครอบครัวลูกยังเด็กก็อาจต้องใช้เวลาและความเข้าใจในการขาดแม่และมีญาติผู้ใหญ่ซึ่งบ้านอยู่ติดกันคอยดูแลให้ตอนพ่อไม่อยู่ ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้ปกครองเด็กในครอบครัวคอยแนะนำสมาชิกในครอบครัวที่อาวุโสน้อยกว่า เช่น น้องหรือหลานคนที่อบรมมักเป็นญาติผู้หญิงมากกว่าญาติฝ่ายชายและดูแลเอาใจใส่ได้ดี และเด็กจะเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ การอบรมลูกที่ดีควรเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อและแม่ แต่ส่วนมากเป็นหน้าที่ของแม่มากกว่า เพราะต้องมีเวลาอยู่กับลูกในการให้การอบรม ส่วนมากพ่อสอนเรื่องความรับผิดชอบครอบครัว

การทำงาน แม่สอนเรื่องทั่วไป ศีลธรรม แต่ถ้าแม่ดูแลลูกเพียงคนเดียวก็ต้องสอนลูกทุกเรื่อง ถ้าครอบครัวแตกแยกและแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ๆ ก็จะเป็นเด็กมีปัญหาได้

“อบรมสั่งสอนเสมอ เช่น การพูดดี คิดดี ทำดี คบเพื่อนดี และไปสถานที่ที่ดี ๆ เหมือนกัน เพราะบิดาทุกคนไม่ว่าจะละครหรือชีวิตจริงก็ต้องอบรมสั่งสอนบุตรของตัวเองเหมือนกัน” (ทัศนัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนมากจะเป็นย่า เพราะพ่อไม่ค่อยมีเวลาต้องทำงานแต่ย่าจะอยู่กับหลานๆตลอด ย่าจะคอยสอนให้หลาน ๆ รักและกตัญญูต่อพ่อ พ่อทำงานหนักเพื่อเค้า ทำงานคนเดียวไม่มีแม่เหมือนคนอื่นยังต้องรักพ่อ ต้องกตัญญูต่อพ่อ ลูกก็จะฟัง และพ่อก็ทำให้ลูกเห็นด้วย ว่าทำงานทำงานหนักจริงๆ และดูแลลูกได้ดีทำหน้าที่แม่ด้วย ลูกก็จะรักพ่อมาก ส่วนตัวพ่อก็จะได้อบรมสั่งสอนลูกบ้างในช่วงเวลาที่กินข้าวด้วยกันหรือก่อนนอนเพราะพ่อจะเป็นคนพาลูกๆเข้านอน สิ่งที่พ่อเน้นย้ำเวลาสอนก็คือ พี่ชายต้องเข้มแข็งและดูแลน้องสาว พี่น้องต้องรักกัน ในตอนนี้ลูกๆก็เริ่มจะแบ่งเบาภาระพ่อในเรื่องงานบ้านได้บ้างแล้วโดยเฉพาะลูกชาย ส่วนลูกสาวยังเด็กก็ยังไม่ค่อยทำอะไรได้ เหมือนในละครที่พ่อทำงานหนักเพื่อลูกและลูก ๆ ก็รู้สึกได้และกตัญญูตอบแทนพระคุณพ่อ” (การันต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่และพ่อจะช่วยกันอบรมลูก แม่เป็นผู้หญิงบางครั้งอาจจะอบรมได้แค่บางเรื่อง บางเรื่องก็ต้องเป็นพ่ออบรม ก็ต่างคนต่างอบรมลูกเวลาอยู่กับลูก นานๆทีก็ได้อยู่ด้วยกัน พ่อแม่ลูกกินข้าวกัน เหมือนในละคร พ่อและแม่ต้องช่วยกันอบรมลูก ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ด้วยความที่ตอนเด็ก ๆ แม่ไม่ค่อยมีเวลา ลูก ๆ จึงไม่ค่อยเชื่อฟังแม่เท่าที่ควร โดยเฉพาะน้องสาวคนเล็กจะเกเรมากเพราะแม่ตามใจ และน้องสาวไม่เคยมีพ่อดูแลเลยจนกระทั่งโตถึงได้เจอพ่อ เหมือนในละครที่ครอบครัวแตกแยกแล้วลูกเป็นเด็กมีปัญหา น้องสาวจะคล้ายเด็กมีปัญหา ติดเพื่อน ชอบเที่ยว ไม่เรียน ไม่เอาภาระงาน” (วิทยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ยายและป้าทำหน้าที่หลักในการอบรม และให้คำแนะนำแก่คนในบ้าน คล้ายกันกับละครโทรทัศน์ เพราะคนที่อายุมากกว่าจะคอยให้คำแนะนำคนในบ้าน ในละครคนที่ป็นเด็กจะเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่” (อวบ-ทศพล-วิกรม, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“การอบรมเป็นหน้าที่ของพ่อและแม่ เหมือนกันเพราะเรื่องของการอบรมสั่งสอนลูกเป็นหน้าที่ของพ่อและแม่” (มณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางชีววิทยา (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) ครอบครัวลดรหัสความหมายแบบ สอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า พ่อพยายามทำหน้าที่รับผิดชอบเลี้ยงดู ลูก คุณแม่ ลูก ผู้เป็นพ่อคุณแม่และพ่อแม่ของตนเองด้วย ลูกที่โตแล้วก็ช่วยคุณแม่ด้วยหรืออาจไม่ สนใจคุณแม่ พ่อแม่ต้องรับผิดชอบลูก พ่อบางคนก็รับผิดชอบเลี้ยงดูคุณแม่จะเลิกกับแม่แต่ พ่อบางคนไม่สนใจลูกเลย ลูกก็ต้องตอบแทนพ่อแม่ และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกในการตอบแทนพ่อแม่ผู้ที่ เป็นหัวหน้าครอบครัวรับผิดชอบเลี้ยงดูคนในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นด้านการเงินซึ่งมักเป็น ญาติผู้หญิงทั้งการเงินและการดูแลเลี้ยงหลานเหมือนลูกแท้ ๆ และเลี้ยงดูจนกว่าจะทำงานดูแล ตนเองได้แล้ว ภาระค่าใช้จ่ายรับผิดชอบเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่ของพ่อ

“บิดา เป็นคนเลี้ยงดูบุตรสาว ในเรื่องของแนะนำบทบาทหน้าที่ ดูแลความปลอดภัย และเราก็ดูแลซึ่งกันและกัน เหมือนกับละคร เพราะบิดากับบุตรมีกันแค่ 2 คนก็ต้อง ดูแลกันและกัน (ทศวัลย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อดูแลทุกอย่าง หาเงินให้เรียน ชื่อของให้ พาไปกินข้าว ไปรับไปส่ง ดูแลดีมาก เหมือนในละคร เป็นพ่อต้องดูแลลูก ไปรับไปส่ง พาไปนู่นไปนี่ ชื่อของให้ลูก” (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อรับผิดชอบเลี้ยงดูลูกทุกคน พ่อเค้ามีครอบครัวใหม่แต่ก็ไม่ทิ้งลูกทางนี้ แม่ก็ รับผิดชอบในส่วนของคุณแม่ และคุณแม่ของคุณแม่ก็คือยายซึ่งเป็นอัมพฤกษ์ เหมือนใน ละคร มีลูกแล้ว ทำให้เค้าเกิดมาแล้วก็ต้องรับผิดชอบเค้าให้ถึงที่สุด” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“รับผิดชอบในเรื่องการเงินเป็นส่วนใหญ่ คล้ายกับละคร เพราะ หัวหน้าครอบครัว ต้องรับผิดชอบภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทำหน้าที่เลี้ยงหลานมาตั้งแต่เกิด เหมือนเป็นลูกแท้ ๆ คล้ายกันบางส่วน เพราะใน ละคร พ่อแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้มักจะนำมาให้ญาติช่วยเลี้ยงเพื่อตัวเองจะได้ไป ทำงานได้” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“อาทั้ง 2 มีหน้าที่ในการรับผิดชอบเลี้ยงดูหลานจนกว่าเขาสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ใน เวลาอันควรและในตอนนี้เขาก็มีหน้าที่การทำงานที่รับผิดชอบด้วยตัวเองได้ เหมือนกัน ผู้ปกครองทุกคนต้องดูแลเลี้ยงดูบุตรหลานในการปกครองของตนจนกว่าเขาจะ สามารถดูแลตัวเองได้ในสังคม” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะจ่ายเงินค่ารับผิดชอบเลี้ยงดูให้ลูกหมดทุกคน โดยจะให้ทางลูกโดยตรงไม่ผ่าน ทางแม่นัก คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนเพราะในละครนั้นทางผู้ชายจะเป็นฝ่ายที่ต้อง

รับผิดชอบเลี้ยงดู แต่จะผ่านทางลูกโดยตรงอย่างเดียวคงไม่ใช่ มักจะผ่านทางแม่เลี้ยง บ้างหรือจ้างคนเลี้ยงบ้าง” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บางคนถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับหน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ดังนี้

หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ ครอบครัวถอดรหัสความหมายหน้าที่ของ ครอบครัวแบบต่อรองกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า ไม่ยึดติดมากนักที่ลูกสาวจะ แต่งงานหรือไม่ ไม่ยึดติดกับการสืบสกุล แต่เลี้ยงหลานเพื่อพึ่งพา และกรณีที่ไม่มีลูก/หลานชาย ผู้หญิงก็สามารถใช้นามสกุลเดิมได้ ต่างจากในละครที่ต้องการลูกชาย/หลานชายไว้สืบทอด นามสกุลนั้นไม่ให้หายไป

“ไม่ยึดติดกับการมีลูกสืบสกุลมากนัก เพราะผู้หญิงไม่สามารถใช้นามสกุลตัวเองได้ ไม่เหมือนกัน ปัจจุบันในละครส่วนใหญ่ต้องมีลูกผู้ชายเอาไว้สืบสกุลต้องการให้นามสกุลเก่าแก่มีการสืบทอดต่อไป” (ชงชัย-ชาโรณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่ยึดติดกับการสืบสกุลแม้ว่าจะไม่มีทายาทแต่ถือว่าการดีที่มีหลานชายเพราะสามารถพึ่งพาได้เหมือนทุกๆครอบครัวหวังที่จะให้ลูกชายหรือหลานชายสืบสกุลแต่โดยส่วนตัวไม่ยึดติดเหมือนละครหลาย ๆ เรื่อง” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เนื่องจากอาทั้งสองไม่มีลูกเขาทั้งสองก็เหลือเพียงแค่ผมคนเดียวที่พึ่งพาได้เหมือนกับละครทั่ว ๆ ไปที่ต้องสร้างครอบครัวที่อบอุ่น” (พงศกร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่ค่อยยึดติดเรื่องการสืบสกุลมากนัก เพราะผู้หญิงสามารถใช้นามสกุลตัวเองได้ ไม่เหมือนกันเพราะในละครต้องการให้นามสกุลของตระกูลอยู่ไปนานๆ หรือ ต้องให้นามสกุลของฝ่ายชายถูกสืบทอดต่อไปไม่ให้นามสกุลนั้นหายไป” (อวบ-ทศพล-วิกรม, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการให้สถานภาพ ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า พ่อแม่สอนให้รู้จักทุกคนในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตัวเองคิดว่าตัวเองมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง อะไรสำคัญ ก่อนหลัง ไม่ทอดทิ้งกันให้เวลาพูดคุยใกล้ชิดลูก และแม่มีบทบาทมากที่สุดในการตัดสินใจเรื่องในครอบครัว ซึ่งละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่พ่อหรือแม่จะไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกหรือตามใจลูกมาก ซึ่งมักจะทำให้ครอบครัวเกิดปัญหาได้

“แม่จะทำงานและดูแลในทุก ๆ เรื่อง เอาใจใส่ดูแลทุกคนในบ้าน แต่ไม่เหมือนกัน เพราะ แม่ในละครจะไม่ค่อยใส่ใจดูแลครอบครัวทำไหร่หนักส่วนใหญ่มักจะเป็นการออกงานสังคมไม่ค่อยดูแลลูกและสามีเท่าไหร่” (แหวต-อิทธิพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตัวเองคิดว่าตัวเองมีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง อะไรสำคัญก่อน-หลัง คล้ายกันอยู่บ้างแต่เฉพาะในละครบางเรื่องเท่านั้น แม่จะมีบทบาทหรืออิทธิพลมากที่สุดในบ้านเพราะแม่เป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในบ้านอย่างเป็นทางการคล้าย ๆ กับละครหลาย ๆ เรื่องที่มีแม่เป็นช่างทำหน้า” (กัลยา-สุนัย-สุนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเองอยู่แล้วว่าใครต้องทำอะไรบ้างเพราะแต่ละคนก็ ทำหน้าที่ของตนเองตามปกติ ไม่เหมือนเพราะบางเรื่องแม่ตามใจลูก ลูกจึงไม่รู้จักโตและไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง” (จรรยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ในการอบรม ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า ละครโทรทัศน์บางเรื่องไม่เข้ารหัสถึงการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำแก่ลูกหลานหรือบางครอบครัวหลานชายเกรมาก การอบรมก็เคร่งเครียด หรือญาติผู้ใหญ่สอนในทางที่ไม่ดีให้หลานแก่งแย่งแต่งงานกับคนรวย ซึ่งพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ควรช่วยกันอบรมสั่งสอนเด็กให้ใช้ชีวิตที่ถูกที่ควร

“เป็นหน้าที่ของญาติที่เป็นผู้ใหญ่ที่จะช่วย ๆ กันอบรมสั่งสอนเด็กให้ใช้ชีวิตที่ถูกที่ควร ไม่เหมือนละครชอบให้ลูก/หลานทั้งผู้หญิงและผู้ชายคอยวิ่งไล่แก่งแย่งกันจับคนรวย ๆ” (สร้อย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ก็จะแบ่งกันอบรมตามด้านที่เราถนัดและสามารถถ่ายทอดได้ตั้งแต่หลานชายยังศึกษาหรือยังไม่มืงานทำนั่นถือได้ว่าครอบครัวเราค่อนข้างโชคดีที่หลานชายค่อนข้างอยู่ในระเบียบการอบรมจึงไม่ค่อยมีปัญหาตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงปัจจุบัน คล้ายกันบ้างแต่ในละครนั้นหลานชายมักเกรจึงทำให้ต้องอบรมกันอย่างเคร่งเครียด” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะอบรมลูกเองในเวลาที่คุณต้องการคำปรึกษา โดยลูกๆจะเข้ามาขอคำปรึกษาเองและภรรยาที่เป็นแม่ที่แท้จริงของคุณแต่ละคนจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนลูกของตนเองคล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนเพราะส่วนมากนั้นในละครพ่อจะมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมน้อยมาก แต่ส่วนมากจะเป็นแม่มากกว่าที่เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอน” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางชีววิทยา (หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์) ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า ในละครโทรทัศน์บางเรื่องเมื่อภรรยาเสียชีวิตลงแล้ว พ่อก็มักจะมีภรรยาใหม่ และมีผลต่อลูกที่กลัวพ่อไม่รัก จึงเกิดความน้อยใจได้ แม่ต้องเลี้ยงลูกจนโตจนแม่อายุมากก็ยังคงดูแลลูกอยู่ยังพึ่งพาไม่ได้ และละครโทรทัศน์มักเข้ารหัสถึงการที่เด็กที่ญาติเลี้ยงจนทำงานได้ยังสร้างภาระให้อีก หัวหน้าครอบครัวต้องจัดการเองทุกอย่างต่อ

สมาชิกในครอบครัว และละครโทรทัศน์บางเรื่องที่จะเน้นเรื่องราวของผู้เป็นแม่ที่มีความแข็งแกร่ง และน่าสงสาร เพื่อเป็นสีสันให้แก่ผู้ชมได้สะท้อนความเป็นจริงในยุคปัจจุบัน

“พ่อมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียวเนื่องจากว่าไม่ได้มีการแต่งงานใหม่ ไม่เหมือนกัน เพราะในละครเมื่อภรรยาเสียชีวิตลงแล้ว พ่อก็มักจะมีภรรยาใหม่ และในละครเมื่อพ่อมีภรรยาใหม่แล้วลูกก็จะกลัวพ่อไม่รัก จึงเกิดความน้อยใจได้” (ธงชัย-ชาธิณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่เป็นคนรับผิดชอบลูก ๆ ทุกอย่าง ส่วนพ่อนั้นน้อยมากจนจำไม่ได้ เหมือนเป็นบางเรื่อง ที่พ่อทิ้งแม่และลูกไปมีครอบครัวใหม่และไม่สนใจลูก” (วิทยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทางครอบครัวเลี้ยงดูดี แต่ในละครถ้าเป็นลูก/หลานแท้ ๆ จะรัก ไม่เหมือนในละครโทรทัศน์เพราะถ้าไม่ใช่ลูก/หลานแท้ ๆ จะไม่ค่อยสนใจ” (ศรัณย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“สามีจะผู้ดูแลเลี้ยงดูทุกชีวิตในครอบครัวเนื่องด้วยวัยของลูก ๆ ที่ยังต้องศึกษาเล่าเรียน รวมถึงค่าใช้จ่ายทุก ๆ อย่างในบ้านด้วย เหมือนกันเพราะผู้ที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัวต้องเป็นผู้ชาย เว้นแต่ละครบางเรื่องที่จะเน้นและนำเสนอแต่เรื่องราวของผู้เป็นแม่ที่มีความแข็งแกร่ง และน่าสงสาร เพื่อเป็นสีสันให้แก่ผู้ชมได้สะท้อนความเป็นจริงในยุคปัจจุบัน” (ยาใจ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

2) หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ และหน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับหน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ดังนี้

หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า เมื่อไม่มีแม่ พ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ต้องทำงานหาเงินมาดูแลครอบครัวเพียงคนเดียว เป็นหน้าที่ผู้ชายต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว สำหรับแม่ที่เลี้ยงลูกคนเดียวพยายามทำงานหารายได้เลี้ยงลูก พ่อที่หย่าร้างกับแม่มีทั้งที่ยังช่วยส่งเสียเลี้ยงดูอยู่และไม่เคยมาดูแลเลย ส่วนลูกที่ยังเรียนอยู่ก็สามารถช่วยแม่ทำงานหรือลูกที่โตแล้วมีหน้าที่เลี้ยงดูแม่ ญาติผู้ใหญ่ช่วยกันทำงานและร่วมกันออกค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงที่มักเป็นผู้หารายได้เข้าบ้านมากที่สุด ควบคุมการเงิน

หรือเป็นเจ้าของบ้านเป็นพี่ใหญ่ที่ดูแลน้อง และเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนสะใภ้มีหน้าที่ดูแลบ้าน และเป็นหน้าที่ของญาติผู้ใหญ่ที่ต้องเลี้ยงดูหลาน ส่วนครอบครัวแต่งงานใหม่ผู้นำครอบครัวคือสามี หรือพ่อเป็นผู้ที่ดูแลธุรกิจ โดยเฉพาะผู้ชายที่มีภรรยาหลายคน หรือเป็นผู้ที่ทำงานหาค่าใช้จ่าย ทั้งหมดนี้ให้แก่ภรรยาและลูก

“ทุกคนในบ้านที่เป็นผู้ชายทำมาหากินหาเลี้ยงครอบครัว เหมือนในละครที่ผู้ชายต้องเป็นผู้นำและดูแลครอบครัว” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่ทำงานหาเงินค่าใช้จ่ายในบ้าน พ่อส่งเสียค่าเทอมค่ากินอยู่ของลูก ลูกเรียนและช่วยแม่ทำงานในหน้าที่ของตัวเอง คือช่วยแม่เก็บร้านทุกวัน เหมือนในละคร ต่างคนต่างมีหน้าที่ของตัวเอง และต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีไม่บกพร่อง” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“มีหน้าที่ทำงานและควบคุมสภาพการเงินในครอบครัว เหมือนในละคร เพราะหัวหน้าครอบครัวมักจะเป็นคนหาเลี้ยงและควบคุมการเงิน” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่มีหน้าที่ทำงานหาเงินเลี้ยงคนในครอบครัว แต่จะมีหน้าที่ดูแลงานในบ้านเป็นส่วนใหญ่ คล้ายกันกับละคร เพราะสะใภ้มักจะได้รับหน้าที่ดูแลบ้าน” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยเป็นผู้ดูแลธุรกิจของครอบครัวทั้งหมด” เหมือนเพราะส่วนมากแล้ว ผู้ชายที่มีภรรยาหลายคนมักจะมีธุรกิจของครอบครัว และจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่นเดียวกัน (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า พ่อและญาติผู้ใหญ่สนับสนุนและให้เงินใช้จ่ายด้านการศึกษา ให้คำแนะนำในด้านการเรียน ซึ่งแนวทางที่ดีให้กับลูก และสอนการบ้านให้ลูกถ้าลูกยังเล็กและพี่ก็ช่วยสอนการบ้านน้องด้วย สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการให้การศึกษ แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวมีส่วนในการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ถ้าพ่อรับผิดชอบลูกก็จะส่งเสียให้ลูกเรียนและแม่คอยดูแลการเรียน ต้องการให้ลูก/หลานเรียนในสถาบันการศึกษาดี ๆ และให้เรียนจบเท่าที่จะทำได้ ครอบครัวสนับสนุนการเรียนของหลานเพื่อให้หลานมีอนาคตที่ดี โดยหลักเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในการให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แต่หากเป็นเรื่องของการดำรงชีวิตจะเป็นหน้าที่ของคนในครอบครัวที่ต้องช่วยกันดูแลและพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงประสบการณ์การทำงาน แม้ว่าลูกจะต่อต้านเกรงขนาดไหนพ่อแม่ก็พยายามส่งให้ลูกเรียน พ่อแม่

แบ่งเวลาให้ลูกปรึกษาอยู่เสมอ ด้วยการพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการเรียน การใช้ชีวิตอยู่ที่โรงเรียน ของลูกๆ สอนการบ้าน ชักถามได้ตลอดเวลา และลูกชายจะสนิทกับพ่อจากการสอนการบ้านให้ลูก

“พ่อเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ลูก และชี้แนะในเรื่องการเรียน คอยสอนการบ้านบ้าง แต่เดี๋ยวนี้ลูกฉลาดเกินแล้ว ก็จะเป็นพี่ชายสอนการบ้านน้อง ส่วนของพี่ชายก็ชอบทำเองมากกว่าให้พ่อสอน ลูกชายเรียนเก่งมาก เหมือนในละครที่พ่อแม่ต้องให้การศึกษาแก่ลูก ส่งลูกเรียน” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“สนับสนุนในเรื่องการเรียนเต็มที่ คล้ายกันเพราะครอบครัวย่อมอยากให้ลูกหลานเรียนสูงๆ เพื่อให้มีอนาคตที่ดี” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ครอบครัวส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องการเรียนอย่างเต็มที่ คล้ายกับในละครที่เห็นการเรียนเป็นเรื่องสำคัญ” (ปัญญา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“โดยหลักแล้วยกให้เป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในการให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แต่หากเป็นเรื่องของการดำรงชีวิตจะเป็นหน้าที่ของคนในครอบครัวที่ต้องช่วยกันดูแล และพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เหมือนกันเพราะในละครทุกเรื่องต้องให้การศึกษาแก่ลูกหลานเพื่ออนาคตที่ดี” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ดิฉันและสามีจะคอยเป็นที่ปรึกษาอยู่เสมอ ด้วยการพูดคุยกันในทุกๆ เย็นเกี่ยวกับเรื่องการเรียน การใช้ชีวิตอยู่ที่โรงเรียนของลูกๆ สอนการบ้าน และทุกๆ เรื่องที่ลูกๆ สงสัย หรือมีปัญหาก็สามารถซักถามได้ตลอดเวลา เหมือนกันเพราะในละครก็สะท้อนมาจากความเป็นจริงอยู่แล้ว เหมือนที่เคื่อบอกว่าพ่อและแม่เป็นครูคนแรกของเรา” (ยาใจ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะสอนการบ้านให้ลูกเพราะมีความใกล้ชิดกันมากที่สุด เหมือนกัน เพราะในละครพ่อกับลูกชายจะมีความสนิทสนมกันและเข้าใจกันมากกว่า” (มณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ผู้ชมละคร โทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ถอดรหัสความหมายต่อรองกับหน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ดังนี้

หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์บางคนถอดรหัสความหมายแบบต่อรองว่า พ่อควรมีหน้าที่หารายได้เลี้ยงดูครอบครัวหรือทั้งแม่และลูกต่างทำงานทั้งคู่ กรณีที่แม่ต้องทำงานเลี้ยงลูกคนเดียว ไม่มีเวลาดูแลลูก ต้องตามใจลูก เรื่องราวของละครโทรทัศน์ค่อนข้างซับซ้อนทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากหรือมีบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เกิดปัญหาและมักใช้เงินเลี้ยงลูกหลานจนเกิดผลเสีย และหน้าที่หารายได้เลี้ยงดูครอบครัวควรเป็นผู้ชายหรือสามี ละครโทรทัศน์บางเรื่องทั้งสามีและภรรยาต้องช่วยกันทำงาน

“แม่และพ่อ ทำงานหาเงินเรื่องค่าใช้จ่ายในส่วนที่ต่างคนต้องรับผิดชอบ ไม่เหมือน ในละครผู้ชายจะเป็นคนหาเงิน ผู้หญิงจะเป็นแม่บ้าน ดูแลลูกและดูแลบ้าน ไม่ต้องทำงาน เป็นคุณนายสบาย” (วุฒิชัย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่เป็นคนทำงานหาเลี้ยงลูกทุกคน แต่แม่ก็จะไม่ค่อยมีเวลาให้ลูก ก็จะชดเชยให้เค้า ด้วยการตามใจ ซึ่งก็รู้ว่ามันไม่ดีแต่ในตอนนั้นเราก็ไม่รู้จะทำยังไง ก็รักลูกไม่แพ้คนอื่น อยากให้ลูกมีทุกอย่างไม่ให้เหนื่อยหน้าใคร ไม่เหมือนในละคร ตามประสาละครก็ต้องสามีดูแลภรรยา ดูแลลูก ส่วนภรรยาที่เป็นแม่บ้าน แต่บ้านแม่ไม่ใช่อย่างนั้น แม่ทำทุกอย่างเลย เวลาที่เหลือไม่พอสำหรับลูก” (เสิดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“อาทั้ง 2 คนจะช่วยกันหาเลี้ยงครอบครัวแต่หลักๆอาเขยจะเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว คล้ายกันบางไม่เหมือนบางครอบครัวในละครค่อนข้างซับซ้อนทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากหรือมีบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เกิดปัญหา” (ศรัณย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ป้าเป็นผู้รับภาระหนักที่สุดในบ้าน ไม่เหมือนกันกับละคร เพราะในละครลูกผู้ชายต้องดูแลครอบครัวมากกว่า หรือสามีต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือในละครมักมีแต่ครอบครัวที่ร่ำรวยประสบความสำเร็จมาก่อนแล้ว ลูกหลานแค่มารับช่วงต่อของธุรกิจ” (อวบ-ทศพล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า ละครโทรทัศน์บางเรื่องที่มีมักจะให้ลูกออกไปหาครูสอนพิเศษเพิ่มเติม เนื่องจากพ่อทำงานไม่มีเวลาสอน แต่ผู้เป็นลูกเห็นว่าการไปเรียนพิเศษตามสถาบันดัง ๆ ก็เป็นการเพิ่มความรู้ และได้พบปะเพื่อนใหม่ ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ และชีวิตจริงบางครอบครัว ลูกต้องหารายได้เรียนเองเพราะพ่อไม่ได้ประกอบอาชีพเนื่องจากสุขภาพไม่ดี ซึ่งไม่ค่อยพบประเด็นเช่นนี้ในการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ หรือลูกยังไม่สนใจเรียนทำให้แม่กังวลใจต่ออนาคตของลูก และในละครโทรทัศน์มีการเรียนสูงกว่าปริญญาตรีก็มีมาก อีกทั้งพ่อแม่สมัยนี้ไม่ค่อยมีเวลาให้เด็กมากนักเพราะใช้เวลาไปกับการทำงานนอกบ้าน ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาจึงต้องหาทางออกโดยการให้ลูกไปเรียนกวดวิชาข้างนอก

“พ่อเพียงคนเดียวที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพราะพ่อเรียนจบแล้วมีประสบการณ์มาก ไม่เหมือนกัน เพราะในละคร มักจะให้ลูกออกไปหาครูสอนพิเศษเพิ่มเติม เนื่องจากพ่อทำงานไม่มีเวลามานั่งสอนเราได้เท่าไร” ไม่เหมือนกันเพราะในละคร จะต้องออกไปเรียนพิเศษตามสถาบันดังๆ เพื่อเพิ่มความรู้ และได้พบปะเพื่อนใหม่ๆเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้” (ชงชัย-ธาริณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่ก็อยากให้ลูกเรียนแต่เค้าไม่เรียนกันก็ไม่รู้จะทำยังไง มีลูกชายคนโตมาเรียนเอาตอนหลังเพิ่งจบ ก็ยังดีไม่เหมือนในละคร ในละครเค้าตั้งใจเรียนกันไปมหาวิทยาลัยกัน แต่ลูกเราไม่ค่อยอยากไปมหาวิทยาลัยกับเค้าเลย” (เสิดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ไม่เหมือนกันกับละคร เพราะพ่อแม่สมัยนี้ไม่ค่อยมีเวลาให้เด็กมากนักเพราะใช้เวลาไปกับการทำงานนอกบ้าน ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาจึงต้องหาทางออกโดยการให้ลูกไปเรียนกวดวิชาข้างนอกมากกว่า (ทศพล-วิกรม, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อเป็นผู้ส่งลูกทุก ๆ คน ให้เรียนและการสั่งสอนลูก ๆ จากประสบการณ์โดยตรงจากชีวิตจริงในเรื่องต่างๆ คล้ายบ้างแต่ไม่เหมือน เพราะพ่ออาจไม่ได้มาสอนลูกๆ เองโดยตรง แต่เหมือนที่ส่งให้เรียนและเน้นการศึกษาของลูกเป็นสำคัญ” (วิริย, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

3) หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ได้แก่ หน้าที่การให้ความรัก หน้าที่ทางศาสนา และหน้าที่ทางนันทนาการ

ละครโทรทัศน์มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “ครอบครัว” ในมิติหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในแต่ละหน้าที่ ซึ่งผู้ชมละครโทรทัศน์ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีการถอดรหัสความหมายหน้าที่ครอบครัวแบบสอดคล้องและการถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ดังนี้

(1) การถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้อง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีทัศนะที่สอดคล้องกับหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังนี้

หน้าที่การให้ความรัก ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสของละครโทรทัศน์ว่า พ่อให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกด้วยการทำหน้าที่ไม่บกพร่องทั้งการดูแลเอาใจใส่ รับส่งไปโรงเรียน ตามใจ ใจดีกับลูก ส่วนแม่ที่เลี้ยงลูกคนเดียวต้องขวนขวายหาเงินให้ลูก และเมื่อไม่มีเงินแล้วลูกต้องขวนขวายด้วยตนเองจนเกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันแต่ลูกบางคนก็เข้าใจแม่ การเลี้ยงลูกด้วยเงินทำให้ไม่มีเวลาให้ลูก ลูกจึงขาดความอบอุ่นเป็นเด็กมีปัญหา และการแสดงออกถึงความรักของแม่อาจอ่อนโยนน้อยหรืออ่อนโยนมากก็มีความแตกต่างกันไปตามบรรยากาศและบริบทของครอบครัว และพยายามมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ส่วนญาติผู้ใหญ่แสดงความรักหลานในรูปแบบการสั่งสอน ตามทุกข์สุข มีเวลาให้กัน ในครอบครัวแต่งงานใหม่ไม่ว่าลูกจะเป็นคนดีหรือคนไม่ดี พ่อแม่ที่เป็นพ่อแม่แท้ ๆ ของลูกต่างรักและให้ความช่วยเหลือลูกของตนเอง แม้ว่าพ่อจะมีภรรยาที่คนตาม และจะห่วงลูกสาวมากกว่าลูกชาย บางคนก็แสดงความรักให้เห็นบางคนก็ไม่แสดงออก อาจไม่ใช่คำพูดที่แสดงความห่วงใยก็มาจากการกระทำ ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกันสานความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ เช่น การเที่ยวพักผ่อน การรับประทานอาหารนอกบ้าน

“พ่อจะตามใจและใจดี ถ้าพ่อว่างก็จะพาไปเที่ยวตลอด เวลาไปไหนพ่อก็จะพาไปด้วยถ้าไปได้ เหมือนในละครที่พ่อจะตามใจลูก พาลูกไปเที่ยวกับพ่อ” (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ผมและแม่เราจะเจอกันทุกวันและพูดคุยกันทุกเรื่อง จะกินข้าวเย็นพร้อมกันทุกวัน และผมจะกอดแม่อยู่ตลอด คล้ายกันบ้างเพราะในละครลูกจะกอดและหอมแม่อยู่ตลอด” (พงศกร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อและแม่ของลูก ๆ มีความรักให้ลูกทุกคนเสมอ โดยการดูแลเลี้ยงดูให้เติบโตและเป็นคนดี เหมือนในละครเพราะพ่อและแม่ส่วนมาก แม่จะไม่แสดงออกแต่ก็รักลูกของตัวเองอยู่ดี” (วิริยะ สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เหมือนกันเพราะส่วนมากพ่อในละครต่อให้มี ภรรยาเยอะแค่ไหนแต่ก็ย่อมรักลูกกว่าเสมอ แม่ก็เช่นเดียวกันรักลูกไม่แพ้กันแม่ลูกจะเป็นคนดีหรือไม่ดีแต่สุดท้ายก็จะคอยช่วยเหลือลูกตัวเองให้ถึงที่สุด” (ชไมพร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่รักและตามใจลูกมาก ใช้เงินเลี้ยงลูกจนเคยตัว พอถึงวันที่ไม่มีเงิน ลูกจึงต้องขวนขวายหาเงินเอง แม่รักลูกแต่แสดงออกในทางที่ผิด ทำให้ลูกกลายเป็นเด็กมีปัญหา เหมือนในละครที่เกี่ยวกับเด็กมีปัญหา มักจะเกิดจากครอบครัวแตกแยก เกิดจากการใช้เงินเลี้ยงลูกและครอบครัวที่ไม่อบอุ่น” (สิตา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เราจะมีเวลาในการอยู่ร่วมกันอย่างเต็มที่ที่มีกิจกรรมด้วยกัน ทำให้ครอบครัวเราแสดงความรักกันสม่ำเสมอ คล้ายกันบ้างละครหลาย ๆ เรื่องหากมีเวลาว่างก็จะหากิจกรรมเพื่อครอบครัวเป็นการสานความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ เช่น การเที่ยวพักผ่อน การทานข้าวนอกบ้าน” (ณัฐ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทั้งพ่อและแม่จะมีหน้าที่มอบความรักให้กับลูกถึงแม้พ่อและแม่จะไม่ได้อยู่ด้วยกัน ลูกก็จะไม่ขาดความอบอุ่น พ่อจะสนิทสนมกันมากเพราะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันตลอดเหมือน เพราะในละครลูกก็จะได้เจอทั้งพ่อและแม่บ้าง” (มณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องว่า ละครโทรทัศน์บางเรื่องมีการเข้าวัด เช่น คนชราพาลูกหลานไปวัด หรือพ่อแม่พาลูกไปวัด และถ้ามีเชื้อสายจีนก็ไหว้บรรพบุรุษ ครอบครัวมีการทำบุญตักบาตร ไปทำบุญที่วัด สวดมนต์ บางครอบครัวทำบุญทุกวัน บางวัน หรือโดยเฉพาะวันพระ แม่มักชวนลูกทำกิจกรรมทางศาสนาเพื่อความสบายใจ ซึ่งละครโทรทัศน์บางเรื่องก็เข้ารหัสในเรื่องเหล่านี้

“ทุกเช้าดิฉันจะตื่นมาใส่บาตรทุกเช้า แต่ถ้าวันหยุดลูกชายก็อาจจะพาไปทำบุญที่วัดบ้าง เหมือนเพราะในละครส่วนใหญ่จะไปทำบุญและตักบาตร” (พิไล, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เป็นครอบครัวคนจีน จึงมักสอนให้ไหว้บรรพบุรุษเสมอ คล้ายกันเพราะในละครส่วนใหญ่มักมีการกราบไหว้บูชา บรรพบุรุษ” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“สอนให้หลาน ๆ รู้จักบาปบุญ รู้จักทำบุญตักบาตรเสมอ ๆ และคอยทำตัวเองให้เป็นตัวอย่างที่ดีเสมอๆ คล้ายบางส่วน เพราะในสังคมไทยจะต้องมีการทำบุญเสมอ ในละครจึงมีการทำบุญและให้ลูกหลานมาช่วยตักบาตร” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“คนในครอบครัวให้การปลูกฝังในการเคารพบำรุงศาสนา บรรพบุรุษ และรู้จักทำบุญเหมือนในละครที่เห็นมีการตักบาตร ไปวัดไหว้พระ” (ศรัณย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางนันทนาการ ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า ในวันหยุดหรือเมื่อมีโอกาสพอจะพาลูกไปชมภาพยนตร์ รับประทานอาหารนอกบ้าน ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า ส่วนมากพ่อหรือสามีจะเป็นผู้ที่พาทุกคนในครอบครัวไปเที่ยวแบบครอบครัว มีบ้างที่เป็นแม่พาลูกไป อาจเดินเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ชื่อของพาไปเที่ยวต่างจังหวัด หรือบ้านปู่ย่าตายายถือเป็นกิจกรรมที่ทำกันในครอบครัว เพื่อให้ลูกมีความอบอุ่นและสร้างความสนิทสนมของสมาชิกในครอบครัว บางครอบครัวลูกอยู่บ้านพูดคุยสนุกสนานเป็นเพื่อนแม่หรือพาแม่ไปห้างสรรพสินค้า

“ไปเดินห้าง ไปกินข้าวนอกบ้าน กับพ่อและพี่ชายในวันหยุด เหมือนในละคร ไปเดินห้างไปกินข้าวนอกบ้าน” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกวันหยุดจะพาลูกไปเดินห้าง ไปกินข้าวกันสามคนพ่อลูก เหมือนในละคร ชอบไปห้างสรรพสินค้า ซุปเปอร์มาร์เก็ต” (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่ชอบพาลูกไปเที่ยว เวลาว่างก็พาไปตลอด ชอบเห็นลูกๆมีความสุข เหมือนในละคร แม่พาลูกไปเที่ยว ลูกๆสนุกแม่ก็มีความสุข” (เสิดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เมื่อมีการปิดภาคเรียนเราจะไปต่างจังหวัดด้วยกัน เพราะมีญาติอยู่ต่างจังหวัดทำให้เราใกล้ชิดสนิทสนมก่อนข้างผูกพันกันเป็นอย่างดี คล้ายกันบ้างเพราะในละครมักจะมีการพาลูกหลานไปเที่ยวเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน” (ชุตินา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

(2) การถอดรหัสความหมายแบบต่อรอง ผู้ชมละครโทรทัศน์ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มีทัศนคติต่อรองกับหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ดังนี้

หน้าที่การให้ความรัก ครอบครัวมีถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับละครโทรทัศน์ที่ละครเข้ารหัสความหมายว่า เมื่อพ่อก็มักจะมีภรรยาใหม่ความรักที่มีต่อลูกต้องถูกป็นออกไปและอาจเกิดปัญหาในครอบครัว ถ้าพ่อมีความรับผิดชอบลูก คอยดูแลให้ความรักได้ ลูกก็ไม่ขาดความรักจากพ่อแม่ ละครโทรทัศน์มักเข้ารหัสถึง การบอกรัก การกอด การหอมลูกหลาน ครอบครัวมักไม่แสดงออกเช่นนี้แต่ถ้าเป็นเพศเดียวกันสามารถแสดงออกได้เต็มที่ เด็กที่พ่อแม่แยกทางกันจะเป็นเด็กมีปัญหา

“ทุกวันหลังเลิกงานต้องไปรับลูกที่โรงเรียนบางครั้งเองานกลับมาทำที่บ้านแต่จะเอาลูกเข้านอนทุกคืน เป็นการให้ความรักความอบอุ่นและได้ใกล้ชิดกันระหว่างพ่อลูก ไม่เหมือนในละคร ในละครจะมีพ่อแม่คอยให้ความรักแก่ลูก แต่ลูกเรามีแต่พ่อ พ่อก็ทำหน้าที่แทนแม่อย่างเต็มที่” (การ์นต์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทั้งพ่อและแม่ พ่อก็จะคอยโทรถามสารทุกข์สุขดิบ มีอะไรก็ปรึกษาพ่อได้ตลอด ส่วนแม่อยู่กับลูกก็จะให้ความรักความอบอุ่น ให้ความเข้าใจ ไม่ให้ลูกรู้สึกว่าเป็นภาระใครไม่ได้ แม่จะพยายามเป็นเพื่อนลูก มีอะไรก็คุยกับแม่ได้ทุกเรื่อง ไม่เหมือนในละครตรงที่พ่อกับแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน แต่ลูกไม่ได้ขาดพ่อ ถ้าในละครจะมีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พ่อทิ้งลูกก็มีแต่แม่ แม่ทิ้งลูกก็มีแต่พ่อ แต่นี่พ่อเค้าไม่ได้ทิ้งไปไหนแต่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ลูกจึงไม่ได้ขาดพ่อ ยังมีครบทั้งพ่อและแม่” (วิภา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“การให้ความรักเป็นหน้าที่ของพ่อและแม่ แต่ไม่เหมือนกันเพราะส่วนใหญ่เด็กที่พ่อแม่แยกทางกันจะเป็นเด็กมีปัญหา” (ภัทร, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางศาสนา ครอบครัวถอดรหัสความหมายแบบต่อรองกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า ส่วนมากในละครโทรทัศน์มีการเข้ารหัสในเรื่องการเข้าวัดไปทำบุญไม่มาก เด็กนอนตื่นสายทำบุญดักบาตรไม่ทัน มีการดักบาตรน้อย ทำผิดศีลธรรม ใช้ชีวิตแบบไม่เกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ ไม่หมั่นทำความดี มีแต่คบตีแย่งผู้ชายไปวันๆ ต่างจากชีวิตจริงที่สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ ทำบุญดักบาตร การบวช การเวียนเทียนทำบุญตามประเพณีต่าง ๆ ไปวัดบ้าง แต่บางเรื่องทำแต่งงานซึ่งเหมือนชีวิตจริงที่ไม่ค่อยมีเวลาทำบุญ แต่เชื่อในเรื่องบาปบุญ และบางทีการไปวัดบอญในละครโทรทัศน์ คือ ไปงานศพ หรือไปวัดตอนจบเรื่องเพื่อความสงบหรือปล่อยวาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธแต่บางคนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ซึ่งละครโทรทัศน์ไม่เข้ารหัสในเรื่องนี้ ถ้าเป็นคนจีนก็ไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ และผู้ใหญ่ก็ปลูกฝังกิจกรรมทางศาสนา

ให้เด็กด้วย ละครโทรทัศน์เน้นเรื่องเงินทอง การสอดแทรกการทำบุญ การมีศีลธรรมยังน้อยเกินไป ทั้งพ่อและแม่ต่างทำหน้าที่พาลูกไปทำบุญ สวดมนต์ ไปวัด แต่ในละครโทรทัศน์มักเข้ารหัสว่าการทำหน้าที่ทางศาสนาเป็นหน้าที่ของแม่ ไม่ค่อยเห็นการทำหน้าที่นี้ของพ่อเลย

“พ่อก็มักจะสอนให้ลูกทำแต่ความดี ตื่นเช้าใส่บาตร สวดมนต์แม่เมตตา มีน้ำใจจิตใจดี ไม่เหมือนกัน เพราะในละครเราแทบจะไม่เห็นมีการตักบาตรเท่าไรเลย ทำพิธีกรรมเยอะเยอะ ไม่เกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ ในละครมักจะตื่นสาย ใช้ชีวิตแบบไม่สนใจต่อบาปกรรม ไม่หมั่นทำความดี มีแต่คบตีแย่งผู้ชายไปวัน ๆ” (ธงชัย-ธาริณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนมากก็จะไหว้พระสวดมนต์ที่โรงเรียน บางทีก็ไปทำบุญเวียนเทียนแต่ไม่บ่อย ไม่เหมือนในละคร ในละครไม่ค่อยสวดมนต์ไหว้พระ แต่หนูไหว้ทุกวัน” (กรกช, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“แม่เป็นชาวพุทธ ถิ่นบถือพระนะ ห้อยพระ ไหว้พระ ทำบุญตามโอกาส ชอบทำทาน ช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน ไม่เหมือนในละครเห็นไปวัดกันแต่งงานศพ” (ลีดา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“เชื่อเรื่องบาปบุญแต่ไม่ค่อยได้ทำบุญทำแต่งงาน แต่น้องสาวเปลี่ยนศาสนาไปเป็นคริสเตียน เหมือนในละครไม่ค่อยเห็นทำบุญกันเท่าไร ทำแต่งงาน” (วิทยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อก็มักจะพาลูก ๆ ไปทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ในช่วงที่มีเวลาว่าง ไม่เหมือน เพราะในละคร มักไม่ค่อยมีเน้นในเรื่องของพ่อหรือแม่ทำหน้าที่ในทางศาสนาให้แก่ลูก ๆ” (วิริยะ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อจะพาลูกสวดมนต์จะพาลูกไปทำบุญเข้าตามเทศกาลต่างๆคล้ายบ้างแต่ไม่เหมือนทางละครจะเป็นแม่ที่พาลูกไปทำบุญ” (มณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

หน้าที่ทางนันทนาการ ครอบครัวลดครีหีสความหมายแบบต่อรองกับการเข้ารหัสความหมายของละครโทรทัศน์ว่า มีการพูดคุย ร้องเพลงเดินในบ้าน ทำอาหารรับประทานกัน ซึ่งไม่ค่อยมีการกระทำกันในละครโทรทัศน์ บางครอบครัวแม่ไม่มีเวลาไปเที่ยวบ่อยเพราะต้องค้าขาย แม่มักพาลูกไปต่างจังหวัด แม่เห็นลูกมีความสุขและก็มีความสุขตามไปด้วย แต่ไม่ได้ไปต่างประเทศอย่างในละครโทรทัศน์ ส่วนมากครอบครัวมีพบปะร่วมกันทำอาหาร รับประทานอาหาร เมื่อมีโอกาสหรือช่วงสุดสัปดาห์ การไปเที่ยวร่วมกันหรือไปเยี่ยมญาติที่ต่างจังหวัดหลายเดือนต่อครั้ง แต่ไม่บ่อยครั้งและไม่หรูหราฟุ่มเฟือยอย่างในละครโทรทัศน์ สมาชิกในครอบครัวต่างทำงานทำให้การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวน้อยลงไปด้วย

“ส่วนมากจะพูดคุยกันระหว่างบุตรกับบิดา อาจมีบ้างที่ไปดูหนังนอกสถานที่ แต่เรื่อง ร้องเล่น เต็ม ลูกสาวจะกระทำในบ้านบ่อย ๆ ต่างจากละคร ไม่เคยเห็นละครจะ กระทำทั้งหมดที่กล่าวมา” (ทัศนัย-ทัศนีย์, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“พ่อกับลูกจะอยู่บ้านช่วยกันทำกับข้าวกินกันในวันหยุด ไปเที่ยวพักผ่อนกันไม่ เหมือนกัน เพราะในละครไม่ได้ทำเอง มีแม่บ้านทำให้มาตลอด รอเวลามานั่งกินอย่าง เดียว” (ธงชัย-ธาริณี, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนมากลูกจะนัดนันทนาการตัวเอง เพราะแม่ขายของทุกวันเลย หยุดก็คือไม่สบาย หรือไม่มีเวลาไปหาพ่อ พ่อเค้าก็จะพาไปเที่ยวบ้าง กับแม่นี้นานๆที่ ไม่เหมือนใน ละคร ในละครไปเที่ยวกันบ่อยๆ กินข้าวนอกบ้านตลอด ไปต่างจังหวัดก็บ่อย ตาม ประสาคนมีเงิน” (วาริ, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ถ้ามีเวลาว่าง หรือวันหยุดแม่จะพาไปเที่ยวเสมอ มีไปต่างจังหวัดบ้าง เหมือนใน ละครบางเรื่องแต่ยังไม่เคยไปเที่ยวต่างประเทศเหมือนอย่างละคร” (วิทยา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ส่วนมากจะเป็นการทำอาหารกินกันในครอบครัว ไม่ค่อยออกไปไหนเพราะ ต่างคน ต่างทำงาน เวลาไม่ตรงกัน ไม่เหมือนกันเพราะในละครมักมีฉากไปเที่ยว กินข้าวนอก บ้านหรู ๆ” (รัตนา, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

“ทุกสุดสัปดาห์คนในครอบครัวจะช่วยกันทำกับข้าวแล้วทานกันพร้อมหน้าพร้อมตา คล้ายกันบ้าง แต่ในละครดูฟุ่มเฟือยกว่า คล้ายกันบ้างแต่ในละครมีการจัดใหญ่โต แต่ ไม่เหมือนกัน เพราะส่วนใหญ่คนในครอบครัวมีเวลาพบปะกันน้อย อาจทำให้มีเวลา ของการทำกิจกรรมร่วมกันน้อยไปด้วย” (อวบ-ทศพล-วิกรม, สัมภาษณ์, มกราคม 2555)

การสะท้อนและการประกอบสร้างหน้าที่ครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์

จากการศึกษาผู้รับสารถึงการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวในละคร โทรทัศน์ที่สะท้อนและประกอบสร้างการทำหน้าที่ครอบครัวในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัว ที่ไม่สมบูรณ์ ดังนี้

1. การสะท้อนหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์ ตามเกณฑ์ทางสังคมของ ครอบครัวที่มีลักษณะตามแนวทางของสังคมไทยใน 2 ลักษณะ คือ การทำหน้าที่ครอบครัวตาม บรรทัดฐานของสังคมและการทำหน้าที่ครอบครัวไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมหรือมี พฤติกรรมเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ดังนี้

1.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม ได้แก่ หน้าที่ในการให้สถานภาพ หน้าที่ในการสืบทอดสังคมของมนุษย์ หน้าที่ในการอบรม หน้าที่ทางชีววิทยา/หน้าที่สืบทอดเผ่าพันธุ์ ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่-ลูก หรือญาติผู้ใหญ่กับเด็กต่างมีหน้าที่ทางสังคมในหน้าที่ของพ่อ หน้าที่ของแม่ หรือหน้าที่ของญาติผู้ใหญ่ที่พึงกระทำต่อลูกหลานอย่างมีความรับผิดชอบ การเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งสอนให้รู้จักสถานภาพที่แตกต่างกัน ทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวตนเองกับครอบครัวอื่น เพื่อเป็นการจัดเกล้าให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีตามบรรทัดฐานของสังคม และถ้าการทำหน้าที่เหล่านี้บกพร่องก็มีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมได้

1.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี หน้าที่เชิงเศรษฐกิจและหน้าที่ให้ความรู้และการศึกษา โดยหลักแล้วเป็นหน้าที่ของผู้ชายในการหารายได้เลี้ยงครอบครัว และเกี่ยวข้องกับการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ซึ่งพ่ออาจไม่ได้ทำหน้าที่นี้เพียงผู้เดียว แต่อาจเป็นแม่หรือผู้ใหญ่ต้องทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของบุคคลและให้การศึกษา เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถนำความรู้การศึกษาไปเลี้ยงดูตนเองได้ แต่ถ้าครอบครัวบกพร่องหน้าที่เหล่านี้ เช่น ครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถให้การศึกษาลูกได้เต็มที่ หรือมีฐานะที่จะให้การศึกษาได้แต่กลับไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา หรือครอบครัวแต่งงานใหม่สามีใหม่ไม่ทำหน้าที่ในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว หรือภรรยาไม่รับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตนเองและมีพฤติกรรมไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมก็ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อความสุขและความเจริญก้าวหน้าของสมาชิกของครอบครัว

1.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึง หน้าที่การให้ความรักปกป้องอันตรายแก่ลูกหลาน หน้าที่นันทนาการ การพูดคุย การพักผ่อน การทำกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นในการทำให้ลูกหลานรู้สึกอบอุ่น และหน้าที่ศาสนาหล่อหลอมให้เข้าใจถึงบาปบุญคุณโทษ กระทำในสิ่งที่ควร/ไม่ควรกระทำ ทำให้ลูกหลานทำหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมที่ให้ความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหรือทำงาน ช่วยเหลืองานในครอบครัวด้วยความเต็มใจ เป็นคนดี ช่วยรักษาเกียรติยศวงศ์ตระกูล ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อหรือแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพังต้องทำงานเลี้ยงลูก อีกทั้งต้องคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือลูก ซึ่งอาจทำให้การทำหน้าที่ต่าง ๆ ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกบกพร่องไป ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว ครอบครัวขาดความอบอุ่น หรือครอบครัวแต่งงานใหม่ นอกจากนี้อาจมีสาเหตุหลายประการที่เกี่ยวข้อง อาทิ อบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ความสัมพันธ์ของครอบครัว ฐานะของครอบครัว บรรยากาศครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และเกี่ยวข้องกับตัวของลูกหลานเองที่

เรียนรู้จากสังคมภายนอก เช่น ความพอเพียงในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ รวมทั้งการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ถ้าสิ่งเหล่านี้บ่งพร่องจะมีผลดีหรือผลเสียต่อลูกหลานในการดำเนินชีวิตที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ

2. การประกอบสร้างหน้าที่ของครอบครัวในละครโทรทัศน์ ในละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างการทำหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ใน 2 ด้าน คือ ด้านที่กระทำตามบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคม และด้านที่ไม่กระทำบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมหรือการกระทำที่เบี่ยงเบน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบตามบทบาททางสังคม ได้แก่

2.1 หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม มีการประกอบสร้างเกี่ยวกับการที่ลูกสะใภ้มักประสบปัญหาในการอยู่กับพ่อแม่ของสามี และส่วนใหญ่กล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือความผิดของภรรยาในฐานะลูกสะใภ้ที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมบ้านกับครอบครัวสามีได้ ไม่มีการแสดงถึงความรุนแรงของสามีต่อภรรยามากนัก ภรรยามีลักษณะที่ทำร้ายสามีและครอบครัวของสามีมากกว่าที่สามีจะมายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวของภรรยา หรือใช้อำนาจในทางที่ไม่เป็นบรรทัดฐานทางสังคม ยกเว้นครอบครัวที่ผู้หญิงมีสามีใหม่จากความจำเป็นหรือเหตุผลใดก็ตาม ละครโทรทัศน์ได้แสดงถึงการมีสามีใหม่ก่อให้ความทุกข์และการเกิดปัญหาสู่ครอบครัวเดิมของผู้หญิงจากความไม่รับผิดชอบครอบครัวของสามีใหม่หรือพ่อเลี้ยง ผู้หญิงและลูกถูกทำร้ายจากการใช้ความรุนแรงของสามีใหม่ แต่ถ้ามีภรรยาใหม่เข้าร่วมในครอบครัวที่สามีมีภรรยาหลายคน สามีสามารถควบคุมภรรยาได้ ถ้าภรรยาคนใดมีพฤติกรรมไม่ดี เช่น มีชู้ ลักขโมย สามีก็ให้เลิกกันไป อย่างไรก็ตามละครโทรทัศน์กล่าวถึงการใช้ชีวิตครอบครัวของลูกเขย หลานเขย หรือหลานสะใภ้ที่ต้องอยู่ร่วมบ้านกับพ่อแม่ของภรรยาบ่อยมาก

2.2 หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี ในครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อแม่-ลูก หรือผู้ใหญ่/เด็ก พ่อหรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงมีอำนาจสูงในครอบครัวเนื่องจากเป็นผู้ที่มีอำนาจในการหารายได้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว หรือยังเป็นผู้มีอำนาจถือครองทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว เช่น ย่า ในเรื่องไทโรสอกและในเรื่องกุหลาบไร้หนาม แต่ทางยายในเรื่องกุหลาบไร้หนามซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงกลับดูมีสถานภาพของบุคคลและทางสังคมที่ดูดีกว่าทางผู้เป็นย่า และลักษณะที่ผู้ใหญ่แสดงอำนาจต่อเด็กที่รุนแรงมากเกินไปตั้งแต่เด็กแบบเขาจนโตถึงวัยกลางคนเหมือนเป็นความเคยชินจากความแค้นที่มีต่อพ่อแม่ของเด็ก แต่อย่างไรก็ตามท้ายสุดละครโทรทัศน์ยังคงคาดหวังให้พ่อ/แม่/ผู้ใหญ่เมตตากรุณาต่อเด็ก เพราะกว่าที่จจะรู้สึกผิดก็สายไปเสียแล้ว

2.3 หน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ละครโทรทัศน์ยังคงให้ความสำคัญทางกรอบศาสนาที่ทำให้สมาชิกครอบครัวมีพฤติกรรมการแสดงออกต่อครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น พ่อแม่/ผู้ใหญ่มีความเมตตากรุณาต่อลูกหลาน/เด็ก และลูกหลาน/เด็กมีความกตัญญู เคารพเชื่อ

ฟังผู้ใหญ่ แต่ละคร โทรทัศน์บางเรื่องนำเสนอถึงการมีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานดังกล่าวที่มากเกินไป ขอมแม่แต่การที่ต้องทำร้ายคนที่ตนเองรักหรือฆ่าตัวตายในการกระทำที่ถูกรู้สึกว่าคุณที่ไม่ได้ให้บุญคุณอย่างเหมาะสมกลับทำร้ายมากกว่า จึงอาจเกินจริงไปสำหรับความรู้สึกของมนุษย์ที่ยังคงมี รัก โลก โกรธ หลงอยู่ นอกจากนี้การส่งเสริมให้มีความสุขในครอบครัว หรือภายในบ้านเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้สมาชิกของครอบครัวประสบความสุขอย่างแท้จริง ไม่ใช่มาจากความสุขชั่วคราวจากภายนอกบ้าน

ข้อสรุปจากการถอดรหัสความหมายหน้าที่ของครอบครัว

ผู้ชมละคร โทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายว่าละคร โทรทัศน์ได้สะท้อนความเป็นจริงว่าผู้ใหญ่ในครอบครัว คือ พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ต้องสืบทอดการทำหน้าที่ทุกด้านให้แก่ลูกหลานให้รู้จักการทำหน้าที่ตามบทบาทหรือสถานภาพของตนต่อครอบครัว พ่อแม่ต้องทำงานหนักเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ส่งลูกหลานเล่าเรียนจัดหาสิ่งที่ลูกหลานต้องการ เรียนสำเร็จมาทำงานเลี้ยงดูครอบครัวต่อไป นอกจากนี้การอบรมดูแลต้องใช้การสื่อสารหรือภาษาที่แฝงไปในคำพูดมากกว่าการสั่งสอนโดยตรงเพื่อเป็นการสื่อสารเชิงบวกแก่สมาชิกในครอบครัว

ในการประกอบสร้างความจริงทางสังคม“พ่อ”ในครอบครัวยังยึดถือว่าเป็นเสาหลักของบ้าน พ่อแม่หวังในตัวลูกชายมากกว่าลูกสาว ในการให้ลูกชายสืบสกุลและฝากผีฝากไข้ไว้กับลูกชาย เพราะเมื่อลูกสาวแต่งงานไปต้องดูแลสามีและครอบครัวสามี ตามอุดมการณ์ครอบครัวแห่งอำนาจชายเป็นใหญ่ แม้ว่าบางครอบครัวที่มีแต่ลูกสาวก็ยังคิดให้ลูกสาวสืบทอดตระกูลได้โดยเฉพาะตระกูลที่ใหญ่โตแบบจำเป็น อีกทั้งมีการทำกิจกรรมพักผ่อนยามว่างด้วยกันอย่างคนในเมือง คือ ชมภาพยนตร์ รับประทานอาหารนอกบ้าน ชื้อของตามห้างสรรพสินค้า ไปเที่ยวทะเล ต่างจังหวัด หรือไปเที่ยวต่างประเทศ มากน้อยแล้วแต่ฐานะ แม้ว่าจะมีกิจกรรมอื่นที่สามารถทำร่วมกันในบ้านก็ตาม เช่น ช่วยทำขนม ทำอาหารรับประทานกันในบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามวัฏจักรการดำรงชีวิตแบบระบบทุนนิยม

สำหรับหน้าที่ให้ความรักแก่สมาชิกครอบครัว สังคมไทยมักเป็น “แม่” ที่เป็นผู้คอยดูแลให้ความรักกับลูก ๆ เสมอ อาจจะเป็นเพราะส่วนใหญ่ละคร โทรทัศน์ถูกผู้หญิงจะสนิทกับแม่มากกว่าพ่อและแสดงออกถึงความรักกับแม่มากกว่า แต่ปัจจุบันละคร โทรทัศน์ได้นำเสนอการแสดงออกในเรื่องของความรักของทั้งพ่อและแม่กับลูกชายหรือลูกสาวที่มีลักษณะไม่แตกต่างกันนัก เช่นเดียวกับการทำหน้าที่ทางศาสนาส่วนมากแม่จะเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทางศาสนา แต่ความเป็นจริงพ่อก็เป็นคนที่แบบอย่างเช่นกัน ซึ่งละคร โทรทัศน์มักสอดแทรกคำสอนและพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เห็นถึง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

นอกจากนี้ในการใช้อำนาจจากการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครอบครัวบางครั้งมีทั้งการให้คุณ คือ การดูแล ช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองด้วยความเมตตากรุณา แต่ในละครโทรทัศน์หลายเรื่องแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่รุนแรงในการทำหน้าที่ของครอบครัวดี แต่ในละครถ้าเป็นลูกหลานแท้ ๆ จะรัก ตามใจจนเสียคนแต่ถ้าไม่ใช่ลูก/หลานแท้ ๆ จะไม่ค่อยสนใจ และบางครั้งแสดงอำนาจโดยใช้ความรุนแรงกับเด็กด้วย หรือการที่แม่สามีกับลูกสะใภ้มักมีปัญหาขัดแย้งกันถ้าอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน เพราะมาจากสภาพครอบครัวที่ต่างกัน มีค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะลูกสะใภ้ที่มีฐานะดีน้อยกว่าทางครอบครัวสามี ทำให้มีอำนาจการต่อรองมีน้อยกว่า และที่สำคัญคือควรเป็นลูกสะใภ้ที่สามารถทำหน้าที่ในบ้านเรือนได้ครบถ้วนแม้ว่าจะต้องทำงานนอกบ้านก็ตาม หรือการที่ครอบครัวนั้นมีการแต่งงานใหม่ก็เป็นสภาวะการเกิดพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงก็มีสภาพความเสี่ยงในการใช้อำนาจที่รุนแรงต่อกันจากลักษณะของความเป็นคนอื่น ที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน ฉะนั้นสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นการแสดงถึงการใช้อำนาจตามบรรทัดฐานทางสังคมอย่างพอประมาณถ้าใช้อำนาจมากไปจะกลายเป็นการใช้อำนาจที่รุนแรง จึงมักประกอบสร้างให้ครอบครัวที่สมบูรณ์ตามอุดมคติสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ดีกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังนั้นละครโทรทัศน์จึงได้นำเสนอการทำหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่ดีและไม่ดี เพื่อตอกย้ำการทำหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมให้คงอยู่ตลอดไป แม้ว่าบริบทของสังคมจะมีหลายส่วนเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตาม

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาละครโทรทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทร โศก และกุหลาบไร้หนาม ซึ่งมีเนื้อหาของละครโทรทัศน์เหล่านี้มีแนวเรื่องที่กล่าวถึงวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ปัญหาครอบครัวที่มีปัจจัยจากคนในครอบครัว จากสังคมภายนอกตามสภาพโครงสร้างและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งมีผลถึงความมั่นคงของชีวิตครอบครัวด้วย และจากการวิเคราะห์ผู้รับสารจำนวน 6 รูปแบบครอบครัวที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับครอบครัวของตนเอง

เมื่อผู้รับสารได้รับชมละครโทรทัศน์ซึ่งมีการนำเสนอเนื้อหาด้านครอบครัว ทั้งในด้านดีมีความสุข มีความอบอุ่น และในด้านที่เกิดปัญหาพร้อมทั้งสอดแทรกวิธีการแก้ปัญหา ก็จะมีการนำมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริงของตนเองว่า มีความคล้ายคลึงกับชีวิตของตนเองหรือไม่อย่างไร หรืออาจจะไม่มีการนำมาเชื่อมโยงกับตนเองก็ได้ และละครโทรทัศน์ได้ทำหน้าที่อะไรที่เกิดผลต่อกลุ่มผู้ชมในแต่ละครอบครัว ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากเนื้อหาที่ละครโทรทัศน์นำเสนอในบางกรณีที่ประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวไม่เคยประสบมาก่อน รวมถึงลักษณะของครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมหรือครอบครัวที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์การสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคมว่าด้วยภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์
2. เพื่อศึกษาการรับรู้และการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้ชมจากการสะท้อนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนครอบครัวในละครโทรทัศน์

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนละครโทรทัศน์ จำนวนรวม 4 เรื่อง คือ เรื่อง ตะวันขอแสง สวรรค์สร้าง ไทร โศก และกุหลาบไร้หนาม และกลุ่มตัวอย่างผู้รับชมละครโทรทัศน์ต่างรูปแบบครอบครัวในบทที่ 4 และบทที่ 5 ตามลำดับ ซึ่งทั้งสองบทดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องต่อ

กันในฐานะสาร (message) หรือละครโทรทัศน์ที่เข้ารหัสความหมายของครอบครัว และผู้รับสาร (audience) ที่ถอดรหัสความหมายของครอบครัว ทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันในมิติที่ศึกษา คือ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัว สรุปได้ดังต่อไปนี้

6.1.1 ภาพครอบครัวที่สะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงในละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ได้เข้ารหัสความหมายที่สะท้อนและประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับครอบครัว ดังต่อไปนี้

1) การสะท้อนภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ได้นำเสนอความเป็นจริงของชีวิตครอบครัวในขอบเขตที่กว้างจากหลายมิติที่ทำการศึกษาดังนี้

(1) รูปแบบครอบครัว ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนถึงครอบครัวที่มีหลากหลายรูปแบบซึ่งปรากฏอยู่จริงในสังคม ทั้งครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์จากการที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิต พ่อแม่พำนักอยู่ไกล (ต่างประเทศ) หรือเสียชีวิต

(2) สภาพครอบครัว ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจมีการสะท้อนลักษณะฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน คือ ร่ำรวย ปานกลาง และยากจน ซึ่งมีการดำเนินชีวิตแบบเพียงพอหรือไม่เพียงพอหรือแบบพอเพียง และสภาพครอบครัวมีทั้งความอบอุ่นและไม่อบอุ่น ซึ่งอบอุ่นมากขึ้นอยู่กับการใช้ภาษาที่ทำการสื่อสารในครอบครัว ด้วยการสื่อเชิงบวกที่ใช้คำพูดและการสื่อโดยไม่ใช้คำพูดหรือการแสดงออกทางกิริยาท่าทาง/พฤติกรรม มีความใกล้ชิด ไม่มีการปฏิสัมพันธ์โดยการสัมผัส เป็นต้น รวมทั้งการให้เวลาที่เพียงพอแก่สมาชิกครอบครัว และการมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีตามบรรทัดฐานของสังคม

(3) ค่านิยมครอบครัว ละครโทรทัศน์สะท้อนถึงลักษณะค่านิยมของกลุ่มสมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน ที่มีลักษณะค่านิยมที่เป็น/ไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมจากความประพฤติ การปฏิบัติตามค่านิยมของครอบครัว ด้วยการเปรียบเทียบการกระทำตามลักษณะของค่านิยมที่ดีและค่านิยมที่ไม่ดี ซึ่งผลให้ครอบครัวมีความสุขหรือแตกแยก

(4) หน้าที่ของครอบครัว การทำหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัวใน 2 ด้าน คือ ด้านที่กระทำตามบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคม และด้านที่ไม่กระทำบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคมหรือการกระทำที่เบี่ยงเบน

2) การประกอบสร้างภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์ได้นำเสนอหลายมิติที่เป็นภาพตัวแทนครอบครัว ในการสร้างความหมายของครอบครัวให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของสังคมเท่านั้นที่ได้รับการยกย่องว่าควรจะมีลักษณะเช่นนั้น ซึ่งจากการวิจัยมีอุดมการณ์และบรรทัด

ฐานทางสังคมหลายประการ ได้แก่ อุดมการณ์แบบทุนนิยม อุดมการณ์การใช้อำนาจ (ความรุนแรง) อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว คุณธรรมด้านความกตัญญู ภาษาและการสื่อสารในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

(1) รูปแบบครอบครัว ครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นครอบครัวในอุดมคติ (พ่อ แม่ ลูก) เป็นลักษณะครอบครัวตามแบบอย่างในอุดมคติที่สังคมต้องการ ส่วนครอบครัวไม่สมบูรณ์เป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ที่มีองค์ประกอบไม่เป็นตามแบบครอบครัวในอุดมคติ (พ่อ แม่ ลูก) จากการที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิตมากกว่าการหย่าร้าง และมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ไม่มีความสุขอย่างครอบครัวที่สมบูรณ์

(2) สภาพครอบครัว ในด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพความสัมพันธ์ของละครโทรทัศน์เป็นการประกอบสร้างลักษณะอุดมการณ์แบบทุนนิยมที่เน้นวัตถุ เช่น บ้านเรือน หรือเงินทองที่ใช้ในด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่สุขสบายแบบทันสมัยและฟุ่มเฟือย ที่ต้องทำให้สังคมไทยที่เคยอยู่กันแบบสันโดษเรียบง่าย และเคยมีความสุขร่มเย็นแบบง่าย ๆ ต้องถูกกระแสนิยมของระบบทุนนิยม บริโภคนิยมโหมกระหน่ำ ให้กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความโลภ ความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่ลอกเลียนแบบสังคมนักธุรกิจที่เป็นคนร่ำรวย คือมีความรู้สึกต้องการให้ความเป็นอยู่ของตนเองสูงขึ้นจนเกินตัว โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการหารายได้ที่มีขอบเขตจำกัด อันนำไปสู่ภาวะหนี้สินล้นตัว ขยายความต้องการในการบริโภคสินค้า และอาจเป็นผลให้แต่ละครอบครัวในสังคมต้องดิ้นรนเอาตัวรอด ไม่เอื้อเฟื้อต่อกันจากภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมที่ดิ่งเหว ต้องแข่งขันตลอดเวลา และทำให้ความสัมพันธ์ ความอบอุ่น และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกในครอบครัว และสังคมเสื่อมลง จากการแยกตัวจากครอบครัวเพื่อไปประกอบอาชีพตามอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทางความคิดของระบบทุนนิยมกับความพอเพียงแบบดั้งเดิม ส่งผลกระทบต่อทุกคนในครอบครัวและทำให้เกิดปัญหาในสังคมได้ง่าย

(3) ค่านิยมครอบครัว ละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับลักษณะค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มสมาชิกในครอบครัว ด้วยการใช้อำนาจในครอบครัวเพื่อเปรียบเทียบและตอกย้ำค่านิยมที่ดีตามบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มครอบครัว ดังนี้

การใช้อำนาจในกลุ่มสามี-ภรรยา ส่วนมากสามีเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อภรรยาทางกาย วาจา และจิตใจ ความรุนแรงทางร่างกาย คือ การตบตี ทางวาจา คือ การด่าทอ กล่าวร้าย คู่มิ่น เหยียดหยาม และทางจิตใจ คือ การบีบบังคับ ข่มเหง ข่มขู่ ที่สำคัญคืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว เช่น การหาภรรยาใหม่ การตัดสินใจในเรื่องสำคัญของครอบครัว เป็นต้น ซึ่งภรรยาบางคนได้แต่กล้ำกลืนอดทนด้วยความรัก แต่ภรรยาบางคนไม่สามารถอดทนได้และตอบโต้รุนแรง

กลับไป เช่น การใช้มีดแทงหรือใช้ยาพิษ จนสามี่ถึงแก่ความตายหรือเป็นอัมพาตทั้งตัว การใช้ความรุนแรงต่อกันทำให้ครอบครัวแตกแยก

การใช้อำนาจในกลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก จากการที่พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่มีการใช้ความรุนแรงทั้งทางกาย วาจา และจิตใจที่ขาดความเมตตากรุณาแก่เด็ก ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ผู้ใหญ่ต้องจำใจอุปการะเลี้ยงดู โดยดูแลเลี้ยงดูเด็กแบบไม่สนใจนัก หรือใช้ความรุนแรงอย่างมากต่อเด็ก และส่งผลการใช้อำนาจที่รุนแรงไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกใช้ความรุนแรงอีกด้วย ส่วนเด็กจะเน้นในเรื่องความกตัญญูจะทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ได้รับการยกย่องจากสังคมดังคำกล่าวที่ว่า “ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี”

การใช้อำนาจในกลุ่มพี่-น้อง มีการกระทำที่รุนแรงต่อกันมากจนถึงแก่ชีวิต จากการแก่งแย่งในเรื่องของความรัก ความอิจฉาริษยา ชิงดีชิงเด่น และทรัพย์สินสมบัติ แต่สุดท้ายพี่และน้องได้เห็นผลเสียของการทำร้ายกันและกลับมาให้อภัยกันเพื่อดำรงความเป็นครอบครัวต่อไปดังคำกล่าวที่ว่า “เลือดข้นกว่าน้ำ”

(4) หน้าที่ของครอบครัว การทำหน้าที่ของพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ที่มีการยุบยงให้ลูกหลานกระทำผิดและไม่เหลียวแลเมื่อลูกหลานทุกข์ร้อนจากผลของการยุบยงส่งเสริมนั้น การกระทำหน้าที่ที่ใช้อำนาจรุนแรงกับสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ใช่ลูกหลานตามสายโลหิต การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องหรือปล่อยปละละเลยและตามใจลูกหลานจนส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิต และความกตัญญูที่มีมากเกินไปจนส่งผลเสียต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบข้าง ซึ่งความกตัญญูนั้นเองที่ช่วยให้ผู้ที่กตัญญูประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวตามบรรทัดฐานทางสังคม

6.1.2 ภาพครอบครัวที่สะท้อนและการประกอบสร้างความเป็นจริงของผู้ชมละครโทรทัศน์

ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายแบบสอดคล้องในการสะท้อนความเป็นจริงและถอดรหัสความหมายแบบต่อรองหรือขัดแย้งจากการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ ดังต่อไปนี้

1) การสะท้อนภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตครอบครัวกับภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จากหลายมิติ ได้แก่

(1) รูปแบบครอบครัว ครอบครัวมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายในละครโทรทัศน์ เป็นลักษณะของครอบครัวที่มีอยู่จริง และมีรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกันตามบริบทของสถานที่และความจำเป็น ซึ่งมีครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นครอบครัวในอุดมคติ และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มักเกิดจากการหย่าร้าง

(2) สภาพครอบครัว จากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในละครโทรทัศน์ที่มักเน้นฐานะของคนรวย จากลักษณะความเป็นอยู่ในบ้านเรือนและการดำเนินชีวิตในสังคม พ่อและญาติผู้ใหญ่ยังมีอำนาจมากที่สุดในครอบครัว ส่วนปัญหาในครอบครัว คือ เรื่องการเงินที่ไม่เพียงพอระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อย การอบรมเลี้ยงดูที่ต้องอาศัยพี่เลี้ยง ใช้เงินเลี้ยงลูก ลูกเอาแต่ใจตัวเองจากการถูกตามใจ เมื่อไม่ได้ดังใจจะทำให้เด็กกลายเป็นก้าวร้าว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นของผู้ที่เป็นพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ต้องคอยให้การดูแล อบรมสั่งสอน ด้วยการพูดคุยด้วยการใช้เหตุผล และมีการแสดงความรักแก่ลูกด้วยการสัมผัส ส่วนใหญ่พ่อยังคงมีอำนาจที่สุดในครอบครัวเนื่องจากเป็นหลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว อำนาจในการตัดสินใจจึงยังอยู่ที่พ่อ ถัดมาเป็นญาติผู้ใหญ่ซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิงด้วยเหตุผลเดียวกันคือ ผู้นั้นเป็นหลักในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว แต่ในครอบครัวที่พ่อมิรายได้น้อย แม่ก็ทำงานหารายได้ด้วย โดยเฉพาะครอบครัวแม่เลี้ยงลูกตามลำพังที่แม่ต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลและเลี้ยงดูลูก ๆ ตามบทบาทที่พึงกระทำ

(3) ค่านิยมครอบครัว ค่านิยมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในครอบครัว สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมครอบครัวไทยระหว่างพ่อ แม่ และญาติหรือผู้ใหญ่กับลูกหลานหรือเด็ก ที่สำคัญคือ การให้ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ พยายามมีเวลาให้ลูกหลาน ไม่ปล่อยปละละเลยให้อยู่แต่กับพี่เลี้ยง ไม่ตามใจลูกในการใช้จ่ายมากเกินไป ตามลักษณะการดำเนินชีวิตแบบทุนนิยมที่ลูกใช้แต่เงิน ขณะที่พ่อแม่หาแต่เงิน จึงควรสอนให้ลูกหลานสามารถจัดการงานต่าง ๆ ภายในบ้านและการเรียนหรือการทำงาน

(4) หน้าที่ของครอบครัว การทำหน้าที่ตามเกณฑ์ทางสังคมของครอบครัวที่มีลักษณะตามแนวทางของสังคมไทยใน 2 ลักษณะ คือ การทำหน้าที่ครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมและการทำหน้าที่ครอบครัวไม่เป็นตามบรรทัดฐานของสังคมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ได้แก่ หน้าที่ด้านการสร้างลักษณะทางสังคม หน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดี และหน้าที่ส่งเสริมด้านอารมณ์ ซึ่งครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์มักทำหน้าที่ของครอบครัวบกพร่องกว่าครอบครัวที่สมบูรณ์

2) การประกอบสร้างภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตครอบครัวกับภาพครอบครัวจากหลายมิติในละครโทรทัศน์ ได้แก่

(1) รูปแบบครอบครัว ครอบครัวที่สมบูรณ์เป็นครอบครัวอบอุ่นตามอุดมคติที่สังคมต้องการ การหย่าร้างหรือเลิกรากันทำให้กลายเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และไม่เสมอไปที่การหย่าร้างหรือเลิกราดังเกิดปัญหาจากฝ่ายชายที่ไม่สนใจครอบครัว แต่ปัญหามาจากฝ่ายหญิงก็เป็นไปได้

(2) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มักเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างทางระหว่างคนรวยกับคนจน แสดงถึงความร่ำรวยจากองค์ประกอบบ้านเรือนที่สวยงามใหญ่โต มีวัตถุใช้สอย/ตกแต่งที่สวยงาม และมีบริวาร ซึ่งมีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตตามระบบทุนนิยม แต่สภาพครอบครัวมีทั้งลักษณะที่อบอุ่นและร้อนเป็นไฟ จากการใช้อำนาจและความรุนแรงของคนในครอบครัว ส่วนหนึ่งมาจากการดำเนินชีวิตแบบทุนนิยมที่ต่างต้องแก่งแย่งให้ได้มากที่สุด ดีที่สุด และตนเองพอใจที่สุด ส่วนใหญ่พ่อยังคงมีอำนาจที่สุดในครอบครัวเนื่องจากเป็นหลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวอำนาจในการตัดสินใจจึงยังอยู่ที่พ่อ ถัดมาเป็นญาติผู้ใหญ่ส่วนมากเป็นผู้หญิงด้วยเหตุผลเดียวกัน ขณะที่ละครโทรทัศน์ไม่ได้กล่าวถึงอาชีพการช่วยหารายได้ของแม่หรือภรรยาอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ชายยังคงเป็นใหญ่ในครอบครัว และการนับถือผู้อาวุโสที่เป็นญาติผู้ใหญ่ของครอบครัว

(3) ค่านิยมของครอบครัว ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายว่าละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกในครอบครัว “พ่อ” ยังถูกยึดถือเป็นเสาหลักของบ้าน อีกทั้งพ่อแม่หวังในตัวลูกชายมากกว่าลูกสาว ในการให้ลูกชายสืบสกุลและฝากผีฝากไข้ไว้กับลูกชาย เพราะเมื่อลูกสาวแต่งงานไปต้องดูแลสามีและครอบครัวสามี ซึ่งเป็นการประกอบสร้างตามอุดมการณ์ครอบครัวแห่งอำนาจชายเป็นใหญ่ แม้ว่าบางครอบครัวที่มีแต่ลูกสาวก็ยังคิดให้ลูกสาวสืบทอดตระกูลได้โดยเฉพาะตระกูลที่ใหญ่โตแบบจำเป็น นอกจากนี้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวต้องใช้การสื่อสารหรือภาษาที่แฝงไปในคำพูดมากกว่าการสั่งสอนโดยตรงเพื่อไม่ให้เป็นการใช้การสื่อสารที่รุนแรงเกินไปอย่างในละครโทรทัศน์ ควรสร้างสรรค์การสื่อสารเชิงบวกแก่สมาชิกในครอบครัว

(4) หน้าที่ของครอบครัว การทำหน้าที่ของครอบครัว ผู้ใหญ่ในครอบครัว คือ พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ต้องสืบทอดการทำหน้าที่ทุกด้านให้แก่ลูกหลานให้มีการพัฒนาตนเองตามแนวทางที่สังคมยอมรับ ให้รู้จักการทำหน้าที่ตามบทบาทหรือสถานภาพของตนต่อครอบครัว พ่อแม่ต้องทำงานหนักเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ส่งลูกหลานเล่าเรียนจัดหาสิ่งที่ลูกหลานต้องการ เรียนสำเร็จมาทำงานเลี้ยงดูครอบครัวต่อไป รวมทั้งการทำกิจกรรมพักผ่อนยามว่างด้วยกันอย่างคนในเมือง คือ ชมภาพยนตร์ รับประทานอาหารนอกบ้าน ซื้ของตามห้างสรรพสินค้า ไปเที่ยวทะเล ต่างจังหวัด หรือไปเที่ยวต่างประเทศ กิจกรรมใหญ่เล็กหรือมากน้อยแล้วแต่ฐานะ แม้ว่าจะมีกิจกรรมอื่นที่สามารถทำร่วมกันในบ้านก็ตาม เช่น ช่วยทำงาน ร้องเล่นหรือทำอาหารรับประทานกันในบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามวัฏจักรการดำรงชีวิตแบบระบบทุนนิยม นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องใช้การสื่อสารหรือภาษาที่แฝงไปในคำพูดด้วยการให้เหตุผล และการทำหน้าที่ในครอบครัวแต่ละด้านให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลานซึ่งละครโทรทัศน์นำเสนอเรื่องเหล่านี้บ่อย

สำหรับหน้าที่ให้ความรักแก่สมาชิกครอบครัว สังคมไทยมักเป็น “แม่” ที่เป็นผู้คอยดูแลให้ความรักกับลูก ๆ เสมอ อาจจะเป็นเพราะแต่เดิมละคร โทรทัศน์นำเสนอให้ลูกผู้หญิงสนิทกับแม่มากกว่าพ่อและแสดงออกถึงความรักกับแม่มากกว่า แต่ปัจจุบันละคร โทรทัศน์ได้นำเสนอการ แสดงออกในเรื่องของความรักของทั้งพ่อและแม่กับลูกชายหรือลูกสาวที่มีลักษณะไม่แตกต่างกันนัก เช่นเดียวกับการทำหน้าที่ทางศาสนาส่วนมากแม่จะเป็นต้นแบบในการทำพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งละคร โทรทัศน์มักสอดแทรกคำสอนและพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้เห็นถึง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

นอกจากนี้ในการใช้อำนาจจากการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครอบครัวมีทั้งการให้คุณ คือ การดูแล ช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองด้วยความเมตตากรุณา แต่ในละครโทรทัศน์หลายเรื่องแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่ให้โทษจากความรุนแรงในการทำหน้าที่ของครอบครัว คือ ถ้าเป็นลูกหลานแท้ ๆ จะรัก ตามใจจนเสียคน แต่ถ้าไม่ใช่ลูก/หลานแท้ ๆ จะไม่ค่อยสนใจ และบางครั้ง แสดงอำนาจโดยการใช้ความรุนแรงกับเด็กด้วย หรือการที่แม่สามีกับลูกสะใภ้มักมีปัญหาขัดแย้งกัน ถ้าอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน เพราะมาจากสภาพครอบครัวที่ต่างกัน มีค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะลูกสะใภ้ที่มีฐานะด้อยกว่าทางครอบครัวสามี ทำให้อำนาจการต่อรองมีน้อยกว่า และที่สำคัญคือควรเป็นลูกสะใภ้ที่สามารถทำหน้าที่ในบ้านเรือน ได้ครบถ้วนแม้ว่าจะต้องทำงานนอกบ้านก็ตาม หรือการที่ครอบครัวนั้นมีการแต่งงานใหม่ก็เป็นสภาวะการเกิดพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงก็มีสภาพความเสี่ยงในการใช้อำนาจที่รุนแรงต่อกัน จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน ฉะนั้นสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นการแสดงถึงการใช้อำนาจตามบรรทัดฐานทางสังคมอย่างพอประมาณ ถ้าใช้อำนาจมากไปจะกลายเป็นการใช้อำนาจที่รุนแรง ละครโทรทัศน์จึงมักประกอบสร้างให้ครอบครัวที่สมบูรณ์ตามอุดมคติสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ดีกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ดังนั้นละครโทรทัศน์จึงได้นำเสนอการทำหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวที่ดีและไม่ดีเพื่อตอกย้ำการยอมรับของสังคมในการทำหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกในครอบครัวตามบรรทัดฐานทางสังคมให้คงอยู่ตลอดไป แม้ว่าบริบทของสังคมจะมีหลายส่วนเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตาม

6.2 การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาการสะท้อนและการประกอบสร้างความจริงของการเข้ารหัส ความหมาย ภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์และจากการถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์ ซึ่งนำมาอภิปรายผลจากบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และ

การสื่อสาร ใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) โครงสร้างของครอบครัว ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว และค่านิยมของครอบครัว และ 2) หน้าที่ของครอบครัว

จากผลการศึกษาละครโทรทัศน์เป็นสารที่มีส่วนชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมในสังคมที่ได้สะท้อนปรากฏการณ์ในอดีต ปัจจุบัน รวมถึงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ และภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของสังคมเท่านั้นที่ได้รับการยกย่องว่าควรมีลักษณะเช่นนั้น จากอุดมการณ์แบบทุนนิยม อุดมการณ์การใช้อำนาจ (ความรุนแรง) อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว คุณธรรมด้านความกตัญญู และการใช้ภาษาในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังต่อไปนี้

6.2.1 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับอุดมการณ์แบบทุนนิยม

ในด้านสภาพครอบครัวเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางครอบครัวที่มีความหลากหลาย คือ ร่ำรวย ปานกลาง และยากจน ซึ่งต่างระดับชนชั้นกันไปภายในฐานะนั้น ๆ ผลของการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวแล้ว ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อรูปแบบของครอบครัวด้วย จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงและมีหลากหลายมากขึ้นไปด้วย และอาจเกิดปัญหาในครอบครัวจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เรื่องเงินที่ไม่เพียงพอหรือไม่พอเพียง การเลี้ยงลูกด้วยเงิน การตามใจลูกมากเกินไป การให้พี่เลี้ยงดูแลลูกเพราะไม่มีเวลาดูแลลูกเอง นั่นคือ การที่พ่อ แม่ หรือญาติ รวมทั้งลูกหลานหรือเด็กในครอบครัวมีการบริโภคนิยมตามแบบอย่างในละครโทรทัศน์ที่ได้ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมในการใช้จ่ายเงินในการดำรงชีวิต ถ้ามีฐานะร่ำรวยสามารถใช้จ่ายอย่างสุขสบาย เช่น รับประทานอาหารร้านหรู เดินซื้อของยี่ห้อดังในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ อาศัยในบ้านเรือนสวยงาม ใหญ่โต และมีบริวารคอยรับใช้ ทำให้เด็กต้องการใช้เงินในการบริโภคที่สะดวกสบายมีความสุขตามแบบทุนนิยมเช่นนั้น ขณะที่พ่อแม่ต้องทำงานหาเงินให้ลูกใช้เงินไม่มีเวลาดูแลลูก

ทั้งนี้ระบบทุนนิยมถือได้ว่าเป็นผู้สร้างปัญหาความยากจนและทำลายวัฒนธรรมในสังคมไทย จากเดิมที่สังคมไทยนับแต่อดีตครอบครัวดำเนินชีวิตโดยผูกพันแนบแน่นทางเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง ทำให้สังคมอยู่แบบเป็นสุขและเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่ระบบทุนนิยมนั้นจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่กระตุ้นให้ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ขยายความต้องการในการบริโภคสินค้าจากต่างถิ่นหรือจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สังคมเราอาจจะผลิตไม่ได้ จึงต้องสั่งผลผลิตเข้ามาจากต่างประเทศทำให้ขาดดุลการค้า และอาจเป็นผลให้แต่ละครอบครัวในสังคมต้องดิ้นรนเอาตัวรอด

ไม่เอื้อเพื่อต่อกันจากภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมที่ตึงเครียด ต้องแข่งขันตลอดเวลา ผลเหล่านี้อาจทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมไทยที่ดั่งมาต่อไปนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะทุกคนล้วนแต่เป็นห่วงเรื่องปากท้อง เรื่องความอยู่รอดของตนเองเสมอ จนลืมที่จะห่วงสภาพสังคมส่วนรวมโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ระบบทุนนิยมยังมีผลต่อความสัมพันธ์ ความอบอุ่น และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกในครอบครัวและสังคมโดยรวม เนื่องจากสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมตามนโยบายการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม ทำให้ประชากรในประเทศมีการโยกย้ายถิ่นฐานทั้งการประกอบอาชีพเกษตร เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและภาคบริการต่างๆ ต้องแยกตัวจากพ่อ แม่ ครอบครัวย้ายไปทำงานในเมือง ทำให้ความสัมพันธ์กับครอบครัวที่อบอุ่นและเคยมีหมดไป ส่งผลกระทบต่อทุกคนในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาในสังคมได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นปัญหาหลักในการทำลายเยาวชนของชาติ ปัญหาการติดเชื้อโรคเอดส์ปัญหาผู้หญิงขายบริการที่มีเพิ่มขึ้นพร้อมกับอัตราอายุเฉลี่ยในการขายบริการที่ลดลง และปัญหาอาชญากร ฯลฯ กำลังเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก

6.2.2 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับอุดมการณ์การใช้อำนาจ

ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีทั้งการได้รับความอบอุ่นและไม่อบอุ่นทั้งจากครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ จากการใช้อำนาจในครอบครัวที่เหมาะสมและไม่สมควร ใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ความรุนแรงทางกายภาพ คือ การกระทำที่แสดงถึงพฤติกรรม การกระทำ ทั้งทางกาย ต่อร่างกาย หรือวาจา ความคิด ในกรณีที่เป็นละคร คือ ฉากที่แสดงออกถึงความรุนแรง เช่น ฉากตบตี ฉากทำร้ายร่างกาย การฆ่า การบาดเจ็บเสียชีวิต หรือกระทั่งความรุนแรงจากการใช้ภาษา การด่า จิก กัด ตีฉุน นินทาผู้อื่นๆ การใช้วาจาเชือดเฉือนในฉากหรือบทสนทนาของตัวละครต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความรุนแรงทางจิตใจ มีผลทำให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนซึ่งส่วนมากมีภูมิหลังทางครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เช่น บิดามารดาแยกทางกัน บิดามารดาหรือคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต บิดามีภรรยาหลายคน และการที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนส่วนมากมาจากครอบครัวที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ มาจากครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา เสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และกระทำผิดกฎหมาย รองลงมาเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมที่ลงโทษทางกาย (รุ่งรวี รัตนดำรงอักษร, 2540)

ครอบครัวที่ทำการศึกษาก็ไม่ได้มีการใช้อำนาจในครอบครัวที่กระทำการรุนแรง มีเพียงการทะเลาะจนเลิกกันไปของสามีภรรยา หรือถ้าเป็นพี่น้องกันก็ทะเลาะในเรื่องไม่สำคัญ ไม่รุนแรง เดี่ยวก็กลับมาดีกัน แต่ในละครโทรทัศน์มักใช้ความรุนแรงต่อกันโดยเฉพาะในเรื่อง

ทรัพย์สิน ความรัก ซึ่งสามีภรรยาที่เลิกกันไปแทบไม่มีโอกาสกลับมาคืนดีกัน แต่สามีบางคนก็ยังคงดูแลลูก ให้ความอบอุ่นพาลูกไปเที่ยวบ้าง แต่ก็มีไม่มากนัก ส่วนพี่น้องในละครโทรทัศน์มักจะแสดงถึงว่าจะโกรธกัน ทำร้ายกันอย่างไร สุดท้ายก็กลับมาคืนดีกันแบบ “เลือดข้นกว่าน้ำ” นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ยังแสดงถึงลูกสะใภ้ที่มีทั้งสามารถปรับตัวได้หรือปรับตัวไม่ได้ในการอยู่ร่วมกับครอบครัวของสามี โดยเฉพาะการอยู่ร่วมบ้านกับแม่สามี ซึ่งในชีวิตจริงในการปรับตัว ลูกสะใภ้ต้องอดทน ช่วยงานในบ้านเป็นหลัก แต่ไม่มีความขัดแย้งรุนแรงมากเท่าละครโทรทัศน์ ซึ่งมักแสดงถึงความรุนแรงของผู้ใหญ่กับเด็กหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าแสดงถึงความรุนแรงต่อผู้ด้อยอำนาจกว่า

ส่วนกลุ่มพี่น้องมีทั้งความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันดีและกระทำกันตรงกันข้าม แต่สุดท้ายเมื่อเกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมา พี่น้องก็อาจกลับมาคืนดีกันได้ ซึ่งผู้ชมได้ให้ความเห็นว่าพี่น้องในครอบครัวรักใคร่กันดี ทะเลาะกันบ้างด้วยเรื่องเล็กน้อย ไม่มีการใช้ความรุนแรงแบบในละครโทรทัศน์ ซึ่งมาจากการทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีในครอบครัว ถ้าพี่น้องมีการร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับครอบครัวที่เด็กขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อแม่ แต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร หรือเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบวิธีการบังคับให้อยู่ในระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพ่อแม่ ก็จะทำให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่ผิดแผกออกไป ถ้าพ่อแม่มีแต่ความลำเอียง เด็กจะเกิดความน้อยใจต้องการเอาชนะพี่หรือน้องที่พ่อแม่ให้ความสนใจมากกว่า บางบ้านจะพบว่า พี่น้องอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ไม่สนใจซึ่งกันและกันเท่าที่ควร ไม่มีความผูกพันรักใคร่กันเหมือนพี่น้องคู่อื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว (วัชรพล สารสอน, 2543, น.21)

6.2.3 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

ละครโทรทัศน์ไม่ได้สะท้อนถึงการทำงานนอกบ้านของภรรยาหรือผู้หญิงมากนัก หรือมีก็ไม่ชัดเจนหรือทำงานที่เกิดอุปสรรคมากจนต้องให้ผู้อื่น (ผู้ชาย) ช่วยเหลือ เป็นภาพที่ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับความเป็นจริงในส่วนใหญ่คนที่ความเป็นจริงผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน ครอบครัวละครโทรทัศน์จึงมีลักษณะเป็นไปตามแบบครอบครัวไทยในอดีตมากกว่าครอบครัวสมัยใหม่จากการกำหนดบทบาทให้พ่อหรือสามีในละครโทรทัศน์เป็นผู้ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว มีสิทธิ์และอำนาจเหนือแม่หรือภรรยาที่แทบไม่มีหน้าที่ดังกล่าว ทั้งที่ชีวิตจริงส่วนใหญ่ภรรยาทำงานช่วยเหลือสามีหรือผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น โดยเฉพาะแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังต้องทำงานหารายได้เลี้ยงดูลูกเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้ แต่ในสังคมยังมีความไม่เท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงและผู้ชาย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวถูกมองว่ามีความเปราะบางทางด้านเศรษฐกิจกว่าครอบครัวที่มีหัวหน้าเป็นชาย และความเปราะบางนี้ทำให้โอกาสในการ

เข้าถึงปัจจัยพื้นฐานทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกครอบครัวมีข้อจำกัด ดังนั้นจึงเป็นการยากที่เห็นทัศนคติของ (ผู้ผลิต) ละครโทรทัศน์ที่อยากจะเห็นหรือยังคงต้องการให้แม่หรือภรรยา มีบทบาทของแม่ศรีเรือน หรือเป็นแม่บ้านผู้มีสิทธิและอำนาจไม่ทัดเทียมหรือต่ำกว่าสามีมากกว่าจะออกมาทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีใช้ความคาดหวังของสูตรส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน โดยพบว่าผู้หญิงที่ออกไปทำงานนอกบ้านไม่สามารถละเลยบทบาทตามประเพณีของผู้หญิงไปได้ บทบาทเดิมของผู้หญิงที่มีต่อครอบครัวจึงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ผู้เป็นมารดา ยังคงต้องดูแลบ้าน ทำอาหาร และเลี้ยงดูบุตรเช่นเดิม เพียงแต่เธอต้องรับภาระเพิ่มในการออกไปทำงานนอกบ้านด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจด้วย จึงกล่าวได้ว่ามารดาสมัยใหม่จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบทั้งงานภายในบ้านและนอกบ้านควบคู่ไปด้วย (Easterlin, 1984 อ้างถึงใน จิราพร ศิง, 2533, น.2) ดังเช่นผู้หญิงในกรุงปัจจุบันจะต้องออกไปทำงานนอกบ้านหารายได้มาจุนเจือครอบครัวมากขึ้น ส่วนผู้หญิงในชนบทก็ต้องทำหน้าที่ต่าง ๆ ร่วมกับสามี จัดการไร่นา ทำงานในไร่นา และทำงานหารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ร่วมกับสามีด้วย จึงจะเห็นว่าผู้หญิงในสังคมไทยปัจจุบันนั้นแม้ว่าจะต้องออกไปทำงานนอกบ้านร่วมกับผู้ชายเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจบีบบังคับ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ยังคงถูกปลูกฝังให้มีหน้าที่รับผิดชอบต่องานบ้านและงานภายในครัวเรือน เนื่องจากค่านิยมในสังคมที่มองว่างานบ้านและการดูแลครอบครัวนั้นเป็นงานของผู้หญิง ไม่ใช่งานของผู้ชายนั่นเอง (เดือนเพ็ญ วอนเพียร, 2531, น.4)

นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ยังมีการประกอบสร้าง “การคงอยู่ของโครงสร้างชายเป็นใหญ่ในครอบครัวไทย” ที่มีมาแต่อดีตจากการสามีหรือพ่อเป็นผู้นำครอบครัว หรือการที่ลูกชายเป็นผู้ที่สืบสกุลรับมรดก สืบทอดกิจการหาเลี้ยงครอบครัว หรือการที่ผู้ชายจะมีภรรยาใหม่ทำได้ไม่ยากกว่าผู้หญิง ถ้าผู้หญิงมีผู้ชายคนอื่นก็จะถูกเรียกว่ามีชู้ เป็นคนที่สังคมประณาม และผู้ชายชอบออกเล็กได้โดยง่าย แต่ในละครโทรทัศน์ยังมีการให้เหตุผลปกป้องว่าผู้ชายคนนั้นเป็นสามีเก่า อย่างไรก็ตามยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่ต้องมีความอดทนต่อความไม่ซื่อสัตย์ของสามี ด้วยการพูดขอร้อง ซึ่งผู้ชมเองก็ยังคงอดรห้สความหมายในการให้ความสำคัญกับเพศชายจากบรรทัดฐานของสังคมจากประสบการณ์ในครอบครัว ร่วมกับความจริงของบทบาทตัวละครในละครโทรทัศน์ แม้ผู้ชมบางคนจะบอกว่าไม่ซัดซิดเพราะมีแต่ลูกสาวเหมือนเป็นการปลอบใจตนเอง บางคนเอาหลานชายมาเลี้ยงเป็นลูกชาย นั่นคือ พ่อหรือสามีมักมีบทบาทในการเป็นผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การมีสิทธิและอำนาจเหนือสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวที่ต้องพึ่งพิงผู้นำสำคัญนี้ (จิราภรณ์ ชาแก้ว, 2538, น.125)

ปัญหาสำคัญในครอบครัว นอกจากความไม่ซื่อสัตย์ของสามี คือ การไม่มีเวลาให้กับครอบครัว รองลงมาซึ่งเป็นอัตราในระดับใกล้เคียงกันก็คือในเรื่องของฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ดี เช่น

เงินไม่พอใช้จ่าย บ้านคับแคบ การมีบุคคลอื่นอื่นเข้ามาอยู่ในชีวิตครอบครัว เช่น ญาติ และความไม่
 รับผิดชอบ ไม่เข้าใจ ไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน แต่ปัญหาที่คิดว่าร้ายแรงที่สุดในชีวิตการแต่งงานคือ
 การที่สามีนอกใจ และรองลงมาได้แก่ เงินไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว (วรรณภา ลำเจียกเทศ, 2530, น.
 173) ซึ่งจากการศึกษาผู้ชมก็ได้สะท้อนปัญหาเช่นนั้น

กรณีของสามีที่มีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นนั้นมี 2 ลักษณะ คือ สามียังคงรับผิดชอบหา
 เลี้ยงครอบครัวต่อไป กับการละเลยทิ้งครอบครัวไปเลย ในกรณีที่สามียังคงรับผิดชอบต่อครอบครัว
 (ให้การอุปถัมภ์เลี้ยงดูลูกและภรรยา) ภรรยา มักขอร้องไห้ให้สามีเลิกการกระทำเช่นนี้ แม้แต่จะเลิกรา
 กันไปแต่สามียังคงดูแลลูกผู้ชมที่เป็นภรรยา ก็พอใจ แต่ในกรณีที่สามีไม่รับผิดชอบต่อครอบครัว
 ภรรยา ก็พร้อมที่จะยุติความสัมพันธ์กับสามี ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีที่เกิดจากกรณีที่สามี
 เล่นการพนันและไม่รับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัว กลับดูค่าเข้าทำร้ายลูกเลี้ยงและภรรยา
 อย่างไม่เหมาะสม ซึ่งละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างให้เห็นว่าภรรยาที่ขอมตัดขาดจากสามีที่มี
 พฤติกรรมเช่นนั้น โดยเฉพาะเป็นสามีใหม่หรือพ่อเลี้ยง สามีไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นมีไม่มาก
 ในละครโทรทัศน์ส่วนมากเป็นผู้ชายที่รักครอบครัว การที่สามีจะมีผู้หญิงคนใหม่เป็นภรรยาจาก
 การบกร่องของภรรยาคนแรกที่ไม่สามารถมีลูกได้ แต่ให้เกิดภริยาโดยขอความยินยอม (แบบ
 ไม่เต็มใจ) จากภรรยา ก่อน เว้นวรรคสาเหตุที่พ่อหรือสามีนำมาอ้างถึงเหตุผลในการนอกใจ แต่ความ
 จริงที่เหมือนกันในละครโทรทัศน์นั้นก็คือ ภรรยาที่สามีนอกใจนี้ไม่มีบทบาทในการออกทำงานหา
 เลี้ยงครอบครัว ดังนั้นสามีทั้งหลายที่นอกใจภรรยาแล้วยังคงต้องรับผิดชอบในการหาเลี้ยง
 ครอบครัวยุ่่นจึงมีปฏิกิริยาและการแสดงออกที่คล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งคือ พยายาม
 แสดงออกด้วยคำพูดและแสดงให้ภรรยาเห็นว่า ถึงแม้ตนจะมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นแต่ตนก็เลี้ยง
 ดูภรรยาให้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสามีเหล่านั้นเชื่อว่าตนสามารถไปมี
 ความสัมพันธ์กับหญิงอื่นได้โดยที่ตนไม่ได้รักหรือยกย่องหญิงนั้นมาเทียบเท่าภรรยาที่ถูกต้องของ
 เขา โดยเฉพาะเมื่อเขายังเลี้ยงดูลูกและภรรยาอยู่ เท่ากับละครโทรทัศน์กำลังอธิบายเพื่อสร้าง
 ความชอบธรรมให้แก่การประพฤติผิดนอกคู่ของสามี ซึ่งในทางตรงกันข้ามเมื่อภรรยาไปมี
 ความสัมพันธ์กับชายอื่น โดยยังไม่ได้หย่าจากสามี กับละเว้นที่จะสร้างความชอบธรรมให้แก่เธอ
 แต่ยังคงยกย่าว่าเป็นสิ่งที่ผิดสำหรับผู้เป็นแม่หรือภรรยา เพราะการกระทำเช่นนั้นคือการมี “ชู้”
 การละทิ้งลูกและสามี การไม่รักษาเกียรติรักษาหน้าของญาติพี่น้อง และในที่สุดก็ต้องพบกับ
 ความชอบช้า ส่วนสามีนั้นจะรู้สึกผิดและเริ่มลำบากใจต่อเมื่อภรรยาหนีจากเขาไป หรือ หญิงอื่นที่
 เขามีความสัมพันธ์ด้วยนั้นก่อเรื่องให้ตัวเองเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องให้รับผิดชอบลูก
 ในครรภ์ของเธอ หรือหญิงอื่นนั้นมีชู้กับชายอื่นต่อไปซึ่งทำให้เขาารู้สึกโกรธเคือง สามีจึงหวน
 กลับมาหาภรรยาที่พร้อมจะให้ภัยสามีของเสมอ (จิราภรณ์ ชาแก้ว, 2538, น.190)

การสร้างเรื่องดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงลักษณะครอบครัวไทยในอดีตอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สามีเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเป็นผู้มีสิทธิ์และอำนาจเหนือภรรยา ส่วนการที่ผู้ชายไม่คิดว่าการมีเมียชื่อนั้นเป็นเรื่องใหญ่นั้น อาจารย์สมศรี สุกมลนันทน์ ได้ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะการมีเมียชื่อนั้นเป็นการแสดงความสามารถของผู้ชายว่าอยู่เหนือผู้หญิงว่าตนเองเป็นผู้ชายที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ใต้บังคับของผู้หญิง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่มีผู้หญิงคนไหนชอบให้ผู้ชายมีเมียชื่อนั้น นอกจากนั้นแล้วในความเป็นจริงของสังคมไทยในอดีต การมีภรรยาหลายคนไม่ใช่เรื่องที่ผิดปกติหรือผิดกฎหมาย แต่กลับเป็นค่านิยมที่ชายไทยชนชั้นสูงหรือระดับชนชั้นปกครองมักนิยมปฏิบัติกัน ในสมัยดั้งเดิมเมื่อสามีมีภรรยาหลายคน ภรรยาคนแรกจะรับรู้และตกอยู่ในสถานะจำยอม เพราะสามีเป็นผู้มีอำนาจเต็มในครอบครัวและเป็นผู้หาเลี้ยง แต่ลักษณะเช่นนี้ในสังคมดั้งเดิมปรากฏในครอบครัวขุนนางแต่สำหรับครอบครัวชาวบ้านโดยทั่วไปลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏข้อมูลชัดเจนนัก สำหรับในสังคมปัจจุบันและมองไกลไปถึงอนาคต การมีภรรยาโดยไม่เปิดเผยนี้จะเป็นปรากฏการณ์ที่มีในปัจจุบันและคาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองเนื่องจากมีอุปาทานของสตรีมีเป็นจำนวนมาก เช่น สตรีเหล่านั้นมาจากชนบทต้องการรายได้สนับสนุนในชนบทที่ส่วนมากตกอยู่ในสภาพยากจน และจากสภาพสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นและการยุ่งเกี่ยวโดยไม่มีข้อผูกมัด ซึ่งลักษณะของครอบครัวสมัยใหม่ที่สามีและภรรยาต่างก็มีบทบาทในการทำงานเลี้ยงครอบครัวมีสิทธิและอำนาจทัดเทียมกันนั้นมีปรากฏน้อยมาก ซึ่งปัญหาที่พบมากที่สุดคือความไม่ซื่อสัตย์ของสามี (สุริยา วีรวงศ์, 2534, น.43-44) มีลักษณะเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคม (structural violence) หมายถึง กลไกทางสังคม ระบบ ระเบียบ มาตรา คติ หรือความเชื่อบางอย่างในสังคมนั้นๆ ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิ บทบาท และหน้าที่ ในที่นี้คือ “อุดมการณ์ความคิดสังคมชายเป็นใหญ่” (patriarchy ideology) จากการที่หมายถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่วางบทบาทความเป็นหญิงให้ด้อยและมีคุณค่าต่ำกว่าบทบาทความเป็นชาย และยังเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ที่มีรากลึกแน่นในฐานคติของสถาบันหลักต่าง ๆ เช่น ศาสนา อุดมการณ์ครอบครัว การศึกษา จารีตประเพณี และระบบความเชื่อต่างๆ ที่ทำให้ผู้หญิงยอมรับสถานะที่ด้อยกว่าโดยไม่ตั้งคำถาม ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ยอมรับความรุนแรงที่มีต่อตนเองโดยคุณิ

6.2.4 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

หน้าที่ที่ปัจเจกควรได้รับจากครอบครัวคือ การตอบสนองความต้องการด้านร่างกายโดยจัดหาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เป็นต้น รวมทั้งการดูแลสุขภาพเมื่อจำเป็น ตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ โดยการให้ความรักความเอาใจใส่ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้สมาชิกรู้สึกอบอุ่นใจ มั่นใจ มีคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพมั่นคง เนื่องจากได้รับความรักความอบอุ่นตอบสนองความ

ต้องการด้านจิตใจและอารมณ์อย่างเหมาะสม เลี้ยงดูอบรมสมาชิก ให้สามารถเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมเป็นคนดีของสังคม โดยการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำดูแลความประพฤติของสมาชิก เพื่อนำความรู้ทักษะที่ได้รับไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในอนาคต สืบเชื้อสายหรือการผลิตสมาชิกใหม่เป็นผู้สืบสกุลให้แก่สังคม โดยการทำงาน มีบุตรหรือรับบุตรบุญธรรม ครอบครัวจึงมีบทบาทสร้างสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพผู้สังคมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพของสังคม โดยการเตรียมสมาชิกที่อยู่ในวัยอันสมควรได้เข้าสังคม และสนับสนุนให้สมาชิกของครอบครัวมีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยผู้นำครอบครัวที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพสุจริตและรู้จักเก็บออมเงิน เพื่อให้มีฐานะมั่นคงอยู่อย่างมีความสุข มีสภาพทางสังคมที่ดี พ่อแม่หรือผู้ใหญ่จึงมีหน้าที่ต้องปลูกฝังให้ลูกสามารถควบคุมตัวเองและปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านการเข้าสังคม มารยาทสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ พ่อแม่ต้องคอยเอาใจใส่ดูแลลูกเพื่อสังเกตและควบคุมพฤติกรรมของลูกให้ดำเนินไปได้อย่างถูกต้องตรงต่อธรรมเนียมและเป็นที่ยอมรับของสังคมควร ต้องแนะนำให้เด็กได้ใช้เวลาว่างตามความถนัดตามความสนใจ ให้คำแนะนำและส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นั่นคือสถาบันครอบครัวยังคงเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรไทย ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ ความคิด และศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ และสังคมไทย เมื่อโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนไปทำให้ครอบครัวจำนวนหนึ่งเป็นครอบครัวที่มีภาวะเสี่ยงสูงที่ไม่สามารถทำหน้าที่ในการดูแลอบรมเด็กและเยาวชนไทยในครอบครัวได้ดี

หน้าที่ครอบครัวดังกล่าวข้างต้นละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำหน้าที่ครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคมที่ส่งผลให้ครอบครัวประสบความสำเร็จและประกอบสร้างให้คงการมีสถาบันครอบครัวแบบสมบูรณ์ คือ การมีครอบครัวเดี่ยว คือ พ่อ แม่ ลูก ยังเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์และน่าจะเป็นครอบครัวที่มีความสุขที่สุด เช่นเดียวกับครอบครัวขยายที่มีญาติผู้ใหญ่ที่มีปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ลุง ป้า น้า อา คอยดูแลลูกหลาน และให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ แสดงว่าละครโทรทัศน์ยังสนับสนุนหรือต้องการรูปแบบของครอบครัวขยายตามแบบอดีตอย่างสมบูรณ์ และไม่เห็นด้วยที่ครอบครัวจะเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวตามลักษณะของครอบครัวสมัยใหม่ ทั้งนี้ผู้ชมละครโทรทัศน์ส่วนมากเห็นสอดคล้องในลักษณะนี้ว่าครอบครัวที่มีความสุขที่สุด คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

ในครอบครัวที่สมบูรณ์ถ้าฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงหมดความอดทนที่จะอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ก็จะเกิดการหย่าร้างซึ่งส่วนมากเป็นฝ่ายหญิงที่จะขอเลิก เป็น การสะท้อนถึงการเกิดครอบครัวรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงไปสู่การเกิดครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกัน และครอบครัวแต่งงานใหม่ ปัจจุบันภรรยาหรือแม่สามารถมีบทบาทในการหาเลี้ยง

ครอบครัวเป็นหลักหรือมีศักยภาพที่จะเลี้ยงดูตนเองและลูกโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งสามีหรือพ่อ และภาพเหล่านั้นคือความเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวประการหนึ่งในละครโทรทัศน์ ที่ค่อนข้างตรงกับแนวโน้มของความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันดังที่อาจารย์ สมศรี สุกมลนันทน์ กล่าวไว้ว่า “ปัญหาต่างๆในชีวิตครอบครัวที่สะท้อนในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปมากตามความเปลี่ยนแปลงของคนและคนที่ว่าเปลี่ยนนี้คือผู้หญิง ความคิดของคนที่เคยมีปัญหาเปลี่ยนไปมาก เดียวนี้เขาไม่ใช่ผู้หญิงที่ต้องทนอีกต่อไปแล้ว โดยให้เหตุผลด้วยว่าทำไมเขาจึงไม่ต้องทนเป็นเพราะผู้หญิงสมัยนี้พึ่งตัวเองได้มากขึ้นมีการศึกษาที่ดีขึ้น” (สมศรี สุกมลนันทน์, 2537, น.113) ภาพดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของหญิงไทยในครอบครัวปัจจุบัน หรือลักษณะของแม่หรือภรรยาที่เปลี่ยนไปตามความแปรผันของสังคม และสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของแม่หรือภรรยาที่สามีนขาดความรับผิดชอบบทบาทภายในครอบครัว การใช้อำนาจในครอบครัวของภรรยาหรือแม่เป็นอำนาจที่เกิดจาก “การต้องมีภาระรับผิดชอบในครอบครัว” ที่ภรรยาหรือแม่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสามีหรือพ่อ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในสังคมไทยที่เปลี่ยนจาก “ข้างเท้าหลังมาเป็นข้างเท้าหน้า” หรือถึงขั้นทุก ๆ เท้าของข้าง เพราะการมีศักยภาพที่จะหาเลี้ยงครอบครัวด้วยตนเองเพื่อให้ครอบครัวดำรงอยู่ต่อไปได้ (จิราภรณ์ ษาแก้ว, 2538, น.185)

นั่นคือละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงครอบครัวที่มีโครงสร้างครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ครอบครัวอาจไม่ใช่พ่อแม่ที่กระทำต่อลูก เพราะอาจเป็นเพียงพ่อหรือแม่ ญาติพี่น้องหรือผู้ใหญ่กระทำหน้าที่ครอบครัวต่อเด็ก และหลายครอบครัวในละครโทรทัศน์ก็สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ดี แม้ว่าเด็กจะไม่ใช้ลูกหลานที่แท้จริง ดังเช่น ครอบครัวญาติอยู่ร่วมกันและครอบครัวแต่งงานใหม่ ทั้งนี้ผู้ชมได้บอกว่าจะต้องใช้ความพยายามและใช้เวลาระยะเวลาที่เด็กจะเข้าใจสภาพครอบครัวในรูปแบบครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และสามารถผ่านช่วงระยะเวลา นั้นไปได้ดี ครอบครัวในรูปแบบเหล่านี้ต่อไปอาจเป็นรูปแบบที่พบมากในอนาคตและอาจมีรูปแบบใหม่อื่น ๆ ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทางด้านครอบครัวที่พบว่าปัจจุบันครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะ โครงสร้าง ขนาด และจำนวนสมาชิกในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเป็นครอบครัวขยายที่มีคนอยู่ร่วมกันมากกว่า 2 รุ่น ในลักษณะเดิม ในส่วนของครอบครัวเดี่ยวก็มีลักษณะที่หลากหลายยิ่งขึ้น กล่าวคือ มีพ่อ แม่และลูก หรือมีผู้สูงอายุกับหลานอยู่กันตามลำพัง เนื่องจากบิดามารดาจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ หรือสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่กับลูก ๆ เนื่องจากถูกทอดทิ้งหรือการแยกไปมีอาชีพของสามี ตลอดจนมีเด็ก ๆ ที่ต้องอยู่ด้วยตนเองตามลำพังโดยไม่มีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ นอกจากนั้น การอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูกมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ครอบครัวที่มีเฉพาะสามีและภรรยา

(ครอบครัวที่ไม่มีบุตร) กลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นของครอบครัวที่มีการหย่าร้าง ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่า มีความห่างเหินกันมากขึ้น ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัวลดน้อยลงและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ และการทำงานที่รัดตัวเพื่อสร้างรายได้และค่าใช้จ่ายนี้ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นแนวโน้มของการเกิดปัญหาต่อเนื่องรวมทั้งผลกระทบที่จะติดตาม โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาภายในครอบครัว อาทิ สภาพครอบครัวที่มีโครงสร้างไม่สมบูรณ์อาจนำไปสู่การกลายเป็นครอบครัวในภาวะเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นและทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอในอนาคตได้ทั้งนี้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม นับจากปี 2552 ที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน (ภัตสร ลิมานนท์ อ้างถึงใน รุจา ภูโพบูลย์ และนิตยา คชภักดี, 2539)

6.2.5 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับคุณธรรมด้านความกตัญญู

สำหรับกลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก ค่านิยมที่สำคัญที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่ควรมีต่อลูก/เด็ก คือ ความรักความเข้าใจ การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดี และความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญในการกระทำหรือประพฤติปฏิบัติต่อการใช้อำนาจต่อผู้ที่เป็นลูกหลาน ซึ่งผู้ผลิตยังคงต้องการให้ค่านิยมนี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตครอบครัว ส่วนลูก/เด็กต้องมีความกตัญญูและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทั้งนี้ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้ใหญ่ขาดค่านิยมในส่วนนี้จะมีผลต่อเด็กจากการอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นตามบรรทัดฐานทางสังคม ส่วนลูก/หลาน/เด็กต้องมีความกตัญญูและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ซึ่งละครโทรทัศน์มีการสอดแทรกในเรื่องของการทดแทนบุญคุณแม้จะไม่เห็นชัดเจนมากนักหรือถ้ามีก็น้อยมาก การที่ลูกหลาน/เด็กเชื่อฟังกันก็ด้วยความเคารพ คุยกันด้วยเหตุผลเป็นประชาธิปไตย ไม่ใช่ด้วยคำสั่งบังคับ หรือมีการใช้อำนาจค่อนข้างรุนแรงกว่าในชีวิตครอบครัวจริง แต่ในละครโทรทัศน์บางเรื่องประกอบสร้างนำเสนอความกตัญญูที่ค่อนข้างมากไปจากความเป็นจริง จนตนเอง ลูก และคนรอบข้างของตนเองต้องทุกข์ร้อน และความอกตัญญูแสดงถึงความรุนแรงในครอบครัว จากการแก่งแย่งทรัพย์สินสมบัติ ความอิจฉาริษยา จนทำร้ายผู้มีพระคุณจนถึงแก่ชีวิต แต่ในชีวิตจริงลูกเพียงไม่ยอมเรียนหนังสือ ไม่เข้าใจแม่ จากการทำแม่ตามใจมาก ดิดเพื่อน ทำให้แม่เป็นห่วง ที่สำคัญคือผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ถอดรหัสความหมายว่าความกตัญญูและเคารพผู้ใหญ่ของลูกหลานหรือเด็กเป็นสิ่งที่ลูกต้องกระทำเพื่อตอบแทนคุณพ่อแม่หรือผู้มีพระคุณ และคนที่อกตัญญูคือคนเลวทำอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ

นั่นคือความกตัญญูและความกตเวทิตีนี้ถือว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ส่งผลให้ครอบครัวและสังคมมีความสุขได้เพราะบิดามารดาจะรู้จักหน้าที่ของตนเองด้วยการทำอุปการคุณให้ก่อน และบุตร ธิดา ก็จะรู้จักหน้าที่ของตนเองด้วยการทำดีตอบแทน จึงเป็นค่านิยมที่สังคมยังคงต้องการให้เป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยการต่อยอดความกตัญญูลงในละครโทรทัศน์เกือบทุกเรื่อง

6.2.6 ภาพของครอบครัวในละครโทรทัศน์กับการใช้ภาษาในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจึงเห็นได้ว่าสาระในละครโทรทัศน์มีทั้งที่สะท้อนความจริงที่ค่อนข้างสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน และไม่สะท้อนความจริงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย ส่วนที่สอดคล้องอย่างเห็นได้ชัดก็คือภาพของครอบครัวเดี่ยวที่มีมากในสังคมไทย ภาพครอบครัวรูปแบบใหม่ และภาพของปัญหาครอบครัวที่มีอยู่จริงในสังคม ซึ่งปัญหาสำคัญคือการทำหน้าที่ของครอบครัวที่ดูเหมือนจะเป็นเอกลักษณ์ของละครไทยไปแล้ว ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีหลายปัญหา ได้แก่ เรื่องเงินที่ไม่เพียงพอ/ไม่พอเพียง การเลี้ยงลูกด้วยเงิน การตามใจลูกมากเกินไป การให้พี่เลี้ยงดูแลลูก การไม่มีเวลาเอาใจใส่กัน ซึ่งความขัดแย้งทำให้เกิดความรุนแรงต่อกันในด้านวาจา ทั้งการด่าทอ พุดจาหยาบคาย พุดจาเสียสติ และอาจเลยไปถึงความรุนแรงต่อร่างกายส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์ของครอบครัว

ในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัวจำเป็นต้องมีการพูดคุย ตักเตือน และให้เหตุผลแก่สมาชิกในครอบครัวให้เกิดความเข้าใจ โดยใช้การสื่อสารเชิงบวก โดยใส่ใจกับอารมณ์และความรู้สึกของทุกคนในครอบครัว หลีกเลี่ยงการสื่อสารที่ทำลายกำลังใจ การสื่อสารที่ทำลายสัมพันธ์ภาพอันดี และทำให้เสียกำลังใจ เช่น การพูดเปรียบเทียบประชดประชัน สบประมาท บ่นว่าหรือตำหนิผ่านคนอื่น ไม่รู้จักแสดงความชื่นชมหรือขอบคุณ รวมทั้งถึงการนำเรื่องราวที่เป็นความผิดในอดีตมาพูดซ้ำๆ การสร้างความสุขในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องใช้เงินมากมาย สามารถทำได้ทุกวันด้วย การใช้กิริยาและคำพูดที่นุ่มนวลสื่อสารกัน รู้จักใช้เวลาในครอบครัวร่วมกันอย่างมีค่าและหมั่นสร้างกำลังใจกันเสมอๆ ช่วยสร้างความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว การเป็นครอบครัวสุขสันต์คงไม่ใช่เรื่องยาก นั่นคือครอบครัวสุขภาพดีจะต้องรู้จักการสื่อสารด้วยการพูด และทำความเข้าใจกันอย่างเปิดเผย รู้จักยอมรับและเข้าใจแนวคิดของแต่ละฝ่ายด้วยการตกลง ยอมรับมากกว่าการขัดแย้ง (สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น กรมสุขภาพจิต, 2552)

ดังนั้นภาษา (Diction) หมายถึง ภาษาในละครโทรทัศน์ ได้แก่ คำพูดที่ใช้ในละคร ชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร และบทสนทนา ตลอดจนการกำหนดทิศทางในละคร ภาษาในละครจะสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ไปยังผู้ชม บทสนทนา (Dialogue) จึงเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละคร บทสนทนาจะเป็นทางที่ตัวละครแสดงออกถึง

ความคิดและความรู้สึกออกมาเป็นวจนสารซึ่งเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครหรือบทเจรจาโดยภาษาพูดเพื่อการแสดงให้ผู้ชมดูไม่ใช่สำหรับการอ่าน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างอาการแสดง และช่วยในการพัฒนาตัวละคร โครงเรื่อง ตลอดจนสาระของเรื่อง (Geraldine Brain Siks, 1983, p.170 อ้างถึงใน ปีทมาภรณ์ สุขสม โสศ, 2551, น.1)

ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและหน้าที่ของภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ภาพบางภาพของชีวิตครอบครัวในละครโทรทัศน์ไทยได้เคลื่อนไหวบ้างไปตามการแปรผันของโลกแห่งความเป็นจริงภายนอกโลก ที่ละครโทรทัศน์คิดว่าสังคมยังต้องการมีชีวิตครอบครัวแบบดั้งเดิม ต้องการให้พ่อหรือสามี แม่หรือภรรยาญาติ ๆ และลูกหลาน มีความสัมพันธ์ในครอบครัวยังมีลักษณะเดิม ๆ ความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยทุกอย่างยังคงเหมือนเดิม แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะระหว่างพ่อหรือสามีกับแม่หรือภรรยาตามรูปแบบครอบครัวสมัยใหม่ เพราะละครโทรทัศน์เลือกนำเสนอเฉพาะรูปแบบของครอบครัวที่เป็นไปตามครอบครัวไทยในอดีตเป็นส่วนใหญ่ หรือถ้าครอบครัวมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไป บางครั้งละครโทรทัศน์ก็จะใช้วิธีชูจุดสร้างความเปลี่ยนแปลงนั้น ด้วยการเสนอโทษของการเปลี่ยนแปลงและคุณประโยชน์ของการคงรูปเดิม แต่ทั้งนี้ละครโทรทัศน์บางเรื่องก็มีอาจทวนกระแสของการเปลี่ยนแปลงไปได้ จึงนำเสนอแง่มุมไปตามการเปลี่ยนแปลงนั้น ที่สำคัญก็คือการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของผู้เป็นแม่หรือภรรยามีสาเหตุหลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจที่ครอบครัวจำเป็นต้องมีผู้หารายได้เข้ามาจุนเจือเพื่อความอยู่รอด และการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ความสามารถ หรือศักยภาพที่มีมากขึ้นในตัวแม่หรือภรรยา แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะเกิดขึ้น เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากพ่อหรือสามีละทิ้งความรับผิดชอบต่อครอบครัวไปก่อน แม่หรือภรรยาจึงต้องเปลี่ยนไปเพื่อความอยู่รอดของครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภาพของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนี้ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อหรือสามีกับแม่หรือภรรยา จึงมีลักษณะเป็นภาพของความไม่เสมอภาคทางเพศที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ในละครไทย

ในทัศนะของละครโทรทัศน์แล้วการสะท้อนภาพเฉพาะบางส่วนดังที่กล่าวมาแล้วนั้นก็เพื่อที่จะบอกว่าครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงขนาดจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่บทบาทและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนั้นยังคงเหมือนเดิมคือมีลักษณะตามครอบครัวไทยในอดีต หรืออีกนัยหนึ่งคือ การบอกว่าครอบครัวไทยนั้นเปลี่ยนแต่ “เปลือก” หรือรูปลักษณะภายนอกเท่านั้น แต่ลักษณะภายในส่วนใหญ่ “ยังไม่เปลี่ยน” และ “ไม่ควรจะเปลี่ยน” แสดงว่าละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่ยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ตอกย้ำค่านิยมและทัศนคติ หรือมาตรฐานของสังคมตามความเชื่อแต่ดั้งเดิม ซึ่งผู้ผลิต

ละครโทรทัศน์คิดว่าคนส่วนมากยังคงยอมรับและต้องการให้ภาพของครอบครัวไทยเป็นเช่นนั้นต่อไป แม้สภาพความเป็นจริงในสังคมไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม และผู้ชมละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่ยังคงยอมรับลักษณะครอบครัวเช่นนั้น เนื่องจากผู้ชมละครโทรทัศน์ได้นำเอาบรรทัดฐานทางสังคมที่ถ่ายทอดและถูกต้องยามอดครห้สความหมายตามความสมจริงของตัวละครตามเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์มากกว่าประสบการณ์ครอบครัวที่ตนเองได้รับรู้ นั่นคือ ละครโทรทัศน์ได้ส่งเสริมระบบคุณค่าบางอย่างของสังคม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ชรามะยอมชนะอธรรม การรักสันติและการให้อภัยเป็นหนทางแก้ปัญหาที่ดีกว่าการอาฆาตเค้น ผู้หญิงควรรักนวลสงวนตัว ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง หรือความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นต้น มาเป็นตัวกำหนดหน้าที่และจำกัดบทบาทของพฤติกรรมของคนในสังคมเช่น อนุญาตให้ผู้ชายมีผู้หญิงได้หลายคน แต่จะต้องรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงจะมีผู้ชายได้คนเดียวแต่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อภาระของครอบครัว ผู้เป็นลูกต้องกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2541, น. 283)

การสะท้อนและประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จากการเข้ารหัสความหมายและการถอดรหัสความหมายที่กล่าวมาจึงอธิบายได้ว่า ตามแนวทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ สัญลักษณ์ (sign) คือสิ่งที่ใช้แทนสิ่งอื่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทแรก สัญลักษณ์จากธรรมชาติ (natural signs) ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ คือ ครอบครัว รูปแบบต่าง ๆ ส่วนประเภทหลัง คือ สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้น (artificial signs) คือ ลักษณะของครอบครัวที่เป็นหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม โดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ (symbols) ให้คนในสังคมมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยละครโทรทัศน์เรื่อง Dallas นั้น ด้วยการใช้เกณฑ์เรื่อง “ความสมจริง/คล้ายจริงมาก” ที่ผู้ชมรู้สึกถึงความสมจริงได้ถึง 100 % ซึ่งความสมจริงในหนัง/ละครโทรทัศน์นั้น มีอยู่ 2 แบบ คือ “ความจริงเชิงประจักษ์” (Empirical realism) ในเรื่องของฉากที่มีวัตถุจริง ๆ วางอยู่ หรือบทสนทนาที่คนพูดจริง ๆ แต่ทว่านอกเหนือจากองค์ประกอบที่สมจริงเหล่านั้นแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่ไม่ใช่เรื่องจริงอีกมากมายบรรจุอยู่ในละครแต่ถูกแต่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร โคร่งเรื่อง/แก่นเรื่อง เมื่อนำองค์ประกอบทั้งที่สมจริงและแต่งขึ้นมาเสนอรวม ๆ กันไป ความสมจริงได้ช่วยเคลือบฉาบคลุมความสมจริงเอาไว้ทำให้คนดูรับรู้ละครทั้งเรื่องว่า “สมจริง” ทั้งหมด หรือเรียกว่า “ความสมจริงเชิงอารมณ์” (Emotional realism) ซึ่งการอ่านความหมายในความสมจริงนั้นกระทำได้ 2 ระดับ คือ 1) ระดับ Denotative meaning เช่น การรู้เรื่องจากเนื้อหา การเล่าเรื่อง ปฏิกริยาของตัวละคร และ 2) ระดับ Connotative meaning อันได้แก่ การถอดความหมายจากเรื่อง (Ang,1985)

การนำเสนอละครโทรทัศน์ในลักษณะที่สะท้อนความจริงสู่การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา โดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และเพื่อการอ้างอิงถึงโลกความจริง รวมถึงสิ่งที่เป็นจินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ ทั้งนี้ภาษาไม่ได้ทำงานเหมือนกับกระจก แต่เป็นปฏิบัติการของภาพตัวแทนได้ประกอบสร้างความหมายขึ้นมา หรืออีกนัยหนึ่งการประกอบสร้างนั้นถือเป็นการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสิ่งต่าง ๆ ผ่านระบบความหมาย หรือเป็นภาพตัวแทนในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนจึงเป็นการผลิตความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ในรูปแบบของภาษาและสัญลักษณ์ซึ่งเก็บสะสมไว้ภายในจิตของมนุษย์ และเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการผลิตและแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างสมาชิกร่วมวัฒนธรรมเดียวกันแนวคิดเรื่อง “กระบวนการสร้างความเป็นจริงทางสังคม” (social construction of reality) ในการเชื่อว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “ความเป็นจริง” (reality) นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว และรอให้นักวิชาการเข้าไปค้นพบ แต่ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา (construct) โดยในกระบวนการสร้างความเป็นจริงนั้นสื่อมวลชนจะเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก

นอกจากนี้การถอดรหัสความหมายหรือตีความหมายของสมาชิกในครอบครัวที่ให้ความหมาย “ภาพครอบครัว” ตามที่ละครโทรทัศน์เข้ารหัสความหมายไว้ โดยพิจารณาว่าละครโทรทัศน์ก็เป็นสื่อประเภทหนึ่งในสื่อหลายประเภทที่ทำหน้าที่ประจักษ์เป็น “กระจกส่องสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม” หรือก็คือการส่องสะท้อนดูเอาจากภาพที่ปรากฏในสื่อตนเองเป็นความหมายที่ปรากฏในเนื้อหา/สารนั้นก็สื่อภาพสะท้อนของความเป็นจริงระหว่างความเป็นจริง 2 แบบ คือ ความเป็นจริงของสังคม (social reality) และความเป็นจริงในสื่อ (media reality) หรือจากภาพครอบครัวที่ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้เห็นจากประสบการณ์จริงและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ผ่านภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์

ดังที่กลุ่มวัฒนธรรมศึกษามีแนวทางในการวิเคราะห์ที่ชัดเจนว่า ในกระบวนการสื่อสาร ผู้รับสารมิได้เป็นผู้ถูกกระทำ (passive) หรือเป็นฝ่ายนั่งรอให้สื่อมวลชนสร้างความเป็นจริงขึ้นมาล้อมรอบตัวเองอยู่ฝ่ายเดียว หากทว่าผู้รับสารจะมีลักษณะตั้งรับ (active) และเป็นผู้นำเนื้อหาของสื่อมวลชนมาสร้างสิ่งแวดล้อมของตัวเอง แต่อย่างไรก็ดีก่อนที่จะอธิบายถึงสาระสำคัญและความสัมพันธ์ของ “สื่อมวลชน” กับ “การสร้างความเป็นจริงทางสังคม” จำเป็นต้องกล่าวถึงนิยามและลักษณะพื้นฐานของการสร้างความเป็นจริงทางสังคมเพื่อความเข้าใจร่วมกันในเบื้องต้น ซึ่งเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการสร้างความหมายความจริง

ทั้งนี้การสร้างความหมายความจริงเป็นธรรมชาติจึงเป็นกลยุทธ์ของภาพตัวแทนที่ออกแบบไว้เพื่อติดตั้งความแตกต่างให้ดำรงอยู่ตลอดเวลา ฮอลล์ (1997, น.249) โดยภาพแบบฉบับเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ให้มีความซับซ้อนน้อยลง (few simple) และกำหนดบุคลิกที่เป็น

แก่นสารัตถะ (essential characteristics) ให้เป็นภาพตัวแทนที่ติดตัวไว้ราวกับเป็นธรรมชาติ โดย ฮอลล์ (1997, น.258) ถือว่าภาพแบบฉบับ (stereotype) เป็นกลยุทธ์ของการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่าง (strategy of splitting) ระหว่างสิ่งปกติที่ทุกคนยอมรับกับการกั้นสิ่งที่ผิดปกติและไม่เป็นที่ยอมรับออกไปจากสังคม และฮอลล์เห็นว่าภาพแบบฉบับเป็นกลไกในการคงสภาพการแบ่งแยก (boundary maintenance) กล่าวคือ มีการติดตั้งบุคลิกลักษณะที่ตายตัว (characteristically fixed) มีความชัดเจน (clear cut) และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (unalterable) ทั้งนี้การสร้างภาพแบบฉบับถือเป็นภาคปฏิบัติระหว่างการปิดกั้นกับการถูกกั้นออกไป (practice of closure and exclusion) กล่าวคือ เป็นการกำหนดขอบเขตที่ตายตัวในเชิงสัญลักษณ์ (symbolically fixes boundaries) และแยกสิ่งอื่นที่อยู่นอกขอบเขตออกไป (exclude)

ผู้ผลิตละครโทรทัศน์จึงมีการสร้างความชอบธรรมต่อการประกอบสร้างความหมาย “ครอบครัว” ด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ดังนี้

(1) กลยุทธ์การทำให้เห็นความจริงเพียงบางส่วน เป็นกลยุทธ์ในการสร้างรูปแบบและสภาพของ “ครอบครัว” ซึ่งยังมีหลายรูปแบบที่ผู้ผลิตไม่ได้เข้ารหัสในรายการละครโทรทัศน์ เช่น ครอบครัวลักเพศ (ครอบครัวทอม-ดี้ ครอบครัวเลสเบี้ยน คู่เกย์ และหญิงสามมี-ชายภรรยา) ครอบครัวที่มีหญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวที่มีแต่ผู้สูงอายุกับเด็ก ครอบครัวที่สมาชิกเพียงคนเดียว ครอบครัวที่มีสมาชิกที่ไม่ใช่ญาติกัน และครอบครัวที่แต่งงานข้ามชาติ (ชาย โปธิสิตา, 2552, น.6) โดยผู้ผลิตละครโทรทัศน์ใช้การการติดตั้งความหมายผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่กำหนดแก่นความคิดเกี่ยวกับรูปแบบครอบครัวที่จำแนกออกมาเป็นตัวละครที่เป็นสมาชิกในครอบครัว จึงเป็นการเลือกที่จะพูดถึงความจริงบางด้านที่ผู้ผลิตต้องการประกอบสร้างความจริงให้กับ “ครอบครัว” นั้นเอง แม้ว่าภาพครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์บางครั้งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพบ้าน ที่ใหญ่โต พาหนะ วัตถุเครื่องเรือนตกแต่งบ้าน ข้าทาสบริวาร การประกอบอาชีพของตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจและการได้รับการยกย่องจากสังคม มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ในการจับจ่ายซื้อของราคาแพงในห้างสรรพสินค้า รับประทานอาหารหรู โดยไม่ต้องสนใจฐานะทางเศรษฐกิจ และสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่มีฐานะยากจนอาจจนมากเกินจากความเป็นจริงซึ่งการสะท้อนนั้นมีบางส่วนที่เป็นจริง ขณะที่ส่วนหนึ่งมีการประกอบสร้างความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่เกินจริงและเป็นการสร้างความหมาย “ครอบครัว” ที่เป็นเรื่องทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นเหมือนกับภาวะทางธรรมชาติ ซึ่งฮอลล์ (Hall, 1997, p.263) ได้กล่าวถึงภาพแบบฉบับว่า ภาพแบบฉบับมีลักษณะของการสร้างจินตนาการ โดยถูกผลิตขึ้นจากภาคปฏิบัติการภาพแบบฉบับที่เลือกสร้างความจริงเป็นเพียงครั้งเดียว ขณะเดียวกันกลับเลือกที่จะไม่ได้พูดถึงความเป็นจริงส่วนอีกครั้งหนึ่งที่เหลือ คือ ความหมายระดับลึก (deeper

meaning) ซึ่งถือเป็นการก่อตัวของอำนาจในรูปแบบของการครองการเป็นเจ้าความคิดและวาทกรรม (hegemonic and discursive) ที่เกิดขึ้นอยู่ในวัฒนธรรม การผลิต ความรู้ จินตนาการ และภาพตัวแทน รวมถึงการสร้างภาพแบบฉบับให้กับบุคคลที่มีอำนาจ (the subject of power) และภาพแบบฉบับของบุคคลที่อยู่ใต้อำนาจ (subjected)

(2) กลยุทธ์การสร้างภาพแบบฉบับ (stereotype) ราวกับเป็นภาวะทางธรรมชาติที่ผู้ผลิตคทอนรูปแบบครอบครัว ในการเน้นว่าลักษณะครอบครัวที่สมบูรณ์ คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ซึ่งยอมรับกันว่าเป็นครอบครัวที่ครบองค์ประกอบอย่างน้อย คือ พ่อ-แม่-ลูก เป็นครอบครัวที่มีบรรยากาศอบอุ่น และเป็นครอบครัวที่มีความสุข ตามโครงสร้างครอบครัวในอุดมคติ ซึ่งลูกได้รับการทำหน้าที่จากพ่อและแม่อย่างครบถ้วน มีความอบอุ่นในครอบครัวมากกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หรือครอบครัวอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยายตามเกณฑ์การเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความจริงด้วยภาพ (ฉาก) เสียง โครงสร้าง แก่นของเรื่อง และตัวละคร เป็นการสร้างความหมาย

(3) กลยุทธ์การสร้างความเป็นอื่น เป็นการสะท้อนความแตกต่างของลักษณะของครอบครัวด้วยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวละครที่เป็นสมาชิกครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่มีความแตกต่างกันในครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์

ทั้งนี้เป็นการเข้ารหัสภาพตัวแทนในลักษณะของการกระทำซ้ำ ให้เป็นภาพตัวแทนที่ติดตั้งไว้ราวกับเป็นธรรมชาติเสมือนเป็นภาพสะท้อน โดยมีลักษณะการติดกัน แบ่งแยก การจัดลำดับชั้น และการให้คุณค่าแบบลำเอียง ทำให้ความหมายทางวัฒนธรรมกลายเป็นเรื่อง “ความจริงที่เป็นหนึ่งเดียว” (objective truth) (Moore อ้างถึงใน นฤพนธ์ คิววิเศษ, 2545, น.32)

(4) กลยุทธ์การผนวกความหมาย (Inclusion) และกีดกันความหมายอื่นออกไป (exclusion) เป็นกลยุทธ์ติดตั้งความหมายหลักที่ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ใช้ในการสร้างความหมายครอบครัวในเรื่องรูปแบบครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวดีกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ที่มีสถานภาพสมรสหย่า/แยก/ม่าย และในเขตเมืองมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวน้อยกว่าเขตชนบท และการประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคงและมีฐานะยากจน มีความอ่อนแอของครอบครัวมากกว่าประชากรครอบครัวกลุ่มอื่น ๆ การใช้อำนาจในครอบครัวจากสามีหรือพ่อ และจากญาติผู้ใหญ่ระดับปู่ย่า ตายาย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม เช่น การเกิดพฤติกรรมความฟุ่มเฟือย การเปลี่ยนแปลงหรือถดถอยลงของค่านิยมทางศาสนา จริยธรรม ค่านิยมที่ควรปฏิบัติ ตลอดจนความมีจิตอาสา อันมีผลต่อระดับความบกพร่องของบทบาทและหน้าที่ของครอบครัว

ทั้งนี้เป็นการสร้างภาพตัวแทนเพื่อให้เกิดเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์และครอบครัวที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมไทย ซึ่งเชื่อมโยงกับมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตามอุดมการณ์ศักดินา อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์ทางเพศ และอุดมการณ์การใช้ความรุนแรง

จากกลยุทธ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ กลยุทธ์การทำให้เห็นความจริงเพียงบางส่วน กลยุทธ์การสร้างภาพแบบฉบับ กลยุทธ์การสร้างความเป็นอื่น และกลยุทธ์การผนวกความหมายและกีดกันความหมายอื่นออกไป ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ผู้ผลิตสามารถสร้างความหมายของครอบครัวให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการ หรือเป็นการขอขมจากการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ และการความสร้างหมายจากกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านภาษา ให้เป็นปรากฏการณ์ปกติของมนุษย์ในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในสังคม แต่ในแง่การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ และสื่อมวลชนเป็นผู้มีอิทธิพลในการผูกติดความหมายให้กับสัญลักษณ์ที่ใช้ สื่อมวลชนจึงกลายเป็นตัวแทนของผู้มีอำนาจในสังคมที่กำหนดความหมายและความจริง ด้วยการถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำต่อความหมายบางอย่างจนกลายเป็นความจริงทางสังคมที่ยอมรับ แม้ว่าความจริงนั้นจะไม่สอดคล้องตรงกับความจริงที่แท้จริงก็ตาม (สมสุข หินวิมาน, 2548, น.212)

ทั้งนี้การสร้างชุดรหัสความหมายหลักของผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ในมิติต่าง ๆ ดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนลักษณะครอบครัวที่เป็นจริง แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นการให้ความหมายจากการประกอบสร้างของสื่อมวลชน ที่สามารถสร้างความเป็นจริงว่าอะไรเป็นอะไร โดยการสร้างภาพเหมารวมให้กับเราจนเราเชื่อว่าโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นอย่างที่เราได้เห็น ได้ฟังในสื่อ เราเกิดความเชื่อว่า “ใครๆ ก็เป็นอย่างนี้ / ทำอย่างนี้ / คิดอย่างนี้ / ชอบอย่างนี้ ฯลฯ กันทั้งนั้น” ทั้ง ๆ ที่บางครั้ง ความเป็นจริงรอบตัวเราไม่ได้เป็นอย่างนั้นเสมอไปตามสิ่งที่ตนรับรู้ผ่านสื่อที่สะท้อนให้คนส่วนใหญ่มักจะรู้สึกหรือคิดว่า ภาพครอบครัวที่เห็นในสื่อเหล่านั้นเป็นความจริงล้วนๆ ไม่ได้ผ่านการปรุงแต่งด้วยมุกตลก การตัดต่อภาพหรือการเลือกนำเสนอ (แต่เรื่องไม่ดีหรือความขัดแย้ง) ยิ่งถ้าเป็นเรื่องไกลตัว สื่อก็ยังสามารถผูกขาด ความเป็นจริงได้มากยิ่งขึ้นเพราะเราไม่มีโอกาสหรือไม่มีความรู้พื้นฐานมากพอจะตรวจสอบความเชื่อนั้น ผู้ผลิตสารหรือสื่อจึงมีอำนาจในการครอบงำกรอบความคิดหรือเกิดการครอบงำทางอุดมการณ์ (hegemony) สื่อสร้างอิทธิพลครอบงำผู้รับสารผ่าน 2 กระบวนการด้วยกัน คือ (กวี คงภักดีพงษ์, 2547, น.46-47)

กระบวนการแรก สื่อกำหนดนิยามต่าง ๆ ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรสำคัญ และอะไรควรจะมีทำที่ยังไงให้เราผ่านทาง

(1) การนำเสนอซ้ำซาก ซึ่งช่วยตอกย้ำว่า “นี่คือความจริงโดยมิได้ปรุงแต่ง” เมื่อสื่อบอกเราครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยวิธีการต่าง ๆ มีงานวิจัยบอกให้รู้ว่าความซ้ำซากสามารถกำหนดได้ แม้แต่รสนิยมของคน โดยการกำหนดคุณค่า/ความหมายของสิ่งต่างๆ

(2) นิยามว่าอะไรเป็นอะไรยังได้มาผ่านทางการเรียบเรียงลำดับเหตุการณ์ การให้เหตุผลประกอบเรื่องราวและการคัดเลือกข้อมูล

(3) การให้หรือเน้นความสำคัญของเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้รับรู้สึก ว่า อะไรบ้างที่ควรใส่ใจและให้ความสำคัญ

(4) ท่าทีและน้ำเสียงที่ใช้ในการพูดถึงเรื่องนั้นก็มีส่วนอย่างมากในการกำหนดท่าทีและทัศนคติของผู้รับสาร

(5) เทคนิคที่ใช้กำหนดหรือควบคุมประเด็นและทิศทางความสนใจ ความรู้สึก และหรือทัศนคติ อย่างเช่นการใช้มุมมองและดนตรีประกอบ

กระบวนการที่สอง ทำให้สื่อมีความสามารถในการครอบงำความคิด ได้แก่ การกำหนดคุณค่าและความหมายของสิ่งต่างๆ (อาจเรียกว่าการ “ตีตรา” หรือ “ติดป้าย” หรือ “หมายหัว” ก็ได้) โดยการ

(1) สร้างความคิดเชื่อมโยงระหว่างสิ่งนั้นกับสิ่งอื่น สื่อสามารถ “ฝึก” เราให้เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันโดยการนำเสนอ 2 สิ่งคู่กันครั้งแล้วครั้งเล่า จนเรานึกถึงอะไรบางอย่างขึ้นมาทันทีที่เราอยาก “งามอย่างมั่นใจ” อยากมี “คุณค่าที่คู่ควร” หรืออยากเป็น “คนรุ่นใหม่” ฉันทก็ได้แต่หวังว่าทุกคนจะอยาก “ทำดีเพื่อพ่อ” ทุกครั้งที่เห็น “รูปที่มีอยู่ทุกบ้าน” ได้จริง ๆ

(2) สร้างเกณฑ์ทางวัฒนธรรมว่าอะไรไปได้กับอะไร

(3) สร้างความน่าเชื่อถือและคล้อยตามผ่านผู้ที่มีภาพลักษณ์เป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” “ผู้มีรสนิยม” และหรือ “ผู้ที่รู้จริง”

ดังนั้นภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์จึงเป็นภาษาที่แสดงถึงการให้ความหมายของครอบครัวตามความตั้งใจของผู้ส่งสาร (intentional approach) โดยภาษาเหมือนกับภาษาที่สะท้อนโลกความจริง หรือภาษาทำงานโดยสะท้อนหรือเลียนแบบความจริง (reflecting or imitating) ที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า ผู้พูดหรือผู้เขียนคือ ผู้ที่กำหนดความหมายต่อโลกความจริงผ่านการใช้ภาษา และแสดงถึงความตั้งใจของผู้ผลิตสาร ซึ่งภาษาเป็นเรื่องของการสื่อสารที่มีกระบวนการเข้ารหัสความหมายร่วมกัน (shared codes) ซึ่งตามทฤษฎีภาษาศาสตร์แนวภาพสะท้อน (reflectionism) เชื่อว่าความจริงเคยมีอยู่/มีอยู่แล้ว (the truth is out there) และภาพ/การสื่อสารก็คือกระจกส่องให้เราเห็นความจริงนั้น ๆ ตามแบบที่เป็นจริง ขณะที่ทัศนะต่อภาพและภาพตัวแทนของสำนักวัฒนธรรมศึกษา ได้รับอิทธิพลจากแนวทางของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ที่เชื่อว่าภาพตัวแทน

มิใช่การสะท้อน/เลียนแบบ/ค้นพบ หากแต่เป็นการประกอบสร้างส่วนเสี้ยวหนึ่งของโลกความเป็นจริง หรือที่รู้จักกันในชื่อของแนวคิดเรื่อง “การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality)” ด้วยเหตุนี้ สำนักวัฒนธรรมศึกษาจึงมักตั้งคำถามว่าสิ่งต่าง ๆ หรือความหมายต่าง ๆ ในโลกนี้ ถูกสร้างภาพขึ้นมาได้อย่างไร ผ่านสัญญาณที่เป็นเสียง ตัวอักษร วัตถุ รูปภาพ หนังสือ คลื่นโทรทัศน์ และ สื่อต่าง ๆ ใด ๆ ซึ่งความจริงของสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา และภายในฐานะของระบบหนึ่งเกี่ยวกับการเป็นตัวแทน คือศูนย์กลางในการสรรสร้างดังกล่าว ภาษาไม่ใช่เป็นเรื่องธรรมชาติ หรือเป็นกลาง แต่มันได้นำพาคุณค่าบางอย่างมาด้วยกันกับมันเสมอ

ละครโทรทัศน์เป็นผลงานหนึ่งของสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นแหล่งกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอาศัยสัญลักษณ์ (symbols) ที่เป็นตัวแทนของประสบการณ์โดยตรง การมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์สามารถสร้างการเรียนรู้ สร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดการรับรู้ สัญลักษณ์เป็นตัวกลางและเชื่อมโยงประสบการณ์และความหมายให้กับผู้รับสาร และการให้ความหมายจะขึ้นอยู่กับบริบท โดยเฉพาะบริบททางวัฒนธรรม (cultural context) ที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ระบบความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติทุกอย่าง เป็นต้น เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่จะเป็นตัวกำหนดความหมายของตัวบทหรือเนื้อหาสาระที่ส่งไปเท่านั้น แต่ยังเป็นตัววางกฎเกณฑ์ทั้งหมดที่เกี่ยวกับการตีความหมายนั้นด้วย ซึ่งถือว่ามนุษย์ได้ผ่านกระบวนการจัดเกลาทางสังคมตามระบบโครงสร้างของสังคมจึงก่อให้เกิดความหมายร่วมทางสังคม และคลังความรู้ทางสังคมจะกำหนดมาตรฐานของบทบาทขึ้นมากำกับสมาชิกในสังคม

ด้วยเหตุนี้ภาพตัวแทนจึงเป็นการผลิตความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ในรูปแบบของภาษาซึ่งเก็บสะสมไว้ในจิตของมนุษย์ และเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการผลิต และแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างสมาชิกร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน (ฮอลล์, 1997, น.24-25) นอกจากนี้ภาพตัวแทนมีการก่อรูปความสัมพันธ์กับอำนาจ ที่เป็นอำนาจของภาพตัวแทน (power of representation) ที่ต้องพิจารณาถึงอำนาจในการกำหนดและจัดหมวดหมู่ (classify) รวมถึงอำนาจในการอธิบายความหมายโลกรอบตัว และการแสดงออกซึ่งอำนาจเชิงสัญลักษณ์ (exercise of symbolic power) ที่ดำรงอยู่ในภาคปฏิบัติการของภาพตัวแทน ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในขอบเขตของภาพตัวแทน และการได้มาของความหมายเมื่อแต่ละคนอ่านจากบริบทของตน ซึ่งอาจเกิดจากการต่อต้านหรือเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งอื่น โดยทุกคนสั่งสม (accumulate) ความหมายจากตัวแทนและสื่อที่มีหลากหลายทุกคนอาจมองเห็นปฏิบัติการภาพตัวแทนที่เกิดในลักษณะของการกระทำซ้ำ (repeated) จากตัวบทหนึ่งหรือภาพตัวแทนหนึ่งไปเกิดซ้ำกับบุคคลอื่น โดยการสั่งสมความหมายตัดขวางตัวบทที่แตกต่างกัน (ฮอลล์, 1997, น.259)

ฉะนั้นภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ได้เข้ารหัสความหมายของครอบครัวในเรื่องรูปแบบต่าง ๆ ของครอบครัวที่ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ยังไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงของมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความหมายครอบครัวในรูปแบบและลักษณะครอบครัวแบบต่าง ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม และยังคงมีการประกอบสร้างภาพครอบครัว รวมทั้งอุดมการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวให้ดำรงอยู่ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์เพศสภาพ อุดมการณ์การใช้ความรุนแรง และอุดมการณ์ทุนนิยม จากการ “ผลิตและผลิตซ้ำ” (production and reproduction) เพื่อสืบทอดเป็นความหมายหลักแก่ผู้รับสาร โดยสร้างความหมายครอบครัวผ่านภาษาเหมือนกับเป็นภาพสะท้อนโลกความจริง (reflective approach) เป็นภาพสะท้อนที่ถ่ายทอดยังผู้รับสารในสังคมตามความคิดเห็นของผู้ผลิตสื่อ

ทั้งนี้ผู้รับสารหรือผู้ชมละครโทรทัศน์อาจมีการถอดรหัสความหมายครอบครัวส่วนใหญ่ออกคล้อยกัน เนื่องจากมีประสบการณ์ มุมมอง (world views) และองค์ความรู้ที่สะสมมาในสังคมไม่ต่างกัน แต่ผู้รับสารที่มีประสบการณ์ครอบครัวต่างกันอาจถอดรหัสความหมายครอบครัวในลักษณะที่ต่อรองหรือขัดแย้งกับการที่ละครโทรทัศน์สืบทอดสัญลักษณ์ความหมายของครอบครัวในสังคมไทยที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงในปัจจุบัน ในลักษณะภาพแบบฉบับตามอุดมการณ์ในอดีต ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคม บทบาทการใช้อำนาจทางเงินตรา อำนาจทางจิตใจ และอำนาจทางกายภาพ รวมถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะความแตกต่างทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่ยังคงตกย้ำในมุมมองดังกล่าวว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา

จากการเข้ารหัสความหมายในตัวบทละครโทรทัศน์เกี่ยวกับของครอบครัวในหลายมิติ ได้แก่ รูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ค่านิยมครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัว ที่มีการสะท้อนและประกอบสร้างภาพครอบครัว ซึ่งได้ข้อสรุปสำคัญคือ

1) ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนภาพครอบครัวที่หลากหลาย ละครโทรทัศน์ได้นำเสนอรูปแบบครอบครัวที่มีความหลากหลาย มีสภาพครอบครัวที่แตกต่างทางฐานะความเป็นอยู่และบรรยากาศภายในครอบครัวที่แสดงถึงความอบอุ่นของครอบครัวมากน้อยต่างกัน มีค่านิยมในครอบครัวแต่ละกลุ่มสมาชิกครอบครัวที่บ่งบอกความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และหน้าที่ของครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลที่พึงปฏิบัติต่อครอบครัว ซึ่งละครโทรทัศน์ได้สะท้อนและประกอบสร้างลักษณะของครอบครัวตามอุดมคติและครอบครัวในชีวิตจริง ในลักษณะของการเป็นภาพสะท้อนและภาพตัวแทนได้อย่างกลมกลืนกัน นั้นแสดงให้เห็นว่า โลกความจริงนั้นมิภาพครอบครัวที่มีความหลากหลาย เนื่องจากทุกคนเกิดมาอยู่ครอบครัวของตนในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งครอบครัวที่มีความสุขและความอบอุ่น หรือครอบครัวที่มีปัญหา ซึ่งบุคคลได้รับเป็นประสบการณ์

ตรงมาเชื่อมโยงกับรูปแบบครอบครัวที่อยู่ในละครโทรทัศน์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ทางอ้อมจากเนื้อหาที่ละครโทรทัศน์นำเสนอในบางกรณีที่ประสบการณ์ในชีวิตครอบครัวไม่เคยประสบมาก่อน เพื่อที่จะได้เป็นข้อเตือนใจและแง่คิดให้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามวิถีทางที่ควร รวมทั้งเป็นการขยายโลกแห่งประสบการณ์ด้วยว่านอกจากครอบครัวแบบตัวเองแล้ว ยังมีครอบครัวแบบอื่น ๆ อีก

2) ละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างอุดมคติของครอบครัว ละครโทรทัศน์ได้นำเสนอลักษณะอุดมคติหลักของแต่ละครอบครัวในตอนท้ายว่า ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่มีโครงสร้างที่เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ในรูปแบบใดก็ตาม ถ้าครอบครัวนั้น ๆ มีค่านิยมของครอบครัวที่ถือได้ว่าปราศจากชนชั้น ซึ่งทุกชนชั้นต่างยอมรับในค่านิยมเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าละครโทรทัศน์ได้ ประกอบสร้างอุดมการณ์ครอบครัวแบบชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมไทย ที่มักจะได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากกลุ่มชนชั้นนายทุนมาใช้ เพราะสภาวะแวดล้อมและการประกอบอาชีพของคนกลุ่มนี้มักจะใกล้ชิด ขึ้นต่อ และต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของกลุ่มทุนต่าง ๆ พลังของชนชั้นกลางจึงกระจัดกระจาย เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นไปได้ง่าย ภายในระยะเวลาอันสั้นก็อาจจะเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม ทำให้ทั้งจุดยืน ทศนะ และวิธีการ ของชนชั้นกลางในสังคมไทยมีความหลากหลาย แตกต่าง เบี่ยงเบน ไม่มีความแน่นอน ประกอบกับความเชื่อมั่นตนเองในระดับสูง ทำให้บางครั้งก็มีอคติส่วนตัวแฝงอยู่ในแนวความคิดและการตัดสินใจ ในการกระทำหน้าที่ต่อสมาชิกของครอบครัวตามบรรทัดฐานทางสังคม โดยไม่ใช้อำนาจหน้าที่นั้นแสดงความรุนแรงทำร้ายสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา และจิตใจ ได้แก่ การให้ความรักและความเข้าใจ การให้เกียรติ ความซื่อสัตย์ ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา ความกตัญญู ความเคารพเชื่อฟัง ความสามัคคี และความช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับสมาชิกในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเรื่องที่สามารถส่งผลให้ครอบครัวมีความสุขสงบได้ ในทางตรงข้ามถ้าสมาชิกครอบครัวไม่สามารถมีค่านิยมและกระทำหน้าที่ตามบรรทัดฐานทางสังคมได้หรือใช้อำนาจรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว จะทำให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อครอบครัวนั้น ๆ หรือครอบครัวมีการแตกแยกปราศจากความสุขสงบของทุกคนในครอบครัว และจำเป็นที่สมาชิกในแต่ละครอบครัวจะต้องมีค่านิยมหรือคุณค่าเหล่านี้เป็นเครื่องผูกครอบครัวของตนไว้ให้มั่นคงนั่นเอง

นั่นคือละครโทรทัศน์ได้มีบริบทหรือเนื้อหาที่นำเสนอรูปแบบครอบครัวที่มีสภาพครอบครัว ค่านิยมครอบครัว และหน้าที่ของครอบครัวที่สะท้อนตามความเป็นจริงของสังคมขณะเดียวกันบริบทในละครโทรทัศน์ได้ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมเกี่ยวกับครอบครัวในอุดมคติของชนชั้นกลางที่มีความเปราะบางเปลี่ยนแปลงง่ายตามอุดมการณ์แบบทุนนิยม อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ อุดมการณ์การใช้ความรุนแรงในครอบครัว จากการผลิตซ้ำและตอกย้ำความหมายครอบครัวในละครโทรทัศน์

ส่วนผลการศึกษาวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายภาพครอบครัวของผู้ชมละครโทรทัศน์มีการสะท้อนและประกอบสร้างภาพครอบครัว ดังนี้

1) ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ออกรหัสความหมายภาพครอบครัวในละครโทรทัศน์ที่ได้สะท้อนและประกอบสร้างภาพครอบครัวจากการเปรียบเทียบกันกับลักษณะของครอบครัวตนเองตามความสอดคล้องกับประสบการณ์ของตน ตามความสมจริงของภาพครอบครัวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ และตามบรรทัดฐานของครอบครัวในอุดมคติ จึงทำให้มีการถอดรหัสความหมายในทิศทางที่ต่างกัน คือ แบบสอดคล้อง แบบต่อรอง และแบบขัดแย้ง

2) ผู้ชมละครโทรทัศน์ที่มีโครงสร้างของครอบครัว ทั้งรูปแบบครอบครัว สภาพครอบครัว ที่ต่างกัน ได้ออกรหัสความหมายถึงการที่จะทำให้ครอบครัวที่มีสภาพโครงสร้างครอบครัวที่ไม่เหมือนกันให้เกิดความอบอุ่น มีความสุข ที่สำคัญคือ การที่สมาชิกครอบครัวมีค่านิยมและการทำหน้าที่ของครอบครัวตามบรรทัดฐานของสังคม

3) ผู้ชมละครโทรทัศน์ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่าจากการที่ได้รับรู้จากละครโทรทัศน์สถาบันครอบครัวมีความสำคัญต่อสมาชิกในครอบครัวหลายประการ ได้แก่

(1) สถาบันครอบครัวเป็นแหล่งพักพิง ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มครอบครัวแบบใด คือกลุ่มสามี-ภรรยา กลุ่มพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูก/เด็ก และกลุ่มพี่-น้อง ต่างก็อยู่ในครอบครัว ที่ทำหน้าที่ด้านความเป็นอยู่ที่ดีให้สมาชิกในครอบครัวตามวัฏจักรการเกิด ให้การเลี้ยงดู สามารถพักพิงได้ทั้งทางกายและจิตใจ ปกป้องภัยอันตราย สร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกแต่ละคน และมีความสุขจากการทำหน้าที่ตามบรรทัดฐานของสังคม แม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะขัดแย้งกันบ้าง แต่สุดท้ายควรที่จะคำนึงถึงสิ่งที่เหมาะสมในการให้ความรัก ความเข้าใจ ความอดทน ความสามัคคี ความเมตตา กรุณา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตามกรอบของศาสนา

(2) สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกสุดของการขัดเกลาทางสังคม ครอบครัวมีหน้าที่หลักนอกจากการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่แล้ว ครอบครัวยังเป็นแหล่งบ่มเพาะหรือปลูกฝังการเรียนรู้ทางสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว ด้วยการเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ การฝึกฝน และการอบรม ให้สมาชิกได้เรียนรู้ระเบียบสังคมทั้งอย่างเป็นทางการ (formal) ในสถาบันการศึกษา และอย่างไม่เป็นทางการ (informal) คือ การอบรมสั่งสอนจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับรู้และเรียนรู้มาก่อน สร้างคนให้รู้จักบทบาทในสังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังรับไว้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของชนกลุ่มนั้น เด็กที่เกิดและเจริญเติบโตมาจากครอบครัวแบบใด ย่อมได้รับการถ่ายทอดแนวความคิด เจตคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ ตีความจากครอบครัวเดิมไม่มากก็น้อย และนำไปใช้ปฏิบัติในสังคมที่เขาอยู่อาศัย

(3) สถาบันครอบครัวเป็นเข้าหลอมทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะของสมาชิกทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจ จากการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีการถ่ายโยงค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ความศรัทธาและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตจากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ตลอดจนมีการพักผ่อน นันทนาการ และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงการเป็นต้นแบบทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวจากสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการแสดงบทบาททางสังคมของสมาชิกในสถาบันอื่น ๆ ต่อไป และช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือลักษณะการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้ได้มีคุณภาพ

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์การเข้ารหัสความหมายครอบครัวของละครโทรทัศน์และการถอดรหัสความหมายครอบครัวของผู้รับสาร ผู้วิจัยขอจำแนกข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในด้านวิชาการ ด้านสังคม และด้านนโยบาย รวมทั้งข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

(1) ด้านวิชาการ สื่อมวลชนมีแนวโน้มที่จะประกอบสร้างการนำเสนอภาพของโลก ภาพของสังคม ภาพของบุคคล และภาพของเหตุการณ์ที่เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะภาพที่มีความสำคัญและภาพที่เป็นแบบฉบับ ปฏิบัติการภาพตัวแทนที่เกิดในลักษณะของการกระทำซ้ำ (repeated) จากตัวบทหนึ่งหรือภาพตัวแทนหนึ่งไปเกิดซ้ำกับบุคคลอื่น โดยการทำให้เป็นธรรมชาติซึ่งเป็นกลยุทธ์ของภาพตัวแทน ในลักษณะของภาพแบบฉบับ (stereotype) ที่เลือกสร้างความจริงเป็นเพียงครั้งเดียว เป็นกลยุทธ์ของการแบ่งแยกให้เห็นความแตกต่าง (strategy of splitting) ระหว่างสิ่งปกติที่ทุกคนยอมรับกับการกันสิ่งที่ผิดปกติและไม่เป็นที่ยอมรับออกไปจากสังคม ซึ่งภาษาไม่ได้ทำงานเหมือนกับกระจกแต่ปฏิบัติการของภาพตัวแทนได้ประกอบสร้างความหมายขึ้นมา (constructed through signification) หรืออีกนัยหนึ่งการประกอบสร้างนั้นถือเป็นการใช้ภาษาพูดถึงสิ่งต่าง ๆ ผ่านระบบความหมายหรือใช้ภาษาเป็นภาพตัวแทนในการสื่อสารกับบุคคลอื่น

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในเชิงวิชาการที่จำเป็นต้องมีการศึกษา ติดตาม ตรวจสอบ การถ่ายทอดความหมายของสื่อที่สะท้อนและประกอบสร้างแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม ตามมิติต่าง ๆ ขององค์ประกอบความหมายครอบครัว อัตลักษณ์ของตัวละครที่ถูกนำเสนอบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวในละครโทรทัศน์ ที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมของครอบครัว โดยละครโทรทัศน์นั้นที่มีเนื้อหาที่สร้างสรรค์สังคมในทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เป็นจริง

(2) ด้านสังคม ด้วยเหตุที่ความรู้ของมนุษย์มีที่มาจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อ จึงส่งผลให้ “ความเป็นจริง” (reality) หรือ “ความรู้” (knowledge) ตามความคิดของคนในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์หรือแบบแผนการปฏิบัติของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เนื่องจากอยู่ในบริบททางวัฒนธรรม (cultural context) เดียวกัน

ดังนั้นผู้รับสารควรนำสิ่งที่ประ โยชน์จากละคร โทรทัศน์ที่มีการผลิตซ้ำและแพร่กระจาย จากลักษณะที่พึงปฏิบัติต่อสมาชิกในครอบครัวและต่อทางสังคม นั่นคือนอกจากการดูเพื่อความบันเทิงแล้ว ผู้รับสารควรเลือกและพิจารณาว่าสารส่วนไหนเป็นสารที่ดีและมีประโยชน์ต่อตนเอง เช่น การสร้างจินตภาพ การตอกย้ำ และปรัมปลิงควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ รวมทั้งวิธีการแก้ไขความขัดแย้งอย่างเหมาะสมที่ไม่ใช้ความรุนแรง โดยใช้สติปัญญาความรู้และประสบการณ์เป็นตัวจักรสำคัญในการตัดสินใจสำหรับการเลือกปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานสังคมหรือกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน จากการตีความหมายรหัสค่านิยมทางสังคมที่สอดแทรกไว้ในละครโทรทัศน์ นอกจากนี้ควรคำนึงว่าครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพพื้นฐานทัศนคติทางสังคมในครอบครัว เพราะปัจจุบันสื่อมวลชนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์และมีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคม (social control) และการสังคมประภิด (socialization) ต่อบุคคลในสังคม สื่อมวลชนจึงส่งผลกระทบต่อบุคคลในด้านการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น รวมทั้งพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลอีกด้วย

(3) ด้านนโยบาย ความรู้ของมนุษย์มีที่มาจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อ จะช่วยกำหนดและตีกรอบให้มนุษย์ “รู้” (know) ว่าควรปฏิบัติตนเช่นไรตามสถานการณ์ในสังคมหนึ่ง ๆ ดังนั้น “ความรู้” นี้เองจึงเป็นสิ่งที่อธิบายและทำให้มนุษย์สร้างระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อจัดระบบให้พฤติกรรมของสมาชิกดำเนินไปในทิศทางเดียวกับที่สังคมกำหนด โดยเฉพาะสถาบันสื่อมวลชนที่สามารถกำหนดเนื้อหาสาระเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์และครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (hegemony) ในการกำหนดกรอบความคิดของผู้รับสาร

ดังนั้นละคร โทรทัศน์จึงควรสะท้อนให้สอดคล้องกับยุคสมัยตามวัฒนธรรม ตามสภาพของสังคม ที่มีความสมเหตุสมผลรองรับอย่างละเอียดทุกด้าน ควรสอดแทรกสาระที่ประโยชน์แก่ผู้ชม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการละคร โทรทัศน์ โดยเฉพาะผู้ที่ดูแลรายการละครโทรทัศน์ของภาครัฐ เจ้าของสถานีโทรทัศน์ โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะเนื่องจากไม่ได้ดำเนินการแบบธุรกิจจึงเน้นที่ประโยชน์ที่ไม่เกิดผลเสียต่อผู้รับสาร และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ควรมีนโยบายในการผลิตละคร โทรทัศน์ที่สะท้อนหรือประกอบสร้างภาพตัวแทนของมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัวตามลักษณะครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นจริงในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เป็นสื่อที่

สร้างสรรค์สังคมอย่างเหมาะสมไม่ซ้ำซากขณะที่สังคมเปลี่ยน หลีกเลี่ยงการสร้างภาพแบบฉบับเพื่อสืบทอดอุดมการณ์เดิมดังที่กล่าวไว้ในด้านวิชาการ เพราะสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงบริบททางวัฒนธรรมและอุดมการณ์เดิมเหล่านั้นไปแล้ว อีกทั้งกล่อมเกลาให้ผู้ชมคิดเป็น ให้ทุกกลุ่มคนในสังคมมีความเสมอภาค มีค่านิยมที่ไม่ทำให้ตนเอง ครอบคร้ว และสังคมเดือดร้อน ฉายภาพนิสสัยใฝ่ดี ความสัมฤทธิ์ในชีวิต การฟันฝ่าปัญหาอุปสรรคของตนเองและสังคมในทางที่เหมาะสม ไม่ใช่ความรุนแรงเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ เพื่อให้ทุกกลุ่มคนในครอบคร้วและคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาการสร้างความหมายครอบคร้วของรูปแบบครอบคร้วในลักษณะต่าง ๆ ในละครโทรทัศน์ที่มีนำเสนอน้อย และครอบคร้วที่มีแนวโน้มจะมีมากขึ้น อาทิ ครอบคร้วที่มีผู้สูงอายุกับหลาน ครอบคร้วเพศเดียวกัน ครอบคร้วที่อยู่ด้วยกันก่อนแต่งหรือไม่ได้แต่ง เป็นต้น

(2) ควรศึกษาการสร้างความหมายครอบคร้วในมิติต่าง ๆ ในตัวบทของสื่ออื่น ๆ อาทิ สื่อชุมชน สื่อพื้นบ้าน และศึกษาการสร้างความหมายครอบคร้วในด้านที่ยังมีการเข้ารหัสความหมายน้อย อาทิ การแสดงความรักแก่ลูกหลาน การมีค่านิยมในครอบคร้วที่พึงประสงค์ตามบรรทัดฐานของสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างครอบคร้วกับการถือฤกษ์สังคัม

(3) ควรศึกษาการประกอบการสร้างภาพตัวแทนจากการถอดรหัสความหมายแบบต่อรองและแบบขัดแย้งเกี่ยวกับครอบคร้วในมิติต่าง ๆ และบอกถึงสาเหตุหรือความเป็นเหตุเป็นผลของการกระทำของสมาชิกในครอบคร้ว โดยผ่านการเล่าเรื่องตามองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

(4) ควรศึกษาการสะท้อนและการประกอบการสร้างภาพตัวแทนจากการเข้ารหัสของผู้ผลิตละครโทรทัศน์ในแง่มุมมิติต่าง ๆ ในกลุ่มที่เกี่ยวข้อง อาทิ นโยบายของสถานีโทรทัศน์เกี่ยวกับละครโทรทัศน์ ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ และผู้ชมละครโทรทัศน์ รวมทั้งนักวิชาการด้านการสื่อสาร

(5) ควรศึกษานโยบายของสถานีโทรทัศน์ที่มีรายการละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ที่มีการผลิตละครโทรทัศน์จำนวนมากในการสร้างสรรค์ละครโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงแก่ตนเองและครอบคร้ว รวมทั้งความสุขสงบของสังคมโดยรวม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กวี คงศักดิ์พงษ์. (2547). ปรับสภาพ กลไก กาย-ใจ. *หมอชาวบ้าน*, 25(326), 46-47.
- กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, สำนักงาน. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2547-2556*. กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). *สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- _____. (2542). *การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- _____. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- _____. (2545). *เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศาเลาแดง.
- _____. (2548). *ประมวลสาระชุดวิชา ปรัชญา นิเทศศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร*. หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2544). ครอบครัวกับความสัมพันธ์ที่ไม่มีวันแปรเปลี่ยน?. ใน *สตรีศึกษา 2 ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- ขวัญเรือน กิติวัฒน์. (2530). สื่อมวลชนกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคม. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 8 (ฉบับภาคการศึกษาต้น), 48-52.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2528). แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวเพื่อเสริมสร้างเด็กและเยาวชนไทย ใน รายงานสรุปผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง *การสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทย*. ภาควิชาวาทยวิทยาและการสื่อสารการแสดง. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จ้านง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ. (2537). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์ลีตา. (2552). เกิดอะไรขึ้นกับครอบครัว?. *ประชากรและสังคม 2552*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉัตรพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2525). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- _____. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. (2539). *รูปแบบครอบครัวไทยของสังคมสมัยใหม่ : แนวโน้มในอนาคต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภาพรณี อัจฉริยะกุล. (2539). *การผลิตรายการโทรทัศน์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นลินี สีตะสุวรรณ. (2552). *ข้อเสนอแนะการผลิตละครโทรทัศน์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2545). *ตำนานสวนสาธารณะกับเรื่องเล่าของชาวเกย์กรุงเทพฯ ในพรมแดนเทคโนโลยีสื่อสาร*. รัฐศาสตร์, 23 (1), 77-116.
- ปนัดดา ชนสถิต. (2531). *ละครโทรทัศน์ไทย*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประดิษฐ์ อูปรมย์. (2545). *ครอบครัวและชุมชนกับนักเรียนวัยรุ่น*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น*. หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์. (2545). *จิตวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชั่น.
- พัชนี เขจรธยา และคณะ. (2538). *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- พัทยา สายหู. (2538). *กลไกของสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนศิริ วัจนะภูมิ. (2545). *ปัญหาสังคม 1*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม*. หน่วยที่ 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ และคณะ. (2545). *การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของคนไทยกับกระบวนการทางสังคมประจักษ์ของครอบครัวในปัจจุบันที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ*. *เอกสารงานเสนอในงานประชุม XY 1 International Congress of Applied Psychology*, 7-12 July 2002.
- ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์. (2550). *มนุษย์กับสังคม/ทฤษฎีและหลักประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิภา อุดมฉันท. (2538). *การผลิตสื่อโทรทัศน์และวีดิทัศน์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2533). *สื่อสารมวลชนกับสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สดไศ พันธุมโกมล. (2534). *การละครสมัยใหม่ : จาก Henrik Iben ถึงละครสมัยใหม่ทางโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2545). *หลักสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สมสุข หินวิมาน. (2543). การเห็น การมอง การจ้อง การชำเลื่อง และการสื่อสารแห่งมนุษย์.
วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 5 (1).
- _____. (2545). ละครโทรทัศน์: เรื่อง ‘ตบๆ จุบๆ’ และ ‘ผัวๆ เมียๆ’ ในสื่อหน้า. สื่อ
บันเทิง : อานาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพฯ: ออล อเบอร์ท์ พรินท์.
- สุริยา วีรวงศ์. (2534). ครอบครั้ว : การเปลี่ยนแปลง แนวโน้มของปัญหาและแนวทางแก้ไข.
วารสารวิจัยทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุ บุรุษรัตนพันธุ์ และสมศรี สุขุมลันนันทน์. (2537, มกราคม). ชีวิตครอบครั้วไทยในปีสากล
แห่งครอบครั้ว. สารคดี, 9, 109-116.
- ภัสสร ติมานนท์. (2539). การส่งเสริมความผาสุกของครอบครั้วไทย : แนวคิดการวิจัยในอนาคต.
ใน รุจา ภูโพลย์ และนิตยา ชชภักดี. เอกสารสรุปการสัมมนาวิจัย เรื่อง ครอบครั้วศึกษา :
การวิจัยเพื่อความผาสุกของครอบครั้วไทย. วันที่ 1 พฤศจิกายน 2539 ณ โรงแรมสยามซิตี้
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ: ไทย
วัฒนาพานิช.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2523). หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
_____. (2547). สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบล เสถียรปภินทรณ์. (2528). สังคมวิทยา. นครปฐม: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครั้ว. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและ
บำบัดครอบครั้ว.
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). เอกสารคำสอนรายวิชาพัฒนาการครอบครั้ว. กรุงเทพฯ: คณะ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

วิทยานิพนธ์

- กรณีการ์ เวียงเพิ่ม. (2539). *การวิเคราะห์ละครโทรทัศน์แบบ Situation Comedy* เรื่อง “คู่ซี้ซูลมุน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทศร. (2541). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยาและมานุษยวิทยา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กัลยา ฝ่องเมฆินทร์. (2534). *ผลกระทบการที่ภรรยามีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงครอบครัวต่ออำนาจการตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขจีรัตน์ หินสุวรรณ. (2542). *การวิเคราะห์วิธีการเขียนบทละครสำหรับสื่อมวลชน : บทเรียนจากงานของสมสุข กัลย์จาฤก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แจไข ใหม่เมธี. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิตรลดา ดิษยนันท์. (2538). *กลยุทธ์การผลิตรายการละครโทรทัศน์ของบริษัทกัณดาวิดีโอโปรดักส์ จำกัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรวรา อุษยากุล. (2536). *การสร้างความเป็นจริงทางอาชีพสื่อมวลชนของนิสิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2532-2535* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราพร ดีคง. (2533). *ผลกระทบของการที่มารดาทำงานนอกบ้านต่อบุตร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราพร เนินใหม่. (2550). *ความคิดเห็นของวัยรุ่นที่มีต่อละครโทรทัศน์แนวชีวิต (ตบจูบ)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราภรณ์ ชาแก้ว. (2538). *ภาพชีวิตครอบครัวที่ปรากฏในภาพยนตร์วิดีโอ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เจริญพงษ์ อินไข่. (2540). *บทบาทในการใช้อำนาจตัดสินใจในครอบครัวของคู่สมรส : ศึกษาเฉพาะกรณีคู่สมรสที่ประกอบอาชีพนักข่าวหนังสือพิมพ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชลธิชา ศาลิคุปต์. (2532). *กระบวนการพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ของหญิงรักร่วมเพศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐกรณ์ รัตนชัยวงศ์. (2547). *การสื่อสารการแสดงแบบไม่เหมือนจริงในละครโทรทัศน์ไทยแนวเรียลลิตี้* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงอมร พัทธ์ชัยธรรม. (2550). *การเลียนแบบละครโทรทัศน์ของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เดือนเพ็ญ วอนเพียร. (2531). *การแบ่งรับงานบ้านของสามี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทัศนีย์ สมมิตร. (2551). *วาทกรรม “ครอบครัว” ของบุคคลสาธารณะ : ศึกษากรณีครอบครัวดารานักแสดง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทวินทร์ ปิ่นปัก. (2537). *แบบแผนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างญาติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บงกช เสวตามร์. (2533). *การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทยกรณีตัวละครหญิงที่มีลักษณะเบี่ยงเบนในปี 2528-2530* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิตตา ทองสีมา. (2536). *การใช้โทรทัศน์ของเด็กในครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมาภรณ์ สุขสมโสด. (2551). *ละครโทรทัศน์ที่มีผลต่อการเลียนแบบของเด็กวัยรุ่นตอนต้น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัชนี เขจรธยา และประทุม ฤกษ์กลาง. (2531). *รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ ฉิมมา. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองกับพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กมัธยมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รุ่งรวี รัตนดำรงอักษร. (2540). *ภูมิหลังทางครอบครัว กระบวนการสังคมกรรมและการเปิดรับ
รายการโทรทัศน์ประเภทสารคดีเชิงสืบสวนของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เรวดี สิริพลังานนท์. (2544). *การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ที่บุกรุกมีพฤติกรรมก้าวร้าว.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- วรรณภา ลำเจียกเทศ. (2530). *แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวในทัศนะของสตรีที่สมรส
แล้ว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย เทียนถาวร และคณะ. (2543). *การศึกษาสภาวะครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์
ของประเทศไทย. นนทบุรี: สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.*
- วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กั้นภัย. (2546). *เพศและการสื่อสารในสังคมไทย (ชุดโครงการเพศและ
การสื่อสารในสังคมไทย). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- สมคิด ศรีธาดาสมบุญ. (2543). *อิทธิพลของมิวสิกวิดีโอในฐานะโฆษณาแฝงที่มีต่อทัศนคติและ
พฤติกรรมของวัยรุ่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ
สื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สโรบล ธนะคำดี. (2551). *รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับความเครียดของนักเรียนเกี่ยวกับการสอบ
เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- สาวิตรี กำแพงพันธ์. (2549). *บทบาทของละครโทรทัศน์แนวเบาสมองเพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์
อันดีในครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินียา ไกรวิมล. (2545). *ลักษณะของบทละครโทรทัศน์ไทยที่ได้รับความนิยมช่วงหลังข่าวจากปี
พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ
ประชาสัมพันธ์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริรัตน์ เอื้อน้อมจิตต์กุล. (2549). *ภาพเด็กและการถอดรหัสความหมายในละครโทรทัศน์ช่วงไพรม์
ไทม์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- เสนาะ เจริญพร. (2546). ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530 : วิเคราะห์ความ
โยงใยกับประเด็นทางสังคม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนิสา จันทรวินุสย์. (2539). การรับรู้ภาพของครอบครัวผ่านละครโทรทัศน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริย์ ทองสมาน. (2542). การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครโทรทัศน์กับนวนิยาย (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภาพรรณ โคตรจรัส และคณะ. (2545). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู
และพฤติกรรมส่วนบุคคลของวัยรุ่นไทยตามจำแนกการอบรมเลี้ยงดู (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ ชีปวัฒน์, สมบัติ สุพัตตชัย, และประกายรัตน์ สุขุมลชาติ. (2534). รูปแบบครอบครัวไทย
ที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ:
สาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิญา ศรีรัตนสมบุญ. (2534). การวิเคราะห์ละครโทรทัศน์เรื่องคู่กรรม ในการถ่ายทอดความเชื่อ
และค่านิยมในสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรัตน์ รัตนานนท์. (2547). กระบวนการสร้างความเป็นจริงทางสังคมของตัวละครนางร้ายในละคร
โทรทัศน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และปัญญา ชูเลิศ. (2552). การศึกษาเพื่อเฝ้าระวังบทบาทหน้าที่ของ
ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากรและสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2552). มหิดลเผยแพร่รูปแบบครอบครัวไทยกำลังเปลี่ยนแปลง ครอบครัวเลี้ยง
เดี่ยวเพิ่มขึ้น/ร้อยละ 12 คริวเรือนไทยยังยากจน. รายงานประชากรและสังคม 2552.
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. จาก <http://www.women-family.go.th/family/document/mahidol>

- เดลินิวส์. (2549). *เอแบคโพลล์ชี้ วัยรุ่นไทยซึมซับความรุนแรงจากสื่อโทรทัศน์*. จาก <http://www.dailynews.co.th> 23 มิถุนายน 2549.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2548). *อุดมการณ์การเมืองประเทศกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (11/2/48). จาก <http://www.polsci.chula.ac.th/pitch/idn2.doc>
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2009). *รู้เท่าทันละครไทย*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. จาก <http://www.anut.smfnew.com/index.php?topic=11.0> (29 November 2009).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2549). *สถานการณ์ครอบครัวไทย*. จาก <http://www.nso.go.th/index.html> กันยายน 2549.
- องค์การบริหารแผนงาน : มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก. (2549). *โทรทัศน์สื่อที่ทรงอิทธิพล ใน โทรทัศน์กับเด็ก*. จาก <http://www.childmedia.net>. 22 พฤศจิกายน 2549.

BOOKS

- Adoni, H. & Mane, S. (1984). Media and the Social Construction of Reality : Toward and Integration of Theory and Research. *Communication Research*, 11 (July 1984), 323-340.
- Annette L. (2002). Invisible Inequality : Social Class and Childrearing in Black Families and White Families. *American Sociological Review*, 2002, Vol. 67 (October : 747-776)
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. New York: Doubleday.
- Bicsanz, Bicsanz & Clinard M. B. (2010). *Type of Deviant*. จาก <http://guru.sanook.com/pedia/topic> 23 October 2010
- Brown, K. H. (2005). Social Class as an Independent Variable in Family Economics Research. *Journal of Consumer Affairs*, 3(2), 127-136.
- Butsch, R. (2010). *Social Class and Television*. Lawrenceville: The Museum of Broadcast Communications. Rider University,
- Charon, J. M. (1992). *Sociology : A Conceptual Approach* (3rd ed.). Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Defleur, M. (1964). Occupation Roles as Portrayed on TV. *Public Opinion Quarterly*, 28, 57-74.

- Defleur, M.L., & Rokeach, B. (1989). *Theories of Mass Communication*. New York: McKay.
- Goodlad, J. S. R. (1971). *A Sociology of Popular Drama*. London: Heinemann.
- Hall, S. (1997). The Work of Representation. In *Representation : Cultural Representations and Signify Practices*. Stuart Hall. London: Sage.
- Horton, P. A, Leslie, G. R. & Larson, R. F. (1991). *The Sociology of Social Problem* (10th ed.) New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Huston, A. C. et. al. (1993). *Big World, Small Screen*. NE: University of Nebraska Press.
- Littlejohn, S. W. (1992). *The theories of Human Communication*. CA: Wadsworth.
- Lull, J. (1988). *World Family Watch Television*. Newbury Park, CA: Sage.
- . (1980). Family Communication Patterns and the Social Uses of Television. *Communication Research*, 1(3), 319-334.
- Morley, D. (1986). *Family Television : Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Comedia.
- Reid, L., Frazer.,C. (1980). Children's Uses of Television Commercials to initiate Social Interaction in Family Viewing Situations. *Journal of Broadcasting*, 24(2), 149-158.
- Schrag, R.L. (1990). *Timing the Wild Tube : A Family's Guide to Television and Video*. London: Chapel Hill.
- Tamar L., & Livingstone S. (1994). The Structure of Family and Romantic Ties in the Soap Opera : An Ethnographic Approach. *Communication Research*. 21, 717-741.
- Tuchman G. (1978). *Marketing News : A Study in the Construction of Reality*. New York: Free Place.
- Turner, G. (1990). *British Cultural Studies an Introduction*. London: Routirdge. Third Edition.
- Williams, R. (1989). Drama in a Dramatized Society. In Alan O' Connor (ed.), *Raymond Williams on Television : Selected Writings*, London: Routirdge.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
โครงเรื่องละครโทรทัศน์

โครงเรื่องละครโทรทัศน์

โครงเรื่องหรือการเล่าเรื่องของละครโทรทัศน์เกี่ยวกับครอบครัว จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ กุหลาบไร้หนาม สวรรค์สร้าง ไทรโคก และตะวันขอแสง ที่นำมาวิเคราะห์การเข้ารหัสเนื้อหาละครโทรทัศน์ร่วมกับการถอดรหัสความหมายของผู้ชมละครโทรทัศน์ มีโครงเรื่องสรุปการเล่าเรื่องดังต่อไปนี้

1. โครงเรื่องละครโทรทัศน์ร่วมสมัยเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวเรื่อง “กุหลาบไร้หนาม”

ครอบครัวนันทวดี วิปกรณ์ มีฐานะปานกลางอาศัยอยู่กับ สร้อยสอางค์ผู้เป็นแม่ที่ทำงานเป็นหัวหน้าพาร์ทเนอร์ และพวงสร้อยนักพนันด้วยผู้เป็นยาย โดยมีสาวทเพื่อนของสร้อยสอางค์ทำหน้าที่รับใช้ภายในบ้าน วัชรมารดาของวัชไม่ชอบกิริยามารยาทและพฤติกรรมของสร้อยสอางค์ และพวงสร้อยจึงให้วัชแต่งงานกับนวลใจ นันทวดีก็มีเงินเดือนที่วัชพ่อของเธอส่งให้ เธอจึงมีเงินใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ชอบเที่ยวมากกว่าเข้าห้องเรียน อีกทั้งสร้อยสอางค์และพวงสร้อยมักสอนว่าผู้หญิงต้องมีความสวยไว้หลอกต่อผู้ชายรวย ๆ มากกว่ามีความรู้

เมื่อวัชเสียชีวิตนวลใจผู้เป็นแม่เลี้ยงส่งข่าวมาบอกว่าวัชแบ่งมรดกไว้ให้ แต่มีเงื่อนไขว่านันทวดีต้องเข้าไปอยู่ในบ้านวิปกรณ์ให้ครบ 3 ปี จึงจะได้รับเงินมรดก เธอจึงตัดสินใจเข้าไปอยู่ในบ้านวิปกรณ์ นันทวดีมีน้องร่วมบิดาอีก 2 คนคืออนุวัช (เรียนอยู่ต่างประเทศ) กับนุชรี นวลใจกับนุชรีติดกับนันทวดียกเว้นวัชผู้เป็นย่า นันทวดีได้แย่งร้อยโทสารัตต์คู่หมั้นของนุชรี เมื่อการแต่งงานทำให้นันทวดีไม่ได้มีชีวิตสุขสบายโดยไม่ต้องทำงานอย่างที่หวังและมีปัญหาไม่ได้เป็นใหญ่ในบ้านสามีจึงกลับไปแอบคบกับหาญพงศ์ลูกชายร้านทองเพื่อแลกกับข้าวของเงินทอง ถึงจะหายโกรธแต่นุชรีก็ไม่สนิทใจกับนันทวดีเหมือนเดิม วัชรีไม่พอใจนันทวดีมาตลอดแต่นวลใจก็ยังคงดูแลนันทวดีและคอยช่วยเหลือจนนันทวดีค่อย ๆ เบิกเงิน 30 ล้านไปจนหมด หาญพงศ์ยุยงให้นันทวดีใช้ชื่อนายพลโทสวี่พ่อสารัตต์ทำธุรกิจรับเงินจากผู้รับเหมาที่มาฮั้วประมูล เมื่อพลโทสวี่รู้เรื่องให้นันทวดีคืนเงินและสุดท้ายจบลงด้วยการหย่าร้าง ซึ่งเป็นไปตามแผนการที่นันทวดีวางเอาไว้เพื่อให้ตนเองเป็นอิสระและจะได้ทำตัวสนิทสนมกับนักค้ากลุ่มหมายของนุชรีได้โดยไม่มีใครขัดขวาง นันทวดีร่วมมือกับแม่และยายวางยานักดา แต่นักดาระวังตัวสามารถเอาตัวรอดได้จากการช่วยเหลือของอนุวัชพี่ชายของนุชรีและสี่คาถูกพี่ลูกน้องของนักดาและเป็นเพื่อนสนิทของนุชรีและได้ซ่อนแผนแต่งงานกับนุชรีแทนนันทวดี

ภายหลังยายของนันทวิถูกตามทวงหนี้ แม่และยายหนีจากบ้านไม่สนใจนันทวิ นันทวิ ถูกหาญพงศ์โกกงคอน โดและทองคำและยังถูกตามล่าทวงหนี้แทนแม่และยายจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด นันทวิสำนึกผิดกลับมาหาหนวลใจและต่อมาได้หนีไปคลอดลูกจนสารพัดตามไปพบขอคืนดีกับนันทวิ และพานันทวิและลูกไปอยู่ด้วยกันตามลำพัง โดยไม่สนใจว่าเด็กจะเป็นลูกของใคร นันทวิและลูกกลับมาอยู่กับสารพัดอย่างมีความสุขตามอัธยาศัย 2 ปีต่อมา สารพัดมาหาบุตรและนัดดาซึ่งกำลังจะไปรับตำแหน่งเลขานุการที่ต่างประเทศพร้อมบุตร และพาไปพบนันทวิเพื่อให้ นันทวิปรับความเข้าใจกับบุตร บุตรไม่ถือโทษ นันทวิสบายใจที่บุตรเรียกโทษให้/

2. โครงเรื่องละครโทรทัศน์ร่วมสมัยเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวเรื่อง “สวรรค์สร้าง”

นักรบ พยัคฆ์ราชา ประธานบริษัทไทเกอร์คิง อายุเพียง 25 ปีที่ถูกได้รับการกดดันตั้งแต่เด็กจากคุณหญิงนายกาน่าผู้เป็นมารดาทำให้เป็นคนเก่ง ฉลาด มองโลกเหมือนเสือ ไม่มีจริยธรรม หยิ่งผยอง ไร้น้ำใจ แม้แต่กับญาติคือนิมมานน้องสาวของนายกาน่าและนักคิดลูกชายของนิมมาน เนื่องจากทั้งคู่คิดแต่จะเอาเงินของบริษัทไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่ช่วยงานบริษัท นายกาน่าและนักรบทำได้ทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทพันล้าน แต่พื้นฐานบิดาของนักรบเป็นคนอ่อนโยน

เมื่อเอื้อพนักงานรักษาความปลอดภัยพี่ชายของอุ๋นใจที่ทำงานอย่างเต็มที่เป็นที่รักของคนระดับเดียวกันในบริษัทและเป็นพนักงานดีเด่นของบริษัทประสบอุบัติเหตุจากการเข้าไปช่วยดับไฟในบริษัทจนคนทับขากลายเป็นคนขาพิการ นักรบไม่ยอมรับผิดชอบไม่ให้การช่วยเหลือในการรักษาอย่างเต็มที่และไล่เอื้อออกจากบริษัท จนเอื้อคิดมากเนื่องจากต้องการเงินชดเชยไปเปิดร้านซ่อมโทรทัศน์เล็ก ๆ หาเลี้ยงครอบครัว แม่ได้มีเงินรักษาอาการอัมพาต และเป็นค่าเรียนของอุ๋นใจผู้เป็นน้องสาวและโอดู๊กชายวัย 10 ปีของเอื้อ ทำให้เอื้อตัดสินใจวิ่งเข้าตัดหน้ารถแข่งของนักรบทำให้เอื้อเสียชีวิตแต่นักรบรอด อุ๋นใจแค้นครอบครัวของนักรบมาก ยิ่งเห็นคลิปวิดีโอที่เอื้อถ่ายการพูดระบายความทุกข์จากการไม่ได้รับความยุติธรรมจากบริษัทและนักรบ

หลังเกิดอุบัติเหตุ นักรบกลายเป็นคน 2 บุคลิก บางขณะเป็นคนอ่อนโยนเขามองเห็นเหตุการณ์ความใจดำที่มีต่อเอื้อ นักรบพยายามทำดีกับครอบครัวของอุ๋นใจจนอุ๋นใจใจอ่อน ทำให้แม่ของนักรบไม่พอใจที่นักรบมาสนใจให้ความช่วยเหลือครอบครัวอุ๋นใจ และดูถูกว่าเป็นคนชั้นต่ำหาทางกลั่นแกล้งให้อุ๋นใจติดคุก สั่งรื้อบ้านของอุ๋นใจและบอกให้แม่ของอุ๋นใจให้รู้ว่าเอื้อตายแล้วทำให้แม่ของอุ๋นใจเชื่อจนเสียชีวิต และบางครั้งที่นักรบคนเก่ากลับมากลายเป็นคนโหดร้ายกับอุ๋นใจอย่างมาก อุ๋นใจคับแค้นใจมากจึงร่วมกับนักข่าวที่ครอบครัวเคยได้รับความไม่ยุติธรรมจากการกระทำของนักรบเช่นกันและไปร่วมมือกับบริษัทคู่แข่งด้วยการเปิดโปงคลิปของเอื้อทำให้หุ้นบริษัทล้ม คุณหญิงนายกาน่าชื่อคจำอะไรไม่ได้รักษาตัวที่โรงพยาบาล ทำให้นักรบต้องพยายามฟื้นฟูบริษัทและ

ตามง้ออุ๋นใจ อีกทั้งพยายามรักษาตัวจนกลายเป็นนักรบที่มีจิตใจอ่อนโยน จนสามารถคืนดีกับอุ๋นใจ และฟื้นฟูบริษัทได้สำเร็จ นายิกาอาการดีขึ้นและอุ๋นใจให้อภัย อีกทั้งนักรบตัดสินใจบริหารที่สนใจ ความรู้สึกของครอบครัวมากขึ้น เป็นนักรบที่มีสะอาดที่ไม่เต็มไปด้วยความโลภเหมือนที่ผ่านมา/

3. โครงเรื่องละครโทรทัศน์ย้อนสมัยเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวเรื่อง “โทรโขก”

คืนหนึ่งเย็นเพื่อร่วมสาบานของพระยาธิระรัตนได้หอบลูกสาววัยแบเบาะที่บ้านโทรโขก ด้วยคดีฆ่าเมียและฆ่าตายยื่นขอให้พระยารับเลี้ยงบ้านเย็น โปธิงามหรือเย็นลูกสาวของตนไว้พร้อม ทั้งฝากโฉนดที่ดินของ “โทรโขก” สองพันกว่าไร่ไว้ให้กับบ้านเย็นเมื่อโตเป็นสาวแล้ว จากนั้น ยื่นยิงตัวตายต่อหน้าพระยาธิระรัตนและเพิ่มบุตรบุญธรรมของพระยาธิระรัตน เมื่อเวลาผ่านไป จากผลประโยชน์ที่ดินที่โทรโขกทำให้พระยาธิระรัตนร่ำรวยขึ้นมียศบรรดาศักดิ์สูงขึ้นอย่างรวดเร็วส่วนบ้านเย็นก็ได้รับการเลี้ยงดูจากคุณหญิงชั้นในฐานะคนรับใช้ใกล้ชิดและส่งเสริมให้เรียน แคมป์ขมดั้น ซึ่งคุณหญิงยังแค้นเอ็นดูรักเก่าของคุณหญิงที่ไปแต่งงานกับแม่ของบ้านเย็น

บ้านเย็นจงรักภักดีกับท่านพระยาและครอบครัวยิ่งนักเพราะสำนึกในบุญคุณที่เลี้ยงดูตนมา โดยหารู้ไม่ว่าเงินทองที่เงินเจ้าครอบครัวธิระรัตนอยู่นั้นเป็นดอกผลมาจากสมบัติของตนทั้งสิ้น ต่อมาพระยาธิระรัตนประสบอุบัติเหตุเป็นอัมพาตท้ายสุดก็ขอลากลับไปตายที่โทรโขก โดยมีบ้านเย็น คอยตามไปดูแลด้วยความจงรักภักดี ก่อนตายท่านพระยาสำนักผิดที่ผิดสัญญากับเย็นที่ดูแล บ้านเย็นไม่ดีและคิดแก้ไขก่อนสิ้นใจตายทิ้งให้เย็นต้องอยู่โทรโขกกับเพิ่มและหวนผู้ที่ดูแลโทรโขก วันเปิดพินัยกรรมทนายเงิน คดีกิจ อ่านข้อความที่ให้บ้านเย็นแต่งงานกับกิติ ลูกชายคนเดียวของท่านพระยากับคุณหญิงและต้องมีทายาทด้วยกันด้วย หากฝ่ายใดไม่ทำตามพินัยกรรม ทรัพย์สินจะ ตกเป็นของบ้านเย็นทันที คุณหญิงไม่พอใจเพราะรู้ว่าดอกผลที่ได้จากโทรโขกนั้นมากมายนัก อีกทั้งกิติก็มีเมียอยู่แล้วชื่ออุษาซึ่งกำลังตั้งท้องอยู่ด้วยและเมื่อคุณหญิงทราบที่บ้านเย็นเป็นโรคเรื้อนที่ รักษาไม่หาย คุณหญิงจึงต้องคิดวางแผนที่ไม่ให้ลูกชายของตนต้องสมสู่กับเย็นซึ่งเป็นโรคเรื้อน แต่ ให้สมบัติของโทรโขกยังคงเป็นของตระกูลธิระรัตนต่อไป โดยงานแต่งงานถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่าย เยียบ ๆ ที่บ้านโทรโขก บ้านเย็นถูกส่งตัวเข้าหอถูกดับไฟฟ้ามืดแต่ความมืด ขณะที่นายไข้ถูกอุษา ยั่วยวนและหอมเหล้าและพาเข้าห้องหอ เย็นคิดว่าไข้เป็นกิติ วันรุ่งขึ้นคุณหญิงก็พากิติและอุษากลับ กรุงเทพฯ ทันที เพิ่มมาต่อว่าคุณหญิงที่ให้นายไข้เด็กวัดแห่งโทรโขก มาอยู่กับบ้านเย็นแทนกิติ คุณหญิงเปิดเผยว่าบ้านเย็นเป็นโรคเรื้อน บ้านเย็นเสียใจมากที่รู้ว่าตนเองเป็นโรคเรื้อนและต่อมา บ้านเย็นตั้งท้องสมใจคุณหญิง เธอคลอดลูกเป็นชาย คุณหญิงก็มาเอาลูกของเธอไป บ้านเย็นตั้งใจ เพื่อให้ลูกได้เป็นทายาทของตระกูลธิระรัตน ดีกว่าที่จะต้องแม่เป็นเรื้อนและมีพ่อเป็นไข้ และเห็น แก่คุณหญิงที่บ้านเย็นสำนักบุญคุณที่เลี้ยงดูบ้านเย็นมา บ้านเย็นทนใช้ชีวิตอยู่ที่โทรโขกกับ

ครอบครัวของหวิน มีลูกชายชื่อดำ และน้ำเพิ่ม โดยมีนายไ้คอยดูแลอยู่ห่างๆ ปราศจากความสนใจจากบานเย็น แล้ววันหนึ่งที่คั้งน้ำของบ้านไ้โทร โศกมีเสียงป็นดังขึ้น เพิ่มและไ้พบศพสองตัวเมีย มีเพียงทารกน้อยเพศหญิงรอดชีวิตมาได้บานเย็นจึงเก็บมาเลี้ยงและตั้งชื่อว่าไ้ทรงาม

ยี่สิบกว่าปีผ่านไปคุณหญิงตั้งชื่อลูกบานเย็นว่า ยี่งยงหรืออู๊ด เดิมโตกลายเป็นหนุ่มเรียนจบวิศวกรไป ส่วนลูกชายของกิดกับอุษาชื่อเกียรติกรหรืออ้อดไปเรียนต่างประเทศไม่จบอะไรเลยถอดแบบกิดผู้เป็นพ่อ ทำให้คุณหญิงรักไ้กรเอ็นดูอู๊ดสร้างความเกลียดชังให้อุษาและอ้อดเป็นอย่างยิ่ง ส่วนไ้ทรงามเดิมโตเป็นสาวสวยเรียนจบแพทย์ที่กรุงเทพฯ มาเปิดคลินิกเองที่ไ้โทร โศก ได้รู้จักกับอู๊ดในวันงานรับปริญญาของเด่นดาวหลานสาวเจ้าคุณยงยศ ศฤงคารและได้พบกับไ้ทรงามที่รับปริญญาเช่นกัน คุณหญิงจัดงานต้อนรับเกียรติกรกลับจากต่างประเทศและฉลองการสำเร็จการศึกษาให้ยี่งยงพร้อมกัน บานเย็นได้แอบมาดูลูกในวันงานไ้ทรงามมาช่วยงานด้วยและได้พบกับอู๊ดอีก ต่อมาอู๊ดได้ทำงานที่ไ้โทร โศก อ้อดให้พ่อแม่และย้ายไปขอเด่นดาวแต่ถูกปฏิเสธเพราะเด่นดาวชอบอู๊ด เด่นดาวชวนเจ้าคุณยงยศไปบ้านที่ไ้โทร โศกทำให้เจ้าคุณพบกับไ้ทรงามและรู้สึกว่าคุณพันกัน ไ้ทรงามพอใจกับอู๊ดแต่อ้อดก็พอใจไ้ทรงามให้พ่อแม่และย้ายกลับเย็นให้ไ้ทรงามแต่งงานกับตน จนบานเย็นคิดมากผูกคอตายได้ต้นไ้โทร แต่ไ้มาช่วยไว้ทัน อ้อดร่วมมือกับอัมพริกาสาวเสี้ยโที่พอใจอู๊ดหลอกทำร้ายไ้ทรงามหรือให้ไ้ทรงามเข้าใจอู๊ดผิด ต่อมาอู๊ดมีอาการเหมือนโรคเรื้อนเหมือนบานเย็นมาให้ไ้ทรงามรักษาจนกระทั่งอุษาหลอกว่าไ้ทรงามเป็นพี่น้องกันคนละพ่อกับอู๊ด แต่ดำลูกชายหวินพบว่าสร้อยของเด่นดาวคล้ายกับของไ้ทรงามและนำมาให้เจ้าคุณดู เจ้าคุณจึงทราบที่ไ้ทรงามเป็นลูกของลูกชายที่ตามหาอยู่ เจ้าคุณไปขัดขวางงานแต่งงานของอ้อดกับไ้ทรงาม อุษาแอบไปอยู่กับทนต์ ลูกน้องเสี้ยโซึ่งช่วยอุษาวางแผนและคิดกำจัดกิดและคุณหญิงโดยให้กินชาผสมสมุนไพรรพิษ แต่กิดติจับได้ว่าอุษามาหาทนต์กิดจึงถูกทนต์ทำร้ายและถูกอุษากรอกยาจนเป็นอัมพาต ต่อมากิดมีอาการดีขึ้นแอบเขียนหนังสือบอกความจริงคุณหญิงต่อว่าอุษาและถูกอุษาและอ้อดที่บอกกับคุณหญิงว่าเป็นลูกของอุษากับทนต์จับกรอกยาจนเป็นอัมพาตเหมือนกิด กิดเห็นเหตุการณ์จนช็อคและเสียชีวิตไปมีเพียงบานเย็น หวิน และไ้ทรงามเท่านั้นที่มาดูแลคุณหญิงเหมือนคราวกิด

ต่อมาทนต์กับอุษาวางแผนยกพวกปล้นและเผาบ้านคุณหญิง อุษาบังคับคุณหญิงพิมพ์ลายนิ้วมือในพินัยกรรมที่พิมพ์ขึ้นใหม่ คุณหญิงที่อาการดีขึ้นเพราะพระครูที่วัดแอบให้หวินนำยามารักษาขัดขวางอุษาและขังอุษาไว้ในห้อง อุษาถูกไฟคลอกตาย ยี่งยงเข้ามาช่วยพาคุณหญิงหนีออกมาได้ คุณหญิงบอกกับยี่งยงว่าใครคือพ่อแม่ที่แท้จริงและขอโทษบานเย็นกับไ้ก่อนสิ้นใจตาย ทนต์คิดล้างแค้นเจ้าคุณยงยศว่าทำให้ครอบครัวแตกสลายโง่งพอลูกชายแย่งคนรักไป ทนต์ตามฆ่าลูกชายเจ้าคุณผู้เป็นพ่อพร้อมกับแม่ที่แท้จริงของไ้ทรงามไปแล้ว ทนต์มาปล้นบ้านเจ้าคุณต่อจากบ้านคุณหญิงและจะทำร้ายเด่นดาว เจ้าคุณจึงบอกความจริงว่าเด่นดาวเป็นลูกของทนต์ลูกชายของ

คนไม่ได้แตะแม่ของเด่นดาวเลย พอดีกับยิ่งยง ดำ เพิ่ม ยกพวกมาช่วย น้ำแท้ ๆ ของทนต์บอกว่าที่เจ้าคุณบอกเป็นความจริง ทนต์ถูกยิงและพรรคพวกถูกจับไปทรงามรักษาทนต์จนปลอดภัยเด่นดาวมาหาผู้เป็นพ่อและให้อภัย ทนต์สำนึกผิดและละอายต่อความผิดของตนจึงยิงตัวตาย อ้อคหนีไปขู่เอาเงินทองกับอัมพริกาซึ่งท้องลูกของอ้อคอยู่บนอัมพริกาตกบันไดแท้งลูก เสียโอดตามไปจัดการกับอ้อคแต่กลับโดนอ้อคฆ่าตาย ในวันเปิดพินัยกรรมของคุณหญิงธีระรัตน์ คุณหญิงได้ยกทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้กับอ้อค อ้อคแอบมาฟังบุกเข้ามาขู่อ้อคแต่ไปเข้ามารับแทนจนเสียชีวิต อ้อคหนีไปแต่ถูกวิญญาณคุณหญิงตามหลอกหลอนจนตัวเองจนถูกเสียมไม้แทงตาย ไทรงามได้ลงเอยกับยิ่งยงสร้างโรงพยาบาลไทรงามมีลูกชายชื่ออันเมื่อโตขึ้นหน้าตาเหมือนไปอย่างไม่ผิดเพี้ยน บานเย็นอยู่ไทร โศกอย่างมีความสุขและไม่เคยลืมไปเลย/

4. โครงเรื่องละครโทรทัศน์ย้อนสมัยเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวเรื่อง “ตะวันยอแสง”

ตะวันอาศัยอยู่ในครอบครัวชาวเรือกระแซงที่รับจ้างบรรทุกสินค้าล่องไปตามจังหวัดต่าง ๆ กับแม่คือนางสายเป็นคนชั้นทำงานและครัวพ่อเลี้ยงขี้เมาและติดการพนัน ตะวันมีเพื่อนรุ่นน้องชื่อเอียงเป็นชาวเรือกระแซงที่นับถือตะวันเหมือนพี่สาวมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งแต่เดิมตามความจริงตะวันถูกสลัดตัวกับนเรนทร์ลูกชายที่แท้จริงของสายกับอินดา ซึ่งเคยถูกพร้มเพราะผู้เป็นป้าของตะวันจ้างให้หมอด่าแยซึ่งมาทำคลอดให้ดวงพรแม่ที่แท้จริงของตะวันที่เป็นภรรยาอีกคนหนึ่งของท่านต้นเจ้าของกฤหาสน์เดชาบดินทร์ที่ชาวเรือมักจะมาส่งสินค้าตรงท่าน้ำใกล้เรือนแพที่เคยเป็นที่พักของดวงพรและใกล้กฤหาสน์ ท่านต้นไม่มีลูกชายมีแต่ลูกสาว 2 คือ พร้อมมิตรและจิตรใสที่เกิดจากคนละแม่ซึ่งต่อมาประพฤติดัวไม่ดีถูกขับออกจากบ้านเดชาบดินทร์ไป ส่วนกับภรรยาหลวง คือ คุณใหญ่ ไม่มีบุตรด้วยกัน ดวงพรเป็นเด็กในอุปการะของคุณใหญ่เป็นจ็อกกี้ของคอกม้าคุณใหญ่ชนะการแข่งขันม้าแข่งและเคยช่วยชีวิตคุณใหญ่ไว้ ดวงพรมีอุปนิสัยดี เรียบร้อย ทำให้คุณใหญ่เมตตามากด้วยความสวยและอุปนิสัยดีท่านต้นจึงสนใจและขอให้คุณใหญ่ยกดวงพรเป็นภรรยาท่านต้น ซึ่งคุณใหญ่ตกลงตามความสมัครใจของดวงพร ดวงพรมาอยู่ที่บ้านเดชาบดินทร์กับพร้มเพราะผู้เป็นพี่สาวซึ่งต้องการเป็นภรรยาท่านต้นแต่ท่านต้นไม่สนใจ ดวงพรขอท่านต้นอาศัยในเรือนแพนอกบ้านเดชาบดินทร์ด้วยความเจียมตนส่วนพร้มเพราะอาศัยบนดึก ท่านต้นเคยพูดว่าถ้าดวงพรคลอดลูกเป็นผู้ชายจะยกสมบัติทั้งหมดให้

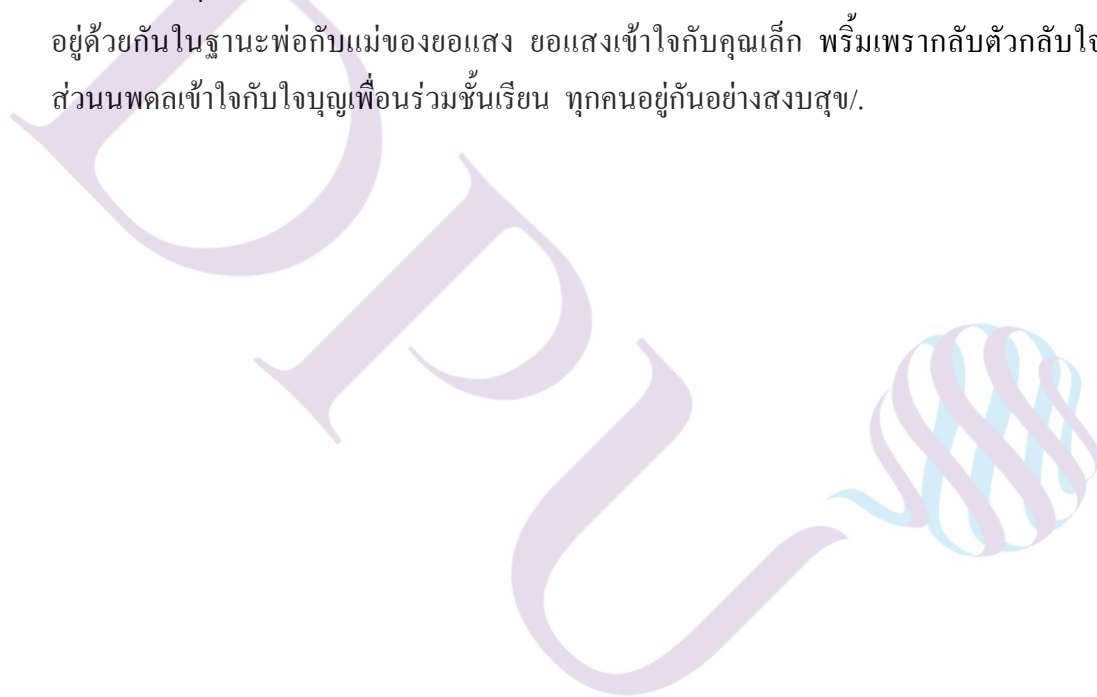
เมื่อดวงพรตั้งท้องและกำลังจะคลอดในตอนดึกและฝนตกหนัก ขณะเดียวกับที่สายกำลังจะคลอดอินดาสามีจึงมาจอดเรือบริเวณบ้านเดชาบดินทร์ พร้มเพราะให้ซ่อนคนรับใช้เก่าแก่ไปตามละม่อมหมอด่าแยมาทำคลอดให้ดวงพร ขณะเดียวกันอินดาขอให้ละม่อมทำคลอดให้สายด้วย สายคลอดลูกเป็นผู้ชายส่วนลูกของดวงพรเป็นผู้หญิง พร้มเพราะจึงจ้างเงินสลับลูกกับอินดา สายจำยอม

เพราะต้องการให้ลูกสุขสบายและพริ้มเพราะเอาเงินปิดปากหมอดำแย ซึ่งแรกคลอดดวงพรเคยเห็นลูกว่าเป็นผู้หญิงและมีปานแดงรูปหัวใจที่หน้าอกซ้ายก่อนที่ดวงพรจะเสียชีวิตก็ได้บอกคุณใหญ่ถึงลักษณะลูกของตนเอง สายไม่พยายามมาที่คลองบางหลวงเพราะรู้สึกเสียใจในเรื่องที่สลับลูกจนตะวันผิดสังเกต อินตาติดลูกเพราะฆ่าคนตายจากการถูกโกงหนี้ ทำให้สายตัดสินใจมาอยู่กับคร้าว

ต่อมาเมื่อตะวันและเอี้ยงโตขึ้นได้ช่วยเหลือท่านต้นจากการจมน้ำเนื่องจากนเรนทร์ขับเรือชนสะพาน ท่านต้นซาบซึ้งใจและเห็นตะวันคล้ายดวงพรและคอยติดตามหาตะวัน เมื่อสายทราบเรื่องจึงรีบออกเรือหนีไปจากคลองบางหลวง คร้าวบังคับสายเอาเงินไปเล่นการพนันสายไม่ยอม ตะวันเข้ามาช่วยและถูกคร้าวทำร้ายจนสายทนไม่ได้แทงคร้าวตาย สายให้ตะวันหนีไปเอี้ยงติดตามตะวันไปด้วยโดยสายเขียนจดหมายและให้เงินไปหาพริ้มเพราที่คลองบางหลวง ส่วนสายยอมมอบตัวกับตำรวจ ท่านต้นป่วยตรอมใจที่ตามหาตะวันไม่พบ พริ้มเพราเกรงว่าจะพบลูกของดวงพรจึงวางแผนกับซื่อนว่าตามไม่พบส่วนพริ้มเพราอายุจากหมอดำแยวางยาท่านต้นจนเสียชีวิต โดยท่านต้นได้ทำพินัยกรรมระบุว่าผู้ที่ได้มรดกคือลูกของดวงพรและจะได้สิทธิในมรดกเมื่ออายุ 21 ปี ตะวันปลอมตัวเป็นเด็กผู้ชายเปลี่ยนชื่อเป็นยอแสง ส่วนเอี้ยงเปลี่ยนชื่อเป็นนพดล ตะวันถูกคนฉกกระเป๋าส่งเงินและจดหมายก็ตกน้ำ ข้อความในจดหมายกลางเดือนจนไม่เห็นตัวหนังสือ ยอแสงและนพดลมาขออาหารที่วัดและช่วยวัดทำงานซึ่งเป็นงานศพของท่านต้น ก่อนหนีคุณใหญ่ไปเพราะเคยมีเรื่องกับนเรนทร์ตั้งแต่เด็กจนโตจนนเรนทร์รังเกียจคนเรือ ตะวันและเอี้ยงหนีไปขึ้นเรือไปลงที่คลองบางกะปิเพื่อหางานทำที่ไร่คุณเล็ก (ศักดิ์ระพี) น้องชายของคุณใหญ่ซึ่งยอแสงรู้จักกับคุณเล็กมาตั้งแต่เด็กแต่คุณเล็กจำไม่ได้ คุณใหญ่ได้พบยอแสงและเห็นว่าหน้าตาทำทางเหมือนกับดวงพรมากจึงเอ็นดู และคุณเล็กอุปการะทั้งคู่ให้ทำงานและเรียนหนังสือจึงทราบว่ายอแสงเป็นเด็กผู้หญิง จนกระทั่งคุณเล็กต้องไปทำงานที่ต่างประเทศจึงฝากทั้งคู่ให้คุณใหญ่ดูแล ยอแสงขอไปอยู่ที่เรือนแพ นเรนทร์ พร้อมมิตร จิตรใส รวมทั้งพริ้มเพราไม่พอใจที่คุณใหญ่เอ็นดูยอแสงและนพดลส่งเสียให้เรียนยอแสงและนพดลถูกคนในบ้านกลั่นแกล้งเสมอ

หลายปีต่อมายอแสงจบวิชาชีพรู ส่วนนพดลจบนายร้อยตำรวจ พร้อมมิตรทำงานในบริษัทใหญ่โตจากการฝากของคุณใหญ่ ขณะที่จิตรใสและนเรนทร์เรียนซ้ำชั้นมัธยมจนเลิกเรียนไป นเรนทร์คบเพื่อนไม่ดีชวนกันเที่ยว ดิทยาเสพติด และขโมยเงินทองของคุณใหญ่เพื่อไปหาความสุขของตนเองคิดว่าเมื่อได้มรดกก็ใช้จ่ายเงินมรดกไม่ต้องเรียนหนังสือหรือทำงานเลย โดยพริ้มเพราเองดูแลนเรนทร์มาตั้งแต่เด็กเพราะหวังสมบัติของนเรนทร์ คอยก็ให้เงินนเรนทร์ ให้ทำนเรนทร์ และร่วมมือกับนเรนทร์เพื่อหาพินัยกรรม และสืบรู้ว่าสายอยู่ในคุกจึงจ้างให้นักโทษทำร้ายสายเพื่อให้บอกเบาะแสของตะวัน (ยอแสง) สายจึงหนีออกจากคุกมาที่คลองบางหลวงเนื่องจากกลัวตะวันมีอันตรายเป็นและถูกพริ้มเพรากับซื่อนจับตัวไปขังทุบตีบังคับตามหาตัวลูกของดวงพรจน

สายกลายเป็นบ้า ส่วนอินตาแหกคอกออกมาตามหาสายที่รู้ว่าสายติดคุกและหนีออกมา อินตาตามสายจนพบและพาหนีออกมาหาไปรักษาบ้าง อินตาคอยช่วยเหลือขอแสงมาตลอด รวมทั้งดูแลนเรนทร์ลูกที่แท้จริงของตนกับสายด้วย แต่นเรนทร์กลับดูถูกและทำร้ายอินตา พริ้มเพราะถูกละม่อมมาขู่ขอเงินจึงให้ละม่อมหายาและพริ้มเพราะวางยาคุณใหญ่จนป่วยหนักนอนที่โรงพยาบาล ขอแสงถูกนเรนทร์และพริ้มเพราะไล่ออกจากบ้านไปอาศัยกับธาดาเพื่อนรุ่นพี่ ต่อมาละม่อมและซื่อนสำนักมืดคิดจะบอกความจริงกับคุณใหญ่จึงถูกนเรนทร์แทงตายและฝังศพไว้บริเวณบ้านเดชาบดินทร์ คุณใหญ่อาการดีขึ้นกลับมาเปิดพินัยกรรมก่อนกำหนด อินตาและสายได้มาบอกความจริงว่าขอแสงหรือตะวันคือลูกที่แท้จริงของท่านต้นกับดวงพร นเรนทร์คลั่งมากใช้ปืนยิงคุณนพดลและคุณเล็กและวิ่งหนีไปสายและอินตาตามนเรนทร์ไปและพุดจากล่อมนเรนทร์โดยให้ความรักของพ่อแม่ จนในที่สุดนเรนทร์สำนักมืดแต่ไม่ยกโทษให้ตัวเองและแทงตัวตาย ขอแสงให้อินตากับสายมาอยู่ด้วยกันในฐานะพ่อกับแม่ของขอแสง ขอแสงเข้าใจกับคุณเล็ก พริ้มเพราะกลับตัวกลับใจใหม่ ส่วนนพดลเข้าใจกับใจบุญเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทุกคนอยู่กันอย่างสงบสุข/.

ภาคผนวก ข

แนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้ชมละครโทรทัศน์

แนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้ชมละครโทรทัศน์

ผู้ชมละครโทรทัศน์มีความคิดเห็นอย่างไร เปรียบเทียบชีวิตในครอบครัวจริงที่มีรูปแบบเดียวกันกับครอบครัวในละครโทรทัศน์ ว่ามีลักษณะต่าง ๆ ของครอบครัวตรงกับในละครโทรทัศน์ไหม ถ้าไม่ตรงด้านใดที่คิดแตกต่างกัน เช่น 1. เหมือน/คล้ายกัน 2. เหมือนบ้าง/คล้ายกันบ้าง หรือ 3. ไม่เหมือน/ไม่คล้ายกัน คำถามมีต่อไปนี

1. ด้านรูปแบบครอบครัว.....

.....

2. ด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ซึ่งแสดงถึงความรวย/จน

ลักษณะบ้านเรือน.....

.....

การตกแต่ง/วัตถุ/บริวาร.....

.....

3. ด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวที่อบอุ่น” หรือ “ไม่อบอุ่น” ที่เกี่ยวข้องกับ

บรรยากาศในครอบครัว(อบอุ่น/ไม่อบอุ่น)อย่างไร.....

.....

ผู้มีอำนาจที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในครอบครัว.....เกี่ยวกับเรื่อง.....

ปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหา (เช่น ระหว่างสามี – ภรรยา, ระหว่างพ่อ – แม่ – ลูก และระหว่างเครือญาติ)ที่พบหรือการเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว.....

.....

.....

.....

4. ด้านค่านิยมของครอบครัว

พิจารณาจากแบบแผนที่เป็นบรรทัดฐานการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม มีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำระหว่างกลุ่มสมาชิกในครอบครัวจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

4.1 ค่านิยมของสามี-ภรรยา.....

.....

.....

4.2 ค่านิยมของพ่อแม่/ผู้ใหญ่-ลูกหลาน/เด็ก.....

.....

.....

4.3 ค่านิยมของพี่-น้อง.....

.....

.....

5. ด้านหน้าที่ของครอบครัว (จากพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตามสถานภาพของบุคคลในครอบครัวที่ต้องมีความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ต่อครอบครัว และมีอิทธิพลหรือใช้อำนาจต่อสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเดียวกัน)

การทำหน้าที่ในครอบครัวของครอบครัวต่อสมาชิกในครอบครัว 9 หน้าที่ ซึ่งได้แก่

5.1 หน้าที่เชิงเศรษฐกิจ .....

.....

5.2 หน้าที่ในการให้สถานภาพ.....

.....

5.3 หน้าที่ในการสืบต่อสังคมของมนุษย์ .....

.....

5.4 หน้าที่ในการอบรม.....

.....

5.5 หน้าที่ทางชีววิทยา.....

.....

5.6 หน้าที่การให้ความรัก .....

.....

5.7 หน้าที่การให้ความรู้และการศึกษา .....

.....

5.8 หน้าที่ทางศาสนา .....

.....

5.9 หน้าที่ทางนันทนาการ.....

.....

ขอบคุณยิ่งที่กรุณาให้สัมภาษณ์

